

**YEDİNCİ
BEŞ YILLIK
KALKINMA PLANI
(1996 – 2000)**

**2000 YILI
PROGRAMI**

İÇİNDEKİLER

2000 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar	x
--	---

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ, 2000 YILI PROGRAMININ TEMEL AMAÇLARI VE MAKROEKONOMİK HEDEFLERİ	1
1. GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ	1
A. EKONOMİK GELİŞMELER	1
B. SOSYAL GELİŞMELER	6
2. 2000 YILI PROGRAMININ TEMEL AMAÇLARI VE MAKROEKONOMİK HEDEFLERİ	11
A. TEMEL AMAÇLAR	11
B. MAKROEKONOMİK HEDEFLER	12
II. DÜNYADA EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞMELER	15
1. EKONOMİK GELİŞMELER	15
A. DÜNYA EKONOMİSİNDE GELİŞMELER	15
B. AVRUPA BİRLİĞİ EKONOMİLERİNDE GELİŞMELER	18
2. SOSYAL GELİŞMELER	20
A. DÜNYADA SOSYAL GELİŞMELER	20
B. AVRUPA BİRLİĞİNDE SOSYAL GELİŞMELER	22

İKİNCİ BÖLÜM

TEMEL YAPISAL DEĞİŞİM PROJELERİ

I. İNSAN KAYNAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ	23
1. EĞİTİM REFORMU	23
a) Mevcut Durum	23
b) Amaçlar	28
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	31

2. NÜFUS VE AİLE PLANLAMASI	33
a) Mevcut Durum	33
b) Amaçlar	37
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	38
3. SAĞLIK REFORMU	39
a) Mevcut Durum	39
b) Amaçlar	42
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	45
4. İSTİHDAMIN VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ	45
a) Mevcut Durum	45
b) Amaçlar	53
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	54
II. TARIM, SANAYİLEŞME VE DÜNYA İLE BÜTÜNLEŞME	55
5. TARIMSAL POLİTİKALAR İLE İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ	55
a) Mevcut Durum	55
b) Amaçlar	59
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	61
6. SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI	62
A. MADENCİLİK	62
a) Mevcut Durum	62
b) Amaçlar	64
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	64
B. İMALAT SANAYİİ	64
a) Mevcut Durum	64
b) Amaçlar	71
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	73
7. BİLİM VE TEKNOLOJİDE ATILIM PROJESİ	74
a) Mevcut Durum	74
b) Amaçlar	74
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	75
8. DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AB'YE UYUM) PROJESİ	75
A. AVRUPA BİRLİĞİ İLE İLİŞKİLER	76
a) Mevcut Durum	76
b) Amaçlar	82
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	82

B. TÜRK CUMHURİYETLERİ İLE İLİŞKİLER	84
a) Mevcut Durum	84
b) Amaçlar	92
C. TÜRKİYE-İSLAM ÜLKELERİ İLİŞKİLERİ	92
a) Mevcut Durum	92
b) Amaçlar	93
D. EKONOMİK İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI (EİT)	94
a) Mevcut Durum	94
b) Amaçlar	94
E. KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ (KEİ)	95
a) Mevcut Durum	95
b) Amaçlar	95
F. TÜRKİYE'NİN DIŞ YARDIMLARI	96
a) Mevcut Durum	96
b) Amaçlar	96
9. DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ	96
A. REKABET HUKUKU VE POLİTİKALARI	96
a) Mevcut Durum	96
b) Amaçlar	98
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	98
B. FİKRİ VE SİNAİ HAKLAR	99
a) Mevcut Durum	99
b) Amaçlar	101
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	102
C. TÜKETİCİNİN KORUNMASI	103
a) Mevcut Durum	103
b) Amaçlar	103
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	103
D. BİLGİ SAĞLAMA VE KULLANMA	104
a) Mevcut Durum	104
b) Amaçlar	104
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	104
10. FİNANS REFORMU, MALİ PİYASALARDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI, DÜNYA İLE ENTEGRASYON VE MÜLKİYETİN TABANA YAYILMASI	105
a) Mevcut Durum	105
b) Amaçlar	107
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	107

III. EKONOMİDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASINA YÖNELİK YAPISAL DEĞİŞİM PROJELERİ	108
11. VERGİ İLE İLGİLİ YAPISAL DÜZENLEMELER	108
a) Mevcut Durum	108
b) Amaçlar	109
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	109
12. SOSYAL GÜVENLİK REFORMU	110
a) Mevcut Durum	110
b) Amaçlar	116
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	117
13. KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI	118
A. GENEL	118
a) Mevcut Durum	118
b) Amaçlar	119
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	120
B. ADALET VE GÜVENLİK HİZMETLERİ	121
a) Mevcut Durum	121
b) Amaçlar	122
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	123
14. MAHALLİ İDARELERİN GÜÇLENDİRİLMESİ REFORMU	124
a) Mevcut Durum	124
b) Amaçlar	126
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	127
15. ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ	127
A. GENEL	127
a) Mevcut Durum	127
b) Amaçlar	128
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	128
B. ENERJİ	129
a) Mevcut Durum	129
b) Amaçlar	135
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	136
C. ULAŞTIRMA	136
a) Mevcut Durum	136
b) Amaçlar	141
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	144

D. HABERLEŞME	144
a) Mevcut Durum	144
b) Amaçlar	146
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	147
E. KENTSEL ALTYAPI	148
a) Mevcut Durum	148
b) Amaçlar	148
F. KIRSAL ALTYAPI	149
a) Mevcut Durum	149
b) Amaçlar	151
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	152
G. TURİZM	153
a) Mevcut Durum	153
b) Amaçlar	154
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	155
16. ÖZELLEŞTİRME	155
a) Mevcut Durum	155
b) Amaçlar	156
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	156
17. DEVLET İŞLETMECİLİĞİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ	157
a) Mevcut Durum	157
b) Amaçlar	157
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	157
IV. BÖLGESEL DENGELERİN SAĞLANMASI	157
18. BÖLGESEL GELİŞME VE FİZİKİ PLANLAMA	157
a) Mevcut Durum	157
b) Amaçlar	164
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	166
19. METROPOLLERLE İLGİLİ DÜZENLEMELER	167
a) Mevcut Durum	167
b) Amaçlar	169
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	169
V. ÇEVRENİN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ	170
20. ÇEVRE İLE İLGİLİ KURUMSAL DÜZENLEMELER	170
a) Mevcut Durum	170
b) Amaçlar	172
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	173

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I. MAKROEKONOMİK GELİŞMELER VE PROJEKSİYONLAR	173
1. GSMH BÜYÜMESİ VE ÜRETİM	173
2. EKONOMİNİN GENEL DENGESİ	176
3. SERMAYE BİRİKİMİ	181
A. SERMAYE BİRİKİMİNİN KAYNAKLARI	181
B. YATIRIMLARIN SEKTÖREL DAĞILIMI	181
C. KAMU YATIRIMLARI UYGULAMASI	186
D. TEŞVİK UYGULAMALARI	189
a) Yatırım Teşvikleri	189
4. ÖDEMELER DENGESİ	190
A. DIŞ Dengeyi Etkileyen Faktörler	190
B. CARİ İŞLEMLER DENGESİ	192
a) İhracattaki Gelişmeler	193
b) İthalattaki Gelişmeler	194
c) Görünmeyen İşlemler	195
C. SERMAYE HAREKETLERİ	197
D. YABANCI SERMAYE	198
E. SERBEST BÖLGELER	200
F. DIŞ TİCARETE İLİŞKİN DÜZENLEMELER	201
5. KAMU FİNANSMAN DENGESİ	202
A. KAMU GELİRLERİ	202
B. KAMU HARCAMALARI	203
a) Yatırım Harcamaları	203
b) Tüketim Harcamaları	205
C. KAMU KESİMİ BORÇLANMA GEREĞİ	205
D. KONSOLİDE BÜTÇE	210
E. KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ	216
F. SOSYAL GÜVENLİK KURULUŞLARI	224
G. FONLAR	226
H. MAHALLİ İDARELER	223
6. MALİ PİYASALARDA GELİŞMELER	229
7. FİYATLAR VE TARIM ÜRÜNLERİ DESTEKLEME FİYAT VE ALIMLARI	242
A. FİYATLAR	242
B. TARIM ÜRÜNLERİ DESTEKLEME FİYAT VE ALIMLARI	244
II. MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR VE TEDBİRLER	248
EK: HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER	252

TABLOLAR

TABLO: I.1- Temel Ekonomik Büyüklükler	14
TABLO: I.2- Dünya Ekonomisinde Temel Göstergeler	18
TABLO: I.3- Bazı Avrupa Birliği Ülkelerine İlişkin Temel Ekonomik Göstergeler	19
TABLO: I.4- Krizlerden Etkilenen Başlıca Ülkelere İlişkin Bazı Göstergeler	22
TABLO: II.1- Eğitim Kademelerinde Öğrenci Sayıları ve Okullaşma Oranları	28
TABLO: II.2- Demografik Göstergelerdeki Gelişmeler	36
TABLO: II.3- Kuruluşlara Göre Hastane ve Yatak Sayıları	42
TABLO: II.4- Sağlık Personelinin Sayısal Gelişimi	42
TABLO: II.5- İşgücü Maliyetlerindeki Gelişmeler	51
TABLO: II.6- Net Elegeçen Ücretlerdeki Gelişmeler	51
TABLO: II.7- Yurtiçi İşgücü Piyasasında Gelişmeler	52
TABLO: II.8- Kentsel İşgücü Piyasasındaki Gelişmeler	52
TABLO: II.9- T. Halk Bankası Kredilerindeki Gelişmeler	71
TABLO: II.10- Hizmete Açılan Küçük Sanayi Siteleri	71
TABLO: II.11- Türkiye-AT Dış Ticareti	80
TABLO: II.12- Türkiye-EFTA Dış Ticareti	80
TABLO: II.13- Türkiye ve Türk Cumhuriyetlerinin Seçilmiş Bazı Ekonomik ve Sosyal Göstergeleri	85
TABLO: II.14- Türkiye'de Öğrenim Gören Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Öğrencileri (25.9.1999 tarihi itibarıyla)	88
TABLO: II.15- Türk Cumhuriyetleri İle Ticaretimiz	90
TABLO: II.16- Türk Cumhuriyetleri İle Ticaretin Diğer Ülke Grupları Ticaretiyle Karşılaştırılması	91
TABLO: II.17- Türkiye'nin 1997 Yılında DAC Kapsamında Yaptığı Resmi Dış Akımlar (Bin Dolar)	96
TABLO: II.18- Rekabet Kurumu Tarafından Yürütülen İşlemler	98
TABLO: II.19- Türkiye'de Sınai Haklar İle İlgili Başvurular	101
TABLO: II.20- Emekli Aylıklarındaki Gelişmeler	115
TABLO: II.21- Sosyal Sigorta Programlarının Kapsadığı Nüfus	116
TABLO: II.22- Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Mahalli İdarelere Ayrılan Paylar	125
TABLO: II.23- Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Büyükşehir Belediyelerine ve Diğer Belediyelere Dağıtılan Paylar	126
TABLO: II.24- Enerji Üretim ve Tüketiminde Gelişmeler	131
TABLO: II.25- Birincil Enerji Tüketimi ve Kaynaklarının Oranları	132
TABLO: II.26- Elektrik Enerjisinde Yakıt Cinslerine Göre Kurulu Güç, Üretim Kapasitesi ve Kapasite Kullanımı	133
TABLO: II.27- Elektrik Enerjisi Üretiminin Enerji Kaynaklarına Göre Dağılımı	133
TABLO: II.28- Elektrik Enerjisi Tüketiminin Kullanıcı Gruplarına Göre Dağılımı	134

TABLO: II.29- Ulaştırma Sektörü Yolcu Taşımlarında Gelişmeler	139
TABLO: II.30- Ulaştırma Sektörü Yük Taşımlarında Gelişmeler	140
TABLO: II.31- Haberleşme Hizmet Kapasitelerindeki Gelişmeler	146
TABLO: II.32- Toprak ve Su Kaynakları Faaliyetlerinde Gelişmeler	151
TABLO: II.33- Turizm Sektöründeki Gelişmeler	154
TABLO: II.34- Özelleştirme Gelirleri	156
TABLO: II.35- İnşaat Ruhsatı ve Yapı Kullanma İzni Alan Konut Sayıları	164
TABLO: III.1- Katma Değer Artış Hızları	175
TABLO: III.2- Sektörlerin GSYİH İçindeki Payları	175
TABLO: III.3- Fert Başına GSMH	177
TABLO: III.4- Ekonominin Genel Dengesi (Cari Fiyatlarla, Milyar TL)	178
TABLO: III.5- Ekonominin Genel Dengesi (1994 Fiyatlarıyla, Milyar TL)	179
TABLO: III.6- Kaynaklar-Harcamalar Dengesi	180
TABLO: III.7- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (1998)	182
TABLO: III.8- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (1999)	183
TABLO: III.9- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (2000)	184
TABLO: III.10- Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı (Cari Fiyatlarla, Milyar TL)	185
TABLO: III.11- Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı (Cari Fiyatlarla, Yüzde Dağılımı)	186
TABLO: III.12- 1999 Yılı Yatırım Programında Yer Alan Projelerin Başlama Yıllarına Göre Dağılımı	188
TABLO: III.13- 1999 Yılı Yatırım Programında Yer Alan Projelerin Bitiş Yıllarına Göre Dağılımı	188
TABLO: III.14- Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı	189
TABLO: III.15- Yatırım Teşvik Belgelerinin Mahiyetlerine Göre Dağılımı	189
TABLO: III.16- Dış Ticaret Dengesini Etkileyen Faktörlerdeki Gelişmeler	192
TABLO: III.17- İhracatın Sektörel Dağılımı	194
TABLO: III.18- İthalatın Mal Grupları İtibariyle Dağılımı	195
TABLO: III.19- Ödemeler Dengesi	196
TABLO: III.20- Yıllar İtibariyle İzin Verilen Yabancı Sermaye Miktarlarının Sektörel Dağılımı ve Fiili Girişler	198
TABLO: III.21- Yabancı Sermaye İzinlerinin Ükelere Göre Dağılımı	199
TABLO: III.22- Türkiye'de Faaliyette Bulunan Yabancı Sermayeli Kuruluşların Sektörel Dağılımı	200
TABLO: III.23- Kamu Kesimi Toplam Gelir ve Harcamaları	204
TABLO: III.24- Kamu Kesimi Borçlanma Gereği ve Finansmanı	206
TABLO: III.25- 1998 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi	207
TABLO: III.26- 1999 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi	208
TABLO: III.27- 2000 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi	209

TABLO: III.28- Konsolide Bütçe Gerçekleşmeleri	214
TABLO: III.29- Konsolide Bütçe Temel Göstergeleri	215
TABLO: III.30- İç Borç Stokundaki Gelişmeler	216
TABLO: III.31- İşletmeci KİT Finansman Dengesi	219
TABLO: III.32- İşletmeci KİT Özet Finansal Göstergeleri	220
TABLO: III.33- İşletmeci KİT'lerin Personel Giderleri ve Üretim Değeri	221
TABLO: III.34- İşletmeci KİT'ler Hakkında Özet Bilgiler	222
TABLO: III.35- Özelleştirme Kapsamındaki İşletmeci KİT Finansman Dengesi	223
TABLO: III.36- Sosyal Güvenlik Kuruluşları Gelir-Gider Dengesi	225
TABLO: III.37- Fon Gelir ve Giderleri	227
TABLO: III.38- Mahalli İdareler Gelir ve Harcamaları	229
TABLO: III.39- T.C. Merkez Bankası Vaziyeti	231
TABLO: III.40- T.C. Merkez Bankası Net Döviz Pozisyonu	232
TABLO: III.41- Başlıca Parasal Büyüklükler	235
TABLO: III.42- Faiz Oranları	236
TABLO: III.43- Türk Sigortacılık Sistemi	237
TABLO: III.44- Bankacılık Sisteminin Mali Yapısı	239
TABLO: III.45- Ticaret Bankalarının Bilançolarına Ait Bazı Büyüklükler	240
TABLO: III.46- Mali Varlıklar.....	241
TABLO: III.47- Ekim Ayı İtibariyle Fiyat Endekslerindeki Gelişmeler (1994=100)	242
TABLO: III.48- Toptan Eşya ve Tüketici Fiyat Endekslerindeki Gelişmeler	243
TABLO: III.49- Fiyat Artışlarını Etkileyen Faktörlere İlişkin Gelişmeler	244
TABLO: III.50- Bazı Tarımsal Ürünlerin Başlangıç Alım Fiyatları	246
TABLO: III.51- Destekleme Alım Miktarları ve Üreticilere Yapılan Ödemeler	246
TABLO: III.52- Tarımsal Ürünlerin Destekleme Fiyatlarında Gelişmeler.....	247

GRAFİKLER

GRAFİK: 1- GSMH ve Sektörel Büyüme Hızları (Sabit Üretici Fiyatları)	174
GRAFİK: 2- GSMH Büyümesine Katkıları	175
GRAFİK: 3- 1999 Yılı Kamu Yatırım Proje Tutarının Dağılımı (Yüzde)	187
GRAFİK: 4- Cari İşlemler Dengesi	193
GRAFİK: 5- Kamu Kesimi Borçlanma Gereği/GSMH	205
GRAFİK: 6- Konsolide Bütçe Harcamaları/GSMH	212
GRAFİK: 7- Konsolide Bütçe Vergi Gelirleri/GSMH	213
GRAFİK: 8- Konsolide Bütçe Dengesi/GSMH	216
GRAFİK: 9- İşletmeci KİT Borçlanma Gereği/GSMH	218
GRAFİK: 10- Merkez Bankası Net İç ve Dış Varlıkları	233
GRAFİK: 11- Reel Parasal Büyüklüklerde Gelişmeler	234
GRAFİK: 12- Faiz Oranlarında Gelişmeler	236

Bakanlar Kurulu Kararı**Karar Sayısı: 99/13414**

Yüksek Planlama Kurulu'nun, 12/10/1999 tarihli ve 99/73 sayılı Raporu ile Bakanlar Kurulu'na sunulan ekli "2000 Yılı Programı" ile "2000 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar"ın kabulü; 540 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 28 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 13/10/1999 tarihinde kararlaştırılmıştır.

2000 YILI PROGRAMININ UYGULANMASI, KOORDİNASYONU VE İZLENMESİNE DAİR KARAR**I. UYGULAMA****Genel İlkeler**

Madde 1- Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2000 Yılı Programında yer alan ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşmak amacıyla; makro politikaların, sektör programlarının ve yatırımların koordineli bir şekilde yürütülmesi esastır.

2000 Yılı Programı ve eklerinde yer almış bulunan yatırımların, hukuki ve kurumsal düzenlemelerin, sektör programlarının, ekonomik ve sosyal politikaların ve bunlarla ilgili tedbirlerin uygulanması, koordinasyonu ve izlenmesi, görevli bakanlık ve kuruluşların her kademesince programda belirtilen ilkelere uygun olarak hazırlanacak çalışma programına göre yürütülür.

Madde 2- Programın uygulanmasında, yatırımların, bütçeler ile programlarda değişiklik ve aktarma yapılmayacak şekilde gerçekleştirilmesi ve sektörlerarası dengelerin bozulmaması temel ilkedir.

2000 Yılı Yatırım Programında yer almayan herhangi bir proje için harcama yapılamaz. Proje ödenekleri yatırım ile ilgili olmayan amaçlar için kullanılamaz. Proje ödenekleri arasında bu Kararda belirtilen esaslar dışında aktarma yapılamaz.

Madde 3- Yıllık Programda yer alan finansman ihtiyacının kuruluşlara, finansman programlarında belirtilen miktarlarda ve zamanında intikali için gerekli tedbirler Hazine Müsteşarlığı ve kamu yatırım programına finansman sağlayan fon idarelerince alınır.

Madde 4- Eğitim, gençlik, spor ve sağlık hizmetleri vergisinin ihdası hakkındaki 3418 sayılı Kanun ile sağlanan ek kaynaktan eğitim ve sağlık sektörlerine ayrılan pay, eğitim ve sağlık altyapısı ve donanımının iyileştirilmesi amacıyla öncelikle yatırım harcamalarında kullanılır. Yatırımlara ayrılan kaynağın Yatırım Programında yer alan projelerle ilişkilendirilerek kullanılması esastır.

3418 sayılı Kanun gelirleri ile 4306 sayılı Kanun gelirlerinden finanse edilen projelerde ihtiyaç duyulacak yıl içi revizyonlar, bu Kararın 8 inci maddesindeki limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına sonuçlandırılır.

Madde 5- Aşınan, eskiyen veya hasar gören tesislerin korunması amacıyla üretim kapasitesi veya özellikleri değişmeden, bir yıl içinde tamamlanması sözkonusu olan idame ve yenileme yatırımları için verilen ödenekler yeni sabit sermaye yatırımları ile rehabilitasyon ve modernizasyon yatırımlarında kullanılamaz. Bu ödenekler tahsis yapılan mevcut tesislerin idamesi için kullanılır.

Ödeneği Toplu Olarak Verilmiş Projeler ve Toplaştırılmış Projeler

Madde 6- 2000 Yılı Programında yer alan ödeneği toplu olarak verilmiş projeler ile toplulaştırılmış projelerde aşağıdaki hükümlere uyulur.

a) Ödeneği toplu olarak verilmiş yıllık projelerden;

-Makina-Teçhizat,

-Büyük Onarım,

-İdame-Yenileme,

-Tamamlama

projelerinin detay programları, kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın, üniversitelerde Rektörün onayıyla tespit edilir. Detay programlara ait bilgiler; genel ve katma bütçeli kuruluşlar ile döner sermayeli kuruluşlar tarafından Sayıştay Başkanlığı, Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına, kamu iktisadi teşebbüsleri ile bağlı ortaklıkları tarafından Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına Yatırım Programının Resmi Gazetede yayımlanmasını müteakip 30 gün içinde bildirilir.

Ana proje grubunun karakteristik, süre, maliyet ve ödeneği değiştirilmemek kaydıyla detay programlarında;

-Yer değişikliği dahil mevcuda ilave ve çıkarmalar,

-Ödenek aktarmaları,

-Süre, karakteristik ve maliyet revizyonları kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın, üniversitelerde Rektörün onayıyla yapılır. Yapılan değişiklikler ilgileri itibariyle yukarıda belirtilen kuruluşlara bildirilir.

Ana proje grubunun karakteristik, süre, maliyet ve ödeneğini değiştirecek mahiyette detay programı değişiklikleri bu Kararın ilgili maddelerindeki hükümler istikametinde sonuçlandırılır.

b) Alt harcama kalemleri itibariyle Yatırım Programında tadat edilmeyen toplulaştırılmış projelerin alt harcama kalemleri Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının olumlu görüşü alınarak kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın, üniversitelerde Rektörün onayı ile tespit edilir. Bu bilgiler; genel ve katma bütçeli kuruluşlar ile döner sermayeli kuruluşlar tarafından Sayıştay Başkanlığı, Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına, kamu iktisadi teşebbüsleri ile bağlı ortaklıkları tarafından Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına Yatırım Programının Resmi Gazetede yayımlanmasını müteakip 30 gün içinde bildirilir.

Ana proje grubunun yer, süre, karakteristik, maliyet ve ödeneği değiştirilmemek kaydıyla alt harcama kalemlerinde;

-Maliyet değişiklikleri,

-Süre ve karakteristik değişiklikleri,

-Ödenek aktarmaları Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi vermek kaydıyla kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın, üniversitelerde Rektörün onayıyla yapılır. Yapılan değişiklikler ilgileri itibariyle yukarıda belirtilen diğer kuruluşlara bildirilir.

Ana proje grubunun yer, süre, karakteristik, maliyet ve ödeneğini değiştirecek mahiyette alt harcama kalemi değişiklikleri ile mevcuda ilave ve çıkarmalar bu Kararın ilgili maddelerindeki hükümler istikametinde sonuçlandırılır.

c) Yatırım programında ödeneği toplu olarak verilen ve alt harcama kalemleri itibariyle tadat edilen projelerin alt harcama kalemlerinde yapılacak her türlü değişiklik bu Kararın ilgili maddelerindeki hükümler istikametinde sonuçlandırılır. Bu işlemler sonucunda ana proje grubunda meydana gelebilecek revizyon ihtiyacı bu Kararın 8 inci maddesindeki limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına sonuçlandırılır.

Yıl İçinde Programa Proje Alınması ve Programdan Proje Çıkartılması

Madde 7- Yıl içinde programa proje alınması veya programdan proje çıkartılması hususunda aşağıdaki hükümlere uyulur.

a) 2000 Yılı Programına alınacak yeni projeler ile 2000 Yılı Programından çıkartılacak projelere ait taleplerden, maliyeti 15.750 milyar TL.ye kadar olanlar Yüksek Planlama Kurulunca, maliyeti bunun üzerinde olanlar ise Bakanlar Kurulunca karara bağlanır.

b) 1999 Yılı Programında yer alıp biteceği düşüncesiyle 2000 Yılı Programına dahil edilmemiş olan projelerden 1.125 milyar TL.ye kadar harcama ile yılı içinde tamamlanacak olanların programa alınmasına yönelik talepler Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına, bu miktarın üzerinde ödenek ihtiyacı gösteren projeler ile tamamlanması bir yıldan fazla sürecek projelerin programa ithali Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır.

c) Geçmiş yıl yatırım programlarında yer aldığı halde tasfiye edilmiş ve müteahhit nam ve hesabına ihale edilecek işler, bu maddedeki limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına programa alınır.

d) Mahalli idareler dışında kalan kamu kurum ve kuruluşlarının yıl içinde ortaya çıkan ve geciktirilmeden yapılması zaruri olan işleri ile büyük onarım mahiyetindeki işlerden yılı içerisinde bitirilecek olup ve maliyeti 550 milyar TL.ye kadar olanlar için harcama yapılması hususu, konunun proje bazında programa ithali yoluyla Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına karara bağlanır.

Bu maddede belirtilen usullerle programa ithal edilen projelerin finansmanı, öncelikle kuruluşun programında yer alan diğer projelerin ödeneklerinden bu Kararda belirtilen esaslara göre yapılacak aktarmalarla sağlanır.

Proje Parametrelerinde Yıl İçinde Yapılacak Değişiklikler

Madde 8- 2000 Yılı Programında yer alan projelerin yer, süre, karakteristik, proje maliyeti ve ödeneğinde yıl içinde yapılacak değişikliklerde aşağıdaki hükümlere uyulur.

a) Yer değişiklikleri;

-Aynı il sınırları içinde, maliyeti 1.125 milyar TL.ye kadar olan projelerde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına,

-Maliyeti 1.125 milyar TL.ye kadar olmakla beraber proje yerini il bazında değiştiren talepler ile maliyeti 1.125 milyar TL.nin üzerinde ve 15.750 milyar TL.ye kadar olan projelerde Yüksek Planlama Kurulunca,

-Maliyeti 15.750 milyar TL.nin üzerinde olan projelerde Yüksek Planlama Kurulu görüşü alındıktan sonra Bakanlar Kurulunca,

karara bağlanır.

b) Karakteristik ve süre değişiklikleri;

-Maliyeti 22.500 milyar TL.ye kadar olan projelerde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca,

-Maliyeti bunun üzerinde olan projelerde Yüksek Planlama Kurulunca,

karara bağlanır.

c) Maliyet değişiklikleri;

-Maliyeti 22.500 milyar TL.ye kadar olan projelerde ve maliyeti 22.500 milyar TL.den fazla olmakla beraber ödenek değişikliği sebebiyle maliyet değişikliği yapılması gereken projelerdeki maliyet değişiklikleri Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca,

-Maliyeti 22.500 milyar TL.den fazla olan veya maliyet revizyonunu müteakip 22.500 milyar TL.nin üzerine çıkan projelerdeki maliyet değişiklikleri Yüksek Planlama Kurulunca,

karara bağlanır.

Ancak;

-Yer ve karakteristiğinde değişiklik yapılmaksızın maliyeti 1.700 milyar TL.ye kadar olan projelerdeki yüzde 50'ye kadar maliyet değişiklikleri Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi vermek kaydıyla kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın, üniversitelerde Rektörün onayıyla yapılır.

-Bu Kararın 6 ncı maddesinde belirtilen ödeneği toplu olarak verilmiş projelerin alt harcama kalemlerinde yapılacak maliyet değişiklikleri sebebiyle ihtiyaç duyulan ana proje maliyet değişiklikleri bu Karardaki limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca sonuçlandırılır.

d) Ödenek değişiklikleri;

-Proje ödeneğinde yıl içinde aktarma ve/veya ek ödenek tahsisi suretiyle toplam 3.500 milyar TL.ye kadar ödenek değişiklikleri Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca, bunun üzerindeki değişiklikler Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır. Ancak, 3.500 milyar TL. ödenek değişikliği tavanı içerisinde bütçe kaynaklarından Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca proje bazında yapılacak ek ödenek tahsisleri toplamı 750 milyar TL.yi geçemez. Bütçe kaynaklarından yıl içinde proje bazında toplam 750 milyar TL.yi aşan ek ödenek tahsisleri Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır.

-Yer ve karakteristiğinde değişiklik yapılmaksızın maliyeti 1.700 milyar TL.ye kadar olan projeler arasında yapılacak 350 milyar TL.ye kadar ödenek aktarmaları, Devlet

Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi vermek kaydıyla kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın, üniversitelerde Rektörün onayıyla yapılır.

e) Genel ve katma bütçeli kuruluşların yatırım ödenekleri ile ilgili olarak Bütçe Kanununun bölümleri (Program), kesim (Alt Program), madde (Faaliyet ve Proje) ve harcama kalemleri arasında bu maddenin (d) fıkrasında belirtilen limitler içerisinde kalınmak şartıyla, proje bütünlüğünü değiştirecek nitelikte ödenek aktarması yapılmasında Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının olumlu görüşü alınır ve konu Maliye Bakanlığınca sonuçlandırılır.

Bu Kararın 6 ncı maddesi ve 8/d maddesi uyarınca genel ve katma bütçeli kuruluşlar tarafından Bakan, üniversitelerde Rektör onayıyla yapılacak ödenek değişiklikleri sebebiyle Bütçe Kanununun bölümleri (Program), kesim (Alt Program), madde (Faaliyet ve Proje) ve harcama kalemleri arasında da ödenek aktarmasını gerektiren işlemlerin sonuçlandırılması için Maliye Bakanlığına başvurulur.

2000 Mali Yılı Bütçesine ek veya olağanüstü ödenek temin edilmesiyle ilgili kanun tasarılarının Maliye Bakanlığınca hazırlanmasından önce Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının olumlu görüşü alınır. Yatırımlarla ilgili değişiklik talepleri proje ödenekleri ile ilişkisi kurulmadan Maliye Bakanlığınca sonuçlandırılmaz.

f) Yatırımları Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca yürütülen genel ve katma bütçeli kuruluşların Programda yer alan projelerine ait süre, maliyet ve karakteristiklerinde yapılacak değişiklikler ile ödenek aktarması ve sari ihale talepleri, proje sahibi kuruluşun olumlu görüşü de eklenerek Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

g) Kuruluşlar, inşaat projelerinin proje maliyetlerini tatbikat projelerini esas alarak belirleyeceklerdir. Sari ihale safhasında; bu proje maliyetlerinde yıllık fiyat artışlarının üzerinde bir artış olduğunda, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına iletilecek sari ihale taleplerine söz konusu artışın detaylı teknik gerekçeleri eklenecektir. Kuruluşlar, keşif özeti icmal tablosunu da sari ihale talepleriyle birlikte Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına göndereceklerdir.

h) Dış proje kredisi kullanımı sebebiyle hasıl olan cari yıl kur farklarından doğan maliyet ve ödenek revizyonları, bu maddede belirtilen limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca karara bağlanır. Devam etmekte olan yatırımlara ait geçmiş yıl kur farkları cari yılın program ödeneğine dahil edilmemekle birlikte toplam proje maliyeti ve geçmiş yıl harcamalarına dahil edilir. Dış proje kredisi kullanılmadığı halde ithalat sebebiyle hasıl olan kur farklarından doğan revizyonlarda ise bu madde hükümlerindeki limitlere uyulur.

i) Önceki yıl içerisinde kullanılmayan ve 2000 yılına devir eden dış proje kredisi ödeneklerinin Yatırım Programı ile ilişkilendirilmesinde ihtiyaç duyulacak revizyon, bu Kararın 8 inci maddesindeki limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca sonuçlandırılır.

j) Fonlardan kısmen veya tamamen finanse edilecek kamu yatırım projelerinde, fonlardan yapılan tahsisatın revize edilmesi gereken durumlarda revizyon kararı alınmadan önce bu değişikliğin Yatırım Programı ile ilişkisi kurulur.

Bütçe dışı kaynaklardan ilave finansman sağlanması halinde, bu değişikliğin Yatırım Programı ile proje bazında ilişkisi kurulur.

Projelerde yıl içinde özelleştirme gelirleri nedeniyle hasıl olabilecek revizyon ihtiyacı bu Kararın ilgili hükümlerine göre sonuçlandırılır.

k) Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıklarının yatırım ve finansman programlarının revize edilmesi halinde, proje bazındaki revizyonlar bu maddedeki limitlere göre Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca veya Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır.

Tamamı Kullanılmayan Dış Krediler

Madde 9- Genel ve katma bütçeli kuruluşlar, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları ile döner sermayeli kuruluşlar ve mahalli idarelere açılan dış kredilerin tamamının kullanılmaması durumunda bu kredilerin, ihtiyacı olan kuruluşlara tahsisi Hazine Müsteşarlığınca sonuçlandırılmadan önce Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının uygun görüşü alınır.

Mahalli İdareler Yatırımları

Madde 10- Mahalli idarelerin (İl Özel İdareleri ve Belediyeler) yatırımlarında aşağıdaki hükümler uygulanır.

a) Mahalli İdarelere ait yatırım projelerinden dış kredi kullanımını gerektirenler, makro politikalar, sektör programları ve yatırım öncelikleri dikkate alınarak bu Karardaki esaslara göre Yatırım Programına alınır. Dış kredi yükümlülükleri ilgili mahalli idare tarafından yerine getirilir.

b) 3030 sayılı Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun gereği, büyük şehirlerde altyapı koordinasyon merkezleri ile ilgili kamu kuruluşlarının ortaklaşa hazırlayacakları altyapı taslak programları, ilgili kuruluşların bütçe tekliflerinde yer alması kaydıyla ve koordinasyonun sağlanması amacıyla, büyük şehir belediyeleri tarafından toplu olarak Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

Mahalli İdarelere Yapılacak Yardımlar Ödeneği

Madde 11- Bu Karara ekli listede yer alan Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki tarım, imalat sanayii, turizm ve diğer kamu hizmetleri (belediye hizmetleri-sosyal altyapı) kapsamına giren projelerin desteklenmesi amacıyla, il özel idareleri ve belediyelerin, müstakilen yapacakları yatırımların ve/veya mahalli teşebbüslerle yapacakları ortaklıkların, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı bütçesinde yer alan "Mahalli İdarelere Yapılacak Yardımlar" ödeneğinden yararlanabilmesi için ilgili yönetmelikte belirtilen türdeki yatırımlar kapsamında yer alması gerekir. Ödeneğin tahsisi, harcanması ve denetimine dair esaslar söz konusu yönetmelik hükümlerine tabidir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere ile ilgili değişiklikler Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır.

Yeni Teşkilat Kurulması

Madde 12- Kamu kuruluşları yeni bir teşkilatlanmaya giderken Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında ve 2000 Yılı Programında yer alan ilkeler, politikalar, hukuki ve kurumsal düzenlemelere uyarlar, bu tür düzenlemelerde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının uygun görüşünü alırlar.

Kamu kuruluşları, işletmeye alacakları tesisler için ihtiyaç duydukları personeli, ilgili bakanlığın olumlu görüşü alınmak suretiyle yatırım süresi içinde istihdam edebilirler.

Kanun Tasarılarına İlişkin Görüşlerin Alınması

Madde 13- Bakanlıklar ekonomik, sosyal ve kültürel politikalar ve tedbirlerle ilgili kanun tasarılarını Bakanlar Kuruluna sunmadan önce görüş alınmak üzere ilgili bakanlıklar ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderirler.

Taşıt Alımı

Madde 14- Genel ve katma bütçeli idareler ile bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlar, kefalet sandıkları, hizmetlerini genel veya katma bütçelerin transfer tertiplerinden aldıkları ödeneklerle yürüten kuruluşlar, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bunların bağlı ortaklıkları, kamu bankaları, kuruluş şekli ne olursa olsun bütün fon idareleri ve fonları kullanan kuruluşlar 2000 Yılı Yatırım Programında yer alanlar dışında binek veya station wagon tipi taşıt alımı yapmayacaklardır.

Finansal Kiralama

Madde 15- Tüm kamu kurum ve kuruluşlarınca finansal kiralama yoluyla gerçekleştirilecek yatırımlara 2000 Yılı Yatırım Programında yer verilir. Finansal kiralama konu olan yatırımın toplam proje tutarı, kiralamanın başlayacağı 2000 Yılı Yatırım Programında yıl ödeneği olarak yer alır. Müteakip yıl yatırım programlarında proje ile ilgili herhangi bir ödenek tahsisi yapılmaz. Projenin 2000 Yılı Yatırım Programı ile ilişkilendirilmesinde ihtiyaç duyulan revizyonlar, bu Kararın ilgili hükümleri istikametinde sonuçlandırılır.

Yıllık Yatırım Programı Teklifleri

Madde 16- Kamu kuruluşları, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ve 2000 Yılı Programında belirtilen hedefleri, politikaları, öncelikleri, çevresel etkileri ve varsa sektör ana planlarını esas alarak proje düzeyinde beş yıllık yatırım programları hazırlarlar ve 15 Temmuz 2000 tarihine kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderirler. Bu programların ilk yılı kuruluşların yıllık yatırım programı tekliflerini teşkil eder. Yatırım proje teklifleri, projenin fizibilite etüdü ile birlikte gönderilir.

Yatırım programlarının hazırlanmasına ve teklif edilecek projelerin fizibilite raporlarına dair usul ve esaslar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca belirlenir.

Uluslararası Teknik Yardım Faaliyetlerinin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Ödeneği

Madde 17- Uluslararası Teknik Yardım Faaliyetlerinin yürütülmesi ve koordinasyonu için Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı bütçesine konulan ödenek, 1 Ağustos 1990 tarih ve 90/755 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve bu Karara dayanan 19 Aralık 1995 tarihli Yönetmelik esaslarına uygun olarak harcanır.

II. KOORDİNASYON

İşbirliği ve Koordinasyon

Madde 18- Merkezi düzeydeki koordinasyon hizmetleri ile bölge ve il düzeyindeki koordinasyon hizmetlerinde 2000 Yılı Programında yer alan hedef, ilke ve politikalar esas alınır.

Kuruluşların aralarında işbirliği ve koordinasyonu gerçekleştiremedikleri veya program uygulamalarında etkinliği artırma açısından gerekli görülen hallerde koordinasyon Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca sağlanır.

Temel Sektörlere Ait Ana Planlar

Madde 19- Ekonomik ve sosyal yapının tutarlı bir şekilde gelişmesini yönlendirmek için temel sektörler için ana planlar ile bunlara dayalı uygulama plan ve projelerinin ilgili kamu kuruluşlarınca yapımı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının koordinasyonu ve işbirliği ile sağlanır.

Çeşitli Kuruluşlarca Birlikte Yürütülmesi Gereken Projeler

Madde 20- 2000 Yılı Programının gerçekleşmesi yönünden önemli olan ve/veya çeşitli kuruluşlarca birlikte yürütülmesi gereken projelerin merkezi hükümet ve bölge kademesindeki koordinasyonu Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca yürütülür.

Bu projeler için hazırlanacak uygulama programında ilgili kuruluşların görevleri, işbirliği esasları ve iş programları gösterilir.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, gerektiğinde, projenin yürütülmesinde ağırlığı bulunan merkez veya bölge kuruluşlarından birine koordinasyon görevi verebilir. Bu kuruluş verilen görevin yerine getirilmesinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına karşı sorumludur.

Yatırımların Valilikçe Koordinasyonu

Madde 21- Genel ve katma bütçeli kuruluşlar doğrudan bölge veya ildeki birimleri vasıtasıyla;

-2000 Yılı Yatırım Programına ekli cetvellerde yer alan projeleri ve bu projeler için hazırlayacakları çalışma programlarını,

-Her bir proje için mahalline gönderilen ödenek miktarlarını, hizmetin ilgili bulunduğu valiliğe zamanında bildirirler.

Valiler; illeri dahilinde yer alan projelere dair ödeneklerin zamanında ve amacına uygun olarak kullanılması ve uygulamanın izlenmesi maksadıyla gerekli hallerde kuruluşlar arasında yardımlaşma ve koordinasyonu sağlarlar.

Valiler; yatırımların uygulama durumlarını, etkinliğin artırılmasına ve karşılaşılan güçlüklerin giderilmesine yönelik görüşleri ile birlikte, yıllık raporlar halinde ilgili bakanlığa ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bildirirler.

Bölge ve İl Koordinasyon Kurulları

Madde 22- Bölge ve il koordinasyon kurulları; 2000 Yılı Programında yer alan ilke, politika ve tedbirler çerçevesinde kamu kuruluşlarının il ölçeğinde yürütülen projelerinin Program ilkelerine uygun şekilde ve belirtilen süre içinde gerçekleştirilmesi, üretim tesislerinin tam kapasitede verimli bir şekilde işletilebilmesi için gerekli koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması ve Program uygulamasının il düzeyinde takibinde valilere yardımcı olurlar. Bu amaçla il koordinasyon kurulları Şubat, Nisan, Ağustos ve Kasım aylarında toplanır. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, il koordinasyon kurulları toplantılarına gerektiğinde katılarak koordinasyon sağlanmasına yardımcı olur.

III. İZLEME

Madde 23- Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıklarının, fon idarelerinin, kamu bankalarının, Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu ve Bağ - Kur'un, büyük şehir belediyeleri ile nüfusu 50 bin ve daha fazla olan belediyelerin, nüfusu 50 bin'in altında kalmakla birlikte Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca tespit edilecek diğer belediyelerin, büyük şehir belediyeleri su ve kanalizasyon idareleri ile gaz ve otobüs işletmelerinin, il özel idareleri ve İller Bankasının, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun, Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğünün, Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğünün, Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğünün, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı ve döner sermayeli kuruluşların Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca belirlenen kabullere ve formlara uygun olarak hazırlayacakları 1999 yılı gerçekleşme, 2000 yılı birinci gerçekleşme tahmini konsolide yatırım ve finansman tabloları 15 Mayıs 2000 tarihine kadar, 2000 yılı ikinci gerçekleşme tahmini, 2001 yılı program konsolide yatırım ve finansman tabloları ise 15 Temmuz 2000 tarihine kadar, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

Fon idarelerince doğrudan veya özelleştirme kapsamına alınan kamu kuruluşları aracılığı ile yapılacak yatırımlara dair teklifler, fonun yönetiminden sorumlu bakanlıklar veya fon idareleri tarafından en geç 15 Temmuz 2000 tarihine kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

Özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca belirlenen kabullere ve formlara uygun olarak hazırlayacakları konsolide yatırım ve finansman tablolarını Özelleştirme İdaresi Başkanlığının uygun görüşünü de ekleyerek en geç 15 Eylül 2000 tarihine kadar Maliye Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına gönderirler.

Hazine Müsteşarlığı, ileride gelir ortaklığı senedi uygulamasına dahil edilecek altyapı tesislerine Kamu Ortaklığı Fonundan temin edilecek finansman miktarlarını proje bazında en geç 15 Eylül 2000 tarihine kadar Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderir.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Bağılı Ortaklıkları İştirakleri

Madde 24- Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağılı ortaklıkları; Yüksek Planlama Kurulunca alınan genel prensip kararı çerçevesinde, mevcut iştiraklerindeki sermaye değişiklikleri ve yeni iştirakleri hakkında Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ile Hazine Müsteşarlığına bilgi verirler.

İzleme Raporları

Madde 25- Kuruluşların yatırım ve işletme faaliyetleri ile hukuki ve kurumsal düzenlemelere ait tedbirler ve bilgiler, belirli zamanlarda verilecek raporlarla takip edilir.

a) Yatırım Uygulama Raporu: Yatırımcı kamu kuruluşlarının (projeleri programda yer alan belediye ve il özel idareleri dahil) yatırım projeleri kuruluş, sektör ve proje bazında yatırım uygulama raporları ile izlenir. Yatırım uygulama raporlarında her yatırım projesinin, uygulama yılı başından dönem sonuna kadar ve dönem içinde harcama ve gerçekleşme durumları ve bunların finansman ayrıntısı (genel bütçe, fon, döner sermaye ve/veya dış krediden-nakit ve makina teçhizat olarak-hangilerinin kullanıldığı) belirtilir. Ayrıca Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında öngörülen fiziki hedeflere ilişkin olarak, dönemler itibarıyla bu hedeflerin gerçekleşme bilgileri bu raporlarda yer alır.

Ödeneği toplu olarak verilmiş ve/veya ödenekleri toplulaştırılmış projelerin alt detayları ile ilgili bilgilere, geliştirilmiş formlara uygun olarak Yatırım Uygulama Raporunda yer verilir.

Ödeneği toplu olarak verilmiş, ödenekleri toplulaştırılmış veya çeşitli illerdeki yatırımları kapsadığı için 2000 Yılı Yatırım Programında yeri "muhtelif" olarak belirtilen projelerin yatırım harcamaları il bazında izlemeye tabi tutulur ve yatırımcı kamu kuruluşları bu bilgilere yatırım uygulama raporlarında yer verirler.

Yatırım Uygulama Raporları:

- 1 Ocak - 31 Mart
- 1 Nisan - 30 Haziran
- 1 Temmuz - 30 Eylül
- 1 Ekim - 31 Aralık

dönemlerini kapsayacak şekilde hazırlanarak dönem sonlarını takip eden en geç 15 gün, 1 Ekim-31 Aralık dönem raporları ise en geç 30 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

b) Önemli Projeler Raporu: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca seçimi yapılacak önemli projelere ait izleme raporları, yatırımcı kuruluşlarca (a) bendinde belirtilen dönemler itibariyle dönem sonunu izleyen 30 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler İzleme Raporu: 2000 Yılı Programında yer alan hukuki ve kurumsal düzenlemelere ait tedbirler ve bilgiler bütün kuruluşlarca yılda dört defa üç aylık dönemler itibariyle dönem sonunu izleyen 15 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

d) Dış Kredi İzleme Raporu: Yatırım projelerinde dış kredi kaynakları kullanan kuruluşlar ve mahalli idareler, kredi kullanım durumlarını, belirlenen formlara uygun olarak hazırlayarak, (a) bendinde belirtilen dönemler itibariyle dönem sonunu izleyen 30 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına gönderirler. Genel ve katma bütçeli kuruluşlar ile mahalli idareler bu formları ayrıca Maliye Bakanlığına da gönderirler.

e) KİT Veri Toplama Raporu: Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları, Veri Toplama Projesi (VTP) çerçevesinde hazırlayacakları tabloları üç ayda bir ilgili bakanlığa, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına ve Hazine Müsteşarlığına dönem sonunu takip eden bir ay içinde gönderirler.

f) İşletme Gerçekleşme Raporu: Kamu ve özel kesim işletmelerinin mal ve hizmet üretim gerçekleştirmeleri ile kapasite kullanımları aylık raporlarla izlenir. Kamu kuruluşlarının satış, dış ticaret, stok ve istihdam durumları da bu raporlarda belirtilir. Kuruluşlar, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca hazırlanacak örneklere uygun olarak düzenleyecekleri raporları en geç ilgili olduğu ay sonunu takip eden 15 gün içinde söz konusu Müsteşarlığa gönderirler.

g) Destekleme Alımları ile ilgili Raporlar: Kooperatif birlikleri ile kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları destekleme alımlarıyla ilgili bilgileri, T.C. Merkez Bankası ve T.C. Ziraat Bankası destekleme kredisi kullanımlarıyla ilgili bilgileri formlara uygun

olarak her ay Sanayi ve Ticaret Bakanlığına, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına gönderirler.

h) Fon ve Hesaplar ile ilgili Raporlar: Tüm kamu kuruluşları sorumlu oldukları fonlarla, kamu bankaları sorumlu oldukları hesaplarla ve T.C. Merkez Bankası da bünyesinde açılmış veya açılacak fon hesaplarıyla ilgili bilgileri, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca hazırlanan formlara uygun olarak ve aylık bazda, her ayı takip eden 15 gün içerisinde Maliye Bakanlığına, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına ve Hazine Müsteşarlığına gönderirler.

i) Fiyat İzleme Raporu: Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları, ürettikleri mal ve hizmetlerin fiyatları ve ana girdi maliyetleri ile gelir ve giderlerinde meydana gelen değişiklikleri, 15 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ile Hazine Müsteşarlığına bildirirler.

Madde 26- Hazine Müsteşarlığı yatırım teşviki ve yabancı sermaye, Dış Ticaret Müsteşarlığı ise ihracat teşviki ve serbest bölgeler ile ilgili bilgileri hazırlanan formlara uygun olarak ve aylık bazda her ayı takip eden onbeş gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına iletirler.

Madde 27- Mahalli idarelerin bütçe ve kesin hesap durumlarını belirleyen bilgiler İçişleri Bakanlığı ve Devlet İstatistik Enstitüsü kanalıyla 15 Temmuz 2000 tarihine kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

Madde 28- Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, ilgili kuruluşların Yıllık Program Kararnameleri çerçevesindeki program uygulamalarını da denetimi içine alır. Başbakanlığa gönderilen denetleme raporlarının bir nüshası Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına da gönderilir.

Dış Yardımlarla İlgili Faaliyetlerin Koordinasyonu ve İzlenmesi

Madde 29- Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı bütün kamu kurum ve kuruluşlarının teknik işbirliği çerçevesinde diğer ülkelere sağladığı yardımlarla ilgili faaliyetlerinin koordinasyonunu sağlar.

Bütün kamu kurum ve kuruluşlarının diğer ülkelere sağladığı yardımlarla ilgili faaliyetlerin izlenmesi Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı tarafından yürütülür. Bu amaçla bütün kamu kurum ve kuruluşları diğer ülkelere sağladığı yardımları, Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı tarafından hazırlanan formata uygun olarak üçer aylık dönemler halinde Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı'na bildirir.

Kesin Hesap Farklarının Kapatılmasından Doğan Ödenek İhtiyaçları

Madde 30- Daha önceki yıllarda bitirilmiş projelerin kesin hesap farklarının kapatılması neticesinde ortaya çıkan ödenek ihtiyaçları;

-Genel ve katma bütçeli kuruluşların transferler tertibinde yer alan "Yatırım Giderleri Geçen Yıllar Borçları" faaliyetinden karşılanır.

-Diğer kuruluşlarda ise yatırım ödenekleri ile ilgilendirilmeden işletme bütçelerinden karşılanır ve bu harcamalar ödemenin yapıldığı yıl içinde proje maliyetine ilave edilir.

Yapılan bu işlemler sonucunda Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi verilir.

Proje Revizyon Talepleri

Madde 31- Kuruluşların proje revizyon talepleri, 15 Aralık 2000 tarihine kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir. Bu talepler yıl sonuna kadar sonuçlandırılır.

Yürürlük

Madde 32- Bu Karar 1/1/2000 tarihinde yürürlüğe girer.

KALKINMADA ÖNCELİKLİ YÖRELER LİSTESİ**BİRİNCİ DERECEDE ÖNCELİKLİ YÖRELER**

1. Adıyaman	26. Kars
2. Ağrı	27. Kastamonu
3. Aksaray	28. Kırıkkale
4. Amasya	29. Kırşehir
5. Ardahan	30. Kilis
6. Artvin	31. Malatya
7. Bartın	32. Mardin
8. Batman	33. Muş
9. Bayburt	34. Nevşehir
10. Bingöl	35. Niğde
11. Bitlis	36. Ordu
12. Çanakkale (Bozcaada ve Gökçeada İlçeleri)	37. Osmaniye
13. Çankırı	38. Rize
14. Çorum	39. Samsun
15. Diyarbakır	40. Siirt
16. Elazığ	41. Sinop
17. Erzincan	42. Sivas
18. Erzurum	43. Şanlıurfa
19. Giresun	44. Şırnak
20. Gümüşhane	45. Tokat
21. Hakkari	46. Trabzon
22. Iğdır	47. Tunceli
23. Kahramanmaraş	48. Van
24. Karabük	49. Yozgat
25. Karaman	50. Zonguldak

2000 Yılı Programı

**17 Ekim 1999 Gün ve 23849 Sayılı Resmi Gazete'de
Yayımlanan 13 Ekim 1999 gün ve 99/13414 Sayılı
"2000 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu
ve İzlenmesine Dair" Bakanlar Kurulu Kararı Ekidir**

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ, 2000 YILI PROGRAMININ TEMEL AMAÇLARI VE MAKROEKONOMİK HEDEFLERİ

1. GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ

A. EKONOMİK GELİŞMELER

Türkiye 1999 yılına, Uzak Doğu Asya krizinin olumsuz etkilerinin devam ettiği, önemli ticaret ortağımız olan Rusya'daki krizin derinleştiği ve global krizin yaygınlaşma ihtimalinin olduğu bir ortamda girmiştir.

Rusya krizinin ardından önemli ölçüde yükselen faiz oranlarının yanısıra, erken seçim kararının getirdiği belirsizlik ortamı, 1998 yılının son çeyreğinde yoğunlaşan yurtiçi talep ve üretimdeki daralmanın, 1999 yılının ilk çeyreğinde derinleşerek devam etmesine neden olmuştur. Üretim ve talep daralması yılın ikinci çeyreğinde azalarak da olsa devam etmiştir.

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, 1998 yılının son çeyreğinde yüzde 1,4 oranındaki düşüşün ardından, bu yılın ilk çeyreğinde yüzde 8,5, ikinci çeyreğinde ise yüzde 2,0 oranında gerilemiştir. Böylece 1999 yılının ilk yarısı itibarıyla GSYİH'da bir önceki yılın aynı dönemine göre daralma yüzde 5,0 olmuştur. Aynı dönemde Net Dış Alem Faktör

---

Gelirlerinin yüzde 31,3 oranında azalması nedeniyle, yılın ilk yarısında GSMH reel olarak yüzde 5,8 oranında gerilemiştir. Yılın ilk yarısında, sektörler itibarıyla tarım ve hizmetler sektörü katma değeri yüzde 5,5, sanayi katma değeri ise yüzde 3,9 oranında düşmüştür.

1999 yılının ikinci çeyreğinde ekonomik aktivitede toparlanma işaretleri gözlenmiş, özel tüketimdeki daralma durmuş, sanayi üretimi sınırlı da olsa artış kaydetmiştir. Ancak, Marmara bölgesinde yaşanan deprem Ağustos ve Eylül aylarında sanayi üretimini önemli ölçüde etkilemiş ve ekonomideki toparlanmanın durmasına yol açmıştır. Nitekim sanayi üretimi, bir önceki yılın aynı ayına göre Ağustos ayında yüzde 12,7, Eylül ayında da yüzde 9,7 oranında azalma kaydetmiştir.

Ülkemizin ve insanlığın 20. Yüzyılda yaşadığı en büyük felaketlerden birisi olan Körfez depremi ülkemizin gerek nüfus gerekse ekonomik aktivite bakımından en ağırlıklı bölgesinde etkili olmuştur. Deprem etkilediği 7 ilin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla içindeki payı yüzde 34,7, sanayi katma değeri içindeki payı ise yüzde 46,7 seviyesindedir. Depremden en yoğun biçimde etkilenen Kocaeli, Sakarya ve Yalova, toplam GSYİH içinde yüzde 6,3, sanayi katma değeri içinde ise yüzde 13,1 oranında paya sahiptir.

Deprem nedeniyle konut, ticari ve sınai yapı, yol-otayol, köprü, diğer altyapı, ulaşım aracı, makina-teçhizat ve mamul-yarı mamul mal stoklarında önemli kayıplar ortaya çıkmıştır. Deprem sonrasında gerek bir süre için üretimin durması gerekse belirli bir dönem düşük kapasite ile çalışılması nedeniyle milli hasılda da kayıp oluşmuştur.

1999 yılının son çeyreğinde, deprem nedeniyle ortaya çıkan yeniden yapılanma kapsamındaki harcamalara bağlı olarak üretimin canlanması beklenmektedir. Bununla birlikte, 1999 yılının ilk yarısındaki gelişmeler gözönüne alındığında, yılın tamamında GSMH'nın yüzde 2,0 oranında azalacağı tahmin edilmektedir. 1999 yılında, tarım sektörü katma değerinin yüzde 4,0, sanayi sektörü katma değerinin yüzde 0,9, hizmetler sektörü katma değerinin ise yüzde 1,1 oranında azalması beklenmektedir.

Yüksek reel faizler ve belirsizlik ortamının etkisiyle, özel tüketimde, 1998 yılının son çeyreğinde başlayan daralma, 1999 yılının ilk çeyreğinde artarak devam etmiş ancak yılın ikinci çeyreğinde durmuştur. 1999 yılının tamamında özel tüketim artış hızının yüzde 1,0 olması beklenmektedir.

1999 yılında kamu tüketimindeki artışın yüzde 10,3 oranında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Kamu tüketimindeki bu gelişmede, Konsolide Bütçe ve fonların diğer cari giderlerindeki yüksek oranlı artışlar etkili olmuştur. Bu gelişmeler çerçevesinde, 1999 yılında toplam tüketimin yüzde 2,2 oranında artacağı beklenmektedir.

Özel sabit sermaye yatırımlarının, 1998 yılında kaydedilen yüzde 3,8 oranındaki düşüşün ardından, 1999 yılında da yüzde 11,6 oranında azalacağı beklenmektedir. Reel faizlerin yüksekliği, iç ve dış talep koşullarındaki olumsuz gelişmeler, bazı sektörlerdeki kapasite fazlalığı ve finansman sorunları özel kesim yatırımlarında gözlenen düşüşte etkili olmuştur. 1999 yılında özel kesim yatırımlarındaki düşüş tarım, imalat sanayi, enerji ve ulaştırma sektörlerinde yoğunlaşmıştır.

1998 yılında yüzde 5,1 oranında artan kamu sabit sermaye yatırımlarının, 1999 yılında yüzde 4,1 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Kamu yatırımlarındaki artışta Konsolide Bütçe, mahalli idareler ve döner sermayeli kuruluşlarca gerçekleştirilen yatırımlardaki yükselme etkili olmuştur.

Kamu ve özel sabit sermaye yatırımlarına ilişkin bu tahminler çerçevesinde, 1998 yılında yüzde 1,7 oranında daralan toplam sabit sermaye yatırımlarının, 1999 yılında da yüzde 7,6 oranında daralması beklenmektedir.

1999 yılında tüketim ve yatırımlarda beklenen bu gelişmeler sonucunda yurtiçi nihai talebin yüzde 0,3 oranında azalacağı tahmin edilmektedir. Diğer taraftan, 1999 yılında stok değişiminin GSMH büyümesine katkısının 1,0 puan olması ve toplam yurtiçi talep artışının yüzde 0,7 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

1999 yılının Ocak-Ağustos döneminde ihracat, bir önceki yılın aynı dönemine göre, yüzde 7,1 oranında azalarak 16,5 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 1998 yılının Kasım ayından itibaren Türk Lirasının reel olarak değer yitirmesine rağmen ihracatta kaydedilen düşüş, özellikle Rusya pazarındaki daralmadan kaynaklanmıştır. Ayrıca, finansman maliyetlerinin yüksekliği ve dolar cinsinden birim ücretlerdeki artış ihracat performansını olumsuz yönde etkilemiştir.

Yurtiçi talep ve üretimdeki daralmaya paralel olarak ithalat, Ocak-Ağustos döneminde yüzde 20,0 oranında gerileyerek 25,0 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir.

Cari işlemler dengesi, 1999 yılının ilk çeyreğinde elde edilen fazladan sonra dış ticaret dengesindeki açığın artış göstermesi ve turizm ve diğer görünmeyen gelirlerdeki azalmanın etkisiyle Nisan-Temmuz döneminde açık vermiştir. Bununla birlikte, 1998 yılının Ocak-Temmuz döneminde 1,8 milyar dolar olan cari işlemler açığı, 1999 yılının aynı döneminde 339 milyon dolar seviyesinde kalmıştır.

1999 yılının tamamında ihracatın yüzde 3,6 oranında azalarak 26,0 milyar dolar, ithalatın ise yüzde 12,5 oranında azalarak 40,2 milyar dolar olması beklenmektedir. Bu gelişmeler sonucunda, 1998 yılında 14,3 milyar dolar olan dış ticaret açığının, 1999 yılında 11,5 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir. Dış ticaret açığındaki bu daralmaya rağmen turizm ve diğer görünmeyen gelirlerde beklenen azalma ve faiz ödemelerindeki artış sonucunda, cari işlemler açığının, 1999 yılında 1 milyar dolar seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

1998 yılı sonunda 19,7 milyar dolar olan Merkez Bankası uluslararası rezervleri, portföy yatırımları ve kısa vadeli sermaye girişindeki artışın da katkısıyla, 1999 yılının Mart ayından itibaren artarak Ekim sonu itibarıyla 24,0 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir.

1999 yılının Ocak-Eylül döneminde, Konsolide Bütçe harcamaları geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 75,5 oranında artarak 19,8 katrilyon lira, gelirleri ise yüzde 52,8 oranında artarak 12,6 katrilyon lira olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde, bütçe açığı 7,2 katrilyon lira, faiz dışı bütçe fazlası ise 1,0 katrilyon lira olmuştur. 1999 yılının tamamında bütçe giderlerinin 28,1, bütçe gelirlerinin ise 18,3 katrilyon lira olması beklenmektedir. Böylece, yılın tamamında bütçe açığının 9,8 katrilyon lira, faiz dışı bütçe fazlasının ise 895 trilyon lira olacağı tahmin edilmektedir.

1999 yılında üretim ve ithalattaki daralma, vergi yasasında yapılan düzenlemeler ve deprem nedeniyle vergi gelirinde ortaya çıkan kayıpların da etkisiyle, vergi gelirlerinin GSMH içindeki payının bir önceki yıl seviyesinde kalarak yüzde 17,4 olması beklenmektedir. Diğer taraftan, personel harcamaları, vergi ideleri ve fonlar ile sosyal güvenlik kuruluşlarına yapılan transferlerdeki artış nedeniyle faiz dışı harcamaların GSMH'ya oranının, 1998 yılındaki yüzde 17,4 seviyesinden 1999 yılında yüzde 21,0'e

yükseleceği tahmin edilmektedir. Bu gelişmeler sonucunda, faiz dışı bütçe fazlasının GSMH'ya oranının 1998 yılındaki yüzde 4,6 seviyesinden, 1999 yılında yüzde 1,1'e gerilemesi beklenmektedir.

1999 yılında faiz ödemelerinin GSMH'ya oranının bir önceki yıla göre 1,1 puan artarak yüzde 12,8'e ulaşacağı beklenmektedir. 1999 yılında iç borçlanma vadesinin önemli ölçüde uzatılmasına rağmen reel faizlerin yüksekliği ve uzun vadeli borçlanmaların üçer aylık kupon ödemeleri, faiz ödemelerinin GSMH'ya oranındaki artışta etkili olmuştur. Faiz dışı bütçe fazlasındaki azalma ve faiz ödemelerindeki artışın sonucunda, 1998 yılında yüzde 7,0 olarak gerçekleşen Konsolide Bütçe açığının GSMH'ya oranının, 1999 yılında yüzde 11,8'e yükseleceği tahmin edilmektedir.

1999 yılında, sabit sermaye yatırımlarının ve stokların reel olarak azalması ve bütçe kaynaklarından yapılan transferlerin reel olarak artması sonucunda işletmeciler KİT borçlanma gereğinin GSMH'ya oranının, bir önceki yıla göre 0,2 puan azalacağı beklenmektedir. Diğer taraftan, özellikle sabit sermaye yatırımlarındaki reel artış nedeniyle 1999 yılında özelleştirme kapsamındaki KİT'lerin borçlanma gereğinin 0,3 puan artacağı tahmin edilmektedir. 1999 yılında özelleştirme faaliyetlerinin öngörülenin oldukça gerisinde kalması nedeniyle fonların borçlanma gereğinin GSMH'ya oranında da 0,6 puanlık bir bozulma beklenmektedir. 1999 yılında mahalli idarelerin borçlanma gereğinin GSMH'ya oranının bir önceki yıl seviyesinde kalacağı, döner sermayeli kuruluşlar ve sosyal güvenlik kuruluşları borçlanma gereğinin ise bir önceki yıla göre 0,4 puan azalacağı tahmin edilmektedir.

Bu gelişmeler sonucunda, 1998 yılında yüzde 9,2 olan toplam kamu kesimi borçlanma gereğinin GSMH'ya oranının, 1999 yılında yüzde 14,1'e yükselmesi beklenmektedir. Kamu kesimi faiz ödemeleri hariç tutulduğunda, 1998 yılında GSMH'nın yüzde 3,4'ü oranında fazla veren kamu kesimi finansman dengesinin, 1999 yılında GSMH'nın yüzde 0,4'ü oranında açık vermesi beklenmektedir.

1999 yılında yapısal reformlar alanında önemli adımlar atılmış ve bu kapsamda bankalar kanunu ve sosyal güvenlik sistemini yeniden düzenleyen kanun yürürlüğe girmiş, uluslararası tahkime imkan sağlayan Anayasa değişikliği yapılmıştır.

23 Haziran 1999 tarihinde yayımlanan 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile bankaların kuruluş, yönetim, çalışma, devir, birleşme, tasfiye ve denetlenmelerine ilişkin esaslar düzenlenmiş, bankacılık sisteminin gözetim ve denetimi uluslararası kriterler dikkate alınarak yeniden belirlenmiş ve bu görevi yerine getirmek üzere 'Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu' kurulmuştur.

Aktüeryal dengeleri sağlanarak sosyal güvenlik sisteminin tekrar sürdürülebilir bir sistem haline getirilmesi amacıyla, 8 Eylül 1999 tarihinde 4447 sayılı Kanun yürürlüğe girmiştir. Kanunda kayıtdışı istihdamın önlenmesine dönük idari tedbirler yanında, emeklilik yaşı, sigortalılık süresi, prim ödeme gün sayısı, referans dönemi, emekli aylıklarının tüketici fiyatlarına endekslenmesi konularında düzenlemeler yapılmış, ayrıca işsizlik sigortası kurulmuştur.

1998 yılı Ağustos ayından itibaren yoğunlaşan Rusya krizi sonrasında yabancı yatırımcılar Türkiye'den çıkmış, uluslararası rezervlerimiz önemli miktarda azalmış, dış finansman imkanları daralmıştır. Bu ortamda nominal faiz oranları hızla yükselmiş, enflasyondaki azalma eğilimine rağmen reel faizler 1998 yılının son çeyreği ile 1999 yılının ilk çeyreğinde yüksek seviyelere ulaşmıştır. 1999 yılının Mart ayı ile birlikte mali piyasalarda Rusya kriziyle bozulan dengeler görece olarak düzelmeye başlamıştır. Nitekim,

Mart ayında başlayan yabancı kaynak girişiyle Merkez Bankası Net Rezervleri ve Net Dış Varlıkları yükselmiştir. Bu gelişmeler sonucunda Merkez Bankasının Açık Piyasa İşlemlerine başvurusu azalmış ve Merkez Bankası Net İç Varlıkları Haziran sonunda hedef alınan 1.000 trilyon liraya karşılık eksi 899 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir.

Ancak, 17 Ağustos tarihinde gerçekleşen depremin ardından artan döviz talebi Net Dış Varlıkları azaltırken, likidite sıkışıklığını Merkez Bankasının Açık Piyasa İşlemleri yoluyla karşılaması, Net İç Varlıkları artırmıştır. Eylül ayında ise rezervler deprem öncesi seviyesine ulaşmış, Net Dış Varlıklar yeniden artış göstermiştir. Merkez Bankasının kamuya açmış olduğu kredilerin gerek reel gerekse nominal olarak gerilemesi sonucunda Net İç Varlıklar Eylül ayı sonu itibariyle hedef alınan düzeyde gerçekleşmiştir.

Emisyon ve rezerv para Ekim sonu itibariyle, 1998 yıl sonuna göre sırasıyla yüzde 50,1 ve yüzde 56,5 oranında artış kaydetmiştir. Reel faizlerin yüksekliği nedeniyle mevduatda yaşanan artışlara bağlı olarak geniş tanımlı parasal büyüklükler 1998 yıl sonuna göre önemli oranda yükselmiştir. Nitekim, M1, M2 ve M2Y'de Eylül ayı itibariyle, 1998 yılı sonuna göre sırasıyla yüzde 63,2, yüzde 69,6 ve yüzde 65,1 oranında artış gerçekleşmiştir.

Ekonomik aktivitedeki gerileme ve finansman maliyetlerinin yüksekliği kredi talebinde de önemli daralmaya yol açmış ve 1999 yılının ilk dokuz ayında kredilerdeki artış, toplam mevduattaki artışın gerisinde kalmıştır. Sözkonusu dönemde, mevduat bankası kredileri yüzde 34,9 ve yurtiçi kredi hacmi yüzde 36,0 oranında artış göstermiştir. Böylece 1998 yılı sonunda yüzde 53,4 olan mevduat bankası kredilerinin toplam mevduata oranı, 1999 yılı Eylül ayı sonu itibariyle, yüzde 40,0 olmuştur.

1998 yılının ilk on ayında 252 gün olan iç borçlanma vadesi, önemli bir artış göstererek bu yılın aynı döneminde 458 güne yükselmiştir. Bu gelişmede, Temmuz ayından itibaren 3 yıl vadeli, 3 ayda bir kupon ödemeli ve değişken faizli devlet tahvil ihracının başlatılması etkili olmuştur.

1998 yılı Aralık ayında yüzde 145,1 seviyesine kadar yükselen iç borçlanma yıllık ortalama bileşik faiz oranı, izleyen dönemde gerileyerek Temmuz ayında yüzde 101,4'e düşmüştür. Ancak faiz oranları, Ağustos ayındaki deprem sonrasında tekrar artarak yüzde 116,5 seviyelerine yükselmiştir. Eylül ve Ekim aylarında ise faiz oranları bir miktar gerilemiş, Ekim ayında yüzde 109,3 seviyesinde gerçekleşmiştir. Ocak-Ekim dönemi itibariyle ele alındığında, 1998 yılında yüzde 106,9 olan iç borçlanma faiz oranı, bu yıl yüzde 110,9 olmuştur.

1998 yılının Şubat ayından itibaren fiyat artışlarında gözlenen düşme eğilimi, 1999 yılının ilk çeyreğinde de devam etmiş ve 12 aylık TEFE artış hızı Mart ayında yüzde 48,2 seviyesine gerilemiştir. Ancak uluslararası petrol fiyatlarındaki yükselme, kamu kesimi imalat sanayiinde gerçekleşen fiyat ayarlamaları ve dolar kurundaki artışa bağlı olarak özel imalat sanayi fiyatları artış hızının bir miktar yükselmesi sonucunda, 12 aylık fiyat artışları Nisan ayından itibaren tekrar yükselme eğilimine girmiş ve Ekim ayı itibariyle TEFE 12 aylık artış hızı, yüzde 55,2 olarak gerçekleşmiştir. 1999 yılı sonu itibariyle TEFE 12 aylık artış hızının yüzde 57,0'ye ulaşması beklenmektedir. 1998 yılında yüzde 71,8 olan TEFE yıllık ortalama artış hızının ise 1999 yılında yüzde 52,2 seviyesine gerileyeceği tahmin edilmektedir.

B. SOSYAL GELİŞMELER

1997 Genel Nüfus Tespiti'ne dayanan geçici projeksiyonlara göre, 1999 yılı ortasında nüfusun 64,4 milyon olduğu, nüfus artış hızının da yüzde 1,44'e düştüğü tahmin edilmektedir. Nüfusun büyüklüğü ve yaş yapısını belirleyen en önemli etkenlerden olan doğurganlık düzeyindeki azalmanın devam ettiği, 1998 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması ilk sonuçları ile de doğrulanmıştır. Yerleşim yerleri ve bölgeler itibariyle doğurganlıktaki farklılıklar ise devam etmektedir. Doğuşta hayatta kalma ümidi, 1999 yılında, kadınlar için 71,4, erkekler için 66,8 yıla, ortalamada 69,0 yıla yükselmiş bulunmaktadır. 0-14 yaş grubunun toplam nüfus içindeki payının gerilemeye devam ettiği ve 1999 yılında yüzde 30,2 olduğu tahmin edilmektedir.

Hanehalkı İşgücü Anketi(HİA) sonuçlarına göre, işgücü 1999 yılı Nisan ayında bir önceki yılın ortalamasına kıyasla yüzde 3,3 artarak 23,2 milyona, istihdam ise yüzde 2,2 artarak 21,5 milyona yükselmiştir. Yıl ortalamaları karşılaştırmasında daha da yüksek çıkacağı düşünülen işsizlik oranı yüzde 6,3'ten yüzde 7,3'e, eksik istihdam ise yüzde 5,9'dan yüzde 6,9'a yükselmiş, böylece işsizlik ve eksik istihdam nedeniyle atıl işgücü oranı yüzde 14,2 olmuştur. Kırsal kesimde yüzde 9,7 olan atıl işgücü oranı, kentsel kesimde Türkiye ortalamalarının üstünde seyretmeye devam etmiş ve yüzde 16,3'den yüzde 19,2'ye yükselmiş bulunmaktadır. Nisan 1999 HİA'ne göre yüzde 28,9 olan kentlerdeki eğitimli genç nüfusun işsizliği ağırlığını korumaktadır.

1997 yılında Güney Doğu Asya'da başlayan ve 1998 Rusya Krizi ile etkisini genişleten uluslararası kriz, ülkemizi olumsuz etkilemiştir. Nisan 1999 HİA ile, imalat sanayiindeki istihdamın yüzde 6,3 oranında azaldığı tespit edilmiştir.

Krize ilaveten, 17 Ağustos 1999 günü Marmara Bölgesinde meydana gelen ve geniş bir alanı etkileyen deprem de, binlerce işyerinin tamamen çökmesine ya da ağır hasar görmesine, doğrudan hasara uğramayan işyerlerinin de bölgedeki ulaşım ağlarının gördüğü zarar ve insan kaybı nedeniyle üretim dışı kalmasına yol açmış bulunmaktadır. Depremi yol açtığı üretim ve insangücü kayıpları hakkında yeterli istatistiksel bilginin oluşturulması çalışmaları devam etmektedir. Bununla beraber, depremin kısa dönemde istihdamı olumsuz etkileyeceği, işsizlik oranının da bu nedenle yükseleceği anlaşılmıştır. Başlatılmış bulunan ve 2000 yılında da genişletilerek sürdürülecek olan bölgenin yeniden imarı çalışmalarının önemli bir dinamizm getirmesi ve istihdam artışına yol açması beklenmektedir.

Türkiye'de tarımsal istihdamın toplam istihdam içindeki payı, sanayileşme sürecinde katedilen mesafeye rağmen yüksek düzeydedir. Verimliliği çok düşük olan tarım sektöründeki istihdamın genişliği, işgücü piyasasının etkinliğini sınırlandıran önemli bir faktördür. Nisan 1999 HİA'ne göre tarımın toplam istihdam içindeki payı, yüzde 45,1'e yükselmiştir.

Tarım kesiminin istihdam içindeki payının büyüklüğü, bu kesimde ücretli istihdamın çok düşük düzeyde bulunması nedeniyle, ülke genelinde ücretli istihdamın toplam istihdam içindeki payının düşük kalmasına yol açmaktadır. Nisan 1999 HİA'ne göre Türkiye'de toplam işgücünde ücretlilerin payı yüzde 41,5'tir. Tarım kesiminde çalışanların yüzde 57,8'i ücretsiz aile işçisi olup, bunların yüzde 74,1'i kadındır. Bu durum, aynı zamanda, kentsel kesimde işgücü piyasası ve üretken ev dışı çalışma açısından kadın işgücünün önemli ölçüde mesleki nitelik ve hareketlilik sorunlarının bulunduğu işaret etmektedir.

İşgücü piyasası ve çalışma hayatının AB ve ILO normlarına uyumlu şekilde geliştirilmesini hedefleyen Türkiye, 159 sayılı Özürlülerin Mesleki Rehabilitasyonuna ve İstihdamına İlişkin ILO Sözleşmesini 1999 yılında onaylamıştır. Halen ILO'nun yedi temel sözleşmesini onaylamış 47 ülkeden biri olan ve onayladığı ILO Sözleşmesi sayısı 39'a yükselmiş bulunan ülkemizin, yıl içinde çalışmaları başlatılan 182 sayılı En Kötü Biçimlerde Çocuk Çalıştırmanın Yasaklanmasına İlişkin Acil Eylem Planı ILO Sözleşmesinin onaylanması çalışmaları ile birlikte, onay çalışmalarını sürdürdüğü ILO Sözleşmesi sayısı 11'dir. Türkiye, onayladığı sözleşmeleri iç mevzuata yansıtma çalışmalarını sürdürdüğünden, 1999 yılında, ILO Aplikasyon Komitesinin gündemine alınmamıştır. Bu olumlu gelişmeyle birlikte, sendikal hak ve özgürlükler ile iş güvencesinin geliştirilmesine yönelik ILO Sözleşmelerinin iç hukuka tam olarak yansıtılması çalışmalarının önemi daha da artmış, Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu Tasarısı yeniden TBMM Başkanlığına sunulmuştur.

Ücretli kesimdeki kayıt dışı çalışmaların sosyal güvenlik kurumları, endüstriyel ilişkiler ve işletmeler üzerindeki olumsuz etkilerini gidermek amacıyla, 1998 yılında 4325 ve 4369 sayılı Kanunlarla getirilen yasal düzenlemelere ilave olarak, 1999'da, hem işsizlik sigortasının kurulmasını ve sosyal güvenliğe ilişkin çeşitli düzenlemeleri içeren 4447 sayılı Kanunla yeni düzenlemeler yapılmış, hem de İş Kanunlarındaki para cezalarını 12 kat artıran ve bu cezaların her yıl yeniden değerlendirilmesinde artışına imkan tanıyan bir yasa değişikliği gerçekleştirilmiştir.

1999 yılında, teknolojik gelişme ve küreselleşme süreçleri ile bağlantılı olarak ortaya çıkan standart dışı çalışma biçimlerinin sosyal hakların özüne dokunmadan yasal düzenlemeye kavuşturulmasına yönelik çalışmalarda önemli bir gelişme kaydedilememiştir. Buna karşılık, ilgili mevzuatın eskiliği ve dağınıklığının yanı sıra, ülkemizin de içinde bulunduğu coğrafyada artış gösteren Türkiye'ye yönelik istihdam amaçlı göçün de gerektirdiği, Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı çalışmalarında önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

Memur maaşları, gelir vergisine ilişkin düzenlemelerle birlikte, 1999 yılının ilk altı aylık kısmında yüzde 30, ikinci altı aylık kısmında ise yüzde 20 oranında artmıştır. 1999 yılında, ortalama net memur maaşının nominal olarak yüzde 72,5, reel olarak yüzde 5,3 oranında artış göstereceği tahmin edilmektedir. 1999 yılında, kamu kesimi toplu iş sözleşmelerinin büyük çoğunluğu yeniden bağitlanmıştır ve önceki sözleşmede yer alan eşel-mobil uygulamasına son verilmiştir. Kamu kesiminde bağitlanan yeni sözleşmelerde yer alan ücret atışları sayesinde, 1999 yılında ortalama net ele geçen işçi ücretinin nominal olarak yüzde 136,8, reel olarak ise yüzde 44,5 oranında artması beklenmektedir. Özel kesimde ise ortalama net ücretlerin nominal olarak yüzde 85, reel olarak ise yüzde 12,9 oranında artış göstereceği tahmin edilmektedir. Sanayi ve hizmetler kesimindeki 16 yaşından büyük işçilerin ortalama net asgari ücretinin de 1999 yılında reel olarak yüzde 38,9 oranında artması beklenmektedir.

Zorunlu temel eğitimin sekiz yıla çıkarılmasının gerektirdiği işgücü piyasası ve çıraklık ve mesleki eğitimle ilgili düzenleme çalışmaları, 1999 yılı içinde de sürdürülmüştür. Bu çalışmalar, aktif işgücü politikalarının etkin bir şekilde yürütülebilmesini amaçlayan ve işgücü piyasasında kurumsallaşmayı güçlendirecek olan meslek standartları sınav ve belgelendirme sisteminin kurulması ve işgücü piyasası enformasyon sisteminin geliştirilmesine yönelik çalışmaların da önemli bir parçasını oluşturmaktadır. İşgücü piyasası ve çalışma hayatı ile ilgili küresel ve yerel gelişmelerin zorunlu kıldığı reorganizasyon çalışmaları ise, bir bütünlük içinde olmamakla birlikte, devam ettirilmiştir.

Nisan 1999 HİA'ne göre, işgücünün yüzde 77,8'i, istihdamın ise yüzde 79,1 gibi büyük bir oranı en çok sekiz yıl eğitim görmüş kişilerden oluşmaktadır. İstihdamın ve rekabet gücünü artırmanın yanı sıra, VII.BYKP'nda öngörülen insan kaynaklarına dayalı yeniden yapılanma hedefi açısından da en kritik dar boğazlardan birini oluşturan bu durum, ülkemizde, üretim ve verimliliği artırmak için işgücünün niteliğini yükseltmek gerektiğini ortaya koymaktadır.

İşgücünün niteliğinin yükseltilmesi açısından çok önemli bir gelişme olan ve 1997-1998 eğitim yılında uygulamaya konan sekiz yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretimde, 1999 yılında 26.745 dersliğin tamamlanmasıyla 802.305 öğrencilik ek kapasitenin hizmete alınması beklenmektedir. Genel orta öğretimde 75 lisenin tamamlanması ile 50 bin, mesleki ve teknik orta öğretimde de 70 lisenin tamamlanması ile 52 bin 500 öğrencilik ek kapasitenin yıl içinde yaratılması tahmin edilmektedir. 1999 yılında ayrıca, 33 bin 107 öğretmen göreve atanmıştır. Sekiz yıllık temel eğitimin gerçekleştirilmesi amacıyla çıkarılan 4306 sayılı Kanun'un finansmana ilişkin hükümlerinin 2000 yılında sona erecek olması, Dünya Bankasından 300 milyon dolar kredi desteği alan Temel Eğitim Projesinin önemini artırmış bulunmaktadır.

1998-1999 öğretim yılında okullaşma oranları; 5-6 yaş grubundaki okul öncesi eğitimde yüzde 10,2, sekiz yıllık ilköğretimde yüzde 92,8, genel ve mesleki-teknik liseleri kapsayan orta öğretimde yüzde 57,7, yüksek öğretimde yüzde 16,4'ü örgün öğretimde olmak üzere toplam yüzde 25,7'ye ulaşmıştır.

1990 yılında başlatılan, Dünya Bankasından finansman destekli Milli Eğitimi Geliştirme Projesi çerçevesinde 23 ilde 208 okulu kapsayan bir çalışma ile Müfredat Laboratuvar Okulu Modeli geliştirilmiş ve proje yıl içinde tamamlanmıştır. Buna karşılık, Eğitim Teknolojisini Yükseltme Projesi kapsamında yürütülen ilköğretimden başlamak üzere, eğitimin her kademesinde bilgisayarlı eğitime geçilmesi, her okula ve her eve internet girişi sağlanarak hanede interaktif eğitim modeline geçilmesi ve müfredat programlarının yazılım programı olarak üretilmesi çalışmalarında, fiziksel altyapı, donanım, insan gücü ve organizasyon ihtiyaçlarının öngörülen şekilde gerçekleşmemesi nedeniyle, beklenen gelişme sağlanamamıştır.

Mesleki ve teknik eğitimde kaynak yetersizliği, mevcut kaynakların etkin kullanılmaması ve özel kesim ile işbirliğinin yeterince kurulamaması nedenleriyle sağlanamayan ve mesleki ve teknik eğitim kurumlarıyla çıraklık eğitim merkezlerinde başlatılan Tam Gün Tam Yıl Eğitim Projesi uygulaması çerçevesinde, 1998-1999 öğretim yılında 184 okulda 45 bin öğrencilik ilave kapasite yaratılmıştır.

VII. BYKP'da çıraklık, mesleki ve teknik eğitimin ortaöğretim içindeki payının artırılması hedeflenmiş olmakla birlikte istenen düzeye ulaşılamamıştır. Yıl içinde gerçekleştirilen 16. Milli Eğitim Şurası'nda çıraklık, mesleki ve teknik eğitimin ortaöğretim sistemi bütünlüğü içinde ağırlıklı olarak yeniden yapılandırılması, okul ve işletmelerde mesleki eğitim ve istihdam, mesleki ve teknik eğitim alanında öğretmen ve yönetici yetiştirme, mesleki ve teknik eğitimde finansman konuları ele alınmıştır.

1998-1999 öğretim yılında yaygın eğitim ile kamu ve özel kesim eğitim merkezlerinde yaklaşık 3,1 milyon kişiye genel, kültürel, mesleki, çıraklık ve hizmet-içi eğitim imkanı sağlanmıştır.

1998-1999 öğretim döneminde üniversite sayısı, 19'u vakıf üniversitesi olmak üzere 72'ye, fakülte sayısı 556'ya, yüksekokul sayısı 205'e, meslek yüksekokulu sayısı 474'e, enstitü sayısı da 257'ye ulaşmıştır. Yükseköğretimde toplam öğretim elemanı sayısı

59.170'e yükselmiştir. 1999 yılında tamamlanacak fiziki tesislerle yaklaşık 10 bin öğrencilik ilave kapasitenin, örgün eğitim ağırlıklı olarak hizmete girmesi beklenmektedir. Bu gelişmelere karşın, 3837 sayılı Kanun ile 1992 yılında kurulan Üniversiteler ve Yüksek Teknoloji Enstitüleri başta olmak üzere, fiziki altyapının ve öğretim elemanlarının sayı ve nitelik yönünden geliştirilmesi ihtiyacı önemini korumaktadır.

Sanayinin rekabet gücünün yükseltilmesi çerçevesinde eğitim-öğretim sistemi ile teknolojinin entegre edilmesi çalışmaları ve ileri teknoloji transfer ve adaptasyonu faaliyetlerine devam edilmiştir. Kamunun, kamu araştırma kurumları, üniversiteler ve sanayinin AR-GE faaliyetlerine desteği sürdürülmüştür.

Sağlık hizmetlerinin etkili ve verimli şekilde herkese ve her yere ulaştırılmasını ve halkın ihtiyaç ve beklentilerine uygun olarak sunulmasını sağlamak amacıyla başlatılan yeniden yapılandırma çalışmaları tamamlanma aşamasına gelmiştir.

Sağlık altyapısı ve sağlık insan gücünde önemli gelişmeler sağlanmış olmasına rağmen, bunların yurt çapında dengesiz dağılımı devam etmektedir. Hasta yataklarının yüzde 40'ı üç büyük ilde toplanmış bulunmakta, ülke genelinde yüzde 59 olan yatak kullanım oranı özellikle ilçe hastanelerinde yüzde 25'in altında kalmakta, birinci basamak sağlık hizmetlerinde istenen verim alınamamaktadır.

Trafik, ev ve iş kazaları, doğal afetler gibi nedenlerle ortaya çıkan sağlık sorunlarının yol açtığı işgücü dahil ekonomik kayıplar ulusal ekonomiyi olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir.

Akdeniz Üniversitesi bünyesinde, Türkiye'nin ilk organ nakli hastanesi tamamlanarak hizmete hazır hale getirilmiştir.

Özel sektör sağlık yatırımlarının teşvikine 1999 yılında da devam edilmiş, özel sektörün toplam yatak kapasitesi içindeki payı yüzde 5,9'dan yüzde 6,6'ya yükselmiştir.

1997 yılı sonunda yüzde 74,6 olan sağlık hizmetleri açısından sigorta kapsamındaki nüfus, 1998 yılı sonu itibarıyla yüzde 78,6'ya çıkmıştır. Yeşil kart ile sağlık hizmetleri açısından güvenceye kavuşturulanların sayısı 8,3 milyon kişiyi aşmıştır.

Sosyal sigorta programlarının kapsamındaki nüfus 1998 yılında toplam nüfusun yüzde 88,3'üne ulaşmış ise de, toplam sivil istihdamın yaklaşık yarısı sosyal sigorta programlarının kapsamı dışındadır. 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanları Sosyal Sigortalar Kanunu kapsamındaki sigortalılar ile yakınları 1.1.1999 tarihinden geçerli olarak sağlık sigortası kapsamına alınmışlardır. 1996 yılında yüzde 9,85 oranında olan toplam kamu sosyal harcamalarının GSMH'ya oranı, 1997 yılında yüzde 11,05'e yükselmiştir. Aynı yılda, yaşlılık, dul, yetim aylıkları ile sağlık ödemeleri sosyal kamu harcamalarının yüzde 79,2'sini oluşturmuştur.

Sosyal güvenlik kurumlarının finansman açıklarını kapatmak amacıyla bütçeden yapılan transferler artarak devam etmiş ve Emekli Sandığı'nın faturalı ödemeleri ve ek karşılıkları dahil olmak üzere, 1999 yılında toplam transferlerin GSMH'ya oranı yüzde 3,3'e ulaşmıştır.

Sosyal güvenlik sisteminin aktüaryel açıdan sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulmasını amaçlayan 4447 sayılı Kanun, 8 Eylül 1999'da yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla, işsizlik sigortası sisteminin kurulması gerçekleştirilmiştir.

17 Ağustos'ta meydana gelen Marmara Bölgesi depreminden sonra, bu bölgeye ve ileride gerçekleşebilecek diğer doğal afetlere yönelik olarak, SSK ve Bağ-Kur bünyesindeki sosyal sigorta programlarına ilişkin çeşitli düzenlemeler 578 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yapılmıştır.

Özel hayat sigortacılığı alanında, elemanların yeterli mesleki bilgiye sahip olmaması, acentaların müşteriye yeterince bilgilendirememesi, kamu oyunun iyi aydınlatılmaması, tazminatların zamanında ödenmemesi ve güven artırıcı etkili denetimin yapılamaması gibi nedenlerle beklenen gelişme sağlanamamaktadır. Hayat sigortası branşında 1997 yılında 5.807.269 olan poliçe sayısı 1998 yılında 5.939.857'ye yükselmiştir.

Sosyal politikaların etkinliğinin artırılması açısından önem taşıyan kamu yönetimi reformlarının hazırlanması alanında, Mahalli İdarelerin Güçlendirilmesi Reformu kapsamındaki kanun tasarısının 18 Nisan 1999 seçimleri nedeniyle kadük olmasından sonra, tasarının yeni şekli üzerinde çalışmalara devam edilmiştir.

17 Ağustos 1999 Marmara depreminden etkilenen sekiz ilde 13,4 milyon nüfusu kapsayan toplam 316 belediyeden, 4,5 milyon nüfusu kapsayan 131'i, çeşitli hasarlara uğramıştır. Deprem yol açtığı ekonomik ve sosyal sorunlar yerel yönetimler açısından personel, makine-teçhizat ve gelir kaybı yaratmıştır. Deprem sonrasında yerel karar alma mekanizmalarının güçlendirilmesi ve yerel yönetimlerin acil müdahale gerektiren durumlarda gönüllü kuruluşlarla işbirliği içinde hareket edebilecek bir yapıya kavuşturulmalarının önemini ortaya koymuş bulunmaktadır. Ayrıca, mevcut afet mevzuatının sadeleştirilerek uygulanabilir hale getirilmesinin, yerel yönetimlerin görev ve sorumluluklarının netleştirilmesinin, bu çerçevede yapılacak periyodik tatbikatların önemi de belirgin şekilde ortaya çıkmıştır. Yerel yönetimlerin imar yapı ve yapı kullanımı yetkileri ile merkezi yönetimin standart belirleme ve denetleme görev ve sorumluluklarının açık ve uygulanabilir şekilde yeniden düzenlenmesi, yerel yönetimlerin görev ve sorumluluklarını yerine getirebilecek nitelikte personel istihdamına imkan kazandıran bir yapıya kavuşturulması, depremle birlikte bir kez daha önem kazanmıştır.

1999 yılında 294 kentte yaşayan nüfusun 41,2 milyona, kentleşme oranının yüzde 64,0'e, kentleşme hızının yüzde 4,6'ya ulaşacağı; nüfusu bir milyonu aşan kentlerin kent nüfusu içindeki payının yüzde 42,0, Türkiye nüfusu içindeki payının ise yüzde 27,0, kentleşme hızının da yüzde 4,5 olacağı tahmin edilmektedir. İç göç olgusunun olumsuz etkileri, kentsel alanlarda esasen yetersiz olan altyapı, sosyal hizmet, çevre, istihdam unsurlarında yoğunlaşmalara neden olmakta, kente uyum sorunlarına yol açmaktadır.

1999 yılında ülke toplam konut ihtiyacının 516 bin, yapı kullanma izni alan konut sayısının da 260 bin olması beklenmektedir. Toplu Konut İdaresi, belediye arsaları üzerindeki toplu konut ve kentsel çevre üretimi ve kredilendirilmesi yönetmeliği çerçevesindeki faaliyetler, Alman Yapı Tasarruf Sandığı kredileri istatistikleri, konut finansmanının ihtiyaç duyulan konut üretimi için yeterli olmadığını göstermekte, finansman kaynaklarının altyapılı arsa üretimine yönlendirilmesi gereği devam etmektedir.

17 Ağustos depreminde, geçici rakamlara göre, 66.441 konut, 10.901 işyeri ağır hasar, 67.242 konut ve 9.927 işyeri orta hasar, 80.160 konut ve 9.712 işyeri de az hasar görmüştür. 4.288 binanın enkazı kaldırılmış olup, 10.578 binanın enkazının daha kaldırılması gerekmektedir. Deprem sonrasında hem depremden zarar gören bölge ve vatandaşların zararlarının giderilmesi, hem de hayatın devam ettirilmesi koşullarının sağlanması için bir dizi mevzuat değişikliği gerçekleştirilmiş, Marmara bölgesine yönelik geçici ve kalıcı konut üretimi için de ihtiyaç duyulan kararlar alınarak, konut üretimi faaliyetleri başlatılmıştır.

Çevre alanında, Marmara depremi sonucunda meydana gelen çok deniz kirlenmesi, altyapı hasarları, sanayi tesislerindeki hasarlardan kaynaklanan sızıntılar, enkaz artıklarının denize dökülmesi nedenleriyle yeraltı ve yüzey su kaynakları, toprak, bölgedeki ekosistem ve insan sağlığı olumsuz etkilenmiştir. Deprem bölgesinde moloz döküm işlemlerinin bir plan dahilinde gerçekleştirilmesi ve çadırkentlerdeki kentsel atıkların geri kazanımı da dahil olmak üzere bir yönetim sisteminin geliştirilmesi için BMKP destekli iki proje başlatılmıştır. Mevcut çevre yönetim sisteminin gereken etkinlik düzeyine ulaştırılması çalışmaları ile Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı ve Ulusal Gündem 21 hazırlıklarına yönelik çalışmalar devam ettirilmiş, 23 yerel yönetimin katkı ve katılımıyla sürdürülen Yerel Gündem 21 Projesinin 1. aşaması tamamlanarak deprem bölgesinin de dahil edildiği 2. aşamaya geçilmiştir.

1999 yılı içinde esnaf ve sanatkarlar siciline kayıtlı küçük işletme sayısı 4 milyona ulaşmış bulunmaktadır. Teknoloji geliştirme merkezleri aracılığıyla 115 firmaya merkezler bünyesinde, 40 firmaya da yerinde destek sağlanmıştır. 1999 yılında yapımı tamamlanan 16 siteyle birlikte küçük sanayi sitelerinin sayısı 310'a, bu sitelerde sağlıklı ve modern şartlarda çalışma imkanı bulan insan sayısı da 444.500'e ulaşmıştır.

Ülkemiz 7 bin spor kulübü ve 154 bin lisanslı faal sporcu ile, nüfusuna ve gelişmişlik düzeyine kıyasla çok sınırlı bir birikime sahip bulunmaktadır. Haziran 1999'da toplanan Spor Şurası, finansman, sponsorluk, özerklik, spor kulüpleri, eğitim-öğretim kurumlarında spor ve bu kurumların spor teşkilatlarıyla ilişkilerini kapsayan çalışmalar yapmıştır. Spor alanında AB ile entegrasyonu sağlayacak yeni bir teşkilatlanmayı gerçekleştirecek mevzuat düzenlemesi ile federasyonlarla ilgili mevzuat düzenlemelerinin yapılması gereği önemini korumaktadır.

2. 2000 YILI PROGRAMININ TEMEL AMAÇLARI VE MAKROEKONOMİK HEDEFLERİ

A. TEMEL AMAÇLAR

2000 Yılı Programının makroekonomik temel amacı; enflasyonu süratle tek haneli rakamlara indirme hedefi doğrultusunda, Toptan Eşya Fiyatları 12 aylık artış hızını 2000 yılı sonu itibarıyla yüzde 20'ye düşürmek, ekonomiyi yeniden sürdürülebilir bir büyüme ortamına kavuşturmak; kamu açıklarını düşürerek, kamunun mali piyasalar üzerindeki baskısını azaltmak; makroekonomik istikrarı kalıcı kılabilecek yapısal reformlar konusunda 1999 yılında atılmış olan adımları tamamlayıcı ve güçlendirici atılımları gerçekleştirmek ve deprem felaketinin etkilediği bölgelerde ekonomik ve sosyal hayatı normalleştirecek düzenlemeleri süratle uygulamaya koymak, orta ve uzun vadede bölgenin yeniden yapılandırılmasını hedefleyen Marmara Bölgesi Gelişme Projesine ilişkin çalışmaları başlatmaktır.

Bu temel amaçlar doğrultusunda, kamu kesimi harcamaları kontrol altında tutulacak, hedeflenen enflasyonla uyumlu gelir politikası takip edilecek ve özelleştirme uygulamalarına hız verilecektir.

Yasalaşan sosyal güvenlik reformu ile, bozulan aktüeryal dengelerinin tekrar sağlanarak sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilir bir hale getirilmesi yönünde önemli bir adım atılmıştır. Böylece, sosyal güvenlik sisteminin gelir-gider dengesinin sağlanarak bütçe üzerindeki yüklerinin azaltılmasının orta vadede mümkün olabileceği tahmin edilmektedir. Bundan sonra, sosyal güvenlik kuruluşları ve sigorta kolları arasında norm ve standart birliğini sağlamaya dönük çalışmalara devam edilecektir. Ayrıca, sosyal

güvenlik kuruluşlarının idari ve mali bakımdan özerk bir yapıya kavuşturulması sağlanacak, özel sağlık ve tamamlayıcı özel emeklilik sigortaları teşvik edilecektir.

Destekleme kapsamındaki tarım ürünlerinin fiyatlarının belirlenmesinde dünya fiyatları, maliyetler ve beklenen enflasyon temel alınacaktır. Sistemli bir ürün değişim programı uygulanarak stoklarda artış engellenecektir. Tarımsal sigorta ve prim sistemi de bu çerçevede ele alınacaktır.

Finans sisteminde rekabet ortamının geliştirilmesine hız verilecektir. Bu çerçevede, 4389 sayılı Bankalar Kanunu gereğince bankaların gözetim ve denetim yetkisi Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'na devredilecektir. Mevduat koruma kapsamı aşamalı olarak sınırlandırılacaktır.

Vergi düzenlemelerinin başarıyla uygulanabilmesi için vergi idaresinin daha etkin ve verimli çalışması sağlanacaktır. Bu çerçevede, vergi idaresinde otomasyon ve vergi kimlik numarası kullanımı yaygınlaştırılacak, vergi tahsilatında banka sisteminin rolü artırılacaktır. Çok sayıda yasa kapsamında uygulanmakta olan çeşitli dolaylı vergiler tek yasayla düzenlenecektir. Kamu mali yönetiminde, üretilen hizmetin etkinliğinin ve veriminin artırılması yeterince bilgilendirilmiş, şeffaf ve hızla karşılık veren bir kamusal karar alma sürecinin oluşturulması için Kamu Mali Yönetimi projesi çerçevesinde çalışmalar yürütülecektir.

Özelleştirme programının temel amacı, dünya piyasalarına entegre olma, ekonomide verimliliğin ve maliyet yapısının rekabet edebilir seviyelere getirilmesi ve serbest piyasa koşullarının sağlanmasıdır. Böylece, bir yandan sermayenin tabana yayılması ve teknolojik yenilenme sağlanırken, diğer yandan da kamu açıklarını azaltmak, kamunun mali piyasalar üzerindeki baskısını hafifletmek ve kamu borç stokunu düşürmek mümkün olabilecektir.

Enerji, telekomünikasyon, petrol arıtma ve doğal gaz sektörlerindeki özelleştirme uygulamalarında, rekabetçi bir yapının oluşturularak tüketici haklarının korunması ve gerekli yatırımların yapılmasını temin etmekle görevli olacak kurumsal yapıların oluşturulması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

B. MAKROEKONOMİK HEDEFLER

Türkiye ekonomisi 2000 yılına, reel faizlerin yüksek seviyesini devam ettirdiği, kamu açıklarının yükselme eğilimine girdiği, ekonomik aktivitenin daraldığı ve enflasyonda nisbi bir artış eğiliminin ortaya çıktığı bir ortamda girmektedir. Kamu kesimi finansman dengesindeki bozulmanın etkisiyle yüksek düzeyini koruyan reel faizler, bir yandan ekonominin yeniden canlanmasını engellemekte diğer yandan iç borç yükünü daha da ağırlaştırmaktadır. Yüksek reel faizler gelir dağılımını da bozucu etki yaratmaktadır.

Bu ortamda, 2000 yılında uygulanacak makroekonomik politikaların temel hedefi, reel faizleri süratle makul düzeylere indirerek ekonomiyi yeniden büyüme ortamına kavuşturmak ve yıl sonu itibarıyla Toptan Eşya Fiyatları 12 aylık artış hızını yüzde 20'ye düşürmektir.

Bu hedefler doğrultusunda, maliye politikasının faiz dışı bütçe dengesinde önemli bir iyileşmeyi sağlayacak şekilde uygulanması öngörülmektedir. Bu kapsamda, 1999 yılında yüzde 1,1 olması beklenen faiz dışı bütçe fazlasının GSMH'ya oranının, 2000 yılında yüzde 5,4'e yükseltilmesi hedeflenmektedir.

Faiz dışı dengede öngörülen iyileşme hem gelir hem de harcamalarda yapılacak uyumla sağlanacaktır. Bu çerçevede, Konsolide Bütçe vergi gelirlerinin GSMH'ya oranının 1999 yılına göre 1,8 puan artarak yüzde 19,2'ye yükseltilmesi beklenmektedir. Ayrıca, 2000 yılında TELEKOM, GSM lisans satışları ve enerji sektöründeki özelleştirme uygulamalarıyla GSMH'nın yüzde 2,1'i oranında bütçeye gelir sağlanacağı öngörülmektedir. 2000 yılında faiz dışı bütçe harcamalarının GSMH'ya oranının ise 0,3 puan azalışla yüzde 20,7'ye gerilemesi beklenmektedir.

Faiz dışı bütçe dengesinde hedeflenen önemli iyileşmeye rağmen, faiz ödemelerinin GSMH'ya oranındaki artışa bağlı olarak, 2000 yılında toplam bütçe açığının GSMH'ya oranının 1999 yılına göre 0,3 puanlık sınırlı bir düşüş göstererek yüzde 11,5 olacağı öngörülmektedir.

2000 yılında Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve mahalli idarelerin borçlanma gereğinin 1999 yılı seviyesinde kalacağı, fonlar ve özelleştirme kapsamındaki kuruluşların finansman dengesinde ise iyileşme sağlanacağı tahmin edilmektedir. Bu beklentiler çerçevesinde, 2000 yılında toplam kamu kesimi borçlanma gereğinin GSMH'ya oranının 1999 yılına göre 2,2 puanlık bir iyileşme ile yüzde 12,1 olması öngörülmektedir. Diğer yandan, 1999 yılında GSMH'nın yüzde 0,4'ü oranında açık veren faiz dışı kamu finansman dengesinin 2000 yılında GSMH'nın yüzde 5,9'u oranında fazla vermesi hedeflenmektedir.

2000 yılında gelir politikasının hedeflenen enflasyon ile uyumlu bir yapıda gelişmesi, geriye doğru endeksleme alışkanlığının kırılması ve enflasyonist beklentilerin kontrol altına alınması bakımından önem taşımaktadır. Bu çerçevede, kamu kesiminde maaş artışlarının ve tarımsal destekleme fiyatlarının hedeflenen enflasyonla uyumlu bir biçimde belirlenmesi öngörülmektedir. Para ve kur politikasının da 2000 yılında enflasyonla mücadeleyi destekleyici bir yapıda sürdürülmesi hedeflenmektedir.

Kamu dengesinde hedeflenen iyileşme ve bunlarla uyumlu gelir, para ve kur politikalarının etkin ve koordineli bir şekilde uygulanması ile birlikte iç ve dış piyasalarda güvenin artması, dış kaynak girişlerinin hızlanması ve yurtiçi mali piyasalar üzerindeki baskının azalması beklenmektedir. Bu beklentiler çerçevesinde, 2000 yılında reel faizlerin de önemli ölçüde gerilemesi öngörülmektedir.

Reel faizlerde öngörülen düşüşle birlikte yurtiçi talepte de bir canlanma beklenmektedir. Diğer yandan, deprem sonrası yeniden yapılanma harcamalarının da etkisiyle özel ve kamu sabit sermaye yatırımlarının önemli ölçüde yükseleceği tahmin edilmektedir. Bu çerçevede, 2000 yılında GSMH büyüme hızının yüzde 5,5 olması öngörülmektedir. Büyüme hızının tarım sektöründe yüzde 3,7, sanayi sektöründe yüzde 6,0, hizmetler sektöründe ise yüzde 6,6 olması beklenmektedir.

2000 yılında, kamu sabit sermaye yatırımlarının yüzde 14,5, özel sabit sermaye yatırımlarının yüzde 9,5, böylece toplam sabit sermaye yatırımlarının yüzde 11,0 oranında artması öngörülmüştür. 1999 yılında kamu yatırım tahsislerinde ekonomik ve sosyal altyapının geliştirilmesi hedefi doğrultusunda ulaştırma, enerji, eğitim ve diğer kamu hizmetlerine ağırlık verilmiştir.

2000 yılında ihracatın yüzde 8,7 oranında artışla 28,3 milyar dolara ulaşması hedef alınmıştır. İhracat pazarlarımızdaki büyüme hızının 1999 yılında yüzde 3,4'den 2000 yılında yüzde 6,0'ya yükselmesi ihracat artışına katkı sağlayacaktır. İthalatın ise yurtiçi talep ve üretimdeki canlanmaya bağlı olarak yüzde 14,4 artışla 46 milyar dolara ulaşması hedeflenmiştir. 2000 yılında bavul ticaretinden sağlanan döviz gelirlerinin nisbi bir artış göstererek 2,1 milyar dolara yükselmesi beklenmektedir. Böylece, dış ticaret açığının 1999 yılına göre 3,2 milyar dolar artarak 14,7 milyar dolara yükseleceği tahmin edilmektedir.

TABLO: I.1- Temel Ekonomik Büyüklükler

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999 (1)	2000(2)
BÜYÜME (Yüzde Değişme)											
Tarım	6,8	-0,9	4,3	-1,3	-0,7	2,0	4,4	-2,3	7,6	-4,0	3,7
Sanayi	8,6	2,7	5,9	8,2	-5,7	12,1	7,1	10,4	1,8	-0,9	6,0
Hizmetler	10,3	0,6	6,5	10,7	-6,6	6,3	7,6	8,6	2,1	-1,1	6,6
GSYİH	9,3	0,9	6,0	8,0	-5,5	7,2	7,0	7,5	2,8	-1,5	6,0
GSMH	9,4	0,3	6,4	8,1	-6,1	8,0	7,1	8,3	3,8	-2,0	5,5
GSMH (Trilyon TL)	397	634	1 104	1 997	3 888	7 855	14 978	29 393	53 012	83 124	124 967
GSMH (Milyon Dolar)	152 292	152 133	160 665	181 806	130 888	171 861	184 602	194 106	203 864	199 959	218 080
DIŞ TİCARET (Milyon Dolar)											
İhracat (FOB)	12 959	13 593	14 715	15 345	18 106	21 636	23 225	26 261	26 974	26 000	28 250
İthalat (CIF)	22 302	21 047	22 871	29 428	23 270	35 709	43 627	48 559	45 935	40 200	46 000
Dış Ticaret Açığı (3)	-9 343	-7 454	-8 156	-14 083	-5 164	-13 212	-10 582	-15 358	-14 332	-11 510	-14 713
Cari İşlemler Dengesi (3)	-2 625	250	-974	-6 433	2 631	-2 339	-2 437	-2 638	1871	-1005	-2848
FİYAT VE DÖVİZ KURU											
GSMH Deflatörü (Yüzde Değişme)	57,6	59,2	63,5	67,4	107,3	87,2	78,0	81,2	73,8	60,0	42,5
TEFE Yıllık Ortalama (Yüzde Değişme)	52,3	55,3	62,1	58,4	120,7	86,0	75,9	81,8	71,8	52,2	38,5
TEFE Yıl Sonu (Yüzde Değişme)	48,6	59,2	61,4	60,3	149,6	65,6	84,9	91,0	54,3	57,0	20,0
Ortalama Dolar Kuru	2 608	4 170	6 869	10 986	29 704	45 705	81 137	151 429	260 040	415 705	573 030
Kur Sepeti (TL/ 1 Dolar+1.5 DM) (Yıllık Ort.)	5 039	7 937	13 498	20 940	57 453	93 625	161 883	282 055	482 699	755 656	1 034 652
KONSOLİDE BÜTÇE GELİRLERİ / GSMH											
- Vergi Gelirleri / GSMH	13,9	15,3	15,8	17,6	19,2	17,8	18,0	19,6	22,0	22,1	26,1
KONSOLİDE BÜTÇE GİDERLERİ / GSMH											
- Faiz Ödemeleri / GSMH	11,4	12,4	12,8	13,2	15,1	13,8	15,0	16,1	17,4	17,4	19,2
- Faiz Dışı Harcamalar / GSMH	16,9	20,5	20,0	24,3	23,1	21,8	26,3	27,2	29,0	33,8	37,6
KONSOLİDE BÜTÇE AÇIĞI (Trilyon TL)											
- Faiz Dışı Denge (+ Fazla, Trilyon TL)	3,5	3,8	3,7	5,8	7,7	7,3	10,0	7,7	11,7	12,8	16,9
- Bütçe Açığı / GSMH	13,4	16,7	16,4	18,5	15,4	14,4	16,3	19,4	17,4	21,0	20,7
- Faiz + Özelleştirme G. Dışı Denge / GSMH	-12	-34	-47	-134	-152	-317	-1 238	-2 241	-3 726	-9 785	-14 383
- Faiz Dışı Denge (+ Fazla, Trilyon TL)	2	-9	-7	-17	146	259	259	37	2 451	895	6 750
- Bütçe Açığı / GSMH	-3,0	-5,3	-4,3	-6,7	-3,9	-4,0	-8,3	-7,6	-7,0	-11,8	-11,5
- Faiz Dışı Denge / GSMH	0,5	-1,5	-0,6	-0,9	3,8	3,3	1,7	0,1	4,6	1,1	5,4
- Faiz + Özelleştirme G. Dışı Denge / GSMH	0,4	-1,5	-0,7	-1,0	3,6	3,3	1,7	0,1	4,2	1,1	3,3
KAMU KESİMİ BORÇ. GEREĞİ / GSMH											
TOPLAM KAMU											
Konsolide Bütçe	7,4	10,2	10,6	12,0	7,9	5,2	8,9	7,6	9,2	14,3	12,1
KİT	3,0	5,3	4,3	6,7	3,9	4,0	8,3	7,6	7,0	11,8	11,5
-İşletmeciler KİT	3,8	3,1	3,3	2,4	1,4	-0,2	-0,5	-0,3	1,3	1,2	1,2
Mahalli İdareler	4,0	3,3	3,8	2,8	1,2	-0,6	-0,4	0,6	1,3	1,1	1,3
Döner Sermayeli Kuruluşlar	0,0	0,3	0,8	0,7	0,4	0,2	0,3	0,3	0,5	0,4	0,3
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	-0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,0	-0,0	-0,0	-0,2	-0,2
Fonlar	-0,3	0,1	0,2	0,6	0,6	0,6	0,2	0,0	0,4	0,2	0,0
Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar	0,6	0,9	1,3	0,9	0,9	0,6	0,1	-0,0	0,0	0,6	-0,5
- Faiz Dışı KKBG / GSMH	0,2	0,4	0,7	0,7	0,7	-0,1	0,5	0,1	0,0	0,3	-0,1
- Faiz + Özelleştirme G. Dışı KKBG / GSMH	2,3	4,1	4,4	3,8	-2,9	-4,1	-2,4	-1,2	-3,4	0,4	-5,9
- Faiz + Özelleştirme G. Dışı KKBG / GSMH	2,7	4,3	4,6	4,0	-2,5	-3,8	-2,3	-0,9	-2,5	0,5	-2,8

(1) Gerçekleşme Tahmini,

(2) Program,

(3) 1996 yılından itibaren bavlul ticareti dahil.

1999 yılında arzi nedenlerle gerileyen turizm gelirlerinin, 2000 yılında 1997 ve 1998 yıllarında ulaşılan seviyesine yükselerek 7,2 milyar dolar olacağı, işçi gelirlerinin ise bir önceki yıl seviyesini koruyarak 5,3 milyar dolar seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bu gelişmeler sonucunda, 2000 yılında cari işlemler açığının 2,8 milyar dolar olacağı öngörülmektedir.

2000 yılında 14,4 milyar doları anapara, 6,4 milyar doları faiz ödemeleri olmak üzere toplam 20,8 milyar dolar tutarında dış borç servisi gerçekleştirilecektir. Buna karşılık, 13,9 milyar dolar orta ve uzun vadeli kredi kullanımı, 4,3 milyar dolar portföy yatırımı gerçekleşmesi öngörülmüştür.

Cari işlemler hesabı ve sermaye hareketlerindeki gelişmeler sonucunda, resmi rezervlerde 4,7 milyar dolar, bankacılık kesimi rezervlerinde ise 1,9 milyar dolar olmak üzere toplam uluslararası rezervlerde 6,6 milyar dolar tutarında artış öngörülmektedir.

II. DÜNYADA EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞMELER

1. EKONOMİK GELİŞMELER

A. DÜNYA EKONOMİSİNDE GELİŞMELER

Yükselen piyasa ekonomilerinde 1997 ve 1998 yıllarında yaşanan olumsuz gelişmelerden sonra, dünya ekonomisi 1999 yılında iyileşme sürecine girmiştir.

Doğu Asya'da başlayıp Rusya ve Brezilya'da yaşanan gelişmelerle derinleşen yavaşlamadan sonra, dünya ekonomisinin, bazı belirsizliklere karşın, yeniden canlanma sürecine girdiği görülmektedir. Yükselen piyasa ekonomileri güven tazelerken, krizden etkilenen Asya ülkelerinin büyük çoğunluğunda büyümenin hızlanacağı yönündeki beklentiler güçlenmektedir. ABD ekonomisindeki hızlı büyüme sürerken, Japonya'nın durgunluktan çıkacağı yönünde belirtiler görülmeye başlamıştır. Avrupa'da da büyüme hızlanmaktadır. Genel olarak, dünyada ekonomik ve mali koşulların iyileşmekte olduğu gözlenmektedir.

Bu koşullar altında, 1998 yılında yüzde 2,5 olan dünya hasılası artış hızının, 1999 ve 2000 yıllarında, sırasıyla, yüzde 3,0 ve yüzde 3,5 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bazı ülkeleri derinden etkilemiş olmasına karşın, dünya ekonomisini etkileyen ve 1998 yılında en üst noktasına ulaşan kriz, son 30 yılda yaşanan dört ekonomik durgunluğun en hafifi olmuştur.

Önümüzdeki dönemde dünya ekonomisini en çok etkileyecek kritik unsurlardan biri ABD ekonomisinin performansıdır. ABD ekonomisinin son üç yılda gerçekleştirdiği yüzde 4 oranındaki yüksek büyüme hızı, küresel durgunluğu sınırlayan en önemli etken olmuştur. ABD'de büyümenin yavaşlayarak da olsa 2000 yılında da süreceği tahmin edilmektedir. Bu durumda ABD, tarihinin en uzun süreli kesintisiz büyüme sürecini gerçekleştirmiş olacaktır. Bu performansın gerçekleştirilmesinde, bütçe açığının fazlaya dönüşmesi, enflasyonu düşük tutmak ve küresel mali çalkantıları yatıştırmak için uygulanan para politikaları ile piyasaların esnek işleyişini sağlamaya yönelik yapısal politikalar dikkat çekmektedir.

Bunların yanısıra, ABD ekonomik performansında üzerinde durulması gereken bir özellik de, ekonomik genişlemenin ileri bir aşamasına gelmiş olmasına rağmen işgücü verimliliğinde sağlanan artıştır. Bu durum, kısmen artan sabit sermaye yatırımları kısmen de hızlı teknolojik gelişme ile açıklanabilir. İşsizliğin önemli ölçüde azalmasının yanında, enflasyon düşük kalmaya devam etmektedir.

Bununla birlikte IMF dahil olmak üzere uluslararası kuruluşların değerlendirmelerinde, doğabilecek enflasyonist baskıları azaltmak ve son yıllarda giderek artan cari işlemler açığının yol açabileceği sakıncaları önleyebilmek için, ABD'nin "yumuşak iniş" gerçekleştirerek büyüme hızını sürdürülebilir düzeye indirmesine gerek bulunduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda kritik nokta, Euro bölgesi ile Japonya'nın ABD ekonomisindeki olası yavaşlamayı karşılayacak ölçüde talep yaratıp yaratmayacaklarıdır. AB ve Japon ekonomilerinde sağlanan olumlu gelişmeler ABD'nin cari işlemler açığının kapanmasına katkı yapacak olmakla birlikte, bu açık nedeniyle ABD dolarında önemli bir düşüşle karşılaşılması ihtimali de bulunmaktadır. Cari işlemler dengesizliklerinin dış ticaret alanında yeni anlaşmazlıklara yol açması da olasıdır.

Japonya ve AB'de beklenen canlanma olmaksızın ABD'de büyümenin önemli oranda yavaşlaması, Asya ekonomilerinde görülen iyileşmeleri tehlikeye sokacaktır. Yükselen piyasa ekonomilerindeki iyileşme, halen kırılganlığını korumaktadır.

Bu risklere rağmen, borsalarda gözlenen sınırlı dalgalanmaların büyük istikrarsızlıkların ortaya çıkmadığı bir gelişme süreci ile birlikte sürebilmesi mümkün görünmektedir. Böyle bir istikrarın sürdürülmesi, makroekonomik politikalarda uyumun, saydamlık başta olmak üzere kurumsal düzenlemelerin ve uluslararası finans sisteminin yapısında istikrarı koruyacak iyileştirmelerin gerçekleştirilmesine bağlı olacaktır.

Japon ekonomisinin durgunluktan çıktığını gösteren güçlü belirtiler mevcuttur. 1998'de gerçekleşen yüzde 2,8 oranındaki daralmanın ardından, 1999 yılında yüzde 1,0, 2000 yılında yüzde 1,5 oranında büyüme öngörülmektedir. Ancak orta vadede mali sistemin güçlendirilmesi Japon ekonomisi için büyük bir önem taşımaktadır. Ekonomik durgunluğun giderilmesi amacıyla daha önce uygulanan kamu harcama programları nedeniyle kamu borçları hızla artmış ve bu nedenle mali piyasalarda tedirginlik ve dolayısıyla uzun vadeli faiz oranları üzerinde baskı oluşmuştur. Ayrıca, nüfusun yaşlanması nedeniyle, kamu maliyesi, sosyal güvenlik sisteminden kaynaklanan güçlükle karşı karşıya bulunmaktadır.

1999 yılından itibaren onbir ülkenin Euro'ya geçişiyle birlikte, Avrupa'da yaşanan gelişmelerin, ülkelerin izleyecekleri politikalar kadar Avrupa Birliği kurumlarının belirleyeceği politikalara da bağlı olma süreci başlamış bulunmaktadır. Genelde Euro Bölgesinde, 1998 yılının ikinci yarısında gözlenen durgunluktan sonra, canlanmanın başladığı görülmektedir. 1998 yılında yüzde 2,8 oranında büyüyen Euro bölgesinin, 1999 ve 2000 yıllarında, sırasıyla, yüzde 2,1 ve yüzde 2,8 oranında büyüyeceği tahmin edilmektedir.

Öte yandan son küresel kriz, geçiş sürecinde bulunan ülkelerin ekonomik performansları arasındaki farkları daha belirgin hale getirmiştir. Piyasa ekonomisine geçiş sürecinde ilk kez 1997 yılında küçük oranda büyüme gerçekleştiren Rusya ekonomisi, 1998 yılında yeniden daralmış ve yabancı sermaye girişlerinde hızlı bir düşüş ortaya çıkmıştır. Rusya ekonomisinin bu güç durumu, Türkiye dahil kendisiyle önemli ticaret bağları olan ülkeleri de olumsuz yönde etkilemiştir. Ancak, son gelişmeler olumsuz gidişin yavaşladığı belirtisini vermekte ve Rublenin Nisan ayından bu yana değerini koruduğu görülmektedir. 1998 yılında daralma gösteren geçiş sürecindeki ülkelerin 1999 ve 2000 yıllarında, sırasıyla, yüzde 0,8 ve yüzde 2,8 oranında büyüyeceği tahmin edilmektedir.

1998 yılında yüzde 3,2 oranında büyüyen gelişmekte olan ülkeler grubunun, 1999'da yüzde 3,5 ve 2000 yılında da yüzde 4,8 oranında büyümesi beklenmektedir.

Küresel krize koşut olarak, dünya ticareti 1998 yılında yavaşlama içine girmiştir. Dünya ticaretinin büyük kısmını halen gelişmiş ülkeler gerçekleştirmektedir. Ancak

gelişmekte olan ülkelerin dünya ticareti içindeki payı süratle artmaktadır. Öte yandan, geçiş sürecindeki ülkelerin payı değişme göstermemektedir. 1998 yılında bu üç ülke grubunun dünya ticaretindeki payları, sırasıyla, yüzde 68, yüzde 27 ve yüzde 4'tür. 1998 yılında Asya'da talebin gerilemesi, küresel ekonomik durgunluk ve birincil ürün fiyatlarının düşüklüğü nedenleriyle, hem hacim hem değer olarak büyümesi yavaşlayan dünya ticaretinin 1999 yılında yüzde 3,7 oranında, 2000 yılında ise yüzde 6,2 oranında artması beklenmektedir. Uruguay Turunun sonuçlanmasından sonra 1999 yılının Aralık ayında Dünya Ticaret Örgütü'nün Bakanlar düzeyinde gerçekleştireceği toplantı, dünya ticaretinin yavaşladığı ve uluslararası ticarete belirli uyumsuzlukların ortaya çıktığı bir dönemde yapılacak olması nedeniyle daha da önem kazanmaktadır.

Küresel kriz, yükselen piyasa ekonomilerine yönelik uluslararası fon akışlarını olumsuz yönde etkilemiş ve kredilerin risk primlerini yükseltmiştir. Yükselen ekonomilere yönelik net özel sermaye akımı toplamının, bu ülkelere yönelik 119 milyar dolarlık yabancı sermaye girişine rağmen, diğer kalemlerdeki çıkışlar nedeniyle, yaklaşık 70 milyar dolar düzeyinde kalması beklenmektedir. Bu miktar 1996 yılında ulaşılan en üst düzeyin yalnızca üçte biri düzeyindedir.

Asya ekonomilerinin istikrar kazanmaya başlaması ve Brezilya krizinin etkilerinin sınırlı kalması, dünya ekonomisine yönelik tehditlerin tamamen ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Çok sayıda gelişmekte olan ülkenin istikrarsız dış sermaye girişlerine bağımlılığının yüksek oluşu, dünya ekonomisinin istikrarına yönelik potansiyel bir tehlike oluşturmaktadır. Bununla birlikte gerekli kurumsal reformları gerçekleştirilmesi kaydıyla, büyük istikrarsızlıkların önenebileceği düşünülmektedir.

Latin Amerika'da bir çok ülke, dış sektörde ve mali sektörde denge kurmak ve makul bir büyüme sağlamak hedeflerini birlikte gerçekleştirmekten henüz uzak bulunmaktadır. Bölgedeki bazı büyük ekonomiler, özellikle Arjantin ve Brezilya, 1998 yılında kaydedilen düşük büyüme oranlarına rağmen, GSYİH'nin yüzde 4'ünü aşan cari açıklarla karşı karşıyadır. 1998 yılında ancak yüzde 2,2 oranında büyüyen Latin Amerika ekonomisinin, 1999 yılında yüzde 0,1 ve 2000 yılında yüzde 3,9 oranında büyümesi beklenmektedir.

Asya ülkelerinde ekonomik göstergeler genel olarak olumlu yönde gelişme göstermektedir. Bölgedeki ülkelerin büyük bölümü büyüme sürecine girmiş, rekabetçi döviz kurları ve ekonomik büyüme nedeniyle ihracat genellikle artış göstermiştir. Sanayi malları fiyatlarındaki düşüş eğiliminin sona ermesi ve elektronik sanayiindeki canlanma da bu süreçte etkili olmuştur. Kriz nedeniyle bölgeyi terkeden sermayenin kısmen geri dönmeye başlaması Asya ülkelerinin çoğunda mali sıkışıklığı hafifletmiş, ayrıca mali piyasalarda güven ortamının yeniden sağlanması ve gerileyen enflasyonla birlikte para politikalarının gevşetilmesini mümkün kılmıştır. Ancak, mali sektör reformunda kaydedilen ilerlemeye karşın, şirketler kesimine yönelik reform çalışmaları tüm kriz ülkelerinde çok yavaş ilerlemektedir.

Çin, 1998 yılında uyguladığı mali teşvik programı ve ödemeler dengesinin güçlü oluşu nedeniyle Asya krizinin etkilerini oldukça sınırlı tutmayı başarmıştır.

1998 yılında yüzde 3,4 oranında büyümüş olan Afrika'da 1999 ve 2000 yılı büyümesinin, sırasıyla, yüzde 3,1 ve yüzde 5,0 olması beklenmektedir. Ancak Afrika ülkelerinin büyüme performansları arasında büyük farklılıklar bulunmakta ve önemli bir bölümünde yoksulluk sorun olmaya devam etmektedir.

25 Eylül 1999 tarihinde G-7 ülkeleri Maliye Bakanları, içinde Türkiye'nin de bulunduğu 18 ülke, Avrupa Birliği ve Bretton Woods Kurumları (Dünya Bankası ve IMF)

temsilcilerinden oluşan ve G-20 olarak adlandırılan grubun kurulduğunu ilan etmişlerdir. G-20 olarak adlandırılan grubun amacı, uluslararası mali istikrarın güçlendirilmesi için çeşitli politika konularını ele alıp görüşmek üzere sanayileşmiş ülkeler ile yükselen piyasa ekonomilerini biraraya getirmek olarak belirlenmiştir. Bu oluşumda, son Asya krizinin açık bir biçimde ortaya koyduğu üzere yükselen piyasa ekonomilerinden başlayan bir krizin sanayileşmiş ülkeleri de etkilemesi gerçeği önemli rol oynamıştır. Dolayısıyla, uluslararası ekonomik güvenliğin sağlanması için bu ülkelerin, sanayileşmiş ülkelerle birlikte oluşturulacak politikalara katılımları önem kazanmış bulunmaktadır. Türkiye'nin yükselen bir serbest piyasa ekonomisi olarak böyle bir danışma platformunun üyesi olması, uluslararası piyasalarda daha etkili bir ekonomik güç olarak rol oynamasına olanak sağlayacaktır.

TABLO: I.2- Dünya Ekonomisinde Temel Göstergeler

(Yüzde Değişme)

	1995	1996	1997	1998	1999(1)	2000(1)
DÜNYA HASILATI (2)	3.6	4.1	4.2	2.5	3.0	3.5
İleri Ülkeler	2.5	2.7	3.2	2.2	2.8	2.7
ABD	2.0	2.8	3.9	3.9	3.7	2.6
Japonya	1.5	3.9	1.4	-2.8	1.0	1.5
Avrupa Birliği	2.5	1.7	2.6	2.7	2.0	2.7
Almanya	1.8	1.4	1.8	2.3	1.4	2.5
Gelişmekte Olan Ülkeler	6.0	6.6	5.8	3.2	3.5	4.8
Afrika	3.0	5.5	3.1	3.4	3.1	5.0
Asya	9.0	8.3	6.6	3.7	5.3	5.4
Latin Amerika	1.2	3.5	5.0	3.2	4.3	
Orta Doğu ve Avrupa	3.6	4.9	4.5	3.2	1.8	3.1
Geçiş Dönemi Ülkeleri	-0.8	-0.1	2.2	-0.2	0.8	2.8
Orta ve Doğu Avrupa	1.4	1.5	3.0	2.2	1.0	3.3
DÜNYA TİC. HACMİ						6.2
-Mal ve Hizmet İthalatı	9.5	6.6	9.9	3.6	3.7	
İleri Ülkeler	8.9	6.4	9.2	4.8	5.9	5.9
Avrupa Birliği	6.9	4.3	7.9	7.3	6.1	
Gelişmekte Olan Ülkeler	11.9	9.3	11.4	-1.3	1.1	7.2
TÜKETİCİ FİYATLARI						
İleri Ülkeler	2.5	2.4	2.1	1.5	1.4	1.8
Avrupa Birliği	2.9	2.5	1.8	1.4	1.3	1.5
Gelişmekte Olan Ülkeler	21.7	13.7	9.2	10.3	6.7	5.8
Geçiş Dönemi Ülkeleri	124.1	41.4	28.2	20.9	39.3	18.1
İŞSİZLİK ORANI (Yüzde)						
İleri Ülkeler	7.3	7.3	6.8	6.7	6.5	6.5
Avrupa Birliği	11.2	11.4	10.4	9.6	9.1	8.8
LIBOR (Altı Aylık, Yüzde)	6.1	5.6	5.8	5.5	5.4	6.1

Kaynak: World Economic Outlook, IMF, May 1998 and October 1999.

(1) Tahmin

B. AVRUPA BİRLİĞİ EKONOMİLERİNDE GELİŞMELER

1999 yılında Ekonomik ve Parasal Birliğin (EPB) üçüncü ve son aşaması olan tek para birimine geçilmesiyle beraber, Avrupa Birliğinin (AB) ekonomi politikasının önemli önceliklerinden birisi daha gerçekleşmiş bulunmaktadır. Uzun yıllar maliye ve para politikalarında sıkı bir disiplin ve eşgüdüm sonucu ulaşılan bu aşamanın AB'nin refahına önemli katkılar yapması beklenmektedir.

AB'de 1998 yılında büyüme yüzde 2,8 olarak gerçekleşen büyümenin, uluslararası ekonomik konjonktürdeki gelişmeler ve iç talepteki düşüş nedeniyle 1999 yılında yüzde 2'ye gerileyeceği 2000 yılında ise yüzde 2,8'e yükseleceği tahmin edilmektedir.

TABLO: I.3- Bazı Avrupa Birliği Ülkelerine İlişkin Temel Ekonomik Göstergeler

	1997	1998	1999 (1)	2000 (1)
BÜYÜME (Yüzde Değişme)				
AB	2.6	2.7	2.0	2.7
EURO ALANI	2.4	2.8	2.1	2.8
Almanya	1.8	2.3	1.4	2.5
Fransa	2.3	3.2	2.5	3.0
İtalya	1.5	1.3	1.2	2.4
İngiltere	3.5	2.2	1.1	2.4
İspanya	3.7	4.0	3.4	3.5
İŞSİZLİK (Yüzde)				
AB	10.4	9.6	9.1	8.8
EURO ALANI	11.7	10.9	10.3	9.7
Almanya	9.9	9.4	9.1	8.6
Fransa	12.5	11.6	11.3	10.7
İtalya	11.7	11.8	11.7	11.4
İngiltere	5.7	4.7	4.8	5.3
İspanya	20.8	18.8	15.7	14.0
TÜKETİCİ FİYATLARI (Yüzde Değişme)				
AB	1.8	1.4	1.3	1.5
EURO ALANI	1.6	1.2	1.0	1.3
Almanya	1.5	0.6	0.4	0.8
Fransa	1.3	0.7	0.5	1.1
İtalya	1.7	1.7	1.5	1.6
İngiltere	2.8	2.7	2.3	2.2
İspanya	1.9	1.8	2.1	2.1
KAMU DENGESİ/GSYİH (Yüzde)				
AB	-2.3	-1.5	-1.5	-1.3
EURO ALANI	-2.5	-2.1	-1.9	-1.7
Almanya	-2.7	-2.1	-2.2	-2.1
Fransa	-3.0	-2.9	-2.4	-2.0
İtalya	-2.7	-2.7	-2.3	-2.1
İngiltere	-1.9	0.6	-0.1	-0.1
İspanya	-2.6	-1.8	-1.6	-1.3
KAMU BORÇ STOKU/GSYİH (Yüzde) (2)				
AB	71.7	69.7	68.6	67.0
EURO ALANI	75.1	73.4	72.6	71.2
Almanya	61.5	61.0	61.2	61.2
Fransa	58.1	58.5	59.3	59.2
İtalya	122.4	118.7	116.0	112.6
İngiltere	52.1	49.4	47.7	45.7
İspanya	67.5	65.6	64.7	62.4

Kaynak: World Economic Outlook, IMF May 1998 and European Economy, Supplement A, April 1999.
(1) Tahmin (Son iki başlık için 1998 yılı da tahmin olarak verilmiştir).

2000 yılında özellikle Euro'nun yılbaşında yürürlüğe girmesinden itibaren Amerikan doları karşısında yaklaşık yüzde 10 oranında değer yitirmesi, Euro Alanında talebin canlanmasına ve iktisadi faaliyetin artmasına neden olacaktır.

Ancak, Avrupa Merkez Bankasının para politikasını belirlemeye başlamasından sonra, büyüme ve enflasyonda meydana gelebilecek konjonktürel dalgalanmalar alınacak ulusal mali ve yapısal tedbirlerle önlenecektir. Bu tedbirleri alabilecek ülkeler

arasında; yüksek büyüme hızları nedeniyle İrlanda, Hollanda, Portekiz ve İspanya ile büyüme hızında nispi bir yavaşlama gözlenen ve ekonomisini canlandırmak durumunda olan Almanya ve İtalya bulunmaktadır.

1999 yılında AB geneli için yüzde 1,5 olan bütçe açığının GSYİH'ya oranının, Euro Alanında yüzde 1,9 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. 1998'de AB genelinde yüzde 70 dolayında olan kamu borç stoğunun GSMH'ya oranı, Euro Alanı için yüzde 73,4 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranlarda 1999 ve 2000 yıllarında büyük bir değişiklik meydana gelmeyeceği tahmin edilmektedir.

EPB çerçevesinde takip edilen para politikasının önemli sonuçlarından birisi faiz oranlarının gerileyerek 1998 yılı sonlarında yaklaşık yüzde 4 seviyesine düşmüş olmasıdır.

EPB hedefleri çerçevesinde, 1990'lı yıllarda enflasyon oranı tedricen aşağıya çekilmiş ve 1998 yılında Euro Alanı içinde yüzde 1,2'ye düşürülmüştür. Bu oran, son yılların en düşük oranıdır. 1999 yılında Euro Alanında tüketici fiyat artış hızının yüzde 1,0, 2000 yılında ise yüzde 1,3 düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Diğer yandan, üye ülkeler arasındaki enflasyon oranı farkları da önemli ölçüde azalmıştır.

EPB'nin üçüncü safhasına geçmekle maliye ve para politikalarında sağlanan performansın sonrasında, AB yeni hedef olarak işsizlik oranını düşürmeyi belirlemiştir. Bu hedef, para ve maliye politikalarında istikrarı temel alan stratejinin devamını, bu arada işgücü verimliliğini ve enflasyonist olmayan ücret artışlarını gözetmeyi öngörmektedir.

1998 yılında yüzde 10 düzeyinde kalan ve EPB kriterleri ile kıyaslandığında ilerleme sağlanamayan işsizlik konusunda daha kararlı bir tavır almaya hazırlanan AB, özellikle Sosyal Ortakların bu süreçteki fonksiyonuna önem vermektedir. 1970 ve 1980'li yıllarda izlenen işgücü verimliliği ve enflasyonun çok üzerindeki ücret artışlarına karşılık, yeni dönemde fiyat istikrarını ve işgücü verimliliğini artırmayı amaçlayan ücret düzenlemeleri hedeflenmektedir. Sosyal Ortaklar ulusal, bölgesel ve sektörel düzeylerde ücret artışlarını bu amaçlara uygun olarak gerçekleştirecekler, birim işgücü maliyetinin hedeflenen enflasyon oranlarının altında kalmasına, böylelikle yatırım karlılığı ve maliyetlerde rekabet gücünün korunmasına özen göstereceklerdir. 1999 yılında Euro Alanı için yüzde 10,3 düzeyinde gerçekleşmesi beklenen işsizlik oranının 2000 yılında yüzde 9,7 oranına gerilemesi beklenmektedir.

2. SOSYAL GELİŞMELER

A. DÜNYADA SOSYAL GELİŞMELER

1999 yılında ekonomik alanda gerçekleşen belirgin düzelmeye rağmen, Doğu Asya'da yaşanan krizin sosyal alandaki olumsuz etkileri aynı ölçüde giderilmiş değildir. 1997-1999 döneminde Doğu Asya'da kriz sonucu işsiz kalanların sayısı 13 milyonu aşmıştır. Kore Cumhuriyeti'nde sosyal alanda da düzelmeye hızlı bir seyir izlerken, Endonezya'da reel ücretler yüzde 50 dolayında düşmüş bulunmaktadır. Asya'da krizden etkilenen ülkelerin önemli bir bölümünde, sosyal huzursuzluklar ve suç oranlarında artış gözlenmektedir. Sosyal harcamalara ayrılan bütçe paylarında önemli düşüşler kaydedilmiştir.

Krizden sınırlı ölçüde etkilenen Çin'de, ekonomik istikrara rağmen, sosyal koşullarda, özellikle istihdam ve gelir dağılımı açısından sorunlarla karşılaşmıştır.

Brezilya'da ekonomik koşullardaki görelî iyileşmeye karşın sosyal alanda olumsuz gelişmeler mevcuttur. Rusya'da sosyal koşullar önemli ölçüde kötüleşmeye devam etmektedir.

Geçiş sürecindeki ülkelerde gelir eşitsizliğinin boyutları artmaktadır.

ABD'de yüksek büyüme performansının sekiz yıldır sürmesi, enflasyonun düşük düzeyde kalmaya devam etmesi ve işsizliğin de yüzde 4,5 düzeyine inmesi, teknolojik gelişmenin sürükleyiciliğinde gerçekleşen, sosyal gelişme açısından da yeni bir gelişme süreci olarak değerlendirilmektedir. Diğer taraftan, ABD'de işsizlik oranındaki önemli düşüşe ve vasıflı işçi ücretlerindeki artışa rağmen, vasıfsız işçi ücretlerinin çok düşük kalması sorun oluşturmaya devam etmektedir. 1999 yılında ABD'de sosyal güvenlik sisteminin gelecek 50 yıllık dönemde mali açıdan sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik çabalar yoğunlaştırılmıştır.

Japonya'da 1999'da beliren ekonomik iyileşme, aynı ölçüde istihdama yansımamıştır.

Avrupa'da çalışma yasalarında istihdam alanında esnekliği artırıcı düzenlemeler sürdürülmüş, işsizlik oranında belirli bir düşüş sağlanmıştır.

Dünyada, ülkeler içindeki gelir dağılımı eşitsizliğinin yanısıra, ülkelerarasındaki gelir dağılımı eşitsizliği de artmaya devam etmektedir. BM Beşeri Gelişme Raporu'na göre, 1990'ların sonunda dünya nüfusunun en zengin ülkelerde yaşayan yüzde 20'lik bölümü dünya hasılasının yüzde 86'sına, en alt dilimdeki yüzde 20'si de yüzde 1'ine sahip bulunmaktadır. Bir taraftan dünya genelinde teknolojik gelişmenin de etkisiyle ekonomik gelişme sürerken, diğer taraftan da yoksulluk sorunu giderek daha ciddi boyutlar kazanmaktadır. Dünyada günde 2 doların altında gelire yaşayanların sayısı 3 milyarı bulmaktadır. 1999 yılında genelde en yoksul ülkelerin konumunda bir iyileşme olmamıştır.

Dünyada hızla gelişen bilişim ve iletişim teknolojileri imkanlarında eşitsiz dağılım devam etmektedir. Halen internete ulaşım imkanı bulanların yüzde 90'ı gelişmiş ülkelerdedir.

Ekonomik ve sosyal gelişmenin içiceliği ve birlikte gerçekleştirilmesinin önemi son yıllarda daha belirginleşmiştir. 1999 yılında BM'de Sosyal Kalkınma Komisyonu sosyal hizmetlerin, gelişmenin bütünü ve eşitsizliklerin azaltılması açısından taşıdığı önemi ortaya koymuştur. Sosyal kalkınma konusu, 2000 yılında gerçekleştirilecek BM Genel Kurulu Özel Oturumunda ele alınacaktır.

Dünya Bankası, 2000 yılı Dünya Kalkınma Raporu'nda kapsamlı bir kalkınma çerçevesi önermekte ve bu çerçeveye ekonomik gelişmeyi tamamlayacak nitelikte sosyal, yapısal ve kurumsal unsurları dahil etmektedir. Yoksullukla mücadelenin yanısıra, kadının ekonomik ve sosyal yaşamdaki rolünün güçlendirilmesi konusunun önemi de giderek artmaktadır.

Uluslararası Para Fonu (IMF), ekonomik programların sosyal koruma ağlarıyla desteklenmesi gereğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede Kore Cumhuriyeti'nde krizden sonra IMF desteğiyle yürürlüğe giren uyum programında işsizlik sigortası kapsamının genişletilmesi hususu yer almıştır.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) gerek çalışma hayatı dışındaki sosyal alanlardaki faaliyetleri gerekse IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası finans kuruluşlarıyla işbirliği 1999 yılında yeni boyutlar kazanmıştır.

Şubat 1999'da yapılan G-8 ülkeleri Çalışma Bakanları toplantısında, istihdamın gelişmesi ve işgücü piyasalarının yapısal sorunlarının çözümü açısından aktif istihdam politikaları, sosyal koruma ağları ve genelde sosyal politikaların oynadığı önemli rol vurgulanmıştır.

B. AVRUPA BİRLİĞİNDE SOSYAL GELİŞMELER

AB ülkelerinde genelde, 1999 yılında ekonomik büyümedeki görece iyileşme nedeniyle işsizlik oranında sınırlı da olsa düşüş belirmiş ve bu oran yüzde 10 düzeyine inmeye başlamıştır. Bununla birlikte gençlerde işsizlik oranının yüzde 20 düzeyinde olması nedeniyle, AB'de işsizlik sorunu önemini korumaktadır. Buna ek olarak, bazı kesimlerdeki yoksulluk, sosyal dışlanma ve yetersiz sağlık koşulları devam etmektedir.

TABLO: I.4- Krizlerden Etkilenen Başlıca Ülkelere İlişkin Bazı Göstergeler

	1997	1998	1999 (1)	2000(1)
GSYİH Büyümesi (Yüzde)				
Japonya	1,4	-2,8	1,0	1,5
Endonezya	4,7	-13,7	-0,8	2,6
Malezya	7,7	-6,7	2,4	6,5
Tayland	-1,3	-9,4	4,0	4,0
G.Kore	5,0	-5,8	6,5	5,5
Rusya	0,9	-4,6	-1,0	2,0
Brezilya	3,7	0,1	-1,0	4,0
Cari İşlemler Dengesi / GSYİH (Yüzde)				
Japonya	2,2	3,2	3,4	3,1
Endonezya	-1,8	4,0	2,4	0,7
Malezya	-5,1	12,9	11,7	5,1
Tayland	-2,0	12,8	8,8	5,9
G.Kore	-1,7	12,5	5,9	3,4
Rusya	-0,7	0,8	7,8	4,8
Brezilya	-4,1	-4,3	-3,8	-3,1
Arjantin	-4,1	-4,9	-4,0	-3,6
Enflasyon (Yüzde)				
Japonya	1,7	0,6	-0,4	0,0
Endonezya	6,6	59,6	22,7	5,7
Malezya	2,7	5,3	3,0	2,4
Tayland	5,6	8,1	0,5	2,0
G.Kore	4,4	7,5	0,7	2,8
Rusya	15,0	28,0	88,0	23,0
Brezilya	6,0	3,8	4,6	4,8
Arjantin	0,8	0,9	-0,8	0,6

Kaynak: World Economic Outlook, September 1999; UNCTAD, Trade and Development Report, 1999.

(1) Tahmin.

1997 Amsterdam Anlaşması'ndan sonra geliştirilen eşgüdümlü istihdam stratejisi doğrultusunda, Avrupa Komisyonunun 1999 yılında belirlediği yönlendirici ilkeler; işsizliği önleyici yaklaşımın somutlaştırılması ve işsizlere yönelik kişisel müdahale yöntemleri geliştirilmesi, internete ulaşımın ve okulda bilişim teknolojileri becerileri edinilmesinin desteklenmesi, iş organizasyonunda sosyal tarafların rollerinin güçlendirilmesi, istihdam kurumlarının yerel düzeyde iş yaratma işlevinin desteklenmesi, yaşlıların işgücü piyasasındaki konumunun güçlendirilmesi şeklinde belirlenmiştir.

AB genelinde bir uygulama olmamakla birlikte haftalık çalışma süresinin 35 saate indirilmesi uygulaması Fransa'da yaygınlaşmaya devam etmektedir.

Sosyal politika alanının geneline yönelik olarak 1998-2000 dönemi için saptanmış olan sosyal eylem planı doğrultusunda, istihdam ile makroekonomik istikrar arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi, kayıt dışı istihdam sorununun ele alınması, işyeri kültürünün geliştirilmesini, aile yaşamı-çalışma ilişkisini geliştirecek uygulamalar ve işgücünün serbest dolaşımının desteklenmesi hedeflenmiştir. Ayrıca, sosyal diyalog, uzaktan çalışma, çalışanların şirkete finansal katılımı, yetiştirme için devlet yardımı ve iletişim teknolojilerinin sosyal amaçlı kullanımı konularında yeni adımlar atılması, dışlanmanın önlenmesi kararlaştırılmıştır.

Bu hedeflerin yanısıra, dışlanmanın önlenmesi konusunda bir duyuru yayımlanması, asgari gelir konusunda bir rapor hazırlanması, kadınların durumunun iyileştirilmesi hedefinin ilgili AB politikalarında içerilmesi, ırkçılığa karşı yasa önerisi hazırlanması ve ırkçılığa karşı eylem planının uygulanması kararlaştırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

TEMEL YAPISAL DEĞİŞİM PROJELERİ

I. İNSAN KAYNAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ

1. EĞİTİM REFORMU

a) Mevcut Durum

1998-1999 öğretim yılında okullaşma oranları; 5-6 yaş grubundaki okulöncesi eğitimde yüzde 10,2, sekiz yıllık ilköğretimde yüzde 92,8, genel ve mesleki ve teknik liseleri kapsayan ortaöğretimde yüzde 57,7, yükseköğretimde ise yüzde 16,4'ü örgün öğretimde olmak üzere toplam yüzde 25,7'ye ulaşmıştır.

1999 yılı sonu itibarıyla, 1.500 (26.745 derslik) adet ilköğretim okulunun tamamlanarak hizmete alınması ve bu suretle ilave 802.305 öğrencilik kapasite yaratılması beklenmektedir. 75 adet genel lisenin bitirilmesi suretiyle 1999 yılı sonunda bu kademedeki 50.000 öğrencilik ilave kapasite hizmete alınmış olacaktır.

Çeşitli branşlarda toplam 70 mesleki ve teknik lisenin 1999 yılı sonunda tamamlanarak 52.500 öğrencilik ilave kapasitenin hizmete alınacağı tahmin edilmektedir.

İlköğretimde öğretmen ihtiyacının karşılanması amacıyla 1998-1999 öğretim yılında 35.967 yeni öğretmen atanmıştır.

1990 yılında başlatılan ve Dünya Bankası tarafından finanse edilen Milli Eğitimi Geliştirme Projesi kapsamında Türkiye genelinde 23 ilde 147 ilköğretim ve 61 ortaöğretim okulu olmak üzere toplam 208 okulun müfredat laboratuvar okullarına dönüştürülmesi için gerekli standartları ve değerlendirme ölçütlerini kapsayan "Müfredat Laboratuvar Okulu Modeli" geliştirilmiş ve proje tamamlanmıştır.

Eğitim Teknolojisini Yükseltme projesi kapsamında ilköğretimden başlamak üzere eğitimin her kademesinde bilgisayarlı eğitime geçilmesi, her okula internet erişiminin sağlanması ve müfredat programlarının yazılım programı olarak üretilmesi çalışmaları başlatılmıştır. Eğitim sistemimizi 21. yüzyıla taşıyacak her eve bilgisayar ve internet erişimi ile hanede interaktif eğitim modeline geçilmesi çalışmalarında beklenen gelişme sağlanamamıştır.

Sekiz yıllık zorunlu temel eğitimin gerçekleştirilmesi amacıyla çıkarılan 4306 sayılı Kanun'unda yer alan finansman ile ilgili hükümler 2000 yılında sona ermektedir.

Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Temel Eğitim çalışmaları kapsamında gerçekleştirilmesi planlanan "Temel Eğitim Projesine" Dünya Bankasınca sağlanan kredinin ilk dilimi olan 300 milyon doların 8 milyon dolar tutarındaki kısmı yıl içerisinde yapılan çalışmalarda kullanılmıştır.

Mesleki ve teknik eğitimde kaynak yetersizliği, mevcut kaynakların etkin kullanılmaması ve özel kesim ile işbirliğinin yeterince kurulamaması gibi nedenlerle eğitimin bu kademesinde Plan hedeflerinin gerisinde kalınmıştır. Bu çerçevede; mevcut kapasiteden azami fayda sağlamak amacıyla, mesleki ve teknik eğitim kurumları ile çıraklık eğitim merkezlerinde başlatılan Tam Gün Tam Yıl Eğitim Projesi uygulamasına devam edilmiş ve 1998-1999 öğretim yılında 184 okulda 45.000 öğrencilik ilave kapasite yaratılmıştır.

VII. Plan'da çıraklık, meslek ve teknik eğitiminin ortaöğretim içindeki payının yükseltilmesi hedeflenmiş olmasına rağmen, üniversite seçme ve yerleştirme sisteminde yapılan değişiklik nedeniyle bu okullara olan öğrenci talebinde düşme eğilimi gözlenmektedir.

Çıraklık, mesleki ve teknik eğitimin ortaöğretim sistemi bütünlüğü içinde ağırlıklı olarak yeniden yapılandırılması, okul ve işletmelerde meslek eğitimi ve istihdamı, mesleki ve teknik eğitim alanına öğretmen ve yönetici yetiştirme ve mesleki ve teknik eğitimde finansman konularının ele alındığı 16. Milli Eğitim Şurası düzenlenmiştir.

İş piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelik ve türde mesleki eğitim programlarının geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi ihtiyacı devam etmektedir.

Başta çok programlı liseler olmak üzere mesleki ve teknik liseler, çıraklık eğitim merkezleri ve halk eğitim merkezleri belirli bir plan ve programa bağlı olmaksızın amacı dışında uygun olmayan ortamlarda açılmakta, bu durum kaynak israfına yol açmaktadır.

1998-1999 öğretim yılında yaygın eğitim ile kamu ve özel kesim eğitim merkezlerinde yaklaşık 3,1 milyon kişiye genel, kültürel, mesleki, çıraklık ve hizmetçi eğitim imkanı sağlanmıştır.

Örgün mesleki eğitime göre maliyeti daha düşük olan çıraklık eğitiminde yeterli gelişme sağlanamamıştır. Bu eğitimin dışında kalan ve herhangi bir eğitim kademesine devam etmeyen çocuklar sosyal ve ekonomik yönden uygun olmayan ortamlarda çalışmakta, bu durum ruh ve beden sağlıklarını olumsuz yönde etkilediği gibi, insan kaynağımızın da verimsiz kullanımına neden olmaktadır.

1994 yılında başlatılan ve 2000 yılında tamamlanacak olan Dünya Bankası kredili İstihdam ve Eğitim Projesi çerçevesinde kapsama alınan 250 meslekten 228'inin standardı belirlenmiş, 81.022 kişiye istihdam garantili kurslar verilmiş, merkezde ulusal, illerde yerel çalışma konseyleri kurulmuş, kadın istihdamının geliştirilmesine yönelik 16 adet araştırma tamamlanmış ve bu amaca yönelik bir dökümantasyon merkezi oluşturulmuştur. Ayrıca, proje amaçlarından biri olan sınav ve sertifikasyon sisteminin kurulması ile ilgili çalışmalara devam edilmiş, 176 meslekte sınav soru bankaları kurulmuştur.

İlköğretimin 5. sınıfını bitiren öğrencilerin yaz tatillerinde Kur'an kurslarına devam edebilmelerine imkan veren hukuki düzenleme yapılmıştır.

1998-1999 öğretim döneminde üniversite sayısı 19'u vakıf üniversitesi olmak üzere 72'ye, fakülte sayısı 556'ya, yüksekokul sayısı 205'e, meslek yüksekokulu sayısı 474'e, enstitü sayısı da 257'ye ulaşmıştır.

Yükseköğretimde toplam öğretim elemanı sayısı, 1997-1998'de 55.444'den 1998-1999'da 59.170'e yükselmiştir. Öğretim elemanlarının nitelik ve nicelik yönünden geliştirilmesi ihtiyacı önemini korumaktadır.

Özellikle 3837 sayılı Kanun ile 1992 yılında kurulan Üniversiteler ve Yüksek Teknoloji Enstitüleri başta olmak üzere üniversitelerimizin fiziki altyapı ve öğretim elemanı ihtiyacı devam etmektedir.

Yükseköğretime olan aşırı talep, etkili bir yönlendirme sisteminin kurulamayışı ve önceki yıllardan üniversiteye giremeyen öğrenciler nedeniyle üniversite önünde yığılmalar 1998-1999 öğretim yılında da devam etmiştir.

Yükseköğretime öğrenci seçme ve yerleştirme sisteminde yapılan yeni düzenlemeler sonucunda, öğrencilerin ilgi ve kabiliyetlerine uygun yükseköğretim programlarına yerleştirilmelerinde sorunlar ortaya çıkmıştır. Özellikle mesleki ve teknik lise mezunları, kendi alanlarıyla ilgili bölüm veya bransa uygun lisans programlarına yerleştirilmelerinde normal program uygulayan lise mezunlarına göre dezavantajlı konuma düşmüşlerdir.

Yükseköğretim gençliğinin barınma ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak yurt yatak kapasitesi, 169.744'ü Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu'na (YURT-KUR) ve 31.600'ü üniversitelere ait olmak üzere toplam 201.344'e ulaşmıştır.

Yükseköğretimde, 1999 yılında tamamlanacak fiziki tesislerle yaklaşık 10.000 öğrencilik ilave kapasitenin örgün eğitim ağırlıklı olarak hizmete alınması beklenmektedir.

Ayrıca, YURT-KUR'a ait 16 adet yurt inşaatının bitirilerek ilave 22.500 öğrenciye barınma imkanının sağlanması öngörülmektedir.

1998-1999 öğretim yılında 261.100 öğrenci öğrenim kredisi için başvurmuş, 201.560 öğrenciye kredi tahsis yapılmış, 132.596 öğrenciye kredi ödenmiştir. Bu öğretim yılında, 30.07.1999 tarihine kadar lisans öğrencilerine 6 milyon TL/ay, yüksek lisans öğrencilerine 12 milyon TL/ay, doktora öğrencilerine ise 18 milyon TL/ay, bu tarihten sonra ise sırasıyla 10 milyon TL, 20 milyon TL ve 30 milyon TL öğrenim kredisi ödenmiştir. 1999-2000 öğretim yılında, Ekim 1999'dan itibaren öğrenim kredisi miktarı yüzde 50 artırılarak sırasıyla 15 milyon TL/ay, 30 milyon TL/ay ve 45 milyon TL/ay olarak ödenecektir.

1998-1999 eğitim-öğretim yılında 229.583 öğrenci harç (katkı) kredisi için müracaatta bulunmuş, bunların 134.434'üne tahsis yapılmış olup 99.015 öğrenciye harç kredisi ödenmiştir. 1997-1998 öğretim yılında üniversitelere toplam 253.584 öğrenci için harç kredisi ödenmişken, bu sayı 1998-1999 öğretim yılında 293.066 öğrenciye ulaşmıştır.

Bedenen ve ruhen sağlıklı bir toplumun yetiştirilmesi için spor tesislerinin ülke genelinde dengeli dağılımının sağlanması, tesis sayılarının artırılması, spor alanındaki eğitim, sağlık, bilim ve teknolojik yeniliklerin takibi ve uygulanması çalışmalarına devam edilmiştir.

Ülkemizde halen yaklaşık 7.000 adet spor kulübü ve yaklaşık 154.000 faal lisanslı sporcu bulunmaktadır.

Spor tesislerinin çok yönlü kullanılabilir şekilde yapılması ve bütün tesislerin tam kapasiteyle kullanılmasını sağlayacak çalışmalar devam etmekle beraber yeterli gelişme sağlanamamıştır.

Yatırım programına daha önceden alınmış ve kaynak yetersizliği sebebiyle ihaleleri yapılamamış veya yeterli ödenek tahsis edilemediği için inşaatları sürdürülemeyen tesislerin, öncelikleri de dikkate alınarak yeniden değerlendirilmes ihtiyacı devam etmektedir.

Deprem bölgesinde hasar görmüş projelerin onarımı ile yöre halkının ihtiyaçlarını karşılayacak yeni tesislerin yapılması önem arz etmektedir.

Spora ayrılan kaynakların artırılması, tesislerin rasyonel kullanılması, tesis yapımı ve spor faaliyetlerinin yaygınlaştırılması, sporcu sağlığı ve güvenliği, sporla ilgili insan gücü ihtiyacının karşılanması hususlarında özel sektörün, mahalli idarelerin ve spor kulüplerinin rolünü ve katkısını sağlayacak hukuki ve idari düzenleme çalışmaları sonuçlandırılmamıştır.

1999 yılında, 14 adet spor ve antrenman spor salonu, 2 adet güreş eğitim merkezi, 11 adet stad ve tribün, 6 adet futbol sahası, 3 adet gençlik merkezi, 2 adet kayakevi ve teleski tesisi, 3 adet stadyum ışıklandırması ve 1 adet açık spor tesisi tamamlanarak hizmete sunulmuştur.

30 Haziran 1999 tarihinde toplanan Spor Şurası'nda, sporun finansmanı ve sporda sponsorluk uygulamaları, sporda özerklik, spor kulüpleri ve eğitim öğretim kurumlarında spor ve bu kurumların spor teşkilatıyla ilişkilerini kapsayan konularda çalışmalar yapılmıştır.

Nüfusun ve işgücünün eğitim düzeyinde gelişmeler görülmekle birlikte, örgün ve yaygın eğitim sisteminin nitelik ve niceliğinin daha hızlı geliştirilmesine olan ihtiyaç devam etmektedir.

Kalkınmanın, çağdaşlaşmanın ve dışa açılmanın esasını oluşturan milli kültürün korunması, kendi özellikleri içerisinde geliştirilmesi ve evrensel boyutlara taşınması temel hedeftir. Bu doğrultuda, düşünce, sanat ve kültür alanında yaratıcılığın artırılmasını sağlayacak ortamın oluşturulması önem arz etmektedir.

Kültür alanında nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi, finansman ihtiyacının karşılanması ve gerekli koordinasyonun sağlanması ihtiyacı devam etmektedir.

Dünya ülkeleri ile ikili ilişkilerimizde kültür boyutunun önemle ele alınması, kültür değişim programları hazırlanması ve bu çerçevede AB ve Türk Cumhuriyetlerine öncelik verilmesi önem taşımaktadır. Özellikle Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları ile kültürün her alanında çok sıkı bir işbirliğine gidilmesi ihtiyacı artarak sürmektedir.

Okuma zevk ve alışkanlığının kazandırılmasında büyük rolü olan kütüphanelerin yaygınlaştırılması, hizmet niteliğinin yükseltilmesi, gerekli donanım malzemelerinin temini, kütüphanelerarası bilgi ağının kurulması, özürülü vatandaşlara verilen hizmetlerin iyileştirilmesi ve gezici kütüphane sayısının artırılması konularında VII. Plan döneminde belirli bir gelişme sağlanmış olmakla birlikte bu alandaki ihtiyaçlar önemini korumaktadır.

Yurt içi ve yurt dışında bulunan kültür hazinelerimizin gereğince değerlendirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Bu çerçevede, tarihi Türk eserlerinin ve şehitliklerimizin tespit, bakım, onarım ve restorasyonu konusunda ilgili bütün kurumların katılımı ile bir çalışma başlatılmıştır.

Diğer ülkelerdeki soydaşlarımızın öz kültürlerini ve ana dillerini yaşatıp geliştirebilmelerini sağlayacak ortamın hazırlanması gerekmektedir. Bunun için milletlerarası anlaşmaların veya buldukları ülke yasalarının sağladığı bütün haklardan ve hürriyetlerden yararlanabilmeleri amacıyla gerekli çalışmaların yapılması ve teşebbüslerde bulunulması önemini korumaktadır.

Genç nüfus grubunu oluşturan 15-24 yaş grubu nüfusun 2000 yılında 13.124 bin, ülke nüfusu içerisindeki payının ise yüzde 20,1 olması beklenmektedir. Bu nüfus grubunun yüzde 48,9'unu genç kadın nüfusu, yüzde 51,1'ini ise genç erkek nüfus grubu oluşturmaktadır.

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün verilerine göre, Nisan 1999 itibarıyla ülkemizde 23.247 bin olan toplam sivil işgücünün yüzde 23'ünü genç yaş grubu ve gençlerin de yüzde 61,6'sını erkek, yüzde 38,4'ünü ise kadın nüfus oluşturmaktadır. Bir önceki yıla karşılaştırıldığında, genç nüfusun istihdamında bir miktar artış meydana gelmiştir. Bu artışın daha çok kadınlarda olduğu gözlenmektedir.

Dünyada ve özellikle bölgemizde önemli toplumsal sorunlardan biri haline gelmiş olan ve kalkınmış ülkelerde çok ciddi boyutlara ulaşan madde bağımlılığı, ülkemizde de giderek ciddi bir sorun alanı haline gelmiştir. Özellikle büyük şehirlerde ortaya çıkan bu sorun, sadece gençleri değil, toplumumuzun her kesimini tehdit eder boyutlara ulaşmıştır.

Gençlerin serbest zamanlarının değerlendirilmesi, birbirleriyle tanışma ve kaynaşmaları ve dinlenmelerini sağlamak amacıyla, 1999 yılında 107 Gençlik Merkezi 78 il ve 29 ilçede faaliyet göstermiştir. Bu merkezlere üye genç sayısı 22.000 olup, merkezler aracılığı ile 150.000 genç gençlik faaliyetlerine katılmıştır. Ayrıca, yaz aylarında gençlere tatil imkanı sunabilmek amacıyla Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nce açılan 4 merkez ve 10 bölgesel gençlik kampları aracılığı ile de 1999 yılında 12-24 yaş grubunda yer alan 6.293 gence hizmet götürülmüştür. Ulusal ve uluslararası sosyal ve kültürel faaliyetlere de devam edilmiştir.

Serbest zamanların, bilgiye ulaşma ve kullanma, beceri ve meslek edindirme ve kişilik gelişimi amacıyla üretken ve verimli bir biçimde değerlendirilmesinde toplumun tüm kesimlerinin, özellikle gençlerin eğitilmesi ihtiyacı sürmektedir.

Depreme maruz kalmış bölgede yaşamını sürdüren, özellikle yaşlıların ve çocukların serbest zamanlarında rehabilite edilmeleri büyük önem taşımaktadır.

Metropolitan alanlarda gecekondu kesiminin, kişilik sapması gösteren gençlerin ve sokak çocuklarının serbest zamanlarının meslek edindirici, üretken ve topluma yararlı bir biçimde değerlendirilmesinde sivil toplum kuruluşlarının ve mahalli idarelerin çabalarının artırılması ve özendirilmesi gerekmektedir.

Özellikle gençlere sunulan serbest zamanları değerlendirmeye yönelik faaliyetlerle ilgili olarak kaynak ve zaman israfını önleyici organizasyon çalışması yapılması ve eğitici insangücü açığının kapatılması ihtiyacı sürmektedir.

Ülkemizin yurtiçi ve yurtdışı tanıtımıyla ilgilenen kamu ve özel kurum ve kuruluşlar arasında etkin bir koordinasyonun sağlanması önemini korumaktadır.

Tanıtım faaliyetlerinin kamu kurumları dışında özel kuruluş, vakıf ve dernekler tarafından da etkili şekilde yürütülmesi ihtiyacı artarak devam etmektedir.

TABLO: II.1-Eğitim Kademelerinde Öğrenci Sayıları ve Okullaşma Oranları

	1997-1998		1998-1999	
	Öğrenci Sayısı	Okullaşma Oranı (%)	Öğrenci Sayısı	Okullaşma Oranı (%)
Okul Öncesi Eğitim	182 443 (1)	7,2	261 159 (3)	10,2
Sekiz Yıllık Temel Eğitim	9 084 635 (2)	87,6	9 581 120 (3)	92,8
Ortaöğretim	2 129 969 (2)	53,3	2 296 203 (3)	57,7
Genel Liseler	1 166 195	29,2	1 297 514	32,6
Mesleki ve Tek. Liseler	963 774	24,1	998 689	25,1
Yükseköğretim	1 322 345	25,3	1 361 861	25,7
Örgün	825 095	15,8	868 941	16,4
Açıköğretim	497 250	9,5	492 920	9,3
Yaygın Eğitim	1 336 406 (4)	-	3 100 000 (4)	-

Kaynak: MEB, YÖK, DPT, Sağlık Bakanlığı, Turizm Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı ve İİBK.

(1) 5-6 yaş grubu alınmıştır.

(2) DİE kesinleşmiş rakamlarıdır.

(3) MEB geçici rakamlarıdır.

(4) Kursiyer sayısıdır (Tahmini).

b) Amaçlar

Eğitim sistemi ilköğretimin ilk yıllarından itibaren etkin bir rehberlik ve danışmanlık hizmeti ile, öğrencileri ilgi ve yetenekleri doğrultusunda mesleğe, hayata ve bir üst kuruma yönlendiren, yatay ve dikey geçişleri esas alan esnek ve çağdaş bir yapıya kavuşturulacaktır. Eğitim programları, öğretim yöntem ve teknikleri, eğitim araç ve gereçleri, dünyadaki teknolojik gelişmeler de dikkate alınarak düzenlenecektir. Eğitim ve öğretim programlarında; yeniliklere açık, kolay anlaşılabilir, pratik, ezbere dayanmayan, öğrenciyi araştırma ve buluşlara sevk eden bir yaklaşım benimsenecektir.

1999-2000 öğretim yılında okullaşma oranlarının; 5-6 yaş grubundaki okulöncesi eğitimde yüzde 11,9 ilköğretimde yüzde 98,7, genel ve mesleki-tekni liseleri kapsayan ortaöğretimde yüzde 60,0, yükseköğretimde ise yüzde 17,4'ü örgün öğretimde olmak üzere yüzde 26,7 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

2000 yılında 1409 (18.000 derslik) adet ilköğretim okulu, 90 adet genel lise inşaatlarının tamamlanarak hizmete alınacağı, bu suretle ilköğretimde 682.000, genel lisede ise 67.000 öğrencilik ilave kapasite yaratılacağı tahmin edilmektedir. Mesleki ve teknik eğitimde, çeşitli branşlarda toplam 236 adet mesleki ve teknik lisenin hizmete alınarak 118.000 öğrencilik ilave kapasite yaratılması hedeflenmektedir.

Sosyo-ekonomik düzeyi düşük bölgelerde altyapı durumu müsait olan ilköğretim okullarına derslik ilavesiyle okul öncesi eğitim projeleri ülke geneline yaygınlaştırılacak ve okulöncesi eğitim imkanlarının tüm çocukları kapsayacak şekilde genişletilmesi çalışmaları hızlandırılacaktır.

Zorunlu eğitim çağı dışında kalan ilkokul mezunlarından Sekiz Yıllık İlköğretim eğitimini tamamlamak isteyenlere buldukları yerde "Açık İlköğretim" yoluyla sağlanan eğitimini tamamlama imkanı devam edecektir.

Özel eğitim içinde yer alan üstün zekalı ve özel yeteneğe sahip çocukların erken yaşta belirlenmesi ve uygun bir ortamda yetiştirilmesi sağlanacak, bu konuda özel sektör teşvik edilecektir.

Eğitim dışında kalan engelli çocukların tesbit edilmesi, genel ve mesleki eğitim imkanına kavuşturulması için altyapı çalışmalarına hız verilecektir.

Zorunlu eğitim dışında kalan eğitim kademelerinde, hizmetten yararlananların hizmetin finansmanına katılımları sağlanacaktır. Fırsat eşitliği açısından ödeme gücü olmayan rencilerin hizmetten yararlanabilmesini sağlamak üzere, özel kesimin de katkısıyla dar gelirli aile çocukları kredi ve burs sistemiyle desteklenecektir.

Altyapısı oluşturulmadan yeni Anadolu liseleri açmak yerine mevcut liselerin kalitelerinin iyileştirilmesi çalışmalarına hız verilecektir.

Ortaöğretimde seçmeli ders olarak okutulan trafik ve ilk yardım dersinin 2000-2001 eğitim ve üretim yılında zorunlu okutulması çalışmalarına hız verilecektir.

Eğitimde kalitenin artırılmasına büyük ölçüde üzüm getirecek "Temel Eğitim Projesi" ile 3.500.000 ilköğretim ğrencisi için okul ve ek dersliklerin modern teknolojiye göre donanımı gerçekleştirilecektir. Bu amaçla, bilgisayar laboratuvarlarının kurulması ve bu laboratuvarların internet erişiminin sağlanması hedef alınmıştır.

Öğretmenlik mesleği cazip bir meslek haline getirilmeye çalışılacak, ğretmen yetiştirme düzeni lisans sonrası eğitim akademileri tarafından hizmet içi eğitim verilmele suretiyle yeniden yapılandırılacaktır. Eğitim fakültesi mezunlarının ğretmen açıklarını karşılayamaması durumu dikkate alınarak, ğretmen ihtiyacının teminine yönelik çalışmalar program döneminde başlatılacaktır.

Yükseköğretime geçişte yığılmaları önlemek üzere ortaöğretim yeniden yapılandırılacaktır. Öğretim programları öğrencileri yükseköğretime, mesleki ve teknik eğitime ve hayata yönlendirilecek biçimde yeniden düzenlenecek, bu bağlamda ülkemizin ihtiyaç duyduğu ara insangücünü yetiştirmek için istihdama yönelik meslek kazandırıcı ve mesleki gelişmeyi sağlayıcı ıraklık ve mesleki teknik eğitime öncelik ve ağırlık verilecektir. Bu eğitimi alan gençlerimiz kendi işlerini kurmaları için özendirilecek ve kendilerine işyeri kurma kredisi sağlanacaktır.

Yükseköğretime ğrenci seçme ve yerleştirme sınav sistemi yeniden gözden geçirilecek; yükseköğretim programlarına yerleştirmede öğrencilerin ilgi ve kabiliyetleri dikkate alınarak kendi alanlarındaki bölüm veya branşlara uygun lisans programlarına yerleştirilmeleri avantajlı konuma getirilecek; alandışında yer alan bölüm veya branşlara uygun lisans programlarının tercih edilmesi halinde ise fırsat eşitliğini bozacak bir kısıtlamaya maruz bırakılmayacaklardır.

Çıraklık, mesleki ve teknik eğitim sistemi; iş hayatının, yörenin ve ülkemizin ara kademe insangücü ihtiyacını karşılayacak nitelikte yeniden yapılandırılacaktır. Yeniden yapılanmada ıraklık, meslek ve teknik eğitiminden sorumlu idari ve teknik birimlerin merkez ve taşra teşkilatının yetki ve sorumlulukları hizmeti etkin yürütebilecek şekilde düzenlenmesine zen gösterilecektir.

Mesleki eğitim sistemi, okul çeşitliliğinden vazgeçilerek program çeşitliliğini esas alan, meslek standartlarına dayalı modüler meslek eğitimi programları geliştiren, programlar arasında yatay ve dikey geçişleri olan ve sertifika ve diplomaya yönelik esnek bir yapıya kavuşturulacaktır.

Mesleki ve teknik eğitim programlarının düzenlenmesinde, İstihdam ve Eğitim Projesi çerçevesinde devlet, işçi ve işveren kesiminin katkılarıyla hazırlanan meslek standartları esas alınacaktır.

Çıraklık, mesleki ve teknik eğitim sisteminde ihtiyaç duyulan hukuki ve kurumsal düzenlemeler tamamlanincaya kadar çıraklık ve meslek okullarını yaygınlaştırmak amacıyla ayrı tür merkez ve okul açmaktan kaçınılarak öncelikle mevcut imkanlardan yararlanılacak, ihtiyaç halinde ise çok programlı liseler açılacaktır. Okullarda sanayi tipi makina ve teçhizatla donatılmış atelye uygulamasından vazgeçilerek, uygulamalı eğitimin işyerlerine kaydırılması sağlanacak, işyerlerinde yeterli beceri eğitimi alamayan öğrencilere ise, merkezi yerlerde kurulacak işletmelerüstü eğitim merkezleri ile telafi eğitimi verilecektir.

Yaygın eğitim, insanlarımızın ve özellikle kadınlarımızın meslek edinmeleri ve el becerilerini geliştirerek üretime yönelmelerini sağlayacak şekilde geliştirilecek, hizmetçi eğitimin teşvik edilmesi sürdürülecektir.

Yükseköğretim sistemi yeniden düzenlenecek ve YÖK sadece koordinasyondan sorumlu bir kurum haline getirilecektir. Yükseköğretim merkeziyetçi ve bürokratik yapıdan kurtarılacak, üniversite ve fakülte yönetim kurullarının yetkileri artırılacak, kaynak yaratma ve harcama konusunda hareket serbestliğinin getirilmesi ve üniversite-sanayi ilişkilerinin en üst düzeye çıkarılması sağlanacaktır.

Ekonominin ihtiyaç duyduğu ara insangücünün yetiştirilmesi amacıyla 2 yıllık Meslek Yüksek Okullarının geliştirilmesine ağırlık verilecektir.

Meslek Yüksek Okullarında, genel ve mesleki teknik lise mezunları için farklı programların uygulanabilirliğine yönelik çalışmalar yapılacaktır.

Özel sektörün ve vakıfların okul açması ve üniversite kurmaları teşvik edilecek; eğitim, teknik yöntem ve teknolojilerinin geliştirilmesinde, eğitim araç ve gereçlerinin üretiminde bu kesimin daha fazla rol alması özendirilecek ve desteklenecektir. Örgün ve yaygın mesleki-teknik eğitim ile işgücü piyasası arasındaki ilişkiler geliştirilerek uygulamalı eğitimde işyerlerinin ağırlığı artırılabilecektir.

Spor tesisi yapımı ve sportif faaliyetlerin yaygınlaştırılması politikaları çerçevesinde, 2000 yılında; 41 adet spor salonu, 5 adet gençlik merkezi, 7 adet güreş eğitim merkezi, 1 adet kapalı yüzme havuzu, 4 adet sporcu kamp eğitim merkezi ve kayıkhanesi, 1 adet açık yüzme havuzu, 3 adet il hizmet binası ve 20 adet çeşitli stad, stadyum inşaatı, stad tribün, futbol sahası, çimlendirme, tartan atlezi pisti tesislerinin tamamlanması hedef alınmıştır.

Spor alanındaki yeniliklerin takibi ve uygulanmasının yanısıra, spor akademileri yoluyla bilimsel çalışmalar yapılarak eksikliği çekilen spor dallarında spor elemanlarının eğitimi ve teknik eleman sağlanmasına önem verilecektir.

Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde nitelikli kamu hizmetlilerinin görev almalarını sağlayıcı ve öğretmen ve sağlık personeli açığını giderici önlemler alınacaktır.

Eğitim, sağlık, bilim-araştırma, çevre ve turizm alanlarında eleman yetiştirilmesine öncelik verilecektir.

Milli kültür faaliyetlerinin demokratik bir anlayış ve milli bütünlük ilkesi çerçevesi içinde gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

Milletimizin sosyal ve kültürel hayatında önemli rolü olan edebiyat, müzik, resim, folklor, sinema, tiyatro, opera ve balenin geliştirilmesi yönünde çalışmalar desteklenecektir.

Türk sanat geleneğinin korunması, geliştirilmesi ve sanat kurumlarımızın özzerleştirilmesi kültür politikamızın temel unsuru olacaktır.

Türkçenin güzel ve doğru kullanımının sağlanmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilecektir.

Sorumluluk duygusu gelişmiş, yeni fikirlere açık, kültürel değerlerimizi benimsemiş, araştırmacı, eleştirel yaklaşım ve demokratik tavırlar gösterebilen bir gençlik yetiştirilmesi temel amaçtır.

Gençlerin eğitim, sağlık, çalışma hayatı, sosyal güvenlik, istihdam ve serbest zaman değerlendirme konularındaki sorunlarının belirlenmesine imkan verecek araştırma çalışmaları yapılacak ve bunlara uygun çözümler geliştirilecektir.

Gençleri zararlı alışkanlıklardan (uyuşturucu, alkol ve sigara kullanımı gibi) koruyucu ve caydırıcı tedbirlerin alınması ile suça itilme ortamları yaratan unsurları yok edici çalışmalar için kuruluşlararası işbirliği geliştirilerek bu konuda faaliyet planları hazırlama ve araştırma çalışmaları hızlandırılacak; özellikle madde bağımlılığı, AIDS ve benzeri hastalıklar konusunda gençleri ve çevrelerini bilgilendirme çalışmalarına devam edilecektir.

Mahalli idareler gençlere yönelik kültür, sanat, spor, folklor, okuma ve araştırma alışkanlığı kazandırıcı faaliyetleri düzenleyici ve teşvik edici programlar hazırlayacaklardır. Ayrıca, Gençlik Merkezlerinin yurt genelinde yaygınlaştırılmasına ve bu merkezlerde uzman personel istihdamının sağlanmasına çalışılacaktır.

Yurtdışında yaşayan Türk gençlerinin devlete ve milli kültüre bağlılığını korumak ve geliştirmek, Türkiye Cumhuriyeti ile olan ilişkilerini kuvvetlendirmek, milli menfaatlerimize aykırı faaliyetlerden uzaklaştırmak amacıyla, yurt içindeki gençlerimizle kaynaştırıcı ve bütünleştirici çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetlere önem verilecektir.

Serbest zamanların değerlendirilmesini, kentsel ve kırsal alanlarda toplumun tüm kesimlerini kapsar bir biçimde yaşamın bir parçası haline getirmek temel amaçtır.

Serbest zamanların değerlendirilmesi konusunda toplumun bilgilendirilmesi ve eğitilmesine ağırlık verilmesi gerekmektedir.

Tanıtım alanındaki faaliyetlerin etkin bir koordinasyon içinde ve verimli şekilde yapılmasını sağlamak ve bu alanda faaliyet gösteren vakıf, dernek ve özel kuruluşları desteklemek için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat Kanunu'nda, merkez teşkilatında hizmet esasına dayalı bir yapılanmaya gidilmesi ve Bakanlık taşra teşkilatlarına yetki ve sorumluluk devredilmesi amacıyla değişiklik yapılacaktır.

Milli Eğitim Bakanlığı ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca verilen okul öncesi eğitim faaliyetlerinde birliğin sağlanması bakımından Okul Öncesi Eğitim Kanunu çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Okul öncesi eğitim kurumlarının eğitici ihtiyacının karşılanmasında kız meslek lisesi çocuk gelişimi ve eğitimi bölümü mezunlarından faydalanılması konusunda mevcut mevzuatta gerekli değişikliğin yapılması için çalışmalara başlanacaktır.

Özel Öğretim Kurumları Kanunu; özel öğretim kurumlarına arsa tahsisi, vergi muafiyeti, vergi iadesi, cari harcamaların bir kısmına devletin katılması, düşük faizli yatırım ve işletme kredisi gibi teşvikleri kapsayacak şekilde yeniden düzenlenecektir.

Sekiz Yıllık Zorunlu Temel Eğitim dışındaki daha üst eğitim kademelerindeki öğrencilerin ödeme gücü seviyelerine göre eğitim harcamalarına katılımını sağlamak için yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Çıraklık, mesleki ve teknik eğitimin iş hayatının beklentilerine cevap verebilmesi ve uygulamada aksayan hususların giderilmesi amacıyla 3308 sayılı Kanun'da gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Meslek Standartları Kurumu oluşturulması istikametinde kurumsal düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.

Yükseköğretimin merkezîyetçi ve bürokratik yapıdan kurtarılması, üniversite ve fakülte yönetim kurullarının yetkilerinin artırılması, kaynak yaratma ve harcama konusunda hareket serbestliğinin getirilmesi ve üniversite-sanayi ilişkilerinin geliştirilmesi amacıyla gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Yükseköğretime öğrenci seçme ve yerleştirme sınavı gözden geçirilecek; mesleki ve teknik lise mezunları aleyhine olan düzenlemeleri ortadan kaldıracak değişiklikler yapılacaktır.

Üniversitelerin kurulması aşamasında Fen Fakültesi veya Edebiyat Fakültesi ya da Fen-Edebiyat Fakültesi kurulması zorunluluğunun kaldırılması hususunda gerekli mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır.

Vakıf dışı kuruluşların da özel üniversiteler kurması için Anayasa değişikliği dahil gerekli mevzuat düzenlemeleri için çalışmalar yapılacaktır.

3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda değişiklik yapılması ve federasyonlarla ilgili mevzuat düzenlemelerinin yapılması program döneminde sonuçlandırılacaktır.

Eğitim Fakülteleri, nicelik ve nitelik olarak sekiz yıllık zorunlu ilköğretimin gerektirdiği öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere geliştirilecektir.

Sivil mimari örnekleri ile sit alanlarındaki gayrimenkullerin korunmasında, hak sahiplerinin ihtiyaç ve menfaatlerini de dikkate alan mevzuat değişikliği çalışmaları yapılacaktır.

Kültür Bakanlığı'nın döner sermaye mevzuatında yeni düzenlemelere yönelik hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.

Halkın ve gençlerin uyuşturucu ve zararlı alışkanlıklardan korunması amacıyla gerekli mevzuat düzenleme hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.

Serbest zamanların değerlendirilmesi alanında insangücü ihtiyacının karşılanması amacıyla üniversitelerde rekreasyon ana bilim dalı açılmasına yönelik hazırlık çalışmaları başlatılacaktır.

2. NÜFUS VE AİLE PLANLAMASI

a) Mevcut Durum

Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından 30 Kasım 1997 tarihinde gerçekleştirilen Genel Nüfus Tespiti'ne dayalı olarak yapılan geçici projeksiyonlara göre, 1999 yılı ortasında 64,4 milyon olan nüfusumuzun 2000 yılı ortasında 65,3 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir.

1990-1997 döneminde yıllık ortalama yüzde 1,51 olarak tespit edilen nüfus artış hızının 1999 yılında 1,44 ve 2000 yılında 1,41 olması beklenmektedir.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından 1998 yılında yapılan Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması'ndan elde edilen ilk sonuçlara göre, nüfusun büyüklüğü ve yaş yapısını belirleyen en önemli etkenlerden olan doğurganlık düzeyinde azalma devam etmektedir. 1988 yılında 3, 1993 yılında 2,7 olan toplam doğurganlık hızı (kadın başına doğum) 1995-98 dönemi için 2,6 olarak belirlenmiştir.

1998 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması sonuçlarına göre doğurganlık düzeyi, yerleşim yeri ve bölgelere göre farklılık göstermektedir. 1995-98 dönemi için toplam doğurganlık hızı kentlerde 2,4 ve kırsal 3,1 olarak tespit edilmiştir. Doğurganlık düzeyinin en düşük olduğu bölge Marmara ve Ege bölgelerini içine alan Batı bölgesidir. Bu bölgede toplam doğurganlık hızı 2,0 olarak belirlenmiştir. Güney ve Orta bölgelerde bu oran 2,6 olurken, Kuzey'de 2,7 ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde ise 4,2 olmuştur.

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi Projesi (MERNİS) kapsamında 921 ilçenin bilgisayar ve yan donanımlarının alımı ve tesisi tamamlanmıştır. 921 İlçe Nüfus İdaresinde görevli 1211 personelle merkezdeki personele gerekli eğitim verilmiştir. Nüfus İdarelerinde kayıtlı olan mevcut 120 bin kaydın veri girişi tamamlanmış, bunların güncelleştirilmesi çalışmalarına devam edilmektedir. MERNİS projesi için özel olarak geliştirilen yazılımın test çalışmaları devam etmekte olup, olumlu sonuç alındığı takdirde yazılımın tüm ilçelere yaygınlaşması sağlanacaktır. Bu çalışmalara paralel olarak projenin önemli aşamalarından olan, nüfus kayıt bilgilerinin kamu kurumlarının kullanımına açılması ve kimlik numarası verme ile ilgili çalışmalara devam edilmektedir.

2000 yılında Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından gerçekleştirilecek olan onördüncü Nüfus Sayımı hazırlık çalışmalarına başlanmıştır. Aynı yılda dünyanın pek çok yerinde nüfus sayımının yapılacak olması nedeniyle ülkemizdeki bu çalışmalar ayrı bir önem taşımaktadır. Sayımda temel alınan adres çerçevesinin sağlıklı olarak oluşturulması için belediyelerin hazırladığı binalar cetvelinin güncel olarak takibi gerekmektedir. Bu konudaki aksaklıkların giderilmesi için DİE ile belediyeler arasında işbirliğinin etkin bir şekilde yürütülmesine ve mevcut mevzuatın yeniden gözden geçirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Nüfusla ilgili analizlerin sağlıklı yapılabilmesi ve götürülen hizmetlerin etkin olabilmesi, nüfusumuzun yurt içinde ve yurtdışında dağılımının doğru olarak tespitine bağlıdır. Ülkemiz son yıllarda yoğun dış göç hareketlerine sahne olmaktadır. Devlet İstatistik Enstitüsü'nde göç istatistiklerine yönelik yapılanmayı gerçekleştirmek amacıyla Uluslararası Göç Alanında Veri Analizi ve Araştırma Kapasitesinin Geliştirilmesi projesi uygulanmaktadır.

10.000 hanelik bir örneklemin temel alındığı 1998 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması ile Türkiye’de doğurganlık, çocuk ölümlülüğü, aile planlaması bilgi ve kullanımı, aile ve çocuk sağlığına ilişkin göstergelerin yanısıra, üreme sağlığı, AIDS ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar konusunda bilgi toplanmıştır. Bu araştırma ile temel göstergelerin ulusal düzeyde olduğu kadar, bölge ve yerleşim yeri düzeyinde kabul edilebilir bir güven aralığında tahmin edilmesi mümkün olabilmektedir. Nüfus ve sağlık konusunda oluşturulacak politikalara ve bilimsel analizlere temel oluşturması için sözkonusu araştırma verilerine kullanıcıların kolayca erişimi ve kullanımının sağlanması için gerekli altyapının oluşturulmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması’nın ilk verilerine göre, 15-49 yaş gurubundaki evli kadınların yüzde 99’u herhangi bir aile planlaması yöntemini bilmekte, ancak kullanım düzeyi yüzde 64’de kalmaktadır. Bu oran eğitim düzeyi yükseldikçe artmaktadır.

Gebelerin yüzde 32’sinin doğum öncesi sağlık bakımı hizmeti almaması, doğumların yüzde 27’sinin sağlık kuruluşları dışında yapılması anne ve yenidoğan ölümlerinde etkili olmaktadır. Anne ve bebek ölümlerinin azaltılması amacıyla doğum öncesi bakım, sağlıklı doğum, doğum sonrası bakım ve yenidoğan bakımı hizmetlerinin tüm risk gruplarına ulaştırılması, toplumun bu hizmetlere olan talebinin artırılması ve hizmet kalitesinin iyileştirilmesi önemini korumaktadır.

Ana çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetlerinin etkinliğinin ve niteliğinin artırılması için, özellikle kırsal kesimin sağlık altyapısı ihtiyacının karşılanması, sağlık personeli açığının ve hareketliliğinin giderilmesi, sağlık personelinin bilgi ve beceri eksikliklerinin tamamlanması, eğitilmiş sağlık personeli kanalıyla halkın bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Gebeliği önleyici malzeme ihtiyacının, Kadın Sağlığı ve Aile Planlaması Ulusal Stratejisi ile belirlenen hedefler dikkate alınarak karşılanması gerekmektedir.

Ailelere yönelik olarak koruyucu-önleyici, eğitici-geliştirici işlevleri olan Toplum Merkezlerinin nitelikli uzmanlarla desteklenerek yaygınlaştırılması ihtiyacı devam etmektedir.

Aileyi eğitmeyi, koruyup-geliştirmeyi amaçlayan yayınların ağırlığının artırılması, bu çerçevede TRT ile işbirliği halinde çalışmalar yapılması önem taşımaktadır.

Aile Araştırma Kurumu Başkanlığının kuruluş ve görevleri hakkındaki yasa tasarısı TBMM’ye sevk edilmiştir.

Kadın haklarının insan haklarının bir parçası olduğu halde ülkemizde kadınlar bu haklarından yeterince yararlanamamaktadırlar. Bu anlamda kadınlar arasında oldukça yaygın olan ekonomik bağımlılığın ortadan kaldırılması, kadınların eğitim düzeylerinin yükseltilmesi, kadınlar için eşit istihdam olanakları ve iş güvencesinin garanti altına alınması, ailede sorumluluk ve yetkilerin eşit paylaşımından faydalanmalarının temini ve kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi ihtiyacı önemini korumaktadır.

Kadınların kalkınma sürecine katılımının her alanda artırılması ve kalkınmanın sağlayacağı imkanlardan en yüksek düzeyde yararlanmasının sağlanması günümüzde evrensel bir değer olan kadın-erkek eşitliğinin gerçekleştirilmesi hedefine ulaşmak bakımından önemli bir yer tutmaktadır.

Bu hedef doğrultusunda hazırlanan, kadın-erkek eşitliği açısından reform niteliği taşıyan ve günümüz ekonomik ve sosyal koşullarına uygun olan Türk Medeni Kanunu'nda değişiklik öngören kanun tasarısı ile kadına yönelik politikalar ve uygulamaların koordinasyonundan sorumlu Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri ile ilgili kanun tasarısı TBMM'ye sevk edilmiştir.

1997 yılı Nüfus Tespiti sonuçlarına göre yapılan geçici projeksiyonlara göre, 0-14 yaş grubu çocuk nüfusun toplam nüfus içindeki payının yüzde 31,2 olduğu tespit edilmiş olup, bu payın 1999 yılında yüzde 30,2'ye ve 2000 yılında yüzde 29,7'ye düşeceği tahmin edilmektedir.

Ülkemizde doğumdan sonraki ilk bir ay içinde meydana gelen bebek ölümleri, bunu takip eden 11 aylık dönemdeki bebek ölümlerinden daha yüksek düzeydedir.

Zatürre ve ishaller hastalıklar, bebek ve çocuk ölümlerinin başta gelen nedeni olmaya devam etmektedir. Bebek ve çocuk ölümlerinin diğer önemli bir bölümü aşılanabilir nitelikteki hastalıklardan kaynaklanmaktadır. Son yıllarda düşüş eğilimi gösteren aşılanabilir hastalıkların artırılması amacıyla aşı kampanyalarına devam edilmesi ve halkın bu konudaki duyarlılığının artırılması önemini korumaktadır.

Temel eğitim çağındaki, özellikle kırsal kesimde yaşayan çocukların aile bütçesine katkı amaçlı çalıştırılması sebebiyle temel eğitime devam edememesi, belirli özür gruplarındaki çocuklara özel eğitim hizmetinin sunulmaması, temel eğitimden ayrılmak zorunda kalmış çocukların tekrar eğitim sürecine döndürülememesi ve bu çocuklara bir meslek kazandırılmaması, temel eğitim çağındaki çocuklarımızın önemli sorunları arasında yer almaktadır.

Okul öncesi dönemde yeterli beslenme, kaliteli eğitim ve olumlu yaşama koşulları taşıyan toplumsal çevre, çocukların ileriki dönemleri için son derece önemli avantajlar sağlamaktadır. Ülkemizde, bölgeler arası ve bölge içi farklılıklar, göreceli olarak daha az gelişmiş bölgelerde yetişen çocukları bu konularda dezavantajlı duruma getirmektedir. Bölgeler arası farklılıkların giderilmesine yönelik olarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) tarafından hazırlanan Erken Çocukluk Gelişimi Destekleme Projesi 1999 yaz döneminde Ağrı, Batman, Mardin ve Diyarbakır illerinde 5-6 yaş grubundan yaklaşık 3.000 çocuğa başarıyla uygulanmıştır.

Suç işlemiş çocukların topluma yeniden kazandırılabilmesi, eğitimi ve rehabilitasyonunun sağlanması gerekmektedir. Suça itilen çocukların sayısını ve işlenen suçların niteliğini belirlemek amacıyla ulusal bir veri tabanı oluşturulması çalışmaları 1997 yılında başlatılmıştır. Çocuk suçluluğuna ilişkin bilgi ağı oluşturulması çalışmalarının hızlandırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Suç işlemiş, suça maruz kalmış, kimsesiz, terk edilmiş çocuklardan polise intikal etmiş olanlarla ilgili yasal işlemler devam ederken, bu çocuklarla uzman personelin ilgilenmesini öngören protokol çerçevesinde belirlenen altı ilde Küçükleri Koruma Şube Müdürlüğü bünyesinde sosyal hizmet uzmanları görevlendirilmiştir. Uygulamanın yaygınlaştırılması planlanmakla birlikte SHÇEK'in sosyal hizmet uzmanı eksikliği sebebiyle gerçekleştirilememektedir. Benzer bir protokolün Jandarma teşkilatına intikal eden çocuklar için de hazırlanması gerekmektedir.

Suçla yönelen çocukların eğitimi, rehabilitasyonu ve topluma yeniden kazandırılması açısından çocuk mahkemelerinin sayısının artırılması, bu mahkemelerin 2253 sayılı Kanun'da öngörüldüğü şekliyle yeterli altyapı ve kadro ile desteklenmesi, çocuk

mahkemelerinde verilen kararların temyiz incelemelerinin yapılması için Yargıtay bünyesinde bir ihtisas dairesinin kurulması önem taşımaktadır.

Tutuklu çocukların yetişkin tutuklu ve hükümlülerle temasının kesilmesi, mevcut kurumların yapıları çerçevesinde mümkün olamamaktadır. Çocukların yetişkinlerden ayrı kurumlarda barındırılmaları soruna köklü ve kalıcı çözüm getirecektir. Tutuklu çocukların eğitimi ve rehabilitasyonu programı çerçevesinde İstanbul ve Ankara'da hizmete açılan Çocuk Tutukevlerinde çocukların bakım şartlarında önemli iyileşmeler sağlanmıştır. Uygulamanın yaygınlaştırılabilmesi için, kısa vadede, çocuk suçluluğunun yaygın olduğu diğer illerde, merkeze en yakın cezaevlerinden birinin boşaltılarak çocuk tutukevi haline getirilmesi planlanmaktadır. Ancak, uzun vadede, her coğrafi bölge için modern bir çocuk islahevi ile çocuk suçluluğunun sayıca fazla olduğu bölgelerde, aynı zamanda gözetim ve kabul merkezi olarak da kullanılacak çocuk tutukevlerinin oluşturulması gerekmektedir.

TABLO: II.2- Demografik Göstergelerdeki Gelişmeler

Demografik Göstergeler	Birim	Yıl Ortası)		
		1998	1999	2000
Toplam Nüfus (Yıl Sonu)	Bin Kişi	63 921	64 851	65 773
Toplam Nüfus (Yıl Ortası)	Bin Kişi	63 451	64 385	65 311
Yıllık Nüfus Artış Hızı (1)	Yüzde	1,48	1,44	1,41
Kaba Doğum Hızı	Binde	21,1	20,8	20,5
Kaba Ölüm Hızı	Binde	6,3	6,3	6,4
Toplam Doğurganlık Hızı	Çocuk Sayısı	2,38	2,35	2,32
Bebek Ölüm Hızı	Binde	37,9	36,3	34,8
Yıllık Doğum Sayısı	Bin Kişi	1 339	1 338	1 337
Yıllık Ölüm Sayısı	Bin Kişi	402	408	415
Doğuşta Hayatta Kalma Ümidi				
Toplam	Yıl	68,8	69,0	69,3
Erkek	Yıl	66,5	66,8	67,0
Kadın	Yıl	71,2	71,4	71,6
Nüfusun Üç Ana Yaş Grubu İtibariyle Dağılımı				
0-14 Yaş Grubu	Yüzde	30,7	30,2	29,9
15-64 Yaş Grubu	Yüzde	64,2	64,6	65,4
65+ Yaş Grubu	Yüzde	5,1	5,2	5,9
Nüfusun Eğitimle İlgili Yaş Grupları İtibariyle Dağılımı				
3-5 Yaş Grubu	Yüzde	6,08	6,04	5,99
6-10 Yaş Grubu	Yüzde	10,10	9,93	9,80
11-13 Yaş Grubu	Yüzde	6,20	6,07	5,93
6-13 Yaş Grubu	Yüzde	16,30	16,00	15,73
14-16 Yaş Grubu	Yüzde	6,29	6,17	6,05
17-20 Yaş Grubu	Yüzde	8,34	8,26	8,15

Kaynak: DİE, Geçici Tahminler.

(1) Göçleri kapsamamaktadır.

Çocuklara yönelik tüm uygulamaların, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve çocuklarla ilgili diğer uluslararası yükümlülüklerle uyumlu hale getirilebilmesi için tüm mevzuatın taranması ve uyum yasalarının çıkarılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Çocukların çalışma koşullarını düzenleyen kapsamlı bir yasa tasarısı hazırlanıncaya kadar, İş Kanunu'nda çalışan çocuklar lehine yasal düzenleme hazırlıkları yürütülmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), 17 Haziran 1999 tarihinde 182 sayılı "Çok Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Sözleşmesi"ni kabul etmiştir. İstihdama kabulde asgari yaşla ilgili 138 sayılı ILO sözleşmesi ile bütünlük sağlamak ve

182 sayılı Sözleşmeyi onaylamaya hazırlık bakımından, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı iş müfettişlerinin eğitimine devam edilmektedir.

Ailelerin çocuklarındaki özürü erken tanımlarına imkan verecek, aileleri özürün nedenleri konusunda aydınlatarak, özürü kabullenmelerine yardımcı olacak, özürü çocukların bakımı ve eğitimi konularında ailelere yol gösterecek eğitim ve danışmalık hizmetlerinin geliştirilmesi, bu alanlarla ilgili gönüllü girişimlerin desteklenmesi gerekmektedir.

b) Amaçlar

Nüfus ve aile planlaması konularında verilerin güncel ve nitelikli olarak toplanabilmesi, kapsamlarının yeterli olması ve kullanıcılara süratli biçimde ulaştırılabilmesi için gerekli organizasyonlar geliştirilecektir.

Demografik göstergelerdeki olumlu gelişmelerin 2000 yılında devam ederek, nüfus artış hızının yüzde 1,41, toplam doğurganlık hızının 2,32 çocuk, bebek ölüm hızının binde 34,8, doğuşta hayatta kalma ümidinin ise 69,3 yıl olacağı tahmin edilmektedir.

Kadın Sağlığı ve Aile Planlaması Ulusal Stratejisi ve Faaliyet Planı ile öngörülen aktivitelerin hayata geçirilmesi ve uygulamaların, amaçlar dikkate alınarak izlenmesi gerekmektedir. Aile planlaması hizmetlerinin üreme sağlığı yaklaşımı ile ele alınması ve bu kapsamda üreme çağıının her dönemindeki erkek ve kadınların üreme sağlığının korunması ve iyileştirilmesi temel amaçlardır.

Ana çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetlerine talebin artırılması, hizmetlerden yararlanamayan gruplara ve bölgelere öncelik verilmesi, hizmette sürekliliğin sağlanması ve kalitenin artırılması, sağlık personelinin eğitimi ve eğitilmiş personelin eğitildiği alanda istihdamına önem verilecektir.

Göç yolu ile gelenler, iltica edenler ve vatandaşlığa alınanların demografik, ekonomik ve sosyal niteliklerinin tespiti ve bu kesime götürülecek hizmetlerin koordinasyonu ile ilgili çalışmalar başlatılacaktır.

1003 sayılı Binaların Numaralanması ve Sokaklara İsim Verilmesi Hakkında Kanun'a dayalı numaralama yönetmeliği gereğince, Belediyeler tarafından yeniden oluşturulan numaralama cetvelleri güncelleştirilerek meydana gelen değişiklikler düzenli olarak Devlet İstatistik Enstitüsü'ne bildirilecektir.

Aileye yönelik hizmet götüren kuruluşlar arasında eşgüdümün sağlanacak ve aileye yönelik temel ve uygulamalı araştırmalarla hizmet sunumunun desteklenecektir.

Toplum Merkezlerinin, koruyucu-önleyici ve eğitici-geliştirici işlevlerinin artırılarak yaygınlaştırılmasında nüfusun dezavantajlı kesimlerine özen gösterilecektir.

Kadınların güçlendirilmeleri, etkinlik alanlarının genişletilmesi, eşit fırsat ve olanaklardan yararlanmalarının sağlanması temel amaçlardır. Bu amaçlar doğrultusunda eğitim seviyelerinin yükseltilmesi, iş yaşamına katılımlarının artırılması, mevzuattaki kadına yönelik eşitsizliklerin giderilmesi ve karar alma mekanizmalarına daha fazla katılımlarının sağlanması temel ilke olarak gerekmektedir.

Çocuk sağlığı göstergelerinin iyileştirilmesi ve bu göstergelerdeki yerleşim yeri ve bölgelere özel farklılıkların giderilmesi amacıyla, Sağlık Bakanlığı tarafından uygulanan

programlar sürdürülecek, bu programların izleme ve değerlendirmeleri düzenli olarak yapılacak ve başarılı programlar ülke geneline yaygınlaştırılacaktır.

Çocukların her türlü kötü niyetli kişi, uyuşturucu satışı ve trafik kazalarına karşı korunması gibi tehditlere karşı korunması ve suça yönelmelerinin engellenmesi amacıyla verilen hizmetlerde bir sistem bütünlüğünün ve başarının sağlanabilmesi için ilgili güvenlik birimlerinin reorganizasyonu sağlanacaktır.

Suçla yönelen çocukların eğitimi, rehabilitasyonu ve topluma yeniden kazandırılması açısından çocuk mahkemelerinin sayısının artırılması, bu mahkemelerin 2253 Sayılı Kanun'da öngörüldüğü şekliyle yeterli altyapı ve kadro ile desteklenmesine devam edilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Kamu yönetiminde gereksinim duyulan kayıt sisteminin güvenilir ve çok amaçlı bilgi üretebilmesi amacıyla, İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılandırılmasına yönelik hazırlık çalışmalarına devam edilecektir.

Nüfus ve aile planlaması hizmetlerini yürüten kuruluşlar arasında eşgüdümün sağlanması, hizmet açığı olan yörelere ve konulara ağırlık verilerek hizmetin yönlendirilmesi ve gerekli denetimin yapılabilmesi amacıyla bir üst kurulun oluşturulmasına yönelik çalışmalara başlanacaktır.

Aileye yönelik çalışmaların eşgüdümü için gerekli kurumsal yapılanmanın gerçekleştirilmesine yönelik olarak yasal düzenleme hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.

Türk Medeni Kanunu'nun Aile Hukuku'na ilişkin maddelerinde kadın-erkek eşitliğini sağlayıcı düzenleme çalışmalarına devam edilecektir.

Çocuklara yönelik tüm uygulamaların Çocuk Hakları Sözleşmesi ve çocuklarla ilgili diğer uluslararası yükümlülüklerle uyumlu hale getirilebilmesi için, tüm mevzuat taranarak uyum yasalarının hazırlanması amacıyla Adalet Bakanlığı bünyesinde bir komisyon oluşturulacaktır.

1475 sayılı İş Kanunu'nun 5. maddesi uyarınca kapsam dışı bırakılan 3 kişiye kadar işçi çalıştıran 507 sayılı Kanun kapsamındaki işyerlerinin, İş Kanunu kapsamına alınması da dahil olmak üzere, 1475 sayılı Kanun'da çalışan çocuklar lehine yapılacak yasal düzenleme hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.

Emniyet Genel Müdürlüğü ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü arasında imzalanmış olan protokolün kapsamının genişletilmesi ve benzer bir protokolün Jandarma teşkilatına intikal eden çocuklar için de hazırlanması çalışmaları başlatılacaktır.

Tutuklu çocukların tamamının, yetişkin tutuklu ve hükümlülerin bulunduğu kurumlardan ayrı kurumlarda bakımı, eğitimi ve rehabilitasyonu sağlanacaktır.

2828 sayılı Kanun gereğince haklarında korunma kararı alınmış 0-18 yaş grubu korunmaya muhtaç çocukların sağlıklı bir şekilde yetişmelerini sağlamak amacıyla kurulan koruma ve bakım kuruluşları yaygınlaştırılacak, koruyucu aile ve evlat edinme gibi hizmet modelleri ile daha çok sayıda çocuğa hizmet sunulması sağlanacaktır.

Özel ilgi ve eğitime ihtiyacı olan çocukların ve ailelerinin ihtiyaçlarına cevap verebilecek eğitim, rehabilitasyon ve danışmanlık hizmetlerinin karşılanması sağlanacaktır.

3. SAĞLIK REFORMU

a) Mevcut Durum

Plan dönemi başında binde 42,2 olan bebek ölüm hızı 1999 yılında binde 36,3'e düşmüş, doğuştan hayatta kalma ümidi ise aynı dönemde 68 yıldan 69 yıla çıkmıştır. Gelişmiş ülkeler ortalaması binde 6 olan bebek ölüm hızı ve 77 yıl olan doğuştan hayatta kalma ümidi ile karşılaştırıldığında, sağlanan bu gelişmelere rağmen söz konusu göstergelerde istenilen düzeye ulaşılamadığı görülmektedir.

Sağlık hizmetlerinin, etkili, verimli bir şekilde herkese ve her yere ulaştırılmasını ve halkın ihtiyaç ve beklentilerine uygun olarak sunulmasını sağlamak amacıyla başlatılan sağlık sisteminin yeniden yapılandırılması çalışmaları tamamlanmış olup, bunların yasalaşması beklenmektedir.

Sağlık Reformu çalışmaları kapsamında hazırlanan Hastane ve Sağlık İşletmeleri Temel Kanunu, Temel Sağlık Hizmetlerinin Tedavi Hizmetlerine Entegrasyonu Kanunu, Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 3816 Sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Devlet Tarafından Karşlanması ve Yeşil Kart Uygulaması Hakkında Kanun, 6197 Sayılı Eczacılık ve Eczaneler Hakkındaki Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 1262 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Sağlık Personeli Kanunu, Hemşirelik ve Türk Hemşireleri Birliği Kanunu, Ebelik ve Türk Ebeler Birliği Kanunu ile Kamu Sağlığı Kanunu tasarı taslakları ile Tababet Uzmanlık Tüzüğü Değişiklik Tasarısı'nın yasalaşması ihtiyacı devam etmektedir. Yeniden hazırlanan Sağlık Sandığı Kurumu Genel Müdürlüğü Kanun Tasarısı Taslağı 15 Ekim 1999 tarihinde Bakanlar Kurulu'nun bilgisine sunulmuştur.

Sağlık ocaklarının yer seçiminde uygun kriterlerin kullanılmamış olması, insangücü ve donanım ihtiyaçlarının tam karşılanamaması nedeniyle birinci basamak sağlık kuruluşlarından istenen verim sağlanamamaktadır. Şehir nüfusuna hizmet edecek sağlık hizmeti modeli henüz kurulamamıştır. Sağlık ocaklarının dar bölgede çok yönlü hizmet vermesi anlayışıyla yeniden yapılandırılmasına olan ihtiyaç devam etmektedir.

Birinci ve ikinci basamak sağlık kuruluşları arasında hasta sevk zinciri etkili çalışmamaktadır. Bu durum, büyük illerdeki hastanelerin yükünün ve hizmet maliyetinin artmasına sebep olmaktadır. Üniversite hastanelerinde genel sağlık hizmeti verilmesi yerine araştırma, eğitim ve referans niteliğinde hizmetlerin verilmesini sağlayacak düzenlemeler henüz yapılamamıştır. Hizmetlerin daha verimli ve etkili verilmesi amacıyla hastanelerin modern ve profesyonel yönetim anlayışıyla yönetilmelerine, hizmetlerde kalitenin artırılmasına, döner sermaye işletme mevzuatının günün şartlarına göre yeniden düzenlenmesine olan ihtiyaç önemini korumaktadır.

Sağlık insangücü ve sağlık altyapısının yurt düzeyine dengesiz dağılımı varlığını sürdürmekte, özellikle belli bölgelerde uzman hekim ile yardımcı sağlık personeli açığı önemini korumaktadır. Hasta yataklarının yüzde 38'i, hekimlerin ise yüzde 40'ı üç büyük kentimizde bulunmaktadır. Ülke genelinde yatak kullanım oranı yüzde 59'dur. Özellikle ilçe hastanelerinde yatak kullanım oranı yüzde 25'in altında kalırken, il merkezlerine ve büyük illere hasta akını devam etmektedir. Sağlık altyapısı ve personelinin yetersiz olduğu illere ve sağlık hizmet birimlerine personel gönderilmesi için özendirici tedbirlerin alınması ihtiyacı devam etmektedir. 1999 yılı sonu itibarıyla hastane sayısının 1.208'e, sağlık ocağı sayısının 5.608'e, sağlık evi sayısının 12.605'e ulaşması beklenmektedir. 1999 yılı sonu itibarıyla 806 kişiye 1 hekim, 384 kişiye 1 hasta yatağı düşeceği tahmin edilmektedir.

17 Ağustos'ta meydana gelen depremde, bir kriz masası oluşturularak Sağlık Bakanlığı ve diğer kuruluşların işbirliğiyle bölgeye 112 acil yardım ve kurtarma ambulansı ve acil yardım ekipleri gönderilerek kurtarma, ilk yardım ve tedavi hizmetleri verilmeye başlanmış olup, yaralılar kara, hava ve deniz yoluyla civar illerdeki hastanelere süratle nakledilmiştir. Acil yardım hizmetlerine ek olarak koruyucu sağlık hizmetleri de verilmeye başlanmıştır. Deprem bölgesinde yıkılan ve hasar gören sağlık tesislerinin yeniden inşası ve onarımı için dış kredi destekli bir proje 2000 yılı Yatırım Programına alınmıştır. Ayrıca, Bakanlık bünyesinde Tabii Afet, Göç ve Seyyar Sağlık Hizmetleri Daire Başkanlığı kuruluşu çalışmalarına başlanmıştır.

Mevcut sağlık fiziki altyapısından daha fazla yararlanmak amacıyla, Sağlık Bakanlığına bağlı bazı hastanelerde vardiyalı hizmet sistemine geçilerek, 24 saat hizmet verilmeye başlanmıştır. Ancak, vardiya uygulamasının yaygınlaştırılmasına ve personelin özlük ve ücret haklarının iyileştirilmesine olan ihtiyaç devam etmektedir.

Yıl içerisinde, aşı programları, acil sağlık hizmetleri, ağız ve diş sağlığı, ana ve çocuk sağlığı hizmetleri, sağlık eğitimi, bulaşıcı hastalıklarla mücadele programlarının uygulanmasına devam edilmiştir.

Bazı tıp fakültesi hastaneleri başta olmak üzere büyük hastanelerde otomasyon sisteminin kurularak hizmete geçmesi sonucunda, hizmetlerde verimlilik artırılmış, döner sermaye gelirlerinde iyileşmeler gözlenmiştir.

Sağlık Bakanlığı Bilgi İşlem Merkezi temel sağlık istatistikleri modülünü 80 ilimizle bağlantılı olarak işletmeye başlamasına rağmen, bütün illeri ve sağlık kuruluşlarını içine alan sağlık bilgi yönetim sisteminin kurulmasına olan ihtiyaç devam etmektedir.

1999 yılında Sağlık Bakanlığı eşgüdümünde sağlık kuruluşlarının 2000 yılı problemlerine uyum çalışmaları devam etmektedir. 1999 yılı sonuna kadar Sağlık Bakanlığına bağlı hastanelerin büyük ölçüde 2000 yılı problemlerine uyum sağlamış olacağı tahmin edilmektedir.

Temel sağlık hizmetlerini güçlendirmeye yönelik Dünya Bankası kredisi destekli Temel Sağlık Hizmetleri Projesinde 1999 yılında bir ilerleme kaydedilememiştir. II. Sağlık Projesi'nde fiziki gerçekleşme oranının yüzde 25'lerde kalacağı tahmin edilmektedir. Halen 23 ilde uygulanan proje kapsamındaki faaliyetler günümüz ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmektedir.

Sağlık Bakanlığı'nca Sağlıkta Öncelikler Programı kapsamında Sağlık Ocaklarının Güçlendirilmesi, Karayolları Acil Sağlık Hizmet Ağı'nın Kurulması, Kanseri Erken Teşhis ve Tedavi Merkezlerinin Yaygınlaştırılması ve Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerinin Geliştirilmesi projelerinin uygulanmasına devam edilmiş, ancak sağlık hizmet birimlerinin personel açığı kapatılamamıştır. Personel açığının giderilmesine yönelik sağlık insan gücü planlamasının yapılması ihtiyacı devam etmektedir.

Trafik, iş, ev kazaları ve tabii afetler sonrası ortaya çıkan sağlık sorunları ve büyük ekonomik kayıplar toplum sağlığını ve milli ekonomiyi önemli ölçüde olumsuz etkilemeye devam etmektedir. Bu alandaki koruyucu, önleyici ve tedavi hizmetlerinin etkili hale getirilmesi ve buna ilişkin düzenlemelerin yapılmasına acil ihtiyaç bulunmaktadır.

1999 yılında acil yardım ve kurtarma merkezlerinin sayısı 63 il'de 85'e ulaşmış, trafik kazalarının yoğun olarak meydana geldiği yerlerde 102 ilk yardım istasyonu kurulmuş, hastane acil servisleri, fiziki ve tıbbi donanım bakımlarından yeniden düzenlenmiş, 390 donanımlı ambulans hizmete sokulmuş ve "Acil Yardım Yönetmeliği"

çıkarılmıştır. Ancak, ülke sathında acil ve ilk yardım hizmetlerinin bir disiplin dahilinde yaygınlaştırılarak, bir yönetim ve koordinasyon merkezinin kurulması ve bunun hukuki altyapısının oluşturulması ihtiyacı devam etmektedir.

1999 yılı Ekim ayı sonu itibarıyla ağız ve diş sağlığı merkezi sayısı 106'ya, fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinin sayısı hastaneler bünyesinde 1203'e, kanser erken tanı ve tedavi merkezlerinin sayısı 22'ye, dializ merkezi sayısı 144'e ulaşmıştır. 5 hastane kapsamında alkol ve madde bağımlıları tedavi merkezi (AMATEM) kurulmuş, 15 yeni verem savaş dispanseri, 5 aile planlaması merkezi, 5 doğum ve çocuk bakımevi, 440 yatak kapasiteli 19 hastane hizmete açılmış, hastane bünyelerinde yanık ve tedavi, organ nakli, hemodializ, koroner yoğun bakım, ağız ve diş sağlığı merkezlerinin kurulması çalışmalarına hız verilmiştir. Ancak, toplumun ihtiyaç duyduğu sağlık hizmet birimlerinin sayı, hizmet kapasitesi ve kalite bakımlarından tespitine yönelik envanter dahil, araştırmaların yapılmasına olan ihtiyaç devam etmektedir.

Koruyucu sağlık hizmetleri alanında sağlanan olumlu gelişmelere rağmen, bu hizmetlerin temel sağlık hizmet birimlerine entegre edilerek yaygın, sürekli ve etkili bir şekilde verilebilmesi amacıyla gerekli düzenlemenin yapılması ihtiyacı önemini korumaktadır.

Sağlık hizmetleri açısından sigorta kapsamındaki nüfusun oranı 1998 yılı sonu itibarıyla yüzde 78,6 olmuştur. Kasım 1999 tarihi itibarıyla Yeşil Kart verilmek suretiyle 8.378.000 kişi yataklı tedavi hizmetleri açısından güvenceye kavuşturulmuştur. Ancak, Yeşil Kart uygulamasının sağlam finansman kaynağına dayandırılmamış olması nedeniyle ortaya çıkan aksaklıklar devam etmektedir.

Akdeniz Üniversitesine ait Türkiye'nin ilk organ nakli hastanesi tamamlanarak hizmete açılmıştır. Ancak, bu alanda yetişmiş insangücü açığı devam etmektedir.

Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek okullarında 1998-1999 öğretim yılında toplam 1.780 ebe, 4.165 hemşire, 535 sağlık memuru eğitim görmektedir. Bu branşlar dışında eğitimine devam eden Sağlık Bakanlığı'na bağlı 267 sağlık meslek lisesinde toplam 54.000 öğrenci eğitim görmektedir.

1999 yılında özel sektör sağlık yatırımlarının teşvikine devam edilmiş, bu kapsamda 1.117 yatak hizmete alınmış ve böylece toplam yatak kapasitesi içinde özel sektörün payı yüzde 6,6'ya çıkmıştır. Özel sektörün daha çok poliklinik, laboratuvar ve teşhis merkezi ağırlıklı hizmet vermekte olduğu görülmektedir.

Sağlık Bakanlığı ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü ile işbirliği içinde gerçekleştirilen "1998 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması" sonuçları 1999 yılı içinde yayınlanmıştır.

Kamu kesimine ait hastanelerde yarı zamanlı çalışma statüsünün uygulanması tip eğitimi, araştırma, referans ve sağlık hizmetlerinde büyük aksamalara yol açmaktadır. Bu uygulamadan doğan aksaklıkların giderilmesi ihtiyacı önemini korumaktadır.

2000 yılında; 44 hastane, 104 sağlık ocağı, 94 sağlık evi, 3 halk sağlığı laboratuvarı, 2 ana ve çocuk sağlığı merkezi, 2 verem savaş dispanseri, 4 çocuk yetiştirme yurdu, 2 huzurevi inşaatının tamamlanması beklenmektedir.

TABLO: II.3- Kuruluşlara Göre Hastane ve Yatak Sayıları

(Adet)

Kuruluşlar	1998		1999 (1)	
	Hastane Sayısı	Yatak Sayısı	Hastane Sayısı	Yatak Sayısı
Sağlık Bakanlığı	727	82.032	734	83.577
Milli Savunma Bakanlığı	42	15 .900	42	15 .900
SSK Genel Md.	115	26.279	115	27.002
K.İ.T.	10	2.217	10	2 .217
Diğer Bakanlıklar	2	680	2	680
Tıp Fakülteleri	40	23.828	42	24.094
Belediyeler	7	1.273	8	1.313
Yabancılar	4	320	4	320
Azınlıklar	5	934	5	934
Dernekler	16	1.298	18	1 .436
Özel	212	10.126	228	11.243
TOPLAM	1.180	164.887	1 .208	168.716

Kaynak: Sağlık Bakanlığı.

(1) Geçici.

TABLO: II.4- Sağlık Personelinin Sayısal Gelişimi

Sağlık Personeli	1996	1997	1998	1999(1)
Hekim Sayısı	70 000	73 350	77 550	80 500
Bir Hekime Düşen Nüfus	903	876	820	806
Dış Hekimi Sayısı	14 200	15 365	16 215	17 015
Bir Dış Hekimine Düşen Nüfus	4 452	4 182	3 942	3 811
Eczacı Sayısı	18 560	19 265	20 105	20 955
Bir Eczacıya Düşen Nüfus	3 406	3 335	3 179	3 094
Hemşire Sayısı	71 400	75 011	83 011	85 000
Bir Hemşireye Düşen Nüfus	885	856	770	763
Ebe Sayısı	45 000	48 900	52 800	53 086
Bir Ebeye Düşen Nüfus	1 405	1 314	1 211	1 221
Sağ.Mem.ve Sağ.Tek.Sayısı	45 400	46 475	47 151	50 902
Bir Sağ.Mem.ve Sağ.Tek.Düş.Nüfus Sayısı	1 392	1 382	1 356	1 274

Kaynak: Sağlık Bakanlığı.

(1) Geçici.

b) Amaçlar

Sağlık hizmetlerinin etkili verimli bir şekilde herkese ve her yere ulaştırılması, halkın ihtiyaç ve beklentilerine uygun olarak sunulması temel amaçtır.

Dünya Sağlık Teşkilatı'nın öngördüğü "Herkes İçin Sağlık" hedefleri ülkemiz açısından bir değerlendirmeye tabi tutularak güncelleştirilecektir. Bu amaçla bir ulusal sağlık dokümanı hazırlanacaktır.

Daha etkili ve verimli bir hizmet sunulabilmesi amacıyla başlatılan koruyucu sağlık hizmetlerinin temel sağlık hizmetleriyle entegrasyonuna yönelik çalışmalara ve bu hizmetlerin güçlendirilmesine devam edilecektir.

Bebek ölüm hızının 2000 yılında binde 34,8'e gerileyeceği tahmin edilmekte, doğuşta hayatta kalma ümidinin ise 69,3 yıla yükselmesi beklenmektedir.

Evde hasta bakımı sisteminin kurulması ile ilgili çalışma başlatılacaktır.

Sağlık hizmetlerinden vatandaşların yeterli düzeyde yararlanabilmeleri sağlanacak, aile hekimliği sistemi özendirilecektir. Bu amaçla kamu sağlığı merkezleri ile sağlık ocaklarından da yararlanılacaktır.

Hastanelere olan aşırı talebin birinci basamak sağlık hizmet birimleri kademesinde önlenmesi ve sağlık sevk zinciri sağlık ocağı basamağından itibaren yeniden düzenlenecek, kentlerde birinci basamak sağlık hizmet birimleri güçlendirilerek hastane önlerindeki yığılmalar tedricen azaltılacaktır. Kentlerin ihtiyacı olan tipte birinci basamak sağlık hizmet birimlerinin kurulması amacıyla hizmet mükerrerliğini ortadan kaldıracak bir model geliştirilecektir.

Hastanelerin yüksek kapasiteyle ve daha kaliteli hizmet verebilmeleri için modernizasyon çalışmalarına ve vardiya sisteminin yaygınlaştırılmasına devam edilecek, bu hizmetlerde çalışan personelin ücret ve özlük haklarında iyileştirmelere gidilecektir.

Hastanelerin sağlık işletmelerine dönüştürülerek idari ve mali açıdan özerkliğe kavuşturulmaları ve çağdaş işletmecilik anlayışıyla hizmet vermeleri için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır. Hastanelerin hizmet, norm, kriter ve standartlarının yeniden belirlenmesine yönelik bir çalışma başlatılacaktır. Hasta randevu sistemi geliştirilecektir.

Sağlık kurumlarında hizmet standartları yeniden belirlenecek, kamunun özel sağlık kurumlarından hizmet alımları ve denetimleri yeniden düzenlenecektir.

Üniversite hastanelerinin genel hastanecilik anlayışıyla hizmet vermelerini önlemek ve asli görevleri olan araştırma, eğitim ve referans hizmetlerine ağırlık vermelerini sağlamak amacıyla gerekli hukuki ve idari düzenlemeler yapılacaktır. Hasta muayene, tetkik ve randevu sistemi bir esasa bağlanacaktır.

Halk sağlığını tehdit eden menenjit, hepatit gibi hastalıklara karşı zorunlu aşı uygulamasına risk grupları dikkate alınarak devam edilecektir.

Halk sağlığının korunması amacıyla Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı (RSHMB) bünyesinde bakteriyel aşı üretim kapasitesinin artırılması, viral aşı üretiminin başlatılması için gerekli altyapının kurulması ve geliştirilmesine devam edilecek, Başkanlığın fiziki altyapı, personel ve donanım ihtiyaçları öncelikle karşılanacak ve Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı'nın Kuruluş Yasası çıkarılacaktır.

Sağlık sorunlarının nedenlerinin tespitine, önlenmesine ve kontrol altına alınmasına yönelik çalışmalara devam edilecek, bu alanda başlatılan araştırmalar tamamlanacaktır.

Sağlık Bakanlığı'na bağlı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı bünyesinde oluşturulan sağlık bilgi yönetim sisteminin tüm illere ve sağlık kuruluşlarına yaygınlaştırılması, sağlık veri tabanı oluşturulması ve hizmet kademeleri arasında bilgi akışının sağlanması çalışmalarına devam edilecek, illerin sağlık düzeyi göstergelerinin ortaya çıkarılması amacıyla sağlık profili araştırması başlatılacaktır.

Yaşlılığa bağlı hastalıklar ile yatalak hastalar için yeni bakım ve tedavi merkezlerinin açılması, geriatri, organ nakli, yanık tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinin kapasitelerinin artırılmasına devam edilecektir.

Geriatrici, sağlık epidemiyoloğu, sağlık demografı, sağlık ekonomisti, acil hizmet, afet tıbbi alan ve mesleklerini de içine alan etkili bir sağlık insangücü planlaması çalışması başlatılacaktır. Sağlık yüksekokullarının öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla

başlatılan RSHMB Sağlık Eğitimi Enstitüsü mezunlarının lisans tamamlama programları etkili bir şekilde devam ettirilecektir.

Sağlık yüksekokulu binalarının amacı dışında kullanımı önlenecek, hemşirelikte branşlaşmaya gidilecek, diğer branşlarda sağlık meslek lisesi eğitimine devam edilecek, hemşire, ebe, sağlık memuru, sağlık teknisyeni kontenjanları yeniden belirlenerek ihtiyaç oranında arttırılacaktır.

Genel ve kişisel sağlık sigortası sisteminin gerçekleştirilebilmesi amacıyla başlatılan çalışmalar sonuçlandırılacaktır.

Sağlık hizmetlerinde finansman kaynaklarının çeşitlendirilmesi, maliyet, harcama ve fiyatlandırma konularının belirli esaslara dayandırılması amacıyla bir çalışma başlatılacaktır.

Özellikle üniversitelerden başlayarak tüm hastanelerin döner sermaye işletme gelirlerinin tahakkuku ve kullanımı esaslarını belirleyen mevzuat günün ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenecektir. Bu çerçevede gelirlerin önemli bir kısmının yatırımlara ayrılması sağlanacaktır.

Tıp eğitiminde aktif veya interaktif eğitim metodlarının uygulanıp uygulanmaması ve eğitim müfredat programlarında yeknesaklığın sağlanması konusunda mutabakat sağlanması amacıyla bir çalışma yapılacaktır.

Kamu kesimine ait yataklı tedavi kurumlarında hizmetlerin aksatılmadan yürütülmesi için tam gün çalışma statüsünün gerekliliği de dahil olmak üzere çalışmalar başlatılacaktır. Hastanelerde, tıp cihazlarının tam kapasiteyle ve 24 saat hizmet vermeleri sağlanacaktır.

Özel sektöre ait sağlık yatırımlarının teşvikine devam edilecektir.

Depremden etkilenen iller ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerindeki sağlık hizmet birimlerinin altyapı, personel ve donanım ihtiyaçlarının karşılanmasına öncelik verilecek, bu amaçla bir yönetim merkezi kurulacaktır.

Ülke çapında ilk yardım ve acil sağlık hizmetleri ağının kurulması için ilgili kuruluşların işbirliğiyle bir hizmet modeli geliştirilecektir.

Fiziki altyapı, makina ve teçhizat, personel, ilaç kullanımının tespiti amacıyla bir etüd çalışması yapılacak, atıl kapasitenin ve mevcut kaynakların etkili ve verimli kullanımı amacıyla programlar geliştirilecektir.

Sağlık alanında uluslararası kuruluşların verdikleri yardımların mükerrerlik ve kopukluğunu önlemek için tek elden koordinasyonu sağlanacaktır.

Acil Sağlık Hizmetlerinin Reorganizasyonu, Sağlık Standartlarının Geliştirilmesi, Özel Sağlık Hizmetlerini Organizasyonu, Merkez ve Taşra Teşkilatının Reorganizasyonu, Standart Tanı ve Tedavi Kriterlerinin Belirlenmesi, Akıllı İlaç Kullanımı, Hizmetlerde Otomasyona Geçilmesi, Turizm Sağlığı ve Sağlık Turizmi, Rehabilitasyon Merkezlerinin Geliştirilmesi, Kan ve Kan Ürünlerinin Düzenlenmesi, Sağlık Mevzuatının Güncelleştirilmesi, Meslek Sigortacılığı projeleri üzerindeki çalışmalar tamamlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Kamu sağlığının korunması, sağlık personelinin eğitim ve istihdamı, hizmet sunumu ve mesleklerle ilgili hususların düzenlenmesini öngören yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Kırsal ve kentsel kesimde birinci basamak sağlık hizmetleri ile koruyucu sağlık hizmetleri sunumunda etkililik, yaygınlık, süreklilik ve aile hekimliğinin kurulması ve özendirilmesi amacıyla bir model geliştirilmesini sağlayacak kurumsal düzenlemeler yapılacaktır.

İkinci ve üçüncü basamak tedavi hizmeti sunumunda kaliteyi, verimliliği, idari etkililiği ve tüketici tatminini sağlamak için hastanelerin idari ve mali özerkliği olan sağlık işletmelerine dönüştürülmesine ilişkin hukuki düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır. Bu amaçla hazırlanan Sağlık Sandığı Kurumu Kanunu Tasarı Taslağı üzerindeki çalışmalar tamamlanacaktır.

Sağlık hizmetleri açısından sosyal güvencesi olmayan kesimin sigortalanmasını, uzun vadede sağlık sigortası uygulamalarında norm ve standart birliğinin sağlanmasını ve prim ödeme gücü olmayanlar için kamusal sübvansiyonu öngören yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Sağlık Bakanlığı'nın, sağlık alanını düzenleyen, denetleyen ve koruyucu sağlık hizmetleri sunan bir yapıya kavuşturulması amacıyla merkez ve taşra teşkilatı yeniden yapılandırılacak ve bu çerçevede gerekli kurumsal düzenlemeler tamamlanacaktır.

Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı'nın milli araştırma kurumu haline getirilmesi amacıyla merkez ve taşra teşkilatının yeniden yapılandırılmasını öngören kanun tasarısına ilişkin çalışmalar tamamlanacaktır.

Ebelik ve Ebeler Birliği Kanunu ile Hemşirelik ve Hemşireler Birliği Kanunu tasarı taslakları hakkındaki düzenlemeler tamamlanacaktır.

3816 Sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Devlet Tarafından Karşlanması ve Yeşil Kart Uygulaması Hakkında Kanun, 6197 Sayılı Eczacılık ve Eczaneler Hakkındaki Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 1262 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Sağlık Personeli Kanunu, Tababet Uzmanlık Tüzük Değişikliğine Dair tasarı taslaklarının üzerinde yapılan çalışmalar tamamlanacaktır.

Özel hastanelerle ilgili yasal ve idari boşlukların giderilmesi amacıyla mevzuat düzenlenmesi yapılacaktır.

4. İSTİHDAMIN VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ

a) Mevcut Durum

Bölgeler ve iller arasında varolan gelişmişlik farklarının etkileri gelir dağılımına da yansımaktadır. 1997 yılında, GSYİH'dan en yüksek payı yüzde 37,9 ile Marmara Bölgesi alırken, en düşük payı yüzde 4,0 ile Doğu Anadolu Bölgesi almıştır. Aynı yıl için, illerin dolar cinsinden kişi başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla değerleri dikkate alındığında, Kocaeli ili 7,882 dolarla birinci gelirken, Ağrı ili 744 dolarla sonuncu olmuştur. İllerin Türkiye Gayri Safi Yurtiçi Hasılası içindeki payına göre yapılan sıralamada ilk on içerisinde yer alan iller, GSYİH'dan toplam olarak yüzde 58,4 pay alırken, en sonda yer alan on toplam payı sadece yüzde 1,1 düzeyindedir.

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) Hanehalkı İşgücü Anketlerinin (HİA) sonuçlarına göre, işgücü 1999 yılı Nisan ayında bir önceki yılın ortalamasına göre yaklaşık yüzde 3,3 artarak 23,2 milyona, istihdam ise yüzde 2,2 oranında artarak 21,5 milyona yükselmiştir. İşsizlik oranı yüzde 6,3'den yüzde 7,3'e, eksik istihdam ise yüzde 5,9'dan yüzde 6,9'a yükselmiştir. Böylece işsizlik ve eksik istihdam nedeniyle atıl işgücü oranı yüzde 14,2 olarak gerçekleşmiştir.

Aynı dönemde kentsel işgücünde yüzde 1,1 oranında artış meydana gelirken, kentsel istihdamda yüzde 0,9 oranında gerileme olmuştur. Kentteki işsizlik oranı 1998 yılında yüzde 9,9 iken, Nisan 1999'da yüzde 11,7'ye yükselmiştir. Eksik istihdam oranı ise yüzde 6,4'den yüzde 7,5'e çıkmıştır. Böylece kentte işsizlik ve eksik istihdam nedeniyle atıl işgücü oranı yüzde 16,3 den yüzde 19,2'ye yükselmiştir. Kentlerde eğitilmiş gençler arasındaki işsizlik önemini korumaya devam etmiştir. Nisan 1999 HİA'ya göre eğitilmiş gençler arasındaki işsizlik oranı yüzde 28,9 olarak gerçekleşmiştir.

Kırsal kesimde 1998 yılında yüzde 3,0 olan işsizlik oranı 1999 Nisan ayında yüzde 3,4'e, eksik istihdam ise yüzde 5,4'den 6,3'e yükselmiştir. Böylece kırsal kesimdeki atıl işgücü oranı yüzde 9,7 olarak gerçekleşmiştir.

1999 yılı büyüme hızının yüzde -2,0 olarak gerçekleşeceği tahmini dikkate alındığında 1999 yılı işsizlik oranının Nisan 1999'a göre daha yüksek bir düzeye ulaşacağı beklenmektedir.

Nisan 1999 da tarımsal istihdamın toplam istihdam içerisindeki payı yüzde 45,1'e yükselmiştir. Bu oran sanayileşme sürecindeki bir ülke için oldukça yüksektir. Verimliliğin çok düşük olduğu tarım sektöründe geniş bir işgücünün barındırılması işgücü piyasasının etkinliğinin sınırlanmasına yol açmaktadır. Toplam İstihdam içerisinde sanayinin payı yüzde 15,2, hizmetler sektörünün payı ise yüzde 39,7 düzeyinde kalmıştır. Sanayi ve hizmetler sektörlerinde istihdamda düşüş olurken, tarım sektöründeki istihdamda artış meydana gelmiştir.

Sanayi ve hizmet sektörlerinde işsiz kalan kişilerden bir kısmının tarım sektörüne yöneldikleri tahmin edilmektedir. DİE Nisan 1999 HİA sonuçlarına göre imalat sanayiindeki istihdamda yüzde 6,3 oranında bir azalma görülmüştür.

17 Ağustos 1999 tarihinde sanayi ve ticaretin yoğun olduğu Marmara Bölgesinde meydana gelen deprem binlerce işyerinin tamamen çökmesine veya ağır hasar görmesine ve dolayısıyla buralarda çalışan kişilerin işlerini kaybetmelerine sebebiyet vermiştir. Ayrıca depremin yol açtığı insangücü kayıpları, depremden doğrudan zarar görmemiş işyeri ve işletmelerin üretiminde de aksamalara neden olmuştur. Hasar tespit çalışmaları henüz sonuçlandırılmadığından depremin yol açtığı işgücü kayıpları, nitelikli işgücü, çalışmama durumu ve tersine göçten doğabilecek işgücü kayıpları, az veya çok hasarlı işyerleri, tamamen yok olan işyerleri hakkında yeterli bilgi mevcut değildir. Bununla beraber depremin kısa vadede istihdam üzerinde olumsuz etkide bulunacağı ve işsizlik oranını da artıracığı beklenmektedir. Ancak, 2000 yılında Bölgenin yeniden imarı amacıyla kanallenebilecek iç ve dış fonların deprem bölgesine dinamizm getireceği ve istihdam artışına yol açacağı tahmin edilmektedir.

Deprem bölgesinde Toplum Yararına Çalışma Programları, İstihdam Garantili İşe Yerleştirme Eğitimi, Kendi İşini Kurma Eğitimi ve İstihdam Danışmanlığı hizmetlerinde kullanılmak üzere İş ve İşçi Bulma Kurumu (İİBK) tarafından İstihdam ve Eğitim Projesinden 10.760.000 dolar tahsis edilmiştir.

17.8.1999 tarihinde depreme maruz kalan illerde depremden zarar gören afetzedelerin kamu kurum ve kuruluşlarına işçi olarak işe alınmalarında öncelik tanınmasına ilişkin Tebliğ 9.9.1999 tarih ve 23811 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 7.10.1999 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 576 sayılı Doğal Afetlerde Yapılacak Yardımların Düzenlenmesi ile Vergilerin Ödeme Sürelerinin Uzatılmasına ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname ile 2821 sayılı Sendikalar Kanununun 33. maddesine eklenen bent sayesinde, sendikalara, doğal afet hallerinde sendika mevcudunun yüzde 10'unu aşmaksızın ve üyelik şartı aranmaksızın doğrudan ya da yetkili makam aracılığıyla konut, sağlık tesisi, eğitim tesisi yapmak ya da bu amaçla kamu kurum ve kuruluşlarına aynı ve nakdi yardımda bulunmak imkanı tanınmıştır. 10.10.1999 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 99/13390 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile de doğal afete maruz kalan bölgelerdeki her türlü kamu personeline 6-10 ay arasında değişen sürelerle ayda 50 milyon TL tutarında tazminat ödenmesi öngörülmüştür. Aynı Bakanlar Kurulu Kararında, Marmara Bölgesi ve çevresindeki işçi statüsündeki personelin depreme yönelik hizmetler nedeniyle yaptıkları fazla çalışmalarda 1475 sayılı İş Kanunundaki fazla çalışma süreleri şartlarının aranmayacağı da karar altına alınmıştır.

Nisan 1999 da toplam işgücünde ücretlilerin payı yüzde 41,5 olup, düşük bir düzeyde kalmaya devam etmektedir. Kentsel işgücünde bu oran yüzde 69'u bulmaktadır. Tarım kesiminde ücretli çalışma çok düşük düzeylerde olup, çalışanların yüzde 57,8'i ücretsiz aile işçisi durumundadır. Ücretsiz aile işçilerinin yaklaşık yüzde 74,1'i ise kadınlardan oluşmaktadır.

İşgücüne katılma oranının Nisan 1999'daki Türkiye ortalaması yüzde 51,8'dir. Bu oran erkeklerde yüzde 73,5, kadınlarda yüzde 31,1 olarak gerçekleşmiştir. Kent-Kır ayırımında ise daha farklı bir durum ortaya çıkmaktadır. Kentlerde işgücüne katılma oranı erkeklerde yüzde 69,4, kadınlarda yüzde 16,9 olarak gerçekleşmiş iken, kırsal kesimde bu oran erkeklerde yüzde 79,0, kadınlarda ise yüzde 49,6 olmuştur. Kadınların işgücüne katılma oranı kentlere göre kırsal alanda daha fazladır. Bu durum daha çok kırsal kesimde ücretsiz aile işçisi olarak aile bütçesine katkı sağlayan kadınların kente göç ettiklerinde büyük çoğunluğunun bir işte çalışmamasından kaynaklanmaktadır.

İşgücünün yüzde 77,8'i, istihdamın ise yüzde 79,1'i gibi büyük bir kısmı ortaokul ve ilkökolden mezun olan veya herhangi bir okuldan mezun olmayan ile okuma yazma bilmeyen kişilerden oluşmaktadır. Bu durum üretim ve verimliliğin artmasında, işgücünün niteliğinin yükseltilmesi gereğini ortaya koymaktadır.

İİBK'nın verilerine göre Ağustos 1999 itibarıyla Kurum'a kayıtlı işsiz sayısı 466.102'dir. Bu sayı DİE HİA'da belirlenen işsiz sayısının yaklaşık dörtte birine tekabül etmektedir. 1999 yılının ilk sekiz ayında Kurum'a 268.358 kişi başvurmuş, 138.894 kişi Kurum aracılığıyla işe yerleştirilmiştir. Bugünkü yapısıyla İİBK'nın faaliyetleri işgücünün ancak küçük bir bölümünü kapsamaktadır. İİBK'nın daha kapsamlı ve etkili bir şekilde faaliyet göstermesi için yeniden yapılandırmaya duyulan ihtiyaç giderek artmaktadır. Bu doğrultuda hazırlanan ve özel istihdam bürolarının faaliyetlerine de belirli koşullar çerçevesinde imkan veren İŞ-KUR Kanun Tasarısı hazırlanmıştır.

Aktif işgücü politikalarının etkin bir şekilde yürütülebilmesi amacıyla 1993 yılında başlatılan İstihdam ve Eğitim Projesinin uygulanmasına devam edilmiştir. Bu proje ile, özel istihdam kurumlarına imkan vermek suretiyle istihdam hizmetlerinin etkinliğinin artırılması, işsizler ile beceri düzeyi düşük işçilerin niteliklerinin artırılarak üretken istihdamda çalışmalarının teşvik edilmesi, meslek standartları sınav ve belgelendirme sisteminin kurulması ve kullanıcıların işgücü piyasası hakkında en iyi şekilde

bilgilendirilmesi suretiyle işgücü piyasası kararlarının oluşturulmasında etkinliğin artırılması amaçlanmıştır.

İİBK tarafından verilen istihdam hizmetlerinde etkinliğin artırılması amacıyla 1000 personelin kısa, 350 yüksek okul mezunu personelin uzun süreli hizmetçi eğitimden geçirilmeleri programlanmış ve 812 personelin kısa süreli ve 126 personelin uzun süreli eğitimleri tamamlanmıştır. Diğer taraftan İİBK merkez ve taşra teşkilatlarında Meslek Danışma Merkezlerinin kurulmasına yönelik çalışmalar devam etmiştir. Meslek Danışma Merkezlerinin kurulması 32 ilde tamamlanmış, 7 ilde kurulma çalışmaları devam etmektedir.

İstihdam ve Eğitim Projesi çerçevesinde İİBK'nın merkez ve taşra teşkilatlarının otomasyonu amacıyla bilgisayar donanım ve yeni yazılım programları alınmış ve Kurumun etkin bir şekilde hizmet vermesi yolunda çalışmalar sürdürülmüştür. İşsizlere ve iş arayanlara daha iyi hizmet verebilmek için İİBK'da mesleki danışmanlık sistemi kurulmaktadır. Proje çerçevesinde 1999 yılının Ağustos ayı sonuna kadar toplam 81.022 kişiye istihdam garantili ve kendi işlerini kuracaklar için kurslar düzenlenmiştir.

İşgücüne nitelik kazandırmada önemli bir işlevi olan meslek standartlarını geliştirme konusundaki çalışmalar ileri safhaya ulaşmıştır. İstihdam ve Eğitim Projesi çerçevesinde bugüne kadar 228 mesleğin standardı belirlenmiş olup, 22 mesleğin standardının belirlenmesi çalışmaları devam etmektedir. Sınav ve belgelendirmeye esas teşkil üzere standardı tamamlanan mesleklerde sınav soru bankası oluşturulma çalışmaları sürdürülmektedir. Meslek standardı oluşturulan 176 meslekte soru bankası hazırlanmıştır.

Kamu kurum ve kuruluşlarında işçi olarak istihdam edilecek özürümler ve eski hükümlülere uygulanacak sınav yönetmeliği 11.9.1999 tarih ve 23813 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

İşgücünün niteliğinin artırılması amacıyla örgün ve yaygın mesleki ve teknik eğitime, eğitim ile işgücü piyasası ilişkilerinin geliştirilmesine, eğitim ve istihdam kuruluşlarının yeniden yapılandırılmasına uygulamalı mesleki teknik eğitimde sosyal tarafların daha fazla katılımlarının sağlanmasına ve sorumluluk almalarına olan ihtiyaç devam etmektedir.

Çalışma hayatı mevzuatının, AB'ye uyum şartlarını da dikkate alarak ILO normlarına uygun hale getirilmesi amacıyla, yeni sözleşme onaylama faaliyetleri ile 1996 Anayasa değişikliğinin ve onaylanmış ILO Sözleşmelerinin çalışma mevzuatına yansıtılması çalışmaları sürdürülmüştür.

Onay işlemleri 1999 yılında tamamlanan 159 sayılı Özürümlerin Mesleki Rehabilitasyonuna ve İstihdamına İlişkin Sözleşme ile birlikte, Türkiye'nin onayladığı ILO Sözleşmesi sayısı 39'a yükselmiştir. Türkiye, halen, ILO'nun temel sözleşmesini onaylamış 47 ülkeden biridir. 182 sayılı En Kötü Biçimlerde Çocuk Çalıştırmanın Yasaklanmasına İlişkin Acil Eylem Planı Sözleşmesinin onaylanması çalışmaları yıl içinde başlatılmış, böylece onay çalışmaları devam eden ILO Sözleşmesi sayısı 11'e yükselmiştir. Türkiye, onayladığı Sözleşmeleri iç mevzuata yansıtma çalışmaları devam ettiğinden, 1999 yılında ILO Aplikasyon Komitesinin gündemine alınmıştır. Bu gelişmeyle birlikte, sendikal hak ve özgürlükler ile iş güvencesinin geliştirilmesine yönelik 87, 98, 151 ve 158 sayılı ILO Sözleşmelerinin iç hukuka tam olarak yansıtılması çalışmalarının önemi daha da artmış bulunmaktadır.

Bu çerçevede, 1995-1996 yıllarında gerçekleştirilen Anayasa ve 2821 sayılı Sendikalar Kanunu değişikliklerinin devamı niteliğindeki İşçi ve İşveren Sendika ve

Konfederasyonlarının Denetleme Kurullarınca Denetlenmesi Esaslarına İlişkin Tüzük, 1999 yılında yürürlüğe girmiştir. Buna karşılık; 158 sayılı ILO Sözleşmesinin öngördüğü iş güvencesi prensiplerinin iş mevzuatımıza yansıtılması çalışmaları 1999 yılında da sonuçlandırılmamıştır. TBMM Genel Kurulunda kısmen görüşülmüş olmakla birlikte kadük olan Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu Tasarısı ise, TBMM Başkanlığına yeniden sunulmuştur.

Ücretli kesimdeki kayıt dışı çalışmaların endüstriyel ilişkiler ve işletmeler üzerindeki olumsuz etkilerini gidermek amacıyla, 1998 yılında 4325 ve 4369 sayılı Kanunlarla getirilen yasal düzenlemelere ilave olarak, 1999'da işsizlik sigortasının kurulmasını ve sosyal güvenliğe ilişkin çeşitli düzenlemeleri içeren 4447 sayılı Kanunla yeni düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca, 1475 sayılı İş Kanunundaki nispi olmayan para cezaları ile 854 sayılı Deniz İş Kanunundaki para cezalarını 12 kat artıran ve bu cezaların her yıl yeniden değerlendirilmesine imkan tanıyan, 4421 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Cezaların İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Ağustos 1999'da yürürlüğe girmiştir.

İşsizlik sigortasının kurulmasına ilişkin 4447 sayılı Kanunun yıl içinde yürürlüğe girmiş olması nedeniyle, kıdem ve ihbar tazminatı müesseselerinin yeniden düzenlenmesi ve kıdem tazminatı fonunun kurulması önem kazanmıştır.

4369 sayılı Vergi Reformu Kanunu ile 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 103. maddesinde yapılan değişiklikler arasında yer alan ve 1.1.1999 tarihinde yürürlüğe giren, genişletilmiş matrah dilimleri ile düşürülmüş gelir vergisi oranları, çalışanların net ücretlerini artırmış ve ücretlilerin vergi yükünü azaltmıştır.

Ücretliler arasındaki gelir dengesizliklerini giderecek düzenlemeler ile, istihdamı geliştirme, büyüme ve yeni çalışma biçimleri dikkate alınarak ücretlerin iş, liyakat, verim, kıdem ve kariyerin karşılığı olarak belirlenmesine ve iş analiz ve değerlendirmesi sisteminin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar 1999 yılında da önemini korumuştur. Bu çerçevede 98/16 sayılı Başbakanlık Genelgesinde kamu kurum ve kuruluşlarında iş analiz ve değerlendirme çalışmaları açısından mevcut durumun tespiti Devlet Personel Başkanlığı tarafından 1999 yılında tamamlanmıştır. Aynı Genelge ile oluşturulan Norm Kadro Tespit Komisyonunun, kamu kurum ve kuruluşlarında norm kadroların tespitinde uyulacak usul ve esasları belirlemeye yönelik çalışmaları da yıl içinde tamamlanmış, ancak belirlenen usul ve esaslar halen yürürlüğe girmemiştir.

Memurlar Kanun Tasarısı ile Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Mali ve Sosyal Hak ve Yardımlarına İlişkin Kanun Tasarısı hazırlıklarına devam edilmiş olmakla birlikte, devlet personel rejimi reformunun gerçekleştirilmesinde önemli bir gelişme sağlanamamıştır.

Mevsimlik ve geçici işçilerin sosyal güvenlik hakları ile çalışma sürelerinin düzenlenmesi çalışmaları 1999 yılında da sonuçlandırılmamıştır.

Tarım ve orman işçilerini kapsayacak ayrı bir Tarım İş Kanununun hazırlık çalışmalarında ilerleme sağlanamamış, söz konusu işçilerin 1475 sayılı İş Kanunu kapsamına alınmasına ilişkin 1475 sayılı İş Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı ile ilgili değerlendirme çalışmaları tamamlanamamıştır.

Küreselleşme, ürün ve işgücü piyasalarında esnekleşmeye, bu durum ise işlerin özelliklerinde, çalışma zamanları ve statülerinde önemli değişikliklere yol açmakta, standart dışı çalışma türleri ile standart dışı şekillerde çalışanların sayılarını artırmaktadır.

Uluslararası rekabet ve çalışanların hakları açısından önem taşıyan ve iş mevzuatımızda yeterince düzenlenmemiş olan standart dışı çalışmaya ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması ihtiyacı devam etmektedir. Devlet Personel Başkanlığı, kamu kesiminde standart dışı çalışma biçimlerine dair bir araştırmayı tamamlamıştır.

Asgari Ücret Tespit Yönetmeliğinde değişiklik yapılmasına yönelik çalışmalar 1999 yılında da devam ettirilmiş, ancak bir sonuca bağlanamamıştır.

İş sağlığı ve güvenliği mevzuatının teknolojik değişimler ile uluslararası norm ve standartlardaki gelişmeleri izleyebilecek esnekliğe kavuşturulması çerçevesinde, mevcut sistemde yapılması gerekenlerin sosyal tarafların da katkılarıyla belirlenmesi ve bir proje haline getirilmesi gerçekleştirilememiştir. Yıl içinde, Mesleki Sağlık ve Güvenlik Kanun Tasarısı Taslağı çalışmalarında bir gelişme kaydedilememiştir. Çalışmaları 1997 yılında başlatılan Endüstriyel Büyük Kazaların Önlenmesine İlişkin Tüzük Tasarısı Taslağı 1999 yılı içinde yeniden ilgili kurum ve kuruluşların görüşlerine sunulmuştur. Karayolu taşımacılığında çalışanların çalışma koşullarını uluslararası ilkelere uygun hale getirmek amacıyla, 4411 sayılı Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Yapan Taşıtlarda Çalışan Taşıt Personelinin Çalışmasına İlişkin Avrupa Anlaşması Kanunu çıkarılmıştır.

1998 yılında başlatılan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Türk ve Azeri Firmaların İşçilerinin İstisna Akdi Çerçevesinde İstihdamına İlişkin Anlaşma Taslağı çalışmaları 1999 yılında tamamlanmıştır. Diplomatların aile bireylerinin görevli oldukları ülkelerde 1961 tarihli Birleşmiş Milletler Viyana Diplomatik Sözleşmesinde öngörülen ayrıcalık ve bağımsızlıklarını kaybetmeden kazanç getirici bir işte çalışabilmelerini ikili protokoller veya nota teatileri ile mümkün kılmak amacıyla Dışişleri Bakanlığı tarafından yürütülmekte olan bir çalışma da, örnek protokolün geliştirmesi ile tamamlanmış bulunmaktadır.

İşgücü piyasası ve çalışma hayatı ile ilgili küresel ve yerel gelişmeler, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının çalışma hayatı ve işgücü piyasasının bütünü izleyip değerlendirebilecek, çoklu danışma mekanizmalarını işletebilecek ve ilgili mevzuatı gereğince geliştirebilecek hale getirilmesi ihtiyacını artırmaktadır. Bağlı ve ilgili kuruluşları dahil olmak üzere, Bakanlığın sahip olması gereken işlevlerin tümünü dikkate alan bir yeniden yapılandırma çalışmasının ivedilikle gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Memur maaşları, gelir vergisine ilişkin düzenlemelerle birlikte, 1999 yılının ilk altı aylık kısmında yüzde 30, ikinci altı aylık kısmında ise yüzde 20 oranında artmıştır. 1999 yılında, ortalama net memur maaşının nominal olarak yüzde 72,5, reel olarak yüzde 5,3 oranında artış göstereceği tahmin edilmektedir.

1999 yılında, kamu kesimi toplu iş sözleşmelerinin büyük çoğunluğu yeniden bağitlanmış ve önceki sözleşmede yer alan eşel-mobil uygulamasına son verilmiştir. Kamu kesiminde bağitlanan yeni sözleşmelerin ilk altı aylık dönemi için çıplak ücretlere yüzde 30 zam yapılmış, ilave olarak da 15 milyon TL seyyanen zam uygulanmıştır. Sözleşmelerin ikinci altı aylık döneminde ise, ilk altı ayda gerçekleşen TÜFE artış oranı kadar zam uygulandıktan sonra, bu zam ile oluşan aylık brüt çıplak ücretin yüzde 5'i tutarında refah payı ilavesinin yapılması öngörülmüştür. Sözleşmelerin üçüncü ve dördüncü dönemlerinde de bu yöntemin aynen uygulanması kabul edilmiştir.

Kamu kesiminde 1999 yılında ortalama net ele geçen işçi ücretinin nominal olarak yüzde 136,8, reel olarak ise yüzde 44,5 oranında artması beklenmektedir. Özel kesimde ise ortalama net ücretlerin nominal olarak yüzde 85, reel olarak ise yüzde 12,9 oranında artış göstereceği tahmin edilmektedir.

TABLO: II.5- İşgücü Maliyetlerindeki Gelişmeler (1)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999(2)
Reel İşgücü Maliyeti Endeksi (1989=100)										
- İşçi (3)										
. Kamu	130	203	223	251	223	172	135	175	177	243
. Özel	123	192	203	214	154	132	139	143	166	197
- Memur	129	143	161	170	118	114	131	151	156	174
- Asgari Ücret (4)	119	145	167	186	136	133	162	183	175	243
Reel Yüzde Değişme										
- İşçi (3)										
. Kamu	30,0	56,3	9,6	12,8	-11,2	-22,7	-21,5	29,6	0,6	37,9
. Özel	23,3	55,5	6,0	5,3	-28,0	-14,4	5,2	3,0	16,1	18,9
- Memur	29,3	10,9	12,3	5,5	-30,6	-2,9	14,0	15,8	3,4	11,3
- Asgari Ücret (4)	19,2	21,9	14,9	11,2	-26,6	-2,8	21,9	13,0	-4,3	38,9

Kaynak : Kamu İşveren Sendikaları, TİSK, Maliye Bakanlığı, DİE, DPT.

(1) Reel hesaplamalarda DİE Toptan Eşya Fiyatları Endeksi (1987=100) kullanılmıştır.

(2) Tahmin. 1999 yılında TEFE'deki yıllık ortalama artışın yüzde 52,2 olacağı tahmin edilmiştir.

(3) Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu ve Kamu İşveren Sendikaları verilerinden hesaplanmıştır. Söz konusu Konfederasyon ve Sendikaların verilerini esas alan bu yeni seri ile 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer alan seri farklılık arz etmektedir.

(4) 16 ve üstü yaş için sanayi ve hizmetler kesimi yıllık ortalama asgari ücretidir.

TABLO: II.6- Net Ele Geçen Ücretlerdeki Gelişmeler (1)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999(2)
Reel Net Ele Geçen Ücret Endeksi (1989=100)										
- İşçi (3)										
. Kamu	118	170	180	195	195	161	121	144	142	206
. Özel	116	160	169	172	141	129	132	128	149	168
- Memur	115	123	140	143	112	107	115	134	132	139
- Asgari Ücret (4)	113	128	140	148	124	116	137	151	143	194
Reel Yüzde Değişme										
- İşçi (3)										
. Kamu	18,4	43,6	6,0	8,0	-0,0	-17,1	-25,0	19,2	-1,3	44,5
. Özel	16,3	37,1	6,0	1,7	-18,2	-8,3	1,9	-3,0	17,0	12,9
- Memur	15,0	7,2	13,8	2,1	-21,9	-4,8	7,6	16,5	-1,3	5,3
- Asgari Ücret (4)	13,3	13,0	9,1	5,8	-15,9	-6,7	18,5	9,6	-4,9	35,3

Kaynak : Kamu İşveren Sendikaları, TİSK, Maliye Bakanlığı, DİE, DPT.

(1) Reel hesaplamalarda DİE Kentsel Yerler Tüketici Fiyatları Endeksi (1987=100) kullanılmıştır.

(2) Tahmin. 1999 yılında TÜFE'deki yıllık ortalama artışın yüzde 63,9 olacağı tahmin edilmiştir.

(3) Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu ve Kamu İşveren Sendikaları verilerinden hesaplanmıştır. Söz konusu Konfederasyon ve Sendikaların verilerini esas alan bu yeni seri ile 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer alan seri farklılık arz etmektedir.

(4) 16 ve üstü yaş için sanayi ve hizmetler kesimi yıllık ortalama asgari ücretidir.

Asgari Ücret Tespit Komisyonları tarafından belirlenen aylık asgari ücret, 1.1.1999-30.6.1999 dönemi için 78.075.000 TL, 1.7.1999-31.12.1999 dönemi için 93.600.000 TL olarak uygulanmıştır. 1.1.2000'den itibaren uygulanacak olan yeni asgari ücretleri belirleyecek Asgari Ücret Tespit Komisyonları, 18 Ekim 1999'da çalışmalarına başlamıştır.

Ülke dışındaki yurttaşlarımızın sayısı 1999 yılı ortası itibariyle 3.459.418 olup bunların 1.203.729'unu çalışanlar oluşturmaktadır.

Eğitimde ve çalışma yaşamında ayrımcılık ve fırsat eşitsizliği, kültürel farklılıkların neden olduğu sosyo-kültürel ve psikolojik sorunlar, yabancı düşmanlığı, çalışma izinleri ve serbest meslek icrası yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın ana sorun alanlarını oluşturmaktadır.

İş ve İşçi Bulma Kurumunun verilerine göre, 1998 Ocak-Ağustos dönemi için toplam 20.111 kişi olan yurt dışı gönderme, 1999 Ocak-Ağustos döneminde 12.645 kişi olarak gerçekleşmiştir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından 1 Kasım 1997 tarihinden itibaren Almanya'da uygulamaya konulan Batı Avrupa Ülkelerindeki Türk Gençlerini Aydınlatma ve Yönlendirme Projesi uygulamalardan olumlu sonuçlar alınması üzerine diğer Batı Avrupa ülkelerinde de 1 Mart 1999 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Almanya'daki Türk Yaşlıları Aydınlatma ve Yönlendirme projesinin de diğer Batı Avrupa ülkeleri ve Avustralya'da uygulanabilmesi için çalışmalar sürdürülmektedir.

Yurt dışındaki vatandaşlarımızın hak ve çıkarlarının korunması ve geliştirilmesi amacıyla daha önce imzalanmış bulunan sosyal güvenlik ve işgücü anlaşmalarının günün koşullarına göre gereksinim duyulan ülkelerle yeniden düzenlenmesi ve çeşitli ülkelerle yeni anlaşmalar yapılması için çalışmalar sürdürülmektedir.

TABLO: II.7- Yurtiçi İşgücü Piyasasında Gelişmeler

(15 + Yaş) Bin Kişi

	1995	1996	1997	1998	1999(1)	2000 (2)
Sivil İşgücü	21 907	22 236	21 899	22 513	23 247	23 466
Sivil İstihdam	20 394	20 894	20 505	21 084	21 546	21 786
Tarım	9 538	9 379	8 584	8 918	9 709	9 200
Sanayi	3 111	3 327	3 529	3 536	3 284	3 626
Hizmetler	7 745	8 188	8 392	8 630	8 553	8 960
İşsiz	1 513	1 342	1 394	1 429	1 701	1 680
İşsizlik Oranı (yüzde)	6,9	6,0	6,4	6,3	7,3	7,2
Eksik İstihdam	1 474	1 401	1 237	1 324	1 601	1 650
Eksik İstih. Oranı (yüzde)	6,7	6,3	5,6	5,9	6,9	7,0
İşsizlik+Eksik İstihdam Nedeniyle Atıl İşgücü Oranı (yüzde)	13,6	12,3	12,0	12,2	14,2	14,2

Kaynak: DİE, DPT.

(1) Nisan 1998 Hanehalkı İşgücü Anketi Geçici Sonuçları

(2) Tahmin

TABLO: II-8- Kentsel İşgücü Piyasasında Gelişmeler

(15 + Yaş) Bin Kişi

	1995	1996	1997	1998	1999 (1)
Sivil İşgücü	9 942	10 151	10 496	10 753	10 957
Sivil İstihdam	8 927	9 216	9 513	9 691	9 677
Tarım	413	513	457	509	610
Sanayi	2 479	2 582	2 779	2 833	2 608
Hizmetler	6 035	6 121	6 277	6 349	6 459
İşsiz	1 015	935	983	1 062	1 280
İşsizlik Oranı (yüzde)	10,2	9,2	9,4	9,9	11,7
Eksik İstihdam	724	623	660	744	826
Eksik İstih. Oranı (yüzde)	7,3	6,1	6,3	6,9	7,5
İşsizlik+Eksik İstihdam Nedeniyle Atıl İşgücü Oranı (yüzde)	17,5	15,3	15,7	16,8	19,2

Kaynak: DİE, DPT.

(1) Nisan 1998 Hanehalkı İşgücü Anketi Geçici Sonuçları

b) Amaçlar

Gelişme sürecinde tarımın toplam istihdam içerisindeki payının kaçınılmaz olarak azalmasıyla birlikte ortaya çıkacak yeni işgücü fazlası açısından da büyük önem taşıyan üretken istihdam artışında istikrarlı ve teknoloji ağırlıklı ekonomik büyüme belirleyici rol oynayacaktır.

Aktif işgücü piyasası politikalarının etkin bir şekilde uygulanmasına devam edilecektir. Bu çerçevede İİBK'nın yeniden yapılandırılmasını sağlayacak olan İŞ-KUR Yasa Tasarısının süratle kanunlaştırılması sağlanacaktır. Genel olarak işsizliği ve özel olarak da gençler, kadınlar, özürllüer arasındaki işsizliği önleyici tedbirler alınacaktır. İşsizlik riski ile karşılaşabilecek beceri düzeyi ve ücret seviyesi oldukça düşük kişilerin işsiz kalmalarını önleyici, niteliklerini artırmayı hedefleyen önlemler hayata geçirilecektir.

İstihdamın artırılması ve işsizliğin azaltılması bakımından küçük ve orta boy işletmelerin kapasitelerinden azami ölçüde yararlanılacaktır. Daha fazla üretim ve istihdam oluşturulması için yerel ekonomik potansiyeller harekete geçirilecektir. Bu amaçla küçük ve orta boy işletmeler ile bireysel girişimlere yönelik proje, finansman, organizasyon ve teknoloji alanındaki destekler artırılacaktır. KOSGEB'in bu alandaki işlevleri güçlendirilecektir.

Deprem bölgesinde işyeri envanteri çıkarılacak ve bu çerçevede hasar tespit çalışmaları sonuçlandırılacaktır. Ayrıca, bölgede ihtiyaç duyulacak nitelikli elemanların öncelikle afetzedelerin eğitilmeleri suretiyle karşılanması sağlanacaktır.

İşgücü arzı ile talebinin belli bir noktada buluşmasında önemli bir yeri olan meslek standartları, sınav ve belgelendirmenin bir sistem haline getirilmesi ve bu sisteme süreklilik kazandırılması yönündeki çalışmalara hız verilecektir.

2000 yılında Gayri Safi Milli Hasılda öngörülen yüzde 5,5'lik büyüme esas alındığında işgücünün 23.466 bin, istihdamın 21.786 bin ve işsizlik oranının yüzde 7,2 olacağı tahmin edilmektedir. Eksik istihdamın yüzde 7,0, açık işsizlik ve eksik istihdam nedeniyle atıl durumdaki toplam işgücünün de yüzde 14,2 düzeyinde olması beklenmektedir.

Devlet, işçi ve işveren kesimlerinin sürekli diyalogu sağlanacak, çalışma barışı korunacak ve çalışma mevzuatı AB ülkeleri ve ILO normları doğrultusunda yenilenecektir.

İstihdamın geliştirilmesi de amaçlanarak, standart dışı çalışma biçimlerine imkan tanıyan düzenlemeler yapılacak, ücret belirleme yöntemlerinin objektif hale getirilmesine çalışılacaktır.

Dünyada hızla artan nitelikli işgücü göçünün ortaya çıkardığı yeni sorun alanlarına ilişkin çalışmalarda bulunulması, bu kapsamda vatandaşlarımızın istihdam edildikleri ve çoğunlukla sosyal güvenlik sistemi kavramındaki farklılıklar nedeniyle sosyal güvenlik anlaşması imzalanamayan ülkelerle uygun formlarda anlaşmalar gerçekleştirilmesine çalışılacaktır.

Avrupa ülkelerinde çalışan ve bu ülkelerdeki teknolojik ve sosyal değişikliklere uyum sağlayamamaları sonucu işsizlik sorunuyla daha sık karşılaşan vatandaşlarımızın, buldukları ülkelerde hangi haklara sahip oldukları konusunda bilgilendirilmeleri ve yerli işgücü ile rekabet edebilecek meslek niteliklerini kazanabilecekleri, uyumlarını teşvik edecek projelerin artırılmasına ve geliştirilmesine çalışılacaktır.

Yurt dışında bulunan ve sayıları önemli boyutlara ulaşan Türk girişimcilerinin Türkiye ekonomisini de destekleyen bir biçimde birikimlerinin değerlendirilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

İİBK, çağdaş istihdam hizmetlerini yerine getirecek şekilde yeniden yapılandırılacak ve Özel İstihdam Büroları kurularak faaliyette bulunmalarına imkan tanınacaktır. İŞ-KUR Yasa Tasarısı TBMM'ye sunulacaktır.

Meslek Standartları, Sınav ve Belgelendirme Kurumu Kanun Tasarısı TBMM'ye sunulacaktır.

Türkiye'deki yabancı kaçak işçilerin tespiti için bir araştırma yapılacaktır.

Türkiye'deki yabancı uyrukluların istihdamı ile ilgili mevzuattaki dağınıklığın giderilmesi ve mevzuatın yenilenmesi çalışmaları tamamlanacaktır.

Standart dışı çalışma biçimlerinin yasal düzenlemeye kavuşturulması amacıyla, yapılacak düzenlemenin boyutlarını ve ilkelerini belirleyecek çalışmalar yapılacaktır.

Onaylanan ILO Sözleşmelerinin ve Anayasa değişikliğinin çalışma mevzuatına yansıtılması çalışmalarına devam edilecektir.

İşsizlik sigortasının tesis edilmesi nedeniyle, işsizlik sigortası ile bir arada değerlendirilmesi gereken kıdem ve ihbar tazminatı müesseselerinde gereken düzenlemelere ilişkin hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır. Kıdem tazminatı fonunun kurulması çalışmaları bir proje haline getirilecek ve bu çalışmaların ilk aşaması olmak üzere Fon'un prensipleri belirlenecektir.

Tarım kesiminde ücretli çalışmaları kapsayacak olan Tarım İş Kanununun hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.

Asgari ücret tespit yöntemlerinin yeniden belirlenmesine yönelik mevzuat değişikliği çalışmaları tamamlanacaktır.

Mevsimlik ve geçici işçilerin sosyal güvenlik ve çalışma sürelerini düzenleyecek yasal hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.

İş sağlığı ve güvenliği mevzuatının teknolojik gelişmeleri izleyebilir ve esnek bir yapıya kavuşturulması için başlatılan mevzuat değişikliği çalışmaları tamamlanacaktır.

Yurt dışındaki vatandaşlarımızın ekonomik, sosyal, hukuki ve kültürel sorunlarının çözümü için yurt içinde kamu ve özel kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri arasında; yurt dışında ise çok taraflı ilişkilerin geliştirilmesiyle ülkeler ve ülkelerin ilgili kurumları arasında koordinasyonun tesisi sağlanacaktır.

Yurt dışında bulunan yurttaşlarımızın oylarını buldukları ülkelerde kullanabilmeleri için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

II. TARIM, SANAYİLEŞME VE DÜNYA İLE BÜTÜNLEŞME

5. TARIMSAL POLİTİKALAR İLE İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

a) Mevcut Durum

1999 yılında, tarım sektörü üretiminin yüzde 4,0 oranında azalacağı tahmin edilmektedir.

Ülkemizde arazi kullanım planları bulunmamaktadır. Tarım arazilerinin tarım dışı kullanımının artışı ve erozyon gibi nedenlerle tarım alanları azalmaktadır. Miras hukukunun etkisiyle işletmeler bölünmekte ve küçük işletmelerin sayıları giderek artmaktadır. 1991 yılı Genel Tarım Sayımı sonuçlarına göre işletme sayısı 4.092.000 olup, bu işletmelerin yüzde 99'u 50 hektarın altında bulunmaktadır.

Ülkemizde tarımsal politikalar, destekleme alımları, girdi destekleri, zirai kredi faiz sübvansiyonları, doğal afet ödemeleri, süt teşvik primi ödemeleri, destekleme primleri ve ekim alanlarının sınırlandırılması olarak uygulanmakta ve araştırma, eğitim yayım ve denetim gibi kamu hizmetleri, tarımsal altyapı yatırımları, yatırım teşvikleri, ihracat iadesi ödemeleri ve ithalat korumaları gibi araçlar ile sürdürülmektedir. Mevcut politikaların en önemlilerinden biri olan destekleme alım uygulamaları üretimin pazar sinyallerine uygun olarak gelişmesini engelleyici, üretici gelirlerinde istikrarsızlık yaratıcı ve bazı ürünlerde iç ve dış pazarlarda değerlendirilmesi güçlük arzeden stok birikimlerine yol açmaktadır. Sürdürülen tarım politikaları, sağlanan desteklerin üreticiye yeteri kadar yansımaması nedeniyle sosyal amaçların gerçekleştirilememesi yanında kamu kaynaklarına önemli ölçüde yük getirmesi bakımından da olumsuz etkilere sahiptir. Tarım politikalarında gerekli reformların yapılabilmesi ve mevcut tarımsal üretim potansiyelinden optimum düzeyde yararlanılabilecek bir yapıya ulaşılabilmesi için ilgili kuruluşların katılımları ile hazırlanan Türkiye Tarımında Sürdürülebilir Üretim, İhracat ve Verimlilik: Kısa, Orta ve Uzun Dönem Stratejileri Raporunda öngörülen düzenlemeler henüz başlatılamamıştır.

Tarım sektöründe üretici örgütlerinin üretici kesimin temsil edilmesinde, üreticilere hizmet verilmesinde, ürünlerin pazarlanmasında daha etkin rol oynamalarını sağlamak üzere gerekli yasal düzenlemelere 1999 yılında da devam edilmiştir. Gelişmiş ülkelerde tarım kesiminde üç boyutlu örgütlenme modeli kooperatifler, Ziraat Odaları ve Üretici Birlikleridir. Ülkemizde eksik olan üretici birliklerinin kurulması için Tarım ve Köyüşleri Bakanlığı tarafından hazırlanan Üretici Birlikleri Kanun Tasarısı sonuçsuz kalmış ve 1999 yılı başlarında FAO (Gıda ve Tarım Teşkilatı) desteği ile başlatılan Tarımsal Üretici Birliklerinin Geliştirilmesine Yardım Projesi çerçevesinde oluşturulan Ulusal Çalışma Grubu üretici birliklerinin kurulması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için yeni bir kanun tasarısı hazırlanması çalışmalarına başlamıştır. 1997 yılında hazırlanmış olan Tarım Satış Kooperatif Birlikleri yasa taslağı TBMM'ye sunulamamıştır.

1997 yılında ilgili kuruluşların katılımları ile Tarımsal Destekleme Kurulu oluşturulduğu halde tarım politikalarının belirlenmesinde koordinasyon görevi üstlenmesi beklenen Tarımda Yeniden Yapılanma Kurulunun kurulması gereği önemini korumaktadır.

Ürün Borsalarının Geliştirilmesi Projesi için Dünya Bankası kaynaklarından 4 milyon dolar tutarında kredi sağlanmıştır. 1998 yılı sonunda başlayarak 2001 yılında tamamlanacak bu proje ile hububat ve pamuk ile ilgili Adana, Edirne, İzmir, Konya, Polatlı, Şanlıurfa ve Eskişehir Ticaret Borsalarının modern ürün borsaları haline getirilmesi amaçlanmaktadır. Söz konusu proje kapsamında adigeçen borsalarda ticari işlemlerin yapıldığı alanlar ve depolama alanlarının uygun hale getirilmesi, laboratuvar ve

haberleşme sistemlerinin kurulması yönünde çalışmalar başlatılmıştır. Ayrıca, Japon hibe kaynaklarından yararlanılarak, pamuk ve hububat standartlarının borsacılık işlemlerine uygun hale getirilmesi, makbuz senedi kullanımı ve bilgi işlem ağı kurulması konularında eğitim ve teknik yardım çalışmaları sürdürülmektedir.

Vadeli işlemler borsalarının anonim şirket olarak kurulmaları için Sermaye Piyasası Kanunu'nda ve 4233 Sayılı Kanun'da bu yönde değişiklik yapılması hususu gündemdedir.

Doğal afetlerin önemli bir etkiye sahip olduğu tarım sektöründe, üreticilerin prim ödeme güçlerinin yetersiz olması nedeniyle, tarımsal ürün sigortaları istenen düzeyde gelişmemiştir. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ve 1998 ile 1999 Yılı Programlarında tarımsal ürün sigortalarının geliştirilmesi amacıyla Tarımsal Ürün Sigortaları Kanunu'nun çıkartılması yönünde çalışmaların Hazine Müsteşarlığı sorumluluğunda tamamlanması öngörülmüştür. Tarım sektörünün gelişimi açısından önem taşıyan sözkonusu kanun taslağının hazırlanması yanında, 5254 Sayılı Muhtaç Çiftçilere Ödünç Tohumluk Verilmesi Hakkında Kanun ile 2090 sayılı Tabii Afetlerden Zarar Gören Çiftçilere Yapılacak Yardımlar Hakkında Kanun kapsamındaki yardımların büyük ölçüde sınırlandırılması veya yürürlükten kaldırılması hususlarındaki yasal düzenlemeler konusunda henüz ciddi bir gelişme sağlanamamıştır.

Tarım işletmesi muhasebe veri tabanı oluşturmak üzere DİE tarafından 1998 yılında başlatılan projede beklenen bir gelişme sağlanamamıştır.

Tarım sektöründe çiftçi, orta kademe teknik eleman ve üniversite düzeylerinde eğitim, araştırma ve yayım hizmetleri yeterli duruma getirilememiştir.

1992 yılında başlatılan ve Dünya Bankası kredisi ile yürütülmekte olan Tarımsal Araştırma Projesi 2000 yılında tamamlanacaktır. Bu proje ile özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki araştırma enstitülerinin güçlendirilmesi amaçlanmıştır.

Tarımsal faaliyetleri gerçekleştiren kuruluşların havza bazında koordineli çalışmaları, kaynakların rasyonel kullanımını engellemektedir.

Tarım sektöründe AB ile ilişkilerimiz çerçevesinde, Katma Protokol hükümlerine göre öngörülen 22 yıllık süre içinde Topluluk Ortak Tarım Politikasına uyum sağlanamamış olması nedeniyle, 1/95 sayılı Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Kararında ve AT Komisyonu tarafından hazırlanan Türkiye için Avrupa Stratejisi adlı belgede de yükümlülüklerimiz yinelenmiştir. Bu konuda mevzuat ve Topluluk Ortak Tarım Politikasına uyum çalışmaları sürdürülmekte ve AB'nin teknik ve mali desteğinin sağlanması önem arz etmektedir. Katma Protokol ve Ortaklık Konseyi Kararları çerçevesinde tarım ürünleri ticaretinde karşılıklı taviz verilmesi konusunda Toplulukla yapılan ve 1997 yılında tamamlanan görüşmeler sonucunda Topluluğa tanınan tercihli rejim, 9 Ocak 1998 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Aynı karar Topluluk tarafından da 25 Şubat 1998 tarihinde Topluluk Resmi Gazetesinde yayımlanmış, ve 1/ 98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile sonuca bağlanmış bulunmaktadır. Ancak, ülkemiz tarafından canlı hayvan ve kırmızı et ithalatının serbest bırakılmaması sonucunda 13 Temmuz 1998 tarihinde Topluluk tarafından Türkiye kaynaklı domates salçası, karpuz ve fındık ithalatına tanınmış olan tavizler askıya alınmıştır. Öte yandan, 1 Ağustos 1999 tarihi itibarıyla Türkiye tarafından canlı hayvan ve kırmızı et ürünlerinin ithalatına konulan yasak kaldırılmıştır.

1998 yılında AB tarafından su ürünleri ihracatımıza konulmuş olan yasak, su ürünleri üretim alanlarındaki ve işleme tesislerindeki denetimlerin etkili hale getirilmesi sonucunda, Ocak 1999 tarihi itibarıyla taze ve konserve balıklar için kaldırılmıştır. Ancak

çift kabuklu yumuşakçalara uygulanan ithal yasağı 1999 yılında da devam etmiş olup, Temmuz 1999 tarihinde AB denetim ekibince çift kabuklu yumuşakça üretim alanlarında ve işleme tesislerinde AB Veteriner Daimi Komitesinde yapılan değerlendirmeler olumlu sonuç vermiş olup yasağın yıl sonuna kadar kaldırılması beklenmektedir.

Bitkisel üretimin artırılması için yüksek verimli ve iyi vasıflı tohumların kullanımının geliştirilmesini hedef alan Tohumluk Programı çerçevesinde tohum üretimi ve dağıtım çalışmalarına devam edilmiştir.

1999 yılında kimyasal gübre kullanımının 5.3 milyon ton, zirai mücadele ilaçları tüketiminin 44.500 ton olacağı, traktör parkının 948 bin adede yükseleceği, sığırdaki suni tohumlamanın 1.200 bin baş olacağı tahmin edilmektedir.

Tarım ve Köyşleri Bakanlığınca yürütülen İkinci Ürün Projesi uygulamasına devam edilmiştir.

Nadas Alanlarının Daraltılması Projesi kapsamında, baklagiller ve yem bitkileri ekim alanlarının 1999 yılında toplam 300.000 hektara ulaşması beklenmektedir.

Toprak Mahsulleri Ofisi'nce 1999-2000 yılı hasat döneminde Ekim 1999 tarihi itibarıyla 4.208 bin ton buğday, 819 bin ton arpa olmak üzere toplam 5.301 bin ton hububat alımı gerçekleştirilmiştir. Kuruluşun Ekim 1999 sonu itibarıyla 6.850 bin ton hububat stoku bulunmaktadır.

Bakanlıklararası Tütün Kurulunun, 13 Kasım 1997 tarih ve 97/1 sayılı Kararı ile tütün üretimine yeniden sınırlama getirilmiştir. Buna göre 1998 yılı ürününden başlayarak üç yıl geçerli olmak üzere, yıllık tütün üretim kontenjanı hesaplanmasında 1997 yılı üretiminin baz alınması ve her yıl için yüzde 10'luk azaltmaya gidilmesi karara bağlanmış ve 1998 yılı ürünü için kontenjan 235 bin ton olarak belirlenmiştir. Bakanlıklararası Tütün Kurulunca daha sonra çıkarılan 1999/1 sayılı karar ile yüzde 10'a kadar fazla üretimin TEKEL tarafından alınması karara bağlanmıştır.

1998 yılı ürünü tütün üretimi 243,7 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Bu üretimin ; 58,1 bin tonu tüccar, 185,6 bin tonu da TEKEL tarafından satın alınmıştır.

1994, 1995 ve 1996 ürünleri için getirilen tedbirler sonucunda, destekleme alımı yapılan tütün stokları önemli ölçüde azalma göstermiştir. Ancak daha sonraki yıllarda mevcut talebin çok üstünde üretim gerçekleşmesi, yıllardır ekonomiye büyük yük olan tütün stoklarının yeniden artmasına neden olmuştur. Ağustos 1999 sonu itibarıyla TEKEL Genel Müdürlüğü'nün işlenmiş yaprak tütün stokları 417 bin tona ulaşmıştır.

1177 sayılı Tütün Tekeli Kanunu, 1196 sayılı Tütün Tarım Satış Kooperatifleri ve Bölge Birlikleriyle Türkiye Tütün ve Satış Kooperatifleri Genel Birliği Kanunu ile 196 sayılı Ekici Tütün Satış Piyasalarının Desteklenmesine Dair Kanunların günün şartlarına uygun hale getirilmesini sağlamak amacıyla hazırlanan kanun tasarısı taslağı TBMM'ye sunulmuştur.

Son yıllarda ülkemizde uygulanan yüksek destekleme fiyat politikaları sonucunda, şeker pancarı ekim alanları ve üretiminde görülen artışlar, 1998 yılından itibaren kota uygulanmasına rağmen devam etmiş ve şeker pancarı üretimi 1998 yılında bir önceki yıla göre yüzde 20 oranında artarak 22.060 bin tona ulaşmıştır. Bu nedenle, 1998/1999 yılı kampanya dönemi başında 507 bin ton olan şeker stoku 1999/2000 kampanya dönemi başında 1.057 bin tona ulaşmıştır. 1999 yılında, mevcut stoklar da göz önüne alınarak

kotaların düşürülmesinin de etkisiyle, pancar üretiminin 17.100 bin tona gerileyeceği tahmin edilmektedir.

Mevcut çaylıkların geliştirilerek çay yaprağı kalitesinin artırılması amacıyla 1994 yılında beş yıllık süre için başlatılan ve 1998 yılında beş yıl daha uzatılmış olan çaylıkların her yıl 1/5 oranında budanması uygulaması ve iklim koşullarının etkisiyle 1998 yılında yaş çay yaprağı üretimi bir önceki yıla göre yüzde 27 oranında artmıştır. 1999 yılı üretiminin bir önceki yıl üretimiyle aynı seviyede gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Buna bağlı olarak yurtiçi talebin üzerinde gerçekleşen çay üretimi nedeniyle, çay stoku 1998/1999 kampanya dönemi başında 88 bin ton iken 1999/2000 kampanya dönemi başı stok seviyesi bir önceki yıla oranla yüzde 60'lık bir artışla 142 bin tona yükselmiştir.

Ülkemizdeki hayvan sayısının, görece fazlalığına rağmen, birim hayvan başına elde edilen verim düşüktür. Hayvancılığın gelişmiş olduğu ülkelerde ortalama sığır karkas ağırlığı 250 kg dolayında, süt verimi ortalama 5.000-6.000 kg/laktasyon iken, bu değerler, ülkemizde, sırasıyla 160-170 kg ve 1.400-1.500 kg/laktasyondur.

1998 yılı hayvancılık istatistiklerine göre genel hayvan popülasyonu içerisinde düşük verimli yerli ırk hayvanlar, sığır mevcudunun yüzde 41,7'sini, koyun mevcudunun ise yüzde 97'sini oluşturmaktadır.

1987-1997 döneminde belli bir program dahilinde toplam olarak 342 bin baş üstün verimli süt sığıri ithal edilerek üreticilere dağıtılmıştır. 1995 yılında yurtiçinde kasaplık ve besi sığıri teminindeki sıkıntıyı hafifletmek amacıyla ithalattan alınan fonun düşürülmesi sonucunda, ithalat 350 bin baş olmuş, 1996 sonu itibarıyla azalarak 119 bin baş olarak gerçekleşmiştir. 1997 yılında ise canlı hayvan ithalatının durdurulması nedeniyle damızlık sığır, kasaplık sığır ve et ithalatı yapılmamıştır. 1998 yılında da sürdürülen bu uygulama, yüksek ithalat korumaları ile birlikte beyan dışı canlı hayvan ithalatını özendirici etkiye bulunduğundan 1999 yılında kaçak hayvan girişini önleyebilmek için tedbirler alınmaktadır.

Hayvancılığın geliştirilmesi için yonca, korunga, fiğ, burçak, hayvan pancarı, mısır ve soya fasulyesi gibi yem bitkilerinin üretimlerinin artırılması gerekmektedir. Halen ülkemizde toplam tarım alanının ancak yüzde 3-3,5'u yem bitkileri tarımına ayrılmaktadır.

Hayvan hastalık ve zararlıları 1999 yılında da etkilerini sürdürmektedir.

Teknik bilgi yetersizliği, hayvan bakımı, beslemesi, hayvan barınakları, kontrol ve pazarlama imkanlarının istenilen şekilde iyileştirilememesi, girdi fiyatlarıyla ürün fiyatları arasında denge kurulamaması, yetiştirici birlikleri, kooperatifleri ve derneklerinin ülke genelinde yaygınlaşmamış olması hayvancılık sektörünün diğer temel sorunlarını oluşturmaktadır.

1999 yılı sonu itibarıyla yüzde 76'sında kadaströ işleri tamamlanan 20,7 milyon hektarlık orman varlığımızın yüzde 52'si, zaman içerisinde çeşitli sosyo-ekonomik nedenlerle tahrip olarak verimsiz duruma gelmiştir. Ülke genelinde, iyi vasıflı ormanların kapladığı alan yüzde 13'lük bir yer tutmakta ve kişi başına 0.16 hektarlık bir alan düşmektedir. Dünya genelinde bu değer 0.64 hektar düzeyindedir. Ancak mevcut yapısına rağmen, ormanlarımız, sağladığı odun ve odun dışı ürün ve hizmetlerle, 18.680 yerleşim yerinde yaşayan 7 milyon dolayındaki orman köylüsünün temel geçim kaynağı olma durumunu sürdürmektedir.

1998 yılında 6.744 hektarı ve 1999 yılında da Ekim sonu itibariyle 4.968 hektarı yangınlarla kaybedilen orman ekosisteminde, çevre koruma ve sürdürülebilir ormancılık ilkeleri doğrultusunda, 1998 yılında, 55 bin hektar ağaçlandırma ve erozyon kontrolü, 3 bin hektar mer'a ıslahı çalışması gerçekleştirilmiş ve 1.528 km. orman yolu yapılmıştır. 1999 yılında, bu faaliyetlerin sırasıyla 30 bin hektar, 4 bin hektar ve 1.800 km olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

8.333 km kıyı uzunluğu olan ülkemizde, 25 milyon hektar kullanılabilir deniz alanı, 1.118 adet içsu kaynağı rezervuarı bulunmaktadır. GAP çerçevesinde devreye giren iç sular, ülkemizin coğrafi konumu ve uygun ekolojik özellikleri bakımından varolan su ürünleri üretim potansiyelini artırmıştır. Bu potansiyele sahip olmamıza rağmen aşırı avlanma, kirlenme ve ekolojik değişimler sonucunda son yıllarda avcılıkla elde edilen su ürünleri üretiminde azalmalar olmuştur.

Su ürünleri üretimini etkileyen kirlenmenin önlenmesi için Karadeniz Ülkeleri arasında imzalanan Karadeniz Stratejik Eylem Planı çerçevesinde 1999 yılında Ulusal Eylem Planı hazırlık çalışmaları devam etmiş ve son aşamasına gelinmiştir. Ayrıca, Karadeniz'de balıkçılığın geliştirilmesi ve kaynakların korunması amacıyla Karadeniz Ülkeleri arasında 1997 yılında parafeye edilen Karadeniz'de Balıkçılığın ve Canlı Kaynakların Korunması Anlaşması imzalanma safhasındadır.

Su ürünleri kaynaklarının sürdürülebilir kullanımının sağlanması ve üretimin artırılması amacıyla kaynakların korunması ve yetiştiriciliğin geliştirilmesi yönünde çalışmalara devam edilmektedir. Bu çerçevede, 1997 yılında başlamak üzere beş yıl sürecek olan Karadeniz'de Balık Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi Projesi, Türk-Japon(JICA) teknik işbirliği kapsamında sürdürülmekte olup, 1999 yılında proje kapsamında Trabzon'da kalkan balığı yetiştiriciliği çalışmalarına devam edilmiştir. Ayrıca, kullanılabilir su alanlarını artırmak amacıyla, lagünlerin ıslahı projelerinin özel sektör kanalıyla etkin bir şekilde uygulanmasına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

Su ürünleri sektöründe; kamu kesiminde etkin, yönlendirici, kaynakları yönetici, geliştirici ve koordinasyonu sağlayıcı bir yapının bulunmaması, araştırma ve geliştirme faaliyetlerindeki eksiklik, üreticilerin teşkilatlanmamış oluşu, soğutulmuş ve donmuş ürünlerin pazarlama sisteminin yetersizliği önemli sorunlar olarak görülmektedir.

DLH İnşaatı Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen balıkçı barınaklarının işletmeciler kuruluşlara rayiç bedeli karşılığı devrini sağlamak üzere 1999 yılında başlanan yasal düzenleme çalışmaları çerçevesinde hazırlanan taslak ilgili kuruluşların görüşüne sunulmuştur.

İnşaatı tamamlanan balıkçı barınaklarının 1998 yılında 140 adet olan sayısının 1999 yılında 144 adete yükselmesi beklenmektedir.

b) Amaçlar

Tarım sektöründe temel amaç; artan nüfusun dengeli ve yeterli beslenmesinin sağlanması, ihracatta mukayeseli üstünlüğe sahip olduğumuz ürünlere ağırlık verilerek verimliliğin ve üretimin artırılması, üretici gelirlerinde istikrar sağlanması ve kamu kaynaklarının daha rasyonel kullanılmasıdır.

Bu çerçevede, gıda güvenlik ve güvenilirliğinin sağlanması, tarımsal üretimde kalite ve verimliliğin artırılması, çok taraflı dünya ticaret sistemine uyum sağlanması ve doğal kaynakların korunmasını esas alan çevreyle uyumlu tarımsal alt yapının oluşturulması ile sürdürülebilir bir tarımsal kalkınma sağlanması hedeflenmektedir.

Ağırlıklı olarak fiyat müdahaleleri ve girdi destekleri şeklinde uygulanan tarımsal destekleme politikalarının, Dünya Ticaret Örgütü kuralları ve AB Ortak Tarım Politikasına uyum çalışmaları çerçevesinde yeniden gözden geçirilerek, sektörde kamunun ağırlığının azaltılmasına ve AB üyesi ülkelere kıyasla önemli farklılıklar gösteren yapısal konulara önem verilecektir. Bu çerçevede, özellikle ürün borsaları, tarım ürünleri sigorta sistemi ve stok yönetimi gibi risk yönetimi araçlarının etkili şekilde uygulamaya konması sağlanacaktır.

Talebe uygun üretim deseninin sağlanmasında bölgesel nitelikli programların önemi nedeniyle, bölgesel nitelikte Tarımda Sorumlu Üretim Alanları tespit edilmesi ve sadece bu bölgelere özel programlarla alternatif ürün ve iş imkanları incelenerek, fiyat politikaları ile arzın yönlendirilmesi çalışmalarına başlanacaktır.

Tarım sektöründe faaliyet gösteren başlıca üretici örgütleri olan Türkiye Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği ile çeşitli kooperatifler ve bunların birliklerinin, kurulması düşünülen Tarımsal Üretici Birlikleri ile birlikte ele alınarak; üretici kesimin temsil edilmesinde, karar alma sürecinde üreticilerin etkinliğinin ve katılımının artırılmasında, tarımsal politikaların geliştirilmesinde, üreticilere hizmet verilmesinde, üretimin yönlendirilmesinde, fiyat oluşumunun sağlanmasında ve ürünlerin pazarlanmasında kendilerinden beklenen işlevleri yeterli ölçüde yerine getirebilmeleri sağlanacaktır.

Bu çerçevede, Tarımsal Üretici Birliklerinin kurulmasına yönelik yasanın hazırlanması ve buna ilişkin eylem planı çalışmaları 2000 yılı içinde tamamlanacaktır.

Üretimde verimliliğin ve kalitenin artırılması için araştırma, eğitim, yayım hizmetlerinin geliştirilmesi ve etkinleştirilmesi faaliyetlerine 2000 yılında da devam edilecektir. Bu çerçevede, Tarımsal Araştırma ve Kırsal Kalkınma Projeleri uygulamaları ve araştırma-yayım-çiftçi ağı ile yeni teknolojilerin etkin bir şekilde çiftçilere götürülmesine devam edilecektir.

Tarım işletmesi muhasebe veri tabanı oluşturmak üzere DİE tarafından 1998 yılında başlatılan projeye 2000 yılında hız verilecektir.

GAP Bölgesinde 1999 yılı sonuna kadar sulama yatırımı tamamlanacak toplam 212 bin hektarlık alanda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğumuz ürünlere ağırlık verilecek, ayrıca GAP Yöresi Eğitim ve Yayım Projesi çalışmaları hızlandırılacaktır.

2000 yılında üretimin artırılması amacı ile hayvancılığa özel önem verilmesine devam edilecektir.

Yüksek verimli kültür ırkı hayvanlar öncelikle ülke içinden, gerektiğinde ise ithalat yoluyla karşılanarak genel hayvan popülasyonu içerisindeki payı artırılacak, ayrıca sun'î tohumlama yolu ile yapılan melezleme çalışmalarının etkinliği sağlanacaktır. 2000 yılında 1.350 bin baş sığırın sun'î tohumlama metoduyla tohumlanacağı tahmin edilmektedir.

Ülke içinde damızlık hayvan üretimini geliştirmek için damızlık nüve işletmelerinin kurulmaları teşvik edilecektir.

Hayvan ıslahı çalışmalarına önem verilecek, hayvan ve bitki hastalık ve zararlılarıyla mücadele edilerek, bu alanlara özel sektörün katılımı özendirilecektir.

Hayvancılık istatistiklerinin ve üretim katsayılarının toplanması ve yayımlanması gözden geçirilerek güvenilir bir veri tabanının oluşturulmasına çalışılacaktır. Bu konuda DİE tarafından 1999 yılında başlatılan proje kapsamındaki çalışma 2000 yılında tamamlanacaktır.

Ormanlık sektörü faaliyetlerinin, ekosistemin çevresel, sosyal ve ekonomik boyutları dikkate alınarak sürdürülebilir ormanlık ilkelerine göre yönlendirilmesi temel amaç olacaktır. Bu çerçevede, orman bakımı ve gençleştirme gibi silvikültürel faaliyetlerin program hedefleri doğrultusunda ve amenajman planlarında öngörülen şekilde aksatılmadan gerçekleştirilmesine, böcek ve hastalıklarla mücadelede biyolojik yöntemlere daha fazla ağırlık verilmesine, gençleştirme, erozyon kontrolü ve ağaçlandırma çalışmalarında biyolojik çöl ortamları yaratılmamasına özen gösterilecek, kadastro ile orman köylerini kalkındırma çalışmalarına, yangına hassas yöreler ile ağaçlandırma çalışmalarının yoğun olduğu alanlarda öncelik verilecektir.

Özel ağaçlandırmalar teşvik edilirken, özel orman kurma ve yasalar gereği bazı alanların orman rejimi dışına çıkarılma işlemlerinde, ekonomik, teknik ve doğal nedenlerle devlet ormanlarının ekosistem bütünlüğünün korunması sağlanacaktır.

Orman yangınlarıyla mücadelede havadan ve karadan müdahale sistemleri geliştirilirken, yangınları önleme amacıyla eğitim, tanıtım ve uyarı faaliyetlerinin yoğunlaştırılması, ağaçlandırmalarda monokültürden kaçınılması, yangın emniyet şartlarının tesisi, orman içi dinlenme yerlerinin yaygınlaştırılmasına ve kontrollü yakma tekniklerinin uygulanmasına önem verilecektir.

Tüm çalışmalarda katılımcılığın artırılması ve insan sağlığı ile ilgili ergonomik tedbirler alınacaktır.

Ayrıca, ormanların korunması ve ticari ilişkileri geliştirmek amacıyla, bir çok ülkede ticarete uygulamaya konan yeşil sertifika (yeşil etiket) yönteminin ülkemizde de uygulanmasına başlanacaktır.

Mevcut deniz alanlarının ve iç-su kaynaklarımızın rasyonel şekilde kullanılması, artan nüfusumuzun protein ihtiyacının karşılanması, yeni istihdam imkanları yaratılması amacıyla su ürünleri bakımından zengin kaynaklara sahip olan ülkemizde, mevcut kaynaklarımızın gerçek durumlarının belirlenmesi, korunması, geliştirilmesi, ekonomik ve etkin bir şekilde kullanılması, su kirliliğinin önlenmesi, su ürünlerine zarar veren çevre faktörleri ile hastalık etkenlerinin araştırılması, yeni avlanma yöntemleri ve modern teknoloji uygulamalarıyla üretimin artırılması hedeflenmektedir.

2000 yılında su ürünleri üretim alanlarında, işleme tesislerinde ve ihracat aşamasında AB tarafından öngörülen koşulların sağlanarak ihracatın artırılması amaçlanmaktadır.

Özellikle GAP çerçevesinde sulama ve enerji üretimi amacıyla yapılan barajlarda ve göletlerde balıkçılığın geliştirilmesi için balıklandırma ve eğitim çalışmalarının yapılması öngörülmektedir.

2000 yılında tarım sektörü katma değer artışının sabit fiyatlarla yüzde 3,7 olması beklenmektedir.

Tarımsal destekleme için diğer transferler hariç 2000 yılında bütçeden 340 trilyon TL kaynak ayrılması öngörülmüştür.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Tarım Satış Kooperatifi Birliklerinin ortaklarına daha iyi hizmet verebilecek ve kooperatifçilik hizmetlerini daha etkin bir şekilde yerine getirebilecek özerk bir yapıya kavuşturulması, kooperatifçilik ve işletmecilik faaliyetlerinin birbirinden ayrılması için

Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerine ilişkin 3186 sayılı ve 2834 sayılı kanunlarda yapılması öngörülen değişiklikler tamamlanacaktır.

Vadeli İşlemler Borsalarının anonim şirket olarak kurulmaları için Sermaye Piyasası Kanununda ve 4233 sayılı Kanunda gerekli değişiklikler tamamlanacaktır.

Tarım sektörünün yapısal sorunlarının çözüme kavuşturulması, belirlenen tarım politikası amaçlarına ulaşılabilmesi ve gerekli koordinasyonun sağlanması için, bu sektörde politikaları belirleyen ve faaliyetleri yönlendiren ilgili kamu ve özel sektör kuruluşları temsilcilerinden oluşan Tarımda Yeniden Yapılanma Kurulu kurulacaktır.

Üreticilerin ilgi alanına giren ürünlerin üretimi ve pazarlanması konularında üreticilere hizmet verilebilmesi ve yapısal uyum çerçevesinde önerilen gelişmelerin sağlanabilmesi için gerekli altyapıyı oluşturacak üretici birlikleri kurulmasına ilişkin mevzuatın tamamlanması ve birliklerin kurulmasının yanı sıra, kooperatiflerde ve ziraat odalarında gözlenen eksiklikler ve problemlerin de ortadan kaldırılması sağlanacaktır. Türkiye Ziraat Odalarının görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesine ortam yaratmak amacıyla 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Yasası'nda değişiklik yapılacaktır. Farklı kanunlar çerçevesinde faaliyet gösteren kooperatiflere ilişkin yasal düzenlemeler de bu çerçevede ele alınacaktır.

Temel politikaların sağlıklı olarak uygulanması için sektöre ilgili kamu kuruluşlarının yeniden organizasyonu ve bunun sonucunda ortaya çıkan yapının işlevlerini etkin olarak yerine getirmesi özel bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının, Yapısal Uyum Projesi kapsamında kendisine verilmiş olan görevlerin yanısıra, yem ve gıda denetimleri ile ilgili görevlerini de daha etkin bir şekilde yerine getirmesi amacıyla yeniden düzenlenmesi için bir yasa taslağı hazırlanacaktır. Ayrıca, sektörde faaliyet gösteren diğer kamu kuruluşlarının belirlenen politikalara uygun bir şekilde organizasyonuna yönelik kurumsal ve hukuki düzenlemeler belirlenecektir.

Şeker Kanunu'nun, ihtiyaca cevap vermeyen maddeleri güncelleştirilerek, özel kesimin şeker sanayiinde etkin faaliyet göstermesi sağlanacaktır.

Tarımsal Ürün Sigortaları Kanunu Taslağının ve buna ilişkin eylem planının hazırlanmasına yönelik çalışmalar tamamlanacaktır.

Tarım sektöründeki destekleme ile ilgili tüm alt politikaları, 5-10 yıllık bir perspektif içerisinde geçerli olarak birlikte değerlendiren bir çerçeve Tarım Kanunu hazırlanacak ve ilgili kesimlerin orta vadede kendilerini piyasa koşullarına ayarlamaları ve piyasaların derinlik kazanması sağlanacaktır.

6. SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI

A. MADENCİLİK

a) Mevcut Durum

Sanayinin hammadde ve enerji ihtiyacının güvenli bir biçimde karşılanabilmesi için son yıllarda madencilik sektöründe arz kaynaklarının çeşitlendirilmesine yönelik çalışmalara özel önem verilmekte ve yatırımlar açısından da bu çalışmalara kaynak tahsisinde öncelik tanınmaktadır.

1997 yılında, 3.457 bin ton olarak gerçekleşen ham petrol üretimimiz, 1998 yılında, 3.224 bin tona gerilemiştir. Yeni petrol sahalarının keşfedilememesi ve mevcut petrol

sahalarının da eski olması nedeniyle, 1999 yılında ham petrol üretiminin bir miktar daha azalması beklenmektedir. Diğer taraftan, özellikle 1992 yılından itibaren ağırlık verilen yurtdışı petrol arama faaliyetlerine 1999 yılında da devam edilmektedir. Ayrıca denizlerimizde de petrol arama faaliyetleri sürdürülmektedir.

Doğal gaz üretimimiz ise son yıllarda önemli miktarlarda artış göstermiştir. 1997 yılında 253 milyon m³ olan doğal gaz üretimi, 1998 yılında önemli ölçüde artarak 565 milyon m³'e ulaşmıştır. 1999 yılında üretim artışının devam etmesi ve doğal gaz üretiminin 745 milyon m³ olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Ülke ekonomisinde önemli yeri olan petrol ve doğal gaz, madencilik sektörü ithalatı içerisinde de önemli ürünler olma özelliğini korumaktadır. 1998 yılında ham petrol ithalatı 23.793 bin ton, doğal gaz ithalatı ise 10,4 milyar m³ olarak gerçekleşmiştir. 1999 yılında yaşanan Marmara depremi sonucunda önemli ölçüde hasar gören Tüpraş Rafinerisinin yıl sonuna kadar ham petrol işleyemeyeceği dikkate alınarak, 1999 yılı sonu itibarıyla ham petrol ithalatının bir miktar düşeceği ve 23.700 bin ton olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Doğal gaz ithalatının ise yurtiçi talepteki artışa bağlı olarak artması ve 13 milyar m³ olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

1997 yılında 3,2 milyar dolar olan ham petrol ithalatımız, dünya ham petrol fiyatlarındaki düşüşe bağlı olarak, 1998 yılında miktar olarak yüzde 2 oranında artmasına rağmen değer olarak yüzde 34 azalmış ve 2,1 milyar dolar seviyesine gerilemiştir. Ancak 1999 yılında yükselmeye başlayan ham petrol fiyatlarına bağlı olarak, 1999 yılı petrol ithalatımızın yükselmesi ve 2,5 milyar dolar seviyelerinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Doğal gazda arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi politikası doğrultusunda, Marmara Ereğlisi'nde inşa edilen terminalin hizmete alınmasıyla, 1994 yılında Cezayir'den LNG ithalatına başlanmıştır. 1994 yılında 377 milyon m³ doğal gaz eşdeğeri olarak gerçekleşen LNG ithalatı, 1998 yılında Katar'dan ithal edilen 560 milyon m³ spot LNG de dahil olmak üzere toplam 3,7 milyar m³ olarak gerçekleşmiştir. 1999 yılında da LNG ithalatına devam edilmekte olup Eylül ayı itibarıyla 2,6 milyar m³ LNG ithal edilmiştir.

1998 yılında doğal gazın yüzde 54'ü elektrik üretiminde, yüzde 26'sı konutlarda, yüzde 20'si ise sanayide tüketilmiştir. 1999 yılında, elektrik üretiminde doğal gaz tüketimi payı önemli ölçüde artmıştır.

Madencilik sektörü ihracatı 1989 sonrası dönemde sürekli gerileyerek, 1993 yılında 233 milyon dolar seviyesine kadar düşmüştür. Sonraki yıllarda tekrar artış sürecine giren sektör ihracatı 1997 yılında bir önceki yıla göre yüzde 9,3 artarak 404 milyon dolar olarak gerçekleşmiş ve son yıllardaki en yüksek seviyesine ulaşmıştır. 1998 yılında bir önceki yıla göre yüzde 10,2 azalarak 363 milyon dolar olarak gerçekleşen ihracatın dünya fiyatlarındaki yükselmeye bağlı olarak 1999 yılında artması beklenmektedir.

Ülkemiz alternatif enerji kaynaklarının en önemlilerinden birini jeotermal enerji oluşturmaktadır. Özellikle, enerji talebinin güvenli, ucuz ve çevreye zarar vermeyecek şekilde karşılanabilmesi bakımından jeotermal enerji kaynaklarının değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Konutların ısıtılmasında uygun niteliklere sahip olan ülke jeotermal kaynaklarının, bu amaçla değerlendirilmesi yönünde çalışmalar sürdürülmektedir.

Ereğli Kömür Havzasının küçültülmesi sonucu serbest kalan bölgenin, koordinatları Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca belirlenen 2000 hektarı aşmayacak alanlar halinde, aramalara açılmak üzere ilan edilmesi hususu 1999 yılı içerisinde 4424 sayılı Kanunla yürürlüğe girmiştir.

b) Amaçlar

Yeraltı kaynaklarının yüksek katma değer sağlayacak şekilde ekonomiye kazandırılması, sanayinin hammadde ve enerji ihtiyacının güvenli ve ekonomik olarak karşılanması madencilik sektöründe temel amacı oluşturmaktadır. Bu kapsamda, yurtdışında ve yurtdışında petrol ve maden arama faaliyetlerine devam edilecektir.

Ülkemizdeki enerji kaynaklarının kısıtlı olması, enerji talebinin ithalat yoluyla karşılanmasını zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla, yurtiçi kaynakların toplam içindeki payının korunması, arz güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede, üretimin ekonomik olarak yapılabileceği linyit yataklarının değerlendirilmesi yönündeki çalışmalara devam edilecek, ayrıca doğal gazda tüketim artışına paralel olarak arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi yönündeki çalışmalar sürdürülecektir.

Ülkemiz madencilik sektörünün geleceği açısından bu sektörde faaliyet gösteren kamu iktisadi teşebbüslerinin biran önce özelleştirilmesi önem arz etmektedir. Ancak bu kuruluşların özelleştirme stratejileri belirlenirken, iç ve dış pazarlarda rekabet güçlerini kaybetmemelerini sağlayacak düzenlemelere yer verilmesine dikkat edilecektir. Henüz özelleştirme kapsamına alınmamış olan kuruluşların ise verimsiz olan ve zarar eden birimlerinin tasfiyesi konusundaki çalışmalara 2000 yılında da devam edilecektir.

MTA Genel Müdürlüğü'nün yürütmekte olduğu ve değişik amaçlarla farklı kuruluşlar tarafından yapılan sondajlardan elde edilen verilerin tek bir merkezde toplanarak en uygun şekilde değerlendirilmesi ve kaynak tasarrufu sağlanmasını amaçlayan Sondaj Karot Bilgi Bankasının kurulmasıyla ilgili çalışmalar 2000 yılında tamamlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Madencilik sektöründe, mevzuat birliğinin sağlanması ve madencilik uygulamalarının daha etkin bir yasal düzene kavuşturulabilmesi amacıyla, 3213 sayılı Maden Kanunu'nun, Tuz Kanunu ve Taş Ocakçılığı Nizamnamesi ile düzenlenen hususları da kapsayacak şekilde yeniden ele alınarak düzenlenmesine yönelik çalışmalara devam edilecektir.

MTA Genel Müdürlüğü'nün fiziki bakımdan küçük ancak teknik kapasitesi yüksek bir kuruluş haline dönüştürülmesini sağlamak için 2804 sayılı MTA Kuruluş Yasası'nın değiştirilmesine yönelik yasa tasarısı çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Jeotermal enerjinin aranması, üretilmesi ve işletilmesi konusundaki yasal boşluğun giderilmesi ve kaynakların daha etkin bir biçimde değerlendirilebilmesi amacıyla hazırlanan Jeotermal Enerji Kaynakları Yasa Tasarısı'na ilişkin çalışmalar sonuçlandırılacaktır.

MTA Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan Sondaj Karot Bilgi Bankası'na ilgili kuruluşlardan düzenli bilgi akışının sağlanmasına yönelik yasal ve kurumsal düzenleme imkanlarının araştırılmasına devam edilecektir.

B. İMALAT SANAYİİ

a) Mevcut Durum

İmalat sanayiinde son yıllarda gözlenen hızlı büyüme eğilimi, 1998 yılının ilk çeyreğinde de devam etmiş ve büyüme hızı yüzde 7,5 olmuştur. 1998 yılının ikinci çeyreğinden itibaren uluslararası krizin derinleşmesi sonucunda yurtdışı talepteki gerileme ile finansman imkanlarındaki daralma ve reel faizlerdeki artış nedenleriyle büyüme hızı ikinci çeyrekte yüzde 1,7 oranında artarken, üçüncü çeyrekte yüzde 0,2 ve

dördüncü çeyrekte hızlı bir düşme eğilimine girerek yüzde 7,1 oranında azalmıştır. 1998 yılında ortalama imalat sanayii üretim artış hızı kamu kesiminde yüzde 0,7 olurken, özel kesimde artış olmamasından dolayı toplamda yüzde 0,1 olarak gerçekleşmiştir. Toplam imalat sanayii üretim artış hızının yavaşlamasında elektriksiz makineler, karayolu taşıtları, demir-çelik, demirdışı metaller, kimya, lastik, basım, deri ve deri mamulleri ve mobilya sanayilerindeki üretim gerilemesi etkili olmuştur. 1999 yılı ilk çeyreğinde üretim, kamu kesiminde yüzde 3,6 artarken, özel kesimde yüzde 13,2 azalmış ve toplamda yüzde 9,9 oranında gerilemiştir. İkinci çeyrekte ise üretim, kamu kesiminde yüzde 7,6 artmış buna karşın özel kesimde yüzde 0,8 oranında azalmış ve ortalama üretim artış hızı yüzde 0,9 olmuştur.

1998 yılında, yüzde 1,8 artan sanayi katma değerine paralel olarak imalat sanayii katma değeri de yüzde 1,2 artmıştır. 1999 yılının ilk çeyreğinde sanayi katma değeri yüzde 9,3 azılırken, imalat sanayii katma değeri yüzde 10,9 gerilemiştir. İkinci çeyreğinde ise katma değer artış oranları sırasıyla yüzde 1,2 ve 0,7 olmuştur. Toplam sanayi katma değerinin 1999 yılında yüzde 0,9 oranında azalması beklenmektedir.

Üretim değerleriyle ağırlıklandırılmış kapasite kullanım oranı, 1998 yılında kamu kesiminde yüzde 81,0, özel kesimde yüzde 74,6 olmak üzere ortalama yüzde 76,6 olarak gerçekleşmiştir. 1999 yılı ilk altı ayında kapasite kullanım oranı, kamu kesiminde yüzde 83,8, özel kesimde yüzde 68,1 olmak üzere ortalama yüzde 72,8 olarak gerçekleşmiştir.

AB ile gümrük birliği kapsamında, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının (OKK) 15. maddesi gereğince Türkiye, 2/95 Sayılı OKK ekinde yer alan ürünler için Ortak Gümrük Tarifesindeki (OGT) hadlerin üzerinde gümrük tarifelerini 1.1.2001 tarihine kadar uygulayabilmektedir. Türkiye, Ankara Anlaşmasının 22/3, Katma Protokolün 19/2 maddeleri kapsamında, 1.1.2001 tarihine kadar üçüncü ülkelere OGT üzerinde koruma yapılacak maddelere ilişkin uyum takvimi çerçevesinde, vergi oranları üzerinden 1.1.1998 tarihinde yüzde 10'luk ikinci indirimi, 1.1.1999 tarihinde ise yüzde 15'lik üçüncü indirimi yapmıştır. Böylece nominal koruma oranlarında yapılan indirimler toplamı yüzde 35'e ulaşmıştır.

1997 yılının ortalarından itibaren bazı Asya ülkelerinde görülen ve daha sonra 1998 yılının bahar aylarında başlayan ve giderek yoğunlaşan Rusya krizinin, ekonomimizi olumsuz yönde etkileme eğilimine girmesi üzerine krizin atlatılmasına yönelik olarak 1998 yılında gerekli tedbirler alınmıştır.

Bu kapsamda, ihracatçılara finansman kolaylığı sağlamak üzere, ihracat kredileri ile ilgili olarak kapatılmayan ihracat taahhütleri 17.11.1998 tarihli Bakanlar Kurulu Kararıyla 1999 yılına ertelenmiştir.

1.12.1998 tarihli Bakanlar Kurulu Kararıyla Eximbankın ticari bankalardan kullandığı kredilerde, ödenen yüzde 5 oranındaki banka ve sigorta muameleleri vergisi kaldırılmış ve böylece ihracatçıya kullanılan kredilerin maliyeti düşürülmüştür.

İhracatçıların girdi maliyetlerinde düşüş sağlamak amacıyla indirimli KDV teminatı uygulaması Maliye Bakanlığı'nın 10.9.1998 tarihli Tebliği ile yürürlüğe konulmuş ve ihracatta görülen tıkanmanın önlenmesi ve ihracatçılarımızın finansman ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak Eximbank'a kaynak aktarılmıştır.

17.12.1998 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren, T.C. Merkez Bankasının Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Hakkındaki Tebliği'ne göre, söz konusu fona yapılan kesintiler önemli ölçüde azaltılmış ve bankalarca kullanılan tüketici kredilerinde yüzde 8'e, diğer kredilerde yüzde 3'e, finansman şirketlerince kullanılan kredilerde yüzde 8'e, bankalar ve finans şirketlerinin yurtdışından sağladıkları kredilerde

yüzde sıfıra, bankalar ve finans şirketleri dışında Türkiye'de yerleşik kişilerin yurtdışından sağladıkları kredilerde yüzde 3'e, kabul kredili, vadeli akreditif ve mal mukabili ödeme şekillerine göre yapılan ithalatta yüzde 3'e indirilmiştir. Daha sonra 4.8.1999 tarihinde Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu, bankalar ve finansman şirketlerince kullanılan tüketici kredilerinde yüzde 3'e indirilmiştir.

İhracatçıların finansman maliyetlerinin düşürülmesine yönelik diğer bir önlem olarak da, 99/12367 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Dahilde İşleme Rejimi kapsamında yapılacak ithalattan doğacak her türlü vergi ve fon tutarının gümrük teminatları yüzde 100'den yüzde 10'a indirilmiştir.

Otomotiv sanayi ürünlerine olan iç talebin artırılmasını sağlamak amacıyla 30.3.1999 tarihli ve 99/12623 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile otomobil, kaptıkaçtı, panel ve arazi taşıtlarının ek taşıt alım vergisi oranı geçici olarak düşürülmüştür.

Gümrük birliği sürecinde rekabet güçlüğü çekebilecek KOBİ'lere destek amacıyla çıkarılan 98/10669 sayılı Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkındaki Karar kapsamı 99/12475 sayılı Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkındaki Karar ile genişletilmiş, KOBİ'lere sağlanan kredilerin limitleri artırılmış ve ödeme kolaylıkları getirilmiştir.

Yüksek gelişme potansiyeline sahip olmasına rağmen finansman yetersizliği nedeniyle atılım yapamayan KOBİ'lere ortaklık bazında iştirakte bulunarak finansal destek sağlamayı amaçlayan KOBİ A.Ş'nin sermayesi Mart 1999 tarihi itibarıyla 317,8 milyar TL'den 1 trilyon TL'ye çıkarılmıştır.

Alman GTZ Kuruluşu işbirliğiyle kurulan ve KOBİ'lerin Halk Bankasından kullandığı kredilere teminat veren Kredi Garanti Fonundan yılın ilk 10 ayında 91 firmanın yaklaşık 1.182 milyar TL tutarındaki kredi teminat talebi karşılanmıştır. Böylelikle Kredi Garanti Fonunun kuruluşundan bu yana teminat verilen firma sayısı 672'ye teminat tutarı da 5.214 milyar TL'ye ulaşmıştır.

1999 yılı itibarıyla, Halk Bankası esnaf, sanatkar ve küçük sanayiciye kullandırılmakta olan ticari kredilerin 350 trilyon TL'ye, ihtisas kredilerinin 800 trilyon TL'ye çıkarılması programlanmıştır. Böylece Halk Bankası tarafından KOBİ'lere sağlanan toplam kaynağın 1999 yılında 1.150 trilyon TL'ye ulaşması hedeflenmiştir.

17.8.1999 tarihinde Marmara Bölgesi'nde yaşanan depremden etkilenen Bolu, Bursa, Eskişehir, İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak ve Yalova illerindeki imalat sanayiinin toplam Türkiye sanayii içerisindeki payı; katma değer olarak yüzde 52,8, işyeri sayısı olarak yüzde 48,3, istihdam olarak da yüzde 47,4'dür. Depremden en fazla etkilenen Kocaeli, Sakarya ve Yalova dikkate alındığında, bu illerdeki imalat sanayiinin toplam Türkiye sanayii içerisindeki payının katma değer, işyeri sayısı ve istihdam olarak sırasıyla yüzde 16,9, yüzde 5,1 ve yüzde 6,8 olduğu görülmektedir.

Depremin imalat sanayii işyerlerinde bina, makine-teçhizat, mamul ve yarı mamul stok kaybı, vasıflı ve vasıfsız işgücü eksilmesi gibi etkileri ortaya çıkarken, üretime ara verilen tesislerden kaynaklanan üretim kaybı ve ihracata yönelik kuruluşlar için muhtemel ihracat azalması şeklinde etkileri de söz konusudur.

Depremin bölgedeki sanayi tesislerinin sabit sermaye stoku üzerindeki etkilerini ölçmek amacıyla yapılan tespitlere göre, bölgede yer alan sanayi tesislerinden bazılarında önemli hasar meydana gelirken, tesislerin büyük bir bölümünde önemli ölçüde veya hiç hasar olmadığı görülmüştür. İlk tespitlere göre bölgede imalat sanayiinde faaliyet gösteren kamu kuruluşlarından Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş., Türkiye Vagon Sanayii A.Ş., İstanbul Gübre Sanayii A.Ş., Türkiye Selüloz ve Kağıt Fabrikaları A.Ş., Petkim

Petrokimya A.Ş., Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Genel Müdürlüğü'nün bağlı ortaklığı olan Adapazarı Şeker Fabrikası ve Türkiye Ziraî Donatım Kurumunda cari fiyatlarla toplam 105,8 trilyon TL. tutarında hasar olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca, depremden ağır hasar gören Bolu, Kocaeli, Sakarya ve Yalova illerinde DİE tarafından gerçekleştirilen anket sonuçlarına göre özel sektör kuruluşları da dahil imalat sanayii işyerlerinde deprem sonucu oluşan hasarın 296 trilyon TL olduğu tahmin edilmektedir.

Deprem sonrasında bazı tesislerde, oluşan hasar sonucu üretime ara verilirken, bazı tesislerde de enerji ve ulaştırma-haberleşme altyapısında oluşan hasar veya işgücü eksikliği nedeniyle üretime bir süre ara verilmek zorunda kalınmıştır. Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş., Türkiye Vagon Sanayii A.Ş., İstanbul Gübre Sanayii A.Ş., Petkim Petrokimya A.Ş. ve Türkiye Ziraî Donatım Kurumuna ait tesislerde, deprem sonucu oluşan hasar nedeniyle üretime ara verilirken, Türkiye Selüloz ve Kağıt Fabrikaları A.Ş.-İzmit tesisleri, Asil Çelik Sanayii T.A.Ş. gibi kamu tesislerinde ise alt yapı tesislerinde oluşan hasar ve işgücündeki eksilme nedeniyle üretime ara verilmiştir.

Deprem nedeniyle bölgedeki imalat sanayii işyerlerinin toplam katma değer kaybının cari fiyatlarla 250-300 trilyon TL. seviyesinde olduğu tahmin edilmekte olup, bu gelişmelerin imalat sanayiinin 1999 yılı büyüme oranını 1,6 puan seviyesinde düşürmesi beklenmektedir.

Depremi imalat sanayii işyerleri üzerindeki en önemli ve telafisi güç olan etkisi vasıflı işgücünde ortaya çıkan kayıptır. Deprem bölgesi genelinde kesin rakamlara ulaşılamamakla birlikte, bazı tesislerde kilit personel kaybının söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Depremden ağır hasar gören Bolu, Kocaeli, Sakarya ve Yalova illerinde DİE tarafından gerçekleştirilen anket sonuçlarına göre imalat sanayii işyerlerinde 3.491 çalışan depremden etkilenmiş olup, bunun yüzde 37,6'sı üretim kaybına neden olabilecek nitelikli personeldir.

99/13233 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile depremden zarar gören sanayicilerin Türkiye Halk Bankasına olan mevcut borçlarının ilk yıl ana para ve faiz ödemesi olmak üzere üç yıl süre ile ertelenmesi ve yeni kredi açılması sağlanmıştır.

Hazine Müsteşarlığının 1999/1 sayılı Genelgesi ile depremden zarar gören makina ve teçhizatın tamir, bakım ve diğer nedenlerle yurtdışı edilmesi veya yerine yenisi getirilmek üzere mahrecine iade talepleri ile yatırım yeri değişikliği veya nakil talepleri ve devir, satış ve ihrac işlemlerinin ivedilikle ve öncelikle sonuçlandırılması öngörülmüştür.

Tabii afetten zarar gören yatırımların desteklenerek yeniden ekonomiyeye kazandırılması, teşvik edilmesi, üretim ve istihdamın artırılması ve böylece afet bölgesinde bozulan ekonomik, ticari ve sosyal hayatın tekrar tesis edilmesini sağlayacak düşük faizli yatırım ve/veya işletme kredisi ile taşınma kredisi tahsis edilmesine yönelik çalışmalar başlatılmıştır.

Doğal afete maruz kalan firmaların İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararına dayanılarak hazırlanan Tebliğler kapsamındaki destek oranlarından daha yüksek oranlarda yararlandırılması çalışmaları sürdürülmektedir.

Marmara Depreminde zarar gören ve ödeme gücü içine giren KOBİ'leri desteklemek için borç iptali, ödeme ertelenmesi gibi uygulamalar getirilmiş, KOBİ'lerin hasarlarının telafi edilmesi ve en kısa zamanda çalışır hale getirilmeleri için düşük faizli kredi verilmesi, çalışma yerlerini değiştirecek firmalara taşınma yardımı sağlanması ve KOBİ'lerin teşvik unsurlarından faydalandırılması için çalışmalar yapılmıştır.

1998 yılında imalat sanayii ürünleri ihracatındaki artış devam etmiş ve yüzde 2,9 artarak 23,8 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Böylece imalat sanayii ürünleri

İhracatının toplam ihracat içerisindeki payı yüzde 88,5 olmuştur. İmalat sanayii ürünleri ihracatı 1999 yılının ilk yedi aylık döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 5,7 gerileyerek 13,1 milyar dolara düşmüştür. Global krizin, ihracat artış hızının yavaşlamasında etkili olduğu gözlenmektedir. İhracat artış hızının azalmasında, dokuma, giyim, gıda, tütün mamulleri, orman ürünleri, kimya ve ana metal alt sektörlerinde gözlenen ihracat gerilemesi etkili olmuştur. Gıda, dokuma giyim ve demir-çelik ürünlerinin ihracatımızdaki ağırlığı 1999 yılında da devam etmektedir.

İmalat sanayii ithalatı, 1998 yılında yüzde 2,5 gerileyerek 39,9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 1998 yılında imalat sanayii ithalatının toplam ithalat içerisindeki payı yüzde 86,9 olmuştur. İmalat sanayii ürünleri ithalatı 1999 yılının ilk beş aylık döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 25,0 gerileyerek 12,5 milyar dolara düşmüştür.

Serbest bölgelerin, 1998 yılında, dış ticaret hacmi 7,7 milyar dolara ulaşmıştır. Bunun, yüzde 85,6 ile 6,6 milyar dolarlık kısmını imalat sanayii ürünleri oluşturmaktadır. 1999 yılında, serbest bölgelerin dış ticaret hacminin yüzde 1,9 azalarak 7,6 milyar dolara düşmesi beklenmektedir. Buna karşılık, imalat sanayii ürünleri dış ticaretinin ise 6,7 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir. 1999 yılında, imalat sanayiinde, bu bölgelerin üçüncü ülkeler ile olan toplam dış ticaretinin, Türkiye'nin dış ticaret hacmi içindeki payının yüzde 5,7'ye yükselmesi beklenmektedir. Sözü edilen bölgelerde, 1999 yılı Ağustos ayı itibariyle halen 372 adet yabancı sermayeli, 1959 adet yerli firma faaliyettedir. Bu firmaların 318 adedi imalat sanayiinde faaliyette bulunmaktadır.

İmalat sanayiinde, 1990-1998 yılları arasında 20 adet ürün ve 6 adet ürün grubunda, çeşitli ülkelerin dumping uygulamalarına karşı vergi şeklinde kesin önlem uygulaması yürürlüğe konmuştur. Belirtilen süre içinde 16 adet ürün ve 16 adet ürün grubu için dumping iddiaları soruşturması, herhangi bir önlem alınmadan sonuçlandırılmıştır. 1993-1999 yılları arasında, 10 adet ürünü ve 2 ürün grubunu kapsayan gözden geçirme soruşturmaları sonucunda dumpinge karşı vergiler yürürlükten kaldırılmıştır. 1999 yılında, 2 adet ürün ve 3 ürün grubunda ise dumping soruşturmaları devam etmektedir. Bunlardan 1 adet ürün, gözden geçirme soruşturması kapsamındadır.

AB ile gerçekleştirilen gümrük birliği kapsamında üçüncü ülkelerle yapılan Serbest Ticaret Anlaşmalarından (STA) İsrail, Romanya, Litvanya, Macaristan, Estonya, Çek, Slovak Cumhuriyetleri ve Bulgaristan anlaşmaları yürürlüğe girmiştir. Letonya ve Slovenya ile imzalanan anlaşmaların yürürlüğe girmeleri için onay işlemleri devam etmektedir. Makedonya ve Polonya ile de STA'lar imzalanmıştır. Buna ilaveten Tunus, Fas, Mısır ve Filistin ile sürdürülen STA müzakerelerinin en kısa zamanda tamamlanması öngörülmektedir. Öte yandan, Ürdün ve Malta'ya taslak anlaşma metinleri tevdi edilmiş olup, önümüzdeki dönemde ilk tur görüşmelere başlanması planlanmaktadır. Diğer taraftan AB'nin sanayi ürünlerinden Bosna-Hersek Federasyonuna, ilgili Konsey Direktifleri ile uyguladığı tek taraflı ticari tavizlerin Türkiye tarafından da üstlenilmesine yönelik 99/12868 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 1999 yılında yürürlüğe girmiştir. Ayrıca, Türkiye, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı çerçevesinde, 1.1.1999 tarihinden geçerli olmak üzere Pan-Avrupa Menşe Kümülasyonu sistemine dahil olmuştur.

Türkiye ile üçüncü ülkeler arasında yürürlüğe girmiş ve önümüzdeki aylarda yürürlüğe girecek olan serbest ticaret anlaşmalarıyla, bu ülkeler ile olan ticaret hacminin ve bu kapsamda sanayi ürünleri ihracatının artması beklenmektedir.

1999 yılında esnaf ve sanatkar siciline kayıtlı küçük işletmelerin sayısı 4 milyona ulaşmıştır.

KOSGEB'in 25 ilde kurulu 35 hizmet merkezinde; 5.102 firmaya laboratuvar hizmeti, 2.122 firmaya danışmanlık hizmeti ve 334 eğitim programında 3.362 kişiye eğitim hizmeti verilmiştir.

Bilgi yoğun ileri teknoloji alanında faaliyet gösterebilecek firmaların ekonomiye kazandırılması ve üniversitelerdeki teknolojik bilginin sanayiye aktarılması için söz konusu girişimcilere bünyesinde çalışma ortamı sağlayan Teknoloji Geliştirme Merkezlerinde (TEKMER) 115 firmaya merkez bünyesinde, 40 firmaya da yerinde destek sağlanmıştır. TEKMER'lerde desteklenen girişimci firmalar bu merkezlerde ortalama olarak 2 yıl kalmaktadır.

1965 yılında başlatılan küçük sanayi sitesi uygulamaları ile 1998 yılı sonuna kadar hizmete sunulan toplam 294 küçük sanayi sitesinde 425.000 kişiye sağlıklı ve modern şartlarda çalışma imkanı temin edilmiştir.

1999 Yılı Yatırım Programında; 39.110 işyeri kapasiteli 217 adet devam eden ve 533 işyeri kapasiteli 5 adet yeni olmak üzere toplam 39.643 işyeri kapasiteli 222 küçük sanayi sitesi projesi yer almaktadır.

1999 yılında tamamlanan 16 küçük sanayi sitesinde bulunan 3250 işyeriyle birlikte Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca kredilendirilen küçük sanayi sitelerinde hizmete sunulan toplam işyeri sayısı 73.853'e toplam istihdam kapasitesi 444.500'e ulaşmıştır.

Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar ile, mal ve hizmet üretiminin yanısıra, araştırma-geliştirme, teknopark, çevre koruma, Bilim Teknoloji Yüksek Kurulunca belirlenen öncelikli teknolojik yatırımlarla, küçük ve orta boy işletmelere destek sağlanmasına yönelik düzenlemeler yapılarak, mevzuatımızın uluslararası yükümlülüklerimize uyumlu hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca, 1998 yılında yapılan düzenlemelerle Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelere yapılacak yatırımlara vergi indirimi, istihdam teşvikleri ve kamuya ait arsa ve arazilerin bedelsiz olarak tahsisi gibi imkanlar sağlanmıştır.

1999 yılında, yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararları ile, küçük ve orta boy işletmelerin makina teçhizat alımı ve işletme sermayesi için daha önce verilen kredilerin üst limitleri artırılmış, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki bazı illerde belli büyüklükteki yeni yatırımlar ileyarım kalmış, işletme sermayesi yetersizliği nedeniyle işletmeye geçememiş veya kısmen işletmeye geçmiş imalat sanayi yatırımları için düşük faizli kredi imkanı getirilmiş ve ayrıca yeni işletmeye geçmiş tesislerin ilk üç işletme yılı döneminde tüketecekleri elektrik enerjisi bedelinin indirimli olarak uygulanması kararlaştırılmıştır.

İmalat sanayiinde, 1998 yılında sabit yatırım tutarı cari fiyatlarla 1.960 trilyon TL olan 2.469 adet yatırım teşvik belgesi düzenlenmiştir. 1998 yılının ilk yarısında sabit yatırım tutarı 1.103 trilyon TL olan 1.323 adet belgeye karşılık, 1999 yılının aynı döneminde sabit yatırım tutarı 1.134 trilyon TL'ye ulaşan 958 yatırım teşvik belgesinin düzenlendiği ve yatırım eğiliminde belirgin bir yavaşlama olduğu gözlenmiştir.

Yerli firmaların teknolojisini ve rekabet gücünü olumlu yönde etkileyerek, firmaların AB ve dünya pazarlarına açılmalarını kolaylaştıran yabancı sermaye girişinde son yıllarda beklenen artış gerçekleşmemiştir. İmalat sanayii kapsamında, 1998 yılında 1.021 milyon dolar tutarında 454 adet, 1999 yılının ilk altı ayında, 783 milyon dolar tutarında 213 adet yabancı sermaye izni verilmiştir.

Kamu finansman açıklarının yurtiçi faiz oranları üzerindeki baskısının devam etmesi nedeniyle oluşan yüksek finansman maliyetleri ve özel kesim yatırılabilir fonlarının para piyasalarına yönelmesi, imalat sanayiindeki yatırımları olumsuz yönde etkilemektedir.

İmalat sanayiinde; özel kesim sabit sermaye yatırımları, 1998 yılında yüzde 4,5 azalırken, kamu kesimi yatırımları, yüzde 20,8 artmış olup, ortalama yüzde 3,7 gerilemiştir. 1999 yılında, imalat sanayiindeki sabit sermaye yatırımlarının kamu kesiminde yüzde 25,5 artması, özel kesimde ise yüzde 17,5 oranında azalması ve toplamda ise yüzde 15,7 oranında azalması beklenmektedir.

Türk Savunma Sanayii Politikası ve Stratejisi Esasları hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı kapsamında savunma araç ve gereçlerinin yurt içinden temin oranının artırılması amacıyla, yerli ve yabancı özel sektörün savunma araç ve gereçlerinin üretimi sürecine katılması konusunda çalışmalar sürdürülmektedir.

Sınai mülkiyet sisteminin geliştirilmesi için Dünya Bankası kaynaklarından II. Teknoloji Geliştirme Projesi kapsamında kredi teminine yönelik anlaşma 2.8.1999 tarihinde Dünya Bankası ile TPE, TÜBİTAK, UME ve TTGV arasında yapılmıştır. Proje uygulama çalışmaları devam etmektedir.

1999 Mali Yılı Bütçe Kanunu'nun 65. maddesi ile sanayinin gelişmesi için kamuya ait taşınmaz malların, küçük sanayi sitesi ve organize sanayi bölgesi yapılmak amacıyla kooperatifler ile kamu kuruluşlarına satışında kolaylıklar sağlanmıştır.

Özelleştirme yoluyla kamunun imalat sanayiindeki rolünün azaltılması ve özel kesim yatırımlarının ve dolayısıyla istihdam imkanlarının artmasına yönelik politikaların uygulanmasıyla, rekabetçi pazar yapısının geliştirilmesine imkan sağlanmaya devam edilmiştir. Karadeniz Bakır İşletmeleri A.Ş., Türkiye Elektronik Sanayii T.A.Ş., Petkim Petrokimya Holding A.Ş., Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş., Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları A.Ş., T.Gübre Sanayii A.Ş., T.Selüloz ve Kağıt Fabrikaları A.Ş., İstanbul Gübre Sanayii A.Ş., Asil Çelik Sanayii T.A.Ş., Etimesgut Ağaç Sanayii T.A.Ş., T.Zirai Donatım A.Ş., Türk Motor Sanayii T.A.Ş., Takım Tezgahları Sanayii T.A.Ş., İskenderun Demir ve Çelik A.Ş.'nin özelleştirme çalışmaları devam etmektedir. Ayrıca, T.Şeker Fabrikaları A.Ş. ve Tekel'e ait sigara fabrikalarının özelleştirme kapsamına ve programına alınmasına yönelik çalışmalar da sürdürülmektedir. 1999 yılının ilk 9 ayında özelleştirme çalışmalarında kayda değer bir gelişme olmamıştır.

Makroekonomik istikrarın sağlanamaması ve buna bağlı olarak yüksek enflasyondan kaynaklanan sorunlar, sanayinin rekabet gücünü ve gelişmesini olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir. Ayrıca, ölçek sorunları, pazarlama organizasyonunda yeterli gelişmenin sağlanamaması, teknolojik gelişmelerin yeterince izlenememesi, teknoloji üreten bir düzeye ulaşılamaması, yeterince özgün tasarım ve marka geliştirilememesi, bazı girdi fiyatları ile finansman giderlerinin yüksek olması sanayinin başlıca yapısal sorunlarıdır.

Elektrik enerjisi maliyetine yansıtılan TRT payı uygulaması ve ücretler üzerinden alınan zorunlu tasarruf gibi kesintiler enerji ve işgücü maliyetini artırarak, sanayinin rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemektedir.

Yüksek finansman gereği ve ticari riskler, yeni teknolojilerin sanayide uygulanmasında önemli bir engel olmaya devam etmektedir. Bunun sonucunda, yeni teknolojilerin yerine yaygın olarak kullanılan teknolojiler benimsenmekte ve yeni teknolojilerle kazanılabilecek fırsatlar değerlendirilememektedir.

AR-GE faaliyetlerine yeterli kaynak ayrılmadığından sanayi, teknoloji üreten bir yapıya kavuşturulamamış ve sanayinin rekabet gücüne bu yönde önemli bir katkı sağlanamamıştır.

KOBİ'lerde verimliliğin artırılması amacıyla, Milli Prodüktivite Merkezi tarafından iller bazında kapsamlı ve yoğun hizmet verilmekte ve çalışma sonuçlarının dönemsel olarak izlenmesi sürdürülmektedir.

Kalite altyapısındaki akreditasyon sistemi, AB sınıai mevzuatının getirdiği temel güvenlik standartlarına uygunluk işaretlemesi ve izlenebilir ölçü sisteminin oluşturulmasına ilişkin eksikliklerin tamamlanmasına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Bu kapsamda, amacı laboratuvar belgelendirme ve muayene hizmetlerini yürüterek yurt içi ve yurt dışındaki kuruluşları akredite etmek ve bu kuruluşların belirlenen ulusal ve uluslararası standartlara göre faaliyetlerde bulunmalarını ve bu suretle ürün/hizmet, sistem, personel ve laboratuvar belgelerinin ulusal ve uluslararası alanda kabulünü sağlamak olan Türk Akreditasyon Konseyi'nin (TÜRKAK) oluşturulmasıyla ilgili 4457 sayılı Kanun 27.10.1999 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yasal metroloji kapsamında olan ölçü ve tartı aletlerinin kalibrasyonu ve izlenebilirliği sisteminin iyileştirilmesi için, Alman Teknik Yardım projesi kapsamında sağlanan finansman ve uzmanlık desteği ile üç ilde laboratuvar iyileştirme çalışmaları tamamlanmıştır. Bu çalışmalara ek olarak üç ilde daha laboratuvarların iyileştirilmesi için ek finansman ve uzmanlık desteği sağlanarak söz konusu projenin süresi uzatılmıştır.

TABLO: II.9- T. Halk Bankası Kredilerindeki Gelişmeler

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)

Yıllar	Krediler			GSMH	GSMH İçinde Payı (%)
	İhtisas	Ticari	Toplam		
1992	5354	5074	10428	1104000	0,94
1993	8815	10840	19655	1997000	0,98
1994	17327	10005	27332	3888000	0,70
1995	47500	41500	89000	7855000	1,13
1996	123500	48500	172000	14978000	1,15
1997	278000	124000	402000	29393000	1,37
1998	525000	165000	690000	53012781	1,30
1999(1)	800000	350000	1150000	83124040(2)	1,38

Kaynak: Türkiye Halk Bankası

(1) Program

(2) Tahmin

TABLO: II.10- Hizmete Açılan Küçük Sanayi Siteleri

Yıllar	Küçük Sanayi Siteleri (Adet)	İşyeri (Adet)	İstihdam Kapasitesi (Kişi)
1993	8	916	5496
1994	11	2751	16506
1995	11	1686	10116
1996	16	5421	32526
1997	2	975	5850
1998	3	408	2448
1999 (1)	16	3250	19500

Kaynak: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

(1) Tahmin

b) Amaçlar

Dünya piyasaları ile bütünleşme ve AB'ye uyum çerçevesinde dışa açık, katma değeri, rekabet gücü yüksek ve ihracata dönük, küçük-büyük sanayi bütünleşmesinin sağlandığı, ülkemizin jeo-stratejik konumu, doğal kaynakları ve genç nüfus yapısı gibi avantajlarının teknolojik gelişmelerle uyumlu bir şekilde kullanıldığı, teknolojiyi sadece kullanan değil, üreten ve süratle ekonomik faydaya dönüştüren bir sanayi yapısının özel kesim ağırlıklı olarak oluşturulması amaçlanmaktadır.

Sanayi katma değerinin, 2000 yılında yüzde 6,5 oranında artması beklenmektedir.

Makroekonomik istikrarın sağlanmasının yanı sıra, dışa açık, ürün ve pazar çeşitlendirmesine dayalı sanayileşme stratejisi sürdürülerek, buna uygun alanlara yatırım yapılmasına, sanayinin ihtiyaç duyduğu kalifiye işgücünün sağlanmasına ve AR-GE faaliyetleri ile ürün ve teknoloji geliştirilmesine, çevre korumaya, küçük ve orta boy işletmelerin gelişmesine ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasına katkıda bulunmaya yönelik çalışmaların desteklenmesine devam edilecektir.

Sanayinin rekabet gücünü geliştirerek sanayi ürünleri ihracatını artırmak üzere, halihazırda ihracatımızda önemli paya sahip olan sektörlerde modernizasyon ve katma değeri yüksek yeni ürünlere yönelik yatırımlara devam edilirken, dünya ticaretindeki payı giderek artan, ihracata dönük sektörlerdeki yatırımların da artması beklenmektedir.

İmalat sanayinin rekabet gücünü ve pazar payını artırmak amacıyla, özgün tasarım, toplam kalite yönetimi, ürün ve marka geliştirme, pazarlama ve çevre dostu üretim teknolojilerinin geliştirilmesine yönelik eğitim ve AR-GE faaliyetleri özendirilecektir.

Sanayide yeni teknolojilerin kullanılmasını desteklemek amacıyla, yeni teknolojileri ilk kullananları korumaya ve riskini azaltmaya yönelik finansman olanaklarının geliştirilmesi çalışmalarına devam edilecektir.

Savunma sanayiinde; dışa bağımlılığın azaltılması amacıyla yerli ve yabancı özel kesime açık, rekabet gücüne ve ihracat potansiyeline sahip, yeni teknolojileri kullanabilen ve teknoloji üretebilen bir yapı oluşturulmasına yönelik çalışmalar desteklenecektir. Bu kapsamda yerli ve yabancı özel sektörün savunma araç ve gereçlerinin üretimi sürecine katılması çalışmaları sürdürülecektir.

Sanayinin rekabet gücünün artırılması için ileri imalat tekniklerinin uygulanması, çevreye duyarlı teknolojilerin kullanılması, bilgi teknolojisi, biyoteknoloji ve ileri malzemelerle ilgili alanlarda teknoloji geliştirilmesi ve ticarete konu edilmesine yönelik faaliyetler desteklenecektir.

Gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyumu sağlamaya yönelik yatırımlar, Topluluğun mali olanaklarından ve teknik yardımından azami ölçüde yararlanılarak desteklenecektir.

Sanayide rekabet gücünün artırılması ve rekabet edebilir mal ve hizmet üretimi ile ürünlerimizin AB pazarında serbest dolaşımını kolaylaştırmak için akreditasyon sistemi, AB sınai mevzuatının getirdiği temel güvenlik standartlarına uygunluk işaretlemesi ve izlenebilir ölçü sisteminin oluşturulması konusundaki teknik altyapı eksikliklerinin tamamlanmasına yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

AB ile ticaretimizdeki teknik engellerin kaldırılması amacıyla başlatılan, Türk Standartlarının, Yeni Yaklaşım Direktifleri kapsamındaki standartlar başta olmak üzere, AB standartlarıyla uyumlu hale getirilmesi çalışmaları sürdürülecektir. Standardizasyon, ölçme, kalite, akreditasyon, test ve belgelendirme konularındaki mevzuatımızın, AB mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi için Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Tasarısı ile ilgili çalışmalar tamamlanacaktır.

AB ile gümrük birliği kapsamında ortak ticaret politikalarına uyum sürecinde yeni pazarların açılmasını sağlayarak sanayi ürünleri ihracatının artmasında etkili olması beklenen serbest ticaret anlaşmalarıyla ilgili çalışmalara devam edilecektir.

1995 yılında yürürlüğe giren Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair 560 sayılı KHK ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığına verilen görevlerin etkili bir biçimde

yerine getirilebilmesini teminen 1996 yılında başlatılan Gıda Denetim Hizmetlerinin Geliştirilmesi Projesinin bazı bölümlerinin finansmanı için AB'nin MEDA programı kapsamında sağlanması onaylanan 10,1 milyon ECU'lük hibenin 2000 yılında işlerlik kazanması beklenmektedir.

Deprem bölgelerinde ve zayıf zemin koşullarının söz konusu olduğu bölgelerde kurulacak sanayi tesislerinde zemin mekaniği ve temel mühendislik araştırmalarının yapılmasının zorunlu hale getirilmesine yönelik çalışmalar başlatılacaktır.

Depremden hasar gören kamu tesislerinin onarılması çalışmaları biran önce tamamlanarak yeniden üretime alınmaları sağlanacaktır.

Depremden zarar gören özel sektör sanayi tesislerinin onarılması ve yeniden ekonomiye kazandırılmasının desteklenmesi çalışmaları sürdürülecektir.

KOBİ'lerin kullandıkları kredilerin toplam krediler içerisindeki payını arttırmaya yönelik çalışmalar yapılacak, mevcut sistemin kredi olanakları geliştirilecektir. Ekonomik ve sosyal yapının istikrar unsurlarından biri olan KOBİ'lerin, devlet yardımları yanında bilgiye erişimin ve sermaye temininin kolaylaştırılması ve bürokrasinin azaltılması yoluyla desteklenmesine devam edilecektir. KOBİ'lerle ilgili mevzuatın OECD standartlarına uyarlanması için çalışmalar yapılacak, ülkemiz KOBİ'lerinin dış pazarlara açılmaları ve yabancı firmalarla ortaklıklar kurmaları teşvik edilecek, KOBİ'lerin rekabet güçlerini arttırmaları için firmalara eğitim, danışmanlık ve laboratuvar destekleri sağlanmasına devam edilecektir.

KOSGEB tarafından yürütülen ve KOBİ-NET olarak bilinen Küçük ve Orta Boy İşletmeler Bilgi Ağı Projesi kapsamında KOBİ'lerimizin ve ürünlerimizin dış pazarlarda tanıtımı yapılmakta ve elektronik ticaretin teşvik edilmesi sağlanmaktadır. 2000 yılı içinde KOBİ-NET'in 7.000'in üzerinde üye sayısının artırılarak daha çok KOBİ'nin internet üzerinden tanıtımının yapılması hedeflenmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

AB'nin standardizasyon, ölçme, kalite, akreditasyon, test ve belgelendirme konularındaki mevzuatının, mevzuatımıza dahil edilmesi amacıyla Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Tasarısı ile ilgili çalışmalar tamamlanacaktır.

1995 yılında çıkarılan Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair 560 sayılı KHK'nın yasallaşması ile ilgili çalışmalar tamamlanacaktır.

Büyük sanayi ve yan sanayi ilişkilerinin sağlıklı gelişmesini ve işlemlerini sağlayacak mevzuat düzenlemesi çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

KOBİ'lere yeni ve ucuz finansal kaynaklar sağlamak amacıyla KOBİ'lerin sermaye piyasasında menkul kıymet ihraç edebilmelerini sağlayacak mevzuat düzenleme çalışmaları yapılacaktır.

Küçük Sanayi Siteleri ve Organize Sanayi Bölgeleri projelerinin yatırım programından çıkarılarak kredi sistemine dahil edilmesini sağlayacak mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır.

7. BİLİM VE TEKNOLOJİDE ATILIM PROJESİ

a) Mevcut Durum

Sanayinin rekabet gücünün yükseltilmesini teminen mikroelektronik, telekomünikasyon, temiz enerji teknolojileri, yeni malzeme teknolojileri, biyoteknoloji gibi jenerik teknolojilere erişme ve mevcut teknolojilerin fonksiyonel kapasitelerinin artırılması çalışmaları sürdürülmüştür. Bu süreçte eğitim ve öğretim sistemi ile teknolojinin entegre olarak ele alınması çalışmaları ve ileri teknoloji transferi ve adaptasyonu faaliyetlerine devam edilmiştir. Uçak tasarım ve dizaynı ile uzay araştırmalarına Türkiye'nin girmesine sağlayacak uydu ve uydu yer istasyonları AR-GE faaliyetleri sürdürülmüştür.

Kamu araştırma kurumlarının, üniversitelerin ve sanayinin AR-GE faaliyetlerine kamunun desteği devam etmektedir. Bu çerçevede, 1999 yılı için kamu kurumlarına ve üniversitelere 16.540 milyar TL ödenek ayrılmıştır. 1999 yılı sonu itibarıyla firmalara, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) tarafından 100 milyon dolar ve Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından "İhracata Yönelik Devlet Yardımları" kapsamında 12.128 milyar TL tutarında destek yapılması beklenmektedir.

Kamu-Üniversite-Sanayi işbirliğini geliştirici çalışmalara ve bu işbirliğini kullanarak kamu ve üniversitelerdeki bilgi birikiminin ekonomik ve toplumsal faydaya dönüştürülmesini sağlayan teknopark, yenilik merkezleri ve AR-GE merkezlerinin faaliyetlerine ve geliştirilmelerine devam edilmiştir. Bu kapsamda yatırım programında yer alan AR-GE Merkezi ve Teknoparklara ilave olarak, "Elektronik, İleri Yüzey Teknoloji Triboloji, Yüksek Verimli Bitki Çeşitleri Tohumlarının İslahı ve Üretimi ile ilgili Biyoteknoloji, Tekstil Sanayii Temiz Teknolojileri" AR-GE Merkezlerinin kurulması, küçük müteşebbislerin risk sermayesi yoluyla desteklenmesi, teknopark AR-GE projelerine uygun koşullarda destek verilmesi amacıyla yönelik olarak Dünya Bankası destekli Teknoloji Geliştirme Projesi II'nin toplam 155 milyon doları kredi imkanından TTGV'ye 60 milyon dolar kaynak ayrılmıştır. TÜBİTAK/Marmara Araştırma Merkezi'nin üniversite-sanayi işbirliği çerçevesinde pazara yönelik hizmet veren bir kuruluş haline getirilmesine yönelik alt yapısının güçlendirilmesi çalışmaları Teknoloji Geliştirme Projesi II kapsamında desteklenerek sürdürülmektedir.

Ulusal Metroloji Enstitüsü ve Türk Patent Enstitüsü'nün alt yapılarının Teknoloji Geliştirme Projesi II kapsamında güçlendirilmesi çalışmaları başlatılmıştır.

Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulunun 25 Ağustos 1997, 2 Haziran 1998 tarihlerinde yaptığı üçüncü ve dördüncü toplantılarında alınan kararlarla ilgili çalışmalar sürdürülmektedir.

İkili teknik yardım anlaşmaları çerçevesinde Almanya, Japonya, İsrail, Hollanda, İtalya'dan, çok taraflı işbirliği ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, UNFPA, UNICEF, ILO, UNIDO, FAO, UNESCO gibi Birleşmiş Milletler kuruluşlarından sağlanan teknik yardımlar insan kaynaklarımızın niteliğinin artırılması, mevcut kuruluşlarımızın günün şartlarına uyum sağlaması ve ihtiyaç duyulan yeni kurumların oluşturulması amacıyla kullanılmıştır.

b) Amaçlar

Bilim ve teknoloji yeteneğinin yükseltilmesi için AR-GE faaliyetlerinin desteklenmesi sürdürülecektir.

Kamu-Üniversite-Sanayi işbirliği geliştirilecektir.

"Off-Set" anlaşmalarından ülkenin teknolojik yeteneğini yükseltme yönünde yarar sağlanmasına çalışılacaktır.

AR-GE'ye dayalı kamu tedarik politikası oluşturulması çalışmaları neticelendirilecektir.

İnovasyon konusunda izlenen ulusal politikanın gözden geçirilmesi ve eksikliklerinin tesbiti ile ilgili TÜBİTAK, DİE, KOSGEB, TPE, TTGV tarafından yürütülen Ulusal İnovasyon Projesi tamamlanacak ve gerekli tedbirler alınacaktır.

Erken yaşlardan itibaren topluma bilimi sevdirmeye yönelik hizmet sağlayan Bilim ve Teknoloji Merkezlerinin yaygınlaştırılmasına çalışılacaktır.

İleri teknoloji için gerekli teknik eleman yetiştirilmesine yönelik eğitim programlarına öncelik verilecektir.

Teknik yardımlardan ve uluslararası faaliyetlerden en iyi şekilde yararlanmak için kurumların planlama, koordinasyon, takip ve değerlendirme çalışmaları hızlandırılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Teknoloji temeline dayalı, yaratıcı girişim ve atılımları özendirerek risk sermayesi yatırım ortaklıkları ile ilgili çalışmalar tamamlanacaktır.

Tamamlanma aşamasına gelen Teknopark ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Yasası Taslağı ile ilgili çalışmalar Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, TÜBİTAK ve TTGV tarafından sonuçlandırılacaktır.

Üniversite-Sanayi İşbirliği Mevzuatı, Araştırmacı Şirketler Mevzuatını da içine alacak şekilde hazırlanacaktır.

Araştırmacı personel açığının kapatılması ve araştırmacılığın teşvik edilmesi amacı doğrultusunda mevzuat düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.

Elektronik Ticaret ile ilgili hukuki altyapı çalışmaları sürdürülecektir.

Kamunun Orta ve Uzun Vadeli Tedarik Politikasına ilişkin düzenlemeler sonuçlandırılacaktır.

Türkiye Metroloji Enstitüsü Kanununun çıkarılması çalışmaları tamamlanacaktır.

8. DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AB'YE UYUM) PROJESİ

GATT çerçevesinde Uruguay Müzakereleri sonrasında kurulan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'nün kurumsal niteliği hukuki temele oturtulmuş ve yaptırım gücü artırılmış, aynı zamanda da sanayi ürünleri ticaretine ilaveten tarım ve hizmet ürünleri ticareti ile birlikte fikri mülkiyet haklarını içine alacak biçimde genişletilmiştir.

DTÖ III. Bakanlar Konferansı, Uruguay Round müzakereleri ile kuralları daha belirgin biçimde ortaya konan çok taraflı ticaret sisteminin güçlendirilmesi ve daha iyi işleminin sağlanması açısından 2000 yılında başlanması öngörülen ve "Millenium Round" olarak adlandırılan yeni çok taraflı ticaret müzakerelerinin de başlangıcını oluşturmuş olacaktır. Bu müzakereler sonucunda, bugüne kadar kesin bir çözüme bağlanamayan sorunların da etkili düzenlemelere kavuşturulması mümkün olacaktır.

"Millenium Round" da Ticaret ve Rekabet, Ticaret ve Yatırım, Ticaret ve Çevre, Kamu Alımları, Tarım, İleri Tarife Müzakereleri, Hizmetler ve Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları (TRIPs) gibi konular gündeme gelecektir. Bu çerçevede, Türkiye'nin ilgili konulardaki pozisyonunun belirlenmesi ve önceliklerinin tespit edilmesinde fayda bulunmaktadır.

A. AVRUPA BİRLİĞİ İLE İLİŞKİLER

a) Mevcut Durum

AB'ye tam üyelik perspektifi içerisinde, gerek gümrük birliğinin gerçekleştirilmiş olması, gerek AB'nin yeni bir genişleme sürecine girmiş bulunması neticesinde, Türkiye'nin AB'ye katılımına yönelik girişimler yoğunlaştırılmıştır.

AB'nin 12-13 Aralık 1997 tarihlerinde Lüksemburg'da gerçekleştirilen Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi, Türkiye'yi, yeni genişleme hareketi içinde uygulamaya koyduğu "katılım stratejisi" ne dahil etmemiş, Türkiye'nin AB'ye adaylığını bazı özel siyasi koşullara bağlamıştır. 15-16 Haziran 1998'de toplanan Cardiff Zirvesi ise Türkiye'yi AB'ye katılım sürecine dahil etme konusunda bir adım atmıştır. Zirvede varılan sonuca göre, Avrupa Komisyonu, diğer aday ülkeler bakımından izlediği yönteme koşut olarak, Türkiye tarafından AB'ye üyelik yönünde sürdürülen çalışmaları izlemek ve bu alandaki gelişmeler hakkında Zirveye düzenli rapor vermekle görevlendirilmiş ve Komisyonun, Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla hazırlanan ve 4 Mart 1998 tarihinde yayımlanan "Türkiye için Avrupa Stratejisi" başlıklı Belgeyi, Türkiye'nin de görüşlerini alarak zenginleştirmesi tavsiye edilmiştir.

Buna karşılık, Lüksemburg Zirvesinde Türkiye'nin üyeliği için öngörülen siyasi nitelikteki özel koşullar, Cardiff Zirvesinde de teyit edilmiştir.

11-12 Aralık 1998'de gerçekleştirilen Viyana Zirvesi ve 3-4 Haziran 1999 gerçekleştirilen Köln Zirvesinde de Türkiye açısından öne sürülen özel siyasi koşulların bertaraf edilmesine ilişkin bir gelişme sağlanamamıştır.

AB Dışişleri Bakanlarının 4-5 Eylül 1999 tarihlerinde Finlandiya'da yaptıkları gayri-resmi toplantıda, Türkiye'ye resmi adaylık statüsü kazandırılması yönünde AB üyesi ülkeler arasında bir görüş birliği sağlanamamıştır. Ancak, söz konusu toplantıda Türkiye'ye deprem zararını karşılamak için 30 milyon Euro'luk insani ve yeniden yapılanma yardımı verilmesine, Avrupa Yatırım Bankasından 500-600 milyon dolarlık kredi sağlanmasına ve 2000 yılında işlemeye başlayacak olan MEDA II fonundan Türkiye'ye önemli bir pay ayrılmasına karar verilmiştir. Ayrıca, Türkiye'ye verilmesi kararlaştırılan, ancak özellikle Yunan engellemeleri sonucunda bir türlü serbest bırakılmayan 150 milyon Euro tutarındaki yardım konusunda vetonun kaldırılacağı, Yunanistan tarafından açıklanmıştır.

Cardiff zirvesinde alınan Karara uygun olarak, Avrupa Komisyonu, Türkiye'nin Kopenhag Kriterleri bakımından performansını inceleyen ilk raporunu, 4 Kasım 1998 tarihinde yayımlamıştır. Böylece, Türkiye'nin diğer aday ülkelerle birlikte, katılım süreci çerçevesinde, üyelik şartları açısından gelişimi, Avrupa Komisyonu tarafından düzenli inceleme altına alınmış bulunmaktadır. Nitekim, 13 Ekim 1999 tarihinde Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanmış olan Türkiye'ye ilişkin ikinci raporda da, Türkiye'nin AB ile gümrük birliğini gerçekleştirme hususunda ciddi bir performans gösterdiğine dikkat çekilerek, aday ülkeler arasına Türkiye'nin de dahil edilmesi yönünde görüş bildirilmiştir.

Cardiff Zirvesini izleyen dönemde, Türkiye-AB ilişkileri bağlamında Türkiye'de yürütülen çalışmalar, bir yandan Türkiye için, Türkiye'nin Birliğe katılımı yönünde bir "katılım stratejisi"nin AB'nin yetkili kurumlarıyla birlikte geliştirilmesi amacıyla, öbür yandan da, Türkiye'nin AB politika ve düzenlemelerine uyum sağlaması yönünde yapılacak çalışmaların yeniden programlanması hedefine dönük tutulmuştur. Bu çerçevede, ilk olarak, Türkiye'nin katılım stratejisinin AB ile ortak bir zeminde hazırlanmasını sağlamak bakımından temel olması düşüncesiyle, "Türkiye-AB İlişkilerini Geliştirme Stratejisi" adlı belge hazırlanmış ve Bakanlar Kurulu tarafından onaylandıktan sonra 22 Temmuz 1998 tarihinde AB tarafına iletilmiştir. Ayrıca, 1998-2000 yıllarını kapsayan bir uyum çalışması programı hazırlanarak, 24.11.1998 tarih ve 1998/31 sayılı Başbakanlık Genelgesi olarak çıkarılmıştır.

Bu Genelgeden sonra, Türkiye'nin, AB'ye üyeliğini kendi yararı ve amaçları doğrultusunda hızlandırmak amacıyla, gerçekleştirilmesi gerekli hukuki ve kurumsal çalışmaların tamamlanması hususunun yeniden vurgulanması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede, 1999-2000 yıllarını kapsayan uyum çalışması programını da içeren 5.8.1999 tarih ve 1999/46 sayılı Başbakanlık Genelgesi çıkarılmıştır.

Esas itibarıyla, Türkiye, gümrük birliğinin uygulama usul ve esaslarını belirleyen 6 Mart 1995 tarihli ve 1/95 sayılı Kararda yer alan hükümler çerçevesinde sanayi ürünlerinin serbest dolaşımına yönelik engellerin kaldırılması ve özellikle Türk ekonomi hukukunun, gümrük birliğinin iyi işlemlerini temin etmek amacıyla, gümrükler ve dış ticaret, rekabet, fikri ve sınai haklar gibi gümrük birliği ile doğrudan ilgili alanlarda çok yoğun bir yasalastırma hareketini gerçekleştirmiştir. Ancak, 1/95 sayılı OKK'ya göre alınması gereken tüm tedbirler henüz tamamen alınabilmiş değildir. Söz konusu eksikliklerin giderilmesine yönelik çalışmaların yanısıra, gümrük birliği sonrasındaki 3 yıllık ve 5 yıllık dönemler için Türkiye'nin gerçekleştirmesi gerekli olan yeni mevzuat değişikliği ile ilgili çalışmalar da devam etmektedir.

1/95 sayılı Karar çerçevesinde Türkiye'de Ekim 1999 tarihi itibarıyla gerçekleştirilmiş bulunan hukuki ve kurumsal düzenlemeler şunlardır:

95/7603 sayılı Karar ile 1 Ocak 1996 tarihi itibarıyla, 12 ve 22 yıllık listelerde yer alan ürünlerde, Topluluğa karşı gümrük vergileri kaldırılmış ve üçüncü ülkelere karşı Türk Gümrük Tarifesinin Topluluk Ortak Gümrük Tarifesine (OGT) uyumu, 2/95 sayılı OKK'nın ekindeki listede yer alan bazı ürünler dışında sağlanmıştır. Anılan listedeki ürünlerde ise, 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren 5 yıllık bir süre zarfında, aşamalı olarak gerçekleştirilmesi öngörülen gümrük vergisi indirimleri hazırlanan takvim uyarınca gerçekleştirilmektedir. Bu indirimler sonucunda, 1 Ocak 2001 tarihi itibarıyla, söz konusu listede yer alan ürünlerde de OGT'ye uyum sağlanmış olacak ve üçüncü ülkelere karşı OGT oranları uygulanmaya başlanacaktır.

1/95 sayılı OKK, işlenmiş tarım ürünleri açısından da ithalat rejiminde yeni düzenlemeler yapılmasını öngörmektedir. İşlenmiş tarım ürünleri, farklı gümrük rejimlerinin uygulandığı tarım ve sanayi payı olmak üzere iki unsurdan oluşmaktadır. Topluluk tarafından Katma Protokol uyarınca Türkiye için sıfırlanmış olan sanayi payına tekabül eden gümrükler, Türkiye tarafından da Topluluk için aşamalı olarak indirilerek, 1999 yılı İthalat rejimi Kararında yer alan düzenlemeler ile sıfırlanmıştır. Tarım payına tekabül eden gümrükler ise, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile belirlenmiş usuller çerçevesinde Türkiye tarafından Topluluğa ve üçüncü ülkelere karşı uygulanacaktır.

Bitki sağlığı, hayvan sağlığı ve gıda kontrolü tedbirleri bakımından Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve Topluluk kuralları göz önünde bulundurularak yapılan çalışmalar sonucunda gıda mevzuatımız uluslararası normlarla esas itibarıyla uyumlu hale

getirilmiştir. Gıda Kanunu, 560 sayılı KHK ile değiştirilmiş ve ilgili yönetmelikler Topluluk mevzuatı esas alınarak hazırlanmış bulunmaktadır.

Malların serbest dolaşımı kapsamında, Türkiye 1 Ocak 1999 tarihinden geçerli olmak üzere Pan-Avrupa menşe kümülasyonu sistemine dahil edilmiştir.

Gümrük birliğinin aksamadan işlemlerini sağlamak bakımından en önemli düzenlemelerden birisi Türk gümrük mevzuatının AT gümrük mevzuatına uyumudur. Bu amaçla, Topluluğun Gümrük Kodunu ve uygulama tüzüğünü esas alan 4458 sayılı Gümrük Kanunu 4 Kasım 1999 tarih ve 23866 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunun yürürlüğe girmesini takiben, anılan Kanunun uygulanmasına ilişkin bir Gümrük Yönetmeliğinin de uygulamaya konulması gerekmektedir. Türk Gümrük İdaresini teşkilat ve altyapı alanlarında Topluluk sistemiyle uyumlu hale getirmek amacıyla, Gümrük Müsteşarlığı Teşkilat Kanunu Tasarısı çalışmaları sürdürülmektedir.

Türkiye'nin dampingli ve/veya sübvansiyonlu ithalata karşı korunmasını düzenleyen 3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 4412 sayılı Kanun 25 Temmuz 1999 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Yukarıdaki hususlara ek olarak, Madencilik Fonuna maden ithalatı ve ihracatından yapılan kesintilerin kaldırılması amacıyla Maden Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı yasalara kadara soruna çözüm bulunması için Maden Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik ile, ithalattan alınan Madencilik Fonu sıfıra indirilmiştir.

6326 sayılı Petrol Kanununun 112. Maddesinin 5. fıkrasına göre üçüncü ülkelerden muaf ithal edilen ham petrole rafineri çıkışında Gümrük Tarife Cetvelinde yer alan ortak gümrük tarifeleri uygulanmakta, bu ise Türkiye'de faaliyet gösteren firmaların rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle, Petrol Kanununun, söz konusu olumsuzlukları ortadan kaldıracak şekilde değiştirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

Ticaret politikası araçlarına ilişkin Topluluk mevzuatına uyum sağlanması çerçevesinde, daha önce ihracında Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu (DFİF) kesintisi uygulanan ürünlerden fındık, zeytinyağı, çavdar, hayvan derileri ve postları haricindeki ürünlere uygulanmakta olan söz konusu kesinti kaldırılmıştır.

Türkiye'nin OKK'nın 41. maddesi gereğince üstlenmiş bulunduğu, kamu teşebbüsleri ve teşebbüslere tanınan özel veya inhisari hakların tabi olduğu kurallar ile, Topluluk mevzuatı arasında uyum sağlanması yükümlülüğünün yerine getirilmesine ilişkin henüz sistematik bir çalışma başlatılamamıştır. Ancak, 1/95 sayılı OKK'nın 42. maddesi çerçevesinde 1942 tarih ve 4250 sayılı İspirto ve İspirto İçkiler İnhisarı Kanununda, TEKEL İdaresinin, alkollü içkilerin dağıtımı ve ithali üzerindeki inhisarını kaldırmayı amaçlayan düzenlemeleri içeren bir kanun tasarısı hazırlanmış olup TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu gündeminde bulunmaktadır.

Diğer taraftan, AB mevzuatına uyum çalışmaları çerçevesinde, 1177 sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Yasasının yaprak tütün üretiminden başlayarak, tütün mamulleri ticaretine kadar tüm safhalar dikkate alınarak, tütün ve tütün mamullerinin ülkemizde üretimine, iç ve dış alımı ve satımına, bu işlemlerden fon alınması ve kullanılmasına, tütün üreticilerinin desteklenmesine ilişkin usul ve esasları yeniden düzenleyen Tütün ve Tütün Mamulleri Kanunu Tasarısı da TBMM'ye sevk edilmiştir.

Türkiye, devlet yardımları bakımından, 1/95 sayılı OKK'dan kaynaklanan yükümlülüklerini tam olarak yerine getirememiştir. İhracata verilen destekler bakımından uyumluluk sağlanmış olmakla birlikte yatırıma yönelik yardımlarda uyuma yönelik değişikliklere ihtiyaç vardır. Mevcut mevzuatımız AB'deki temel ilkelere önemli ölçüde aykırılık oluşturmamakla birlikte, özellikle AB'nin hassas sektörleri için uyguladığı mevzuata uyum sağlamamız 1/95 sayılı OKK gereğidir.

Türkiye, 1/95 sayılı Karar kapsamında, 1996 yılından itibaren 5 yıllık bir süre içerisinde AT'nin üçüncü ülkelere karşı uygulamakta olduğu tercihli rejimleri üstlenmek durumundadır. Bu çerçevede, İsrail ile 1.5.1997, Romanya ile 1.2.1998, Litvanya ile 1.3.1998, Macaristan ile 1.4.1998, Estonya ile 1.7.1998, Çek ve Slovak Cumhuriyetleri ile 1.9.1998, Bulgaristan ile 1.1.1999 tarihlerinden itibaren Serbest Ticaret Anlaşmaları yürürlüğe konulmuştur. Makedonya ile ise 7 Eylül 1999 tarihinde imzalanan Serbest Ticaret Anlaşmasının önümüzdeki günlerde, onay işlemlerinin tamamlanmasının ardından, yürürlüğe girmesi beklenmektedir. Polonya ile de uzun zamandan beri sürdürülmekte olan müzakerelerin neticesinde 4 Ekim 1999 tarihinde bir Serbest Ticaret Anlaşması imzalanmıştır. Öte yandan Tunus, Mısır, Fas ve Filistin ile müzakerelere devam edilmektedir.

Ayrıca, Slovenya ve Letonya ile imzalanan ve sırasıyla 15.7.1998 ve 21.9.1998 tarihlerinde TBMM'ye sevk edilen anlaşmaların onay prosedürleri devam etmektedir. Ürdün ve Malta'ya taslak anlaşma metinleri tevdi edilmiş, ancak henüz müzakerelere başlanmamıştır.

EFTA ülkeleri ile ticari ilişkiler, bu ülkelerden Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in 1995 yılında Avrupa Birliğine üye olmaları nedeniyle, 18 Nisan 1992 tarihinde yürürlüğe giren Türkiye-EFTA Serbest Ticaret Anlaşması ve aynı ülkelerle ikili bazda tarım ürünleri ticaretini düzenleyen anlaşmalar çerçevesinde, İsviçre, İzlanda, Lihtenştayn ve Norveç ile sürdürülmektedir.

Fikri ve sınai haklar alanında, Türkiye'nin katılması gereken uluslararası sözleşmelerden, Bern Sözleşmesinin Paris Metnine, Roma Sözleşmesine, Paris Sözleşmesinin Stokholm Metnine, Nis Anlaşmasının Cenevre Metnine ve Patent İşbirliği Antlaşmasına ve ayrıca Viyana ve Strazburg Anlaşmalarına katılım sağlanmıştır. 1997 yılında da, Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Sınıflandırılması Hakkında Lokarno Anlaşmasına, Patent İşlemleri Amacıyla Mikroorganizmaların Tevdi Edilmesinin Uluslararası Kabulü Konusunda Budapeşte Anlaşmasına ve Markaların Uluslararası Tescili ile İlgili Madrid Anlaşmasına ilişkin Protokole Türkiye'nin katılımı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, Marka Kanunları Harmonizasyonu Antlaşması, Avrupa Patent Sözleşmesi ve Bitki Türlerinin Korunması Hakkında UPOV Sözleşmesine Türkiye'nin katılımı yönündeki çalışmalar sürdürülmektedir. Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Tesciline İlişkin Lahey Sözleşmesine Türkiye'nin katılımı ise, anılan Sözleşmenin değiştirilmesi yolundaki çalışmalar halen devam ettiği için, ileriki yıllara bırakılmıştır.

Fikri mülkiyet haklarının AT sistemine paralel biçimde korunması amacıyla 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin 4110 sayılı Kanun çıkarılmıştır. Ancak, bu konuda AT mevzuatına uyum sağlanabilmesi için 5846 sayılı Kanunda bazı yeni değişikliklerin yapılması ve bunun yanı sıra, 3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanununun da gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, 5846 sayılı Kanunda öncelikle giderilmesi gereken eksikliklerin tamamlanması amacıyla, Kültür Bakanlığı bünyesinde başlatılan çalışmalar neticesinde hazırlanan Kanun Tasarısı TBMM'ye sevk edilmiştir.

TABLO: II.11- Türkiye-AT Dış Ticareti

	1997			1998			1998 (*)			1999 (*)	
	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış
Türkiye'nin Toplam İhracatı	26261,1	100,0	13,1	26881,4	100,0	2,4	17778,9	100,0	16507,7	100,0	-7,2
AT'ye İhracat	12247,8	46,6	6,1	13437,1	50,0	9,7	8634,6	48,6	8844,8	53,6	2,4
Türkiye'nin Toplam İthalatı	48558,7	100,0	11,3	45921,2	100,0	-5,4	31242,1	100,0	24993,6	100,0	-20,0
AT'den İthalat	24869,7	51,2	7,5	24090,7	52,5	-3,1	16046,6	51,4	13135,9	52,6	-18,1
Türkiye'nin Toplam Dış Ticaret Açığı	-22297,6	100,0	9,3	-19039,8	100,0	-14,6	-13463,2	100,0	-8485,9	100,0	-37,0
Türkiye'nin AT ile Dış Ticaret Açığı	-12621,9	56,6	8,9	-10653,6	56,0	-15,6	-7412,0	55,1	-4291,1	50,6	-42,1
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)		54,1			58,5			56,9		66,0	
AT'ye İhracatın AT'den İthalatı Karşılama Oranı		49,2			55,8			53,8		67,3	
Türkiye'nin Toplam İhracatı	26261,1	100,0	13,1	26881,4	100,0	2,4	17778,9	100,0	16507,7	100,0	-7,2

Kaynak: DPT, DİE

(*) Ocak-Ağustos

TABLO: II.12- Türkiye-EFTA Dış Ticareti

	1997			1998			1998 (*)			1999 (*)	
	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış
Türkiye'nin Toplam İhracatı	26261,1	100,0	13,1	26881,4	100,0	2,4	17778,9	100,0	16507,7	100,0	-7,2
EFTA'ya İhracat	414,3	1,6	23,3	355,8	1,3	-14,1	229,1	1,3	236,6	1,4	3,3
Türkiye'nin Toplam İthalatı	48558,7	100,0	11,3	45921,2	100,0	-5,4	31242,1	100,0	24993,6	100,0	-20,0
EFTA'dan İthalat	1287,2	2,7	15,7	1168,2	2,5	-9,2	830,9	2,7	570,0	2,3	-31,4
Türkiye'nin Toplam Dış Ticaret Açığı	-22297,6	100,0	9,3	-19039,8	100,0	-14,6	-13463,2	100,0	-8485,9	100,0	-37,0
Türkiye'nin EFTA ile Dış Ticaret Açığı	-872,9	3,9	12,5	-812,4	4,3	-6,9	-601,8	4,5	-333,4	3,9	-44,6
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)		54,1			58,5			56,9		66,0	
EFTA'ya İhracatın EFTA'dan İthalatı Karşılama Oranı		32,2			30,5			27,6		41,5	

Kaynak: DPT, DİE

(*) Ocak-Ağustos

Sınai mülkiyet haklarının güvence altına alınması amacıyla; patent haklarının, endüstriyel tasarımların, coğrafi işaretlerin ve markaların korunması hakkında kanun hükmünde kararname yürürlüğe girmiştir. Ancak bu düzenlemelerin cezai hükümler içermemesi nedeniyle ortaya çıkan boşluğun doldurulması için sınai mülkiyet hakları ile ilgili cezai hükümleri içeren 4128 sayılı Kanun çıkarılmıştır. 1/95 sayılı OKK'ya göre, gümrük birliği sonrasındaki 3 yıllık dönem içerisinde Türkiye'nin gerçekleştirmesi gerekli mevzuat uyum çalışmaları çerçevesinde, sınai mülkiyet alanında, entegre devrelerin topografyalarının ve bitki türlerinin korunması amacıyla hukuki düzenleme yapılması çalışmaları sürdürülmektedir.

Aynı şekilde, sınai haklarla ilgili mevzuatın uygulanmasında görev almak üzere, ihtisas mahkemelerinin kurulması yoluna gidilecektir. Anılan mahkemeler kuruluncaya kadar, bu konuda, geçici olarak, Asliye Ticaret, Asliye Hukuk ve Asliye Ceza Mahkemeleri görevlendirilmiştir.

Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan Fikri Mülkiyet Kanunlarının Etkin Olarak Uygulanması Projesi kapsamında, fikri ve sınai haklar konusundaki uyuşmazlıklarda ihtisaslaşmayı teminen, 12 mahkemeyi içine alan (Adana, Ankara, Bursa, Eskişehir, İstanbul, Beyoğlu, İzmir, Karşıyaka, Kadıköy, Kayseri, Konya, Mersin) pilot uygulamaya da yer verilmektedir. AB Komisyonu, Projeyi MEDA fonlarından destekleme konusunda ilke kararı almışsa da henüz Türkiye'ye bu amaçla herhangi bir kaynak aktarılmamıştır.

Tüketicinin sağlık ve güvenliğinin ve ekonomik çıkarlarının korunması konusunda, AB'de kabul edilen esaslara uyum sağlanabilmesi için, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda bazı değişikliklerin ve yeni düzenlemelerin yapılması amacıyla, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı bünyesinde başlatılan çalışmalar sürdürülmektedir. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda kurulması öngörülen Tüketici Konseyi, Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri ve Reklam Kurulu kurularak çalışmaya başlamıştır. Tüketici mahkemeleri kuruluncaya kadar, bu alanda, geçici olarak, Asliye Ticaret ve Asliye Hukuk Mahkemeleri görevlendirilmiştir.

Vergi hukuku alanında, dolaylı vergilere ilişkin düzenlemelerin, AT mevzuatında yer alan esaslara uygun hale getirilmesine yönelik olarak hazırlanan Özel Tüketim Vergisi Kanun Tasarısına ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir.

Ticarette teknik engellerin kaldırılması ve dolayısıyla sınai mevzuat alanındaki düzenlemelerin 1/95 sayılı OKK'nın 8/2 maddesinde öngörüldüğü üzere Topluluk sistemiyle uyumlaştırılması konusunda Ortaklık Konseyi tarafından 1997 yılında 2/97 sayılı Karar çıkarılmıştır. Bu Karar çerçevesinde teknik mevzuat uyumu çalışmaları hızlandırılmış olup, Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Tasarısı hazırlanmış ve TBMM'ye sunulma aşamasına getirilmiştir.

Akreditasyon sisteminin ulusal ve uluslararası düzeyde işlerlik kazanmasını sağlamak amacıyla hazırlanmış olan 4457 sayılı Türkiye Akreditasyon Konseyi Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun 4 Kasım 1999 tarih ve 23866 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kamu ihaleleri alanında, 2886 sayılı Devlet İhale Kanununda AT mevzuatına uygun değişiklikler yapılması yönündeki hazırlık çalışmaları sürdürülmektedir.

İşçilerin serbest dolaşımı konusunda herhangi bir ilerleme sağlanamamıştır. Buna karşılık, Avrupa ülkelerinde çalışmakta olan Türk vatandaşlarının hukuki ve sosyal

durumlarının iyileştirilmesine yönelik olumlu adımların ilgili ülkeler tarafından atılması hususunda Türkiye'nin beklentisi devam etmektedir.

Çevrenin korunmasına ilişkin mevzuatın AT mevzuatına uyumlu hale getirilmesi için gerekli mevzuat uyum çalışmaları Çevre Bakanlığının koordinasyonunda yürütülmektedir.

Taşımacılık alanında ise, Türkiye "Transit Sözleşmesi"ne dahil edilmediği için Türkiye ile Topluluk arasında büyük sorunlar yaşanmaktadır. Türkiye'nin Avrupa Transit Sistemine dahil olması, sorunları büyük ölçüde azaltacaktır.

AB tarafından Türkiye ile mali işbirliğinin yeniden başlatılmasına ilişkin 6 Mart 1995 tarihli Topluluk bildirisi çerçevesinde Türkiye'ye toplam 2,8 milyar ECU civarında olacağı tahmin edilen mali yardım sağlanabileceği ifade edilmiştir.

Ancak, 1995 yılından başlayarak beş yıllık bir süre için AB bütçe kaynaklarından sağlanacağı ifade edilen 375 milyon ECU'lük hibe ile özel AYB kredileri ile ilgili tüzükler AB Konseyinde yasalaştırılmadığından Türkiye tarafından kullanılamamıştır.

Söz konusu Topluluk Bildirisi çerçevesinde, Türkiye'ye, ilk olarak Yenileştirilmiş Akdeniz Programı (YAP) kaynağından 1999 yılında 339,5 milyon ECU'lük kredi kullanılmıştır.

Daha sonra, Türkiye'ye, AB'ye üye olmayan Akdenizli ülkelerin yararlandırılmasına yönelik olarak uygulamaya konan MEDA Programı çerçevesinde 375 milyon ECU'lük hibe ve EURO-MED'den 200 milyon ECU'lük kredi sağlanmıştır. YAP ve EURO-MED çerçevesindeki AYB kredilerinin tahsisat işlemleri tamamlanmış olup, MEDA çerçevesinde de 1996 yılı hesabından 33 milyon ECU, 1997 yılı hesabından 70,2 milyon ECU ve 1998 yılı hesabından 132,5 milyon ECU tutarında hibe kaynağın projelere tahsisi gerçekleşmiştir. Halen MEDA çerçevesindeki hibelerin son yıllık dilimine ilişkin tahsisat işlemleri sürmektedir.

AB'den sağlanabilen bu kaynakları bağlı buldukları çeşitli kısıtlar ve AB tarafının tavrı nedeniyle Türkiye'nin gümrük birliğinden doğan ihtiyaçlarına yeterince yönlendirmek mümkün olamamıştır.

Gümrük birliği konusunda alınan mesafe ve Türkiye'nin dünya ekonomik düzeniyle bütünleşme konusundaki kararlılığı, AB'nin genişleme sürecinde meydana gelen gelişmelerle birleşince, son dönemde "mevzuat uyum" çalışmalarının yönü ve kapsamında değişiklik yapma gereği ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede, gümrük birliğinin kapsamıyla sınırlı "mevzuat uyumu" yanında, "Avrupa Birliği müktesebatına (Union Acquis) uyum" çalışmalarını ikame etme hazırlıklarına başlanmıştır. Bu kapsamda olmak üzere, öncelikle, AB müktesebatına uyum konusunda durum tespiti çalışmalarına Temmuz 1998 tarihi itibarıyla başlanılmıştır.

b) Amaçlar

Başta sanayi ürünlerinde gümrük birliğinin daha sağlıklı işlemesine yönelik tedbirlerin alınmasının yanısıra, Türkiye'nin AB'ye tam üyelik hedefi doğrultusunda yapılması gereken çalışmalar sürdürülecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Ortaklık Konseyinin 1/95 sayılı Kararı uyarınca çeşitli ülkelerle yürütülmekte olan Serbest Ticaret Anlaşmaları görüşmelerinin tamamlanması sağlanacaktır.

Gümrük idarelerinin modernizasyonu ve otomasyonu çalışmalarına hız verilecektir. Bu kapsamda, Gümrük Müsteşarlığı Teşkilat Kanunu'nun yasalaşması için çaba gösterilecektir.

Sınai mevzuat alanında AB sistemine uyum sağlanması yönündeki mevzuat değişiklikleri ile ilgili çalışmalar hızlandırılacak ve "Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun (Çerçeve Kanun) Tasarısının" ivedilikle yasalaşması ile ilgili çalışmalara devam edilecektir.

Madencilik Fonuna maden ithalatı ve ihracatından yapılan kesintilerin kaldırılması amacıyla gerekli hukuki düzenlemeler yapılacaktır.

Türkiye'de faaliyet gösteren firmaların rekabet gücünün olumsuz etkilenmesine yol açan, üçüncü ülkelerden gümrük vergilerinden muaf olarak ithal edilen ham petrolden rafineri çıkışında Gümrük Tarife Cetvelinde yer alan oranlarda vergi tahsil edilmesi uygulamasına son verilmesi amacıyla Petrol Kanununda gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Fikri mülkiyet hakları alanında, 1/95 sayılı OKK'dan kaynaklanan yükümlülüklerimiz çerçevesinde 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda değişiklik yapılması amacıyla hazırlanan kanun tasarısı TBMM'ye sevk edilmiştir. 1/95 sayılı OKK'ya göre, gümrük birliği sonrasındaki 3 yıllık dönem içerisinde Türkiye'nin gerçekleştirmesi gerekli mevzuat uyum çalışmaları çerçevesinde, sınai mülkiyet alanında, entegre devrelerin topografyalarının ve bitki türlerinin korunması amacıyla gerekli hukuki düzenlemeler yapılacak; fikri mülkiyet alanında ise veri tabanlarının ve kablo ve uydu yayınlarında eser sahibinin haklarının ve komşu hakların AB mevzuatına uygun şekilde korunmasının sağlanması amacıyla mevzuat gözden geçirilecektir. Ayrıca, sınai mülkiyet hakları alanında Marka Kanunları Harmonizasyonu Antlaşmasına, Avrupa Patent Sözleşmesine ve Bitki Türlerinin Korunması Hakkında UPOV Sözleşmesine Türkiye'nin taraf olması sağlanacaktır. Fikri ve sınai mülkiyet hakları alanında çıkacak ihtilaflara bakmak üzere ihtisas mahkemelerinin kurulması konusunda gerekli çalışmalar sürdürülecektir.

Kamu ihaleleri alanında, özellikle rekabetin ve şeffaflığın tam olarak sağlanabilmesi amacıyla, 2886 sayılı Devlet İhale Kanununda gerekli değişikliklerin yapılması çalışmaları tamamlanacaktır.

Vergilendirme alanında öncelikle 1/95 sayılı OKK'nın 50'nci maddesi çerçevesinde dolaylı vergilere ilişkin düzenlemelerin tamamlanmasına çalışılacaktır. Bu çerçevede, Özel Tüketim Vergisi Kanun Tasarısına ilişkin çalışmalar tamamlanacaktır.

Tüketicinin korunması alanında, tüketicinin sağlık ve güvenliğinin ve ekonomik çıkarlarının korunması konusunda, AB'de kabul edilen esaslara uygun kurumsal değişiklikler ve düzenlemeler gerçekleştirilecektir. Ayrıca, tüketicinin korunması alanında ihtisas mahkemelerinin kurulması sağlanacaktır.

Rekabet hukuku alanında, AB'nin, blok muafiyet tüzüklerine paralel düzenlemelerin uygulamaya konulmasına devam edilecektir.

Kamu teşebbüsleri ve kendilerine özel veya inhisari haklar tanınan özel teşebbüslerle ilgili olarak Topluluk mevzuat ve içtihadında yer alan ilkeler doğrultusundaki mevzuat değişiklikleri tamamlanacaktır.

Türkiye'nin, OKK'nın 42. maddesi uyarınca üstlenmiş bulunduğu, ticari nitelikli tüm devlet tekellerinin, Türk vatandaşları ile AB üyesi devlet vatandaşları arasında, malların

üretimi ve pazarlanması koşullarında ayrımcılık yapılmamasını temin edecek biçimde yeniden düzenlenmesi yükümlülüğünün yerine getirilmesine yönelik çalışmalar tamamlanacaktır.

Devlet yardımlarına ilişkin Türk mevzuatı, Topluluğun bu konudaki mevzuatına uygun hale getirilirken, OKK'da Türkiye için öngörülen özel imkanlardan yararlanmak üzere, Türkiye'nin az gelişmiş yörelerinin kalkınmasını sağlayacak ve gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyumu kolaylaştıracak devlet yardımları tespit edilecektir. Bunun için Topluluğun bölgesel kalkınmışlık kriterlerine uyum amacıyla başlatılan çalışmalar tamamlanarak, yardımlar bu bazda uygulanacaktır. AB'nin hassas sektörleri sayılan tekstil, konfeksiyon, sentetik elyaf, otomotiv, demir-çelik, gemi inşa gibi alanlardaki teşvik mevzuatına da uyum sağlanacaktır.

Çevre ve ulaştırma sektöründe Türk mevzuatının AB mevzuatına uyum çalışmalarına hız verilecek, ayrıca Avrupa Çevre Ajansına katılım maliyetinin yüksek olması nedeniyle proje bazında katılım sağlanmasına ilişkin çalışmalar sürdürülecektir.

Bilim ve teknoloji alanında 1998 yılında uygulamaya giren Beşinci Çerçeve Programına (1998-2002) Türkiye'nin "ortak üye" olarak katılımının sağlanması için gerekli çalışmalar sürdürülecektir.

Hizmetlerin serbest dolaşımının tedricen gerçekleştirilmesi amacına yönelik düzenlemelerin gözden geçirilmesi ile ilgili çalışmalar hızlandırılacaktır.

Yükseköğretim programlarında AB ve uluslararası kamu hukuku, uluslararası özel hukuk, uluslararası iktisat ve uluslararası ilişkiler ile ilgili konulara ağırlık verecek biçimde gerekli değişikliklerin yapılması yönündeki çalışmalar sürdürülecektir.

AB ile bütünleşme sürecinde izlenecek temel strateji doğrultusunda, politikaların oluşturulması ve hizmetlerin etkin biçimde yürütülmesi ve Topluluk ile ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla, çeşitli kurumlar arasında bilgi akımını ve etkili işbirliğini sağlamaya yönelik koordinasyonun gerçekleşmesi için gerekli kurumsal düzenlemeler tamamlanacaktır.

Gümrük birliğinin sağlıklı işlemesi amacına yönelik olarak gerçekleştirilmesi gereken mevzuat uyum çalışmalarının yanısıra, AB'ye tam üyelik hedefi çerçevesinde, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının katılımıyla, Türk mevzuatının AB müktesebatına (Union Acquis) uyum konusunda hangi noktada olduğunu ve uyuma yönelik çalışmaların, Türkiye ve AB'nin öncelikleri bakımından, getireceği mali yük, gerektireceği idari yapılar ve tamamlanması için gereken süre gibi hususların tespiti amaçlarıyla, AB müktesebatının sistematiğine uygun olarak başlatılan çalışmalar sürdürülecektir.

Gerek küreselleşme ve AB ile entegrasyon yönünde politikaların oluşturulması ve uygulanmasında, gerek yeniden düzenlenecek kurumsal yapının işleyişinde kalifiye insan gücü ve özellikle ekonomi, dış politika ve hukuk alanlarında sorunlara, uluslararası ilişkilerin gerektirdiği açılardan yaklaşabilen uzman personel yetiştirilebilmesini teminen, yüksek öğretim programlarında uluslararası konulara ağırlık verilecek biçimde gerçekleştirilmesi gerekli değişikliklere yönelik çalışmalara hız verilecektir.

B. TÜRK CUMHURİYETLERİ İLE İLİŞKİLER

a) Mevcut Durum

Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları ile ilişkilerimiz dış politika hedeflerimiz doğrultusunda, orta ve uzun vadeli milli menfaatlerimize ve bölgenin menfaatlerine uygun şekilde 1999 yılında da sürdürülmüştür.

Küresel mali kriz ve özellikle Rusya krizi bölgeyi olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir. Bu nedenle ilk kez 1996 yılında pozitif bir büyüme gösteren Türk Cumhuriyetleri ekonomileri 1998 yılında yavaşlamış veya gerilemiştir. Maden ve enerji fiyatlarının düşmesi, bazı tarım ürünlerinde düşük rekolte ve sel felaketleri ekonomik gelişmeleri etkileyen diğer faktörler olmuştur.

Azerbaycan ekonomisini yeniden yapılandırma sürecinde, dış ticaret rejimini ve fiyat mekanizmasını önemli ölçüde serbestleştirmiştir. 1998 yılında yüzde 10 büyüyen Azerbaycan GSYİH'sinin 1999 yılında yüzde 7 oranında büyümesi beklenmektedir.

Kazakistan Rusya krizi ve hammadde fiyatlarından en çok etkilenen Cumhuriyetlerden birisi olmuştur. 1998 yılında yüzde 3 oranında küçülen Kazakistan ekonomisinin 1999 yılında da yüzde 2 oranında küçüleceği tahmin edilmektedir. Bu gelişmede uluslararası hammadde fiyatlarının düşmesi önemli rol oynamıştır. Düşük hammadde fiyatları yabancı sermaye girişini de etkilemiş, 1997'de 1,321 milyar dolar ile bağımsızlık sonrası en yüksek değerine ulaşan yabancı sermaye girişi 1998'de 1,158 milyar dolara gerilemiştir. 1993-98 döneminde Kazakistana giren yabancı sermaye 7,85 milyar dolar ile Türk Cumhuriyetleri arasında en yüksek değere ulaşırken bunun yüzde 48'i petrol ve gaz yatırımlarına yüzde 24'ü demirdışı metaller sektörüne yapılmıştır.

TABLO: II.13- Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri'nin Seçilmiş Bazı Ekonomik ve Sosyal Göstergeleri

	Türkiye	Azer- baycan	Kaza- kistan	Kırgız Cumh.	Türkme- nistan	Özbe- kistan
Nüfus (Milyon) ¹⁹⁹⁸	63	8	16	5	5	24
Yüzölçüm(Bin km ²) ¹⁹⁹⁶	775	87	2.717	199	488	447
GSMH(Milyar Dolar) ¹⁹⁹⁸	200,5	3,9	20,6	1,6	3,0 ²	20,9
GSMH (Dünyadaki Sıralaması)	22	125	64	162	136	62
GSMH'nin 1997-98 Döneminde Büyümesi (%)	3,8 ¹	9,4	-2,6	4,2	3,4 ²	3
Kişi Başına GSMH (Dolar) ¹⁹⁹⁸	3.160	490	1.310	350	640 ²	870
Dış Borç (Net Bugünkü Değerinin GSMH'ye Oranı), (%) ¹⁹⁹⁷	43	10	19	39	59	11

Kaynak: World Development Report 1999

1) DPT "Temel Ekonomik Göstergeler, Ağustos 1999".

2) Dünya Bankası tahminleri.

Türk Cumhuriyetleri için de kişi başına en düşük gelire sahip olan Kırgız Cumhuriyeti'nde GSYİH 1998 yılında yüzde 1,8 oranında büyümüştür. 1998-2000 döneminde yıllık ortalama yüzde 4,5 büyümeyi hedefleyen bir Yapısal Uyum Programı uygulayan Kırgız Cumhuriyeti, olumsuz gelişmeler neticesinde 1999 yılında Kırgız ekonomisinin küçülmesi beklenmektedir.

Tabii kaynaklar açısından son derece zengin olan Özbekistan, 1998 yılında uluslararası piyasada hızla düşen hammadde fiyatlarından olumsuz yönde etkilenmiştir. 1998 yılında yüzde 2,0 olarak gerçekleşen reel GSYİH büyümesinin 1999 yılında yüzde 1 gerileyeceği, 2000 yılında ise yüzde 2 büyüyeceği tahmin edilmektedir. 1998 yılı sonu itibariyle yüzde 26'ya gerileyen TÜFE'nin 1999'da yüzde 28'e yükseldikten sonra 2000 yılında yüzde 22'ye gerilemesi beklenmektedir.

Arazisinin yüzde 90'ı Karakurum Çölü ile kaplı olan Türkmenistan ekonomisi önemli ölçüde doğal gaz ihracına bağlıdır. Türkmenistan'ın ihracatının yaklaşık yüzde 85'ini doğalgaz, petrol ve pamuk oluşturmaktadır. Doğal gazın bu önemine rağmen, GSYİH'nin

yüzde 10'unu teşkil eden tarım sektörü istihdamın yüzde 44'ünü sağlamaktadır. Doğal gaz ihracında yaşanan problemler ve yeni projelerin gerçekleşmesindeki gecikmeler ülkenin en önemli gündem maddelerini oluşturmaya devam etmektedir.

Türk Cumhuriyetleri'nde Sürdürülen Faaliyetler

Türk Cumhuriyetleri'ne yönelik faaliyetlerini sürdüren Devlet Bakanlığı Eylül 1999'da Sosyal ve Kültürel Koordinasyon Kurulu'nu toplamıştır. Kurul, Türk Devlet ve Toplulukları'ndaki son gelişmeler, TRT-Avrasya Televizyonu ile ilgili sorunların çözülmesi, Türk Dünyası'na yönelik hizmet veren gönüllü kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması, Türkiye Türkçesi'nin Türk Dünyası'nın Ortak İletişim Dili haline getirilmesi için Türkçe Öğretim Sistemi'nin Yeniden Yapılandırılması ve 1991 yılında başlayan Büyük Öğrenci Projesi konularındaki çalışmalarını sürdürmektedir.

Özellikle Türk Cumhuriyetleri ile işbirliği amacıyla 1992 yılında Dışişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulan Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA), söz konusu Cumhuriyetlere yönelik olarak faaliyetlerini sürdürmüştür.

TİKA, OECD ve Alman Teknik İşbirliği Kuruluşu GTZ'nin işbirliği ile kurulan İstanbul Özel Sektörü Geliştirme Merkezi'nin 1994 yılından bu yana yürüttüğü faaliyetlere Türk Cumhuriyetleri ve bölge ülkelerinden 2028 üst düzey devlet görevlisi katılmıştır. Merkez'in Ocak-Ağustos 1999 döneminde yaptığı 10 programa ise 199 yönetici katılmıştır.

TİKA, Maliye Bakanlığı ve OECD işbirliği ile kurulmuş olan Ankara Çok Taraflı Vergi Eğitim Merkezi'nde bugüne kadar Türk Cumhuriyetleri ve bölge ülkelerinden toplam 2054 bürokrata eğitim verilmiştir. Ocak-Ağustos 1999 döneminde düzenlenen 4 seminere ise, 131 vergi uzmanı katılmıştır.

TİKA ve DİE'nin ortaklaşa yürüttükleri İstatistik Faaliyetlerinin Güçlendirilmesi Projesi'ne devam edilmiştir.

Balkanlar, Türk Toplulukları ve Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde, dil ve kültür birliğini geliştirmekte rol oynayan latin alfabesi ile Türk dilinde yayınlanan dergi ve gazetelerin yayın hayatlarını sürdürebilmeleri amacıyla yapılan Avrasya Türkçe Yayınlar Semineri'nin üçüncüsü 1999 yılı içerisinde yapılacaktır.

Milli Eğitim Bakanlığı, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve TİKA'nın işbirliğiyle, Türk Cumhuriyetleri'nden gelen uzmanların katılımıyla oluşturulan Tarih ve Edebiyat Komisyonları, Türk Cumhuriyetleri'nde seçmeli ders kitabı olarak okutulacak ortak lise tarih ve edebiyat ders kitaplarının yazımını bitirmişlerdir. Söz konusu kitapların ilgili ülkelerde gelecek ders yılı itibarıyla okutulması için çalışmalar sürdürülmektedir. Kitapların basımına ilişkin tüm giderler TİKA tarafından karşılanmaktadır.

Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) ve Kazakistan Milli Petrol Şirketi tarafından kurulan ve TPAO'nun yüzde 49 hissesine sahip olduğu Kazak Türk Munay (KTM) Ltd. Şirketi 1999 yılı Ağustos ayı itibarıyla Kazakistan'da 6.764 km²'lik bir alanı kapsayan toplam 3 ruhsat sahasında arama ve üretim çalışmalarını sürdürmektedir. KTM aynı tarih itibarıyla kümülatif olarak 1.682 milyon varil petrol üretmiştir. TPAO, Azerbaycan'daki faaliyetlerini Mega Proje, Şah Deniz Projesi, Kurdaşı Arama Projesi ve Alov Arama Projesi ile sürdürmektedir. Türkmenistan'ın Hazar Geçişli Gaz Boru Hattı'nı beslemesi düşünülen 7 adet ruhsat alanında arama yapmak için TPAO'nun çalışmaları devam etmektedir.

Türkmenistan-Türkiye-Avrupa Doğal Gaz Boru Hattı Projesi ile ilgili BOTAS'ın çalışmaları devam etmektedir. 21 Mayıs 1999 tarihinde Türkmenistan ile 30 yıl süreli Doğal Gaz Alım-Satım Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmaya göre 16 milyar m³/yıl doğal gaz Türkiye'de kullanıma sunulacaktır. Bakü-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı'nın Fizibilite Etüdü Çevresel Etki Değerlendirme Etüdü ve Detaylı Güzergah Etüdü tamamlanmıştır. Proje ile ilgili olarak Türkiye ve Azerbaycan Çalışma Grupları 22 Eylül 1999 tarihinde çalışmalara başlamıştır.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Karadeniz ve Orta Asya Ülkeleri Araştırma Merkezi (KORA) ve TİKA'nın işbirliğinde, Türk araştırmacılarını söz konusu bölgede araştırma yapmaya teşvik etmenin önemine istinaden hazırlanan Kafkasya ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nde Türk Araştırmacılarını Teşvik Projesi çerçevesinde; 1995 yılından bu yana öğretim üyeleri, lisans, yüksek lisans, doktora ve doktora sonrası bilimsel amaçlı araştırmalar yapmak üzere Türk Cumhuriyetleri'ne gönderilmektedir.

Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü ile TİKA'nın birlikte yürüttükleri Uluslararası Kamu Yöneticiliği Uzmanlık Programı'na 1998-1999 yılında bölge ülkelerinden 14 uzman katılmıştır.

Kazakistan'ın Aral Bölgesi'nde el halıcılığının geliştirilmesine yönelik proje çerçevesinde yılda 30 eleman yetiştirilmektedir. Kursiyerlere ayrıca Türkçe ve latin alfabesi öğretilmektedir. Kazakistan'da bulunan Hoca Ahmet Yesevi Türbesi'nin Restorasyonu'na devam edilmektedir.

Kırgızistan Karayolu Master Planının Hazırlanması Projesi çerçevesinde Kırgız Cumhuriyeti Ulaştırma ve İletişim Bakanlığı kadrolarına yönelik olarak 22-28 Nisan 1999 tarihleri arasında bir eğitim programı gerçekleştirilmiştir.

Türk Cumhuriyetleri'ne TİKA tarafından 231 bin dolarlık nakdi yardım yapılmıştır.

Büyük Öğrenci Projesi çerçevesinde ülkemizde öğrenimine devam eden 7386 öğrencinin burs, barınma, yiyecek ve kitap giderleri Milli Eğitim Bakanlığınca karşılanmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığınca Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraha Toplulukları'nda açılan 12 okul ve 6 Türkiye Türkçesi Eğitim Öğretim Merkezi'nde 1998-1999 öğretim yılında 249 yönetici ve öğretmenle 3721 öğrenciye eğitim öğretim hizmeti verilmiştir. Ayrıca, 1999-2000 öğretim yılında faaliyete geçmek üzere Kırgız Cumhuriyeti'nde bir ilköğretim okulu açılmıştır.

MEB ve Türkiye Diyanet Vakfı tarafından ortaklaşa Türkmenistan ve Azerbaycan'da açılan ilahiyat liseleri eğitim ve öğretime devam etmektedir.

Temmuz-Ağustos 1999 aylarında Türk Cumhuriyetleri ve Akraha Toplulukları'ndan gelen 195 kişi için Türk Kültürünü ve Milli Eğitim Sistemini Tanıtma Semineri düzenlenmiştir.

Türk Cumhuriyetleri'nde açılan öğretim kurumlarının 1999-2000 öğretim yılı ders kitapları ve eğitim araçlarının temini için MEB tarafından yapılan çalışmalar devam etmektedir.

Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, Azerbaycan'dan 713, Kazakistan'dan 405, Kırgız Cumhuriyeti'nden 440, Özbekistan'dan 137, Türkmenistan'dan 622 öğrenciye burs vermektedir.

99/13372 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla Türkiye Atom Enerjisi Kurumuna bağlı olarak çalışacak, Türk Devletleri Nükleer İşbirliği Araştırma ve Eğitim Merkezinin kurulması kararlaştırılmıştır.

Kızılay 1999 yılı içerisinde Azerbaycan'a 195 bin dolar tutarında yardım yapmıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı Azerbaycan'a 131.156 dolar, Nahçıvan'a 11.471 dolar, Özbekistan'a 76.765 dolar, Kırgız Cumhuriyeti'ne 30.600 dolar, Türkmenistan'a 48.633 dolar, Kazakistan'a 69.263 dolarlık aynı ve nakdî yardımda bulunmuştur. Ayrıca, Azerbaycan'dan 43, Kazakistan'dan 97, Kırgız Cumhuriyeti'nden 108, Özbekistan'dan 8, Türkmenistan'dan 57 öğrenci Türkiye'ye getirilmiştir. Öğrencilerin tüm masrafları Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfınca karşılanmaktadır.

Türk Eximbank, Türk Cumhuriyetleri'ne 1992-1998 yılları arasında 409,6 milyon dolar mal kredisi, 713,7 milyon dolar proje kredisi olmak üzere toplam 1.123 milyar dolar kredi tahsis etmiş, 1999 yılı ilk dokuz ay itibarıyla 374,2 milyon dolar mal kredisi, 470,4 milyon dolar proje kredisi olmak üzere kullanılan toplam kredi 844,6 milyon dolara ulaşmıştır.

Avrasya 2. Ekonomi Zirvesi 5-7 Ekim 1999 tarihleri arasında İstanbul'da yapılmıştır. Zirve'de Türk Cumhuriyetleri arasındaki ekonomik ilişkilerin en geliştirilmesi, Bakü-Ceyhan Petrol Boru Hattı Projesi ve İpek Yolu'nun yeniden canlandırılması konuları tartışılmıştır.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın koordinatörlüğünde İslam Kalkınma Bankası Teknik İşbirliği Programı tarafından finanse edilen çeşitli teknik işbirliği programları uygulanmıştır.

TABLO: II.14-Türkiye'de Öğrenim Gören Devlet Burslusu Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Öğrencileri (25.9.1999 tarihi itibarıyla)

Ülke	Orta Öğretim	Tömer	Ön Lisans	Lisans	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Azerbaycan	1	38	99	865	156	9	1168
Kazakistan	-	59	74	546	80	16	775
Kırgız Cum.	20	77	104	457	71	33	762
Özbekistan	-	-	15	131	47	2	195
Türkmenistan	1	8	146	1147	37	3	1342
Diğer Asya	3	143	153	1165	143	6	1613
Balkanlar	52	194	91	1153	37	4	1 531
TOPLAM	77	519	682	5464	571	73	7386

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı

Türk Cumhuriyetleri'nin Dış Ticareti

Azerbaycan, Kazakistan, Kırgız Cumhuriyeti, Özbekistan ve Türkmenistan'dan oluşan Türk Cumhuriyetleri'nin yaklaşık 24,0 milyar dolar tutarındaki 1998 yılı toplam ticaret hacmi dünya ticaret hacminin binde 2'sini oluşturmaktadır. Genellikle hammadde ihracatçısı olan Türk Cumhuriyetleri 1995-1997 döneminde dış ticaret fazlası vermişlerdir. 1998 yılında hammadde fiyatlarının düşmesi sonucunda Türk Cumhuriyetleri dış ticaret dengesi 2,5 milyar dolar açık vermiştir. 1998 yılı verilerine dış ticaret hacimlerine göre Kazakistan birinci sırada yer almakta, onu Özbekistan, Azerbaycan, Türkmenistan ve Kırgız Cumhuriyeti izlemektedir.

Rusya Türk Cumhuriyetleri'nin dış ticaretinde önemli bir yer tutmaya devam etmektedir. Azerbaycan'ın ithalat ve ihracatında birinci konuma geçen Türkiye, Özbekistan'ın ithalatında üçüncü, Türkmenistan'ın ithalatında ise ikinci konumdadır.

Türkiye'nin Türk Cumhuriyetleri ile Ticareti

1999 yılında Türk Cumhuriyetleri ile ticaret hacmi ihracattaki yüzde 8,5 oranındaki düşüş nedeniyle 1994 yılından beri ilk kez gerilemiştir. Bununla birlikte, Türkiye'nin toplam dış ticaret hacmi içindeki Türk Cumhuriyetleri'nin payında önemli bir değişiklik olmamıştır. İthalat yüzde 12,5 oranında bir artış göstermesine rağmen Türk Cumhuriyetleriyle olan ticaretimiz fazla vermeye devam etmiş, ancak 1998 yılı fazlası 1997'ye göre yüzde 25 oranında düşüş göstermiştir.

1998 yılında İhracatta birinci sırayı Azerbaycan, ithalatta ise birinci sırayı Kazakistan almaya devam etmiştir.

Türk Cumhuriyetleri'ne yapılan ihracatın gerilemesi sonucu, söz konusu ihracatın Türkiye'nin toplam ihracatı içindeki payı 1997'de yüzde 3,5'den 1998'de yüzde 3,2'ye gerilemiş, ithalattaki payı ise yüzde 0,1 puan artışla yüzde 0,9 olmuştur.

1999 yılının ilk 6 ayında Türk Cumhuriyetleri ticaretinde 1998'in aynı dönemine göre önemli düşüşler gözlenmektedir. Bu dönemde Türk Cumhuriyetlerinden yapılan ithalat yüzde 25, ihracat ise yüzde 43 azalmıştır.

Müteahhitlik Hizmetleri

Türk Müteahhitler Birliği verilerine göre 1990-98 döneminde yurtdışında yapılan 14,7 milyar dolarlık müteahhitlik hizmetlerinin yüzde 20,9'una tekabül eden 3,1 milyar doları Türk Cumhuriyetleri'nde gerçekleştirilmiştir. Bu hizmetlerin yüzde 45,5'i Kazakistan'a, yüzde 22,3'ü Özbekistan'a, yüzde 20,2'si Türkmenistan'a, yüzde 9,3'ü Azerbaycan'a, yüzde 2,7'si ise Kırgız Cumhuriyeti'ne yapılmıştır.

1998 yılında gerçekleşen 1,3 milyar dolarlık dış müteahhitlik hizmetinin yüzde 17,4'üne tekabül eden 226,7 milyon dolarlık kısmı Türk Cumhuriyetleri'nde gerçekleştirilmiş, söz konusu hizmetlerin yüzde 56,1'i Kazakistan'da, yüzde 23,4'ü Özbekistan'da, yüzde 17,6'sı Türkmenistan'da, yüzde 2,9'u ise Azerbaycan'da yapılmış, Kırgız Cumhuriyeti'nde bir faaliyet olmamıştır.

Yabancı Sermaye Yatırımları

Türk Cumhuriyetleri'ne 1992-98 döneminde gelen 11,8 milyar dolar tutarındaki yabancı sermayenin yüzde 56'sı Kazakistan'a, yüzde 26,5'i Azerbaycan'a, yüzde 9,3'ü Özbekistan'a, yüzde 4,2'si Türkmenistan'a ve yüzde 3,9'u Kırgız Cumhuriyeti'ne yapılmıştır. Bir önceki yıla göre 1998 yılında Türk Cumhuriyetleri'ne yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımları yüzde 12,4 gerilemiştir. Azerbaycan ve Kırgız Cumhuriyeti'ne yabancı sermaye artışı gözlenirken Özbekistan ve Türkmenistan'a yabancı sermaye girişi önemli ölçüde azalmıştır.

TABLO:II.15-Türk Cumhuriyetleri İle Ticaretimiz

Ülke		1994		1995		1996		1997		1998		Türk Cum. İle Tica. Dağılımı %				
		Değer (Milyon Dolar)	Toplam İçindeki payı%	Değer (Milyon Dolar)	Bir önceki yıla göre değişim %	Toplam İçindeki payı%	Değer (Milyon Dolar)	Bir önceki yıla göre değişim %	Toplam İçindeki payı %	Değer (Milyon Dolar)	Bir önceki yıla göre değişim %		Toplam İçindeki payı %			
Azerbaycan	İthalat (b)	132	0,7	161	22,0	0,7	240	49,1	1,0	320	33,3	1,2	325	1,6	1,2	39,1
	Tic.Hacmi (a+b)	9	0,0	22	144,4	0,1	39	77,3	0,1	58	48,7	0,1	50	-13,8	0,1	11,1
	Tic.Dengesi (a-b)		141	0,3	183	29,8	0,3	279	52,5	0,4	378	35,5	0,5	375	-0,8	0,5
Kazakistan	İhracat (a)	123		139			201			262			275			
	İthalat (b)	132	0,7	151	14,4	0,7	164	8,6	0,7	211	28,7	0,8	213	0,9	0,8	25,6
	Tic.Hacmi (a+b)	32	0,1	87	171,9	0,2	101	16,1	0,2	165	63,4	0,3	254	53,9	0,5	56,6
Kırgız Cumhuriyeti	Tic.Dengesi (a-b)		164	0,4	238	45,1	0,4	265	11,3	0,4	376	41,9	0,5	467	24,2	0,6
	İhracat (a)	100		64			63			46			-41			
	İthalat (b)	17	0,1	38	123,5	0,2	47	23,7	0,2	49	4,3	0,2	41	-16,3	0,2	4,9
Özbekistan	Tic.Hacmi (a+b)	4	0,0	6	50,0	0,02	6	0,0	0,0	8	33,3	0,0	7	-12,5	0,0	1,6
	Tic.Dengesi (a-b)		21	0,1	44	109,5	0,1	53	20,5	0,1	57	7,5	0,1	48	-15,8	0,1
	İhracat (a)	13		32			41			41			34			
Türkmenistan	İthalat (b)	65	0,4	139	113,8	0,6	230	65,5	1,0	211	-8,3	0,8	156	-26,1	0,6	18,8
	Tic.Hacmi (a+b)	79	0,3	62	-21,5	0,2	58	-6,5	0,1	95	63,8	0,2	96	1,1	0,2	21,4
	Tic.Dengesi (a-b)		145	0,4	201	38,6	0,4	288	43,3	0,4	306	6,3	0,4	252	-17,6	0,3
Türk Cumhuriyetleri	İhracat (a)	-13		77			172			116			60			
	İthalat (b)	84	0,5	56	-33,3	0,3	66	17,9	0,3	118	78,8	0,4	95	-19,5	0,4	11,4
	Tic.Hacmi (a+b)	66	0,3	112	69,7	0,3	100	-10,7	0,2	74	-26,0	0,2	42	-43,2	0,1	9,4
Türk Genel Toplamı	Tic.Dengesi (a-b)		150	0,4	168	12,0	0,3	166	-1,2	0,2	192	15,7	0,3	137	-28,6	0,2
	İhracat (a)	18		-56			-34			44			53	20,5		
	İthalat (b)	430	2,4	543	26,3	2,5	747	37,6	3,2	908	21,6	3,5	831	-8,5	3,2	100,0
Türkiye Genel Toplamı	Tic.Hacmi (a+b)	190	0,8	287	51,1	0,8	304	5,9	0,7	399	31,3	0,8	449	12,5	0,9	100,0
	Tic.Dengesi (a-b)		620	1,5	830	33,9	1,4	1.051	26,6	1,6	1.307	24,4	1,7	1.280	-2,1	1,7
	İhracat (a)	240		256			443			509			382			
Türkiye Genel Toplamı	İthalat (b)	18.106	100,0	21.637	19,5	100,0	23.225	7,3	100,0	26.261	13,1	100,0	26.881	2,4	100,0	
	Tic.Hacmi (a+b)	-7,6	100,0	57.346	38,6	100,0	66.852	16,6	100,0	74.830	11,9	100,0	72.802	-2,7	100,0	
	Tic.Dengesi (a-b)				-14.072			-20.402			-22.340			-19.040		

Kaynak: DPT

TABLO: II.16- Türk Cumhuriyetleri ile Ticaretin Diğer Ülke Grupları Ticaretiyle Karşılaştırılması

Ülke Grupları	1994		1995			1996			1997			1998			
	Değer (Milyon Dolar)	Toplam İçindeki payı %	Değer (Milyon Dolar)	Bir önceki yıla göre değişim %	Toplam içindeki payı %	Değer (Milyon Dolar)	Bir önceki yıla göre değişim %	Toplam içindeki payı %	Değer (Milyon Dolar)	Bir önceki yıla göre değişim %	Toplam içindeki payı %	Değer (Milyon Dolar)	Bir önceki yıla göre değişim %	Toplam içindeki payı %	
Türk Cumhuriyeti	İhracat (a)	430	2,4	543	26,3	2,5	747	37,6	3,2	908	21,6	3,5	831	-8,5	3,2
	İthalat (b)	190	0,8	287	51,1	0,8	304	5,9	0,7	399	31,3	0,8	449	12,5	0,9
	Tic.Hacmi (a+b)	620	1,5	830	33,9	1,4	1.051	26,6	1,6	1.307	24,4	1,7	1.280	-2,1	1,7
	Tic.Dengesi (a-b)	240		256			443			509			382		
İslam Ülkeleri (T.Cum.Hariç)	İhracat (a)	3.556	19,6	3.872	8,9	17,9	4.136	6,8	17,8	4.646	12,3	17,7	4.516	-2,8	17,2
	İthalat (b)	3.567	15,3	4.617	29,4	12,9	5.558	20,4	12,7	5.785	4,1	11,9	4.481	-22,5	9,2
	Tic.Hacmi (a+b)	7.123	17,2	8.489	19,2	14,8	9.694	14,2	14,5	10.431	7,6	13,9	8.997	-13,7	12,0
	Tic.Dengesi (a-b)	-11		-745			-1.422			-1.139			35		
AB	İhracat (a)	8.635	47,7	11.071	28,2	51,2	11.549	4,3	49,7	12.248	6,1	46,6	13.437	9,7	51,2
	İthalat (b)	10.915	46,9	16.861	54,5	47,2	23.138	37,2	53,0	24.867	7,5	51,2	24.091	-3,1	49,6
	Tic.Hacmi (a+b)	19.550	47,2	27.932	42,9	48,7	34.687	24,2	51,9	37.115	7,0	49,6	37.528	1,1	50,2
	Tic.Dengesi (a-b)	-2.280		-5.790			-11.589			-12.619			-10.654		
OECD	İhracat (a)	10.758	59,4	13.289	23,5	61,4	14.427	8,6	62,1	15.583	8,0	59,3	16.910	8,5	64,4
	İthalat (b)	15.331	65,9	23.700	54,6	66,4	31.092	31,2	71,3	34.815	12,0	71,7	33.473	-3,9	68,9
	Tic.Hacmi (a+b)	26.089	63,1	36.989	41,8	64,5	45.519	23,1	68,1	50.398	10,7	67,4	50.383	-0,0	67,3
	Tic.Dengesi (a-b)	-4.573		-10.411			-16.665			-19.232			-16.563		
Türkiye Genel Top.	İhracat (a)	18.106	100,0	21.637	19,5	100,0	23.225	7,3	100,0	26.261	13,1	100,0	26.881	2,4	100,0
	İthalat (b)	23.270	100,0	35.709	53,5	100,0	43.627	22,2	100,0	48.559	11,3	100,0	45.921	-5,4	100,0
	Tic.Hacmi (a+b)	41.376	100,0	57.346	38,6	100,0	66.852	16,6	100,0	74.820	11,9	100,0	72.802	-2,7	100,0
	Tic.Dengesi (a-b)	-5.164		-14.072			-20.402			-22.298			-19.040		

Kaynak: DPT

Türkiye'nin Sermaye İhracı

1998 yılında gerçekleşen 358,3 milyon doları tutarındaki sermaye ihracının yüzde 26,7'sine karşılık gelen 95,5 milyon dolarlık kısmı Türk Cumhuriyetleri'ne yapılmıştır. Toplam 12 firma tarafından gerçekleştirilen ve 1997 yılına göre yüzde 270 artış gösteren bu sermaye ihracının Türk Cumhuriyetleri arasındaki dağılımı şöyle olmuştur: Azerbaycan yüzde 48,4, Kazakistan yüzde 37, Türkmenistan yüzde 9,5, Kırgız Cumhuriyeti yüzde 4,2 ve Özbekistan yüzde 0,8. 1998 yılında Özbekistan'a sermaye ihracında önemli bir düşüş olmuş, diğer Türk Cumhuriyetleri'ne sermaye ihracında ise önemli artışlar gerçekleşmiştir.

1999 yılının ilk 6 ayında gerçekleşen 238,8 milyon dolar tutarındaki sermaye ihracının yüzde 5,5'ine karşılık gelen 13,2 milyon dolarlık kısmı Türk Cumhuriyetleri'ne yapılmıştır. Bu miktar 1998'in aynı dönemine göre toplam sermaye ihracında yüzde 82,0 artışa ve Türk Cumhuriyetleri'ne yapılan sermaye ihracında ise yüzde 75,0 gerilemeye tekabül etmektedir.

Türkiye tarafından 1999 yılı Haziran ayı sonu itibari ile ihraç edilen 2,0 milyar dolar tutarındaki sermayenin yüzde 12,6'sına tekabül eden 256 milyon dolarlık kısmı Türk Cumhuriyetleri'ne yapılmıştır. Toplam 233 firmaya ait olan bu sermaye ihracının sırasıyla yüzde 48,2'si Azerbaycan'a, yüzde 32,4'ü Kazakistan'a, yüzde 8,3'ü Kırgız Cumhuriyeti'ne, yüzde 4,9'u Özbekistan'a ve yüzde 6,2'si Türkmenistan'a yapılmıştır.

Türk Cumhuriyetleri'ne Yapılan Dış Yardımlar

1992-1997 döneminde, Türk Cumhuriyetleri'ne yapılan 2,4 milyar dolar tutarındaki Resmi Kalkınma Yardımı'nın yüzde 42,1'i Kırgız Cumhuriyeti'ne, yüzde 23,5'i Azerbaycan'a, yüzde 15,8'i Kazakistan'a, yüzde 13,8'i Özbekistan'a ve yüzde 4,8'i Türkmenistan'a gitmiştir. 1997 yılında yapılan 695 milyon dolar tutarındaki yardımın; 182 milyon doları Azerbaycan'a, 131 milyon doları Kazakistan'a, 240 milyon doları Kırgız Cumhuriyeti'ne, 130 milyon doları Özbekistan'a, 11 milyon doları Türkmenistan'a gitmiştir.

b) Amaçlar

Kalkınma Planı'nda belirtilen amaçlar, ilkeler ve politikalar doğrultusunda Türk Cumhuriyetleri ile her alanda ilişkilerimizin ve işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla başlatılan çalışmalara devam edilecek ve yeni işbirliği imkanları araştırılacaktır.

Bu kapsamda ulaşım, haberleşme, televizyon yayını, bankacılık gibi ekonomik ve kültürel faaliyetlerin yürütülmesinde alt yapıyı teşkil eden konulardaki programlara özel önem verilecektir.

Bu ülkelerle akdedilmiş bulunan işbirliği anlaşma, protokol ve mutabakat zabitlerinin uygulamaya konulmasına öncelik verilecektir.

C. TÜRKİYE-İSLAM ÜLKELERİ İLİŞKİLERİ

a) Mevcut Durum

Tarihsel ve coğrafi yakınlığımız olan İslam dünyası ile ilişkilerimizin geliştirilmesine yönelik çabalar ikili ve çok taraflı olarak sürdürülmektedir. İslam ülkeleriyle çok taraflı

ekonomik ilişkilerimiz İslam Konferansı Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK) çerçevesinde yürütülmektedir.

İSEDAK'ın 14. Toplantısı 1998 Kasım ayında İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Toplantıda, İslam Konferansı Teşkilatı Üyesi Ülkeler arasında iç ticaret, yatırımlar ve üye ülkelerde ekonomik istikrar ve yapısal reformlar konusunda görüş alışverişinde bulunulmuş, İslam Ülkeleri Standardlar ve Metroloji Enstitüsü statüsü onaylanarak imzaya açılmıştır. Toplantıda ayrıca, Dünya Ticaret Örgütü çerçevesinde İKT Üyesi Ülkeler Arası İşbirliği, Ekonomik İşbirliği Eylem Planının Uygulanma Durumu ve özel sektörler arası işbirliğinin geliştirilmesi konuları ele alınmıştır.

İSEDAK İzleme Komitesi 15. Toplantısı Mayıs 1999'da İstanbul'da yapılmıştır. Toplantıda İSEDAK kararlarının uygulanma durumu gözden geçirilmiş ve 15. İSEDAK Toplantısının gündemi hazırlanmıştır.

Özel sektörler arasındaki işbirliğini İslam Konferansı Teşkilatı çerçevesinde artırmaya yönelik çabalar da sürdürülmektedir. Bu kapsamda, özel sektör toplantılarının altıncısı Ekim 1999'da Kamerun'da yapılmıştır.

15. İSEDAK Toplantısı Kasım 1999'de İstanbul'da düzenlenmiştir. Toplantıda, dünyadaki ve İslam Konferansı Teşkilatı üyesi ülkelerdeki ekonomik gelişmeler, Yeni Eylem Planı'nın uygulanma durumu, üye ülkeler arasındakı ticaretin artırılması için İslam Kalkınma Bankası raporu, Dünya Ticaret Örgütü faaliyetleri çerçevesinde İKT üyesi ülkeler arasında işbirliği ve altıncı özel sektör toplantısının sonuçları görüşülmüş ve İKT Üyesi Ülkelerde Sürdürülebilir Ekonomik Büyüme ve Gelişme için İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi" konusunda görüş alışverişi oturumları düzenlenmiştir. Toplantıda İslam Ülkeleri Standardlar ve Metroloji Enstitüsü'nün statüsü Türkiye, Suriye ve Filistin tarafından imzalanmıştır.

Bir İSEDAK Projesi olan ve katılım anlaşması daha önce Türkiye tarafından onaylanmış bulunan, İslam Ülkeleri İhracat Kredi Sigortası ve Yatırım Garantisi Kurumu'na katılım Türkiye tarafından onaylanmış ve özel sektörümüz şirketin sunduğu imkanlardan yararlanmaya başlamıştır. Yine İSEDAK çerçevesinde oluşturulmuş bulunan İhracat Finansmanı Mekanizmasından da ülkemiz, Mekanizmanın faaliyete geçtiği 1989 - 1999 Ekim döneminde 110 milyon dolarlık fiili kullanım ile Mekanizmadan en fazla yararlanan ülke ülke olmuştur.

İslam ülkelerine olan ihracatımız, 1997 yılında 4,6 milyar dolar iken, 1998 yılında yüzde 2,7 oranında bir azalmayla 4,5 milyar dolara düşmüştür. İslam Ülkelerinden ithalatımız ise, 1997 yılında 5,8 milyar dolar seviyesinden, 1998 yılında yüzde 22,5 oranında bir azalmayla 4,5 milyar dolara gerilemiştir.

1998 yılının ilk altı ayında 1,7 milyar dolar olan İslam Ülkelerine olan ihracatımız 1999 yılının aynı döneminde yüzde 8,3 artarak 1,8 milyar dolar olmuştur. Böylece İslam ülkelerine olan ihracatımızın toplam ihracatımız içindeki payı bu dönemde yüzde 12,7'den yüzde 14,8'e yükselmiştir. İslam ülkelerine ihracatımızdaki artma eğiliminin yılın ikinci yarısında da devam edeceği tahmin edilmektedir. Aynı dönemde İslam ülkelerinden ithalatımız ise, 2,1 milyar dolardan yüzde 30 oranında bir azalmayla 1,5 milyar dolara gerilemiştir. Bu dönemde, İslam ülkelerinden ithalatımızın toplam ithalatımız içindeki payı yüzde 8,5'dan yüzde 8,0'e düşmüştür.

b) Amaçlar

Dışa açılma ve dünya ekonomisiyle bütünleşme hedefi doğrultusunda, dış ekonomik ilişkilerimizde önemli bir boyut olan İslam Ülkesiyle çoktarafli ve ikili ekonomik ve ticari ilişkilerimizin geliştirilmesi amacıyla yürütülen çabalar sürdürülecektir.

Ülkemizin öncü rol aldığı İSEDAK'ın etkinliğini artırmaya yönelik olarak başlatılmış olan çalışmalar desteklenecektir.

D. EKONOMİK İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI (EİT)

a) Mevcut Durum

Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) çerçevesinde ulaştırma ve haberleşme; ticaret ve yatırım; enerji, maden ve çevre; tarım, sanayi ve sağlık; ekonomik araştırma ve istatistik; eğitim, bilim, kültür ve uyuşturucu kontrolü alanlarında işbirliği faaliyetleri devam etmektedir.

EİT'in teşkilat yapısının daha etkili ve verimli kılınabilmesine yönelik olarak Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın danışmanlık desteği ile yapılan çalışmalar sonuçlanma aşamasına gelmiştir.

Merkezi İstanbul'da kurulacak olan EİT Ticaret ve Kalkınma Bankası ile ilgili Anlaşma, EİT Transit Ticaret Anlaşması, EİT'in kuruluşuna ilişkin İzmir Anlaşması ve EİT'in Hukuki Statüsü Anlaşmaları TBMM tarafından 1999 yılında onaylanmıştır.

Ulaştırma ve haberleşme işbirliği çerçevesinde, üye ülkeler arasında her alanda işbirliğini artıracak sağlam bir altyapının kurulması amacıyla yürütülen çeşitli faaliyetler yürütülmektedir. EİT Karayolu Ağı ve EİT Demiryolu Ağı Haritaları tamamlanma aşamasına gelmiştir. Almatı-Taşkent-Tahran-İstanbul Ana Trans-Asya demiryolu güzergahının yolcu trafiğine açılması imkanlarının araştırılmasına ilişkin Birinci Uzmanlar Grubu Toplantısı Haziran 1999'da Almatı'da yapılmış ve üye ülkeler bu güzergahın yolcu trafiğine açılmasına ihtiyaç olduğu görüşünde birleşmişlerdir.

EİT ticaret ve yatırım işbirliği alanında yürütülmekte olan faaliyetler çerçevesinde bölge içinde ticaretin artırılması amacıyla tarife ve tarife dışı engeller için Yüksek Düzeyli Uzmanlar Grubu Ağustos 1999'da ikinci toplantısını yapmıştır. Toplantıda EİT Ticari İşbirliği Çerçeve AnlaşmasıTaslağı oluşturularak üye ülkelerin görüşlerine sunulmuştur.

EİT enerji işbirliği alanı çerçevesinde de üye ülkeler, bölge kaynaklarının rasyonel ve verimli kullanılması için faaliyetler yürütmektedirler. Üye ülkelerin elektrik sistemlerinin enterkonksiyonu ve paralel çalışması için çalışmalara başlanmıştır. Türkiye tarafından EİT Enerji Veri Kitapçığı hazırlanarak üye ülkelere dağıtılmıştır.

EİT Bölgesel Planlama Konseyi'nin 9. toplantısı Şubat 1999'da İstanbul'da, EİT Bakanlar Konseyi 9. Toplantısı Mayıs 1999'da Bakü'de yapılmıştır.

EİT üyelerine olan ihracatımız, 1997 yılında 1.3 milyar dolar iken, yüzde 13 oranında azalmayla, 1998 yılında 1,1 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 1998 yılında EİT ülkeleriyle olan dış ticaret hacminin bir önceki yıla göre yüzde 13,7 azalmıştır.

EİT ülkelerine 1998 yılının ilk altı ayında 631 milyon dolar olan ihracatımız 1999'un aynı döneminde yüzde 35.6 oranında düşüşle 406 milyon dolara gerilemiştir. Böylece EİT ülkelerinin toplam ihracatımız içindeki payı yüzde 4,7'den yüzde 3,3'e düşmüştür. Aynı dönemde EİT ülkelerinden ithalatımız ise 480 milyon dolardan yüzde 5,7 oranında azalmayla 452 milyon dolara düşmüştür.

b) Amaçlar

Çeşitli EİT forumlarında alınan kararlar doğrultusunda başlatılan çalışmalar sürdürülecektir.

EİT faaliyetlerine aktif olarak katılınacak, özellikle ulaştırma ve haberleşme imkanlarının geliştirilmesi ve bölge içi ticaretin serbestleştirilerek artırılması yönünde çaba sarfedilecektir.

E. KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ (KEİ)

a) Mevcut Durum

25 Haziran 1992 tarihinde İstanbul'da Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) Zirve Deklerasyonu imzalanarak, KEİ'nin hukuki ve kurumsal yapısı güçlendirilmiştir. Mevcut hükümetlerarası mekanizmayı tam bir bölgesel örgüte dönüştürecek olan KEİ Teşkilatı Kurucu Anlaşması, Yalta'da 5 Haziran 1998 tarihinde toplanan KEİ 4. Zirve Toplantısı sırasında imzalanmıştır. Söz konusu Anlaşma, tüm üye ülkeler tarafından onaylanmış olup, KEİ, 1 Mayıs 1999 tarihi itibarıyla tam teşekküllü bir örgüt haline gelmiştir.

KEİ üyesi ülkelerle Avrupa Birliği (AB) arasında serbest ticaret anlaşmaları akdedilmesine yönelik çabalar devam etmektedir. KEİ üyesi ülkelerin kendi aralarında Serbest Ticaret Alanı kurmaları doğrultusunda hazırlanan eylem planı söz konusu hedefe aşamalı olarak ulaşılmasını öngörmektedir.

Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankasının kurulmasına ilişkin onay ve ödemelerle ilgili gerekli şartlar tamamlanmış, Banka guvernörler kurulu oluşturulmuş ve merkezi Selanik'te olan Banka, 1 Haziran 1999 tarihinde faaliyete geçmiştir.

Karadeniz Bölgesi Ulaşım Şebekesi Master Planı çerçevesinde Avrupa ve Asya ulaşım şebekelerine bağlantıların tespit edilmesi ve KEİ üyesi ülkeler arasında ulaşım bağlantılarının kurulmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

KEİ Dışişleri Bakanları 12. Toplantısı 22 Ekim 1998'de Sofya'da, 13. Toplantısı 30 Nisan 1999 tarihinde Tiflis'de yapılmıştır.

Çalışma grupları için koordinatör ülke uygulaması başlatılmıştır. Buna göre her ülke en çok üç alanda dönüşümlü olarak iki yıllık dönemler itibarıyla koordinatör ülke görevini yürütecektir. Türkiye turizm alanında birinci, bankacılık ve finans alanında ikinci, iletişim alanında da üçüncü iki yıllık dönemler için koordinatörlük görevini üstlenmiştir.

KEİ ülkeleri ile Türkiye'nin ticari ilişkileri 1991 yılından 1997 yılına kadar düzenli bir artış göstermiştir. 1998 yılında KEİ ülkelerine Türkiye'nin ihracatı 3,2 milyar dolar, bu ülkelerden ithalatı ise 4,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bir önceki yıla göre 1998 yılında ihracatta yüzde 16, ithalatta ise yüzde 4 oranında bir azalma yaşanmıştır.

KEİ ülkeleriyle olan ticaretimiz 1999 yılının ilk altı ayında 1998'in aynı dönemine oranla, Rusya krizi nedeniyle, gerilemeye devam etmektedir. Bu dönemde KEİ ülkelerine olan ihracatımız 1,5 milyar dolardan 1 milyar dolara, ithalatımız ise 2,2 milyar dolardan 1,9 milyar dolara düşmüştür.

b) Amaçlar

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda belirtilen ilke ve politikalar, KEİ formlarında alınan kararlar doğrultusunda işbirliği faaliyetleri yürütülecektir. KEİ'nin kuruluşunda öncü rol oynamış olan Türkiye'nin etkinliğini sürdürmesi politikasına devam edilecektir.

F. TÜRKİYE'NİN DIŞ YARDIMLARI

a) Mevcut Durum

Ulusal bir dış yardım politikasının oluşturulması amacıyla, DPT tarafından hazırlanan Türkiye'nin 1992-1996 döneminde yapmış olduğu dış yardımlar envanteri tamamlanarak Mart 1998'de yayınlanmıştır.

Dış yardımlarla ilgili bilgilerin doğru olarak izlenebilmesi ve OECD/DAC normları da dikkate alınarak sürekli veri akışını düzenleyecek bir sistemin kurulması amacıyla Maliye Bakanlığı, DPT, TİKA ve Hazine Müsteşarlığı'nın da katkılarıyla Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığınca 1998 yılında çalışmalar başlatılmıştır. 1997 yılı dış yardımlar envanteri Mayıs 1999'da açıklanmıştır. Bu verilere göre 411,7 milyon dolarlık Resmi Dış Akımların 107 milyon doları Resmi Kalkınma Yardımı ve Resmi Yardımlardan oluşmaktadır. Toplam 81 ülkeye yapılan yardımların yüzde 62,3'ü Teknik İşbirliği, yüzde 25,1'i Acil Yardımlar ve yüzde 6,3'ü Proje ve Program Yardımları'ndan oluşmuştur.

TABLO: II.17- Türkiye'nin 1997 Yılında DAC Kapsamında Yaptığı Resmi Dış Akımlar (Bin Dolar)

İşlem Türü	Değer	Yüzde Dağılım
I. Kısım Ülkelere Yapılan Bağışlar←	42,671	10,4
II. Kısım Ülkelere Yapılan Bağışlar↑	4,284	1,0
Uluslararası Kuruluşlara Yapılan Ödemeler	63,112	15,3
I.Kısım Ülkelere Yapılan Diğer Resmi Akımlar	272,880	66,3
II.Kısım Ülkelere Yapılan Diğer Resmi Akımlar	3,730	1,0
DAC Kapsamında Resmi Dış Akımlar, Toplam	386,677	93,9
Diğer Ülkelere Yapılan Bağışlar	25,035	6,1
Resmi Dış akımlar, Toplam	411,713	100,0

Kaynak:DİE.

(1) I.Kısım Ülkeler:Gelişmekte Olan Ülkeler.

(2) II.Kısım Ülkeler: Çoğunluğu piyasa ekonomisine geçmekte olan ülkeler.

b) Amaçlar

Başta Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları ile tarihi bağlarımız olan ülkeler ve İslam Konferansı Teşkilatı Üyesi Ülkeler olmak üzere Gelişmekte Olan Ülkelere yönelik ekonomik, teknik, insani ve kültürel amaçlı yardımlara imkanlar ölçüsünde devam edilecektir.

9. DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ

A. REKABET HUKUKU VE POLİTİKALARI

a) Mevcut Durum

1998 yılında Rekabet Kurumu tarafından birleşme ve devralmalar ile "franchise" anlaşmalarına grup muafiyeti verilmesine ilişkin tebliğler yayımlanmıştır. 1999 yılında ise 4054 sayılı Kanununun 16. ve 17. maddelerinde düzenlenen idari para cezalarının 31.12.1999 tarihine kadar artırılması ve "franchise" anlaşmalarına grup muafiyeti veren tebliğlerde değişiklik yapılması hakkında toplam 2 tebliğ yayımlanmıştır.

18.11.1998 tarihinde yayımlanan 1998/5 sayılı Özelleştirme Yoluyla Devralmaların Hukuki Geçerlilik Kazanabilmeleri için Rekabet Kurumu'na Yapılacak Ön Bildirimlerde ve İzin Başvurularında Takip Edilecek Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ ile, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nca gerçekleştirilecek devralmalardan başka, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının gerçekleştirilecek devirlerin de geçerlilik kazanabilmesi için Rekabet Kurumuna 1998/4 sayılı Tebliğ'de belirlenen usul ve esaslara uygun şekilde ön bildirimde ve izin başvurusunda bulunulması gerektiği hususu düzenlenmiştir.

18.11.1998 tarihinde yayımlanan 1998/6 sayılı Rekabet Kurumundan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ ile, 1997/1 sayılı Tebliğe eklenen hükümler çerçevesinde; Kurumun iznini gerektiren mali sektör kuruluşlarına ait birleşme ve devralmalarda ciro eşliğine esas olacak unsurlar düzenlenmiştir.

16.12.1998 tarihinde yayımlanan 1998/7 sayılı Tebliğ ile "franchise" anlaşmalarına ilişkin grup muafiyeti koşulları belirlenmiştir. Buna göre; yalnız iki teşebbüsün taraf olduğu ve Tebliğde belirlenen diğer koşullara uygun "franchise" anlaşmaları, Kanunda belirtilen yasaklamadan grup olarak muaf tutulmuştur.

21.10.1999 tarihinde yayımlanan 1999/2 sayılı Franchise Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ ile "franchise" anlaşmalarında yer alan yükümlülüklerin grup muafiyetinden yararlanmayı engellememesi için gerekli olan koşullar kapsamına, "franchise" hakkının konusu olan malların niteliğinden dolayı nesnel kalite özelliklerini belirlemenin ve uygulamanın mümkün olmadığı haller dahil edilmiştir.

Patent, "know-how", lisans, marka anlaşmalarına grup muafiyeti tanıyan teknoloji transferi ile ilgili tebliğ çalışmaları devam etmekte olup; söz konusu Tebliğin 1999 yılı sonuna kadar yürürlüğe konulması planlanmaktadır.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin piyasalardaki rekabet açısından önemsenmeyecek derecede küçük etkiyi haiz birtakım anlaşma, uyumlu eylem ve uygulamalarını rekabet kurallarının uygulama alanı dışında tutan "De Minimis" kuralının uygulanmasına ilişkin bir tebliğin de yıl sonuna kadar yürürlüğe konulması planlanmaktadır.

Avrupa Birliği Rekabet Hukukunda dikey anlaşmalara ilişkin olarak yapılacak yeni düzenlemelere uyum sağlamak amacıyla, rekabet mevzuatımızda dikey anlaşmaların düzenlendiği; 97/3 sayılı Tek Elden Dağıtım Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği, 97/4 sayılı Tek Elden Satın Alma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği ve 98/7 sayılı Franchise Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliğinde değişiklikler yapılmasına yönelik hazırlık çalışmalarına başlanmıştır. Bu düzenlemelerin AB ile eşzamanlı olarak 1 Haziran 2000 tarihine kadar yürürlüğe konulması planlanmaktadır.

Rekabet Kurumu, hakim durumun kötüye kullanılması, anlaşma vb. rekabeti bozucu davranışlar ile ilgili olarak yapılan başvuruları incelemekte ve sonuçlandırmakta, ayrıca re'sen ön araştırma kararı alabilmektedir. Bu kapsamda, 5.11.1997 ile 30.09.1999 tarihleri arasında toplam olarak 879 işlem başlatılmıştır. Bunlardan 283'ü muafiyet ve menfi tespit, 135'i birleşme ve devralma, 461'i ise rekabeti ihlal başvurusudur. Söz konusu tarihler arasında 128 birleşme ve devralma karara bağlanmış olup, 7'sinin incelemesi devam etmektedir. Rekabeti ihlal başvurularından 235'i 4054 sayılı Kanun kapsamında bulunmamış olup, 42 konuda ön araştırma yapılmasına karar verilmiş, 49 başvuru reddedilmiş, 135 başvurunun incelemesine ise devam edilmektedir.

TABLO: II.18- Rekabet Kurumu Tarafından Yürütülen İşlemler

İşlem	Sonuç	İşlem Sayısı
Muafiyet ve menfi tespit işlemleri		283
	-Muafiyet/Menfi tespit verilenler	43
	-İncelemesi sürenler	240
Birleşme ve devralmalara ilişkin işlemler		135
	-Karara bağlanan birleşme/devralma başvuruları	128
	-İncelemesi devam edenler	7
Rekabet ihlali işlemleri		461
	-Ön araştırma sonucunda soruşturma açılmasına karar verilenler	42
	-İncelemesi devam edenler	135
	-Reddedilen başvurular	49
	-4054 sayılı Kanun kapsamında bulunmayanlar	235
TOPLAM İŞLEM SAYISI		879

Kaynak: Rekabet Kurumu

b) Amaçlar

Rekabet politikasının temel amaçları; rekabeti engelleyici, kısıtlayıcı ve bozucu anlaşma, karar ve uyumlu davranışların etkin kontrolünün sağlanması, rekabeti ortadan kaldıran tekelleşmelerin ve hakim durumun kötüye kullanılmasının önlenmesi, piyasada faaliyet gösteren tüm teşebbüsler arasında fırsat eşitliğinin korunması, küçük ve orta boy işletmelerin ekonomik güçlerini artırıcı önlemlerin alınması, tüketicilerin hak ve çıkarlarının korunmasıdır.

Bu amaçların gerçekleştirilmesine yönelik olarak Rekabet Kurumu, sektörel bazda yoğunlaşmaları tespit ederek kritik düzeyi aşan sektörlerde rekabet kurallarının işlenmesini sağlayacak tedbirleri alacaktır.

Kurumun faaliyetlerine ve rekabet politikalarının ülkemizdeki uygulamasına esas teşkil edecek olan tebliğlerin hazırlanması çalışmaları sürdürülecektir.

BM, OECD, DTÖ gibi uluslararası kuruluşların, AB'nin ve diğer ülkelerde faaliyet gösteren benzer kuruluşların rekabetin korunmasına ilişkin çalışmaları ile dünyadaki gelişmeler ilgili kurumlar tarafından izlenmeye devam edilecek ve ülkemiz koşullarına uygun yeniliklerin uygulanabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'da öngörülen ve uygulama sonucunda ortaya çıkan gelişmelere yönelik tebliğler çıkarılacaktır.

Kanun kapsamına giren ekonomik birimlere, özellikle küçük ve orta ölçekli teşebbüslere, rekabet hukuku ve politikaları ile ilgili tanıtım ve bilgilendirme mahiyetinde eğitici çalışmalar yapılacaktır.

Toplumun rekabet konusunda eğitilmesi ve bilgilendirilmesi sağlanacaktır.

Rekabet Hukuku ve Politikası konusu, üniversitelerin ilgili fakültelerinin eğitim programı kapsamına ayrı bir ders olarak alınacaktır.

B. FİKRİ VE SINAİ HAKLAR

a) Mevcut Durum

Fikri haklar alanında uluslararası normlara uyum sağlanması amacıyla, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 4110 sayılı Kanunla getirilen hükümlere ek olarak yeni düzenlemeler yapılması ihtiyacı devam etmektedir. Bu kapsamda, Kültür Bakanlığı bünyesinde oluşturulan bir çalışma grubu tarafından Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanmış ve Eylül 1999 tarihi itibarıyla TBMM Başkanlığına gönderilmiştir.

23.1.1986 tarih ve 3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanununda da uluslararası normlarla ve 5846 sayılı Kanunla uyumlu değişikliklerin yapılmasına ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir.

Stoklarda Bulunan ve Piyasada Satışa Sunulmuş Süreli Olmayan Yayınlarda Hologram Uygulamasına İlişkin Tebliğle, 1.4.1999 tarihinden itibaren süreli olmayan yayınlarda zorunlu olan güvenlik şeridi içeren hologram uygulamasına stoklarda ve piyasada bulunan kitaplar için bir geçiş hükmü getirilmiştir. Bu tür yayınlara Kültür Bakanlığınca bastırılan ve 31.12.1999 tarihine kadar satılacak olan özel bir hologram yapıştırılması suretiyle kolaylık getirilmiştir. Söz konusu Tebliğde belirtilen hususların kamuya yönelik uygulamasına ilişkin olarak bir Genelge hazırlanarak Başbakanlık tarafından ilgili kurum ve kuruluşlara gönderilmiştir.

5846 sayılı Kanununun 42. maddesi gereğince her alanda birden fazla meslek birliğinin kurulabilmesi, komşu haklar alanında da meslek birliklerinin kurulmasına imkan verilmesi ve bu hakların takibinde kolaylık sağlanması amacıyla hazırlanan Fikir ve Sanat Eseri Sahipleri ile Komşu Hak Sahipleri Meslek Birlikleri ve Federasyonları Hakkında Tüzüğe ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı 1.4.1999 tarih ve 23653 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Aynı çerçevede 42. maddeye istinaden Fikir ve Sanat Eseri Sahipleri ile Komşu Hak Sahipleri Meslek Birlikleri Tip Statüsüne ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı 20.5.1999 tarih ve 23700 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu değişikliklerin sonucunda; Müzik Eseri Sahipleri Grubu Meslek Birliği (MSG), İcracı Sanatçılar Meslek Birliği (İSAMEB) ve Anadolu İlim ve Edebiyat Eserleri Sahipleri Meslek Birliği (ANASAM) olmak üzere üç meslek birliği kurulmuştur. Ayrıca, söz konusu mevzuat değişikliğinden önce kurulmuş olan meslek birliklerinin yeni yapıya uygun dönüşüm çalışmaları da devam etmektedir.

Kültür Bakanlığınca, Türk Fikri Mülkiyet Sisteminin Güçlendirilmesi konulu Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) destekli Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) projesi çalışmaları sürdürülmektedir. Söz konusu proje ile, fikri mülkiyet haklarının etkin takibinin yapılması, meslek birliklerinin güçlendirilmesi, konu ile ilgili uzman personel yetiştirilmesi ve telif haklarıyla bağlantılı gümrük, idari ve adli mercilerin ve personelin bilgilendirilmesi hedeflenmektedir. Fikri haklar alanında gerekli olan yasal altyapı büyük ölçüde gerçekleştirilmiş olmakla birlikte, Kültür Bakanlığının ilgili biriminin fiziksel altyapısının geliştirilmesine ve personel yapısının desteklenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Fikri haklar alanında, özellikle TRIPs Anlaşmasından kaynaklanan uluslararası yükümlülüklerimizi yerine getirmek ve ulusal ihtiyaçlara cevap vermek amacıyla Kültür Bakanlığının koordinatörlüğünde bir komisyon kurulmuştur. Fikri ve sınai haklara ilişkin mevzuatta kurulması öngörülen ihtisas mahkemelerinin kuruluşuyla ilgili çalışmalar Adalet Bakanlığınca yürütülmekte olup, geçici bir çözüm olarak Ticaret ve Asliye Hukuk Mahkemelerine bu konuda görev verilmiştir. Söz konusu ihtisas mahkemelerinin

kuruluşu, altyapısının oluşturulması ve personel ihtiyacının süratle karşılanabilmesini temin etmek üzere Bakanlık tarafından hazırlanmış olan proje teklifi, AB Komisyonuna gönderilmiştir. Maliyetinin yüzde 76'sı AB, kalan kısmı ise Türkiye tarafından karşılanacak olan Proje kapsamında 12 ayrı merkezde ihtisas mahkemesi kurulması öngörülmektedir. Proje AB Komisyonunca onaylanmış olup, nihai karar mercii olan Avrupa Parlamentosunun onayına sunulması ve 2000 yılında uygulamaya konulması beklenmektedir.

Türk Patent Enstitüsünün (TPE) altyapı olanaklarının geliştirilmesi amacıyla uluslararası kaynaklı iki proje bulunmaktadır. Bunlardan ilki, 1997 yılında başlamış olan ve Alman Patent Ofisi ile koordineli bir şekilde yürütülen 4 yıl süreli Türk Sınai Mülkiyet Sisteminin Modernizasyonu Projesidir. Proje, hibe şeklindeki toplam 4 milyon mark tutarındaki finansman ile yürütülmektedir. Almanya'da teknik açıdan sorumlu kuruluş olarak Alman Patent Ofisi tarafından koordine edilmekte olan proje kapsamında; Türk Sınai Mülkiyet Sisteminin Modernizasyonu için gerekli aktiviteler, detaylı faaliyetler (personel eğitimi, ekipman, dokümantasyon merkezi kurma, toplantıların organizasyonu vb.) çerçevesinde öngörülen plan dahilinde yürütülmektedir. Diğer proje ise, fizibilite çalışmaları Avrupa Patent Ofisi tarafından gerçekleştirilmiş olan, Dünya Bankası destekli II.Teknoloji Geliştirme Projesidir. Söz konusu proje ile, Türkiye'de sınai mülkiyet sisteminin geliştirilmesi amacıyla, TPE hizmet binası, kütüphane, dokümantasyon ve enformasyon hizmetlerinin bir arada yürütüleceği bir sınai mülkiyet sitesinin oluşturulması; gerekli donanım ve yazılım ile ekipman temini, ilgili kesimlere (sanayiciler, patent vekilleri, avukatlar, hakimler, araştırmacılar) yönelik tanıtım ve eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Projenin toplam maliyetinin 19,3 milyon dolar olması ve bunun 15 milyon dolarının Dünya Bankası tarafından, geri kalan kısmının ise TPE ve/veya diğer kaynaklardan sağlanması öngörülmektedir. Proje 1999 yılında başlatılmış olup, 5 yıl sürmesi planlanmaktadır.

Türkiye-AT Ortaklık Konseyi Kararına göre ilaç ürünleri ve ilaç üretim yöntemlerine patent koruması sağlanması hususunda 1999 yılına kadar geçiş süresi tanınmış olmasına rağmen, TRIPS Anlaşmasına istinaden bu alanda yapılacak başvuruların ülkemizce kabul edilme zorunluluğu çerçevesinde; Anlaşmanın yürürlüğe giriş tarihi olan 1.1.1995 tarihinden itibaren 21.10.1999 tarihine kadar Türk Patent Enstitüsüne yapılan başvurular 1506'ya ulaşmıştır. Bunlardan 21'i yerli başvurudur. Söz konusu geçiş süresi 1.1.1999 tarihinden itibaren sona ermiş olup, bu alandaki tüm başvurular normal süreç dahilinde incelenmeye alınmaktadır.

Markaların Uluslararası Tesciline İlişkin Madrid Anlaşmasının Uygulamasına İlişkin Madrid Protokolü ile Tasarımların Sınıflandırmasına İlişkin Lokarno Anlaşması ve Mikroorganizmaların Uluslararası Saklanması İlişkin Budapeşte Anlaşmasına katılım 1.1.1999 tarihi itibarıyla sağlanmıştır.

Marka Kanunlarının Harmonizasyonu Antlaşması (TLT) ve Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Tesciline ilişkin Lahey Anlaşmasına katılım çalışmaları sürdürülmektedir. Avrupa Patent Sözleşmesine (EPC) katılımın uygun bulunduğuna ilişkin Kanun Tasarısı ise TBMM ilgili komisyonlarında görüşülmektedir.

Sınai mülkiyet sistemi içinde önemli bir yeri olan ve yasal statü kazandırılmış bulunan tescilli patent vekillerinin sayısı 200'e, tescilli marka vekillerinin sayısı ise 341'e ulaşmış bulunmaktadır. Patent ve marka vekillerinin bir Birlik bünyesinde örgütlenebilmelerini sağlayacak düzenlemelerin yapılması konusunda çalışmalar sürdürülmektedir.

Sanayinin ve kamuoyunun bilgilendirilmesi ve sınai mülkiyet haklarından etkin yararlanmalarını sağlamak üzere TPE tarafından çeşitli seminerler düzenlenmiştir.

TABLO: II.19- Türkiye’de Sınai Haklar ile İlgili Başvurular

	1994	1995	1996	1997	1998	1999 ⁽¹⁾
Marka	14.259	15.898	20.167	20.630	19.328	13.995
Yerli	11.591	12.650	15.652	15.849	14.365	10.987
Yabancı	2.668	3.248	4.515	4.781	4.963	3.008
Patent	1.392	1.698	905	1.539	2.494	1.910
Yerli	148	178	187	210	214	188
Yabancı	1.244	1.520	718	1.329	2.280	1.722
Tasarım	--	1.533	1.812	2.149	2.047	1.326
Yerli	--	1.506	1.648	1.964	1.827	1.162
Yabancı	--	27	164	185	220	164
Coğrafi İşaretler	--	--	31	2	2	1
Yerli	--	--	31	2	2	1
Yabancı	--	--	--	--	--	--
Faydalı Model	--	37	181	224	297	207
Yerli	--	34	178	213	279	201
Yabancı	--	3	3	11	18	6
İlaç Patent Başvuruları	--	237	109	285	554	321 ⁽²⁾
Yerli	--	--	8	3	2	8
Yabancı	--	237	101	282	552	313

Kaynak: Türk Patent Enstitüsü.

(1) Eylül 1999 itibarıyla.

(2) 21.10.1999 itibarıyla.

b) Amaçlar

Fikri haklar koruma altyapısı bu alandaki gelişmelere paralel olarak güncelleştirilecek, Kültür Bakanlığının ilgili biriminin teşkilat yapısı ve personel altyapısı ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden yapılandırılacaktır.

Telif haklarıyla ilgili temel kavramların benimsetilmesi, yerleştirilmesi, fikri hak ihlalleri hakkında toplumun bilinçlendirilmesi, bu alanda kaydedilen gelişmelerin ve uygulamaların tanıtılması amacıyla toplumun ilgili kesimlerine yönelik seminer, panel ve konferans gibi etkinliklerin gerçekleştirilmesine devam edilecektir. Kamuyu bilinçlendirmeye yönelik bu faaliyetleri destekleyici mahiyette olmak üzere spot filmlerin yaptırılması çalışmaları sürdürülecektir.

Fikri hakların korunması konusunda hizmet veren meslek birliklerinin desteklenmesine ve güçlendirilmesine önem verilecektir.

Fikri haklar ile ilgili olarak; yargı ve gümrük personeline, emniyet görevlilerine, meslek birliklerine, il kültür müdürlüklerine, sektör temsilcilerine ve konu ile ilgili personele yönelik eğitim programlarına öncelik verilerek telif haklarının korunması hususunda bu kesimler bilgilendirilecek, ayrıca toplumun bu konudaki eğitimine önem verilecektir.

Korsan ürünlerin ticaretinin engellenmesine yönelik düzenlemeler yapılacak ve gümrük görevlileri bu alanda eğitilecektir.

Fikri ve sınai haklarla ilgili davaların yürütülmesinde etkinlik sağlanması amacıyla, ihtisas mahkemelerinin biran önce kurulması sağlanacak ve bu mahkemelerde görev alacak yargı elemanlarının eğitimine hız verilecektir.

Sınai hakların korunmasında sağlanan gelişmeler ile bu alandaki uygulamalar hakkında toplumun ilgili kesimlerine yönelik tanıtım, yayın ve eğitim faaliyetlerine ağırlık verilmeye devam edilecektir.

Sınai haklar ile ilgili mevzuatın daha etkin bir şekilde uygulanabilmesi ve gerekli inceleme sürecinin eksiksiz yürütülebilmesi için TPE'nin altyapısının güçlendirilmesine ve nitelikli personel yetiştirilmesi için eğitim faaliyetlerine devam edilecektir.

TPE, sınai haklar ile ilgili kayıt, belgelendirme ve tescil işlemlerinin yanı sıra yurtiçi ve yurtdışı teknolojik gelişmeleri izleyerek yeni teknolojilere ilişkin bilgileri derleyip kullanıcıların yararlanmasına sunacaktır.

Marka, patent ve endüstriyel tasarım veri tabanlarının, çağdaş bilgi ve iletişim araçları kullanılarak Internet ve/veya diğer elektronik ortamlar aracılığıyla patent ve marka vekilleri ile araştırmacıların kullanımına sunulması için çalışmalara başlanacaktır.

Tescil başvuru müracaat dosyalarının elektronik bilgi ve iletişim araçları yardımıyla kabulü imkanları araştırılacaktır.

Hem yazılı, hem de elektronik ortamda veri içeren Sınai Mülkiyet Kütüphanesi oluşturulacaktır.

Vekillik müessesesinin kurumsallaşmasına önem verilecek ve Birlik kurulması çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Kültür Bakanlığı Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü bünyesinde yer alan Telif Hakları Dairesi ile Sinema ve Müzik Eserleri Dairesi yeniden yapılandırılacaktır.

3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanununda değişiklik yapılarak uluslararası normlara uyumlu hale getirilecektir.

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uluslararası normlara uyumun tam olarak sağlanması amacıyla yeniden gözden geçirilecektir.

Meslek birliklerinin Kültür Bakanlığı ile koordineli çalışmalarını ve fikri hakların takibinde daha etkin hizmet vermelerini sağlamak üzere, bu birliklerin altyapıları desteklenecek ve güçlendirilecektir.

Kültür Bakanlığı bünyesinde Telif Hakları Bilgi Merkezi kurulacak, böylece hak sahipleri, uygulayıcılar, kullanıcılar, kurulması öngörülen ihtisas mahkemeleri için bir bilgi bankası oluşturulacaktır.

İçerisinde eser bulunan kitap, kaset gibi fiziki ortamlar üzerine, burada bulunan eserlerin fikri haklar kapsamında koruma altında olduğu ve izinsiz çoğaltım ve herhangi bir şekilde ticarete konu olmasının yasalara aykırı ve cezayı gerektirici haksız eylemler olduğuna dair halkı aydınlatıcı ibareler konulacaktır.

Fikri ve sınai haklar ile ilgili davaların kısa sürede sonuçlandırılabilmesi amacıyla ihtisas mahkemelerinin biran önce kurulması sağlanacaktır.

Fikri ve sınai haklar alanındaki uluslararası anlaşma ve sözleşmelere katılım çalışmaları sürdürülecektir.

Entegre devre topografyalarının korunmasına ilişkin mevzuat hazırlanacaktır.

TPE nezdinde işlem yapacak olan vekillere ait bir Birlik oluşturulması çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

C. TÜKETİCİNİN KORUNMASI

a) Mevcut Durum

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, tüketici örgütleri, meslek kuruluşları ve TSE tarafından tüketicilerin bilgilendirilmesine yönelik çalışmalara devam edilmiş, Mart 1999'da 3. tüketici konseyi toplanmıştır.

4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun uygulanmasında doğacak sorunların çözümü için Kanunda kurulması öngörülen Tüketici Mahkemeleri henüz kurulamamıştır.

Bankacılık, taksitli satışlar, kampanyalı satışlar, kapıdan satışlar, taşımacılık, turistik geziler, elektrik-su, doğalgaz hizmetleri gibi konularda standart sözleşmelerin hazırlanmasını sağlamaya yönelik Genel İşlem Şartlarına ilişkin mevzuat düzenleme çalışmalarına, Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca devam edilmektedir.

Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Tasarısı hazırlık çalışmaları devam etmektedir.

b) Amaçlar

Kitle iletişim araçlarından ve eğitim kurumlarından yararlanılarak tüketicilerin bilinçlendirilmesi ve korunması konusunda gerekli yasal altyapının oluşturulması temel amaçtır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulanmasından doğacak sorunların çözümü için Tüketici Mahkemelerinin bir program çerçevesinde kurulması sağlanacaktır.

Haksız sözleşme şartlarına karşı tüketicileri koruyacak ve standart sözleşmelerin oluşturulmasını sağlayacak olan Genel İşlem Şartlarına yönelik düzenleme çalışmasının hazırlıkları tamamlanacaktır.

Turist tüketicilerin gezi sözleşmelerini imzalamadan önce, sözleşme esnasında ve tatil sonrasında oluşabilecek zararlarına ve uğrayacakları haksızlıklara karşı korunabilmesi amacıyla, Turistik Gezi Sözleşmeleri konusunda yapılacak düzenlemeye ilişkin hazırlık çalışmaları başlatılacaktır.

Zararlı ve tehlikeli kimyasal madde ve ürünlerin üretilmesi, depolanması, taşınması, ambalajlanması, etiketlenmesi, saklanması ve denetlenmesine ilişkin mevcut yönetmelik yeniden düzenlenecektir.

Uluslararası standartlara uygunluk açısından, hizmet sunumu sonucu oluşabilecek zararlardan ötürü hizmet sunanların sorumluluğu ve tüketicilerin zararlarının tazminini içeren hizmetten sorumluluk konusunda yasal düzenleme çalışmaları yapılacaktır.

Aldatıcı ve yanıltıcı reklamlara ilişkin mevcut mevzuattaki dağınıklığın giderilmesi amacıyla birleştirici bir düzenlemenin hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.

D. BİLGİ SAĞLAMA VE KULLANMA

a) Mevcut Durum

Bilgi teknolojilerinin sağladığı imkanlarla sunulan hizmetlerdeki gelişmeler ülkemizde de belirli bir düzeye ulaşmakla beraber, sektörün dünya ile uyum sağlayabilmesi için konuya ilişkin kamu altyapısı yatırımlarının ve sektöre özgü özendirme faaliyetlerinin sürdürülmesi gerekmektedir.

Türkiye'de yazılım üretiminin desteklenmesine yönelik bir kanun tasarısı hazırlanmış, ayrıca 444 sayılı Gelir Vergisi Kanununda yazılım sektörünü destekleyici düzenlemelere yer verilmiştir.

Ülkemizde bilgi altyapısı oluşturulması ile ilgili çalışmalar sürdürülmektedir. Bu çalışmalar çerçevesinde Ulaştırma Bakanlığı koordinatörlüğünde TÜBİTAK tarafından yürütülen Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı tamamlanmış, ancak bu planda yer alan önerilerin uygulanmasına yönelik çalışmalar henüz tamamlanmamıştır.

Söz konusu Ana Plan çalışmaları yanısıra oluşturulan İnternet Üst Kurulu, Elektronik Ticaret Kurulu, Kamu-Net gibi oluşumlar sektörle ilgili faaliyetlerini sürdürmektedir. Kamu kurum ve kuruluşlarında hizmetlere hız ve verimlilik kazandıracak bir bilgisayar ağı oluşturmak amacıyla 1998 yılında Kamu-Net Üst Kurulu oluşturulmuştur.

2000 yılı problemi uyum çalışmaları Devlet Planlama Teşkilatı'nın koordinasyonunda devam etmektedir. Çalışmalarda ekonomik ve sosyal hayatı doğrudan etkileyen öncelikli sektörlerin takibine ağırlık verilmiştir. Uyum çalışmaları 2000 Yılı Problemi Ulusal Eylem Planı çerçevesinde Danışma Kurulu, Teknik Kurul, Çalışma Grupları ve DPT Proje Yürütme Grubu ile sürmektedir.

b) Amaçlar

Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı ile ilgili tamamlanan çalışmalarda ulaşılan sonuçların ve geliştirilen önerilerin mevcut kurumsal yapılanma gözardı edilmeden ve kurumlararası yetki ve sorumluluk karmaşasına yol açmayacak şekilde hayata geçirilecektir.

Türkiye' de yazılım üretiminin desteklenmesine ilişkin yasal çerçeve iyileştirilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenleme

Personel rejimi içinde kamu bilişim çalışanlarının ünvan ve statü açısından sağlıklı bir yapıya kavuşturulmaları sağlanacaktır.

10. FİNANS REFORMU, MALİ PİYASALARDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI, DÜNYA İLE ENTEGRASYON VE MÜLKİYETİN TABANA YAYILMASI

a) Mevcut Durum

1999 yılında mali piyasaların işleyişini ve denetimini daha sağlıklı bir yapıya kavuşturmak amacıyla çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

23 Haziran 1999 tarihinde yayımlanan 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile bankacılık sisteminin işleyiş ve denetimi, uluslararası kriterler dikkate alınarak yeniden düzenlenmiştir. Bu çerçevede, bankaların gözetim ve denetim yetkisi, siyasi otoriteden bağımsız karar alma yetkisine sahip, idari ve mali açıdan özerk statüde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kuruluna verilmiştir.

4389 Sayılı Kanun gereğince Hazine Müsteşarlığı ile T.C.Merkez Bankasının ilgili birimleri Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumuna devredilecek, Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren en geç bir yıl içinde faaliyete geçecek olan Kurumun karar organı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu olacaktır.

Kanun, banka kuruluş şartlarını yeniden düzenlemiştir. Bu çerçevede; banka kuruluş izni Kurulun en az 5 üyesinin olumlu oyuna istinaden Bakanlar Kurulu tarafından verilecektir. Banka kurucularında aranan şartlar Kanunda ayrıntılı olarak sayılırken, asgari öz sermaye de 20 trilyon liraya yükseltilmiştir. Ayrıca, önemli pay devirlerinde aranan şartlar ağırlaştırılarak, banka sahipliğinin gerektirdiği mali güç ve itibara sahip olunmasına çalışılmıştır.

4389 sayılı Kanunda mali bünyesi bozulan bankalarla ilgili olarak alınacak tedbirler, sorunların ağırlığına göre farklı kategorilerde değerlendirilerek tespit edilmiş ve mülga 3182 sayılı Kanunda Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakana ait olan tedbir alma yetkisi Kurula devredilmiştir. Bu çerçevede; bankacılık ilke ve teamüllerine aykırı işlemlerle bankanın zarara uğratılması halinde Kurula, bankanın yönetim faaliyetlerine müdahale yetkisi verilmiştir. Bankayı zarara uğratanların şahsi sorumlulukları yeniden düzenlenmiş ve şahsi iflasa tabi olacak kişilerin kapsamı genişletilmiştir. Ayrıca, bankanın likidite güçlüğüne düşmesi hali ile gelir ve gider dengesinin bozulması ve bu durumun süreklilik arz etmesi hallerinde alınacak tedbirler de 4389 sayılı Kanunda ayrıntılı olarak yer almıştır. Bir bankanın kaynaklarının ortaklar tarafından istismar edilmesi halinde, bu durumu tespit edilen ortakların ortaklık haklarının sınırlandırılmasına ve gerekli şartların mevcudiyeti halinde hisselerin Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu(TMSF)'na devrine imkan tanınmıştır.

Bütün bu tedbirlere rağmen, bankanın mali bünyesinin güçlendirilememesi ve bankanın faaliyetlerine devam etmesinin mali sistemin güven ve istikrarı açısından tehlike arzettiği hallerde, Kurulun en az 5 üyesinin aynı yönde aldığı karara istinaden bankacılık yapma izni Bakanlar Kurulu tarafından kaldırılacaktır.

Ticari bankalarla benzer faaliyetlerde bulunan özel finans kurumları ve diğer mali kurumlar 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile T.C.Merkez Bankası Risk Santralizasyon Merkezi kapsamına alınmışlardır.

Bankacılık sistemini daha sağlıklı bir yapıya kavuşturmak ve sistemin açık pozisyon riskini kontrol altına almak amacıyla; 5 Ağustos 1999 tarihinde yayımlanan Tebliğ ile Yabancı Para Net Genel Pozisyonu/Sermaye Tabanı standart rasyosu azami yüzde 30'dan yüzde 20'ye düşürülmüştür.

14 Ağustos 1999 tarihinde yayımlanan 99/13202 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla(BKK) 97/10497 sayılı Banka Kredilerinin Niteliklerine Uygun Olarak Muhasebeleştirilmesi, Değerlendirilmesi ve Kredi Karşılıkları Hakkında Kararda değişiklik yapılmış ve genel karşılık oranları indirilmiştir. Bu çerçevede, bankaların nakdi kredileri ile 1. grup teminata bağlı tasfiye olunacak alacakları toplamının yüzde 1'i olarak belirlenen oran binde 5'e, gayrinakdi krediler toplamının binde 2'si olarak belirlenen oran ise binde 1'e düşürülmüştür. Ayrıca, kredilerin temerrüde uğrama süresi 31.12.1999'a kadar 1 aydan 60 güne çıkarılmıştır.

Aynı gün yayımlanan Tebliğ ile 99/13202 sayılı BKK ile yapılan değişiklikler ilgili Tebliğe yansıtılmıştır. Bu çerçevede, temerrüde konu alacağın bir defaya mahsus olmak üzere yenilenmesi veya itfa planına bağlanması sırasında daha önce alacağın yüzde 20'sine kadar ilave kredi açılabilirken, 31.12.1999 tarihine kadar bu oran yüzde 50'ye çıkartılmıştır.

Halka açık bir şirket olan Türkiye Kalkınma Bankası (TKB)'nin Hazine dışındaki ortaklarının sermaye artırımlarına iştirak etmemeleri ve nominal sermaye tam ve nakden ödenmeden sermaye artırımına gidilememesi nedeniyle Banka ciddi sermaye yetersizliği sorunları ile karşılaşmıştır. Bu sorunların giderilmesine yönelik düzenlemeleri içeren 4456 sayılı Kanun 17 Ekim 1999 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Sermaye piyasasında güven ve şeffaflık sağlanarak piyasanın derinliğinin artırılması amacıyla hazırlanan Sermaye Piyasası Kanun Tasarısı üzerinde TBMM'de görüşmelere başlanmıştır.

3 Temmuz 1999 tarihinde yayımlanan yönetmelikle Kıymetli Madenler Borsası Aracı Kurumlarının kuruluş ve faaliyet şartlarına ilişkin şartlar yeniden düzenlenmiştir. Aracı kurumların asgari ödenmiş sermaye miktarı 10 milyar liradan 100 milyar liraya çıkartılmıştır. Aracı kurumlar onaylanan işyerleri dışında başka yerde faaliyet gösteremeyecekler, merkezleri dışında şube açamayacaklardır.

3 Ağustos 1999 tarihinde yayımlanan İstanbul Altın Borsası Kıymetli Madenler Ödünç Piyasası Yönetmeliği ile bu borsada faaliyet gösterecek Kıymetli Madenler Ödünç Piyasasında kıymetli maden ödünç işlemlerinin gerçekleşmesini ve kıymetli maden ödünç sertifikalarının alım satımını düzenleyen esaslar ve kurallar belirlenmiştir.

1999 yılında zorunlu sigortalara ilişkin tarife ve talimatlar yeniden belirlenmiştir. 28 Temmuz 1999 tarihinde Hazine Müsteşarlığı tarafından yayımlanan Zorunlu Karayolları Mali Sorumluluk Sigortası Tarife ve Talimatları ile motorlu araçlara ilişkin teminatlar ve ödenecek primler yükseltilmiştir. Aynı tarihte yayımlanan Zorunlu Otobüs Koltuk Ferdi Kaza Sigortası Tarife ve Talimatları ile Hazine Müsteşarlığı yeni tarife ve talimatları belirlemiştir.

14 Ağustos 1999 tarihinde yayımlanan 4444 sayılı Kanunla vergi kanunlarında değişiklikler yapılarak tevkif suretiyle vergilendirilmiş bulunan; mevduat faiz gelirleri, kar payları, repo ve ters repo gelirleri ve menkul kıymetler yatırım fonlarının katılma belgelerine ödenen kar payları gelirleri için beyanname verme zorunluluğu kaldırılmıştır. Bu tür gelirlerin sadece stopaj yolu ile vergilendirilmesi sağlanarak, stopaj oranları yeniden düzenlenmiştir.

Ayrıca, 4444 sayılı Kanun'da geçici vergi düzenlemesine yer verilerek, 1.1.2000 tarihinden itibaren geçici vergi dönemi 3 aydan 6 aya çıkarılmış ve geçici vergi oranı Kurumlar Vergisi mükelleflerinde yüzde 25'den yüzde 20'ye indirilmiştir. Hisse

senetlerinin 3 aydan daha kısa süreli alım satımlarda değer artış kazancı 3.5 milyar TL.yi aşıyorsa bu tutar Gelir Vergisine tabi olacaktır. 3 ay ve daha fazla süre elde tutulan hisse senetlerinden elde edilen kazanç 1999 ve 2000 yıllarında vergiden muaf tutulmuştur.

25 Ağustos 1999 tarihinde yayımlanan 99/13230 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla Gelir Vergisi Kanununda yer alan tevkifat oranları yeniden tespit edilmiştir. Bu çerçevede; kurumlar vergisi düşüldükten sonraki kazanç üzerinden halka açık anonim şirketlerde yüzde 5, diğerlerinde ise yüzde 15 oranında gelir vergisi stopajı yapılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca, mevduat faizleri, döviz tevdiat hesapları, özel finans kurumlarınca ödenen kar paylarına yüzde 12 oranında uygulanan stopaj yüzde 13'e yükseltilmiştir. Repo gelirlerine yüzde 6 oranında uygulanan gelir vergisi stopajı da yüzde 12 olarak tespit edilmiştir.

17 Ağustos 1999 tarihinde Marmara Bölgesinde meydana gelen depremden sonra alınan kararlar arasında 28 Ağustos 1999 tarihinde yayımlanan 99/13233 sayılı BKK da bulunmaktadır. Bu çerçevede, depreme maruz kalan bölgelerde T.C.Ziraat Bankası ve T.Halk Bankasınca yapılacak kredi erteleme ve yeni açılacak kredilere, T.Emlak Bankasının da kredi ertelemesine ilişkin şartlar düzenlenmiştir.

b) Amaçlar

Para ve kur politikasının, maliye politikalarıyla uyumlu ve enflasyonla mücadele hedefi esas alınarak uygulanması temel amaçtır.

Ekonomik faaliyetlerin ihtiyaç duyduğu kaynakların temini amacıyla; mali derinleşmenin artırılarak etkinliğin sağlanması, mali piyasaların uluslararası piyasalarla bütünleşmesinin tamamlanması, sermayenin tabana yayılması ve bu hedeflere ulaşılabilmesi için gerekli düzenlemelerin gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

Mali araçların geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi ile mali tasarrufların artırılması yönündeki politikalar, iktisadi konjonktür de dikkate alınarak uygulanacak, mali sistemin güçlendirilmesi yönündeki düzenlemelere devam edilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Ülkemizde kullanımı gittikçe yaygınlaşan banka ve kredi kartları ile ilgili işlemleri denetlemek ve mevcut belirsizlikleri ortadan kaldırmak amacıyla, Banka ve Kredi Kartları Kanunu çıkartılacaktır. Çeklerin bankalar arasında hesaben tasfiyesini sağlayan bankalararası takas odalarında işlemlerin elektronik ortamda yapılması yaygınlaştırılacaktır.

Mali kuruluş ve araçların derecelendirilmesini yaygınlaştırmak üzere gerekli yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

Vadeli işlemlerin yatırımcı açısından güvenilir bir biçimde işletilebilmesi amacıyla gerekli kurumsal düzenlemeler yapılacaktır.

Sermaye piyasasında uluslararası normlara yaklaşmayı da sağlayacak şekilde; sermaye piyasası araçları kaydi sistemine geçilmesine, yatırımcıları güvence altına almak üzere Yatırımcıları Koruma Fonu'nun ihdasına ve piyasalara derinlik kazandırılmasıyla güven unsurunun pekiştirilmesi için kurumsal yatırımcıların etkinliğinin artırılmasına yönelik tedbirler alınacaktır.

Sigortacılık sektörünün daha etkin çalışmasını sağlamak amacıyla, sigortacılığın düzenlenmesi ve denetlenmesi hakkındaki düzenlemeler hızlandırılacaktır. Ayrıca, meydana gelebilecek deprem afeti sonucu uğranılacak zararların telafisine yönelik olarak, zorunlu deprem sigortası ve yapı denetimi sorumluluğu hakkındaki düzenleme çalışmalarına ağırlık verilecektir. Tarım Sigortalarının Geliştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı hazırlanacak ve bu düzenlemelerle, sektörün Avrupa Birliği sigortacılık kriterlerine uyumu sağlanacaktır.

III. EKONOMİDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASINA YÖNELİK YAPISAL DEĞİŞİM PROJELERİ

11. VERGİ İLE İLGİLİ YAPISAL DÜZENLEMELER

a) Mevcut Durum

Vergi idaresi ve denetiminin daha etkin hale getirilmesi amacıyla yönelik olarak, vergi daireleri ile mükelleflerin ekonomik faaliyetlerinin tek bir merkezden izlenmesi ve bu suretle kayıtdışı ekonomik faaliyetlerin kavranmasında anahtar bilgi eksikliğinin giderilmesi amacıyla başlatılan tek vergi numarası verilmesi uygulaması 1999 yılında da sürdürülmüştür. 1998 sonu itibarıyla 10.233.668 olan vergi kimlik numarası sayısı 1999 Ekim ayı sonu itibarıyla ise 12.422.278'e ulaşmıştır.

Kişisel bilgisayarlar ile yapılan sicil otomasyonu uygulamalarının diğer vergi dairesi ve mal müdürlüklerine yaygınlaştırılması amacıyla yürütülen alt yapı ve uygulama yazılım çalışmaları tamamlanarak, 234 vergi dairesine internet/intranet üzerinden yaygınlaştırılmıştır. Vergi dairesi işlemlerinin kolaylaştırılması, iş yükünün azaltılması, takip denetim ve hizmet işlevlerinin iyileştirilmesi, dolayısıyla vergi dairesi işlemlerinde etkinlik ve verimliliğin artırılması ile mükellefe verilen hizmet kalitesinin yükseltilmesi amacıyla Vergi Dairesi Tam Otomasyon Projesi (VEDOP) uygulamasına geçilmiştir. Yeni açılan vergi daireleri ile VEDOP uygulaması yapılan vergi dairesi sayısının 1999 yılı sonunda 142, 2000 yılı içinde ise 153 olması hedeflenmektedir.

Vergi idaresi merkez ve vergi dairelerini kapsayan teknolojik alt yapının geliştirilmesi, vergi idaresinin yeniden yapılandırılması çalışmaları ile birlikte, 1998 yılında vergi yasalarının günün şartlarına uyumu konusunda da önemli adımlar atılmış, vergi tabanının genişletilmesi, kayıtdışı ekonominin daraltılması, vergi yasalarının basit ve anlaşılır hale getirilmesi, vergi adaletinin geliştirilmesi yönünde 4369 sayılı Kanun ile kapsamlı vergi düzenlemeleri yapılmıştır.

Doğu Asya'da başlayan ve diğer ülkelere de yansıyan krizin Türkiye üzerinde ortaya çıkardığı olumsuz etkileri hafifletmek ve ekonomiyi girmiş olduğu daralma trendinden uzaklaştırmak için 4369 sayılı kanunla getirilen düzenlemelerden bazıları 4444 sayılı Kanun ile değiştirilmiştir. Bu kapsamda yapılan değişiklikler;

Gelir vergisinin konusu, harcama ve tasarruftan hareketle gelirin kavranması ve diğer kazanç ve iratlarla ilgili olarak 4369 sayılı Kanunla yapılan düzenlemelerin 31.12.2002 tarihine kadar uygulanması ertelenmiştir,

Gerçek kişiler tarafından 1.1.1999-31.12.2002 tarihleri arasında elde edilen; mevduat faizleri, repo gelirleri, menkul kıymet yatırım fonlarından elde edilen kar payları ve özel finans kurumlarınca kar ve zarara katılma hesaplarına ödenen kar paylarının beyan edilmemesi, bu gelirlerden stopaj yoluyla alınan vergilerin nihai vergi olması ilkesi benimsenmiştir,

Geçici vergi dönemi üç aydan altı aya çıkarılmış, kurumlar için geçici vergi oranı yüzde 25'den yüzde 20'ye indirilmiştir,

Kurumların gayrimenkul ve iştirak hisselerinin 31.12.2002 tarihine kadar elden çıkartılmasından doğan kazançları, sermayeye eklenmek koşuluyla vergiden müstesna tutulmuştur.

Yine bu çerçevede 1999 yılında çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararları ile telif kazançlarına uygulanan stopaj oranları, mevduat faizleri, döviz tevdiat hesapları, özel finans kurumlarınca kar zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kar paylarına ve repo gelirlerine uygulanan gelir vergisi stopaj oranı yükseltilmiştir.

17 Ağustos 1999 tarihinde Marmara Bölgesinde meydana gelen depremden etkilenen mükelleflerin vergisel işlemleri ile ilgili gerekli düzenlemeler ve uygulamalar yapılmıştır. Bu çerçevede; afet olan yerlerde mükellefiyet kaydı bulunan mükelleflerin ödeme süresi afet tarihinden sonraya rastlayan her türlü vergi, resim, harç, fon ve paylar ile bunların ferileri ve cezalarının ödeme süreleri mücbir sebep halinin ortadan kalktığı tarihe kadar uzatılmıştır.

17 Ağustos'da meydana gelen deprem feleketinin finansmanına katkıda bulunmak amacıyla hazırlanan vergi tasarısı Meclis Plan Bütçe Komisyonundan geçmiş ve Genel Kurula gönderilmiştir. Bu tasarı ile getirilmesi hedeflenen vergi düzenlemeleri; ek gelir ve kurumlar vergisi, ücretlerden ek vergi, ek götürü vergi, ek motorlu taşıtlar vergisi, ek emlak vergisi, özel iletişim vergisi ve değerli kağıtlar vergisidir.

b) Amaçlar

Yedinci Plan döneminde vergi alanında benimsenen temel amaç, Avrupa Birliği vergi politikası ve vergi yapısını dikkate alarak tüm ekonomik faaliyetleri kapsayan, üretim faktörleri üzerindeki vergi yükünü azaltan bir sistem oluşturmaktır. Öncelikle vergi idaresi ve denetiminin daha etkin hale getirilmesi ve idarenin güçlendirilmesi, bu sistemi oluşturmak için temel araç olarak benimsenirken, vergilemede yatay ve dikey adaletin ve açıklığın sağlanması temel ilke olarak kabul edilmiştir.

Vergi denetimleri etkin olarak sürdürülecek, bu amacı gerçekleştirmek üzere bilgisayarlı denetim, istihbarat, veri tabanı alt yapı hazırlıklarına önem verilecektir. Denetimin rekabet koşullarını olumsuz yönde etkilememesi için sektör ve alan incelemeleri olarak yapılması planlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Vergi numarası kullanma zorunluluğunun banka ve benzeri finans kurumlarının yapılacak işlemler, çek kullanımı, noterlik işlemleri, posta çeki hesabı açtırılması, pasaport alımı gibi işlemlere de yaygınlaştırılmasını sağlayacak gerekli altyapı çalışmaları tamamlanarak uygulama başlatılacaktır. Bu şekilde elde edilen bilgilerin denetim bilgi bankasında toplanması sağlanacaktır.

Kredi kartı standartlarına uygun ve üzerinde özel olarak tasarlanmış güvenlik hologramı bulunan vergi kimlik kartlarının dağıtımına devam edilecektir.

Mükelleflerin internet aracılığı ile veya manyetik ortamda beyanname ve bildirim verebilmeleri için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Bankalar aracılığı ile yapılan vergi tahsilatının manyetik ortamda mükellef hesaplarına intikali sağlanacaktır.

17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen depremden etkilenen mükelleflerin durumları yakından izlenmeye devam edilecek ve şartların gerektirdiği idari düzenlemeler yapılacaktır.

Vergi idaresinin etkinlik ve verimliliğinin artırılması amacıyla Kamu Mali Yönetim Projesi kapsamındaki Gelir İdaresinin Yeniden Yapılandırılması ve Modernizasyonu Projesi çalışmalarına devam ettirilecektir. Bu proje çerçevesinde 2000 yılında özellikle gelir idaresinin vergi politikası analiz ve gelir tahmini fonksiyonunun güçlendirilmesi için bilgisayar ortamında veri tabanları ve analiz modelleri oluşturulacak, Gelirler Genel Müdürlüğü bünyesinde bir vergi politikası analiz birimi gerekli personel ve teknik alt yapısı da tamamlanarak kurulacak, böylece vergi politikasındaki değişikliklerin vergi gelirleri ve vergi yükü üzerindeki etkisi analiz edilecek, vergi harcamalarının (istisna ve muafiyetlerin) etkinliği ve yol açtığı vergi kaybı değerlendirilecektir.

Halen değişik adlar altında vergi, pay ve fon şeklinde yapılan kesintiler, Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) adı altında birleştirilerek vergi sisteminde etkinlik artırılabilecektir. Bu kapsamda, petrol ürünlerinden alınmakta olan 2, otomotiv ürünlerinden alınmakta olan 3, alkol ve tütün ürünlerinden alınmakta olan 6 adet vergi, pay ve fon kesintisi kaldırılarak, bunların yerine sadece ÖTV uygulanmak suretiyle vergileme rejimi sadeleştirilecektir.

İstihdam üzerinde yük oluşturan vergi benzeri kesintilerin azaltılmasına yönelik düzenlemeler sürdürülecektir. Bu çerçevede, 1.6.2000 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılacak olan Çalışanları Tasarrufa Teşvik Kesintisi Hesabının tasfiye edilmesi yönündeki çalışmalara devam edilecektir.

Mükelleflere daha iyi hizmet sunulması ve mükellef ile vergi idaresi ilişkilerinin geliştirilmesi amacıyla beş büyük ilin vergi dairelerinde uygulamaya geçirilen halkla ilişkiler biriminin diğer illerde de faaliyete geçirilmesi yönünde çalışmalar yapılacaktır.

Toplumda vergi bilincini artırabilmek amacıyla vergi istatistikleri, sektörler ve faktörler itibarıyla oluşan vergi yükleri, coğrafi vergi istatistikleri, vergi istisna ve muafiyetleri nedeniyle ortaya çıkan vergi kayıpları (vergi harcamaları), vergi denetimleri ve denetim sonuçları, efektif vergi oranlarını da kapsayacak bir veri seti hazırlanarak kamuoyu düzenli olarak bilgilendirilecektir. Böylece vergi yükleri ve bu yüklerin toplumsal katmanlara dağılımı konusunda bilgilendirme tam olarak yapılabilecek ve toplumun vergi politikasını yönlendirebilmesine imkan sağlanacaktır.

12. SOSYAL GÜVENLİK REFORMU

a) Mevcut Durum

Sosyal sigorta programları tarafından kapsanan nüfus 1998 yılında toplam nüfusun yüzde 88,3'üne, sağlık hizmetleri bakımından sosyal güvenlik kapsamındaki nüfus oranı yüzde 78,6'ya ulaşmıştır. Toplam sivil istihdamın yaklaşık yarısı aktif sigortalı olarak sosyal sigorta programları kapsamında bulunmaktadır.

Ülkemizde aktif sigortalılar ile pasif sigortalılar arasındaki denge olumsuz yönde gelişmesini sürdürmüştür ve sosyal güvenlik sistemine prim ödeyen aktif sigortalı sayısı 1998 yılında yüzde 4,7 oranında artarken, pasif sigortalı sayısı yüzde 6,7 oranında artmıştır. 1997 yılında ortalama 2,28 aktif sigortalıya 1 pasif sigortalı düşerken, 1998

yılında bu sayı 2,24'e gerilemiştir. Pasif sigortalı başına düşen aktif sigortalı sayısı Emekli Sandığında 1,77, Bağ-Kur'da 2,63 ve Sosyal Sigortalar Kurumunda 2,29 olarak gerçekleşmiştir. İsteğe bağlı sigortalılar hariç tutulduğunda SSK'da pasif sigortalı başına düşen aktif sigortalı sayısı 1,98'dir.

1998 yılında prim tahsilat oranı Sosyal Sigortalar Kurumunda yüzde 84,5, Bağ-Kur'da ise yüzde 58,4 olarak gerçekleşmiştir.

Sosyal güvenlik kurumlarının finansman açıklarını kapatmak amacıyla bütçeden yapılan transferler artarak devam etmiştir. Emekli Sandığının faturalı ödemeleri ve ek karşılıkları dahil olmak üzere, 1998 yılında yüzde 2,7 olan toplam transferlerin GSMH'ya oranının, 1999 yılında yüzde 3,3 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Emekli Sandığının faturalı ödemeleri ve ek karşılıkları hariç tutulduğunda, 1998 yılında yüzde 2,0 olan transferlerin GSMH'ya oranının, 1999 yılında yüzde 2,6 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

1999 yılında ortalama emekli aylıklarının, Emekli Sandığında yüzde 4,8 ile 7,5, SSK'da yüzde 2,4 ile 3,4 ve Bağ-Kur'da yüzde 3,0 ile 3,3 arasında değişen oranlarda reel olarak artacağı tahmin edilmektedir. Sosyal sigorta kurumlarında aktüaryel dengeleri olumsuz yönde etkileyen ve prim karşılığı olmayan ödemelerin azaltılması politikası çerçevesinde Sosyal Yardım Zammı (SYZ) miktarı sabit tutulmaya devam edilmiş, 1998 yılında SYZ'nin ortalama emekli aylıkları içindeki payı SSK'da yüzde 5,7 ve Bağ-Kur'da yüzde 11 seviyesine gerilemiştir.

2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa 4386 sayılı Kanunla eklenen bir madde ile, kapsamda yer alan aktif sigortalılar, yaşlılık ve malullük aylığı alanlar ile bunların eş ve bakmakla yükümlü oldukları çocuklarına, anne ve babalarına ve ölüm aylığı almakta olanlara 1.1.1999 tarihinden itibaren prim ödemek suretiyle, 1479 sayılı Yasada belirlenen esaslar çerçevesinde sağlık sigortasından yararlanma imkanı getirilmiştir. 98/12195 sayılı Kararname ile, 1479 ve 2926 sayılı yasalar kapsamında aylık almakta olanların aylıklarından 1999 yılında yüzde 10 oranında sağlık sigortası primi kesilmesi Bakanlar Kurulunca kararlaştırılmıştır.

Sosyal güvenlik sisteminin aktüaryel olarak sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulmasını amaçlayan ve 506, 2925, 1479, 2926, 5434, 1475, 3417 sayılı yasalarda ve 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede değişiklik getiren ve Uluslararası Çalışma Örgütünün sosyal güvenliğin asgari normlarını belirleyen 102 sayılı Sözleşmesi ile Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında öngörülen İşsizlik Sigortasını ihdas eden 4447 sayılı Yasa 8 Eylül 1999 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

4447 sayılı Yasa ile getirilen temel düzenlemelerle;

Belirli bir geçiş süresi çerçevesinde emeklilik yaşı yükseltilmiş, mevcut sigortalılardan emekliliklerine 10 yıldan fazla süre kalanlar için emeklilik yaşı kadınlarda 52 ve erkeklerde 56 olmuştur. Kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren ilk defa sigorta kapsamına giren sigortalılar için emeklilik yaşı kadınlarda 58 ve erkeklerde 60 olarak belirlenmiştir.

Her üç kurumda sigorta kapsamına yeni giren kadın ve erkek sigortalı için sigortalılık süresi 25 yıl olarak düzenlenmiş, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu çerçevesinde ilk defa sigorta kapsamına giren sigortalıların prim ödeme gün sayısı ise 5000 günden 7000 güne yükseltilmiştir.

Emekli aylıklarının, Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından açıklanan en son temel yıllık kentsel yerler Tüketici Fiyatları Endeksindeki aylık artış oranında artırılması esası getirilmiştir.

Aylık bağlama oranı, SSK'da sigortalının toplam prim ödeme gün sayısının ilk 3600 gününün her 360 günü için yüzde 3,5, sonraki 5400 günün her 360 günü için yüzde 2 ve daha sonraki her 360 gün için yüzde 1,5 oranlarının toplamı olması, Bağ-Kur'da ise sigortalının toplam sigortalılık süresinin ilk on tam yılının her bir yılı için yüzde 3,5, sonraki 15 tam yılının her bir yılı için yüzde 2 ve yirmi beş yıldan fazla her bir tam yılı için yüzde 1,5 oranlarının toplamı olması esası getirilmiştir.

SSK ve Bağ-Kur'da tüm çalışma hayatı referans dönemi esas alınarak emekli aylığı bağlanması hükmü getirilmiştir.

SSK'da alınacak prim ve verilecek ödeneklerin hesabına esas tutulan günlük kazancın alt sınırı 4 milyon TL ve üst sınırı ise alt sınırın 3 katı olacaktır. Üst sınırı alt sınırın 5 katına kadar artırmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir. Günlük kazancın alt sınırı, her yıl Nisan ayında bir önceki yılın Aralık ayı ile ondan önceki yılın Aralık ayına göre DİE tarafından açıklanan en son temel yıllık kentsel yerler Tüketici Fiyatları Endeksindeki artış oranı kadar ve ikinci olarak bir önceki yılın GSYİH sabit fiyatlarla gelişme hızı kadar artırılarak belirlenmesi esası getirilmiştir.

Bağ-Kur'da ödenmeyen primlerin tahsilatında 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanması esası getirilmiştir.

SSK'dan emekli olduktan sonra tekrar sigortalı olarak çalışmaya başlayanlardan alınan sosyal güvenlik destek primi oranı yüzde 24'den yüzde 30'a yükseltmiştir. Serbest avukat ya da noter olarak çalışmalarını sürdürenlerin aylıklarından yüzde 15 sosyal güvenlik destek primi kesilecektir. 1479 sayılı Yasa çerçevesinde Bağ-Kur'dan emekli olduktan sonra tekrar sigortalı olarak çalışmaya başlayanlardan veya çalışmalarına devam edenlerden ise yüzde 10 oranında sosyal güvenlik destek primi kesilmesi hükmü getirilmiştir.

Bağ-Kur'da tarım sigortalılarının malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim oranı yüzde 15'den yüzde 20'ye yükseltmiştir.

Bağ-Kur'da sağlık sigortası prim oranı yüzde 12'den yüzde 15'e yükseltmiştir. 1479 sayılı Yasaya tabi sigortalılardan 1-8 basamak arasında olanların 8. basamak üzerinden ve diğer basamaklardakilerin ilgili basamak üzerinden prim ödemeleri ve 1-6 basamak arasındaki Bağ-Kur tarım sigortalılarının ise 6. basamak üzerinden ve diğer basamaklıların ilgili basamak üzerinden prim ödemeleri esası getirilmiştir.

SSK ve Bağ-Kur sigortalısının kullandığı protez, araç ve gereç bedellerinin yüzde 20'sinin kendisi tarafından ödenmesi, SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı emekli ve aile bireylerinin ise protez, araç ve gereç bedellerinin yüzde 10'unun kendisi tarafından ödenmesi, Bağ-Kur'da sigortalıların poliklinik muayene ücretinin ve verilen ilaç bedellerinin yüzde 20'sini ve emeklilerin ise yüzde 10'unu katkı payı olarak ödemesi esası getirilmiştir.

SSK'ya prim ödeyen sigortalıların sağlık yardımından yararlanabilmesi için, 60 günü hastalığın anlaşıldığı tarihten önceki 6 ay içinde olmak üzere toplam 120 gün prim ödemiş olması şartı getirilmiştir.

İşveren çalıştıracağı kimseleri, işe başlamadan önce SSK'ya bildirecektir. Sigortalılar da çalışmaya başladıklarını 30 gün içinde SSK'ya bildirebileceklerdir. Sigortalının 30 günden az çalıştırması durumunda işverenin bu durumu kanıtlaması yükümlüğü getirilmiştir.

Sigorta müdür ve yardımcılar ile kamu kurum ve kuruluşlarının denetim elemanlarının sigortasız çalıştırmayı denetlemeleri esası getirilmiştir.

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 2. maddesinde belirtilen sigortalılar ile aynı Kanunun geçici 20. maddesine tabi sigortalılardan (memur olanlar hariç) ve müteakabiliyet esasına dayalı olarak yapılan anlaşmalara göre çalışan yabancı işçilerden, çalışma istek, yetenek, sağlık ve yeterliliğinde olmasına rağmen, herhangi bir kasıt ve kusuru olmaksızın işini kaybeden sigortalılara işsiz kalmaları nedeniyle uğradıkları gelir kaybını belli süre ve ölçüde karşılamak amacıyla işsizlik sigortası programı getirilmiştir. Yasada tanımlanan sigortalıların işsizlik sigortası kapsamına girmesinin zorunlu olduğu hükme bağlanmıştır.

Sigortalı işsizlere, İş ve İşçi Bulma Kurumu tarafından işsizlik ödeneği verilmesi, hastalık ve analık sigortası primlerinin ödenmesi, yeni bir iş bulunması ile meslek geliştirme, edindirme ve yetiştirme eğitimi hizmetlerinin verilmesi esası getirilmiştir.

İşçi yüzde 2, devlet yüzde 2 ve işveren yüzde 3 olmak üzere toplam yüzde 7 oranında işsizlik sigortası primi tahsil edilmesi, 1 Haziran 2000 tarihinden itibaren işsizlik sigortası priminin kesilmeye başlanması ile birlikte, 3417 sayılı Çalışanların Tasarrufa Teşvik Edilmesi ve Bu Tasarrufların Değerlendirilmesine Dair Kanun çerçevesinde çalışandan yapılan yüzde 2 oranındaki kesintiye ve işveren tarafından sağlanan yüzde 3 oranındaki katkıya son verilmesi hükme bağlanmıştır.

İşsizlik sigortası kapsamına giren sigortalılara, son üç yıl içinde en az 600 gün sigortalı çalışarak işsizlik sigortası primi ödemiş ve işten ayrılmadan önceki son 120 gün içinde prim ödeyerek sürekli çalışmış olmaları kaydıyla, son dört aylık prime esas kazanç dikkate alınarak hesaplanan günlük ortalama net kazancın yüzde 50'si oranında günlük işsizlik ödeneği ödenmesi esası getirilmiştir.

Hizmet akdinin sona ermesinden önceki 120 gün içinde prim ödeyerek sürekli çalışmış olanlardan, son üç yıl içinde; 600 gün sigortalı olarak çalışıp işsizlik sigortası primi ödemiş olan sigortalı işsizlere 180 gün, 900 gün sigortalı olarak çalışıp işsizlik sigortası primi ödemiş olan sigortalı işsizlere 240 gün, 1080 gün sigortalı olarak çalışıp işsizlik sigortası primi ödemiş olan sigortalı işsizlere 300 gün süre ile işsizlik ödeneği verilmesi esası getirilmiştir.

4447 sayılı Yasa ile önemli düzenlemeler getirilmiş olmakla birlikte, uygulanan sigorta programları, üyelerin aylığa hak kazanma şartları, emekli aylıklarının alt ve üst sınırları, prim oranları, sağlanan haklar ve yükümlülükler açısından sosyal güvenlik kurumları arasında önemli farklılıklar devam etmektedir. Sosyal sigorta kuruluşları arasında norm ve standart birliğinin sağlanması, yaşlılık-malullük ve ölüm sigortaları ile sağlık sigortasının birbirinden ayrılması, sosyal yardım ve hizmetlerin çağdaş normlara göre yeniden yapılandırılması ve isteğe bağlı bireysel emeklilik programlarının geliştirilmesi amacıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının koordinatörlüğünde oluşturulan komisyonlar çalışmalarına devam etmektedirler.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında öngörülmesine rağmen, SSK ve Bağ-Kur'un idari ve mali yapısının yeniden düzenlenmesi, finansman problemlerinin çözülmesi,

emeklilik sisteminin yeniden yapılandırılması, norm ve standart birliğinin sağlanması konularında ilgili mevzuatta ilave düzenlemelerin yapılması ihtiyacı devam etmektedir.

4447 sayılı Yasaya konulan geçici madde ile, 17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen deprem nedeniyle Bakanlar Kurulu tarafından afet bölgesi ilan edilen yerlerde malul kalan sigortalı veya iştirakçiler ile ölen sigortalı veya iştirakçilerin hak sahiplerine en az 360 gün prim veya 12 aylık prim veya kesenek ödenmiş olması ve her ne ad altında olursa olsun sosyal güvenlik kurumlarından aylık veya gelir almamak şartıyla; 506, 2925, 5434, 1479 ve 2926 sayılı kanunlarda öngörülen prim veya kesenek ödeme süresi aranmaksızın ilgili kurumca kendi mevzuatına göre aylık bağlanması esası getirilmiştir.

Sosyal Sigortalar Kurumunun sigortalılarına sağlık hizmeti sunması, bir taraftan hizmetten yararlananların tercih hakkını sınırlayarak tüketici tatmininin yetersiz düzeyde kalmasına yol açmakta, diğer taraftan ihtisas ve çağdaş işletmecilik gerektiren tedavi hizmeti sunumunda kaynakların verimsiz kullanılmasına neden olmaktadır.

4447 sayılı Yasa ile protez, ortez, araç ve gereçlerden alınması öngörülen katılım paylarının, deprem sonucunda yaralanan veya sakat kalanlardan alınmaması hususu düzenlenmiştir.

578 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun değişik 80 inci maddesinin dokuzuncu fıkrası değiştirilerek; afete uğrayan ve bunu belgeleyen işverenler ile isteğe bağlı sigorta ve topluluk sigortasına devam edenlerin afet tarihinden itibaren üç ay içinde talepte bulunmaları halinde tahakkuk eden üç aylık prim borçlarının bir yıla kadar ertelenebileceği yönünde düzenleme yapılmıştır. Afet bölgesindeki il ve ilçelerde doğrudan veya dolaylı zarar gören işverenlerle sigortalı hak ve sahiplerine bölgedeki şartlar göz önünde tutularak gerekli belgelerin verilmesine ve ödenmesi gereken primlerin ödeme sürelerinin ertelenmesine Kurum Yönetim Kurulu yetkili kılınmıştır. 1479 sayılı Bağ-Kur Kanununun 53. maddesine bir fıkra eklenerek; işyeri veya ikametgah olarak oturduğu konutu yıkılan veya hasar gören sigortalıların prim ve gecikme zammı borçları gecikme zammı uygulanmaksızın altı ay süre ile ertelenmiştir. 2926 sayılı Kanunun 36. maddesine bir fıkra eklenerek; sigortalının fiilen çalıştığı işyeri veya ikametgah olarak oturduğu konutu yıkılan, tarımsal faaliyetine devam edemeyen veya ürünleri hasar gören sigortalıların prim ve gecikme zammı borçları gecikme zammı uygulanmaksızın altı ay süre ile ertelenmiştir.

Dünya Bankası desteği ile başlatılan, sosyal sigorta kuruluşlarının mali denetiminin yapılması, emeklilik ve sağlık sigorta programlarının ayrılması, idari ve mali yönetimin değerlendirilmesi, tek kimlik numarası sistemine geçilmesi ve sosyal güvenlik reformu uygulama planı hazırlanması yönündeki çalışmalara esas teşkil etmek üzere başlatılan Hesapların İncelenmesi ve Mali Yönetim Projesi ne devam edilmiştir.

Özel hayat sigortacılığında elemanların yeterli mesleki bilgiye sahip olmaması, acentaların müşteriye yeterince bilgilendirmemesi, kamu oyunun iyi aydınlatılmaması, tazminatların zamanında ödenmemesi ve güven artırıcı etkili denetimin yapılamaması bu alandaki gelişmeyi olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir.

Başka bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olup, ek sigorta haklarından yararlanmak isteyenler ile herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olmayan kişileri kapsayan hayat sigorta branşında 1997 yılında 5.807.269 olan poliçe sayısı 1998 yılında 5.939.857'ye yükselmiştir.

TABLO: II.20. Emekli Aylıklarındaki Gelişmeler (1)

Yıllar	Reel Emekli Aylıkları Endeksi (1989=100)			Reel Yüzde Değişme		
	Emekli Sandığı	SSK	Bağ-Kur	Emekli Sandığı	SSK	Bağ-Kur
1990	117	108	102	17,2	7,8	2,2
1991	117	106	96	-0,2	-1,4	-6,4
1992	119	105	139	1,6	-1,1	45,3
1993	117	100	134	-1,7	-4,5	-3,3
1994	91	78	105	-22,2	-22,0	-21,6
1995	81	75	104	-10,5	-4,7	-1,4
1996	100	90	164	22,4	20,2	58,0
1997	107	102	209	7,6	13,2	27,1
1998	100	94	193	-6,4	-7,3	-7,3
1999(2)	105	97	200	4,8	3,3	3,2

Kaynak: DPT, Emekli Sandığı, SSK, Bağ-Kur.

(1) Ortalama emekli aylığı memur emeklileri için 3/1, işçi emeklileri için normal gösterge tablosu 1. Derece 9. Kademe ve Bağ-Kur emeklisi için 6. Basamak esas alınmıştır.

(2) 1999 yılında TÜFE'deki yıllık ortalama artışın yüzde 63,9 olacağı tahmin edilmiştir.

Gelir dağılımının bozuk bir yapı göstermesi, sosyo-ekonomik alanda ciddi çarpıklıkların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu çerçevede, Ülkemizde gözardı edilemeyecek büyüklükte bir yoksul kesimin varolduğu bilinen bir gerçektir. Bu kesimin sıkıntılarını gidermek üzere faaliyet gösteren sosyal yardım kuruluşları arasında varolan ciddi koordinasyon eksikliği, yoksulluğun azaltılmasına yönelik uygulamaların başarıya ulaşması yönündeki en büyük engel olarak görülmektedir. Gelir eşitsizliğini ve yoksulluğu azaltıcı işlevlere sahip resmi ve yarı-resmi sosyal yardım kuruluşlarının bu işlevlerinden uzaklaşmış olduğu Ağustos ayı içerisinde yaşanan Marmara Depremi sonrasında daha da belirginleşmiştir. Bu nedenle, çarpık gelir dağılımının toplumsal kesimler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltarak, kesimler arasındaki gelir dağılımının adil bir hale getirilmesini temin etmek ve yoksullukla mücadelede başarı sağlayabilmek amacıyla kullanılacak araçların ve kaynakların verimli biçimde reorganize edilmesi ihtiyacı, bu alanda birbirinden bağımsız olarak faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar arasında etkin bir koordinasyonun sağlanmasını, görev ve sorumluluk alanlarının yeniden tanımlanmasını ve faaliyetlerinde ortak norm ve standartların benimsenmesini gerekli kılmaktadır.

Sosyal hizmetler alanında faaliyet gösteren kamu ve özel kurum ve kuruluşlar ile yerel yönetimler ve gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği sağlanamamış, ortak yardım kriteri ve hizmet standardı oluşturulamamıştır. Nitelikli personel teminindeki yetersizlikler de sosyal hizmetlerin yürütülmesinde aksaklıklara sebep olmaktadır.

Sakatların Mesleki Rehabilitasyonu ve İstihdamı Hakkında 159 sayılı İLO Sözleşmesi'nin Onaylanması Hakkında Karar 13.9.1999 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

17 Ağustos 1999 tarihinde Marmara Bölgesi'nde meydana gelen deprem felaketi sosyal hizmetler ve yardımlara olan ihtiyacı artırmıştır. Bu ihtiyacın karşılanması, ihtiyaç duyan kesimlere daha etkin hizmet sunulması ve bu alanda ilgili kuruluşlar arası koordinasyonun sağlanması önemini artırmıştır.

TABLO: II.21- Sosyal Sigorta Programlarının Kapsadığı Nüfus

(Bin kişi)

KURULUŞLAR	1996	1997	1998
I. EMEKLİ SANDIĞI TOPLAMI	7.802	7.947	8.208
1. Aktif Sigortalılar	1.964	1.995	2.072
2. Aylık Alanlar	1.048	1.114	1.173
3. Bağımlılar ³	4.790	4.838	4.963
4. Aktif Sig./Pasif Sig. (1)/(2)	1,87	1,79	1,77
5. Bağımlılık Oranı (3+2)/(1)	2,97	2,98	2,96
II. SOSYAL SİGOR. KURUMU TOPLAMI	30.573	32.752	34.831
1. Aktif Sigortalılar	4.695	5.099	5.582
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar ¹	1.056	1.032	910
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	244	246	228
4. Aylık Alanlar	2.540	2.732	2.931
5. Bağımlılar ³	22.039	23.643	25.179
6. Aktif Sig./Pasif Sig. (1+2+3)/(4)	2,36	2,33	2,29
7. Bağımlılık Oranı (5+4)/(3+2+1)	4,10	4,14	4,18
III. BAĞ-KUR TOPLAMI	11.823	12.680	13.112
1. Aktif Sigortalılar	1.767	1.873	1.911
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar	91	135	201
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	793	797	797
4. Aylık Alanlar	947	1.032	1.105
5. Bağımlılar ³	8.225	8.843	9.099
6. Aktif Sig./Pasif Sig. (1+2+3)/(4)	2,80	2,72	2,63
7. Bağımlılık Oranı (5+4)/(3+2+1)	3,46	3,52	3,51
IV. ÖZEL SANDIKLAR TOPLAMI	308	315	318
1. Aktif Sigortalılar	71	74	78
2. Aylık Alanlar	59	53	56
3. Bağımlılar ³	178	187	184
4. Aktif Sig./Pasif Sig. (1)/(2)	1,22	1,40	1,38
5. Bağımlılık Oranı (3+2)/(1)	3,31	3,23	3,10
V. TOPLAM SOSYAL SİGORTA KAPSAMI	50.506	53.694	56.469
1. Aktif Sigortalılar	8.497	9.041	9.643
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar	1.147	1.166	1.111
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	1.037	1.043	1.025
4. Aylık Alanlar	4.594	4.932	5.264
5. Bağımlılar ³	35.232	37.511	39.426
6. Aktif Sig./Pasif Sig. (1+2+3)/(4)	2,33	2,28	2,24
7. Bağımlılık Oranı (5+4)/(3+2+1)	3,73	3,77	3,79
VI. SOSYAL SİGORTA KAPSAMINDAKİ SİGORTALILARDAN SAĞLIK HİZMETLERİNDEN YARARLANANLAR 2	43.754	47.008	50.221
VII. GENEL NÜFUS TOPLAMI 3	62.003	62.983	63.921
VIII. SOSYAL SİGOR. NÜFUS ORANI (Yüzde)	81,5	85,3	88,3
IX. SAĞLIK KAPSAMINDAKİ NÜFUS ORANI (Yüzde)	70,6	74,6	78,6

Kaynak: Emekli Sandığı, SSK, Bağ-Kur, DPT.

(1) İsteğe bağlı sigortalıların bağımlıları da sigorta kapsamında değerlendirilmiştir.

(2) 1479 sayılı Kanuna tabi aktif ve pasif sigortalılar ile bunların bağımlılarının tamamının Sağlık sigortası kapsamına dahil olduğu varsayılmıştır.

(3) Tahmin.

b) Amaçlar

Gelir dağılımı istikrarlı bir biçimde iyileştirilecek, toplumsal refah yükseltilecek, sosyal hizmet ve yardımlar yaygınlaştırılacaktır.

Sosyal güvenlik sisteminde sosyal sigorta kurumları ve sigorta kolları itibariyle norm ve standart birliği sağlanacak, kurumlar idari ve mali özerkliğe kavuşturulacaktır.

Sigorta hizmetleri, nimet-külfet dengesi içinde kurumların aktüaryel yapılarını bozmadan kendi finansman kaynaklarından karşılanacak ve prim karşılığı olmayan ek yükümlülükler getirilmeyecektir.

Prim tahsilat oranlarının artırılması ve mevcut kaynakların daha etkili değerlendirilmesi suretiyle sistemin gelir imkanları iyileştirilecek ve sosyal güvenlik kurumlarının bütçe üzerindeki yükü azaltılacaktır.

Özel sigortacılık, mevcut sosyal sigorta sistemine ilave ve isteğe bağlı bir sistem olarak desteklenecek ve bu kapsamda özel sağlık ve özel emeklilik sigortası teşvik edilecektir.

Ödenmeyen primler ile gecikme zammı affına ve sigortasız hizmetlerin borçlanma yoluyla sigortalanmasına imkan verilmeyecektir.

Sosyal güvenlik kurumlarının sağlık hizmetlerini satın alma yoluyla temini sağlanacaktır.

Sosyal güvenlik sistemi kapsamındaki aktif sigortalı nüfus artırılabilecektir. Bir taraftan sigortalı işçi çalıştırılması özendirilirken, diğer taraftan denetim hizmetlerinin etkinleştirilmesi suretiyle kayıt dışı istihdam önlenecektir.

Sosyal hizmetler ve yardımları sağlayan kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği oluşturularak sosyal hizmet ve yardımların tespit edilecek gerçek ihtiyaç sahiplerine azami şekilde ulaştırılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Sosyal güvenlik kurumlarının içinde bulunduğu finansman sıkıntısını gidermek, idari etkililiği artırmak, norm ve standart birliği için temel esasları belirlemek, gelirleri artırıcı ve giderleri azaltıcı düzenlemeler yapmak, fonların etkili bir şekilde işletilmesini sağlamak amacıyla, sosyal sigorta, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin temel esaslarını ve kurumsal yapılarını belirleyen Sosyal Güvenlik Temel Kanunu Tasarısı hazırlanacaktır.

Mesleki dayanışma esasına göre yapılandırılmış olan sosyal sigorta kurumlarının sosyal sigorta riskine göre yeniden yapılandırılarak, uzun vadeli sigorta programları ile kısa vadeli sigorta programlarının birbirinden ayrılması ve sağlık sigortası programı ile sağlık hizmeti sunumunun da ayrı ayrı yapılandırılması için gerekli mevzuat çalışması tamamlanacaktır.

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu hükümlerine göre isteğe bağlı ve topluluk sigortası uygulamasından yararlanan aktif sigortalıların prim ödemek suretiyle hastalık sigortasından yararlanmaları için Yasada gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Munzam nitelikte sosyal güvenlik hakları sağlayan vakıf statüsündeki kurum ve kuruluşların sigortacılık esasları çerçevesinde etkin bir şekilde denetiminin yapılması için gerekli mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

1.6.2000 tarihinde yürürlüğe girecek olan işsizlik sigortası programının etkin bir şekilde uygulanabilmesi için; Fon Yönetim Kurulunun çalışmasına ve fon kaynaklarının değerlendirilmesine ilişkin usul ve esasları, meslek geliştirme, edindirme ve yetiştirme eğitiminin usul ve esaslarını, işsizlik sigortasından yararlanacak sigortalıların İİBK'ya

müracaatlarından itibaren ödeneklerinin ödenmesine kadar süren işlemlerin usul ve esaslarını düzenleyen yönetmelikler çıkarılacak, Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından toplanan işsizlik sigortası primlerinin Fona aktarılması ile ilgili esasları düzenleyen protokol hazırlanacaktır.

Yoksulluk sınırı altında yaşayan toplumsal kesimlere daha etkin hizmet vermek amacıyla, mevcut sosyal hizmet ve yardım kuruluşları arasında işbirliğinin güçlendirilmesi ve sosyal yardım ve hizmetlerin yeni esas ve ilkelere dayandırılmasına yönelik mevzuat çalışmalarına başlanacaktır.

Sosyal hizmetler ve yardımlarda ortak bir kriter ve standart oluşturularak kaynakların etkin kullanımının sağlanması amacıyla ilgili kuruluşların işbirliğiyle mevzuat düzenlemelerine ilişkin hazırlık çalışmalarına başlanacaktır.

13. KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI

A. GENEL

a) Mevcut Durum

Kamu yönetiminin örgütlenme, işleyiş ve personel yapısının değişen koşullara uyumunu sağlayacak yenilenme ihtiyacı devam etmektedir. Bu çerçevede; devletin kamusal hizmetlerle ilgili görevlerinin yeniden değerlendirilmesi, teşkilat yapısının küçültülerek fonksiyonel hale getirilmesi, dengesiz istihdamın düzeltilmesi ve halka dönük bir yönetim anlayışının yerleştirilmesi gereği önemini muhafaza etmektedir.

Kamu yönetiminde görev ve yapı arasındaki dengenin kurulamamış olması, merkezi yönetim görevlerindeki oransal artış ve görevlerin merkez, taşra ve yerel yönetimler arasında dağılımının yeterince sağlıklı bir biçimde gerçekleştirilememesi, kamu hizmetlerinin beklenen ölçüde etkili, verimli ve hızlı sunulmamasına neden olmaktadır.

Mahalli idarelerin faaliyet alanlarını yeniden düzenleyerek, idari ve mali yönden güçlenmelerini sağlayacak ve yerel yönetimler ile merkezi idare arasındaki yetki karmaşasını gidermeye yönelik değişikliklerle ilgili Tasarı hazırlanmış ve ilgili kuruluşların görüşüne sunulmuştur.

Kamu yönetimi kapsamındaki bir takım görevlerin yürütülmesinde, hizmette birlik ve bütünlüğün sağlanamamış olması, bazı alanlarda teşkilat genişlemesi nedeniyle amacı aşan bir örgütsel büyüklüğe ulaşılmış bulunulması önemli bir sorun olarak kendini göstermektedir.

Denetim yoluyla idareyi geliştirerek, kamu hizmetlerinde etkinliğin artırılması, verimli ve süratli hizmet sunumu sağlanmasına yönelik değişiklikler yapılması amacıyla, Devlet Personel Başkanlığının koordinasyonunda diğer kamu kurum ve kuruluşları ile konuya ilişkin altyapının oluşturulması konusunda bir çalışma yapılmıştır.

Kamu personeli arasında ücret, ek ödemeler, sosyal hak ve yardımlar açısından dengenin sağlanması, aynı ünvanda bulunan personel bakımından kurumsal ve sektörel düzeydeki ücret farklılıklarının giderilmesi ve hiyerarşiyi bozmayan, iş ve görev tanımına dayalı kariyer, liyakat, aleniyet ve eşit işe eşit ücret ilkesini getirecek, mevzuatta kodifikasyonu sağlayacak yeni bir ücret rejiminin yürürlüğe konulması ihtiyacı devam etmektedir.

Kamu kesiminde ücret adaletsizliğini doğuran nedenler temelde, asıl ücret ile ek ödemeler arasındaki oranın giderek ek ödemeler lehine bozulması, çok sayıda ödeme türünün ortaya çıkmış olması ve ücret unsurlarının tamamının vergi matrahına dahil olmaması gibi konulardan kaynaklanmaktadır. Benzer nitelikteki ödeme unsurlarının farklı ad ve şekillerde ödenmesi, ücret sisteminin karmaşık bir yapıya dönüşmesine ve ödeme unsurları arasındaki bağlantıların kaybolmasına sebep olmuştur. Mali ve sosyal hak ve yardımların tek ve ortak bir Kanunda yer almamış olması, teşkilat kanunlarında ücretle ilgili düzenlemelere yer verilmesi ve belirli sınıf ve statüler için zaman zaman yapılan özel düzenlemeler ücret rejimindeki karmaşıklığın daha da artmasına sebep olmaktadır.

Kamu kesimindeki istihdam biçimlerinin ve ücret rejiminin farklılıklar taşıması da ücretler arasında dengesizliklere ve giderek adaletsizliklere yol açmaktadır.

Kamuda çalışan personel açısından mevcut durumun tespiti ve değerlendirilmesine yönelik olarak görev tanımlarının oluşturulması ve iş analizlerine dayalı norm kadroların hazırlanması ihtiyacı devam etmektedir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, 2914 sayılı Yüksek Öğretim Personel Kanunu, 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetler Personel Kanunu ve 399 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnameye tabi personelin mali ve sosyal hak ve yardımlarının tek ve ortak bir kanunda düzenlenmesine ilişkin çalışmalar sonuçlanmış olup, Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Mali, Sosyal Hak ve Yardımlarına İlişkin Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanmıştır.

Devletin asli ve sürekli işlerini gören memurlar ile diğer kamu çalışanları arasındaki ayrımı temin etmek, üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esaslarını düzenlemek amacıyla Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanmıştır.

22 Şubat 1999 tarih ve 23619 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren İlk Defa Devlet Memuru Olarak Atanacaklar İçin Mecburi Yeterlik ve Yarışma Sınavları Genel Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile devlet memuru olmak isteyenlerin merkezi sınava girmesi zorunluluğu getirilmiş ve ilk sınav 17 Ekim 1999 tarihinde yapılmıştır.

Kamu personelinin daha üst görevlere atanabilmelerine ilişkin hususları düzenleyen Devlet Memurlarının Görevde Yükselme Esaslarına Dair Genel Yönetmelik 18 Nisan 1999 tarih ve 23670 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur.

İdari usul ve işlemlerin basitleştirilmesi, vatandaşa doğrudan hizmet sunan birimlerde beyan esasına dayalı uygulamaların geliştirilmesi ve gereksiz formalitelerin kaldırılması ihtiyacı devam etmektedir. Bu amaçla İdari Usul Kanunu Tasarısı Taslağı hazırlama çalışmaları sürdürülmektedir.

Kamu Denetçisi (ombudsman) sisteminin kurulmasına ilişkin Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanmıştır.

b) Amaçlar

Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasında, hizmetin gerekli kıldığı büyüklükte, verimli bir devlet yapısına geçilmesi, bu amaçla devletin ekonomide ticari ve üretici faaliyetlerden çekilerek asli görevlerine dönmesi temel hedef olarak kabul edilecek; tüm kamu kurum ve kuruluşları üstlendikleri görevle uyumlu bir teşkilat yapısına kavuşturulacaktır.

Devlet, ekonomik faaliyetlerini en aza indirecek, sübvansiyon dağıtan bir yapıdan uzaklaşacak, mali piyasalar üzerinde baskı oluşturmayacak, etkin kaynak tahsisi için uygun makroekonomik ortamı oluşturarak kural koyucu ve orta vadede belirsizlikleri giderici genel bir yönlendirme görevi üstlenecektir.

Kamu hizmetlerinde etkinliğinin artırılması, şeffaflık, gerekli sayı ve nitelikte personelin istihdamı, ücret adaletinin sağlanması, katılımcılık, vatandaşa güvenen ve bireyi ön plana çıkaran bir yönetim anlayışının yerleştirilmesi esas olacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Devletin teşkilat yapısının küçültülerek fonksiyonel hale getirilmesi için, Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları Hakkında 3046 sayılı Kanun, Başbakanlık Teşkilatına Dair 3056 sayılı Kanun, 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve tüm kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat kanunları gözden geçirilecek ve gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Bakanlar Kurulunun iş yükünün azaltılması amacıyla, Bakanlar Kurulunda görüşülüp karara bağlanacak konuların hukuki çerçevesi; genel yürütme yetkisi, ekonomik ve mali düzenlemeler ve atamaya ilişkin hususlar göz önünde bulundurularak yürürlüğe konulacak bir yasa ile belirlenecektir. Bu amaçla, kuruluşların teşkilat kanunları ve genel düzenlemeler öngören kanunlar gözden geçirilecek, gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Yerinden yönetim ilkesi dikkate alınarak, merkezi yönetim tarafından görülmekte olan bazı hizmetlerin il özel idarelerinden başlamak üzere yerel yönetimlerin ve taşra birimlerinin yetki ve sorumluluğuna bırakılabilmesi amacıyla 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları Hakkında 3046 sayılı Kanun ve kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat kanunlarında gerekli değişiklikler yapılacaktır. Ayrıca, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu, 1580 sayılı Belediye Kanunu, 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 442 sayılı Köy Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu ile vergi kanunlarında değişiklik yapılarak mahalli idarelerin idari ve mali yönden güçlendirilmesi sağlanacaktır.

Kamu Denetçisi sisteminin yapısı, statüsü ve çalışma esaslarının belirlenmesine ilişkin kanun tasarısı taslağı hazırlık çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

İdare ile birey arasındaki ilişkilerde uygulanmak ve bireyin bilgi edinme özgürlüğünü sağlamak üzere bir Genel İdari Usul Yasası hazırlanacaktır.

Yolsuzluklarla en etkili bir biçimde mücadele etmek amacıyla gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Kamu personel rejimi reformunun gerçekleştirilebilmesi için çeşitli kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde yer alan mali ve sosyal hak ve yardımlar ayıklanarak, tüm kamu kurum ve kuruluşlarının ücret rejiminin tek ve ortak bir kanunda yer almasını sağlamak amacıyla hazırlanan Taslağın hayata geçirilmesine çalışılacaktır.

Devletin asli ve sürekli işlerini gören memurlar ile diğer kamu çalışanları arasındaki ayrımı temin etmek ve üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esaslarını düzenlemek amacıyla hazırlanan Taslağın kanunlaşmasına çalışılacaktır.

Ekonomik ve Sosyal Konseyin toplumsal uzlaşmaya yönelik olarak, etkin bir biçimde hizmet verebilmesi amacıyla gerekli hukuki düzenlemeler yapılacaktır.

B. ADALET VE GÜVENLİK HİZMETLERİ

a) Mevcut Durum

Adalet hizmetlerinde teşkilat yapısının ve hukuk sisteminin yeniden gözden geçirilmesi, bu çerçevede hukuk eğitiminin yeniden değerlendirilmesi, hukuk kurallarının iyileştirilmesi, hakim, savcı ve yardımcı hizmetlerdeki kadro açığının giderilmesi ve altyapının modernizasyonu ihtiyacı sürmektedir.

18.6.1999 tarih ve 4388 sayılı Kanunla Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 143. maddesi değiştirilerek Devlet Güvenlik Mahkemelerinin üyeleri ile savcılarının tümünün sivil hakim ve savcılardan oluşacağı belirtilmiş ve iki olan yedek üye sayısı bire düşürülmüştür. Anayasada yapılan değişikliğe paralel olarak 22.6.1999 tarih ve 4390 sayılı Kanunla, 16.6.1983 tarih ve 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Kanunu ile 26.10.1963 tarih ve 357 sayılı Askeri Hakimler Kanununda gerekli değişiklikler yapılmıştır.

13.8.1999 tarih ve 4446 sayılı Kanunla Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 125. maddesinin birinci fıkrasının sonuna kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bu şartlaşma ve sözleşmelerden doğan uyumsuzlukların milli veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesinin öngörülebileceği ve milletlerarası tahkime ancak yabancılik unsuru taşıyan uyumsuzluklarda gidilebileceği belirtilmiştir. Aynı Kanunla Anayasanın 155. maddesinin ikinci fıkrasında yapılan değişiklikle de Danıştayın imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerini inceleme yetkisi, imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında iki ay içerisinde düşüncelerini bildirmek olarak değiştirilmiştir.

21.7.1999 tarih ve 4413 sayılı Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun seçime gelen asil üyelerinin görevleri süresince başka bir iş ve görev alamayacakları belirtilmiştir.

28.7.1999 tarih ve 4421 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Cezaların İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla, ağır ve hafif para cezasının tanımı değiştirilmiş ve değişik kanunlarda öngörülen para cezaları çeşitli oranlarda artırılmıştır.

30.7.1999 tarih ve 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunuyla doğrudan veya dolaylı biçimde bir kurumun, kuruluşun veya teşebbüsün yönetim ve denetimini ele geçirmek, kamu hizmetlerinde, basın ve yayın kuruluşları üzerinde, ihale, imtiyaz ve ruhsat işlemlerinde nüfuz ve denetim elde etmek, ekonomik faaliyetlerde kartel ve tröst yaratmak, madde ve eşyanın azalmasını ve darlığını, fiyatların düşmesini veya artmasını temin etmek, kendilerine veya başkalarına haksız çıkar sağlamak, seçimlerde oy elde etmek veya seçimleri engellemek maksadıyla zor veya tehdit uygulamak veya kişileri kendilerine tabi kılmaya zorlamak veya mensupları arasında her ne suretle olursa olsun açık veya gizli işbirliği yapmak suretiyle yıldırma veya korkutma veya sindirme gücünü kullanarak suç işlemek için örgüt kuranlara veya örgütü yönetenlere veya örgüt adına faaliyette bulunanlara veya bilerek hizmet yüklenenlere ve örgüte üye olanlara ağır hapis cezası öngörülmüştür. Kanunda ayrıca örgütlü suçlarla nasıl mücadele edileceği hakkında ayrıntılı hükümlere yer verilmiştir.

26.8.1999 tarih ve 4449 sayılı Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunla, Türk Ceza Kanununun çeşitli maddelerinde değişikliğe gidilerek, işkence eden veya zalimane veya insanlık dışı veya haysiyet kırıcı muamelelere başvuran memur veya diğer kamu görevlilerine uygulanan hapis cezaları artırılmış ve işlenmiş bir suçu yahut işkence, zalimane veya insanlık dışı diğer fiillerin delillerini

gizlemek veya bu delilleri yok etmek için sahte sağlık belgesi düzenleyen sağlık meslek mensuplarına uygulanacak özel cezai hükümler getirilmiştir.

26.8.1999 tarih ve 4450 sayılı Bazı Suç Failleri Hakkında Uygulanacak Hükümlere Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunla, siyasi ve ideolojik amaçla suç işlemek için kurulmuş teşekkül, silahlı çete, cemiyet veya gizli ittifak mensuplarının suç işlemelerini önlemek, mensubu buldukları örgütün amaçladığı suçların işlenmesine engel olmalarını sağlamak ve işledikleri suçtan pişmanlık duymaları halinde cezalandırılmayarak topluma kazandırılmaları hedeflenmiştir. Kanun yayım tarihi olan 29.8.1999 tarihinden başlamak üzere 6 ay yürürlükte kalacaktır.

28.8.1999 tarih ve 4454 sayılı Basın ve Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanunla, 23 Nisan 1999 tarihine kadar sorumlu müdür sıfatıyla veya basın yoluyla yahut sözlü veya görüntülü yayın araçlarıyla işlenen suçlardan dolayı verilen cezaların infazının veya bu suçlar nedeniyle açılması gerekli davaların açılmasının yahut açılmış olan davaların kesin hükme bağlanmasının ertelenmesi ve bunun sonucunda da şarta bağlı olarak ceza mahkumiyetinden kurtulunması sağlanmıştır.

7.9.1999 tarih ve 575 sayılı Doğal Afet Bölgelerinde Afetten Kaynaklanan Hukuki Uyuşmazlıkların Çözümüne ve Bazı İşlemlerin Kolaylaştırılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname ile, doğal afet bölgelerinde doğal afete maruz kalanların afetten kaynaklanan hukuki uyuşmazlıklarının çözümü amacıyla, yapılacak delil tespiti işlemlerinin kolaylaştırılması, avukatların vekaletname verme şartı aranmaksızın yetki belgesi ve kimlik belgesini ibraz etmek suretiyle işlem yapmalarının sağlanması, doğal afete maruz kalanların talepleri halinde, her türlü dava ve işlemlerde adli yardım hükümlerinden yararlanmalarının sağlanması, veraset belgelerinin alınmasında kolaylık getirilmesi öngörülmüştür.

1999 yılında Adalet Bakanlığı merkez teşkilatı ile tüm mahkeme teşkilatları, cumhuriyet başsavcılıkları ve icra dairelerini içine alacak şekilde bilgisayar ağı kurma ve program geliştirme çalışmalarına devam edilmiştir.

Güvenlik hizmeti gören kuruluşlarda güvenlik hizmetlerinin ifası amacıyla istihdam edilmiş olan personelin önemli bir bölümünün destek hizmetlerinde ve idari hizmetlerde çalıştırılması hizmetin maliyetini artırırken, verimi ve etkinliği azaltmakta, personel sayısında yapılan artışın aynı oranda hizmet artışı sağlamasını engellemektedir.

Güvenlik hizmeti gören kuruluşların İçişleri Bakanlığı ile olan hukuki bağılıklarının yanında organik ve işlevsel bir bağılılığın eksikliği devam etmektedir.

Kuruluşların yetki alanlarının tanımından doğan güçlükler devam etmektedir.

Uyuşturucu ve bağımlılık yapıcı zararlı alışkanlıklarla mücadele konusu elde edilen başarılı sonuçlara rağmen önemini korumaktadır.

b) Amaçlar

Adalet hizmetlerinde adil, hızlı, etkin ve ekonomik sonuç almayı sağlamak üzere köklü düzenlemeler yapılacaktır.

Yargı ile ilgili düzenlemeler yapılırken kişilere sağlanan yasal güvenceler zedelenmeden gerçek adalete ulaşmak temel hedef olarak göz önünde bulundurulacaktır.

Adalet Reformu Paketi içinde yer alan Kanun Tasarılarının gözden geçirilerek gerekli revizyon çalışmalarının yapılmasına devam edilecektir.

Yürürlükteki kanunlar gözden geçirilerek günün şartlarına cevap vermeyen hükümlerinde gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Ceza infaz kurumları ile tutukevlerinin kuruluş ve idaresi yeniden düzenlenecektir.

Yargı sisteminin modern araç ve gereçler ile takviyesi ve bilgisayar kullanımının yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

Güvenlik hizmeti gören kuruluşlarda halkla ilişkileri iyileştirme ve geliştirme çalışmaları ile şeffaflığı sağlama çabaları sürdürülecektir.

Toplumu ve fertleri uyuşturucuya ve zararlı bağımlılığa karşı uyaracak bilgilendirme çalışmalarına devam edilecektir.

Güvenlik hizmeti gören kuruluşlar yeniden yapılandırılacak ve İçişleri Bakanlığı ile hukuki yönden olduğu kadar organik ve işlevsel yönlerden de bütünleşmeleri sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

İlk derece adliye mahkemeleri ile Yargıtay arasında üst (istinaf) mahkemelerin kurulması sağlanacaktır.

Avukatlık stajına başlamak için sınav şartı getirilecektir.

Cezaevlerinde görev yapan infaz ve koruma memurlarının yetiştirilmesi amacıyla yeni adalet meslek liseleri açılacak veya mevcut adalet meslek liselerine infaz ve koruma memurluğu bölümü ilave edilecektir.

Hukuk mahkemelerinde yeni bir düzenlemeye gidilerek sulh hukuk-asliye hukuk ayrımı kaldırılacaktır.

Kabahatlerin önemli bir bölümü adli suç olmaktan çıkarılacak ve önödeme müessesesinin kapsamı genişletilecektir.

Adli ve idari kolluk görevlerinin birbirinden ayrılarak doğrudan Cumhuriyet Başsavcılığına bağlı olarak çalışmak üzere adli kolluk oluşturulmasını amaçlayan Adli Kolluk Kanun Tasarısına ilişkin çalışmalar tamamlanacaktır.

Cezaevlerinde koğuş sisteminden oda sistemine geçilecektir.

Sahil Güvenlik Komutanlığının devamlılık gösteren bir personel yapısına kavuşturulması ile ilgili yasa tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulacaktır.

Güvenlik hizmetleri sektöründe yer alan kuruluşların günün şartlarına göre yeniden yapılanmasını, işbirliğini ve İçişleri Bakanlığı ile hukuki yönden olduğu kadar organik ve işlevsel yönden de bağlılığını sağlayacak Master Plan ile ilgili hazırlık çalışmaları 2000 yılında tamamlanacaktır.

Halkın ve gençlerin uyuşturucu ve zararlı alışkanlıklardan korunması için Türk Ceza Kanununda değişiklik yapacak yasa tasarısı hazırlanarak TBMM'ye sunulacaktır.

14. MAHALLİ İDARELERİN GÜÇLENDİRİLMESİ REFORMU

a) Mevcut Durum

1998 yılında, merkezi idare ile mahalli idareler arasında, görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımını etkili şekilde gerçekleştirecek olan Mahalli İdarelerin Güçlendirilmesi Reformu'na ilişkin çalışmalar tamamlanarak Merkezi İdare İle Mahalli İdareler Arasında Görev Bölüşümü ve Hizmet İlişkilerinin Esaslarının Düzenlenmesi ve Çeşitli Kanunlarda Mahalli İdarelerle İlgili Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı TBMM'ye sunulmuştur. Ancak 18 Nisan 1999 Genel Seçimini müteakip, TBMM Genel Kurulunda kadük olan tasarı geri çekilmiştir. Halen İçişleri Bakanlığınca tasarının yeni şekli üzerindeki çalışmalar devam etmektedir.

1999 Ekim ayı itibariyle belediye sayısı 3227 olup, belediyelerde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranının yüzde 81,3'e ulaştığı tahmin edilmektedir. Büyükşehir belediyelerinde yaşayan nüfusun belediyeler toplam nüfusu içindeki oranının ise yüzde 39,5 olması beklenmektedir.

Nüfus artışına paralel olarak kentsel hizmet talebindeki artışa rağmen, yerel yönetimlerin, özellikle de belediyelerin, öz gelirlerinin payı arttırılamamış ve yeterli kaynak yaratılamamıştır. Bu durum, belediyeleri, teknoloji transferi ve büyük finansman gerektiren yatırım projelerinin yanı sıra diğer projelerinde de dış kredi kullanmaya yöneltmektedir. Hazine garantili dış borçlanmaların kredi geri dönüşlerinde belediyelerin yetersiz kalması sonucu, bu yükümlülüğü Hazine üstlenmektedir. Bu durum ise belediyeler tarafından makul ölçülerini aşacak şekilde kullanılabilir. Ayrıca, bir kaç büyükşehir belediyesi hariç, belediyelerin teknik kadrolarının son derece yetersiz olması proje yönetimi açısından gerek hazırlanma gerekse uygulama safhalarında yüksek maliyetlere ve teknik sorunlara yol açabilmektedir.

Bu gelişmeler sonucunda, 1998 yılından itibaren Bütçe Kanunlarında belediyelerin Hazine garantili dış kredi kullarımlarına sınırlamalar getirilmektedir. Ancak, bu sınırlamalara rağmen belediyelerin dış kredili proje talepleri çeşitlenerek artmaya devam etmektedir. Bu durum, yerel yönetimlerin proje karşılığı dış kredi kullanım esaslarının yasal bir düzenlemeye bağlanması ihtiyacını belirgin hale getirmektedir.

Hızlı kentleşme sonucunda artan yerel hizmet talebinin karşılanmasında verimliliği sağlamak ve rekabet ortamı oluşturarak hizmet kalitesini yükseltmek amacıyla, bazı belediye hizmetlerinin özelleştirilmesi yönünde çalışmalara devam edilmektedir.

17 Ağustos 1999 Marmara depreminden etkilenen 8 ildeki toplam 316 belediyeden 131 tanesinde çeşitli hasarlar meydana gelmiştir. Söz konusu 8 ilin toplam belediye nüfusu yaklaşık 13,4 milyon olup, depremden zarar gören belediyelerde yaşayan nüfus ise yaklaşık 4,5 milyondur.

Hızlı kentleşme ve sanayileşmenin yoğun olarak yaşandığı deprem bölgesinde, toplam 15 büyükşehir belediyesinden İstanbul, Bursa, Eskişehir ve İzmit belediyeleri yer almaktadır.

Deprem sonucunda büyük can ve mal kaybının yanında, bölgedeki belediyelerin alt ve üst yapılarında ciddi hasarlar meydana gelmiştir. Depremin yol açtığı ekonomik ve sosyal sorunlar yerel yönetimler açısından personel, makine-teçhizat ve gelir kaybı boyutunda olmuştur. Bölgedeki yerel yönetimlerin bu anlamda ivedilikle desteklenmesi ihtiyacı karşısında, Belediye ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Gelirlerinden Pay Verilmesi

Hakkındaki 2380 Sayılı Kanuna göre depremde etkilenen 131 belediye ile 7 İl Özel İdaresinin payları 5 katına kadar değişen oranlarda 1 Ocak 2000 tarihine kadar artırılmıştır. Bu düzenlemenin 2000 yılında da devam etmesine gerek duyulmaktadır.

Deprem, yerel karar alma mekanizmalarının güçlendirilmesinin ve yerel yönetimlerin acil müdahale gerektiren durumlarda gönüllü kuruluşlarla işbirliği içinde hareket edebilecek bir yapıya kavuşturulmasının önemini belirginleştirmiştir.

Mevcut afet mevzuatına rağmen uygulamada yaşanan aksaklıklar, mevzuatın sadeleştirilerek uygulanabilir hale getirilmesinin, yerel yönetimlerin görev ve sorumluluklarının netleştirilmesinin ve bu çerçevede periyodik tatbikatlar yapılmasının önemini ortaya koymuştur.

Diğer taraftan, yerel yönetimlerin imar ve yapı kullanımı yetkileri ile merkezi yönetimin standart belirleme ve denetleme görev ve sorumluluklarının açık ve uygulanabilir olacak yönde yeniden düzenlenmesi gereği ortaya çıkmıştır. Yerel yönetimlerin bu sorumluluklarını yerine getirebilecek nitelikte personel istihdamına olanak verebilecek bir yapıya kavuşturulması da gerekmektedir.

1998 yılında 944,8 trilyon liraya ulaşan, mahalli idarelere Genel Bütçe vergi gelirlerinden ayrılan toplam kaynakların, 1999 yılında 1 399,6 trilyon liraya yükselmesi beklenmektedir.

1998 yılında 1 781,6 trilyon lira olarak hesaplanan belediye gelirlerinin, 1999 yılında 2 919,2 trilyon liraya ulaşacağı tahmin edilmektedir.

TABLO: II.22- Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Mahalli İdarelere Ayrılan Paylar

(Cari Fiyatlarla Milyar TL)

Payın Adı	1998 (1)	1999 (1)	2000 (2)
2380 Sayılı Kanun Gereği Belediyelere Dağıtılan (3)	486 347	731 828	1 250 156
(Yüzde)	51,3	52,3	51,8
3030 Sayılı Kanun Gereği Büyükşehir Bele. Dağıtılan (4)	319 011	484 881	828 305
(Yüzde)	33,8	34,6	34,3
Belediyeler Fonu (5)	24 000	32 950	75 000
(Yüzde)	2,6	2,3	3,1
İl Özel İdarelerine Dağıtılan	92 315	136 864	233 801
(Yüzde)	9,8	9,8	9,6
Özel İdare Fonu (5)	19 836	10 000	15 000
(Yüzde)	2,1	0,7	0,6
Mahalli İdareler Fonu (5)	3 250	6 000	9 600
(Yüzde)	0,4	0,4	0,6
TOPLAM	944 759	1 399 573	2 411 862
(Yüzde)	100,0	100,0	100,0
TOPLAMIN GSMH İÇİNDEKİ PAYI (Yüzde)	1,78	1,68	1,93

Kaynak: DPT

(1) Tahmin.

(2) Program.

(3) 2380 sayılı Kanun gereği belediye ve büyükşehir belediyelerine genel bütçe vergi gelirleri tahsilatından yüzde 6 pay ayrılmaktadır.

(4) 3030 sayılı Kanun gereği büyükşehir belediyelerine buldukları il merkezinde yapılan genel bütçe vergi gelirleri tahsilatından yüzde 5 ilave pay ayrılmaktadır.

(5) Fonlar içinde yer alan rakamlar Hazineye ve diğer fonlara yapılan transferler düşüldükten sonraki net rakamlardır.

TABLO: II.23- Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Büyükşehir Belediyelerine ve Diğer Belediyelere Dağıtılan Paylar

	(Cari Fiyatlarla Milyar TL)		
	1998	1999 (1)	2000 (2)
2380 Sayılı Kanun Gereğince Belediyelere Dağıtılan Paylar (Yüzde 6,0)	486 347	731 828	1 250 156
3030 Sayılı Kanun Gereğince Büyükşehir Belediyelerine Verilen Paylar (Yüzde 5,0)	319 011	484 881	828 305
Toplam (Dağıtılan Paylar)	805 358	1 216 709	2 078 461
Belediye Geliri	1 781 613	2 919 200	4 522 878
Dağıtılan Payların Toplam Belediye Geliri İçindeki Yüzde Payı	45,2	41,7	45,9

Kaynak: DPT
(1) Tahmin
(2) Program

b) Amaçlar

Merkezi idare ile mahalli idareler, üniter yapı içinde idarenin bütünlüğü ilkesine uygun olarak, iş bölümü ve koordinasyona dayalı bir yapıya kavuşturulacak ve bu çerçevede mahalli idarelerin teşkilat yapısı yerinden yönetim anlayışına ağırlık verilerek yeniden düzenlenecektir.

Halkın ortak yerel ihtiyaçlarını karşılayacak kamu hizmetlerinin mahalli idarelerce yürütülmesi sağlanarak bu hizmetlere etkinlik, verimlilik ve hız kazandırılacaktır. Bu çerçevede, mahalli idarelerin kesintisiz gelir kaynaklarına sahip olması için gerekli mali düzenlemeler hayata geçirilecektir.

Mahalli idarelerin proje karşılığı dış kredi kullanım esas ve usullerini belirlemeye yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

Mahalli idarelerin afetler konusunda görevli kılınması, başta imar ve yapı kullanımı olmak üzere tüm görevlerinin planlanması, uygulanması ve yürütülmesi aşamalarında yerel denetim mekanizmalarının harekete geçirilmesini sağlayıcı düzenlemeler yapılacaktır.

Ülke genelinde acil yardım-müdahale-kurtarma vb konularda gönüllü ve profesyonel, sürekli ve yarı zamanlı personel istihdamını sağlayan, coğrafi özellikler de dikkate alınarak farklılaşan araç-gereç teminini hedefleyen ve bunların mekansal dağılımını irdeleyen, acil durum öncesi ve sonrasında mekansal iletişim ile sevk ve idare senaryolarını ele alan bir ana plan çalışması mahallinde yerel yönetimler ve gönüllü kuruluşlar esas alınarak yapılacaktır.

Mahalli idarelerin imar ve yapı kullanımı, merkezi yönetimin standart belirleme ve denetleme konusundaki görev ve sorumlulukları açık ve uygulanabilir olacak yönde yeniden düzenlenerek, mahalli idarelerin bu sorumluluklarını yerine getirmek üzere inşaat, jeoloji, çevre, harita, şehir planlama, mimari alanlarda personel istihdamına olanak verebilecek bir yapıya kavuşturulacaktır.

2000 yılında belediyelerde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranının yüzde 83,1'e ulaşacağı, toplam belediye nüfusunun yüzde 39,8'inin ise 15 büyükşehir belediyesinde yoğunlaşacağı tahmin edilmektedir.

2000 yılında genel bütçe vergi gelirlerinden belediyelere ayrılan kaynağın toplam belediye gelirleri içindeki payının yüzde 45,9'a, mahalli idarelere ayrılan kaynağın GSMH içindeki payının ise yüzde 1,93'e ulaşacağı tahmin edilmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Kamu hizmetlerinde etkinliğin ve rasyonel kaynak kullanımının sağlanması amacıyla demokratik, katılımcı ve yerinden yönetim ilkesine uygun olarak merkezi idare ile mahalli idareler arasında görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımının temel esaslarını belirleyen Çerçeve Kanunun çıkarılmasına yönelik çalışmalar tamamlanacaktır.

Mahalli idareler tarafından yürütülmesi ile etkinlik, hız ve verimlilik sağlanacak yerel nitelikli hizmetlerin, il özel idarelerinden başlamak üzere mahalli idarelerin yetki ve sorumluluğuna bırakılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Mahalli idarelerin idari ve mali yapıları ile denetimlerinin esas ve usulleri yeniden belirlenecektir.

Mahalli idare meclisleri, muhtarlar dahil, halk temsilcilerinin daha büyük oranda katılımına imkan verecek şekilde yeniden düzenlenecektir.

Köy, belediye, il özel idareleri ve büyükşehir belediye yönetimlerinin yeniden yapılanması çalışmalarına başlanılacaktır.

Yerel yönetimlerin ve özellikle belediyelerin öz gelirlerini artırmak üzere mevcut vergi, harç ve harcamalara katılma paylarının kapsamı genişletilecek, maktu tarifelerin aşınmasını önleyici bir sistem geliştirilecektir. Yeni vergilerin ihdası yanında yerel nitelikli vergilerin belediyelere devri konusunda düzenlemeler yapılacaktır.

Yerel yönetimlerin acil yardım, kurtarma ve müdahale gerektiren durumlardaki görev ve sorumlulukları netleştirilerek gönüllü kuruluşlarla işbirliği içinde hareket edebilecek bir yapıya kavuşturulacaktır.

Yerel yönetimlerin imar ve yapı kullanımı, merkezi yönetimin standart belirleme ve denetleme görev ve sorumlulukları açık ve uygulanabilir olacak yönde yeniden düzenlenecektir.

15. ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

A. GENEL

a) Mevcut Durum

Altyapı ihtiyaçlarının, ülkenin ekonomik ve sosyal gelişmesiyle uyumlu orta ve uzun vadeli bir perspektifle belirlenmesi amacıyla başlatılan Enformasyon Altyapısı Master Planı 1998 yılında, Hava Ulaşımı Genel Etüdü 1999 yılında tamamlanmıştır. Ayrıca, 1999 yılında Limanlar Master Planı çalışması başlatılmış olup 2000 yılında tamamlanacaktır. Diğer altyapı sektörlerinde orta ve uzun vadeli gelişme perspektifi sağlayacak Ana Planların eksikliği devam etmektedir.

Altyapı yatırımlarında projelendirme sürecine gereken önemin verilmemesi, projelerin bir Ana Plana dayandırılmadan, teknik, ekonomik ve mali yapılabirliği gerçekçi yaklaşımlarla etüd edilmeden kamu proje stokuna dahil edilmesi kaynak israfına yol açmaktadır. Projelerin, yapılabirlik etütlerinin yetersizliğinin yanında, sağlanabilecek finansman kaynakları ile ilişkilendirilmeden Yatırım Programlarına dahil edilmesi nedeniyle kamu proje stoku etkin olarak sürdürülemez boyutlara ulaşmıştır. Kamu projelerinin tamamlanma süresinin ortalama 10 yıla ulaşması, bazı sektörlerde bu sürenin

20 yılın üzerine çıkması, proje stokunun gözden geçirilerek önceliklerinin yeniden belirlenmesini gerektirmektedir.

Artan sosyal ve ekonomik talepler nedeniyle, kamu kaynaklarıyla yürütülemeyecek boyutlara gelen altyapı hizmetlerinin özelleştirilmesinde, uygun sektör politikaları ve özelleştirme stratejilerinin belirlenememiş olması ile düzenleyici kurumların henüz oluşturulamaması gecikmelerin temel nedeni olmaya devam etmektedir. Telekomünikasyon sektöründe düzenleyici kurul olarak faaliyet göstermek üzere oluşturulan Ulaştırma Bakanlığı Haberleşme Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılandırılması ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Altyapı hizmetlerinin özel kesime devrinde, aynı konu ile ilgili yasalardaki çelişki ve eksiklikler hukuki sorunlar doğurmakta ve uygulamada aksaklıklara neden olmaktadır.

Altyapı hizmetlerinde özelleştirme yöntemlerinden biri olan Yap-İşlet-Devret (YİD) modeli ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi, 20.3.1996 tarih ve Esas 1994/71 sayılı Kararıyla, YİD sözleşmelerinin kamu hizmeti imtiyaz sözleşmesi olduğu ve bu sözleşmelerin kamu hukukuna tabi olacağını hükme bağlamıştır. Bu doğrultuda, YİD sözleşmeleri idari sözleşmeler olarak ele alınmış ve Danıştay denetimine tabi olmuştur. Danıştay denetiminin projelere başlama sürecini uzatması ve imtiyaz sözleşmelerinin idari sözleşmeler olarak ele alınması nedeniyle uluslararası tahkim olanağının bulunmaması, YİD modelinde gecikmelere neden olmuştur. 1999 yılında, Anayasa'da yapılan düzenlemeyle kamu hizmetlerinin, yasa ile belirlenmesi kaydıyla, özel hukuk sözleşmeleri ile özel veya tüzel gerçek kişilere devrine ve ayrıca imtiyaz sözleşmelerinden doğan uyumsuzlukların çözümünde, yabancılık unsuru taşınması kaydıyla, uluslararası tahkime imkan sağlanmıştır. Anayasa'da yapılan değişiklik ile ayrıca Danıştayın imtiyaz sözleşmeleri ile ilgili görevi yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerin, YİD ve Yap-İşlet (Yİ) modellerinin uygulanmasını kolaylaştıracağı tahmin edilmektedir.

b) Amaçlar

Altyapı sistemlerinin özelleştirilmesinde, ekonomik etkinliğin artırılması ve tüketici haklarının korunması esas alınarak düzenleyici kurumlar oluşturulacaktır. Altyapı hizmetlerinin rekabete açılacak faaliyet alanlarında rekabete uygun yapının oluşturulması ve korunması sağlanacaktır.

Altyapı hizmetlerinde kaynak ihtiyacını karşılamak ve etkinliği artırmak amacıyla özel kesimin katılımına önem verilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

3996 sayılı Yap-İşlet-Devret Yasası'nın imtiyaz gerektiren faaliyet alanları ile sınırlandırılması, diğer alanlarda serbestleştirmeye gidilmesi sağlanacaktır.

B. ENERJİ**a) Mevcut Durum**

1998 yılında 79,0 milyon ton petrol eşdeğeri olan birincil enerji tüketiminin 1999 yılında 78,9 milyon tona gerilemesi, böylece kişi başına enerji tüketiminin de 1.226 kg petrol eşdeğeri olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

1999 yılında taşkömürü ve hidrolik enerji tüketiminde azalma, linyit ve doğalgaz kullanımında ise artış beklenmektedir. Petrol ürünlerinin tüketimi bir önceki yıldaki düzeyini muhafaza edecektir. Birincil enerji tüketiminde santraller en yüksek paya sahiptir. Bunu sanayi, teshin ve ulaştırma sektörleri izlemektedir.

1999 yılında, sektörler itibarıyla enerji tüketiminde, santrallarda yüzde 3,5, teshinde yüzde 1,1 ve ulaştırma sektöründe yüzde 2,0 artış beklenmektedir. Ekonomideki daralmaya paralel olarak sanayi sektöründe ise yüzde 5,9 civarında azalma olacağı tahmin edilmektedir.

1999 yılında birincil enerji üretimi yüzde 2,8 azalarak, 1998 yılında 36,4 milyon ton petrol eşdeğerinden 35,3 milyon ton petrol eşdeğerine gerileyecektir. Buna göre ülke toplam birincil enerji talebinin yaklaşık yüzde 45'i yurt içi kaynaklarla karşılanabilecektir.

1998 yılında, bir önceki yıla göre yüzde 8,1 düzeyinde büyüyerek 114,0 milyar kWh'e ulaşan elektrik tüketiminin, 1999 yılında da yüzde 4,8 oranında artarak 119,5 milyar kWh'e ve kişi başına elektrik tüketiminin 1.856 kWh/yıl'a yükselmesi beklenmektedir.

Elektrik üretim sisteminde 1999 yılında, aralarında Bursa Doğalgaz (1.171 MW), Dicle 1 HES (55 MW), Özlüce HES (170 MW), Çamlığöze HES (32 MW), Kuzgun HES (23 MW), Suat Uğurlu HES (23,5 MW) ve Yap-İşlet-Devret modeli ile özel sektör tarafından gerçekleştirilen Marmara Ereğlisi Unimar Doğalgaz (336 MW), Marmara Ereğlisi Enron Doğalgaz (343,7 MW), Esenyurt Doğalgaz (188,5 MW) santrallerinin de bulunduğu projelerin devreye girmesiyle toplam 3.098 MW'lık kurulu güç artışı sağlanacaktır. Böylece, elektrik santralleri toplam kurulu gücü 26.449 MW'a, ortalama üretim kapasitesi de 138,2 milyar kWh'a ulaşacaktır. Fiili elektrik üretiminde hidrolik santraller yüzde 30,5, linyit santralleri yüzde 29,4 ve doğal gaz santralleri yaklaşık yüzde 30,0'luk paylara sahiptir.

Büyüyen nüfusun ve gelişen ekonominin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak 1990'lı yılların ilk yarısında elektrik sektöründe başlanması ve hızlandırılması gereken yatırımlarda yetersiz kalınmıştır. Bu yıllarda özellikle yeni santral projelerine başlanamaması nedeniyle yatırımı süren proje stokunda azalma olmuş ve 1997 yılından başlamak üzere elektrik arzında yetersizlik ortaya çıkmıştır.

1997 yılında 2,2 milyar kWh, 1998 yılında 3.0 milyar kWh net ithalat yapılmış olup, 1999 yılında net ithalatın 2,0 milyar kWh olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Ancak, 1996 yılından başlayarak elektrik enerjisi yatırımlarında yeniden bir canlanma sürecine girilmiştir. Bu kapsamda, kamu kesiminde yeni santral projeleri yatırım programına alınıp, kamu kaynaklarından enerji sektörüne ayrılan pay artırılırken, özel sektör proje paketinde de önemli gelişmeler olmuştur.

Sektördeki kamu proje stokunu geliştirmek amacıyla 1996 yılında 1.505 MW kurulu güce sahip 4 adet HES projesi (İlisu-1.200 MW, Cizre-240 MW, Çine-45 MW ve Manyas-19,5 MW) ile 2.490 MW kurulu güce sahip 4 adet termik santral projesi (Seyitömer B-150 MW, Çan-300 MW, Aliğa-680 MW, Afşin Elbistan B-1360 MW), 1997 yılında Çoruh

havasında bulunan toplam 1.287 MW kurulu güce sahip 4 adet HES projesi (Yusufeli-540 MW, Artvin-332 MW, Borçka-300 MW ve Muratlı-115 MW) ile 1.650 MW kurulu güce sahip 4 adet termik santral projesi (Tunçbilek V-300 MW, Soma C-600 MW, Kangal IV-150 MW ve Çayırhan-600 MW), 1998 yılında da toplam 540 MW kurulu güce sahip 4 adet HES projesi (İyidere-120 MW, Cindere-74 MW, Zap-332 MW ve Haçlar-14 MW) ile 1.360 MW kurulu güce sahip Afşin Elbistan C termik santrali projeleri yeni proje olarak Yatırım Programına alınmıştır.

Yap-İşlet-Devret modeli çerçevesinde yürütülen proje stokunun santral tipi, proje yeri ve kapasitesi itibarıyla optimal sistem ihtiyaçlarının dışında ve üzerinde oluşması olumsuz bir gelişme olarak yorumlanmaktadır. Elektrik açığı yaratılmamaya çalışırken, alım ve ödeme garantili aşırı bir kapasite oluşumu da elektrik sistemi, maliyetler ve genel ekonomi üzerinde olumsuz etkiler yaratabilecektir.

Yap-İşlet-Devret modeliyle gerçekleştirilecek projelerde enerji alımı ve fiyat garantisi verilmesi ve sözleşmelerin yüksek alım fiyatlarıyla bağlanması nedeniyle sektörde uzun vadede rekabetin geçerli olacağı bir serbest piyasa düzeninin kurulabilmesi imkanı giderek sınırlanmakta, pahalı bir enerji sistemine dönüşüm gözlemlenmektedir. Diğer yandan, 1998 yılı içinde görüşmeleri sonuçlandırılan ve Yap-İşlet Modeli ile gerçekleştirilecek olan projelerde bağlanan fiyatların, Yap-İşlet-Devret projelerine nazaran çok düşük olduğu görülmektedir.

Özel şirketlerle anlaşma yapılırken, şirket risklerinin yanısıra kamu maliyetleri ve risklerini de dikkate alan bir yaklaşım içinde, daha düşük maliyetli, enerji güvenliğini esas alan, gerçekçi ve finanse edilebilir bir proje stokunun oluşturulması amaçlanmalıdır.

Mevcut uygulama ve gelişmeler, elektrik üretim ve iletim sisteminin optimal sistem yaklaşımı içinde planlanmasına ve rekabetçi bir düzen ve anlayış içinde yapılandırılmasına imkan vermemektedir.

Elektrik sektöründeki bu sağlıksız yapılanmanın yansımaları diğer sektörlerde de kendisini göstermektedir. Bu sektörlerin başında doğalgaz sektörü gelmektedir. İhtiyacın üzerinde görüşmeleri sürdürülen her bir doğalgaz santral projesi için doğalgaz temin edilmek üzere çalışmaların yürütülmesi neticesinde, sağlıksız bir doğalgaz iletim şebekesi ortaya çıkmakta ve "al ya da öde" nitelikli anlaşmalarla ihtiyacın üzerinde doğalgaz bağlantısına gidildiği görülmektedir.

Enerji sektöründe gözlenen tüm bu gelişmeler, gelecekte, ülke ekonomisini olumsuz yönde etkileyebilecektir.

Değerlendirme çalışmaları devam etmekte olan Nükleer Santral projesi ihalesinin 1999 yılı sonuna kadar tamamlanması beklenmektedir.

Ayrıca, genel olarak sektörde özelleştirme ve özel şirket faaliyetlerinin yaygınlaştırılması sonrasında, rekabetin hangi esaslara ve mekanizmalara göre sağlanacağı konusunda da belirsizlikler bulunmaktadır.

Mevcut özelleştirme mevzuatı uygulamada bazı sorunlara çözüm getirememektedir. Çok amaçlı hidrolik projeler ile sınır aşan sular üzerinde bulunan baraj ve santrallerin özel şirketler eliyle gerçekleştirilmesi sorunlar doğurmaktadır. Ayrıca, özel şirket girişimlerinde, su kaynaklarının optimal kullanımını ve gelişimini amaçlayan havza gelişim planlarına tam olarak uyulamamaktadır.

TABLO: II.24- Enerji Üretim ve Tüketiminde Gelişmeler

	BİRİM	Yıllık Gelişmeler									
		1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
BİRİNCİL ENERJİ											
ÜRETİM	BTEP	28.629	30.572	31.579	32.554	32.686	34.279	34.248	36.373	35.338	35.939
TÜKETİM	BTEP	57.072	59.939	64.694	62.927	67.260	72.341	78.198	79.011	78.910	83.120
Kişi Başına Tüketim	KEP	997	1.028	1.089	1.040	1.076	1.174	1.251	1.245	1.226	1.273
ELEKTRİK ENERJİSİ											
KURULU GÜÇ	MW	17.206	18.714	20.358	20.857	21.148	21.247	21.889	23.352	26.449	28.542
Termik	MW	10.093	10.335	10.653	10.993	11.284	11.312	11.787	13.028	15.816	16.542
Hidrolik	MW	7.113	8.379	9.705	9.864	9.864	9.935	10.103	10.324	10.633	12.000
ÜRETİM	GWh	60.246	67.342	73.727	78.322	86.341	94.862	103.296	111.023	117.450	125.300
Termik	GWh	37.563	40.774	39.764	47.736	50.800	54.387	63.480	68.776	81.550	88.940
Hidrolik	GWh	22.683	26.568	33.963	30.586	35.541	40.475	39.816	42.247	35.900	36.360
İTHALAT	GWh	759	189	213	31	-	270	2492	3298	2400	3.350
İHRACAT	GWh	506	314	589	570	696	343	271	298	350	350
TÜKETİM	GWh	60.499	67.217	73.351	77.783	85.645	94.789	105.517	114.023	119.500	128.300
Kişi Başına Tüketim	kWh	1.061	1.162	1.250	1.306	1.417	1.538	1.688	1.797	1.856	1.964

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

TABLO: II.25- Birincil Enerji Tüketimi ve Kaynakların Oranları

(M: Bin TEP)

	1998			1999			2000		
	Toplam		Grup	Toplam		Grup	Toplam		Grup
	Yüzde	Dağılım		Yüzde	Dağılım		Yüzde	Dağılım	
Miktar	Yüzde	Dağılım	Miktar	Yüzde	Dağılım	Miktar	Yüzde	Dağılım	
TİCARİ ENERJİ	72.028	91,2	100,0	71.953	91,2	100,0	76.177	91,6	100,0
Taşkömürü	10.292	13,0	14,3	9469	12,0	13,2	9970	12,0	13,1
Linyit	12.641	16,0	17,6	13170	16,7	18,3	13445	16,2	17,6
Petrol Ürünleri	28.076	35,5	39,0	28008	35,5	38,9	29697	35,7	39,0
Doğal Gaz	9.690	12,3	13,5	11808	15,0	16,4	13295	16,0	17,5
Hidrolik Enerji	10.557	13,4	14,7	8965	11,4	12,5	9000	10,8	11,8
Jeotermal Enerji	21	0,0	0,0	20	0,0	0,0	20	0,0	0,0
Elektrik İthalatı (İhracatı)	750	0,9	1,0	513	0,6	0,7	750	0,9	1,0
GAYRİ-TİCARİ ENERJİ	6.983	8,8	100,0	6.957	8,8	100,0	6.943	8,4	100,0
Odun (T)	5.512	7,0	78,3	5.508	7,0	78,3	5.505	6,6	78,3
Hayvan ve Bitki Artıkları (T)	1.471	1,9	21,7	1.449	1,8	21,7	1.438	1,7	21,7
T O P L A M	79.011	100,0		78.910	100,0		83.120	100,0	
Kişi Başına Tüketim (KEP)	1.245			1.226			1.273		

(T) Tahmini

TABLO: II.26- Elektrik Enerjisinde Yakıt Cinslerine Göre Kurulu Güç, Üretim Kapasitesi ve Kapasite Kullanımı

Güç: MW; Üretim: GWh

	1998			1999			2000		
	Kurulu Güç MW	Ort. Üret. Kap. GWh	Fiili Ürt. GWh	Kurulu Güç MW	Ort. Üret. Kap. GWh	Fiili Ürt. GWh	Kurulu Güç MW	Ort. Üret. Kap. GWh	Fiili Ürt. GWh
Taşkömürü	335	2.178	2.981	335	2.178	3.000	335	2.178	3.000
Linyit	6.214	40.390	32.707	6.374	41.510	34.500	6.691	43.729	35.500
Fuel-Oil	1.225	7.352	7.276	1.304	7.782	7.600	1.384	8.172	7.600
Motorin,LPG,Nafta	307	1.686	648	343	1.888	1.210	343	1.888	1.700
Doğal Gaz	4.370	28.406	24.838	6.815	42.824	35.100	7.144	45.127	41.000
Jeotermal	15	90	85	15	90	80	15	90	80
Diğer yakıtlar	14	76	241	14	76	60	14	76	60
Çok yakıtlı (*)	548	3.562		617	3.942		617	3.942	
TERMİK	13.028	83.741	68.776	15.816	100.289	81.550	16.542	105.201	88.940
HİDROLİK	10.307	37.064	42.229	10.614	37.834	35.860	11.852	41.852	36.000
Rüzgar	9	26	5	9	26	25	138	399	345
Biyogaz-atık	9	26	13	10	30	15	10	30	15
TOPLAM	23.352	120.857	111.023	26.449	138.179	117.450	28.542	147.482	125.300

(*) Fiili üretim yakıt oranlarına göre dağıtılmıştır.

TABLO: II.27- Elektrik Enerjisi Üretiminin Enerji Kaynaklarına Göre Dağılımı

(M: GWh)

Taşkömürü																
	Miktar		Linyit		Akaryakıt-Diğer		D.gaz., Jeoter.		Termik		Hidrolik		Rüzgar-Biogaz		Toplam	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
1990	621	1,1	19.560	34,0	3.942	6,9	10.272	17,9	34.395	59,8	23.148	40,2			57.543	100,0
1991	989	1,6	20.562	34,1	3.391	5,6	12.598	20,9	37.540	62,3	22.680	37,7			60.220	100,0
1992	1.815	2,7	22.756	33,8	5.320	7,9	10.883	16,2	40.774	60,5	26.568	39,5			67.342	100,0
1993	1.778	2,4	21.901	29,7	5.235	7,1	10.850	14,7	39.764	53,9	33.963	46,1			73.727	100,0
1994	1.978	2,5	26.257	33,5	5.600	7,1	13.901	17,7	47.736	60,9	30.586	39,1			78.322	100,0
1995	1.653	1,9	25.934	30,0	6.569	7,6	16.644	19,3	50.800	58,8	35.541	41,2			86.341	100,0
1996	2.574	2,7	27.840	29,3	6.715	7,1	17.258	18,2	54.387	57,3	40.475	42,7			94.862	100,0
1997	3.273	3,2	30.587	29,6	7.451	7,2	22.168	21,5	63.480	61,5	39.816	38,5			103.296	100,0
1998	2.981	2,7	32.707	29,5	8.165	7,4	24.923	22,4	68.776	61,9	42.229	38,0	18	0,0	111.023	100,0
1999	3.000	2,6	34.500	29,4	8.870	7,6	35.180	30,0	81.550	69,4	35.860	30,5	40	0,0	117.450	100,0
2000	3.000	2,4	35.500	28,3	9.360	7,5	41.080	32,8	88.940	71,0	36.000	28,7	360	0,3	125.300	100,0

TABLO: II.28- Elektrik Enerjisi Tüketiminin Kullanıcı Gruplarına Göre Dağılımı

(M: GWh)

	Konutlar		Ticarethane.		Resmi Daire.		Sok. Aydın.		Sanayi		Diğer		İç Tük. ve Kayıp.		Arz=Top.Brıt.Tük.	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
1990	9.060	15,9	2.558	4,5	1.463	2,6	1.231	2,2	29.212	51,4	3.296	5,8	9.991	17,6	56.812	100,0
1991	10.833	17,9	3.054	5,0	1.864	3,1	1.418	2,3	28.512	47,1	3.602	6,0	11.216	18,5	60.499	100,0
1992	11.482	17,1	3.270	4,9	2.009	3,0	1.860	2,8	31.536	46,9	3.829	5,7	12.417	18,5	67.217	100,0
1993	12.559	17,1	3.605	4,9	2.266	3,1	2.270	3,1	34.247	46,7	4.289	5,8	13.551	18,5	73.351	100,0
1994	13.450	17,3	3.705	4,8	3.315	4,3	2.502	3,2	34.138	43,9	4.291	5,5	16.382	21,1	77.783	100,0
1995	14.493	16,9	4.195	4,9	3.012	3,5	3.106	3,6	38.008	44,4	4.581	5,3	18.250	21,3	85.645	100,0
1996	16.394	17,3	5.741	6,1	3.003	3,2	3.085	3,1	40.638	42,9	5.296	5,7	20.632	21,8	94.789	100,0
1997	18.515	17,5	6.852	6,5	3.804	3,6	3.310	3,1	43.491	41,2	5.913	5,6	23.632	22,4	105.517	100,0
1998	19.700	17,3	7.200	6,3	4.000	3,5	3.400	3,0	47.600	41,7	6.400	5,6	25.723	22,6	114.023	100,0
1999	22.100	18,5	7.700	6,4	4.250	3,6	3.650	3,1	45.800	38,3	7.300	6,1	28.700	24,0	119.500	100,0
2000	24.300	18,9	8.300	6,5	4.500	3,5	4.000	3,1	50.000	39,0	7.800	6,1	29.400	22,9	128.300	100,0

Uygulamada ortaya çıkan bu tür sorunlar nedeniyle özelleştirme çalışmalarından beklenen faydalar sağlanamamıştır. YİD paketindeki belirsizliklerin giderilmesine, kamu ve özel şirketler arasındaki görev dağılımının belirlenmesine ve kamu kuruluşları arasındaki koordinasyonun sağlanmasına her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Yap-İşlet-Devret modeli kapsamında yürütülen santral projelerinin sorunları zaman içinde uygulamanın geliştirilmesiyle aşılmaya çalışılmaktadır.

Dağıtım hatlarında ve şebekelerde görülen yüksek oranlı kayıplar ile kaçak elektrik kullanımı ve tahsilat yetersizlikleri sektördeki diğer önemli sorunlardır. 1997 yılında, halen TEDAŞ Genel Müdürlüğü tarafından sürdürülen elektrik dağıtım hizmetlerinin özel sektöre tarafından yürütülmesini temin etmek üzere, elektrik dağıtım tesislerinin işletme haklarının özel sektöre devredilmesini amaçlayan bir ihale gerçekleştirilmiş olup, bu konudaki çalışmalar halen devam etmektedir.

Diğer yandan yeni yatırımlar için kaynak yaratılmasına yönelik olarak mevcut bazı termik santrallerin işletme haklarının özel şirketlere devri çalışmaları da sürdürülmektedir.

1999 yılında meydana gelen deprem felaketi yöredeki enerji alt yapısında ciddi tahribata yol açmıştır. Ancak, alınan önlemler neticesinde verilen hizmetteki aksama en az düzeye indirilmiş olup, bugün için güvenlik bakımından sakınca oluşturmayan ve teknik olarak mümkün olan mesken ve sanayi abonelerinin tamamına elektrik verilebilmektedir.

b) Amaçlar

Enerji arzında sürekliliğin ve güvenilirliğin sağlanması esastır. Bunun yanısıra sanayide üretim ve toplumsal hayatta refah girdisi olarak enerji üretiminde en düşük maliyetin sağlanması temel amaçtır.

2000 yılında, birincil enerji ve elektrik enerjisi üretim ve tüketim değerlerinin hedef alınan ekonomik büyümeye paralel bir seyir takip etmesi beklenmektedir. Bu çerçevede birincil enerji tüketiminin yüzde 5,3 oranında artarak 83,1 milyon tona, kişi başına tüketimin ise 1.273 kg petrol eşdeğerine ulaşması beklenmektedir.

Birincil enerji üretiminin ise 35,9 milyon ton petrol eşdeğeri olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir. Buna göre, 2000 yılında yurtiçi kaynakların toplam enerji arzı içindeki payının yüzde 43 seviyesinde oluşması beklenmektedir.

2000 yılında, başta doğalgaz olmak üzere taşkömürü, linyit ve petrol ürünleri tüketiminde artış olacağı tahmin edilmektedir.

Elektrik enerjisi talebinin, hedeflenen ekonomik büyümeye paralel olarak, 2000 yılında, yüzde 7,4 artışla 128,3 milyar kWh'a ulaşacağı tahmin edilmektedir. Buna göre kişi başına elektrik tüketimi 1.964 kWh/yıl olacaktır. Yıl içinde, toplam 1.237,4 MW kurulu güce sahip hidro-elektrik santral projesi (Batman-198 MW, Dicle II-55 MW, Karkamış-189 MW, Berke (Özel)-510 MW, Birecik (Özel)-224 MW, Yenice-37,8 MW, Beyköy-15 MW, Otoproduktör 329 MW), 984 MW kurulu güce sahip termik santral projesinin (Kangal III-157 MW, Çayırhan V-160 MW, Mobil Doğalgaz (Özel)-80 MW) ve 129 MW kurulu güce sahip rüzgar projelerinin devreye girmesi sonucunda toplam 2.092 MW güç ilavesiyle kurulu gücün 28.542 MW'a, ortalama üretim kapasitesinin de 147,5 milyar kWh'a ulaşması beklenmektedir.

2000 yılında, kısa dönemde yurtiçi elektrik arzını artırmak için, yatırımı tamamlanma safhasına gelmiş projelere hız verilecektir. Ayrıca, rehabilitasyon çalışmalarıyla mevcut santrallerin verimleri artırılabilecektir. Bunun yanısıra, iletim ve dağıtımda yaşanan darboğazların giderilmesi amacıyla iletim ve dağıtım tesisleri ile şehir şebekeleri yatırımlarına elektrik iletim ve dağıtımında kayıpların ve kaçakların azaltılması amacıyla gerekli yatırımlara ve çalışmalara önem verilecektir.

Halen karşı karşıya olunan arz yetersizliğinin aşılabilmesi ve yüksek artış hızını sürdüren elektrik talebinin önümüzdeki yıllarda kesintisiz ve emniyetli bir şekilde karşılanabilmesi için enerji yatırımlarında sürekliliğin sağlanması, kamu ve özel santral projelerinin geliştirilmesi zorunlu görülmektedir. Bu çerçevede yakıt ve santral işbirliğinin geliştirilmesi, kuruluşlar arasında koordinasyon sağlanması ve entegre yürütülmesi gereken etüd ve yapım projelerinde koordinasyonun sağlanması önem arz etmektedir. Bu doğrultuda 2000 yılı program döneminde santral proje stokunu artırmaya yönelik olarak yeni termik ve hidrolik santral etüd projelerine önem verilecektir. Böylece kamu ve özel kesim şirketleri için yatırım seçenekleri artırılabilecektir.

Ayrıca, deprem nedeniyle oluşan hasarların etkilerinin giderilmesi ve bölgede sağlıklı bir enerji alt yapısının oluşturulması için gerekli yatırımlara öncelik verilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

2000 yılında, sektörde kamu ve özel kesim şirketlerinin bir arada, sağlıklı bir şekilde yatırım ve işletme faaliyetlerini sürdürebilmelerini teminen mevzuatta yapılması gerekli değişiklikler ve yenilikler üzerinde durulacaktır. Bu çalışmaları gerçekleştirmek üzere kamu ve özel kesim temsilcilerinden oluşacak ve sektörün planlanmasına ve yönetimine katkı sağlayacak bir karar mekanizmasının ve kurumsal yapının gerçekleştirilmesi konusundaki çalışmalar yıl içinde tamamlanacaktır.

C. ULAŞTIRMA

a) Mevcut Durum

1999 yılında, ulaştırma sektöründe toplam 867,4 trilyon TL kamu sabit sermaye yatırımı öngörülmüştür. Yıl içinde sağlanan ilave kaynaklarla yıl sonu itibarıyla 958,9 trilyon TL yatırım gerçekleşmesi beklenmektedir. 1999 yılında gerçekleşmesi öngörülen 958,4 trilyon TL tutarındaki ulaştırma sektörü kamu yatırımlarının yüzde 47,2'si karayolu ulaştırma, yüzde 36,0'ı havayolu ulaştırma, yüzde 6,8'i boruhattı, yüzde 6,2'si demiryolu ulaştırma ve yüzde 3,8'inin denizyolu ulaştırma sektörlerinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Yurtiçi yük taşımalarında karayolu yüzde 89,1 payla ağırlığını korumuş ve demiryolu yüzde 4,5, denizyolu yüzde 4,7 ve boruhattı yüzde 1,6 paya sahip olmuştur. Yurtiçi yolcu taşımalarının yüzde 94,9'u karayolu ile yapılmıştır. Yurtdışı yük taşımaları denizyolu, yolcu taşımaları ise havayolu ağırlıklı yapısını korumuştur.

Yeni bir yaklaşımla Ulaştırma Ana Planının hazırlanması, alt sektörlerarası gerekli koordinasyonun sağlanması ve yapısal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi konularındaki gereksinimler 1999 yılında da önemini korumuştur.

Ulaştırma sistemlerinin niteliklerine uygun özelleştirme programları oluşturulamamış ve özelleştirme beklenen düzeyde gerçekleştirilememiştir.

1999 yılında, 10 km otoyol ve 13 km bağlantı yolu hizmete açılarak, daha önce yapılanlarla birlikte toplam otoyol ağı 1.724 km'ye ulaşmıştır. İzmit Körfez Köprüsü ve Dilovası-Orhangazi Otoyolunun Yap-İşlet-Devret Modeli ile yaptırılması konusunda ihale çalışmaları sonuçlandırılmış olup, Türk-İngiliz-Japon Ortak Girişiminin anlaşmayı imzalaması beklenmektedir. 1998 yılı sonunda finansmanı dış kredi ile sağlanmak üzere ihaleleri yapılan, G.Antep-Ş.Urfa Otoyolu, Ankara-Pozantı Otoyolu, Aydın-Denizli Otoyolu ve Bursa Çevreyolu projelerinde, yıl içinde dış kredi temininde zorluklarla karşılaşmış ve G.Antep-Ş.Urfa projesi dışındaki projelere uygun koşullarda kredi sağlanamamıştır.

1998 yılında programda yer alan toplam 140 km uzunluğunda iki adet devlet yolu projesi bitirilmiştir. Aynı yılda toplam 896 km beton asfalt yapımı, 1.318 km astarlı sathi kaplama yapımı gerçekleştirilmiştir. 1999 yılında, Bolu Dağı Geçişinde bölünmüş yol çalışmaları tamamlanmış ve trafiğe açılmıştır. Ankara-Polatlı-Sivrihisar projesinin Sivrihisar-Polatlı arası büyük oranda tamamlanmış olup Ankara-Polatlı arasında yapım çalışmaları sürdürülmektedir.

Karadeniz Sahil Yolu projesi kapsamında yürütülen, Bolaman-Perşembe, Piraziz-Espiye ve Araklı- Hopa projelerine 1998 yılında temin edilen dış kredi ile 1999 yılında yapım çalışmaları sürdürülmüştür. Ancak, uluslararası piyasalarda oluşan yüksek kredi maliyetleri nedeniyle, ilave kredi bulunamayan Ünye-Piraziz (Bolaman Varyantı hariç), Samsun-Azot Ayr.-Ünye, Espiye-Çarşamba (Giresun Geçışı dahil) projeler, 1999 yılında yürütülememiştir. Diğer taraftan, dış kredi ile finanse edilmesi programlanan, ancak, dış kredi ile finansmanı öngörülen kamu yatırım stoğunun büyüklüğü nedeniyle öncelik verilemeyen projelerden, Samsun-Bafra-Sinop projesinin Gerze-Sinop ve Yakakent-Gerze kesimlerinde ve Sinop-Boyabat projesinde yapım çalışmalarına başlanamamıştır. Diğer taraftan, Antalya-Alanya 4. Kesim için 20 milyon dolar kredi temin edilmiş ve 1999 yılında tamamı kullanılmıştır.

Bozüyük-Bilecik-Adapazarı projesinin Bozüyük-Mekece kesiminin Japon OECF kredisi ile finanse edilmesi yönünde ön mutabakat sağlanmış olup, kredinin 2002 yılında uygulamaya konulması söz konusu olduğundan, mevcut güzergah üzerinde bakım onarım çalışmalarının yürütülmesi zorunlu görülmektedir.

1999 yılında, 540 km beton asfalt yol yapımı ve 610 km astarlı sathi kaplama yapımı gerçekleştirilecektir. Yıl sonu itibarıyla 75 km'lik devlet yolu projesi bitirilebilecektir.

1999 yılında, devlet yolları üzerinde 963 metre uzunluğunda 16 adet köprü, il yolları üzerinde ise toplam 1.030 metre uzunluğunda 15 adet köprü tamamlanacaktır.

1998 yılında köy yollarında Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğüne sağlanan ek ödeneklerle, 6.714 km asfalt, 9.304 km stabilize ve ayrıca İl Özel İdarelerinin katkılarıyla 9.041 km asfalt, 685 km stabilize ve 379 km beton yol yapımı gerçekleştirilmiştir. 1999 yılında köy yollarında, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğüne yıl içinde sağlanan ek ödeneklerle, 3.500 km asfalt, 6.000 km stabilize, ve 20 km beton yol ve ayrıca, İl Özel İdarelerinin kaynaklarıyla 8.500 km asfalt, 600 km stabilize ve 80 km beton yol yapımının gerçekleştirilmesi programlanmıştır.

17 Ağustos 1999 tarihinde Marmara Bölgesinde meydana gelen deprem nedeniyle, İzmit-Sakarya kesiminde yeralan 50 km uzunluğundaki otoyol büyük hasar görmüş, mevcut devlet yolu ve çeşitli il ve köy yollarında da bozulmalar meydana gelmiştir.

İlgili kuruluşların çalışmalara hemen başlaması ile devlet yolu ve otoyolun üst yapısı onarılarak kısa sürede trafiğe açılmıştır. İl yolları ve köy yolları da öncelikle trafiğe açık hale getirilmiştir. Kapsamlı onarım çalışmalarına devam edilmektedir.

Demiryolu taşımacılığının ulaştırma sektörü içindeki rolünün yeniden tanımlanmasını, demiryollarının piyasa koşullarına uygun, etkin ve ticari hizmet üretmesini sağlayacak yasal çerçeve ve politika belirlenmesine yönelik olarak TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılanmasını amaçlayan projenin uygulamaya geçirilmesini sağlamak üzere eylem planı hazırlanmış, ancak gerekli yasal düzenleme çalışmaları sonuçlandırılmamıştır.

TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen banliyö hizmetlerinde işletmeciliğin mahalli idarelere devri yönünde çalışmalara başlanmıştır.

1998 yılında demiryollarında 254 km yol yenilemesi yapılmış olup, 1999 yılında da Marmara Bölgesinde meydana gelen deprem nedeniyle hasar gören Gebze-Körfez-Arifiye kesimindeki 62,5 km'lik çift hatlı güzergahın 30 km'si dahil olmak üzere toplam 350 km yolun yenilenmesi programlanmıştır.

Demiryollarında 1999 yılında yurtiçi yolcu taşımalarında yüzde 1,0 artış olması, yük taşımalarında ise 1998 yılı düzeyinde bir taşımaların gerçekleşmesi beklenmektedir.

İzmit Kentiçi Dört Hatlı Demiryolu projesinde sinyalizasyon tesisleri dışında üstyapı inşaatı tamamlanarak Ağustos ayında deneme işletmesine başlanmıştır. Marmara Depremi sonrasında 10,5 km'lik bu güzergah düzenli işletmeciliğe açılmıştır.

Boğaz Tüp Geçişi ve Gebze-Halkalı Banliyö Hattının İyileştirilmesi projelerinin, 99/12814 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile DLH İnşaatı Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmesi kararlaştırılmıştır. Projenin Boğaz Tüp Geçişi kısmını finanse etmek üzere Japon kredi kuruluşu OECF ile kredi anlaşması imzalanmıştır.

Türkiye'nin Orta Asya Ülkeleri ile ekonomik ilişkilerinin güçlendirilmesi açısından önem taşıyan Türkiye-Gürcistan (Kars-Tiflis) Demiryolu Bağlantısı Projesine kredi temini konusunda bir gelişme sağlanamamıştır. TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü yatırım programında yer alan proje, 99/12869 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile DLH İnşaatı Genel Müdürlüğü yatırım programına devredilmiştir.

1999 yılında, limanlarımızdaki yükleme-boşaltma faaliyetlerinin 158 milyon tona, konteyner trafiğinin 1.422.000 TEU'ya ulaşması beklenmektedir.

Deniz ticaret filosu tonajının kiralık gemiler hariç 10,4 milyon DWT olması ve filonun dış ticaret taşımalarından aldığı payın yüzde 32 olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir.

Uluslararası Ro-Ro seferleri 2 adedi D.B. Deniz Nakliyat T.A.Ş.'ye ait olmak üzere toplam 29 gemi ile sürdürülmekte olup, 1999 yılında toplam 74.000 aracın taşınması beklenmektedir.

Tamamlanan İstanbul ve Marmara Yöresi Liman İhtiyacı Etüdü çerçevesinde; Kuzey Marmara (Tekirdağ) Limanı Projesinin Yap-İşlet-Devret modeliyle yapımına ilişkin işlemler başlatılmıştır. Derince Konteyner Terminali, Yap-İşlet-Devret modeli kapsamında ihale edilmiş olup, uygulama sözleşmesi imzalanmış, imar planı çalışmalarına başlama aşamasına gelinmiştir. Filyos Limanının YİD modeli ile inşaatı için sözleşme imzalanmış, plan tasdiki beklenmektedir. YİD kapsamında yaptırılacak olan Çanakkale Limanı Üst Yapı Tesisleri Projesi de yıl sonuna kadar ihale edilecektir. 1999 yılında, Trabzon-Yomra Sahil Tahkimatı, Sinop Vapur İskelesi Uzatılması ile İşletme Binası ve Saha Dolgu İnşaatı, Çanakkale Limanı İnşaatı ve Armutlu İskele Tevsi Projeleri tamamlanacaktır. Marmara Depreminde büyük hasar gören Derince Limanının hasar giderme çalışmalarına başlanmış olup, 2001 yılında tamamlanması beklenmektedir.

Liman gelişim kararlarının sağlıklı bilgi ve verilere dayandırılmasını sağlamak üzere 1999 yılında Limanlar Master Planı çalışması başlatılmıştır.

1999 yılında havalimanı ve meydanlarında gerçekleşen yolcu trafiğinin, dışhatlarda 1998 yılındaki 21 milyon yolcu seviyesinden yüzde 11,9 azalışla 18,5 milyona, toplamda ise 1998'deki 34,2 milyon yolcu seviyesinden yüzde 7,6 azalışla 31,6 milyona düşmesi beklenmektedir.

Son yıllarda yapılan Antalya Havalimanı Yeni Dışhatlar Terminal Binası, Bodrum-Milas Havaalanı, Samsun-Çarşamba Havaalanı, Nevşehir-Kapadokya Havalimanı, Isparta Havalimanı gibi projelerin tamamlanmasının yanısıra birçok meydana gerçekleştirilen idame-yenileme ve mevcut terminal binalarının kapasitelerinin artırılması sonucu sektörde sunulan hizmetin iyileştirilmesi sağlanmıştır.

1999 yılı içinde Esenboğa II. Pist, Apron, Taksirut Onarımı ve Çevre Tel Örgü Yapımı Projesi tamamlanmış olup Muş Havaalanı Prefabrik Terminal Binası inşaatı ile İstanbul Sabiha Gökçen Havaalanı uçuş ünitelerinin tamamlanması beklenmektedir. Sektörde yatırım kararlarının daha sağlıklı bilgilere dayandırılmasını sağlamak amacıyla başlatılan Hava Ulaşımı Genel Etüdü çalışması sonuçlandırılmıştır.

YİD Modeli kapsamındaki projelerden Atatürk Havalimanı Yeni Dış Hatlar Terminal Binası Projesi ihale edilmiştir. 2000 yılında projenin tamamlanmasıyla 15 milyon yolcu/yıl ilave kapasite yaratılacaktır.

Türk Hava Yolları A.O. Genel Müdürlüğüne sürdürülen modernleşme ve gelişim politikaları kapsamında, 49 adet orta kapasite orta menzil B737-800 uçağının alımı programlanmış, böylece filonun önemli ölçüde yenilenmesi amaçlanmıştır. 1999 yılı itibariyle filoya katılan 9 adet B737-800 uçağı, 1 adet A340-300 uçağı ve 3 adet kargo uçağı ile birlikte 73 uçak ve 11.770 koltuk kapasitesine ulaşan THY filosu, 5.5 olan yaş ortalaması ile dünyanın genç filoları arasında yer almaktadır.

THY'nin, yurtiçi ve yurtdışı yolcu-km değerlerinin 1999 yılında sırasıyla yüzde 5,8 ve yüzde 3,3 oranında artması beklenmektedir.

1999 Ocak-Eylül döneminde, özel sektör havayolu işletmelerinin bir önceki yılın aynı dönemine göre dış hat yolcu taşımacılığı yüzde 17,8 oranında gerilemiştir. Bu dönemde özel sektörün dışhat yolcu taşımacılığındaki pazar payı yüzde 33 olarak gerçekleşmiştir.

TABLO: II.29- Ulaştırma Sektörü Yolcu Taşımalarında Gelişmeler

ALT SEKTÖR	(Milyon Yolcu-Km)				
	1998	1999	2000	Yıllık Artış (%)	
	Gerçekleşme (1)	Ger.Tahmini (2)	Tahmin (3)	1998 (2/1)	1999 (3/2)
YURTIÇİ					
Karayolu (1)	186 159	192 000	204 000	3,1	6,3
Demiryolu	6 116	6 175	6 300	1,0	2,0
Denizyolu	644	633	680	-1,7	7,4
Havayolu (2)	3 289	3 480	3 690	5,8	6,0
TOPLAM	196 208	202 288	214 670	3,1	6,1
YURTDIŞI					
Denizyolu	126	133	140	5,6	5,3
Havayolu (2)	10 525	10 870	11 414	3,3	5,0
TOPLAM	10 651	11 003	11 554	3,3	5,0

(1) 1996 yılından itibaren Otoyol+Devlet Yolu+İl Yolu taşımaları toplamıdır.

(2) Yalnız kamu sektöründe yapılan taşımalardır.

TABLO: II.30- Ulaştırma Sektörü Yük Taşımalarında Gelişmeler

(Milyon ton-km)

ALT SEKTÖR	1998	1999	2000	Yıllık Artış (%)	
	Gerçekleşme (1)	Ger. Tahmini (2)	Tahmin (3)	1998 (2/1)	1999 (3/2)
YURTİÇİ					
Karayolu (1)	152 210	156 800	165 000	3,0	5,2
Demiryolu	7 973	8 000	8 300	0,3	3,8
Denizyolu (2)	7 940	8 300	8 600	4,5	3,6
Havayolu (3)					
Yolcu Dahil (3a)	269	285	310	5,9	8,8
Kargo+Posta+F.Bagaj (3b)	34	20	30	-41,2	50,0
Boruhattı					
Ham Petrol	2 754	2 780	2 773	0,9	-0,3
D. Gaz (milyon Nm küp) (4)	6 547	8 774	10 500	34,0	19,7
TOPLAM	170 911	175 900	184 703	2,9	5,0
YURTDIŞI					
Demiryolu	404	300	350	-25,7	16,7
Denizyolu (2)	479 772	438 300	490.000	-8,6	11,8
Havayolu (3)					
Yolcu Dahil (3a)	940	995	1 065	5,9	7,0
Kargo+Posta+F.Bagaj (3b)	238	260	285	9,2	9,6
Boruhattı					
Ham Petrol (Transit)	23 947	22 435	22 358	-6,3	-0,3
TOPLAM	504 361	461 295	512 993	-8,5	11,2

(1) 1996 yılından itibaren Otoyol+Devlet Yolu+İl Yolu taşımaları toplamıdır.

(2) Denizyoluyla yapılan taşımaların tümünü kapsamaktadır. Hesaplanmış tahmini taşıma miktarlarıdır.

(3) Yalnız kamu sektöründe yapılan taşımalardır.

(3a) Yolcu ağırlığı ve bagajı (20 kg./yolcu'ya kadar) dahil taşınan yük. (Toplama dahil değildir).

(3b) Taşınan kargo + posta + fazla bagaj. (Toplama dahildir).

(4) Rusya Federasyonu-Türkiye DGBH ile yapılan doğal gaz taşımalardır. (Toplama dahil değildir).

Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü sorumluluğundaki havalimanı ve meydanlarının sayısı 18'i uluslararası statüde olmak üzere, yıl içinde Mardin Havaalanının da katılımıyla 38'e ulaşmıştır.

Türkiye'deki en önemli ham petrol boru hattı olan Irak-Türkiye Ham Petrol Boru Hattı, Irak ile Birleşmiş Milletler Örgütü arasında yapılan anlaşma sonucunda geçici olarak kısmen hizmete açılmıştır. Ancak bu hattaki petrol taşımacılığı faaliyeti asgari düzeyde bulunmaktadır. Orta Asya ve Kafkasya Bölgelerinde üretilecek ham petrol ve doğal gazı Türkiye üzerinden Batı Avrupa pazarlarına ulaştıracak boru hatlarının gerçekleştirilmesine yönelik girişimler sürdürülmektedir.

8 Ağustos 1996 tarihinde İran ile imzalanan doğal gaz sözleşmesi çerçevesinde, 10 milyar m³ doğal gazın ithali için Doğu Anadolu Doğal Gaz Ana İletim hattının yapımına başlanmıştır. Ayrıca, 16 milyar m³ Rus doğal gazının Karadeniz'den geçerek Samsun üzerinden Ankara'ya ulaşımı konusunda yapılan çerçeve anlaşması doğrultusunda 15 Aralık 1997 tarihinde alım-satım anlaşması yapılmıştır. Bu kapsamda yapılan çalışmalar doğrultusunda Samsun Ankara Doğal Gaz İletim Hattı Projesi fizibilite etüdü tamamlanmıştır. 29 Ekim 1999 tarihinde Ankara'da, Türkmen doğal gazının alım satımı ile ilgili Çerçeve Anlaşması, Türkiye ve Türkmenistan Devlet Başkanları tarafından imzalanmıştır. Türkmenistan'dan sağlanacak toplam 30 milyar m³ doğal gazın 16 milyar m³'ü Türkiye'ye, 14 milyar m³'ü ise Avrupa'ya taşınacaktır. Bu anlaşma ile ilk defa

Türkiye'ye re-export hakkı verilmiştir. Türkmenistan ile doğal gaz alım satım sözleşmesi ise 21 Mayıs 1999 tarihinde imzalanmıştır.

Doğal gaz kullanımının ülke çapında yaygınlaştırılmasına yönelik yatırımlara devam edilmektedir. Bursa ve Eskişehir Doğal Gaz Dağıtım Şebekesi Projeleri tamamlanma aşamasına gelmiştir.

Ege İletim Hattı Projesinin ilk aşaması olan Bursa-Çan Doğal Gaz İletim Hattı 1996 yılında tamamlanarak işletmeye alınmış olup, ikinci aşamada hat Karacabey'den İzmirle ulaştırılacaktır. Karacabey-İzmir Doğal Gaz Boru Hattı Projesinin 1998 yılında ihalesi yapılmıştır. Kredi görüşmeleri sürdürülmektedir.

Hazar-Akdeniz Ham Petrol Boru Hattı projesinin Dünya Bankası'na desteklenen fizibilite etüdü ve çevresel etki değerlendirme çalışmaları tamamlanmıştır. Hükümetlerarası anlaşma, ev sahibi ülke-geçiş ülkeleri anlaşması, hükümet garantisi ve anahtar teslim anlaşması üzerinde görüşmeler ve çalışmalar sürdürülmektedir.

b) Amaçlar

Sektörde verimliliğin artırılması, ulaşım modları arasında dengenin sağlanması ve kalkınma hedeflerine ulaşılmasına en fazla katkı sağlayacak altyapının oluşturulması temel amaçtır.

Ulaştırma alt sektörlerinde mevcut kapasitelerin etkin kullanımı sağlanacaktır.

Artan çevre bilinci nedeniyle giderek önem kazanan sosyal maliyet kavramının ulaştırma sektöründe planlama ve projelendirme aşamasında dikkate alınması amacıyla, Avrupa Ulaştırma Bakanları Konseyi çerçevesinde yürütülen çalışmalara paralel olarak, ülkemizde de ulaştırma alt sektörlerinde sosyal maliyetlerin belirlenmesi çalışmaları başlatılacaktır.

AB ile entegrasyon sürecinde, ulaştırma politikalarında uyum sağlanması için gerekli yasal ve kurumsal düzenlemelerin hazırlık çalışmalarına hız kazandırılacaktır. Türk Cumhuriyetleriyle gelişen ekonomik ve uluslararası ilişkilerin gerektirdiği ulaştırma altyapısı ülke yararları ve olanakları gözönünde tutularak, uluslararası ulaştırma politikamızın esas ve öncelikleri çerçevesinde değerlendirilecektir.

Ulaştırma Bakanlığının koordinasyonunda ilgili kuruluşların katılımı ile gerçekleştirilecek olan Ulaştırma Ana Planı'nın kapsamı ve yöntemi konusunda çalışmalar başlatılacak, bu çerçevede, Plan için gerekli veri tabanının oluşturulması öncelikle ele alınacaktır.

1999 yılında Marmara Bölgesinde yaşanan deprem felaketi nedeniyle, ulaştırma altyapısında oluşan hasarın giderilmesi ve altyapının yenilenmesi çalışmalarına 2000 yılında da devam edilecektir.

Karayollarında; ülkemizin Ortadoğu, Asya ve Avrupa bağlantılarındaki avantajlı konumundan faydalanmak ve yurtiçi ekonomik ve sosyal gelişimin gerektirdiği karayolu altyapısını oluşturmak üzere, karayolu ağı, trafiğin gerektirdiği kesimlerde otoyol ve bölünmüş yol sistemi ve köprü bağlantıları ile geliştirilecek, Karadeniz ve Akdeniz sahil yolları ve bağlantılarının bitirilmesine önem verilecek, büyük şehir geçişlerinin çevre yollarına dönüştürülmesine devam edilecektir. GAP Bölgesinin kuzey ve kuzeydoğu konumundaki ülkelerle beklenen ihracat ilişkilerinin etüdü yapılarak gerekli altyapı ihtiyacı belirlenecektir.

Yapımı devam eden otoyollardan, 2000 yılında 69 km otoyol ve 60 km bağlantı yolu olmak üzere toplam 129 km'lik kesimin hizmete açılması planlanmıştır. Böylece, toplam otoyol ağı uzunluğu 1.853 km'ye ulaşacaktır.

2000 yılında Bursa Çevreyolunda; Orhangazi-Bursa-İzmir Otoyolu güzergahı ile kesişen batı kesimi, Ankara-Pozantı Otoyolunda; mevcut devlet yolunda darboğaz oluşturan Ulukışla-Pozantı yolunun alternatifi olarak, Kemerhisar-Pozantı kesimi öncelikli olmak üzere yapımına başlanacaktır.

Trafik güvenliğinde etkinliği sağlamak amacıyla, trafik muayene işlemlerinin özel sektör tarafından yürütülmesi yönünde çalışmalar sürdürülecektir. Ayrıca, trafik güvenliği kapsamındaki yatırımların programlanan sürede bitirilmesi çalışmalarına ağırlık verilecektir.

Devlet yolları üzerinde yer alan ve tamamlanamayan köprülerin kaza kara noktalarını oluşturması ve 2000 yılında bitirilmesi programlanan yol kesimleri üzerinde yer alan köprülerin eş zamanlı bitirilmesi zarureti nedeniyle 2000 yılında bu köprülerin tamamlanmasına öncelik verilecektir.

2000 yılında devlet yolları üzerinde, 2.028 m uzunluğunda 33 adet, il yolları üzerinde 225 metre uzunluğunda 4 adet köprü bitirilecektir.

2000 yılında 568 km'lik devlet yolu yapımı tamamlanacaktır. Devlet ve İl yollarında toplam 150 km beton asfalt yol ve 500 km astarlı sathi kaplama yapımı gerçekleştirilecektir.

2000 yılında mevcut devlet yolu üzerindeki Bolu Dağı Geçişi Projesi ve Ankara-Polatlı-Sivrihisar projesinde Ankara-Polatlı kesimi tamamıyla bitirilecektir.

Köy yollarında, grup köy yolu yapımına önem verilecek, bu yollar ile köy merkezlerine ulaşan yolların öncelikle asfaltlanması sağlanacaktır. 2000 yılında Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğüne yenileme dahil 2.000 km asfalt, 4.000 km stabilize ve 500 km beton köy yolu yapımının gerçekleştirilmesi programlanmıştır.

TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılanmasını amaçlayan projenin sonuçları hazırlanan eylem planı çerçevesinde uygulamaya geçirilecektir. Bu çerçevede; yük ve yolcu taşımacılığı ana iş birimleri ile altyapı ve atölyeler destek iş birimleri oluşturulacaktır. Ayrıca, TCDD'nin mali ve idari özerkliğini sağlamaya yönelik yasal düzenleme çalışmalarına hız kazandırılacaktır.

Yeniden yapılanma çerçevesinde TCDD'nin küçültülerek etkinliğinin artırılmasının yanısıra, hizmetlerin kent içi ulaşım taleplerine uyumlu ve diğer ulaşım sistemleriyle bütünlük içinde yürütülmesi amacıyla, banliyö işletmeciliğinin mahalli idarelere devri konusundaki çalışmalara devam edilecektir.

Mevcut demiryolu işletmeciliğinde etkinliği sağlamak üzere altyapı iyileştirme ve modernizasyon yatırımları ile artan konteyner taşımacılığı taleplerini karşılamak amacıyla uygun merkezlerde konteyner kara terminaleri oluşturulmasına öncelik verilecektir.

Demiryolu işletmeciliğinde etkin karar alma mekanizmasının oluşturulması açısından önem taşıyan İşletme Yönetim Bilgi Sisteminin (OMIS) kurulmasına yönelik projeye hız kazandırılacaktır.

2000 yılında İzmit Kentiçi Dört Hatlı Demiryolu Geçişi Projesinin altyapı eksiklikleri ile sinyalizasyon tesisleri tamamlanacaktır. Banliyö işletmeciliğinin İzmir Hafif Raylı Taşıma Sistemi ile bütünlüğünü sağlamak üzere Aliağa-Menemen-Basmane-İzmir (Cumaovası) Sinyalizasyon ve Elektrifikasyon Tesisleri Projesinin kredili olarak yapımına başlanacaktır.

Türkiye-Gürcistan (Kars-Tiflis) Demiryolu Bağlantısı Projesinin yapım çalışmalarına kredi sağlanması durumunda başlanacaktır.

Gebze-Halkalı Banliyö Hattının İyileştirilmesi ve Demiryolu Boğaz Tüp Geçişi Projesi yapımının ihale edilebilmesi için gerekli hazırlıklar tamamlanacaktır.

Ankara-İstanbul Sürat Demiryolu Projesinin yürütülüp yürütülmeyeceği konusunda, projenin bir bütün olarak değerlendirilmesine imkan sağlayacak kapsamlı bir etüd-proje çalışması başlatılacaktır.

2000 yılında, Marmara depreminde hasar gören Gebze-Körfez-Arifiye kesimindeki 62,5 km'lik çift hatlı güzergahın 32,5 km'si dahil olmak üzere 400 km yol yenilenecektir. 8 adet manevra lokomotifi ve 148 adet yük vagonu temin edilecektir.

2000 yılı sonunda, deniz ticaret filosu tonajının 10,7 milyon DWT'a, limanlardaki yükleme-boşaltma faaliyetlerinin 170 milyon tona ve konteyner trafiğinin de 1.650 bin TEU'ya ulaşması beklenmektedir.

Kuzey Marmara (Tekirdağ) Limanının Yap-İşlet-Devret modeliyle yapımına ilişkin 1998 yılında başlatılan çalışmaların 2000 yılında ihale aşamasına gelmesi beklenmektedir. YİD kapsamında yapılması öngörülen İzmir Limanı Taraması ve Tevsi Projesinin 2000 yılı başında ihale edilmesi öngörülmektedir. 1999 yılında başlatılmış olan Limanlar Master Planı 2000 yılında tamamlanacak, yeni liman yapım kararlarının bu çalışma sonuçlarına dayandırılması sağlanacaktır. Marmara depreminde hasar gören Derince Limanının onarımına hız kazandırılacaktır. Erdek Feribot İskelesi ve Çekek Yeri İnşaatı, Samsun Limanı Eğitim Fakültesi Arası Dolgu Sahası Sahil Tahkimatı ve Hopa Limanı Onarımı ve Mendirek Uzatılması Projeleri 2000 yılında tamamlanacak, Karadenizdeki doğal afetin deniz yollarında meydana getirdiği hasarların onarımına başlanacaktır.

2000 yılında havalimanı ve meydanlarında yolcu trafiğinin, iç ve dış hatlar toplamında 32 milyon yolcu seviyesine ulaşması beklenmektedir.

2000 yılında İstanbul Sabiha Gökçen Havaalanı Terminal Binası I. Kısım İnşaatı, Zonguldak Havaalanı Apron Tevsi İnşaatı, Konya Havaalanı Terminal Binası, Apron, Taksirut ve Otopark İnşaatı, Atatürk Havalimanı 18/36 Paralel Pist, Apron ve Bağlantı Yolları Yapımı, Esenboğa Havalimanı Kule ve Radar Simülatör Eğitim Merkezi inşaatı projeleri tamamlanacak, Gaziantep Havaalanı Altyapı ve Üstyapı İnşaatı projesinde de öncelik pist inşaatına verilecektir.

Hazar-Akdeniz Ham Petrol Boru Hattı başta olmak üzere uluslararası ham petrol ve doğal gaz projelerine özel önem verilecektir.

Doğal gazda arz güvenliğinin sağlanmasına yönelik kaynak çeşitlendirmesi politikası doğrultusunda, Türkmen doğal gazının ithali amacıyla, Doğu Anadolu Bölgesi'nden Türkiye'ye giriş yapacak yeni doğal gaz boru hattının inşasına yönelik girişimlerden olumlu sonuçlar alınacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca, Rusya Federasyonu'ndan Karadeniz geçişli doğal gaz ithali için yapılması planlanan boru hattı ile Samsun-Ankara

doğal gaz boru hattının inşasına başlanması beklenmektedir. Mısır'dan temini öngörülen doğal gaz ile ilgili fizibilite çalışmalarının tamamlanması planlanmaktadır.

Doğal Gaz Ege İletim Hattı Projesinin uzunluğu yaklaşık 250 km olan Karacabey-İzmir bölümünün yapım çalışmalarına devam edilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Ulaştırma Bakanlığı bünyesinde, ulaştırma alt sektörlerinde faaliyet gösteren kuruluşların koordinasyonundan sorumlu ayrı bir birim oluşturulması için, gerekli hukuki düzenlemeler ile 3348 sayılı Ulaştırma Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'da yapılacak değişiklikler konusundaki çalışmalar tamamlanacaktır.

Kentlerarası karayolu taşımacılığında, özellikle yük taşımacılığında, büyük ve güvenilir ortaklıklar ve örgütlenmelerin özendirilmesi, taşımacılığın sağlıklı bir yapıya kavuşturulması için hazırlıkları tamamlanan ve Başbakanlığa sunulma aşamasına gelen Karayolu Taşıma Kanun Tasarısının yasalaşması beklenmektedir. Yurtiçi Yük Taşımacılığı Yönetmeliği tasarısı üzerinde çalışmalar tamamlanmıştır. Karayolu Taşıma Kanununun yayımlanması sonrasında Tasarıya son şekli verilecektir.

Karayollarında taşımacının sorumluluklarını belirleyen Ticaret Kanunu hükümlerinin, Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı İçin Mukavele Sözleşmesi (CMR Konvansiyonu) hükümleri ile uyumlandırılması çalışması tamamlanacaktır.

Demiryollarında örgütsel yapıdaki yetersizlik ve eksikliklerden kaynaklanan sorunların çözüme kavuşturulması amacıyla; TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılanmasına yönelik olarak hazırlanan etüd sonuçları yapılan eylem planı çerçevesinde uygulamaya aktarılacak, kuruluşun idari ve mali özerkliğini ve demiryolu ulaştırması sektörünün hukuki çerçevesini oluşturmaya yönelik yasal düzenleme çalışmaları sürdürülecektir.

Liman işletmeciliğinin otonom bir yapıya kavuşturulması suretiyle uluslararası rekabete hazır hale getirilmesi için gerekli idari ve hukuki düzenleme çalışmalarına devam edilecektir.

Altyapıların işletmelere rayiç bedelle devrini sağlayacak yasal düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.

Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nün yaptırım gücünü artırmak amacıyla başlatılan yasal düzenleme çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Stol havaalanlarının yapımı, mülkiyeti, işletilmesi ve idamesi konularında yetki ve sorumlulukların belirlenmesi amacıyla yasal düzenleme çalışmaları sürdürülecektir.

D. HABERLEŞME

a) Mevcut Durum

1999 yılında telefon santral kapasitesinin, 19,8 milyon hatta, telefon abone yoğunluğunun ise yüzde 28'e ulaşması beklenmektedir.

GSM-Sayısal Mobil Haberleşme Sisteminin yurt düzeyinde yaygınlaşması hızlı bir şekilde devam etmekte olup, 1999 sonu itibariyle GSM (cep telefonu) abone sayısı 7,5

milyon adede ulaşarak toplam mobil telefon abone yoğunluğunun yüzde 11,8'e erişeceği tahmin edilmektedir.

Regülasyondan sorumlu kurumun yeniden oluşumu, Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin statüsü ve çalışanlarının özlük hakları, lisans ve ruhsat usul ve esaslarını belirleyen yeni Telekomünikasyon Yasa Taslağı üzerinde çalışmalar devam etmekte olup, henüz TBMM'ne sevk edilememiştir. Rekabet ortamı yaratılması açısından önemli olan taslağın yasallaşması, özelleştirme işlemlerinin başarılı bir şekilde yapılabilmesi için önem arz etmektedir.

Telekomünikasyon sektörünün düzenlenmesinden sorumlu kuruluş olan Haberleşme Genel Müdürlüğü'nün statü ve istihdam sıkıntılarının biran önce aşılması amacıyla, idari ve mali özerkliğe sahip bir kurum olarak yeniden yapılandırılmasının temini gerekmektedir. Telekomünikasyon pazarına ilişkin belirsizliklerin giderilmesine yönelik yasa ve detaylı regülasyon mevzuat hazırlıkları yapılmadığı takdirde, özelleştirme, ruhsat ve lisans dağıtımlarından beklenen faydanın elde edilemeyeceği açıktır.

Teknolojik gelişmelerin hızı dikkate alındığında, daha esnek ve tarafsız düzenlemelerin hazırlanması gerekmektedir. Bu amaçla; telekomünikasyon hizmetleri kullanıcılarının haklarının korunması, işleticilerin yaygın hizmet yükümlülüklerinin tespiti, tekeli fiyatlandırmanın ve çapraz sübvansiyonların önlenmesi, pazara yeni girecek işleticilerin hakim işleticiler tarafından caydırılmasının engellenmesi, ara bağlantı fiyatlandırmalarının maliyet esaslı olarak tespiti, Katma Değerli Hizmetler Lisans Yönetmeliği'nin değiştirilmesi ve düzenleyici kurumun rolünün belirlenmesi gibi konuların, Yeni Telekomünikasyon Yasa Taslağı'nın yasallaşması ve detaylı mevzuat hazırlıklarının tamamlanmasıyla biran önce açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Sektörde, tüketici refahını artırmak için rekabet ortamının hızla gerçekleştirilmesi ihtiyacı devam etmektedir. Bu bakımdan, sektörün yeniden yapılandırılmasında özelleştirme kadar serbestleştirme de önem arz etmektedir. Pazarın tamamen serbestleştirilmesi için Dünya Ticaret Örgütü'ne verilen temel telekomünikasyon hizmetlerinde 31.12.2005 tarihinden sonra pazarın tamamen serbestleştirilmesi taahhüdünde sürenin 2001 yılı sonuna çekilmesi; pazarı genişletmek ve Türk Telekomünikasyon A.Ş.'yi küresel pazarda rekabet edebilecek konuma getirmek açısından gerekli görülmektedir. Pazarın rekabete açılması geciktikçe, özelleştirme ve yasa değişikliği gibi reformlardan beklenen fayda elde edilemeyecektir.

Ana telekomünikasyon şebekesi üzerinden verilen katma değerli hizmetlere lisans verilmesi konusunda ilerleme kaydedilememiştir.

Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin özelleştirme işlemleri için danışman firma belirlenmiş olup blok satışa ilişkin hazırlıklara başlanmıştır. 1998 yılı içerisinde yapılması planlanan blok satış işleminin, yeni Telekomünikasyon Yasa Taslağı'nın yasallaşmasındaki gecikmeden dolayı 2000 yılına kayması beklenmektedir. Halka arzın ise, uluslararası mali piyasalardaki gelişmelere bağlı olarak, blok satışı müteakip altı ay içerisinde gerçekleştirilmesi mümkün olabilecektir.

GSM 1800 bandında işleme verilecek yeni cep telefonu lisanslarına ilişkin değerler tespiti için çalışmalara başlanmış olup, 1999 yılı içerisinde hazırlıkların tamamlanarak ihaleye çıkılması beklenmektedir.

Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin özel firmalar ile Katma Değerli Telekomünikasyon Hizmetleri alanında yaptığı gelir ortaklığı anlaşmaları bir nevi imtiyaz devri veya lisans

verilmesine dönüşmüştür. Gelir Ortaklığı Anlaşmaları ile verilen hizmetlerde, gelir paylaşımı oranının dengesizliğinden dolayı tarifeler artmakta, pazar daralmakta ve firmalar genişletme yatırımlarından kaçınmaktadırlar. Nitekim bu yöntem ile verilen bazı hizmetlerde firmalar çekilmişlerdir. Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin gelir ortaklığı yoluyla yaptığı anlaşmaların kapsamının genişlemesi, gelecekte lisans verilmesini zorlaştırmaktadır.

İnternet hizmetlerinde yüksek maliyet ve düşük hız, internet erişim yoğunluğunu olumsuz etkilemektedir. Gerek bu sıkıntıları azaltmaya ve gerekse kamu hizmetlerinde ve eğitimde kullanılmaya yönelik yeni Türk Telekom İnternet Alt Yapısı (TT-Net), 1999'un son çeyreğinde devreye girmiştir.

Elektronik medya konusunda mevzuat düzenlemelerinin daha ileri aşamada olması dolayısıyla serbest rekabet ortamı tesis edilmiştir. Bunun yanında ulusal televizyon ve radyo kanallarına lisans verilmesi ile TRT kanallarının lisans altında özelleştirilmesi konusunda herhangi bir gelişme sağlanamamıştır. Sayısal yayıncılık konusunda Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) koordinatörlüğünde çalışmalar devam etmektedir.

Sektörde düzenleyici kurum olan RTÜK'nun gelişmiş ülke modellerine benzer bağımsız yapısının devam ettirilmesi, çoğulcu ve katılımcı demokrasinin korunması açısından önem arz etmektedir.

Posta İşletmesi'nin yeniden yapılandırılması ile sektörün düzenlenmesine ilişkin çalışmalar, istenilen düzey ve kapsamda olmamasına rağmen, bir ön çalışma ile başlatılmıştır.

TABLO: II.31- Haberleşme Hizmet Kapasitelerindeki Gelişmeler

(Birim: Adet)

Haberleşme	1997	1998	1999
	Gerçekleşme	Ger. Tahmini	Tahmin
Sabit Telefon Santral Kapasitesi (Bin Hat)	18.559	19.769	21.219
Telefon Abone Sayısı (Bin)	16.960	18.060	19.510
Sabit Telefon Abone Yoğunluğu (%)	26,7	28,0	29,9
Mobil Telefon Abone Sayısı			
Analog (NMT 450)	124.448	125.000	126.000
Sayısal (GSM)	3.330.000	7.500.000	12.000.000
Mobil Telefon Abone Yoğunluğu (%)	5,4	11,8	18,6
Kırsal Telefon İrtibatı	48.329	57.429	60.529
Ankesörlü Telefon Sayısı	79.166	81.166	101.166
Kartlı	56.741	58.741	78.741
Şehiriçi Telefon Dağıtım Tesisleri (Bin Çift Hat)			
Prensipal Şebeke	27.928.150	29.998.150	32.173.150
Lokal Şebeke	39.262.458	42.574.458	46.054.458
Fiber Optik Hat Uzunluğu (Km)	50.156	58.656	76.656
Radyo-link Sistemleri (Alıcı-Verici)	7.630	8.205	10.205
Çağrı Abonesi	114.495	101.000	90.000
Kablo TV Abonesi	611.057	756.444	1.300.000

b) Amaçlar

Serbest rekabet ortamında ucuz, verimli, süratli, kaliteli ve güvenli hizmetler sunan, kullanıcıya alternatif seçim olanakları tanıyan telekomünikasyon, radyo, televizyon ve bilgi ağlarının; çağdaş dünya ile bütünleşmeyi ve bilgi çağı toplumuna uyumu sağlayacak şekilde kurulması ve geliştirilmesi temel amaçtır.

Yeni Telekomünikasyon Yasa Taslağının, Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin özelleştirilmesi öncesi yasalması beklenmektedir. Telekomünikasyonda, rekabet ortamının tesisi yönünden, şebeke işleticileri ile regülatör kurumun birbirinden ayrı olarak yapılandırılması zorunlu görülmektedir.

2000 yılında, Türk Telekomünikasyon A.Ş. hisselerinin, blok satış ve halka arz yoluyla satılması ve katma değerli hizmetlerde özel sektöre lisans verilmesi hedeflenmektedir. Yeni cep telefonu lisans sözleşmelerinin 2000 yılının ilk çeyreğinde yapılarak, yılın üçüncü çeyreğinde yeni şebekelerin hizmete girmesi beklenmektedir. Mobil telefon hizmetlerinde yeni lisanslarla birlikte rekabetin artarak abone sayısının 12 milyon adede, mobil telefon abone yoğunluğunun ise yüzde 18,6'ya ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Gelir ortaklığı anlaşmalarının katma değerli telekomünikasyon hizmetlerinde uygulanmaması ve diğer hizmetlerde anlaşma kapsamının, gelirden geri ödeme esası ile sınırlandırılması gerekmektedir.

Telekomünikasyon şebekesinin genişlemesinde büyük yerleşim merkezlerine öncelikli olarak ağırlık verilerek, 2000 yılında kamu tarafından gerçekleştirilecek 950 bin hattın yanısıra, gelirden geri ödeme esasına göre özel sektöre yapılan yatırımlarla birlikte mevcut kapasiteye toplam 1.450 bin hat telefon santralı ilave edileceği tahmin edilmektedir. Böylece sabit telefon abone yoğunluğunun yüzde 29,9'a yükselmesi beklenmektedir. Bunun yanısıra, 2000 yılı sonunda Kablo TV abonesinin 1,3 milyona, telefonlu kırsal yerleşim yeri sayısının ise 60.500'e ulaşması beklenmektedir.

Telekomünikasyon yatırımlarında şebeke genişletmesi yanında erişim kanallarının kapasitesini artıracak ve artan veri trafiğine paralel olarak sadece ses telefonu temelli bir yapı yerine hızlı ve güvenilir veri ve görüntü haberleşmesine imkan tanıyacak bir altyapı planlamasına ağırlık verilecektir.

İnternet üzerinden ses iletimi gibi teknolojik gelişmelerin ve yakınsamanın sunduğu imkanlarla ilgili, Türk Telekomünikasyon A.Ş. ile potansiyel işleticiler ve kullanıcı menfaatleri arasında denge kuran yeni düzenlemelerin hazırlanması gerekmektedir.

Yeni TTNet internet altyapısı ile internet erişiminde yaşanan sıkıntıların azalması beklenmekle birlikte, alternatif altyapıların devreye girmesi gerekmektedir.

2000 yılında Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi'nin bilgi ve iletişim altyapısını oluşturmak üzere başlatılan Muhabere Elektronik ve Bilgi Sistemleri Projesine ait etüd çalışmalarını tamamlanacaktır.

Posta hizmetlerinde güvenilirlik ve süratin sağlanması için otomasyon ve mekanizasyon yatırımlarına devam edilecektir. Ayrıca Posta İşletmesi'nin yeniden yapılandırılması ve sektörün düzenlenmesi için gerekli çalışmalara hız verilecektir.

Radyo, televizyon ve telsiz yayınlarının, yapılan frekans tahsislerine olan uygunluğunu izlemek amacıyla kurulması planlanan Milli Monitör Sistemi, 1999'un son çeyreğinde Ankara'da, 2000 yılında İstanbul, Diyarbakır, İzmir, Mersin ve Samsun'da hizmete sunulacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Telekomünikasyon Yasa Taslağı ve telekomünikasyon pazarının regülasyonu ile ilgili mevzuat hazırlıkları özelleştirme öncesi tamamlanacak, serbestleştirme ve lisans işlemlerine hız verilecektir.

Posta İşletmesinin verimliliğinin artırılması ve hizmet kalitesinin iyileştirilmesine yönelik olarak yeniden yapılandırılması ve pazarın serbestleştirilmesi için gerekli etüdüler yapılacak, geçerliliği kalmayan mevzuat güncel hale getirilecektir.

E. KENTSEL ALTYAPI

a) Mevcut Durum

Hızlı kentleşme sonucu, kentsel altyapı hizmetlerine olan ihtiyaç süratle artmakta, ilave kentiçi su dağıtım şebekeleri ile atıksu toplama sistemi ve bertaraf tesislerinin yapımı ve mevcutlarının bakım, onarım ve yenilenme çalışmalarının hızlandırılması gerekmektedir.

Kuruluşlar arasında proje yapım, inşaa, bakım-onarım ve işletme safhalarında gerekli eşgüdüm ve bilgi akışını sağlayacak kurumsal yapıya olan ihtiyaç devam etmektedir.

Kentsel altyapı hizmetlerinin yürütülmesinde verimliliğin artırılması ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi amacıyla bazı belediyelerde özelleştirme çalışmalarına başlanılmıştır.

Kentiçi su dağıtım şebekelerinde bakım, onarım ve yenileme çalışmalarındaki gecikmeler ülke genelindeki su kayıplarının önemli boyutlara ulaşmasına yol açmaktadır. Bu amaçla, özellikle Büyükşehirlerde, su kayıplarının önlenmesi amacıyla yapılan çalışmalara hız verilmiştir.

Yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının korunmasında, planlamasında ve yönetiminde yetersizlikler bulunmaktadır. Su kullanım planlamasının havza bazında ele alınması ile içmesuyu kaynaklarının korunması amacıyla kontrolsüz yapılaşmanın engellenmesi önemini korumaktadır. Özellikle büyük kentlerde içmesuyu havzalarında imarsız ve kontrolsüz yapılaşmanın içmesuyu kaynaklarını kirlenmesi önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir.

Gelişen arıtma teknolojilerinin takibi, ülkemiz koşullarına uyarlanması ve denetim mekanizmasındaki yetersizlikler yatırım maliyetlerinin artmasına yol açmaktadır.

İller Bankası tarafından 1998 yılında 180 beldede içmesuyu tesisi, 8 beldede ise kanalizasyon tesisi tamamlanmıştır. Ayrıca Büyükşehir Belediyeleri'nin Su ve Kanalizasyon İdareleri'nce de kentiçi içme ve kullanma suyu temini ile kanalizasyon ve atıksu arıtma tesisi yapımına ilişkin projelere devam edilmiştir.

Belediyeler, içmesuyu, kanalizasyon ve arıtma tesisleri gibi altyapı hizmetleri için finansman sağlamak ve bu tesislerin işletmesinde yeterli sayı ve nitelikte eleman istihdam etmekte güçlüklerle karşılaşmaktadır.

b) Amaçlar

Kentsel altyapı tesislerinin yapım ve işletme aşamalarında, belediyelerin ortak çözüm üretebilmeleri amacıyla, Mahalli İdare Birlikleri'nin kurulması ve kentsel altyapı hizmetlerinin projelendirilmesi desteklenecektir.

Kentsel altyapı yatırımlarının finansmanında önemli bir paya sahip olan merkezi idare yerine, yerel yönetimlerin bu görevi üstlenmelerine önem verilecek, bu alanda Yap-İşlet-Devret modeli ve benzeri uygulamalar özendirilecektir.

İçmesuyu ve atıksu tarifeleri, işletme-bakım-onarım giderleri de gözönüne alınarak modern işletmecilik esaslarına göre düzenlenecek ve şebeke su kayıplarını azaltabilmek için gerekli olan yenileme çalışmalarına devam edilecektir.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün, 1053 Sayılı Kuruluş Kanunu'na göre içmesuyu hizmeti yürüttüğü nüfusu 100 binin üzerindeki yerleşmeler, Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre tekrar düzenlenecektir.

1999 yılında İller Bankası tarafından 254 beldenin içmesuyu, 9 beldenin kanalizasyon sisteminin tamamlanması hedeflenmektedir.

F. KIRSAL ALTYAPI

a) Mevcut Durum

Toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesiyle tarımsal altyapının oluşturulmasında, kaynak yönetimi ve etkin kullanımı önemini korumaktadır.

1999 yılında sulama sektörüne toplam 182,8 trilyon lira kamu sabit sermaye yatırımı öngörülmüştür. Yılın ilk yarısında yapılan geçici bütçe uygulaması ve ikinci yarıda yapılan ödenek revizyonları sonucunda yaklaşık 199 trilyon lira harcamanın gerçekleşmesi beklenmektedir.

Toprak ve su kaynakları kullanımının planlanması ve yönetimi konusunda ülke genelinde belirlenmiş kapsamlı bir politikanın ve sınırlı olan bu kaynakların tahsis, kullanım ve yönetimine yönelik yeterli mevzuatın bulunmayışı, doğal ve ekonomik kaynakların israfına yol açmaktadır.

Yatırım politikalarının oluşturulmasında, yatırımdan faydalanacakların katılımlarının sağlanamaması yatırımların kamu imkanlarıyla yürütülmesine ve tamamlanan tesislerin kullanıcılar tarafından benimsenmemesine ve etkin kullanılmamasına neden olmaktadır.

Yatırımcı kuruluşların aynı ve birbirini tamamlayıcı nitelikteki hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde yeterli koordinasyon sağlanamamaktadır.

Kontrollü sulama sistemlerinin yaygınlaştırılmaması ve uygulanan sulama bedellerinin düşük olması, suyun israfına, bilinçsiz kullanımına ve drenaj problemlerine neden olmaktadır.

Diğer yandan Yatırım Programlarında yer alan proje paketinin büyüklüğü nedeniyle bütçe imkanları çerçevesinde yürütülen projelerin ekonomik fizibilitesi azalarak projelerden beklenen faydanın zamanında temini sağlanamamakta ve ülkenin tarımsal altyapı ihtiyacı beklenen düzeyde karşılanamamaktadır.

1999 yılı sonu itibarıyla toplam kamu sulamaları 3,7 milyon hektara ulaşacak ve halk sulamaları ile birlikte, ekonomik olarak sulanabilir 8,5 milyon hektar alanın 4,7 milyon hektarı sulanabilir hale gelecektir.

Sulamanın yanısıra verim artışı sağlamaya yönelik arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetlerinde 1999 yılı sonu itibarıyla toplam 924 bin hektara ulaşılmış olacaktır.

Yürütülmekte olan toplam 15 bin hektarlık Rüzgar Erozyonu Önleme Projesi kapsamında 1999 yılı sonu itibarıyla toplam 1,7 bin hektarlık alanda erozyon çalışması gerçekleştirilmiş olacaktır.

1999 yılı başı itibariyle, Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında yürütülen Aşağı Fırat I. Merhale Sulamaları ile Şanlıurfa-Harran ovasının 108 bin hektarı sulamaya açılmış olup, yıl sonuna kadar 5 bin hektarı yenileme olmak üzere toplam ilave 10 bin hektarlık alanda yatırımın tamamlanması beklenmektedir. 1999 yılı sonu itibariyle toplulaştırması yapılmış bulunan sahanın, 75 bin hektarlık kısmında tarla içi geliştirme hizmetlerine başlanmış olup, yıl sonuna kadar toplam 44,8 bin hektarlık kısmının tamamlanması beklenmektedir. Diğer yandan, Harran ovasında su-tuz dengesinin izlenme ve değerlendirme projesine başlanmış ve kapalı drenaj sisteminin bağlanacağı açık drenaj kanalları açılmıştır.

Sulama yatırımlarında gelenen seviye, tesislerin işletme ve bakım-onarım hizmetlerinin daha iyi yürütülmesi, suyun rasyonel kullanımı, tesislerin sürekliliği ve ekonomik verimliliğin artırılması için kamu eliyle gerçekleştirilen bu hizmetlere sulama tesislerinden faydalananların katılımının sağlanması gereğini ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne inşa edilerek işletmeye açılan sulama tesislerinin 1999 yılında yaklaşık 1,5 milyon hektarının işletme, bakım ve yönetim sorumluluğu çeşitli kuruluşlara devredilmiştir. Bunun sonucunda, tesisleri devralan örgütlerin sorumluluklarını yeterli düzeyde gerçekleştirebilmeleri için Genel Müdürlük bünyesinde yer alan ilgili birimlerin desteklerini sürdürmeleri, örgütlerin gücünü aşan makina-ekipman ve eğitim gibi konularda yardımcı olmaları, sulamaların izlenme ve değerlendirilmesine ağırlık verilmesi gereği ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olarak geliştirilen projenin 1997 yılında Dünya Bankasından sağlanan finansman desteği ile 1998 yılında uygulamasına başlanmıştır.

Kırsal alana götürülmekte olan hizmetlerin, büyük bir bölümünün mahallinde planlanması, projelendirilmesi, uygulanması izlenmesi ve işbirliğinin sağlanmasına duyulan ihtiyaç önemini korumaktadır.

Sosyal altyapı hizmetlerinden şebekeli içmesuyu, kanalizasyon ve arıtma tesislerinin yaygınlaştırılması ve standartlarının yükseltilmesi çalışmaları sürdürülmektedir.

Enerji ve sulama amaçlı baraj inşaatlarının yapımının hızlanması, çok sayıda ailenin yaşadığı köy ve mezralarda baraj gölü altında kalan taşınmaz mal varlıklarının kamulaştırılması bu durumdaki ailelerin yeniden iskan ihtiyacını artırmıştır. Ayrıca, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşamakta olan göçer ailelerle güvenlik nedeniyle yaşadıkları köy ve mezralardan ayrılmak zorunda kalan ailelerin yeniden yerleşim talepleri artmakta ve önem kazanmaktadır.

GAP Bölgesindeki sosyo-ekonomik gelişmeler sonucunda kırsal yerleşme dokusunda önemli imar, konut ve yer değiştirme sorunları ortaya çıkmaktadır. Bölgedeki toplumun yaşam kalitesinin yükseltilmesine yönelik sosyal altyapı istekleri yaygınlaşarak artmaktadır.

Kırsal alanda yaygınlaşarak işlevini sürdüren kırsal kalkınma amaçlı kooperatif ve birliklerin girişimciliğinin geliştirilmesi ve desteklenmesi ihtiyacı önemini korumaktadır.

TABLO: II.32- Toprak ve Su Kaynakları Faaliyetlerinde Gelişmeler

(Hektar)

Faaliyet Kolu	1998 Gerçekleşme	1999 Gerç. Tahmini	2000 Program
Sulama	114.517	77.924	64.040
Tarla İçi Geliştirme	30.772	36.297	36.500
Toprak Muhafaza	5.301	4.206	4.300
Taşkın Koruma	12.000	10.000	11.345
Drenaj	1.310	4.638	655

b) Amaçlar

Tarımsal politikalar doğrultusunda dengeli, sürdürülebilir ve çevreyle uyumlu tarımsal kalkınmanın sağlanmasına yönelik tarımsal altyapının oluşturulması temel amaçtır.

2000 Yılı Yatırım Programında yılı içinde tamamlanacak projelere, barajı biten ve ilerlemiş sulama projelerine, Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında yer alan projelere ve arazi toplulaştırma projelerine öncelik verilmiştir. Yatırım Programına yeni proje alınmaması ve öncelikle uygulanmasına devam edilecek projelerin yürütülmesi ile mevcut proje paketinin tamamlanması esas alınmıştır. Bu çerçevede, 2000 yılında 5 adet büyük su işi projesinin bitirilmesi ve 2010 yılında tamamlanması hedefi doğrultusunda Güneydoğu Anadolu Projesine ağırlık verilmesi programlanmıştır.

2000 yılında, Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında yürütülen Aşağı Fırat I. Merhale Sulamaları ile Şanlıurfa-Harran ovasının 118 bin hektarı sulanacak olup, ilave 5 bin hektarlık alanda sulama yatırımının gerçekleştirilmesi programlanmıştır. Böylece Güneydoğu Anadolu Projesi ve kapsamındaki münferit projelerle toplam sulanacak 1,8 milyon hektar alanın 212 bin hektarlık kısmı sulanacak olup, 158 bin hektarlık kısmında ise fiilen yatırım sürdürülecektir. Ayrıca bölgede ilave 14,8 bin hektarlık alanda tarla içi geliştirme hizmetinin gerçekleştirilmesi ve toplulaştırılması henüz yapılmamış 34 bin hektarlık alanda toplulaştırmanın başlatılması programlanmıştır. 1999 yılında etüd çalışmaları tamamlanan kapalı drenajla ilgili kesin proje çalışmalarının ise 2000 yılında yapılması planlanmıştır.

2000 yılında, 11.345 hektarlık taşkın koruma, 4.300 hektarlık toprak muhafaza, 655 hektarlık drenaj, 36.500 hektarlık tarla içi geliştirme ve 64.040 hektarlık yeni sulama şebekesinin gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. Böylece, 8,5 milyon hektar toplam alanın yüzde 56,6' sını teşkil eden 4,8 milyon hektar alan sulanabilir olacaktır.

Kırsal alandaki yerleşim birimlerinin içme ve kullanma suyu ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla 883'ü yeni yapım, 400'ü şebeke yenileme ve bakım onarım olmak üzere toplam 1.283 yerleşim yerine içmesuyu hizmeti götürülecektir.

Kırsal yerleşmelerde kanalizasyon ve arıtma sistemlerinin yaygınlaştırılmasına devam edilecek ve yıl içinde 400 yerleşim birimine kanalizasyon hizmeti götürülecektir.

Göçmen ve göçer aileler ile, baraj yapımı gibi yatırımlar sonucu yerleri kamulaştırılan ailelerin iskanının sağlanmasına devam edilecek ve 423 ailenin iskanı gerçekleştirilecektir. Köylerde iç iskanın düzenlenmesi amacıyla da 404 aileye konut kredisi sağlanacaktır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde güvenlik nedeniyle köy ve mezralarından göç etmek zorunda kalan ailelerden güvenliği sağlanan köy ve mezralara geri dönmek isteyen 1.434 ailenin yeniden yerleşimini ve istihdamını amaçlayan çalışmalar sürdürülecektir.

GAP Bölgesinde kırsal alandaki yerleşim yerlerinde, baraj yapımları, köy nakilleri ve iç göçler sonucu oraya çıkmakta olan sorunları saptamak ve planlamak amacıyla başlatılan alt bölge planlama çalışmaları sürdürülecektir.

Tarımsal potansiyelin değerlendirilmesi, girişimciliğin desteklenmesi ve kırsal alanda sosyoekonomik gelişmenin hızlandırılması politikaları doğrultusunda kooperatiflere teknik ve mali destek uygulamalarına devam edilecek ve tarımsal amaçlı 8 kooperatifin rehabilitasyonu için destek sağlanacaktır.

Tarım dayalı ve tarım dışı kırsal sanayii geliştirmeye yönelik teşvik ve danışmanlık hizmetleri artırılarak sürdürülecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Ülkemizdeki nüfus artışına ve kalkınma düzeyine paralel olarak suya olan talebin artması, sınırlı su kaynaklarının kullanımına yönelik sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle yerüstü sularının tahsisi, korunması, sektörel ve sektörler arası kullanımının planlanması konularında hukuksal boşlukları dolduracak ve mevcut Yeraltı Suları Yasasını da kapsayacak Su Yasasının hazırlanması amacıyla; Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulan komisyonlar aracılığıyla, diğer ülkelerin su hakları ile ilgili yasaların incelenmesi çalışmaları tamamlanacaktır.

Toprakların tahsisi, korunması, sınıflandırılması, sektörel ve sektörler arası kullanım ve üretim için planlanması konularındaki hukuki aksaklıkları ve yetki karmaşasını düzenlemeye yönelik olarak çıkarılacak Toprak Yasasının hazırlanması amacıyla Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde başlatılan çalışmalar neticesinde hazırlanarak görüşe sunulan Arazi Kullanımı ve Toprak Koruma Yasası Tasarı Taslağının sonuçlandırılmasına çalışılacaktır. Ayrıca, arazi toplulaştırma hizmetlerinin uyumlu ve etkin şekilde yürütülmesini temin etmek üzere hazırlanarak Başbakanlığa intikal ettirilen Arazi Topplulaştırma Kanunu Tasarı Taslağının, Arazi Kullanımı ve Toprak Koruma Yasası ile bütünlüğünün temini sağlanacaktır.

Mevcut altyapının etkin kullanımı ve yeni tarımsal altyapı yatırımlarının ülke ihtiyacı doğrultusunda gerçekleştirilebilmesi amacıyla; çiftçi organizasyonlarının oluşturulmasına yönelik Su Kullanıcı Birlikleri Kanunu , faydalananların her türlü katılımını ve mevcut uygulamadaki aksaklıkları gidermek ve hizmetlerde bütünlük sağlamaya yönelik olarak 6200 Sayılı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarı Taslakları hazırlanarak, ilgili kuruluşların görüşlerine sunulmuştur. Bu çerçevede, katılım politikasına ters düşen 2032 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılacaktır. Diğer yandan; Su Kullanıcı Birlikleri Kanunu Tasarısının, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığınca hazırlanan Üretici Birlikleri Kanunu Tasarısı arasında uyum sağlanacaktır.

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün tarımsal altyapı faaliyetlerini daha etkin yürütmesini temin etmek amacıyla yeniden yapılandırılması sağlanacaktır.

Kırsal alanda dağınık yerleşmelerin düzenlenmesini; göçmenlerin, göçerlerin ve yerleri kamulaştırılanların yerleştirilmesini sağlamak için 2510 sayılı İskan Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi çalışmaları tamamlanacaktır.

Baraj projelerinin yapımlarında, ana proje ile yan projelerin birlikte planlanması ve eş zamanlı uygulanmasını sağlamak amacıyla, 6200 sayılı DSİ Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkındaki Kanun'un 2.maddesinde değişiklik yapılmasına dair Kanun Tasarısının yasalaşması sağlanacaktır.

G. TURİZM

a) Mevcut Durum

Uluslararası turizm talebi 1989-1998 döneminde yüzde 45 oranında artmış ve uluslararası turizm geliri 1998 yılında 460 milyar dolara, turist sayısı ise 625 milyona ulaşmıştır. 1999 yılında uluslararası turizm hareketinin yüzde 4 oranında artması, turist sayısının 650 milyona, turizm harcamalarının 490 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.

1989-1998 döneminde Türk turizminin uluslararası turizm geliri içindeki payı binde 3'ten yüzde 1,4'e; yabancı turist sayısı 2,8 milyondan, 9,7 milyon kişiye, Turizm Bakanlığı belgeli yatak kapasitesi 106 binden 321 bine yükselmiştir. Belediye belgeli otellerdeki 354 bin yataklık kapasitenin yanısıra ikincil konutlar ve yatırım aşamasındaki 254 bin yatak kapasitesiyle birlikte toplam yatak kapasitesinin 1 milyonun üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Sektörde 3.667 seyahat acentası faaliyet göstermektedir.

1989-1998 döneminde ülkemizde turizm gelirleri 13 kat, turist sayısı 15 kat artmıştır. Turist sayısı ve döviz gelirlerindeki bu artışla Türkiye, dünyada en çok turist kabul eden ülke sıralamasında 19., turizm gelirlerinde ise 12. sıraya yükselmiştir. 1998 yılında ülkemize gelen turist sayısı 9,7 milyon kişi, turizm geliri ise 7,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye Avrupa turizm pazarında yüzde 3 paya sahiptir. Turist sayısı ve döviz gelirlerindeki artış hızıyla Avrupadaki en büyük 20 turizm destinasyonu içinde turist girişleri açısından 15., turizm gelirleri açısından 9. sıradadır. 1998 yılında, OECD-Avrupa ülkelerinden gelenlerin sayısı 5.476 bindir.

1999 yılının ilk 8 aylık döneminde OECD ülkelerinden girişlerde yüzde 31 oranında azalma olmuştur. Bu gelişmede, terörist başının yakalanmasını izleyen dönemde çeşitli Avrupa ülkelerinde başlatılmış olan Türkiye karşıtı kampanyaların, Kosova'daki NATO hareketinin, Avrupa Birliği'nin bölge dışı ülkelere yapılacak seyahatleri dolaylı yöntemlerle caydırmaya yönelik politikalarının etkisiyle yaşanan rezervasyon iptallerinin yanısıra sektörde yaşanan yapısal sorunlardır. Ağustos ayında Marmara Bölgesinde yaşanan deprem felaketi sektördeki sorunu daha da büyütüştür. Bu olumsuz gelişmelerin etkisiyle 1999 yılında ülkemize 7.5 milyon turist geleceği ve turizm gelirinin bir önceki yıla göre yüzde 27,3 oranında azalmayla 4,5 milyar dolar olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Sektörde son yıllarda sık rastlanan bir durum da yatay ve dikey entegrasyonlarla dev boyutlara ulaşan bazı tur operatörlerinin daha rasyonel çalışma yöntemleri, etkili teknik donanım ve ölçek ekonomileri gibi avantajları kullanarak piyasaya egemen olma çabalarıdır. Böylece fiyat ve koşulları tek taraflı belirleme olanaklarına kavuşmakta ve bu durum ülkemiz için de bir potansiyel tehdit oluşturmaktadır.

Turizmde son yıllarda hızlı yatak kapasitesi artışına rağmen, tanıtım ve pazarlama, hava ve deniz taşımacılığı ve teknik altyapı gibi konularda, kısa sürede giderilmesi gereken sorunlar ve eksiklikler bulunmaktadır. Dış tanıtım ve pazarlama konusundaki yapısal reform gereği hissedilmektedir.

Turizmin yoğunlaştığı Ege ve Akdeniz kıyılarında çevre yozlaşmasının önlenmesi ve turizm altyapılarının tamamlanması amacıyla başlatılan ATAK projesinin dış kredi kullanımı ve yerel yönetimlerin organizasyonu açısından sorunları henüz çözülememiştir.

Turizmde kurumsallaşmanın güçlendirilmesi ve Turizm Bakanlığının sektörün gerektirdiği esnek ve yönlendirici bir yapıya kavuşturulması için daha önce hazırlanan ancak Hükümet değişikliği nedeniyle yeniden ele alınan, başta Bakanlık Teşkilatı Yasası olmak üzere örgütlenmeye yönelik yasaların çıkarılması ihtiyacı devam etmektedir.

TABLO: II.33- Turizm Sektöründeki Gelişmeler

	1998	1999	2000	Yıllık Ort. Artış (%)	
	Gerç.	Gerç.Tah.	Program	1999/98	2000/99
Yurda Gelen Yabancı Sayısı (bin kişi)	9753	7500	9000	-23.1	20.0
Yurt Dışına Çıkan Vatandaş Sayısı (bin kişi)	4601	4800	5000	4.3	4.2
Turizm Geliri (Milyon \$)	7177	4500	7200	-27.3	60.0
Turizm Gideri (Milyon \$)	1754	1550	1850	-11.6	19.4

b) Amaçlar

Rekabet gücü yüksek ve verimli bir turizm ekonomisinin geliştirilmesi, doğal ve kültürel değerlerin zenginleştirilerek sürekliliğinin sağlanması ve yerel halkın ve turistlerin turizmden beklentilerinin karşılanması sektörün temel amaçlarıdır.

Turizm ürününde ve buna bağlı olarak müşteri profilinde niteliğin yükseltilmesi birinci önceliğe sahip olacaktır.

Mevcut üst yapılardan daha etkin yararlanılması ve doğal yapının korunması esas alınacaktır.

Öncelikli bölgelerde mevcut ikincil konutların pazarlanmasına yönelik organizasyonlar geliştirilecektir.

Turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek ve dış pazarlarda değişen tüketici tercihleri dikkate alınarak potansiyel alanlar yaratmak amacıyla golf, kış, dağ, yayla, termal, sağlık, yat, kongre ve üçüncü yaş turizmi geliştirme faaliyetlerine devam edilecektir.

Turizmde dış tanıtım stratejilerinin belirlenmesi, uygulamanın izlenmesi, denetimi ve finansmanına turizm işletmelerinin katılımını sağlayacak yeniden yapılanma ile ilgili çalışmalar tamamlanacaktır.

Turizmin yaygınlaştığı bölgelerde teknik altyapı yatırımlarının halkın, yerel yönetimlerin ve diğer kullanıcıların katılımı ile gerçekleştirilmesi amacıyla, ATAK Projesi çerçevesinde, öncelikli havzalarda uygulamalar sürdürülecektir.

Kullanan öder-kirleten öder ilkesi uyarınca kamu eliyle yapılacak teknik altyapının finansmanına kullanıcıların katılımı sağlanacaktır.

Yat limanlarında Yap-İşlet-Devret modelinin uygulanması yaygınlaştırılacaktır.

Talep yapısındaki yeni eğilimlere bağlı olarak, sektörde küçük ölçekli işletmelerin gelişmesine öncelik verilecek ve bunların KOBİ statüsünde değerlendirilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

2000 yılında Turizm Bakanlığında belgeli yatak sayısının 350 bine, belediye belgeli yatak sayısının sayısının ise 360 bine ulaşacağı, ülkemize gelen turist sayısının 9 milyona, turizm gelirinin ise 7,2 milyar dolara yükseleceği tahmin edilmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevlerine İlişkin Kanun çalışmaları, Türkiye Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanununun günün koşullarına uygun hale getirilmesi çalışmaları, Turistik Otelciler ve Turizm İşletmecileri Birliği Kanunu çalışmaları, Deniz Turizmi Birliği Kanunu çalışmaları, Türkiye Turist Rehberleri Birliği ve Turist Rehber Odaları Kanunu çalışmaları, Pansiyon İşletmeleri ve Türkiye Pansiyon İşletmecileri Birliği Kanunu çalışmaları, Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Özel Yasa düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır. Ayrıca, Yat Turizm Yönetmeliği yeniden düzenlenecektir.

16. ÖZELLEŞTİRME

a) Mevcut Durum

Özelleştirme uygulamalarının başladığı 1984 yılından beri ortaya çıkan sorunların aşılabilmesi için 27.11.1994 tarih ve 4046 sayılı Kanun ile özelleştirme uygulamalarına ilişkin hukuki altyapı kapsamlı bir şekilde oluşturulmuştur. Diğer taraftan genel kanunlar içerisinde yapılması mümkün olmayan ve mülkiyet devrine ilişkin Anayasal engeller bulunan telekomünikasyon ve enerji sektöründeki özelleştirme uygulamaları için gerekli hukuki düzenlemeler de 1995-1997 döneminde gerçekleştirilmiştir.

Mülkiyet devrini içeren özelleştirme uygulamaları yanında katma değeri yüksek telekomünikasyon hizmetlerinin özelleştirilmesi, elektrik üretim ve dağıtım tesislerinin işletme hakkı devri ve yap-işlet ve yap-işlet-devret yöntemleriyle özel sektörün enerji sektörüne girişine yönelik uygulamalar devam etmektedir.

Gelir paylaşımı esaslı olarak 1996 yılında özel sektöre devredilen 2 adet GSM lisansının satışına ilişkin sözleşmeler 1998 yılında imzalanmış ve bu işlemde Konsolide Bütçe'ye 1 milyar dolar gelir aktarılmıştır. GSM 1800 bandında işleme verilecek yeni cep telefonu lisanslarına ilişkin değer tespit işlemlerinin 1999 yılında tamamlanması ve lisans devir işlemlerinin 2000 yılı içerisinde gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Diğer taraftan, ihale ve sözleşme süreçleri tamamlanan yap-işlet modeli ile inşa edilecek santrallerin yatırımlarına 2000 yılı içerisinde başlanması beklenmektedir. Mevcut elektrik üretim ve dağıtım tesislerinin işletme haklarının devri kapsamında ihale süreci tamamlanarak sözleşmeleri Danıştay tarafından onaylanan 10 adet termik santral ile 16 adet dağıtım müessesesinin devir işlemlerinin de 2000 yılında gerçekleşmesi beklenmektedir.

1999 yılında Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 12.10.1999 tarih ve 99/66 sayılı Kararı ile TDÇİ'nin bağlı ortaklığı GERKONSAN özelleştirme kapsamına alınmıştır.

1999 yılı Ekim ayı sonu itibarıyla, TURBAN, EBK, TZDK ve TDİ'ye ait bazı tesis ve varlıkların satış işlemi 4,7 milyon dolar bedel karşılığında gerçekleştirilmiş ve bu işlemlerden 2,2 milyon dolar gelir elde edilmiştir.

1985 yılından itibaren 213 kuruluşteki kamu hisseleri özelleştirme kapsamına alınarak Özelleştirme İdaresi Başkanlığına devredilmiştir. Bu kuruluşlardan 115'i sermayelerindeki kamu payının tamamı satılarak özelleştirilmiş, 22'si değişik nedenlerle özelleştirme kapsamından çıkarılarak eski statülerine iade edilmiştir. Halen özelleştirme kapsamında 76 kuruluş bulunmaktadır.

Özelleştirme uygulamalarının başlangıcından 1998 yılı sonuna kadar temettü geliri hariç 4,6 milyar dolar tutarında özelleştirme işlemi gerçekleştirilmiş olup bu tutarın yaklaşık 4,1 milyar dolar tutarındaki kısmi nakden tahsil edilmiştir. GSM lisans satışlarından elde edilen gelirler de dahil edildiğinde özelleştirme işlemlerinden sağlanan kaynaklar toplam 5,6 milyar dolara, nakit girişleri ise 5,0 milyar dolara ulaşmaktadır.

TABLO: II.34- Özelleştirme Gelirleri (1)

(Milyon US Dolar)

	1986-1995	1996	1997	1998	Toplam
TOPLAM (A+B)	3.627	598	709	1.172	6.106
A-Net Özelleştirme Gelirleri (1)	2.803	292	466	1.020	4.581
Blok Satış	1.275	218	251	289	2.033
Halka Arz	763			633	1.396
İMKB'de Satış	522	2		2	526
Tesis Satışı/Devri	243	72	214	96	625
B-Temettü Gelirleri	824	306	244	152	1.526

Kaynak: Özelleştirme İdaresi Başkanlığı

(1) Gelirler satış bedelleri olup vadeli satışlar dahildir. Ayrıca İMKB'de yapılan geri alımlar netleştirilmiştir.

b) Amaçlar

Özelleştirme programının temel amacı, dünya piyasalarına entegre olma, ekonomide verimliliğin ve maliyet yapısının rekabet edebilir seviyelere getirilmesi ve serbest piyasa koşullarının sağlanmasıdır. Böylece, bir yandan sermayenin tabana yayılması ve teknolojik yenilenme sağlanırken, diğer yandan da kamu açıklarını azaltmak, kamunun mali piyasalar üzerindeki baskısını hafifletmek ve kamu borç stokunu düşürmek mümkün olabilecektir.

Özelleştirme programının uygulanmasında, rekabet ortamında faaliyet gösteren, nihai mal ve hizmet üreten, büyük ve acil yatırım gerektirmeyen, zarar eden ve güvenlik bakımından stratejik niteliği olmayan kuruluşlara öncelik verilecektir. Kısa sürede özelleştirilmesi mümkün olmayan kuruluşlar kapsamdan çıkarılarak orta vadede özelleştirmeye hazırlanacaktır.

Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin satış işlemleri için belirlenen danışman firma çalışmalarını tamamlamış olup blok satışın 2000 yılı içerisinde gerçekleştirilmesi beklenmektedir.

2000 yılında, başlıca PETKİM, TÜPRAŞ ve ERDEMİR'deki kamu hisselerinin bir bölümünün halka arz, TÜPRAŞ'ın bir rafinerisinin, PETKİM'in Yarımca Tesisinin, ASİL ÇELİK, İSDEMİR, KBİ, TÜGSAŞ, TÜMOSAN, TAKSAN, İGSAŞ ve bazı iştiraklerin blok satış suretiyle özelleştirilmeleri programlanmıştır. Ayrıca ORÜS, EBK, TURBAN, TZDK ve SEKA'nın ve diğer kuruluşların bazı tesis ve varlıklarının satışı yanında TDİ'nin Trabzon limanının işletme hakkı devri suretiyle özelleştirilmeleri 2000 yılı programında yer almaktadır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Enerji, telekomünikasyon, petrol arıtma ve doğal gaz sektörlerindeki özelleştirme uygulamalarında, rekabetçi bir yapının oluşturularak tüketici haklarının korunması ve gerekli yatırımların yapılmasını temin etmekle görevli olacak kurumsal yapıların oluşturulması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Üretim birimlerinin tamamı özelleştirilmiş olan kamu iktisadi teşebbüslerinin zarara neden olan idari faaliyetlerinin ve tüzel kişiliklerinin tasfiyesi yönünde gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

17. DEVLET İŞLETMECİLİĞİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

a) Mevcut Durum

Devlet işletmeleri ekonominin dışı açılma sürecinde rekabet yeteneklerini hızla kaybetmektedirler. KİT'ler, bir çok amacı aynı anda yüklenmiş olmaları sonucunda aşırı şekilde büyük, verimsiz ve hantal bir yapıya dönüşerek, bir yandan kamu finansmanı, diğer yandan da serbest piyasanın işleyişi üzerinde olumsuzluklara yol açmakta ve ekonominin rekabet gücünü de olumsuz yönde etkilemektedirler.

Bu olumsuzlukların ulusal ekonomi üzerindeki etkilerinin ortadan kaldırılması ve küreselleşme sürecine uyum sağlanabilmesi açısından devlet işletmeciliğinde yapısal bir değişimin yapılması zorunluluk arzemektedir.

Bu çerçevede özelleştirme politikası ile uyumlu olarak KİT faaliyetlerinin temel kamusal mal ve hizmet üretimi ile sınırlandırılması ve faaliyetlerinde etkinlik artışının sağlanması çabalarına devam edilmektedir.

KİT'lerin bütçeleme sürecinin geliştirilmesi konusundaki çalışmalar devam etmektedir. Ayrıca, tarımsal destekleme alımı yapan KİT'lerin destekleme politikalarının genel ekonomik hedeflerle uyumlu bir yapıya kavuşturulması ve destekleme faaliyetlerinin kamu finansmanı üzerindeki olumsuz yüklerinin hafifletilmesi konusunda çalışmalar yapılmaktadır.

b) Amaçlar

Ekonominin uluslararası alanda rekabet edebilecek bir yapıya kavuşturulması için, başta KİT'ler olmak üzere, genel ve katma bütçeli idarelere, sosyal güvenlik kuruluşlarına, döner sermayelere ve yerel yönetimlere ait işletmelerin verimlilik ve etkinlik ilkeleri gözönünde bulundurularak yeniden yapılandırılmaları temel amaçtır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

KİT'lerde yönetim özerkliğini ve piyasa şartlarına uygun olarak çalışmayı sağlamak üzere, 233 sayılı KHK'de, merkezi yönetim ile KİT'lerin ilişkisinin sadece finansal ve ekonomik verimlilik ve etkinlik denetimi ile sınırlı tutulmasına, mevcut atama sürecinin değiştirilmesine, etkin bir performans değerlendirme sisteminin geliştirilmesine ve karar alma özerkliğinin sağlanmasına yönelik düzenlemelerin yapılmasına imkan verecek çalışmalara devam edilecektir.

IV. BÖLGESEL DENGELERİN SAĞLANMASI

18. BÖLGESEL GELİŞME VE FİZİKİ PLANLAMA

a) Mevcut Durum

Bölgesel Gelişme

17 Ağustos 1999 tarihinde, Kocaeli, Sakarya, Yalova, İstanbul, Bolu, Bursa ve Eskişehir illerinde yaşanan deprem özellikle Kocaeli, Sakarya ve Yalova'da daha etkili olmuş, ağır can ve mal kaybına yol açmıştır.

Yanlış arazi kullanımı, çarpık yapılaşma, afet riski taşıyan bölgelerde uygun yapılaşmanın sağlanamaması gibi nedenler Kocaeli merkezli depremin faciaya dönüşmesine yol açmıştır.

1990 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre 1985-1990 döneminde yıllık ortalama binde 21,71 olan nüfus artış hızı, 1990-1997 döneminde binde 15,08'e gerilemiştir. 1997 Genel Nüfus Tespiti'ne göre toplam nüfusumuz 62,9 milyondur. Toplam nüfus içindeki paylarına göre en fazla nüfusun bulunduğu bölge Marmara Bölgesi'dir. Bunu sırasıyla İç Anadolu, Ege, Akdeniz, Karadeniz, Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgeleri izlemektedir.

Ülke nüfusunun yüzde 25,8'i Marmara, yüzde 16,8'i İç Anadolu, yüzde 13,4'ü Ege, yüzde 12,8'i Akdeniz, yüzde 12,5'i Karadeniz, yüzde 9,8'i Güneydoğu Anadolu ve yüzde 8,9'u da Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaşamaktadır.

1990-1997 döneminde yıllık ortalama nüfus artış hızı; Marmara Bölgesi'nde binde 27,67, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde binde 24,22, Akdeniz Bölgesi'nde binde 19,27, Ege Bölgesi'nde binde 15,04, İç Anadolu Bölgesi'nde binde 9,16, Doğu Anadolu Bölgesi'nde binde 6,9 olarak gerçekleşmiştir. Karadeniz Bölgesi'nde ise aynı dönemde nüfus yıllık ortalama binde -5,16 oranında azalmıştır.

Ülke genelinde nüfusumuzun yüzde 65'i il ve ilçe merkezlerinde yaşamaktadır. Bu oran Marmara Bölgesi'nde yüzde 78,3, İç Anadolu'da yüzde 69,6, Güneydoğu Anadolu'da yüzde 64, Ege ve Akdeniz'de yüzde 61, Doğu Anadolu'da yüzde 54 ve Karadeniz'de yüzde 48'dir.

49 il ve 2 ilçeden oluşan Kalkınmada Öncelikli Yörelere ülke nüfusunun yüzde 35,8'i yaşamaktadır.

1997 yılı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla değeri, 1987 yılı fiyatlarıyla 112,6 trilyon lira olmuştur. (DİE tarafından yapılan il ve bölge bazında 1998 yılı GSYİH çalışmaları henüz tamamlanmamıştır.) Bölgelerin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya katkıları bakımından Marmara Bölgesi yüzde 38,1 ile birinci sırada bulunurken, Doğu Anadolu Bölgesi yüzde 3,3 ile son sırada yer almaktadır. Diğer bölgelerin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya katkıları; Ege Bölgesi'nin yüzde 16,8, İç Anadolu Bölgesi'nin yüzde 15,3, Akdeniz Bölgesi'nin yüzde 12,1, Karadeniz Bölgesi'nin yüzde 9,0 ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin yüzde 5,3'dür.

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla 1997 yılında reel olarak yüzde 7,5 oranında artmıştır. Türkiye ortalamasının üzerinde gelişme gösteren bölgelerimiz sırasıyla; Güneydoğu Anadolu Bölgesi (yüzde 10,1), Marmara Bölgesi (yüzde 9,7), Akdeniz Bölgesi (yüzde 9,0) iken, Türkiye ortalamasının altında gelişme gösteren bölgelerimiz; Doğu Anadolu Bölgesi (yüzde 5,5), İç Anadolu Bölgesi (yüzde 5,3), Ege Bölgesi (yüzde 5,2) ve Karadeniz Bölgesi (yüzde 4,2)'dir.

Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla 1997 yılı fiyatlarıyla 462 milyon lira olmuştur. Marmara ve Ege Bölgelerinde Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Türkiye ortalamasının üzerinde olup, sırasıyla 684 milyon ve 525 milyon liradır. Akdeniz Bölgesi 449 milyon lira, İç Anadolu Bölgesi 442 milyon lira, Karadeniz Bölgesi 354 milyon lira ile Türkiye ortalamasına yakındır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi 247 milyon lira ve Doğu Anadolu Bölgesi ise 206 milyon lira ile ortalamasının altındadır.

1999 yılında İç Anadolu Bölgesi'nde 9, Ege Bölgesi'nde 10, Marmara Bölgesi'nde 6, Karadeniz Bölgesi'nde 6, Akdeniz Bölgesi'nde 5, Doğu Anadolu Bölgesi'nde 3 ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 4 olmak üzere toplam 43 Organize Sanayi Bölgesi faaliyettedir.

1999 Yılı Yatırım Programında; etüd-proje aşamasında 45 adet, kamulaştırma aşamasında 24 adet, inşaat işleri devam eden 113 adet olmak üzere toplam 198 Organize Sanayi Bölgesi projesi ile 27 adet Organize Sanayi Bölgesinin arıtma tesisi projesi yer almaktadır. Etüd-proje, kamulaştırma ve inşaat aşamasında olan Organize Sanayi Bölgesi projelerinin 46'sı Marmara, 36'sı Ege, 18'i Akdeniz, 31'i İç Anadolu, 37'si Karadeniz, 18'i Doğu Anadolu ve 6'sı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer almaktadır.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere Organize Sanayi Bölgesi yatırımlarından 13'ü tamamlanmıştır. 1999 Yılı Yatırım Programında yer alan Kalkınmada Öncelikli Yörelere Organize Sanayi Bölgesi yatırımlarından 22'sinin etüd-proje çalışmaları yürütülmekte olup, 49'u kamulaştırma ve inşaat aşamasında bulunmaktadır.

1999 yılında İç Anadolu Bölgesi'nde 70, Karadeniz Bölgesi'nde 56, Ege Bölgesi'nde 49, Marmara Bölgesi'nde 44, Akdeniz Bölgesi'nde 31, Doğu Anadolu Bölgesi'nde 26 ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 18 adet olmak üzere toplam 294 adet Küçük Sanayi Sitesi hizmete sunulmuş olup bunlardan 128 adedi Kalkınmada Öncelikli Yörelere yer almaktadır.

1999 Yılı Yatırım Programında toplam 221 adet Küçük Sanayi Sitesi yer almıştır. Bunlardan 41'i Karadeniz Bölgesi'nde, 46'sı Doğu Anadolu Bölgesi'nde, 27'si Marmara Bölgesi'nde, 30'u Akdeniz Bölgesi'nde, 32'si Ege Bölgesi'nde, 25'i İç Anadolu Bölgesi'nde, 20'si ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunmaktadır. Bu Küçük Sanayi Sitelerinden 124 adedi ise Kalkınmada Öncelikli Yörelere yer almaktadır.

Türkiye'de 53'ü devlet, 19'u vakıf olmak üzere toplam 72 üniversite mevcuttur. Bu üniversitelerden 28'i Marmara Bölgesi'nde, 15'i İç Anadolu Bölgesi'nde, 9'u Ege Bölgesi'nde, 7'si Akdeniz Bölgesi'nde, 5'i Doğu Anadolu Bölgesi'nde, 5'i Karadeniz Bölgesi'nde ve 3'ü Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndedir. İstanbul ili 21 üniversite ile birinci sırada yer almaktadır.

Akdeniz Bölgesi'nde 4, Doğu Anadolu Bölgesi'nde 8, Ege Bölgesi'nde 5, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 4, İç Anadolu Bölgesi'nde 2, Karadeniz Bölgesi'nde 4, Marmara Bölgesi'nde 5 olmak üzere ülkemiz genelinde 32 havaalanı işletilmektedir.

GAP sulama projelerine 1999 yılında öncelik verilmiştir. Toplam proje tutarı 1999 yılı fiyatlarıyla 3.543 trilyon lira olan GAP sulama yatırımlarına bugüne kadar 618 trilyon lira harcanmış olacaktır.

Halen Fırat Havzası sulama potansiyelinin yüzde 6'sı, Dicle Havzası sulama potansiyelinin yüzde 4'ü işletmededir. GAP kapsamında halen sulanabilen toplam alan 201.080 hektardır. Bu alan hedeflenen sulama alanının yüzde 11'idir.

Derivasyon tüneli ile ulaşım yolları tamamlanan Kayacık Barajı'nda inşaat işleri yüzde 80 oranında tamamlanmış olup, ana kanal inşaatı devam etmektedir.

Çamgazi sulamasının derivasyon kanalı inşaatı tamamlanmış olup, şebeke inşaatına başlanmıştır. Sulama inşaat işleri yüzde 45 oranında tamamlanmıştır.

GAP enerji projelerinin proje tutarı 4.697 trilyon lira olup, 1999 yılı sonu itibariyle kümülatif olarak 2.472 trilyon lirayı aşan bir harcama yapılmış olacaktır.

1998 yılı itibariyle, 111 milyar kwh civarında olan Türkiye elektrik üretim kapasitesine GAP bölgesindeki santrallerin katkısı 19,8 milyar kwh'tır.

GAP kapsamında yer alan 8 baraj, 3 hidroelektrik santral ve 10 sulama projesi tamamlanmıştır. Tamamlanan Karakaya ve Atatürk Barajları hidroelektrik santrallerinden Ekim 1999 itibariyle toplam 156.216 milyon kwh enerji elde edilmiştir.

Fırat Havzası'nda yer alan Şanlıurfa tünellerinden T1 Tüneli tam kapasite ile hizmete girecek şekilde tamamlanmıştır. 1997 yılı sulama mevsimi sonunda ise "by pass" yapısı tamamen devreden çıkarılmıştır. T2 Tüneli'nin ise 2000 yılında tamamlanması programlanmıştır.

Kralkızı Barajı'nın her iki ünitesi de enerji üretimine başlamış bulunmakta olup, kesin kabulü yapılmıştır.

Dicle Barajı'nda 25.10.1997 tarihinde su tutulmaya başlanmış olup, inşaat işleri yüzde 98 oranında tamamlanmıştır. 2 üniteden oluşan enerji santralinde montaj çalışmaları devam etmektedir.

Yap-İşlet-Devret modeli ile gerçekleştirilecek olan Birecik Barajı'nın inşaat işleri yüzde 88,9 oranında tamamlanmıştır. Derivasyon kapaklarının kapanarak rezervuarda Kasım 1999'da su tutulmaya başlanması planlanmıştır.

Karkamış Barajı'nda birinci aşama derivasyon seddesi, santral ve dolu savakta beton imalatları ile altı üniteye emme borusu montajı tamamlanmış olup, çalışmalar devam etmektedir.

Kayacak Barajı'nda derivasyon tüneli ve ulaşım yolları tamamlanmış ve inşaat işlerinin yüzde 80'i bitirilmiştir.

Toplam kurulu gücü 1.370 MW, üretim kapasitesi ise 4.236 GWh/yıl olan Ilisu ve Cizre Barajı ve Hidroelektrik Santral Projesi yürütülmektedir.

Doğu Anadolu Projesi (DAP) kapsamında yer alan 16 ilde 12 adet hidroelektrik santral projesi yürütülmektedir. Bu projelerin toplam kurulu gücü 1.750 MW, üretim kapasitesi ise 5.684 GWh/yıl'dır.

Yeşilirmak Havzası'nda ekolojik dengeyi bozmadan en uygun ve ekonomik arazi kullanım planlamasının yapılabilmesi, doğal kaynakların güncel takibinin ve yönetilmesinin sağlanması, bu kapsamda erozyonun önlenmesi, su kirliliğinin belirlenmesi ve meraların ıslahı, orman alanlarının belirlenmesi ve takibi, kentleşme ve sanayileşmenin izlenmesi ve planlı gelişimi konularında sorunların çözümünü amaçlayan Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi kapsamında Coğrafi Bilgi Sistemi Altyapısı kurulması çalışmaları TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi'nce yürütülmektedir.

Bölgenin önem arz eden sorunlarını çözmek için temel stratejileri belirleyecek ve tüm sektörel hedefleri kapsayacak bir Bölgesel Gelişme Ana Planı Çalışmasının iş tanımı hazırlanmış olup, gerekli finansman temini sağlandıktan sonra plan çalışmalarına başlanılabilecektir.

Doğu Anadolu Bölgesi'nin en kısa zamanda geliştirilebilmesi amacıyla bu bölgede yer alan Atatürk, İnönü, Fırat, Kafkas ve Yüzüncü Yıl Üniversitelerinin oluşturduğu Ortak Girişim tarafından Doğu Anadolu Ana Planı hazırlanmakta olup, çalışmaların Aralık 2000 tarihinde bitirilmesi programlanmıştır.

Doğu Karadeniz Bölgesi'nin komşu ülkelerle olan konumunun değerlendirilmesi, gücün azaltılması ve bölgenin potansiyelinin değerlendirilmesi amacıyla Bölgesel Gelişme

Ana Planına, Japon Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA) tarafından Nisan 1999 tarihinde başlanılmış olup, projenin 14 ayda tamamlanması planlanmaktadır.

Bingöl-Muş Kırsal Kalkınma Projesi kapsamında 1187 hektarlık alan sulama imkanına kavuşturulmuş olup, 50 köy ünitesine içmesuyu tesisi, 226 km. köy yolu tesviyesi, 222 km. stabilize yol yapımı, 308 hektar alanda ağaçlandırma ve 6935 hektar alanda enerji ormanı gerçekleştirilmiştir.

Yozgat Kırsal Kalkınma Projesinde ise 3919 hektarlık alan sulama imkanına kavuşturulmuştur. Ayrıca, 25 köy ünitesine içmesuyu tesisi yapılmış, 3485 hektar alan ağaçlandırılmış ve 900 hektar alanda enerji ormanı tesis edilmiştir.

Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projesi ile ilgili olarak kredi anlaşması revizyonu tamamlanarak 1998 yılından itibaren uygulamaya başlanılmıştır.

Fiziki Planlama ve Kentleşme

1999 yılında 294 kentte 41,2 milyon nüfusun yaşadığı; kentleşme oranının yüzde 64,0, kentleşme hızının yüzde 4,6 olacağı tahmin edilmektedir.

Nüfusu bir milyonu aşan kentlerin; toplam kent nüfusu içindeki payının yüzde 42,0, Türkiye nüfusu içindeki payının yüzde 27,0, kentleşme hızının ise yüzde 4,5 düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Bu değerlerin yirmibin-ellibin nüfus grubunda sırası ile; (12,0, 8,0, 4,0) ellibin-yüzbin nüfus grubunda (13,0, 8,0, -3,7), yüzbin-beşyüzbin nüfus grubunda (23,0, 14,0, 10,1), beşyüz bin-bir milyon nüfus grubunda (10,0, 6,0, 5,3) seviyelerine ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Göç olgusunun olumsuz etkileri, Adana, Ankara, Bursa, İstanbul ve İzmir'e ek olarak Antalya, Diyarbakır ve Mersin illerinde ağırlıklı olarak hissedilmektedir. Göçler, kentsel alanlarda esasen yetersiz olan altyapı, sosyal hizmet, çevre, istihdam unsurlarında yoğunlaşmalara neden olmakta ve kente uyum sorunlarına yol açmaktadır. Bu yapı kentsel alanlarda hukuk dışı işlemlere yaygınlık kazandırmaktadır.

Deprem felaketi, fiziki planların bütünlük içinde hazırlanması uygulanması ve yasal çerçevenin yeniden değerlendirilmesi gereğini ortaya koymuştur. Oluşturulacak yasal çerçevenin etkin bir denetim sistemi ile desteklenmesi gerekli görülmektedir.

Planlı kentleşme sürecine önemli katkılar sağlayan organize sanayi bölgeleri uygulamalarına 1999 yılında da devam edilmiştir. Bu çerçevede 1999 yılında 2.182 hektar büyüklüğünde 9 adet organize sanayi bölgesi tamamlanarak hizmete sunulmuştur.

Konut

1998 yılında 513 bin olan toplam konut ihtiyacına karşılık yapı kullanma izni alan konut sayısı 219.737 adettir. 1999 yılında ülke toplam konut ihtiyacının 516 bin, yapı kullanma izni alan konut sayısının 260 bin, 2000 yılında toplam konut ihtiyacının da 513 bin olacağı tahmin edilmektedir. Bu durum geçen senelerde olduğu gibi yasal konut üretiminin ihtiyaca cevap veremeyeceğini, kaçak yapılaşma sorununun devam edeceğini ortaya koymaktadır.

Toplu Konut İdaresince 1998 yılında kredi açılan konut sayısı 38.588 iken, 1999 yılı Ağustos sonu itibarıyla 22.056 olmuştur. 1998 yılında 21.188 konut, 1999 Ağustos ayı itibarıyla 10.882 konut tamamlanmıştır. 1999 Ağustos ayı itibarıyla kredi sağlanan

konutlardan 96.274 adedinin inşaatı devam etmektedir. 1984 yılından 1999 Ağustos sonuna kadar kredi açılan konut sayısı 1.047.354 adettir. Bunlardan 950.980 adedi tamamlanmıştır.

Belediye arsaları üzerinde Toplu Konut ve Kentsel Çevre Üretimi ve Kredilendirilmesi Yönetmeliği kapsamında, 1993-1999 Ağustos döneminde kredi açılan konut sayısı 15.592 olup, bunlardan 8.821'i tamamlanmıştır.

Belediye arsaları üzerinde 1984-1999 Ağustos sonu itibarıyla konut üretimi 39.308 olup, bunun 8.819'u tamamlanmıştır. Aynı dönemde, Toplu Konut İdaresi arsaları üzerinde finansman sağlanan konut sayısı 43.131 olup, bunun 34.527'si tamamlanmıştır.

Alman Yapı Tasarruf Sandığı kredilerinden bugüne kadar 6.788 kişi yararlanmıştır.

Finansman kaynaklarının konut üretiminden çok altyapılı arsa üretimine yönlendirilmesi gereği devam etmektedir.

Bunun yanısıra inşaat yapım ve malzeme kalite ve standardı ile konut alanlarında çevre düzenleme ve bakımındaki aksaklıklar devam etmektedir. İmar planlarında konut, ticaret, çeşitli açık-kapalı mekan ihtiyaçları olan, yoğunlukları ve kullanım zamanları farklı bulunan faaliyetlerin birarada yer alması, planlarda ve uygulamasında "bölgeleme" standart ve kriterlerinin yetersizliği veya bulunmaması, konut çevrelerinde sorunlara yol açmaktadır. Bu yapılaşma sorunları çeşitli afetlerde karşılaşılan riski de artırmaktadır.

Sosyal konut uygulamasında konut büyüklüklerinin 150 metrekareye kadar çıkması maliyetleri artırmakta ve hedef gruplara ulaşmada zorluklarla karşılaşılmaktadır.

Afet konutlarının yapımında bazı düzenlemeler yapılmakla birlikte, hakediş, geri ödeme ve finans şartlarının kamunun yükünü hafifletecek şekilde yeniden düzenlenmesi, yapı zorunlu sigorta sisteminin kurulması, bunlarla ilgili yasal düzenlemelerin bir an önce tamamlanması önem taşımaktadır.

17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen depremden Bolu, Bursa, Eskişehir, İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Tekirdağ, Yalova, Zonguldak illeri etkilenmiştir. Geçici rakamlara göre yaklaşık 17 bin vatandaşımızın hayatını kaybettiği depremde, yine geçici rakamlara göre 66.441 konut, 10.901 işyeri ağır hasar, 67.242 konut, 9.927 işyeri orta hasar, 80.160 konut, 9.712 işyeri az hasar görmüştür. 4.288 binanın enkazı kaldırılmış olup 10.578 binanın daha enkazının kaldırılması gerekmektedir.

Depremden zarar gören yurttaşlarımıza acil hizmet götürmek ve koordinasyonu sağlamak üzere Başbakanlık bünyesinde kriz yönetim merkezi kurulmuş, diğer ilgili bakanlık ve kuruluş bünyelerinde de benzer kriz yönetim merkezleri hizmet vermiştir.

29 Ağustos 1999 tarihli 23801 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 4452 sayılı Kanun ile doğal afetler nedeniyle doğan zararların giderilmesi için yapılacak düzenlemeler hakkında Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmiştir.

Tabii afet nedeniyle zarar gören çiftçi, esnaf ve sanatkarlar, serbest meslek mensubu ve sanayi ve ticaret erbabı ile menkul ve gayrimenkul malları zarar gören gerçek ve tüzel kişilerin kamu bankalarına olan kredi borçlarının ertelenmesi ve bu kişilere yeni kredi açılması hakkında 99/13233 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı çıkarılmıştır.

1 Eylül 1999 tarihli 23803 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 574 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak

Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Karar alınmıştır. Bu Kararda; kendilerine ait olmayan arsa veya araziler üzerine inşaat ruhsatı almaksızın bina inşa eden yapı sahipleri ile yer kayması, su baskını, kaya düşmesi ve benzeri sebeplerle imar planında yapı yapılması sakıncalı olarak belirlenen yerlerde ruhsatsız olarak yapılan yapıların sahiplerinin "hak sahibi" olarak kabul edilmeyeceği, kendisine veya eşine ait o yerde aynı cins müstakil hasarsız başka bir binası veya dairesi olan ailelere bina ve inşaat kredisi verilmeyeceği, hasarlı binalardan mülkiyeti tüzel kişilere ait olanlara yardım yapılmayacağı, gerçek ve tüzel kişilerin deprem bölgesindeki konut ve işyeri ihtiyacını karşılamak ve hibe edilmek üzere Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca gösterilecek yerlerde ve tip projelere uygun olarak konut yapabileceği veya yaptırabileceği hükme bağlanmıştır.

22 Eylül 1999 tarih ve 23824 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Toplu Konut Kredileri Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile doğal afete maruz kalan yörelerdeki konut inşaatlarının kısa sürede tamamlanarak iskana açılabilmesi için bazı kolaylık ve imkanlar sağlanmasına dönük tebliğ çıkarılmasına imkan sağlanmıştır.

23 Eylül 1999 tarihli 23825 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 576 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile doğal afetlerde yapılacak yardımların düzenlenmesi ile vergilerin ödeme sürelerinin uzatılmasına ve bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair düzenlemeler hükme bağlanmıştır.

2 Eylül 1999 tarihli 23804 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan;

-Belediye ve Mücavir Alan Sınırları İçinde ve Dışında Planı Bulunmayan Alanlarda Uygulanacak İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik,

-İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik,

-Gecekondu Kanunu Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik,

-Otopark Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik,

-3194 Sayılı İmar Kanununa Göre Düzenlenmiş Bulunan İmar Yönetmeliklerine Sığınaklarla İlgili Ek Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik,

-3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

ile çeşitli standartlar iyileştirilmiş, bu yönetmeliklerin Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik ile ilişkileri kurulmuştur.

17 Ağustos tarihli depremle ortaya çıkan ilave konut ihtiyacının karşılanması için başta Dünya Bankası olmak üzere çeşitli kaynaklardan sağlanan dış kredi imkanları sağlanmıştır.

TABLO: II.35- İnşaat Ruhsatı ve Yapı Kullanma İzni Alan Konut Sayıları

Yıllar	İnşaat Ruhsatı Alan Konut Sayısı	Yapı Kullanma İzni Alan Konut Sayısı
1990	381408	232018
1991	392943	227471
1992	467024	268804
1993	548129	269695
1994	523791	245610
1995	518236	248946
1996	454295	267306
1997	464117	277056
1998	414573	219737
1999 (1)	450000	260000

Kaynak : DİE, DPT.

(1) Tahmin

b) Amaçlar

Bölgesel Gelişme

Bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması, geri kalmış yörelerde yaşayan nüfusun refah düzeylerinin yükseltilmesi, metropollere büyük yük getiren göç eğilimlerinin istikrarlı bir dinamiğe kavuşturulması hedeflenmektedir. Bu çerçevede, bölgelerin özellikleri, farklılıkları, gelişmişlik düzeyleri ve temel sorunları ile potansiyellerinin belirlenmesine yönelik il ve bölge planlama çalışmalarına devam edilecektir.

Ülkemizin en yoğun sanayi ve nüfusuna sahip Marmara Bölgesinde meydana gelen Kocaeli merkezli depremin yol açtığı can ve mal kaybı bölgedeki plansız kentleşme, sanayileşme ve arazi kullanımı ile imar uygulamalarındaki yanlışlıklar nedeniyle büyük olmuştur. Depremin yol açtığı sorunların acilen çözülebilmesi ve ileriye yönelik önlemlerin alınabilmesi için mevcut durum; bölge planı, kent planı ve arazi kullanımı açısından irdelenerek Marmara Bölgesi Gelişme Projesi hazırlanacaktır.

İllerin temel yönetim birimleri olduğundan hareketle, tüm kamu hizmetlerinin halka daha etkin ulaşması açısından bölge planlama kararları çerçevesinde İİ Gelişme Planı yaklaşımı ile çalışmalara devam edilecektir. Bu çerçevede İİ Planlama ve Koordinasyon Müdürlükleri güçlendirilecek ve istatistiksel veri tabanı oluşturulması çalışmaları sürdürülecektir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri başta olmak üzere, yerleşmelerin çok dağınık olduğu yörelerimizde yapılacak kamu yatırımlarında, bölgesel gelişme merkezlerine öncelik verilmeye devam edilecektir. Bu merkezlerin çevrelerindeki daha alt kademe yerleşme merkezlerine de hizmet verecek şekilde sosyal ve teknik altyapı yatırımları ile donatılmaları sağlanacaktır.

Ülkemizin sosyo-ekonomik göstergeler yönünden en az gelişmiş bölgesi olan Doğu Anadolu Bölgesinin kalkınmasına yeni bir ivme kazandırmak amacıyla Doğu Anadolu Projesi Ana Plan çalışmalarına 1998 yılında başlanmış olup, 2000 yılında tamamlanması programlanmıştır.

Bu kapsamda, bölgede yapımı devam etmekte olan Peri-Özlüce Projesi, Peri-Munzur, Munzur-Uzunçayır ve Kuzgun Barajı-HES Projelerinin 2000 yılında tamamlanması

planlanmaktadır. Doğu Karadeniz Harşit (Kürtün HES) Projesinin 2002 yılında bitirilmesi beklenmektedir. Kılavuzlu HES (Menzelet II. Merhale), Darende-Gökınar (Hacılar HES), Munzur-Konaktepe, Alpaslan I. Projelerinin 2003 yılına kadar devreye girmesi; Kığı Barajı ve HES, Hakkari Barajı ve HES, Alpaslan II. ve Doğu Karadeniz-Harşit (Torul) projelerinin ise 5 yıl içerisinde bitirilmesi planlanmaktadır.

Doğu Karadeniz Bölgesi ile ilgili Bölgesel Gelişme Planı çalışmalarına Nisan 1999 tarihinde başlanılmış olup, projenin 14 ayda tamamlanması programlanmıştır.

Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi kapsamında, Bölgesel Gelişme Ana Planı başlatılması planlanmaktadır.

Dicle Barajı engeç önümüzdeki yıl tamamlanmış olacaktır. Karkamış, Birecik ve Batman projeleri devam etmektedir.

Bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılmasında bir araç olarak kırsal kalkınma projeleri uygulamalarına devam edilecektir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere gelir ve istihdamı artırmak ve yatırımcılar için uygun yatırım ortamı oluşturmak amacıyla, alt yapı yatırımlarına öncelik verilmesine devam edilecektir. Bununla beraber, il ve bölge potansiyellerini harekete geçirebilecek yeni yatırım alanları konularında özel sektörü bilgilendirme ve yönlendirme çalışmalarına da hız verilecektir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere önem arzeden tarımsal gelişme projelerinin uygulanmasına devam edilecektir.

Özel sektörün Kalkınmada Öncelikli Yörelere yatırım yapmasını özendirerek ve bu yörelerdeki tesislerin verimli bir şekilde işletilmesini sağlamak amacıyla yapılacak kamu yatırımlarının, uygun talep eşliğine ulaşabilecek nitelikteki bölgesel gelişme merkezlerinde yoğunlaştırılmasına devam edilecektir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere il özel idarelerinin ve belediyelerin tarım, imalat sanayii, turizm ve diğer kamu hizmetleri sektörlerindeki projelerinin desteklenmesi sürdürülecektir.

GAP yöresinde tarla içi hizmetleri ile sulama hizmetlerinin uyumlu hale getirilmesi çalışmalarına devam edilecek, bölge çiftçisinin eğitimi, arazi toplulaştırma ve sulama faaliyetlerine özel önem verilecektir.

Diğer bölgelere göre orman varlığı az olan GAP ve DAP bölgelerinde barajların ekonomik ömürlerinin uzatılmasının sağlanması amacıyla; enerji ormanı tesisi, ağaçlandırma, fidan ve tohum üretimi, erozyon kontrolü çalışmalarına devam edilecektir. Ayrıca mera ıslahı ve yem bitkileri ekiminin özendirilmesi çalışmalarına hız verilecektir.

Nüfus artış hızının nispeten yüksek olduğu bölgelerde aile planlaması çalışmalarına özel önem verilecektir.

Fiziki Planlama ve Kentleşme

2000 yılında kent nüfusunun 43,3 milyona, kent sayısının 309'a ulaşması beklenmektedir. Kentleşme hızının 5,8, kentlerde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranını gösteren kentleşme oranının ise yüzde 66,0 olacağı tahmin edilmektedir.

Yatırımların kentsel yoğunlaşmanın ivme kazandığı büyük kentlerden orta büyüklükteki yerleşim birimlerine kaydırılmasına ve gelişebilecek alanlara çekici canlılık kazandırılmasına önem gösterilecektir.

Ülkemizdeki yerleşme alanlarının düzenli şekilde gelişmelerinin sağlanması amacıyla fiziki planlamaya yönelik yasal çerçeve değerlendirilecek ve yeniden yapılandırılacaktır.

Organize sanayi bölgelerinin kamu kredisi kapsamı dışında, girişimci kaynakları yoluyla yurt dışında yaygınlaştırılması yönünde uygulamalara devam edilecektir. 2000 yılında, toplam 1695 hektar büyüklüğünde 11 adet organize sanayi bölgesi inşaatının tamamlanması hedeflenmektedir.

Konut

Kentlerdeki barınma sorununa sağlıklı bir çözüm getirilmesi amacıyla altyapısı hazır arsa üretimi ve toplu konut uygulamalarının desteklenmesine devam edilecektir.

Toplu Konut İdaresi ana görevi olan kredi verme ve arsa üretme konularına ağırlık verecektir.

Kamu konutları yapımına öncelikli kuruluşlar için ihtiyaç olan yerlerde, özellikle afet bölgesi ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde devam edilecektir.

İmar ve yapı kuralları ile planlama sisteminin kaliteli çevre, uygulamada etkinlik, afete karşı hazırlık ve dayanıklılık gibi konular açısından yeniden gözden geçirilecektir.

Afet sonrası rehabilitasyon uygulamalarında, kamu sorumluluğunu sadece bozulan sosyal ve teknik altyapı olarak tanımlayan, kamunun yükünü hafifletici düzenlemelere gidilecek, yapı sigorta sisteminin geliştirilmesine çalışılacak, acil afet yardımı konusunda mevcut kurumların günün şartlarına göre yeniden yapılanmaları sağlanacaktır.

Nüfus sayımlarında konuta ilişkin etraflı bilgi toplanması, en son 1984'te yapılmış olan binalar sayımının tekrar yapılması sağlanacaktır.

Konut ve şehirleşme ile ilgili bilgi sisteminin kurulması çalışmalarına başlanacak, mevcut münferit çalışmalar bu sistem içinde değerlendirilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Bölgesel Gelişme

3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda değişiklik yapılarak turizm, çevre, kültür vb. konularda İl Özel İdarelerinin yetki ve sorumluluklarının artırılması hedeflenmektedir. Bu çerçevede, özelleştirme uygulamaları da dikkate alınarak, İl Özel İdarelerinin turizm, çevre, kültür, spor, köy hizmetleri ve sosyal hizmetlere yönelik faaliyetlerini de içerecek şekilde yetki ve sorumlulukları genişletilecektir.

1580 sayılı Belediye Kanunu'nda gerekli değişiklikler yapılarak, belediyelerin yetki ve sorumlulukları mahalli idareler reformuna paralel olarak yerinden yönetim ilkesi çerçevesinde artırılacaktır. Böylece belediyeler düzeyinde kaynakların en verimli şekilde kullanımı sağlanabilecektir.

3194 sayılı İmar Kanunu'nda, planlama ve uygulama sürecinde yaşanan yetki karmaşasını gidermek amacıyla gerekli düzenlemeler yapılacak, bunun yanı sıra imar

planlarının uygulanmasında etkinliğin sağlanabilmesi için planlara aykırı hareket edenler için uygulanacak müeyyideler artırılabilecektir. Plan kademelerinin yeniden tanımı yapılarak, çevre düzeni planlarının yapımı ve onayı açıklık kazanacaktır. İmar planı değişikliklerinin gerekçeleri ile bu değişikliklerin hangi sürelerde yapılabileceği konuları da söz konusu kanun ile belirlenecektir.

Fiziki Planlama ve Kentleşme

Hızlı kentleşme olgusu, ülkemizdeki yerleşme alanlarının düzenli şekilde gelişmesini güçleştirmektedir. Mekanda sağlıklı gelişmenin sağlanabilmesi için gerekli görülen yasal düzenlemeler hayata geçirilecektir.

Organize Sanayi Bölgesi Müteşebbis Teşekkül Başkanlığına tüzel kişilik kazandırılması amacıyla Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan kanun tasarisinin yasallaşması beklenmektedir.

Konut

Konut arz ve talebine kaynak sağlamak üzere sermaye piyasası içinde faaliyet gösterecek ve yapılacak düzenlemelerle çıkarılacak kıymetli kağıt karşılığı temin edilecek fonlardan uzun vadeli konut kredisi açabilecek kurumların oluşturulması, bankalar sisteminde bu amaçla yeni düzenlemeler ile ilgili çalışmalar hızlandırılacaktır.

7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısı İle Alınacak Tedbirler İle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun, kamunun yükünü hafifletecek şekilde, hakedişler, faiz oranları, geri ödeme şartları gibi konularda günün şartları dikkate alınarak ve kamu sorumluluğu öncelikle bozulan sosyal ve teknik altyapıyı kapsayacak şekilde yeniden düzenlenecektir.

Afet önleyici tedbirlerin geliştirilmesi ve uygulama denetiminde etkinliğin sağlanması amacıyla imar, afet, ihale mevzuatlarında gerekli düzenlemeler yapılacak, konu ile ilgili sigorta sistemi geliştirilecek, zorunlu yapı sigorta sistemi kurulacaktır.

Kat Mülkiyeti Kanunu site yönetimini de içine alacak şekilde yeniden düzenlenecektir.

3194 sayılı İmar Kanunu, gecekondulaşmayı caydırıcı ve önleyici tedbirleri etkin olarak içerecek şekilde yeniden düzenlenecektir.

Konut ve şehirleşme bilgi sisteminin kurulup geliştirilmesi çalışmalarına başlanacaktır.

Bina sayımı yapılacaktır.

19. METROPOLLERLE İLGİLİ DÜZENLEMELER

a) Mevcut Durum

Metropollere büyük bir yük getiren göç ve beraberinde getirdiği sorunların dengelenmesi için ülke genelinde gelişme kutuplarının desteklenmesi ihtiyacı önemini korumaktadır.

Göçle birlikte hızlı artan konut ihtiyacını karşılamak, gecekondular ve kaçak yapılaşmayı önlemek amacıyla, metropollerin yakın çevrelerinde kentsel gelişme alanlarının planlama çalışmalarına ve toplu konut uygulamalarına devam edilmektedir.

Kocaeli ili ve çevresinde 17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen deprem sadece İstanbul metropolü ve bölgede bulunan ileri değil, aynı zamanda ülkenin ekonomik sosyal yaşamını da etkilemiştir.

Deprem etkilediği, İstanbul metropolü dahil, 7 ilin ülke Gayri Safi Yurtiçi Hasıla içindeki payı yüzde 34,7, sanayi katma değeri içindeki payı ise yüzde 46,7 düzeyindedir.

Depremden en yoğun biçimde etkilenen Kocaeli, Sakarya ve Yalova illeri toplam GSMH içinde yüzde 6,3, sanayi katma değeri içinde ise yüzde 13,1'lik paya sahiptir. Bölge, petrol arıtımı, petro-kimya, sentetik elyaf, lastik, metal sanayi ürünlerinde ve motorlu kara taşıt yapımı, montaj ve onarımında önemli bir ağırlığa sahiptir.

Depremden yaklaşık 17.000 vatandaşımız hayatını kaybetmiş ve 44.000 civarında vatandaşımız yaralanmıştır.

Ayrıca, 134.000 konut, 21.000 ticari ve sınai yapı ağır ve orta derecede hasar görmüştür. Az hasarlı konut sayısı 80.000, işyeri sayısı ise 10.000 civarındadır.

Deprem milli hasılda yaratacağı kaybın 8 - 12 milyar dolar ve kamu finansmanı üzerindeki yükünün ise 5,5 - 6 milyar dolar olması beklenmektedir.

İstanbul'da kent içi ve kentler arası ulaşım sorununda büyük ölçüde iyileşme sağlayacak olan Gebze-Halkalı Banliyö Hattı İyileştirme Projesi ile İstanbul Boğazı ile İstanbul Boğazı Tüp Geçiş Projesi, Bakanlar Kurulu Kararı ile tek bir proje altında birleştirilmiştir. Bu proje için dış kredi temin edilmiş olup müşavirlik hizmetlerinin 2000 yılında ihale edilmesi planlanmaktadır.

Ulaşım ve trafik sorununun çözümünde büyük önem taşıyan İstanbul ve Ankara metro inşaatlarına devam edilmiş olup, Ankara Metrosunun 1. aşaması olan Kızılay-Batıkent bölümü tamamlanarak işletmeye açılmıştır. 2. aşama olan Kızılay-Çayyolu bölümüne ise finansman sıkıntısı nedeniyle başlanılamamıştır. İstanbul Metrosunun 1. aşaması tamamlanmış olup, elektromekanik işlerinin ihalesi devam etmektedir.

İzmir çevreyolunun İkizdere-Karabağlar bölümü tamamlanarak trafiğe açılmıştır. Ankara çevreyolunun devam etmekte olan Gölbaşı-Yakupabdal bölümü de tamamlanarak tamamı ulaşımına açılmıştır.

Çöp alanlarının çevreye olan olumsuz etkilerini gidermek amacıyla yeni çöp alanlarının tespiti ve katı atıkları ayıklayan, geri kazanan, düzenli ve sağlıklı bir şekilde depolayan katı atık yönetim sistemlerinin kurulması çalışmaları ve bu amaçla İstanbul ve Ankara metropollerinde yürütülen projeler devam etmektedir.

İzmir Katı Atık Yönetim Rehabilitasyon Projesi kapsamında, Harmandalı Düzenli Atık Depolama Tesisinin Rehabilitasyonu Projesi tamamlanmış olup, Uzundere Kompast Tesisi ile Uzundere Çöp Depolama Alanının Rehabilitasyonu ve 2 adet yeni transfer istasyonunun kurulması ile Taşıma Sistemlerinin İyileştirilmesi Projeleri etüt aşamasında bulunmaktadır.

İstanbul'un 2005 yılına kadar su ihtiyacını karşılayacak olan Yeşilçay ve Melen sistemlerinden oluşan Büyük İstanbul İçmesuyu Projesi devam etmekte olup, 2004 yılında tamamlanması planlanmaktadır.

İzmir'in 2003 yılına kadar su ihtiyacını karşılayacak olan Tahtalı Barajı ise tamamlanarak kullanıma açılmıştır.

Ankara'nın uzun vadeli su ihtiyacının karşılanması için planlanan Gerede Sistemi de tamamlanmıştır.

b) Amaçlar

Metropollerin en büyük sorunlarından biri olan göç ve beraberinde getirdiği konut ihtiyacı, işsizlik ve çevre kirliliği gibi sorunların çözülebilmesi için özellikle göçün başka bölgelere yönlendirilmesi amacıyla gerekli tedbirler alınacaktır.

İstanbul'un çağdaş bir metropol haline getirilmesi, planlı gelişiminin sağlanması, sosyal, kültürel ve ekonomik fonksiyonlarının güçlendirilerek öncelikli sorunlarının ivedilikle çözülmesi hedeflenmiştir.

Bu kapsamda, geliştirilecek ticaret, sanayi ve konut politikaları ile çevre ve mekan kaliteleri korunarak, kentsel büyüme denetim altına alınacaktır.

Metropollerde merkezdeki yoğunlaşmanın önlenmesi, özellikle İstanbul'un kentsel fonksiyonları itibarıyla çok merkezli bir yapıya kavuşturulması için çalışmalara devam edilecektir.

Kocaeli-Sakarya-Yalova Bölgesinde, depremin yarattığı olumsuzlukların giderilmesi, kentsel alanlara yönelik göçün dengelenmesi, tarım, sanayi, ticaret, turizm, konut vb. konulara ilişkin yerleşim alanlarının afet riskleri de dikkate alınarak hazırlanacak bir arazi kullanım planına göre yönlendirilmesi, çevre ve mekan kalitelerinin korunarak kentsel büyümenin denetim altına alınabilmesi ve sosyo-ekonomik orta vadeli gelişme deseninin belirlenmesi için İstanbul Metropolü de gözönünde bulundurularak bir bölgesel gelişme planı hazırlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

775 sayılı Gecekondu Kanunu günün şartlarına göre yeniden düzenlenerek, kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek kişilere ait araziler üzerinde izinsiz yapılaşmayı önleyici ve caydırıcı önlemler getirilecek, ayrıca, mevcut Kanunda değişiklik yapılarak belediyelere arasa üretme imkanı da sağlanacaktır.

3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu yenilenerek ilçe belediyelerince yapılan uygulama imar planlarının büyükşehir belediyeleri tarafından onaylanması aşamasında yaşanan problemler giderilecek, bunun yanısıra onama süresinin belirtilmesine yönelik gerekli değişiklikler yapılacaktır.

V. ÇEVRENİN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ**20. ÇEVRE İLE İLGİLİ KURUMSAL DÜZENLEMELER****a) Mevcut Durum**

Mevcut çevre yönetim sistemi, hukuksal çerçevedeki uyumsuzluklar, kurumsal yapıdaki yetersizlikler, veri ve bilgilerden tam anlamda yararlanılamaması, ekonomik araçların harekete geçirilememesi, yaptırımların yeterince uygulanamaması gibi nedenlerle gereken etkinlik düzeyine ulaşamamıştır.

1998 yılında Çevre Bakanlığı ile DPT Müsteşarlığı arasında imzalanan bir protokolle yürürlüğe giren Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planının (UÇEP) uygulanmasının izlenmesi, yönlendirilmesi ve kuruluşlararası işbirliğinin sağlanması amacıyla Çevre Bakanlığı koordinasyonunda bir toplantı yapılmış, UÇEP kapsamında uygulanması planlanan projeler ve öncelikler belirlenmiştir.

1992 yılında yapılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansından bu yana ülkemizin yerine getirmesi gereken sorumlulukları belirleme amacına yönelik olan Ulusal Gündem 21'in hazırlanmasına devam edilmiştir. BMKP desteği ve 23 yerel yönetimin katkı ve katılımlarıyla sürdürülmekte olan Yerel Gündem 21 Projesi'nin I. Aşaması tamamlanmış; deprem bölgesi de kapsama alınarak II. Aşamasına geçilmiştir.

17 Ağustos tarihinde Marmara Bölgesinde yaşanan deprem sonucunda, denizde meydana gelen şok kirlenmenin yanısıra, altyapının hasar görmesi, sanayi tesislerinde meydana gelen çatlak ve yarıklardan kaynaklanan sızıntılar, enkaz artıklarının denize dökülmesi sonucu yeraltı ve yüzey su kaynakları, toprak ve bölgedeki tüm ekosistem ile insan sağlığı olumsuz yönde etkilenmiştir. Çevresel Etki Değerlendirme sürecinde yerleşim alanları ve sanayi yer seçimi kriterlerinin dikkate alınması, çevresel kazalar için risk değerlendirmesi ve acil müdahale planlarının hazırlanması konuları önemini korumaktadır.

Deprem bölgesinde moloz döküm işlemlerinin bir plan dahilinde gerçekleştirilmesi ve çadırkentlerdeki katı atıkların, geri kazanımı da içeren bir yönetim sisteminin geliştirilmesi için Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (BMKP) tarafından desteklenen iki proje başlatılmıştır.

Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Çerçeve Sözleşmesi kapsamında Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Eylem Planı hazırlanmıştır. Sözleşme çerçevesinde biyoteknoloji ürünü canlıların uluslararası hareketinin ve doğaya bırakılmalarının kontrol altına alınmasını amaçlayan Biyogüvenlik Protolü hazırlık çalışmaları ülkemiz tarafından yakından takip edilmektedir.

Özellikle Afrika'da Ciddi Kuraklık ve/veya Çölleşmeye Maruz Ülkelerde Çölleşme ile Mücadele İçin BM Sözleşmesi kapsamında hazırlanacak Çölleşme ile Mücadele Ulusal Eylem Planı çalışmalarına devam edilmektedir.

Çevre Bakanlığı tarafından hazırlanarak TBMM'ye sevk edilen Çevre Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ile Hayvanları Koruma Kanunu Tasarısı TBMM Çevre Komisyonu'nda görüşülme aşamasındadır. Çevre Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında 443 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun Tasarısı ise Çevre Komisyonunda görüşülerek Plan ve Bütçe Komisyonuna sevk edilmiştir.

Yüksek Çevre Kurulu Mart 1999 tarihinde üçüncü toplantısını yapmış, ülkenin öncelikli çevre sorunları üzerinde kararlar alınmıştır.

Çevresel Etki Değerlendirme Raporu Hazırlayacak Olanlara Yeterlik Belgesi Verilmesine İlişkin Tebliğ, 12 Ağustos 1999 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır. 1993 yılından beri yürürlükte bulunan Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Yönetmeliği'ne rağmen, ÇED süreci henüz yeterince etkili hale getirilememiştir. Özellikle, ÇED Raporları ile uygulamalar arasındaki uyumun denetlenmesi, işletme aşamasında sürecin izlenmesi konularında eksiklikler bulunmaktadır.

1998 yılında hizmete açılan Çevre Bakanlığı Çevre Referans Laboratuvarı, işlevsel hale getirilememiştir. Laboratuvarın Çevre Bakanlığı dışında diğer kamu ve özel sektörden gelecek talepleri de karşılayacak şekilde hizmet verebilmesi, bir başvuru laboratuvarı olarak çalışabilmesi için uluslararası standartlara göre akredite edilmesi ve mali açıdan özerk hale getirilmesi gerekmektedir.

Özel Çevre Koruma Bölgelerinin sayısının artırılması amacıyla tespit edilen altı alanın dört tanesi üzerinde ilgili Bakanlıklarla halen çalışmalar devam etmektedir.

1991 yılından bu yana yürürlükte bulunan Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği'nde 18 Ağustos 1999 tarih ve 23790 sayılı Resmi Gazete'de yapılan değişiklikle; deponi alanı taban ve astar standartlarına ilişkin hükümler yeniden düzenlenmiştir.

Atıkların başka bir tesiste ikincil hammadde olarak değerlendirilmesi amacıyla, Sanayi Odaları bünyesinde, atıklarını arz eden işletmelerle atıkları talep eden işletmeler arasında bilgilenmeyi sağlamak üzere atık borsası kurulması çalışmaları başlatılmıştır.

1995 tarihinde yürürlüğe giren Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliğinde 25 Eylül 1999 tarihli Resmi Gazetede yapılan değişiklikle, tehlikeli atık yakma tesislerine yeni düzenlemeler getirilmiştir.

Özel Çevre Koruma Kurumu tarafından 1995 yılında Göcek'te pilot ölçekte başlatılan Katı Atıkların Geri Kazanımı Projesinin başarısı üzerine, 1998 yılında proje diğer özel çevre koruma bölgelerine yaygınlaştırılmıştır. 1999 yılından itibaren sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerin katılımı ile sürdürülen projenin kapsamının 2000 yılında daha da genişletilmesi planlanmaktadır.

Tuz Gölü'nün doğal yapısının ve tuz rezervinin korunması ve kirlenmesinin önlenmesine ilişkin 9.3.1998 tarih ve 98/10869 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Çevre Bakanlığı'nın koordinasyonunda Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Tekel Genel Müdürlüğü, İller Bankası Genel Müdürlüğü ve Konya Büyükşehir Belediyesi ile işbirliği halinde yürütülmek üzere başlatılan Tuz Gölü Çevre Entegre Projesi için çalışmalar devam etmektedir.

Manyas, Uluabat, Burdur Göllerinde ve Gediz Deltasında sürdürülen sulak alanların yönetimine ilişkin projeler Çevre Bakanlığı koordinatörlüğünde, ilgili kamu kuruluşları, AB ve Hollanda Hükümetinin teknik yardımları, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin işbirliği ile devam etmektedir.

Çevre Bakanlığı tarafından yürütülen çevresel veri tabanı oluşturulması projesi kapsamında kamu kuruluşlarının çevresel veri arzı ve talebine ilişkin envanter çalışması sürdürülmektedir.

TÜBİTAK koordinasyonunda yürütülen ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi dışında tüm Türkiye'yi kapsayan Türkiye'nin Endemik Bitkileri Envanteri tamamlanmıştır.

b) Amaçlar

Çevre ve kalkınma politikalarının uyumlaştırılması ilkesi doğrultusunda, çevrenin korunması ve çevre sorunlarının çözümlenmesiyle doğrudan veya dolaylı ilgisi olan kurum ve kuruluşlar arasında gerekli işbirliğini sağlama ve etkili ve eşgüdüm içinde çalışan bir çevre denetim sisteminin kurulması çalışmaları sürdürülecektir.

Çevre alanındaki kurumsal yetki ve sorumlulukların, kurumların çalışma kapsam ve yöntemlerinin karşılaştırmalı olarak belirlenmesine yönelik analiz çalışmalarına devam edilecektir.

Çevre ile ilgili mevzuattaki örtüşme, çelişme ve karmaşayı giderme amacıyla başlatılmış olan çalışmalara devam edilecektir.

Çevrenin korunmasına yönelik bilinçlendirme, eğitim ve katılımın sağlanması çalışmalarına devam edilecektir.

Ekolojik yönden bütünlük gösteren havzalar bazında çevre yönetim sisteminin kurulması ve işletilmesi amacıyla, ülkemizdeki ekolojik havzaların belirlenmesi çalışmaları sürdürülecektir.

Tehlikeli atıkların toplanması ve bertarafı için başlatılan ulusal uygulama planı hazırlama çalışmalarına devam edilecektir.

Devlet işletmelerinin özelleştirilmesi sürecinde çevresel sorumlulukların dikkate alınması sağlanacaktır.

Yerel yönetimlerin kapasiteleri çevre sorunlarını analiz etme ve çözüme güçlerini arttırmak üzere güçlendirilecektir.

Çevre Kirliliğini Önleme Fonu ve diğer ilgili fonların, Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı'nda belirlenen öncelikli eylemlerin finansmanına katkıda bulunacak şekilde yönlendirilmesi sağlanacaktır.

Çevresel Etki Değerlendirmesi sürecine etkinlik kazandırılması amacıyla, halkın kararlara katılımını sağlayacak, projenin yatırım ve işletme safhalarındaki uygulamaların ÇED Raporu ile uyumluluğunu denetleyecek düzenlemeler getirilecektir.

Çevre Referans Laboratuvarına en kısa sürede işlerlik kazandırılarak, kaynak ısrarı önlenecek, uygulamalardaki önemli bir darboğaz giderilecektir.

Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Çerçeve Sözleşmesi kapsamında hazırlanmış olan Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Eylem Planı yürürlüğe konacaktır.

Çevre ve Kalkınma Gözlemine işlerlik kazandırmak amacıyla Çevre Bakanlığı tarafından her yıl Çevre Durum Raporu yayınlanmaya başlanacaktır.

Eko-verimliliğin artırılması için temiz üretim teknolojilerinin teşviki, gönüllü anlaşmalar, çevre kirliliği sigortası gibi araçlardan yararlanılması konuları araştırılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Çevre Kanunu'nun, çevresel yaptırımları etkinleştirmek, çevresel kararlara halkın katılımını sağlamak, çevre yönetiminde merkezi idare, yerel yönetimler ve kuruluşlar arasındaki yetki ve sorumluluk dağılımını netleştirmek üzere yeniden düzenlenmesi çalışmaları tamamlanacaktır.

Orman Kanununun, doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi ve ormanların tahribatını önleyecek şekilde yeniden düzenlenmesi çalışmalarına devam edilecektir.

Çevre Kanunu kapsamında çıkarılmış olan Hava Kalitesinin Korunması, Gürültü Kontrol ve Çevre Kirliliğini Önleme Fonu Yönetmeliklerinin revize edilmesine ilişkin çalışmalar tamamlanacaktır.

Çevresel verilerin toplanması, işlenmesi, değerlendirilmesi, veri tabanlarının oluşturulması, bilgiye dönüştürülerek karar alıcılara ve diğer kullanıcılara sunulması ve bilgiye erişimin kolaylaştırılması için ihtiyaç duyulan yasal ve kurumsal yapılanma çalışmaları sürdürülecektir.

Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı doğrultusunda, çevre yönetiminde etkinliği sağlamak üzere öngörülen hukuksal ve kurumsal düzenlemelerle ilgili idari ve teknik altyapı oluşturma çalışmalarına devam edilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I. MAKROEKONOMİK GELİŞMELER VE PROJEKSİYONLAR

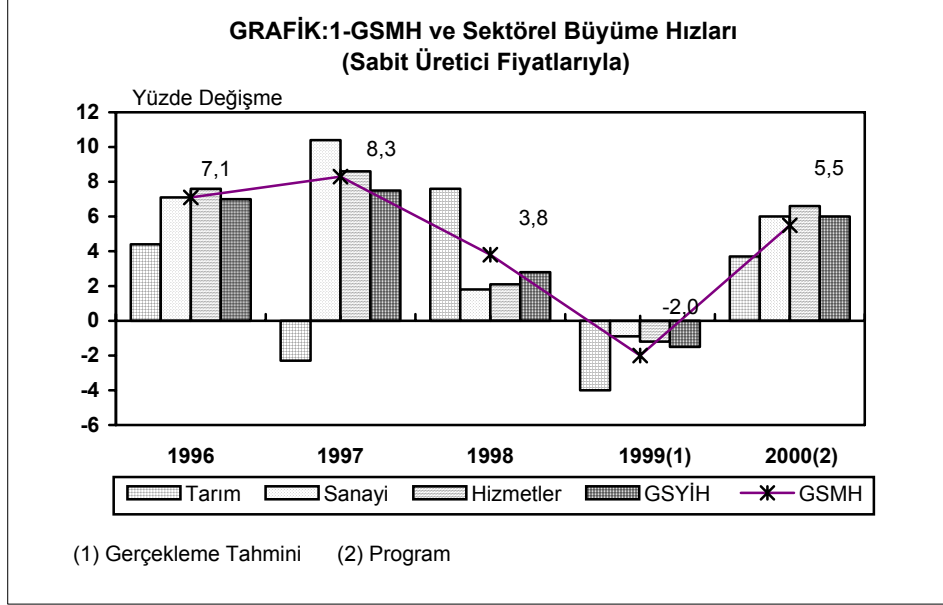
1. GSMH BÜYÜMESİ VE ÜRETİM

1998 yılının ikinci çeyreğinden yavaşlama eğilimine giren GSMH büyüme hızı, 1999 yılının ilk çeyreğinde daralmaya dönüşmüş ve GSMH'daki daralma bu çeyrekte yüzde 8,4 oranına ulaşmıştır. Yılın ikinci çeyreğinde ise GSMH'daki daralma yavaşlayarak yüzde 3,4 oranında gerçekleşmiştir. Yılın ikinci çeyreğindeki bu gelişmede tarım sektörü katma değerinde ciddi bir düşüş yaşanmasına karşın, sanayi katma değerinde az da olsa büyüme sağlanabilmesi ve hizmetler sektörü katma değerinin düşüş hızının yavaşlaması etkili olmuştur.

1998 yılında yüzde 7,6 oranında artış kaydeden tarım sektörü katma değeri, 1999 yılının ilk yarısında yüzde 5,5 oranında düşmüştür. Bu düşüşte bitkisel üretimin hububat, bakliyat ve meyveler gruplarındaki üretim azalmaları belirleyici olmuştur. Diğer taraftan 1998 yılında yüzde 3,6 oranında gerileyen hayvancılık kesimi üretimi, 1999 yılının ilk yarısında da yüzde 1,7 oranında gerilemiştir.

Sanayi sektörü katma değeri ise 1999 yılının ilk çeyreğinde yüzde 9,3 oranındaki azalmanın ardından ikinci çeyrekte yüzde 1,2 oranında artış kaydetmiş ve yılın ilk yarısı itibarıyla sanayi sektörü katma değeri yüzde 3,9 oranında azalmıştır. Sanayi sektörü büyümesini büyük ölçüde belirleyen imalat sanayiinde katma değer yılın ilk çeyreğinde yüzde 10,9 oranında düşerken, yılın ikinci çeyreğinde yüzde 0,7 oranında artış kaydetmiştir. Yılın ikinci çeyreğinde imalat sanayiindeki bu gelişmede kamu imalat sanayiindeki üretim artışının devam etmesi yanında, özel imalat sanayiinde üretim gerilemesinin iyice yavaşlaması etkili olmuştur. Bu çeyrekte özel imalat sanayiinde gıda,

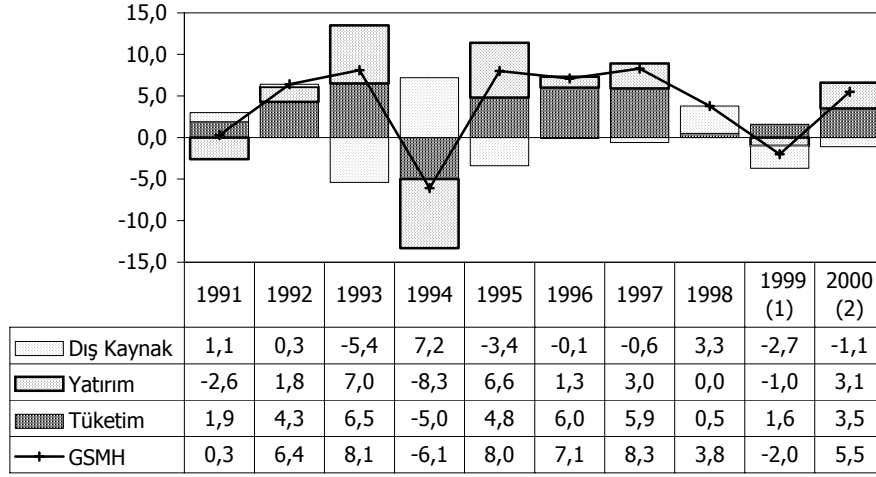
içki, tütün, ayakkabı, ağaç ürünleri, kağıt, kimyasal ürünler, plastik, taş-toprak ürünleri ve demir-çelik alt sektörlerinde üretim artış göstermiştir.

Hizmetler sektörü katma değerinde yılın ilk çeyreğinde yüzde 8,7 oranındaki gerileme, ikinci çeyrekte yüzde 2,6 oranında gerçekleşmiştir. Hizmetler sektörü katma değerindeki daralmanın ikinci çeyrekte etkisini yitirmesine karşın hala sürmesinde turizmdeki durgunluk nedeniyle otel, lokanta hizmetleri ve inşaat katma değerindeki azalmalar belirleyici olmuştur. Bu dönemde toptan ve perakende ticaret ile ulaştırma sektörleri katma değerleri de sırasıyla yüzde 1,6 ve yüzde 0,6 oranında düşmüşlerdir. Yılın ilk yarısında hizmetler sektörü katma değerinde yüzde 5,5 oranında azalma söz konusudur.

Bu gelişmeler sonucunda, 1999 yılının ilk yarısında GSYİH'daki daralma yüzde 5,0 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde net dış alem faktör gelirlerinde kaydedilen yüzde 31,3 oranındaki azalma nedeniyle GSMH'daki düşme yüzde 5,8 olmuştur.

1999 yılının ilk yarısında GSMH'daki gerileme, esas olarak özel kesimin tüketim ve sabit sermaye yatırımlarındaki sırasıyla yüzde 3,4 ve yüzde 21,4 oranındaki düşüşlerden kaynaklanmıştır. Sanayi üretimi ve talebe ilişkin göstergeler sanayi sektörü üretiminde ve yurt içi talepteki gerilemenin yılın üçüncü çeyreğinde de devam ettiğini göstermektedir. Aylık sanayi üretim endeksi verileri, sanayi üretiminin bir önceki yıla göre Temmuz ayında yüzde 3,8 oranında daraldığını, Ağustos ayında ise daralmanın çok daha derinleşerek yüzde 12,7'ye yükseldiğini göstermektedir. Diğer taraftan, imalat sanayi kapasite kullanım oranı Eylül ayında yüzde 68,4'e kadar gerilemiştir. İmalat sanayi sektöründe Ağustos ve Eylül aylarında gözlenen bu olumsuzluklarda 17 Ağustos depremi etkili olmuştur.

GRAFİK: 2- GSMH Büyümesine Katkılar

(1) Gerçekleşme Tahmin (2) Program

TABLO: III.1 - Katma Değer Artış Hızları

(Sabit Üretici Fiyatlarıyla, Yüzde Değişme)

Sektörler	1996	1997	1998	1999 (1)	2000 (2)
Tarım	4,4	-2,3	7,6	-4,0	3,7
Sanayi	7,1	10,4	1,8	-0,9	6,0
Hizmetler	7,6	8,6	2,1	-1,2	6,6
GSYİH (PF)	7,0	7,5	2,8	-1,5	6,0
GSMH (PF)	7,1	8,3	3,8	-2,0	5,5

Kaynak: DPT, DİE

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program.

TABLO: III.2- Sektörlerin GSYİH İçindeki Payları

(Sabit Üretici Fiyatlarıyla Yüzde Pay)

Sektörler	1996	1997	1998	1999 (1)	2000 (2)
Tarım	15,0	14,6	13,3	13,9	13,5
Sanayi	28,4	28,4	29,2	28,9	29,0
Hizmetler	56,6	57,0	57,5	57,2	57,5
GSYİH (PF)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: DPT , DİE

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program.

1999 yılının son çeyreği ile özellikle 2000 yılının ilk yarısında deprem sonrası yeniden yapılanma çalışmaları kapsamındaki harcamalara bağlı olarak iç talep ve üretimin canlanması beklenmektedir. Ancak, 1999 yılının ilk dokuz aylık dönemindeki gelişmeler dikkate alındığında 1999 yılının tamamında GSMH büyümesinin negatif yüzde 2,0 civarında olacağı tahmin edilmektedir.

2000 yılında ise büyüme hızının yüzde 5,5 olması öngörülmektedir. Sektörler itibarıyla büyüme hızlarının tarım sektöründe yüzde 3,7, sanayi sektöründe yüzde 6,0, hizmetler sektöründe ise yüzde 6,6 olması beklenmektedir. 2000 yılında GSMH

büyümesinin kaynağını esas olarak deprem sonrası yeniden yapılanma harcamalarının da etkisiyle kamu ve özel sabit sermaye yatırımlarındaki artış oluşturacaktır. Uygulanması öngörülen mali uyumun para ve gelir politikaları ile desteklenmesiyle reel faizlerde beklenen düşüş, resmi ve özel sermaye girişlerindeki canlanma ve dış piyasalarda beklenen olumlu gelişmeler de 2000 yılında sabit sermaye yatırımlarının canlanmasına katkıda bulunacaktır.

2. EKONOMİNİN GENEL DENGESİ

1998 yılında toplam yurtiçi talep yüzde 0,5 oranında artarken, dış dengenin GSMH büyümesine katkısı 3,3 puan olmuş ve GSMH büyümesi yüzde 3,8 olarak gerçekleşmiştir. 1999 yılında toplam yurtiçi talebin yüzde 0,7 oranında artacağı, dış dengenin GSMH büyümesine katkısının ise negatif 2,7 puan olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

1999 yılında toplam yurtiçi talep artış hızının bir önceki yıl seviyesinde kalmasında tüketim harcamalarında bir miktar artış olmasına rağmen, sabit sermaye yatırımlarındaki daralma etkili olacaktır.

1999 yılının tamamında özel tüketimin yüzde 1,0, kamu tüketiminin yüzde 10,3, toplam tüketimin ise yüzde 2,2 oranında artacağı tahmin edilirken, toplam yatırımların yüzde 3,9, sabit sermaye yatırımlarının ise yüzde 7,6 oranında daralması beklenmektedir. 1998 yılında yüzde 5,1 oranında artış kaydeden kamu sabit sermaye yatırımlarının 1999 yılında da yüzde 4,1 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Özel sabit sermaye yatırımlarında ise 1998 yılında başlayan daralmanın 1999 yılında da artarak devam edeceği, bu çerçevede 1998 yılında yüzde 3,8 oranında olan özel sabit sermaye yatırımlarındaki gerilemenin, 1999 yılında yüzde 11,6 oranına çıkacağı tahmin edilmektedir. Özel sabit sermaye yatırımlarındaki bu yüksek oranlı daralmada 1999 yılında reel faiz oranlarının yüksek seviyelerde seyretmesi etkili olmuştur. Toplam stok değişiminin GSMH büyümesine olan katkısının 1998 yılında 0.5 puan iken, 1999 yılında 1,0 puan seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Böylece, 1998 yılında cari fiyatlarla yüzde 23,8 olan toplam yatırımların GSMH içindeki payı, 1999 yılında yüzde 22,7 olacaktır.

1999 yılında kamu harcanabilir gelirin sabit fiyatlarla yüzde 56,5 oranında azalması beklenmektedir. Kamu harcanabilir gelirindeki düşüş esas itibarıyla, 1999 yılında cari transferlerdeki yükselmeden kaynaklanmaktadır. 1999 yılında özel harcanabilir gelirin ise yüzde 2,3 oranında artması beklenmektedir. 1998 yılında cari fiyatlarla yüzde 23,1 olarak gerçekleşen toplam yurtiçi tasarrufların GSMH içindeki payının, 1999 yılında yüzde 19,8'e gerileyeceği tahmin edilmektedir.

2000 yılında toplam yurtiçi talepteki artış hızının yüzde 6,5'e çıkması beklenmektedir. Kamu tüketiminin yüzde 4,3, özel tüketimin ise yüzde 4,5 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Cari fiyatlarla toplam tüketimin GSMH'ya oranının ise yüzde 79,4 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

2000 yılında reel olarak kamu ve özel sabit sermaye yatırımlarında sırasıyla yüzde 14,5 ve yüzde 9,5 oranlarında artış olacağı ve toplam sabit sermaye yatırımlarının yüzde 11,0 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Böylece, cari fiyatlarla toplam sabit sermaye yatırımların GSMH içindeki payı yüzde 23,5 seviyesinde olmaktadır. 2000 yılında stok değişiminin GSMH büyümesine katkısının yüzde 0,4 olacağı, ve toplam yatırımların GSMH içindeki payının da yüzde 24,2 seviyesine çıkacağı tahmin edilmektedir.

TABLO: III.3 - Fert Başına GSMH

Yıllar	Yıl Ortası Nüfusu (1) (Bin Kişi)	Cari Fiyatlarla				1994 Fiyatlarıyla			Satın Alma Gücü Paritesi (SAGP) (Dolar/TL) (3)	SAGP Göre Fert Başına GSYİH (Dolar)
		GSMH (Milyar TL)	Fert Başına GSMH		GSMH (Milyar TL)	Fert Başına GSMH				
			TL	Dolar (2)		TL	Dolar (2)			
1977	41 768	1 108	26 534	1 488	2 201 547	52 708 944	1 774	13,5	1 945	
1978	42 640	1 646	38 602	1 604	2 228 580	52 265 016	1 760	18,4	2 081	
1979	43 530	2 877	66 081	1 760	2 217 646	50 945 226	1 715	29,8	2 198	
1980	44 438	5 303	119 335	1 570	2 156 010	48 517 261	1 633	51,2	2 299	
1981	45 540	8 023	176 169	1 598	2 259 718	49 620 510	1 670	67,2	2 582	
1982	46 688	10 612	227 293	1 412	2 329 496	49 894 955	1 680	81,2	2 768	
1983	47 864	13 933	291 096	1 299	2 427 645	50 719 645	1 708	99,0	2 935	
1984	49 070	22 168	451 757	1 238	2 600 178	52 989 165	1 784	141,0	3 179	
1985	50 306	35 350	702 706	1 356	2 712 038	53 910 825	1 815	208,0	3 354	
1986	51 433	51 185	995 174	1 487	2 895 377	56 294 143	1 895	276,0	3 598	
1987	52 561	75 019	1 427 282	1 668	3 179 533	60 492 240	2 037	358,0	3 971	
1988	53 715	129 175	2 404 824	1 693	3 225 677	60 051 701	2 022	584,0	4 119	
1989	54 893	230 370	4 196 709	1 979	3 278 196	59 719 751	2 010	982,0	4 217	
1990	56 098	397 178	7 080 066	2 715	3 585 235	63 910 208	2 152	1491,0	4 699	
1991	57 064	634 393	11 117 306	2 666	3 597 753	63 048 190	2 123	2288,0	4 806	
1992	57 931	1 103 605	19 050 255	2 766	3 828 122	66 080 445	2 225	3640,0	5 143	
1993	58 812	1 997 323	33 961 060	3 091	4 139 808	70 390 373	2 370	5990,0	5 626	
1994	59 706	3 887 903	65 116 989	2 192	3 887 903	65 116 989	2 192	12116,0	5 348	
1995	60 614	7 854 887	129 587 980	2 835	4 197 095	69 242 638	2 331	22405,0	5 716	
1996	61 536	14 978 067	243 403 274	3 000	4 495 959	73 062 247	2 460	39275,0	6 112	
1997	62 510	29 393 262	470 216 960	3 105	4 868 692	77 886 602	2 622	69997,0	6 590	
1998	63 451	53 012 781	835 491 655	3 213	5 052 419	79 627 098	2 681	127460,0	6 383	
1999(4)	64 385	83 124 040	1 291 046 672	3 106	4 951 370	76 902 539	2 589	-	-	
2000(4)	65 311	124 966 604	1 913 408 216	3 339	5 223 696	79 981 871	2 693	-	-	

Kaynak: DİE, OECD, DPT.

(1) DİE yıl ortası nüfus tahminidir. 1991-1999 Dönemi 1997 Yılı Nüfus Tespiti Sonuçlarına Göre Yapılan Tahmindir.

(2) Merkez Bankası Döviz Alış Kuru kullanılarak hesaplanmıştır.

(3) OECD tarafından GSYİH için hesaplanan Satın Alma Gücü Paritesidir.

(4) DPT tahminidir.

2000 yılında vergi gelirlerinin GSMH içindeki payında 2,1 puanlık artış öngörülmesine rağmen, faiz ödemelerindeki yüksek artışın etkisiyle cari transfer harcamalarının GSMH içindeki payının 3,8 puan yükselmesi kamu harcanabilir gelirini olumsuz yönde etkileyecektir. Bu çerçevede, 2000 yılında reel olarak kamu harcanabilir gelirinin yüzde 12,0 oranında azalacağı, özel harcanabilir gelirin ise yüzde 6,1 oranında artacağı tahmin edilmektedir.

2000 yılında sabit fiyatlarla toplam yurtiçi tasarrufların yüzde 8,8 oranında artması beklenmektedir. Cari fiyatlarla toplam yurtiçi tasarrufların GSMH'ya oranının yüzde 20,6, özel tasarrufların özel harcanabilir gelire oranının ise yüzde 29,1 olacağı tahmin edilmektedir.

TABLO: III.4- Ekonominin Genel Dengesi

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)

	1998	1999 (1)	2000 (2)	Yüzde Pay		
				1998	1999 (1)	2000 (2)
I. 1. GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA	53 012 781	83 124 040	124 966 604	100,0	100,0	100,0
2. Dış Kaynak	403 732	2 367 386	4 472 397	0,8	2,8	3,6
3. Toplam Kaynaklar	53 416 513	85 491 426	129 439 001	100,8	102,8	103,6
4. Toplam Yatırımlar	12 637 906	18 847 552	30 195 385	23,8	22,7	24,2
5. Sabit Sermaye Yatırımı	12 977 101	18 580 704	29 377 837	24,5	22,4	23,5
5.1 Kamu	3 192 781	5 247 524	8 536 394	6,0	6,3	6,8
5.2 Özel	9 784 320	13 333 180	20 841 443	18,5	16,0	16,7
6. Stok Değişmesi	-339 194	266 848	817 548	-0,6	0,3	0,7
6.1 Kamu	278 900	-101 661	306 671	0,5	-0,1	0,2
6.2 Özel	-618 094	368 508	510 877	-1,2	0,4	0,4
7. Toplam Tüketim	40 778 606	66 643 875	99 243 616	76,9	80,2	79,4
II. 8. KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	4 839 891	5 491 347	7 359 290	9,1	6,6	5,9
9. Kamu Tüketimi	5 869 446	10 818 736	15 874 815	11,1	13,0	12,7
10. Kamu Tasarrufu	-1 029 555	-5 327 389	-8 515 526	-1,9	-6,4	-6,8
11. Kamu Yatırımı	3 471 681	5 145 863	8 843 065	6,5	6,2	7,1
12. Kamu (Tas.-Yat.) Farkı	-4 501 236	-10 473 252	-17 358 591	-8,5	-12,6	-13,9
III. 13. ÖZEL HARCANABİLİR GELİR	48 172 890	77 632 693	117 607 314	90,9	93,4	94,1
14. Özel Tüketim	34 909 160	55 825 139	83 368 801	65,9	67,2	66,7
15. Özel Tasarruf	13 263 730	21 807 554	34 238 513	25,0	26,2	27,4
16. Özel Yatırım	9 166 225	13 701 689	21 352 320	17,3	16,5	17,1
17. Özel (Tas.-Yat.) Farkı	4 097 504	8 105 865	12 886 194	7,7	9,8	10,3
18. Özel Tasarruf Oranı	27,5	28,1	29,1			
19. Toplam Yurtiçi Tasarruflar	12 234 174	16 480 165	25 722 988	23,1	19,8	20,6
20. S.Ser. Yatırımı/GSMH	24,5	22,4	23,5			
21. Yurtiçi Tasarruf./GSMH	23,1	19,8	20,6			

Kaynak: DPT

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program

TABLO: III.5- Ekonominin Genel Dengesi

(1994 Fiyatlarıyla, Milyar TL)

	1998	1999 (2)	2000 (3)	Yüzde Değişme		
				1998	1999 (2)	2000 (3)
I. 1. GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA	5 052 419	4 951 370	5 223 696	3,8	-2,0	5,5
2. Dış Kaynak (1)	-54 209	79 683	132 410	3,3	-2,7	-1,1
3. Toplam Kaynaklar	4 998 209	5 031 053	5 356 106	0,5	0,7	6,5
4. Toplam Yatırımlar	1 281 730	1 232 140	1 386 110	-0,0	-3,9	12,5
5. Sabit Sermaye Yatırımı	1 314 919	1 214 986	1 348 162	-1,7	-7,6	11,0
5.1 Kamu	333 328	347 155	397 500	5,1	4,1	14,5
5.2 Özel	981 591	867 831	950 662	-3,8	-11,6	9,5
6. Stok Değişmesi (1)	-33 188	17 155	37 948	0,5	1,0	0,4
6.1 Kamu	27 289	-6 535	14 235	0,1	-0,7	0,4
6.2 Özel	-60 477	23 690	23 713	0,4	1,7	0,0
7. Toplam Tüketim	3 716 479	3 798 913	3 969 996	0,6	2,2	4,5
II. 8. KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	372 337	161 974	142 555	-28,3	-56,5	-12,0
9. Kamu Tüketimİ	484 762	534 519	557 589	4,4	10,3	4,3
10. Kamu Tasarruf	-112 425	-372 544	-415 034			
11. Kamu Yatırım	360 617	340 619	411 735	5,8	-5,5	20,9
12. Kamu Tasarruf Yatırım Farkı	-473 042	-713 163	-826 769			
III. 13. ÖZEL HARCANABİLİR GELİR	4 680 081	4 789 396	5 081 141	7,6	2,3	6,1
14. Özel Tüketim	3 231 717	3 264 394	3 412 407	0,1	1,0	4,5
15. Özel Tasarruf	1 448 365	1 525 002	1 668 734	29,1	5,3	9,4
16. Özel Yatırım	921 113	891 521	974 375	-2,1	-3,2	9,3
17. Özel Tasarruf Yatırım Farkı	527 251	633 481	694 359			
18. Özel Tasarruf Oranı	30,9	31,8	32,8			
19. Toplam Yurtiçi Tasarruflar	1 335 940	1 152 458	1 253 700	13,6	-13,7	8,8
20. S.Sermaye Yatırımı/GSMH	26,0	24,5	25,8			
21. Yurtiçi Tasarruflar/GSMH	26,4	23,3	24,0			

Kaynak: DPT

(1) Yüzde Değişmeleri GSMH büyümesine katkılarını göstermektedir.

(2) Gerçekleşme Tahmini

(3) Program

TABLO: III.6- Kaynaklar - Harcamalar Dengesi

	1998	1999(2)	2000(3)	Yüzde Değişme		
				1998	1999(2)	2000(3)
(Cari Fiyatlarla Milyar TL)						
1. GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA	53 012 781	83 124 040	124 966 604	80,4	56,8	50,3
2. DIŞ KAYNAK (1)	403 732	2 367 386	4 472 397	2,4	-3,7	-2,5
3. TOPLAM KAYNAKLAR	53 416 513	85 491 426	129 439 001	75,1	60,0	51,4
4. SABİT SERMAYE YATIRIMI	12 977 101	18 580 704	29 377 837	68,0	43,2	58,1
- Kamu	3 192 781	5 247 524	8 536 394	79,7	64,4	62,7
- Özel	9 784 320	13 333 180	20 841 443	64,6	36,3	56,3
5. STOK DEĞİŞMESİ (1)	-339 194	266 848	817 548	0,0	1,1	0,7
- Kamu	278 900	-101 661	306 671	0,5	-0,7	0,5
- Özel	-618 094	368 508	510 877	-0,5	1,9	0,2
6. TOPLAM YATIRIMLAR	12 637 906	18 847 552	30 195 385	71,0	49,1	60,2
- Kamu	3 471 681	5 145 863	8 843 065	81,0	48,2	71,8
- Özel	9 166 225	13 701 689	21 352 320	67,5	49,5	55,8
7. TOPLAM TÜKETİM	40 778 606	66 643 875	99 243 616	76,4	63,4	48,9
- Kamu	5 869 446	10 818 736	15 874 815	85,0	84,3	46,7
- Özel	34 909 160	55 825 139	83 368 801	75,0	59,9	49,3
(1994 Yılı Fiyatlarıyla Milyar TL)						
1. GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA	5 052 419	4 951 370	5 223 696	3,8	-2,0	5,5
2. DIŞ KAYNAK (1)	-54 209	79 683	132 410	3,3	-2,7	-1,1
3. TOPLAM KAYNAKLAR	4 998 209	5 031 053	5 356 106	0,5	0,7	6,5
4. SABİT SERMAYE YATIRIMI	1 314 919	1 214 986	1 348 162	-1,7	-7,6	11,0
- Kamu	333 328	347 155	397 500	5,1	4,1	14,5
- Özel	981 591	867 831	950 662	-3,8	-11,6	9,5
5. STOK DEĞİŞMESİ (1)	-33 188	17 155	37 948	0,5	1,0	0,4
- Kamu	27 289	-6 535	14 235	0,1	-0,7	0,4
- Özel	-60 477	23 690	23 713	0,4	1,7	0,0
6. TOPLAM YATIRIMLAR	1 281 730	1 232 140	1 386 110	0,0	-3,9	12,5
- Kamu	360 617	340 619	411 735	5,8	-5,5	20,9
- Özel	921 113	891 521	974 375	-2,1	-3,2	9,3
7. TOPLAM TÜKETİM	3 716 479	3 798 913	3 969 996	0,6	2,2	4,5
- Kamu	484 762	534 519	557 589	4,4	10,3	4,3
- Özel	3 231 717	3 264 394	3 412 407	0,1	1,0	4,5

Kaynak: DPT

(1)Yüzde Değişmeleri GSMH büyümesine katkılarını göstermektedir.

(2)Gerçekleşme Tahmini

(3) Program

3. SERMAYE BİRİKİMİ

A. SERMAYE BİRİKİMİNİN KAYNAKLARI

1999 yılında sabit sermaye yatırımlarının GSMH'ya oranının yüzde 22,4, toplam yatırımların GSMH'ya oranının ise yüzde 22,7 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bu oranlar 1998 yılında sırasıyla yüzde 24,5 ve yüzde 23,8 olarak gerçekleşmiştir. 1999 yılında özel sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki payının 1998 yılına göre 2,5 puan azalarak yüzde 16,0, kamu sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki payının ise 0,3 puan artarak yüzde 6,3 olması beklenmektedir.

2000 yılında kamu ve özel sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki paylarının sırasıyla 0,5 ve 0,7 puan artarak yüzde 6,8 ve yüzde 16,7 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir. Böylece, 2000 yılında toplam sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki payı, 1999 yılına göre 1,1 puan artarak yüzde 23,5 seviyesine yükselmektedir.

B. YATIRIMLARIN SEKTÖREL DAĞILIMI

1998 yılında reel olarak yüzde 5,1 oranında artan kamu sabit sermaye yatırımlarının, 1999 yılında yüzde 4,1 oranında artması beklenmektedir. 1999 yılında kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının yüzde 29,6'sının Genel ve Katma Bütçeli Kuruluşlar, yüzde 29,6'sının KİT'ler, yüzde 26,4'ünün Mahalli İdareler, yüzde 2,5'inin İller Bankası, yüzde 1,7'sinin Döner Sermayeli Kuruluşlar ve Sosyal Güvenlik Kuruluşları, yüzde 10,2'sinin ise Fonlar tarafından gerçekleştirileceği tahmin edilmektedir.

1999 yılında kamu sabit sermaye yatırımları içinde enerji ve sağlık sektörlerinin paylarının 1998 yılına göre azalacağı, turizm sektörünün payının değişmeyeceği, diğer sektörlerin paylarının ise artacağı beklenmektedir.

1999 yılında özel kesim sabit sermaye yatırımlarının sabit fiyatlarla yüzde 11,6 oranında azalacağı tahmin edilmektedir. 1999 yılında turizm ve eğitim dışındaki tüm sektörlerde özel sabit sermaye yatırımlarının reel olarak gerilemesi beklenmektedir. Özel imalat sanayi yatırımlarının 1998 yılındaki yüzde 4,5 oranında düşüş göstermesinin ardından, 1999 yılında da yüzde 17,5 oranında gerileyeceği tahmin edilmektedir.

2000 yılında kamu sabit sermaye yatırımlarının reel olarak yüzde 14,5 oranında artması öngörülmüştür. Kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının yüzde 30,0'unun Genel ve Katma Bütçeli Kuruluşlar, yüzde 27,3'ünün KİT'ler, yüzde 24,8'inin Mahalli İdareler, yüzde 3,0'ünün İller Bankası, yüzde 1,8'inin Döner Sermayeli Kuruluşlar ve Sosyal Güvenlik Kuruluşları, yüzde 13,1'inin ise Fonlar tarafından gerçekleştirileceği tahmin edilmektedir.

2000 yılında kamu sabit sermaye yatırımları içinde, eğitim, sağlık, enerji ve imalat sektörlerinin paylarının artması, öngörülmüştür.

Özel sabit sermaye yatırımlarının 2000 yılında reel olarak yüzde 9,5 oranında artacağı tahmin edilmektedir. 2000 yılında reel faizlerde beklenen düşüş ile iç ve dış talepteki canlanmanın da etkisiyle özel imalat sanayi yatırımlarının yüzde 12,0 oranında artacağı, özel konut yatırımlarının da deprem sonrası harcamaların katkısıyla yüzde 13,5 oranında yükseleceği beklenmektedir.

TABLO: III.7- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (1998)

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

Sektörler	Genel+ Katma (1)	KİT	Özelleş. Kap. Kur.	Fonlar	İller Bankası	Döner Sermaye	ALT TOPLAM	Yüzde Dağılım	Mahalli İdareler	TOPLAM KAMU	Yüzde Dağılım
Tarım	139 267	7 039	0	0	0	7 282	153 588	6,8	33 831	187 419	6,2
Madencilik	2 076	34 320	424	0	0	0	36 820	1,6	67	36 887	1,2
İmalat	458	35 460	42 927	0	952	144	79 941	3,5	9 575	89 516	3,0
Enerji	125 092	355 429	1 964	36 239	0	0	518 724	22,9	966	519 690	17,3
Ulaştırma	193 605	335 197	78 366	172 585	0	3 379	783 132	34,6	256 276	1 039 408	34,5
Turizm	8 930	0	0	285	750	850	10 815	0,5	3 577	14 392	0,5
Konut	2 352	0	0	3 337	0	0	5 689	0,3	41 759	47 448	1,6
Eğitim	211 457	69	0	66 759	0	12 835	291 120	12,9	47 448	338 568	11,2
Sağlık	61 180	507	0	39 729	0	13 023	114 439	5,1	34 098	148 537	4,9
Diğer Hizmetler	141 190	11 894	5	22 136	93 275	1 779	270 278	11,9	317 638	587 916	19,5
İktisadi	83 296	11 894	5	4 953	2 132	1 779	104 059	4,6	34 927	138 986	4,6
Sosyal	57 894	0	0	17 183	91 143	0	166 220	7,3	282 711	448 931	14,9
Toplam	885 606	779 915	123 686	341 070	94 977	39 292	2 264 546	100,0	745 235	3 009 781	100,0
Yüzde Dağılım	39,1	34,4	5,5	15,1	4,2	1,7	100,0				
Yüzde Dağılım	29,4	25,9	4,1	11,3	3,2	1,3	75,2		24,8	100,0	

Kaynak: DPT.

(1) Yatırım işçiliği hariçtir

TABLO: III.8- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (1999) (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

Sektörler	Genel+ Katma	KİT	Özelleş. Kap. Kur.	Fonlar	İller Bankası	Döner Sermaye	ALT TOPLAM	Yüzde Dağılım	Mahalli İdareler	TOPLAM KAMU	Yüzde Dağılım
Tarım	233 287	8 736	113	0	0	12 638	254 774	7,1	59 739	314 513	6,5
Madencilik	3 946	55 278	200	0	0	0	59 424	1,7	119	59 543	1,2
İmalat	981	77 883	83 356	0	1 035	880	164 135	4,6	17 019	181 154	3,7
Enerji	134 143	393 500	0	66 980	0	0	594 623	16,6	1 717	596 340	12,3
Ulaştırma	280 957	507 125	281 908	207 853	0	5 250	1 283 093	35,9	454 629	1 737 722	35,8
Turizm	15 480	0	70	0	1 000	2 700	19 250	0,5	5 477	24 727	0,5
Konut	17 297	0	0	58 400	0	0	75 697	2,1	73 595	149 292	3,1
Eğitim	436 383	238	0	55 270	0	30 240	522 131	14,6	77 360	559 491	12,3
Sağlık	77 278	2 200	0	31 845	0	19 520	130 843	3,7	59 281	190 124	3,9
Diğer Hizmetler	240 248	25 450	0	77 332	119 725	9 120	471 875	13,2	532 743	1 004 618	20,7
İktisadi	151 679	25 450	0	48 758	3 000	9 120	238 007	6,7	59 496	297 503	6,1
Sosyal	88 570	0	0	28 574	116 725	0	233 869	6,5	473 247	707 116	14,6
Toplam	1 440 000	1 070 410	365 647	497 680	121 760	80 348	3 575 845	100,0	1 281 679	4 857 524	100,0
Yüzde Dağılım	40,3	29,9	10,2	13,9	3,4	2,2	100,0				
Yüzde Dağılım	29,6	22,0	7,5	10,2	2,5	1,7	73,6		26,4	100,0	

Kaynak: DPT.

(1) Gerçekleşme tahmini.

TABLO: III.9- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (2000) (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

Sektörler	Genel+ Katma	KİT	Özelleş. Kap. Kur.	Fonlar	İller Bankası	Döner Sermaye	ALT TOPLAM	Yüzde Dağılım	Mahalli İdareler	TOPLAM KAMU	Yüzde Dağılım
Tarım	352 500	14 000	100	0	0	30 400	397 000	6,7	90 157	487 157	6,2
Madencilik	6 000	84 500	500	0	0	0	91 000	1,5	178	91 178	1,2
İmalat	2 500	155 000	154 500	0	2 500	2 800	317 300	5,4	25 588	342 888	4,4
Enerji	245 000	836 000	0	120 625	0	0	1 201 625	20,3	2 582	1 204 207	15,3
Ulaştırma	378 000	773 500	81 100	509 873	0	11 000	1 753 473	29,7	684 173	2 437 646	31,0
Turizm	23 000	0	0	0	2 500	1 500	27 000	0,5	8 683	35 683	0,5
Konut	9 400	0	0	55 675	0	0	65 075	1,1	110 946	176 021	2,2
Eğitim	735 500	600	0	161 887	0	39 000	936 987	15,9	128 938	1 065 925	13,6
Sağlık	162 000	5 000	0	91 940	0	34 200	293 140	5,0	90 161	383 301	4,9
Diğer Hizmetler	438 100	40 000	0	90 000	229 200	25 100	822 400	13,9	804 988	1 627 388	20,7
İktisadi	273 500	40 000	0	25 000	7 600	25 100	371 200	6,3	91 075	462 275	5,9
Sosyal	164 600	0	0	65 000	221 600	0	451 200	7,6	713 913	1 165 113	14,8
Toplam	2 352 000	1 908 600	236 200	1 030 000	234 200	144 000	5 905 000	100,0	1 946 394	7 851 394	100,0
Yüzde Dağılım	39,8	32,3	4,0	17,4	4,0	2,4	100,0				
Yüzde Dağılım	30,0	24,3	3,0	13,1	3,0	1,8	75,2		24,8	100,0	

Kaynak: DPT.

(1) Program.

TABLO: III.10- Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	1998			1999 (1)			2000 (2)		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	248 762	452 977	701 739	445 243	493 727	938 970	716 773	761 253	1 478 026
Madencilik	47 847	130 564	178 411	82 901	192 978	275 879	132 204	240 620	372 824
İmalat	89 516	2 192 385	2 281 901	181 154	2 686 859	2 868 013	342 888	4 288 227	4 631 115
Enerji	547 445	312 601	860 047	655 491	324 027	979 518	1 308 101	500 986	1 809 086
Ulaştırma	1 104 281	1 926 759	3 031 040	1 875 977	2 287 392	4 163 368	2 680 478	3 331 243	6 011 721
Turizm	14 767	354 519	369 286	25 525	638 953	664 479	37 085	1 051 637	1 088 722
Konut	47 448	3 596 990	3 644 438	149 292	5 537 670	5 686 962	176 021	8 956 489	9 132 510
Eğitim	338 631	81 656	420 287	599 625	206 516	806 141	1 066 161	317 534	1 383 694
Sağlık	148 537	344 363	492 900	190 124	383 558	573 682	383 301	519 242	902 543
Diğer Hizmetler	605 547	391 505	997 052	1 042 192	581 500	1 623 692	1 693 382	874 213	2 567 596
TOPLAM	3 192 781	9 784 320	12 977 101	5 247 524	13 333 180	18 580 704	8 536 394	20 841 443	29 377 837

Kaynak: DPT.

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program.

TABLO: III.11- Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı

(Cari Fiyatlarla, Yüzde Dağılım)

	1998			1999 (1)			2000 (2)		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	7,8	4,6	5,4	8,5	3,7	5,1	8,4	3,7	5,0
Madencilik	1,5	1,3	1,4	1,6	1,4	1,5	1,5	1,2	1,3
İmalat	2,8	22,4	17,6	3,5	20,2	15,4	4,0	20,6	15,8
Enerji	17,1	3,2	6,6	12,5	2,4	5,3	15,3	2,4	6,2
Ulaştırma	34,6	19,7	23,4	35,7	17,2	22,4	31,4	16,0	20,5
Turizm	0,5	3,6	2,8	0,5	4,8	3,6	0,4	5,0	3,7
Konut	1,5	36,8	28,1	2,8	41,5	30,6	2,1	43,0	31,1
Eğitim	10,6	0,8	3,2	11,4	1,5	4,3	12,5	1,5	4,7
Sağlık	4,7	3,5	3,8	3,6	2,9	3,1	4,5	2,5	3,1
Diğer Hizme.	19,0	4,0	7,7	19,9	4,4	8,7	19,8	4,2	8,7
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: DPT

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

C. KAMU YATIRIMLARI UYGULAMASI

1999 yılında kamu yatırım tahsislerinin daha çok ekonomik ve sosyal altyapıyı geliştirme yönünde yapılmasına devam edilmiştir.

Sektörel öncelikler açısından, GAP başta olmak üzere eğitim, sağlık, enerji, sulama, içmesuyu, kanalizasyon ve arıtma sistemleri, organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi siteleri yatırımlarına ağırlık verilmiştir.

Bölgesel öncelikler açısından, başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri ile Kalkınmada Öncelikli Yörelere olmak üzere geri kalmış bölgelerin kalkınmasına hız kazandıran ekonomik ve sosyal altyapı yatırımları ile istihdam ağırlıklı projelere öncelik verilmiştir.

1999 yılında, devam eden projelerden yıl içinde bitirilmesi muhtemel veya uygulamasında önemli aşama kaydedilmiş, dış kredisi sağlanmış ve diğer projelerle bağlantılı veya eşzamanlı olarak yürütülmesi önem taşıyan, ülkemiz açısından kritik önemi olan projelere öncelik verilmiştir.

1999 Yılı Yatırım Programı, geçici bütçe uygulaması sebebiyle ancak 10 Temmuz 1999 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girebilmiştir. Yatırımcı kamu kuruluşları 1998 Yılı Yatırım Programında yer alan projeleri ile yıl içinde programa alınan projelerini bu tarihten önce, 1998 yılı başlangıç ödeneklerinin aylar itibarıyla, her ay için yüzde 10'u hesabıyla bulunan miktarına kadar harcama yapma yetkisiyle yürütmüşlerdir.

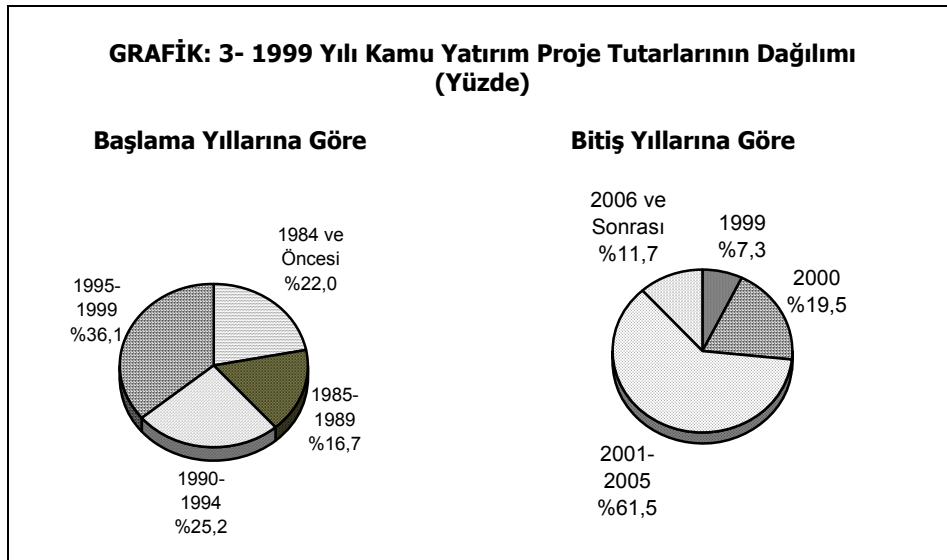
1999 yılında yatırımcı kamu kuruluşlarına, toplam yatırım ödeneği tekliflerinin yüzde 22,6'sı oranında yatırım tahsisi yapılabilmektedir. Çok yüksek boyutlara ulaşan kamu kesimi açıkları, finansman zorlukları ve kamu harcamalarında tasarruf gereği dolayısıyla, yıllar itibarıyla kamu yatırımları için tahsis/teklif oranının düştüğü gözlenmektedir. Söz konusu oran 1990 yılında yüzde 67,8 seviyesinde iken 1995 yılında yüzde 26,2, 1999 yılında ise yüzde 22,6 seviyesine kadar düşmüş, 2000 yılı yatırımları için yüzde 24,5 olarak gerçekleşmiştir.

1999 Yılı Yatırım Programında, bütçe dışı fonlar ve mahalli idareler hariç olmak üzere, 5.458 projeye 3.560 trilyon lira ödenek tahsis edilmiştir. Söz konusu tahsis içinde

yüzde 29,7'lik pay ile ulaştırma-haberleşme sektörü ilk sırayı almış, bunu enerji yüzde 20,1, eğitim yüzde 15,9, hizmetler yüzde 13,7 ve tarım yüzde 6,8 ile izlemiş, sağlık sektörünün payı ise yüzde 4,9 olmuştur. Madencilik, imalat, turizm ve konut sektörlerinin toplam payı ise yüzde 9,1 olmuştur.

1999 Yılı Yatırım Programında yer alan projelerin toplam maliyeti 1999 yılı fiyatlarıyla 57.126 trilyon liradır. Bunlardan 273 proje 1984 ve öncesinde, 328 proje 1985-89 döneminde, 1.402 proje 1990-94 döneminde, 3.455 proje ise 1995-99 döneminde başlatılmıştır. Bu projelerin toplam proje stoku içindeki payları sırasıyla yüzde 22,0, yüzde 16,7, yüzde 25,2 ve yüzde 36,1'dir

1999 Yılı Yatırım Programında yer alan 5.458 adet projenin 1.840 adedi 1999 yılında, 2.156 adedi 2000 yılında, 1.442 adedi 2001-2005 döneminde, 20 adedi ise 2006 ve sonrasında tamamlanması programlanan projeler olup, bunların toplam proje stoku

indeki payları sırasıyla yüzde 7,3, yüzde 19,5, yüzde 61,5 ve yüzde 11,7'dir.

1999 Yılı Yatırım Programı verilerine göre, 57.126 trilyon lira tutarındaki 5.458 proje için başlangıçtan 1998 yılı sonuna kadar yapılan kümülatif harcama tutarı 17.380 trilyon liradır. Böylece, tamamlanmak üzere kalan proje stoku büyüklüğü 39.746 trilyon lira olmaktadır. Bu durumda, kamu yatırımları için sonraki yıllarda da 1999 yılı düzeyinde ödenek ayrılması ve programa yeni proje alınmaması varsayımıyla, mevcut stokun tamamen bitirilebilmesi 11,2 yıl alacaktır. 1994-1999 dönemi göz önüne alındığında, kamu yatırımlarına tahsis edilen ödeneğin toplam proje tutarı büyüklüğüne oranının 1994'de yüzde 10,2 iken 1996 yılında yüzde 5,7'ye kadar gerilediği, bu yıldan itibaren tekrar artarak 1998 yılında yüzde 6,3'e ulaştığı, 1999 yılında ise yüzde 6,2 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

1999 yılının ilk altı ayında, mahalli idareler ve yatırım işçiliği hariç olmak üzere, 974 trilyon lira kamu yatırım harcaması yapılmış ve böylece program ödeneğine göre yüzde 27,3, haziran sonu revize ödeneğe göre yüzde 25,2 oranında nakdi gerçekleşme sağlanmıştır.

17 Ağustos 1999 tarihinde Marmara Bölgesinde yaşanan deprem felaketi sonrasında, deprem hasarlarını telafi etmeye yönelik olarak mevcut kaynakları bu bölgedeki projelere yönlendirecek tedbirler alınmıştır. Bu çerçevede, ülke genelinde dış proje kredisi ile yürütülen projeler hariç tutulmak üzere henüz ihalesi yapılmamış projelerden deprem bölgesi dışındakilerin ertelenmesini, ancak çok acil ve zaruret arzeden projelerin Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının uygun görüşü alınmak suretiyle ihale edilebilmesini, kuruluşların bu suretle tasarruf edecekleri kaynakları depremden zarar gören bölgenin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik projelerine aktarmalarını sağlayacak genelgeler çıkarılmıştır.

TABLO: III.12-1999 Yılı Yatırım Programında Yer Alan Projelerin Başlama Yıllarına Göre Dağılımı (1)

(1999 Yılı Fiyatlarıyla, Milyar TL)

Başlama Yılı	Proje Sayısı	Proje Tutarı	1999 Yılı		Yüzde Pay		
			Program Ödeneği	Haz.Sonu Rev.Öd.	Proje Tutarı	Program Ödeneği	Haz.Sonu Rev.Öd.
1984 ve Öncesi	273	12.554.723	357.142	379.628	22,0	10,0	9,8
1985	73	2.111.480	168.555	169.798	3,7	4,7	4,4
1986	88	5.141.398	283.284	290.293	9,0	8,0	7,5
1987	55	753.564	85.645	88.596	1,3	2,4	2,3
1988	61	377.635	29.333	30.137	0,7	0,8	0,8
1989	51	1.172.302	143.901	143.536	2,1	4,0	3,7
1990	150	1.595.588	58.889	121.135	2,8	1,7	3,1
1991	231	3.407.554	189.200	191.232	6,0	5,3	4,9
1992	184	958.259	75.330	76.348	1,7	2,1	2,0
1993	263	5.977.208	209.977	220.809	10,5	5,9	5,7
1994	574	2.444.476	181.535	186.886	4,3	5,1	4,8
1995	555	3.202.056	211.666	212.614	5,6	5,9	5,5
1996	352	4.206.787	291.090	290.903	7,4	8,2	7,5
1997	581	6.898.137	156.898	341.632	12,1	4,4	8,8
1998	804	4.170.222	339.866	345.931	7,3	9,5	8,9
1999	1.163	2.154.220	777.689	779.149	3,8	21,8	20,1
TOPLAM	5.458	57.125.608	3.560.000	3.868.626	100,0	100,0	100,0

(1) Mahalli idare yatırımları ile Yatırım Programında toplam dış tutulan yatırımlar hariçtir.

TABLO: III.13-1999 Yılı Yatırım Programında Yer Alan Projelerin Bitiş Yıllarına Göre Dağılımı (1)

(1999 Yılı Fiyatlarıyla, Milyar TL)

Bitiş Yılı	Proje Sayısı	Proje Tutarı	1999 Yılı		Yüzde Pay		
			Program Ödeneği	Haz. Son. Rev. Öd.	Proje Tutarı	Prog. Öden.	Haz. Son. Rev. Öd.
1999	1.840	4.160.615	1.299.199	1.311.851	7,3	36,5	33,9
2000	2.156	11.142.334	944.102	1.012.147	19,5	26,5	26,2
2001	786	7.831.265	428.096	440.007	13,7	12,0	11,4
2002	366	9.716.232	330.243	538.431	17,0	9,3	13,9
2003	213	7.924.265	319.607	326.148	13,9	9,0	8,4
2004	47	4.240.146	130.256	133.137	7,4	3,7	3,4
2005	30	5.405.882	54.543	54.995	9,5	1,5	1,4
2006 ve Sonrası	20	6.704.868	53.954	51.911	11,7	1,5	1,3
TOPLAM	5.458	57.125.608	3.560.000	3.868.626	100,0	100,0	100,0

(1) Mahalli idare yatırımları ile Yatırım Programında toplam dış tutulan yatırımlar hariçtir

D. TEŞVİK UYGULAMALARI**a) Yatırım Teşvikleri**

1998 yılında teşvik belgesine bağlanan yatırımlar içinde tarım sektörü yüzde 2,1, madencilik sektörü yüzde 2,2, imalat sektörü yüzde 48,9, enerji sektörü yüzde 5,0 ve hizmetler sektörü yüzde 41,8 oranında pay almıştır. 1999 yılının Ocak-Eylül döneminde 1998 yılının aynı dönemine göre hizmetler sektörü dışındaki bütün sektörlerin payları düşmüştür. Bu dönemde toplam içindeki paylar, tarım sektöründe yüzde 1,6, madencilik sektöründe yüzde 1,2, imalat sektöründe yüzde 41,6, enerji sektöründe yüzde 4,6, hizmetler sektöründe ise yüzde 51,0 olarak gerçekleşmiştir.

TABLO: III.14- Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)

Sektörler	1997		1998		1999(1)	
	Belge Sayısı	Proje Tutarı	Belge Sayısı	Proje Tutarı	Belge Sayısı	Proje Tutarı
Tarım	107	26 276	145	85 299	79	55 709
Madencilik	140	53 786	135	88 395	70	43 047
İmalat	3 180	2 034 412	2469	1 960 458	1 237	1 456 495
Enerji	75	229 235	46	200 319	40	160 862
Hizmetler	1 642	908 836	1496	1 678 097	853	1 786 035
TOPLAM	5 144	3 252 545	4291	4 012 568	2 279	3 502 149

(1) Ocak-Eylül Dönemi

TABLO: III.15- Yatırım Teşvik Belgelerinin Mahiyetlerine Göre Dağılımı

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)

Mahiyet	1997		1998		1999 (1)	
	Belge Sayısı	Proje Tutarı	Belge Sayısı	Proje Tutarı	Belge Sayısı	Proje Tutarı
Komple Yeni Yat.	3 457	2 592 532	2739	3 018 269	1370	2 373 450
Tevsii	755	381 277	870	569 288	477	519 431
Tamamlama	48	33 613	54	35 074	43	104 189
Modernizasyon	153	55 970	104	99 739	100	165 695
Darboğaz Gid.	66	24 803	35	23 169	28	39 709
Yenileme ve Rest.	240	65 525	71	57 993	89	144 959
Kalite Düzeltme	27	3 899	17	5 864	17	9 960
Entegrasyon	17	11 519	28	23 038	27	32 635
Nakil	8	1 425	1	3 600	0	0
Finansal Kiralama	366	69 368	364	99 177	121	45 011
Devir	1	445	0	0	0	0
ARGE	2	176	3	903	0	0
Çevre Koruma	0	0	0	0	1	459
Yap İşlet Devret	3	6 136	5	76 454	6	66 650
Altyapı	1	5 857	0	0	0	0
TOPLAM	5 144	3 252 545	4 291	4 012 568	2 279	3 502 149

(1) Ocak-Eylül Dönemi

Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki teşvik belgeli yatırımların 1998 yılında toplam teşvik belgeli yatırımlar içinde yüzde 20,5 olan payı 1999 yılının ilk dokuz aylık döneminde yüzde 15,2'ye düşmüştür.

1999 yılının ilk dokuz aylık döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre, Kalkınmada Öncelikli Yörelere teşvik belgesine bağlanan yatırımlar içinde hizmetler

sektörü hariç diğer sektörlerin payları düşerken tarım sektörünün payı değişmemiştir. 1998 yılının Ocak-Eylül döneminde, imalat sanayiinin toplam içindeki payı yüzde 49,3 iken, 1999 yılının aynı döneminde yüzde 44,7'ye gerilemiştir.

1998 yılında teşvik belgesine bağlanan yatırımlar içinde en yüksek payı yüzde 39,6 ile Marmara Bölgesi alırken, Ege Bölgesi yüzde 16,4, İç Anadolu Bölgesi yüzde 13,1 ve Akdeniz Bölgesi yüzde 9,3, oranında pay almıştır. 1999 yılının Ocak-Eylül döneminde de Marmara Bölgesi yüzde 39,5 oranı ile en yüksek olan payını korurken, İç Anadolu Bölgesi yüzde 15,3, Ege Bölgesi yüzde 12,0, Akdeniz Bölgesi ise yüzde 6,4 oranında paya sahip olmuştur.

1998 yılında teşvik belgesine bağlanan yatırımlar içinde komple yeni yatırımlar yüzde 75,2, tevsii yatırımları ise yüzde 14,2 ile en yüksek payları alırken, 1999 yılının ilk dokuz aylık döneminde komple yeni yatırımların payı yüzde 67,8'e gerilerken, tevsii yatırımlarının payı yüzde 14,8'e çıkmıştır.

4. ÖDEMELER DENGESİ

A. DIŞ Dengeyi ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Dünya ekonomisinde, krizler sonrasında yaşanan durgunluk büyük ölçüde sona ermiş ve krize yakalanan ülkelerin çoğunda ekonomik canlanma başlamıştır. Nitekim, Asya krizine yakalanan ülkeler için IMF'nin Mayıs 1999 tarihinde yaptığı büyüme tahminleri önemli ölçüde yukarı doğru revize edilmiştir. Japonya'da da 1997-1998 yıllarındaki daralmadan sonra 1999 yılının ilk yarısında belirgin bir ekonomik canlanma gözlenmektedir. Rusya ve Brezilya'da ise daralmanın boyutları beklenenden daha sınırlı kalmıştır.

Krizden etkilenen gelişmekte olan ülkelerin çoğunda finansal piyasalarda güvenin yeniden sağlanmaya başlaması faiz oranları üzerindeki baskıları azaltarak ekonomik canlanmaya olumlu etki etmektedir. Diğer yandan, petrol ve hammadde fiyatlarının yükselmesi sonucunda hammadde ihracatçısı ülkelerin gelirlerinde artış sağlanması beklenmektedir. Avrupa Birliğinde büyümenin beklentiler doğrultusunda hızlandığı, ABD'de ise fiyat ve ücret baskısı artmakla beraber yüksek oranlı büyümenin devam ettiği görülmektedir. Bu çerçevede, IMF tarafından dünya ekonomisi için Mayıs 1999 tarihinde yapılan tahminler, Eylül ayında yukarı doğru revize edilmiş ve dünya ekonomisinin 1999 yılında yüzde 3,0 oranında büyüyeceği öngörülmüştür. 2000 yılında dünya ekonomisinin yüzde 3,5 oranında büyüyeceği tahmin edilmektedir.

Türkiye'nin ihrac pazarlarındaki büyüme açısından önem taşıyan Avrupa Birliği Ülkeleri ve Rusya'da 2000 yılında büyüme oranında artış gerçekleşmesi ihracatımıza olumlu etki edecek unsurlardır. Batı Avrupa Ülkelerinde 1998 yılının ikinci yarısında önemli ölçüde yavaşlayan büyüme, son aylarda hızlanmıştır. Bu gelişmede dış ekonomik ortamın iyileşmesi, iş dünyasında olumlu beklentilerin artması, Avrupa Merkez Bankasının faiz oranlarını 1999 yılı Nisan ayında 50 baz puan indirmesi ve Euro'nun 1999 yılının başından bu yana dolar karşısında yüzde 10 oranında değer kaybetmesi etkili olmuştur. Avrupa Birliği Ülkelerinde büyümenin 1999 ve 2000 yılları için sırasıyla yüzde 2,0 ve yüzde 2,7 oranında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

OECD tahminlerine göre, ihracatımızın önemli bir kısmının yöneldiği OECD Bölgesinde ise 1998 yılında yüzde 2,2 olan üretim artış hızının 1999 ve 2000 yıllarında yüzde 2,8'e yükselmesi beklenmektedir. 2000 yılında Amerika'da beklenen ekonomik yavaşlamanın, Avrupa Birliği Ülkeleri ve Japonya'da büyüme hızında sağlanacak artışlarla

telafl edileceği ve OECD Bölgesinde büyüme hızında artış sağlanacağı tahmin edilmektedir.

1998 yılının ikinci yarısında önemli ölçüde daralma gerçekleşen Rusya'da, IMF tahminlerine göre, 1999 yılında büyüme olmayacağı, 2000 yılında ise yüzde 2,0 oranında büyüme gerçekleşmesi beklenmektedir.

Dünya ekonomisindeki canlanma ticaret hacmindeki artışa da yansımaktadır. Nitekim, 1998 ve 1999 yıllarında önemli ölçüde yavaşlayan Dünya ticaret hacmi artış hızının, 2000 yılında yüzde 6,2 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir.

Avrupa Birliği Ülkelerinde 1998 yılında yüzde 6,8 olan reel ihracat artış hızının 1999 ve 2000 yıllarında sırasıyla yüzde 2,9 ve yüzde 6,1 olacağı; 1998 yılında yüzde 9,7 olan reel ithalat artış hızının ise 1999 ve 2000 yıllarında sırasıyla yüzde 4,8 ve yüzde 5,8 olacağı beklenmektedir.

OECD tarafından yapılan tahminlere göre 1998 yılında yüzde 7,5 olan Türkiye'nin ihracat pazarındaki büyüme hızının 1999 yılında yüzde 3,4'e yavaşlaması, 2000 yılında ise yüzde 6,0'ya yükselmesi beklenmektedir.

Diğer yandan Türkiye'nin G-20 oluşumu içinde yer alması, küresel ekonomide yaşanabilecek olası bir krizin önlenmesi, küreselleşmenin faydalarını daha yüksek gelir ve refah seviyesine dönüştürerek genel faydanın artırılması, herhangi bir ülke veya bölgedeki ekonomik bunalım ortamında daha hızlı korunması ve mücadele politikalarının belirlenmesi sürecinde rol alması ekonomimizin ve özeld e ihracatımızın daha istikrarlı bir seyir izlemesine yardımcı olacaktır.

1998 ve 1999 yıllarında dış ticaret fiyatlarındaki değişmeler de dış ticaret büyüklükleri üzerinde etkili olmuştur. Bu kapsamda, uluslararası piyasalarda ABD dolarının değer kazanması, dolar cinsinden ifade edilen dış ticaret fiyatlarının düşmesine neden olmaktadır. Diğer taraftan, özellikle Asya krizi sonrası yaşanan talep daralması da Türkiye'nin ihracat ve ithalat fiyatlarının düşüşünde etkili olmuştur.

1999 yılında bir önceki yıla göre ihracat fiyatlarının yüzde 3,5, ithalat fiyatlarının ise yüzde 6,9 oranında düşmesi beklenmektedir. 2000 yılında bir önceki yıla göre ihracat fiyatlarının yüzde 1,5, ithalat fiyatlarının yüzde 1,4 oranında yükselmesi beklenmektedir. Diğer taraftan 1999 yılında 15,8 \$/varil olması beklenen ham petrol fiyatlarının, 2000 yılında yüzde 13,9 oranında artarak ortalama 18,0 \$/varil olacağı öngörülmektedir.

1999 yılında döviz kuru politikasında dış dengeyi olumsuz yönde etkileyecek bir eğilim gözlenmemiştir. Ancak, 1997 ve 1998 yıllarında paralarını önemli ölçüde devalüe eden ülkelere karşı rekabet gücünde ortaya çıkan gerileme, dolar cinsinden birim ücretlerdeki artış ve finansman maliyetlerinin yüksekliği, ihracat üzerinde olumsuz etkiye bulunmaktadır.

Yurtiçi üretim ve talep gelişmeleri dış dengeyi önemli ölçüde etkilemektedir. Bu kapsamda 1999 yılının ilk yarısında üretim ve talepte gözlenen daralma ithalatın gerilemesinde ve bu suretle dış ticaret açığının azalmasında etkili olmuştur. 2000 yılında gerek üretim gerekse talepte beklenen canlanma dış ticaret açığını artırıcı yönde etkili olacaktır.

TABLO: III.16- Dış Ticaret Dengesini Etkileyen Faktörlerdeki Gelişmeler

(Yüzde Değişme)

	1998	1999 (1)	2000 (2)
Dünya Üretimi	2,5	3,0	3,5
Dünya Ticaret Hacmi	3,9	3,9	6,2
Türkiye İhracat Pazar Büyümesi	7,5	3,4	6,0
İhracat Fiyatları	-4,0	-3,5	1,5
İthalat Fiyatları	-4,1	-6,9	1,4
Petrol (\$/varil)	12,0	15,8	18,0
Petrol (% değişme)	-35,3	31,6	13,9
Petrol Dışı	-1,9	-8,7	0,6
GSMH Büyümesi	3,8	-2,5	5,5
Sanayi Büyümesi	1,8	-0,9	6,0
Yurtiçi Talep Büyümesi	0,5	0,7	6,5
Cari İhracat (*)	2,7	-3,6	8,7
Cari İthalat	-5,4	-12,5	14,4
Reel İhracat (*)	7,0	-0,1	7,0
Reel İthalat	-1,4	-6,0	12,8

Kaynak: DPT, IMF, OECD

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Projeksiyon

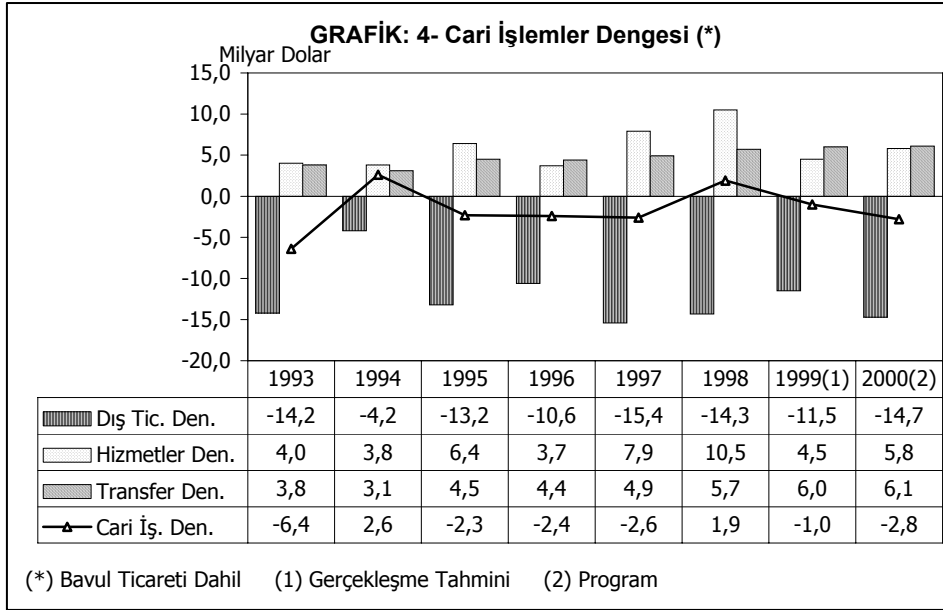
(*) Bavul Ticareti Hariç

B. CARİ İŞLEMLER DENGESİ

1999 yılı Ocak-Ağustos döneminde dış ticaret açığı bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 37,0 oranında azalarak 8,5 milyar dolar olmuştur. Bu dönemde dış ticaret açığındaki düşüş, ithalatın belirgin bir şekilde azalmasından kaynaklanmıştır. Dış ticaret açığındaki bu düşüşün etkisiyle Ocak-Temmuz döneminde cari işlemler açığı bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 80,6 oranında azalarak 339 milyon dolar seviyesinde gerçekleşmiştir.

1999 yılı sonunda ihracatın yüzde 3,6 oranında azalarak 26,0 milyar dolar, ithalatın ise yüzde 12,5 oranında azalarak 40,2 milyar dolar olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Böylece, 1998 yılında yüzde 58,7 olan ihracatın ithalatı karşılama oranının, 1999 yılında yüzde 64,7'ye yükselmesi, 1998 yılında 14,3 milyar dolar olan dış ticaret açığının ise (ödemeler dengesinde yer aldığı şekliyle) 1999 yılında 11,5 milyar dolara düşmesi beklenmektedir. Bu çerçevede, 1999 yılında cari işlemler açığının 1,0 milyar dolar civarında olması öngörülmektedir.

2000 yılında ihracatın 28,3 milyar dolar, ithalatın ise 46,0 milyar dolar düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bu çerçevede dış ticaret açığının 14,7 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmesi, cari işlemler dengesinin 2,8 milyar dolar açıkla sonuçlanması öngörülmektedir.

a) İhracattaki Gelişmeler

1999 yılı Ocak-Ağustos döneminde ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 7,1 oranında gerilemiş ve 16,5 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde imalat sanayi ürünleri ihracatında yüzde 6,8, tarım ürünleri ihracatında yüzde 10,7, madencilik ve taşocaklığı ürünleri ihracatında ise yüzde 11,3 oranında azalma kaydedilmiştir.

1999 yılı Ocak-Ağustos döneminde, en önemli ihraç pazarımız olan OECD Ülkelerine yönelik ihracat yüzde 1,3 oranında artmış, OECD Ülkelerinin toplam ihracat içindeki payı 5,7 puan artarak yüzde 67,8'e yükselmiştir. Bu artış esas olarak Avrupa Birliği Ülkelerine yapılan ihracattaki yükselmeden kaynaklanmıştır. Aynı dönemde diğer OECD Ülkelerinin payında 0,6 puan, OECD üyesi olmayan Asya ülkelerinin payında 0,4 puan ve Orta Doğu Ülkelerinin payında 0,7 puan yükselme olurken, Bağımsız Devletler Topluluğunun payında 6,4 puan düşüş olmuştur. 1998 yılı başında Rusya Federasyonu ekonomisinde ortaya çıkan krizin etkisiyle, 1999 yılında bu ülkeye yapılan ihracatımız büyük ölçüde gerilemiştir. 1999 yılı Ocak-Ağustos döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre Rusya Federasyonu'na yapılan ihracat yüzde 70,0 oranında azalmıştır.

İhracatçı Birliklerinin kayıtlarına göre 1999 yılı Ocak-Ekim döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre ihracattaki daralma yüzde 4,7 olmuştur. Bu dönemde, özellikle otomotiv, maden sanayi, zeytin ve zeytinyağı ürünleri ihracatında artışlar sağlanmıştır.

Merkez Bankası verilerine göre 1999 yılı Ocak-Temmuz döneminde bavul ticareti bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 58,3 oranında azalarak 1,0 milyar dolara düşmüştür.

1999 yılının tamamında bavul ticareti hariç ihracatın bir önceki yıla göre yüzde 3,6 oranında azalarak 26,0 milyar dolar seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 1999 yılında bavul ticaretinin 1,8 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. Böylece bavul ticareti dahil ihracat 27,8 milyar dolar olmaktadır. 1999 yılında ihracat fiyatlarında

yüzde 3,5 oranındaki düşüş dikkate alındığında bavul ticareti hariç reel ihracattaki daralmanın yüzde 0,1 olacağı tahmin edilmektedir.

2000 yılında bavul ticareti hariç ihracatın bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 8,7 oranında artarak 28,3 milyar dolar seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 2000 yılı için öngörülen 2,1 milyar dolarlık bavul ticareti dikkate alındığında toplam ihracatın 30,3 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Diğer taraftan 2000 yılında ihracat fiyatlarının yüzde 1,5 oranında artması ve böylece bavul ticareti hariç reel ihracat artışının yüzde 7,0 olması beklenmektedir. Krizlerden sonra dünya ekonomisinin toparlanmaya başlamasının ve ihrac pazarlarımızda canlanmanın 2000 yılı ihracatını olumlu yönde etkileyeceği tahmin edilmektedir.

1999 yılında tarım ürünleri ihracatının yüzde 8,9 oranında azalarak 2,5 milyar dolar, madencilik ürünleri ihracatının yüzde 3,8 oranında azalarak 350 milyon dolar, imalat sanayi ürünleri ihracatının yüzde 3,0 oranında azalarak 23,2 milyar dolar olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. 2000 yılında ise tarım ürünleri ihracatının yüzde 5,1 oranında artarak 2,6 milyar dolar, madencilik ürünleri ihracatının yüzde 8,6 oranında artarak 380 milyon dolar, imalat sanayi ürünleri ihracatının ise yüzde 9,0 oranında artarak 25,3 milyar dolar olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

1998 yılında yüzde 13,2 olarak gerçekleşen bavul ticareti hariç ihracatın GSMH'ya oranının, 1999 ve 2000 yıllarında yüzde 13,0 seviyesinde olacağı tahmin edilmektedir.

TABLO: III.17- İhracatın Sektörel Dağılımı (*)

	Milyon Dolar			Yüzde Pay			Yüzde Değiş.	
	1998	1999 (1)	2000 (2)	1998	1999 (1)	2000 (2)	1999/ 1998	2000/ 1999
TOPLAM İHRACAT	26 974	26 000	28 250	100,0	100,0	100,0	-3,6	8,7
Tarım, Ormanlık ve Balıkçılık	2 717	2 475	2 600	10,1	9,5	9,2	-8,9	5,1
Madencilik ve Taş Ocaklığı	364	350	380	1,3	1,3	1,3	-3,8	8,6
İmalat Sanayii	23 873	23 160	25 250	88,5	89,1	89,4	-3,0	9,0
Diğer	20	15	20	0,1	0,1	0,1	-24,8	33,3

(*) ISIC Revize 3 sınıflandırmasına göre, bavul ticareti hariç

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

b) İthalattaki Gelişmeler

1999 yılı Ocak-Ağustos döneminde ithalat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 20,0 oranında azalarak 25,0 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde ara malları ithalatı yüzde 19,4, sermaye malları ithalatı yüzde 25,1, tüketim malları ithalatı ise yüzde 15,3 oranında gerilemiştir. Ham petrol ithalatı ise yüzde 18,6 oranında artmıştır.

Aynı dönem itibarıyla imalat sanayi ürünleri ithalatı yüzde 21,8, tarım ve ormancılık ürünleri ithalatı yüzde 22,8 oranında azalırken madencilik ürünleri ithalatı yüzde 0,3 oranında artmıştır.

1999 yılı Ocak-Ağustos döneminde, Avrupa Birliği Ülkelerinden yapılan ithalatın toplam ithalatımız içindeki payı yüzde 51,4'ten yüzde 52,6'ya yükselmiştir. Bu dönemde, OECD üyesi olmayan Asya Ülkelerinin payında 0,2, Bağımsız Devletler Topluluğu'nun payında 0,5 ve Afrika Ülkelerinin payında 0,1 puanlık artış görülürken, Diğer OECD Ülkelerinin payında 2,9 puanlık düşüş gerçekleşmiştir.

Altın ithalatı 1999 yılı Ocak-Temmuz döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 27,7 oranında azalarak 719 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

1999 yılının tamamında toplam ithalatın nominal olarak yüzde 12,5 oranında azalarak 40,2 milyar dolar olması beklenmektedir. Diğer taraftan, ithalat fiyatlarının 1999 yılında yüzde 6,9 oranında gerileyeceği ve böylece reel ithalatın yüzde 6,0 oranında daralacağı tahmin edilmektedir.

1999 yılında sermaye malları ithalatının 8,4 milyar dolar, tüketim malları ithalatının 4,9 milyar dolar, petrol dışı ara malları ithalatının 24,0 milyar dolar ve ham petrol ithalatının 2,5 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir. 1999 yılında altın ithalatının 1,6 milyar dolar olması beklenmektedir.

2000 yılında iç talep ve GSMH'da öngörülen büyümeye paralel olarak ithalatın (CIF) yüzde 14,4 oranında artarak 46,0 milyar dolar seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 2000 yılında ithalat fiyatlarının yüzde 1,4 oranında artması ve böylece reel ithalat artışının yüzde 12,8 olması beklenmektedir.

2000 yılında sermaye malları ithalatının 9,5 milyar dolar, tüketim malları ithalatının 5,6 milyar dolar, petrol dışı ara malları ithalatının 27,4 milyar dolar ve ham petrol ithalatının 3,2 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir. 2000 yılında altın ithalatının 1,9 milyar dolar olması beklenmektedir.

1998 yılında yüzde 22,5 olarak gerçekleşen altın dışı ithalatın (CIF) GSMH'ya oranının, 1999 yılında yüzde 20,1, 2000 yılında ise yüzde 21,1 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

TABLO: III.18- İthalatın Mal Grupları İtibariyle Dağılımı (*)

	Milyon Dolar			Yüzde Pay			Yüzde Değiş.	
	1998	1999	2000	1998	1999	2000	1999/	2000/
		(1)	(2)		(1)	(2)	1998	1999
Sermaye Malları	10 652	8 445	9 500	23,2	21,0	20,7	-20,7	12,5
Tüketim Malları	5 325	4 900	5 550	11,6	12,2	12,1	-8,0	13,3
Ara Malları	29 574	26 500	30 575	64,4	65,9	66,5	-10,4	15,4
Petrol	2 084	2 500	3 175	4,5	6,2	6,9	20,0	27,0
Petrol Dışı	27 490	24 000	27 400	59,9	59,7	59,6	-12,7	14,2
Diğer	370	355	375	0,8	0,9	0,8	-4,1	5,6
TOPLAM	45 921	40 200	46 000	100,0	100,0	100,0	-12,5	14,4

(*) BEC Sınıflamasına Göre (1) Gerçekleşme Tahmini (2) Program

c) Görünmeyen İşlemler

Turizm gelirleri 1999 yılı Ocak-Temmuz döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 32,0 oranında azalarak 2,4 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. DİE tarafından yayınlanan turizm istatistiklerine göre 1999 yılı Ocak-Eylül döneminde geçen yılın aynı dönemine göre gelen turist sayısı yüzde 21,2 oranında azalarak 5,9 milyon kişi olarak gerçekleşmiştir. 1999 yılının tamamında turizm gelirlerinin Marmara Bölgesinde yaşanan depremden de olumsuz etkileneceği ve yüzde 37,3 oranında gerileyerek 4,5 milyar dolar civarında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 2000 yılı turizm gelirlerinin ise 7,2 milyar dolar olması beklenmektedir.

1999 yılında 2,6 milyar dolar seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilen faiz gelirlerinin, 2000 yılında 2,7 milyar dolar seviyesinde olması beklenmektedir.

TABLO: III.19- Ödemeler Dengesi

(Milyon Dolar)

	1998	1999 (1)	2000 (2)
A. Cari İşlemler Dengesi	1871	-1005	-2848
Mal İhracatı (Fob)	31220	28373	30890
İhracat (Fob)	26973	26000	28250
Bavul Ticareti	3689	1835	2050
Transit Ticaret	558	538	590
Mal İthalatı (Fob)	-45552	-39883	-45603
İthalat (Cif)	-45935	-40200	-46000
Altın (Cif)	-1861	-1640	-1850
Transit Ticaret	-514	-453	-515
İthalat Sigortası ve Navlunu	2758	2410	2762
Dış Ticaret Dengesi	-14332	-11510	-14713
Diğer Mal ve Hizmet Gelirleri	25802	20100	23450
Turizm	7177	4500	7200
Faiz	2481	2600	2650
Diğerleri	16144	13000	13600
Diğer Mal ve Hizmet Giderleri	-15326	-15561	-17685
Turizm	-1754	-1550	-1850
Faiz	-4823	-5811	-6435
Diğerleri	-8749	-8200	-9400
Toplam Mal ve Hizmet Dengesi	-3856	-6971	-8948
Özel Karşılıksız Transferler (Gelirler)	5568	5447	5500
İşçi Gelirleri	5356	5300	5300
Diğerleri	212	147	200
Karşılıksız Resmî Transferler (Net)	159	519	600
İşçi Gelirleri	41	53	50
Diğerleri	118	466	550
B. Sermaye Hareketleri (Rezerv Hariç)	773	4088	7611
Doğrudan Yatırımlar (Net)	573	585	2750
Portföy Yatırımları (Net)	-6386	3584	4321
Diğer Uzun Vadeli Sermaye Hareketleri	3985	-1492	140
Kredi Kullanımı	11505	8932	13934
Anapara Geri Ödemesi	-8174	-10882	-14444
Kredi Mektuplu DTH	654	458	650
Kısa Vadeli Sermaye Hareketleri	2601	1411	400
Varlıklar	-1464	-1808	-2530
Verilen Krediler	-261	-579	-390
Bankalar Rezervi	-752	-991	-1900
Diğer Varlıklar	-451	-238	-240
Yükümlülükler	4065	3219	2930
Sağlanan Krediler	1842	4088	2250
Mevduatlar	2223	-869	680
C. Net Hata ve Noksan	-2197	1205	0
D. Denge Kalemleri			
Genel Denge	447	4288	4763
E. Rezervlerdeki Toplam Değişme	-447	-4288	-4763
Uluslararası Para Fonu Nezdindeki Varlıklarımız	-231	203	-90
Uluslararası Para Fonu Kredileri	0	-112	0
Resmî Rezervler	-216	-4379	-4673

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

Faiz ve turizm dışındaki diğer mal ve hizmet gelirleri, 1999 yılı Ocak-Temmuz döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 12,3 oranında azalarak 7,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Diğer mal ve hizmet gelirlerinin 1999 yılının tamamında 13,0 milyar dolar, 2000 yılında ise 13,6 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir.

1999 yılı Ocak-Temmuz döneminde sırasıyla 1,1 milyar dolar ve 3,1 milyar dolar olarak gerçekleşen turizm ve faiz giderlerinin, yılın tamamında 1,6 milyar dolar ve 5,8 milyar dolar olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 2000 yılında turizm giderlerinin 1,9 milyar dolar, faiz giderlerinin ise 6,4 milyar dolar olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

1999 yılı Ocak-Temmuz döneminde 4,7 milyar dolar olarak gerçekleşen faiz ve turizm dışındaki diğer mal ve hizmet giderlerinin yıl sonunda 8,2 milyar dolar, 2000 yılında ise 9,4 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

1999 yılı Ocak-Temmuz döneminde toplam transfer hesabı bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 7,6 oranında artarak 3,2 milyar dolar olmuştur. 1999 yılının tamamında hibeler ve yurtdışı reasürans şirketlerinden sağlanacak sigorta bedellerindeki artışlar sonucunda transfer hesabı fazlasının 6,0 milyar dolar olacağı öngörülmektedir. 2000 yılında ise transfer hesabının 6,1 milyar dolar fazla vereceği tahmin edilmektedir. 1999 ve 2000 yıllarında işçi gelirlerinin 5,3 milyar dolar olması beklenmektedir.

C. SERMAYE HAREKETLERİ

Rezerv hariç sermaye hareketlerinde, 1999 yılı Ocak-Temmuz döneminde 3,7 milyar dolar net giriş gerçekleşmiştir. 1999 yılının tamamında ise 4,1 milyar dolarlık net giriş beklenmektedir. 2000 yılında rezerv hariç sermaye hareketlerinde 7,6 milyar dolarlık net sermaye girişi olacağı tahmin edilmektedir.

1999 yılı Ocak-Temmuz döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 13,6 oranında azalarak 254 milyon dolar düzeyinde gerçekleşen net yabancı sermaye girişinin, 1999 yılı sonunda 585 milyon dolar olacağı tahmin edilmektedir. 2000 yılında ise 2,8 milyar dolar net yabancı sermaye girişi olması beklenmektedir. Net yabancı sermaye girişlerindeki bu yükselmeye, özelleştirme faaliyetlerindeki öngörülen artış ve uluslararası tahkime ilişkin düzenlemelerin enerji, iletişim ve diğer altyapı sektörlerine yönelik yabancı sermaye yatırımları üzerindeki olumlu etkisi belirleyici olacaktır.

1999 yılı Ocak-Temmuz döneminde 2,0 milyar dolarlık net giriş gerçekleşen portföy yatırımlarında, 1999 yılının tamamında 3,6 milyar dolarlık net giriş olması beklenmektedir. 2000 yılında ise portföy yatırımlarında 4,3 milyar dolar net giriş olacağı tahmin edilmektedir.

1999 yılı Ocak-Temmuz döneminde 5,4 milyar dolarlık orta ve uzun vadeli kredi kullanımı olmuştur. Yılın tamamında 8,9 milyar dolarlık orta ve uzun vadeli kredi kullanımı beklenmektedir. 2000 yılında ise orta ve uzun vadeli kredi kullanımlarının 13,9 milyar dolara yükselmesi öngörülmektedir.

1999 yılı Ocak-Temmuz döneminde 6,0 milyar dolar olarak gerçekleşen dış borç ana para ödemelerinin yılın tamamında 10,9 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. 2000 yılında ise dış borç ana para ödemelerinin 14,4 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir.

1999 yılı Ocak-Temmuz döneminde kısa vadeli sermaye hareketlerinde 2,0 milyar dolar net giriş gerçekleşmiştir. 1999 yılının tamamında 1,4 milyar dolarlık net kısa vadeli

sermaye girişi gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 2000 yılında ise net kısa vadeli sermaye girişinin 400 milyon dolara düşeceği öngörülmektedir.

1999 yılı Ocak-Temmuz döneminde Merkez Bankası rezervlerinde 4,9 milyar dolar artış gerçekleşmiştir. 1999 yılının tamamında Merkez Bankası rezervlerindeki artışın 4,4 milyar dolar olması beklenmektedir. 2000 yılında ise Merkez Bankası rezervlerinde 4,7 milyar dolar artış öngörülmektedir.

Dış borç servisinin ihracata ve toplam döviz gelirlerine oranının 1999 yılında sırasıyla yüzde 67,6 ve yüzde 34,9 düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 2000 yılında ise dış borç servisinin ihracata oranının yüzde 75,4, toplam döviz gelirlerine oranının ise yüzde 38,1 olması beklenmektedir.

1998 yılı sonu itibarıyla dış borç stoku 104,0 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 1999 yılı Haziran sonu itibarıyla 100,1 milyar dolar olan dış borç stokunun yüzde 27,9'u kısa vadeli dış borçlar, yüzde 71,9'u orta ve uzun vadeli dış borçlardır.

D. YABANCI SERMAYE

1999 yılı Ocak-Eylül döneminde yabancı sermaye izinleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 3,6 oranında artarak 1,3 milyar dolara yükselmiştir. 1980-1999 Eylül sonu dönemi itibarıyla yabancı sermaye izinleri toplamı 25,1 milyar dolara ulaşmıştır.

1999 yılı Ocak-Eylül döneminde verilen yabancı sermaye izinlerinin içinde imalat sektörü yüzde 73,3, hizmetler sektörü yüzde 26,0, tarım sektörü yüzde 0,4 ve madencilik sektörü yüzde 0,3 oranında bir paya sahiptir.

TABLO: III.20- Yıllar İtibarıyla İzin Verilen Yabancı Sermaye Miktarının Sektörel Dağılımı ve Fiili Girişler

	İzin Verilen Yabancı Sermaye Miktarı					Girişler
	İmalat	Tarım	Madencilik	Hizmetler	Toplam	
1980	89	0	0	8	97	35
1981	247	1	1	89	338	141
1982	99	1	2	65	167	103
1983	89	0	0	14	103	87
1984	186	6	0	79	271	162
1985	143	6	4	81	234	158
1986	193	17	1	153	364	170
1987	294	13	1	347	655	239
1988	491	27	6	297	821	488
1989	950	9	12	541	1 512	855
1990	1 214	66	47	534	1 861	1 005
1991	1 095	22	40	810	1 967	1 041
1992	1 274	34	19	493	1 820	1 242
1993	1 569	21	11	462	2 063	1 016
1994	1 107	28	6	336	1 478	830
1995	1 996	32	61	849	2 938	1 127
1996	641	64	9	3 124	3 837	964
1997	872	12	27	767	1 678	1 032
1998	1 018	6	14	610	1 646	976
1999	928	5	4	329	1 266 (1)	527 (2)
TOPLAM	14 495	371	264	9 988	25 118	12 188

(1) Eylül sonu itibarıyla

(2) Temmuz sonu itibarıyla

İzin verilen yabancı sermaye yatırımlarında imalat sanayi sektörleri içerisinde, taşıt araçları imalatı yüzde 28, kimya yüzde 18, lastik yüzde 12 ve elektrik-elektronik yüzde 6, hizmetler sektörü içinde haberleşme yüzde 20, yatırım finansmanı yüzde 11 ve inşaat taahhüt hizmetleri yüzde 9 paya sahiptir.

TABLO: III.21- Yabancı Sermaye İzinlerinin Ülkelere Göre Dağılımı

(Milyon Dolar)

	1997		1998		1999 (1)	
	İzin Verilen Yabancı Sermaye	Yüzde Dağılım	İzin Verilen Yabancı Sermaye	Yüzde Dağılım	İzin Verilen Yabancı Sermaye	Yüzde Dağılım
I. OECD Ülkeleri	1410	84,0	1562	94,9	1182	93,4
A. AT Ülkeleri	1030	61,4	1085	65,9	848	67,0
-Almanya	282	16,8	330	20,0	298	23,5
-Belçika-						
Lüksemburg	31	1,8	42	2,5	53	4,2
-Danimarka	14	0,8	4	0,3	1	0,1
-Fransa	104	6,2	135	8,2	55	4,4
-Hollanda	206	12,3	352	21,4	209	16,5
-İngiltere	122	7,3	44	2,7	63	5,0
-İrlanda	36	2,2	12	0,7	1	0,1
-İtalya	125	7,4	129	7,8	57	4,5
-Yunanistan	2	0,1	0	0,0	2	0,1
-İspanya	3	0,2	9	0,6	28	2,2
-Portekiz	0	0,0	0	0,0	0	0,0
-Avusturya	8	0,5	6	0,4	5	0,4
B. Diğer OECD Ülkeleri	380	22,6	477	29,0	334	26,4
-ABD	174	10,4	297	18,1	288	22,8
-Japonya	127	7,5	18	1,1	14	1,1
-İsviçre	50	3,0	102	6,2	15	1,2
-Diğerleri	28	1,7	61	3,7	16	1,3
II. İslam Ülkeleri	56	3,4	57	3,5	25	2,0
A. Orta-Doğu	47	2,8	53	3,2	24	1,9
-İran	10	0,6	5	0,3	1	0,1
-İrak	3	0,2	3	0,2	1	0,1
-S. Arabistan	10	0,6	17	1,0	14	1,1
-Kuveyt	1	0,0	0	0,0	0	0,0
-Lübnan	3	0,2	0	0,0	1	0,1
-Suriye	5	0,3	1	0,0	2	0,1
-Ürdün	1	0,0	0	0,0	1	0,1
-Bahreyn	4	0,3	25	1,5	0	0,0
-Katar	0	0,0	0	0,0	0	0,0
-KKTC	9	0,5	0	0,0	3	0,3
-İKB	1	0,1	0	0,0	0	0,0
-BAE	1	0,0	0	0,0	0	0,0
-Yemen	1	0,0	0	0,0	0	0,0
B. Kuzey Afrika	7	0,4	0	0,0	0	0,0
-Libya	4	0,3	0	0,0	0	0,0
-Mısır	3	0,2	0	0,0	0	0,0
-Tunus	0	0,0	0	0,0	0	0,0
C. Diğer İslam Ülkeleri	2	0,1	3	0,2	1	0,0
III. Diğer Ülkeler	212	12,6	27	1,6	59	4,7
TOPLAM	1678	100,0	1646	100,0	1266	100,0

(1) Eylül sonu itibariyle

1999 yılının ilk dokuz aylık döneminde verilen izinlerin yatırımcı ülkelere göre dağılımı, geçmiş yıllarda gözlenen genel eğilimi yansıtmaktadır. Bu dönemde verilen izinlerin yüzde 93'ü OECD üyesi ülkelerin yatırımcılarına aittir. Toplam izinler içinde AB üyesi ülkelerin yatırımcılarının payı yüzde 67 düzeyinde olmuştur. Yatırımcı ülkeler arasında en büyük pay yüzde 23 ile Almanya ve ABD'ye aittir. Bu ülkeleri sırasıyla Hollanda yüzde 16 ve İngiltere yüzde 4 takip etmektedir.

1999 yılının ilk dokuz ayında izin verilen yabancı sermayenin içinde, tevsii ve iştirak yatırım türleri en yüksek paya sahiptir.

TABLO: III.22- Türkiye'de Faaliyette Bulunan Yabancı Sermayeli Kuruluşların Sektörel Dağılımı (1)

(Milyar TL)

Sektörler	Firma Sayısı	Mevcut Yabancı Sermaye	Toplam İçindeki Pay	Şirketlerin Toplam Sermayesi	Toplam İçindeki Pay
Tarım	106	2 243	0,3	5 964	37,6
Madencilik	65	8 136	1,1	16 627	48,9
İmalat Sanayii	1 204	348 103	44,7	728 728	47,8
Hizmetler	3 482	419 599	53,9	620 051	67,7
TOPLAM	4 857	778 082	100,0	1 371 370	56,8

(1) 1999 Eylül Sonu İtibariyle.

E. SERBEST BÖLGELER

1999 yılı Ocak-Ağustos döneminde serbest bölgelerden gerçekleştirilen ticaret hacmi 1998 yılının aynı dönemine göre yüzde 1,9 oranında azalarak 4,8 milyar dolara gerilemiştir. 1999 yılı sonu itibariyle işlem hacminin 8,0 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. 1998 yılında serbest bölgeler ticaret hacminin, ülkemiz toplam dış ticareti içindeki payı yüzde 10,6 olup, bu payın 1999 yılında içerisinde yüzde 12,1'e çıkacağı tahmin edilmektedir.

1999 yılı Ocak-Ağustos dönemi itibariyle serbest bölgeler ticaret hacminde, Türkiye yüzde 50,9, Avrupa Birliği Ülkeleri yüzde 28,8, diğer OECD Ülkeleri ise yüzde 6,1 oranında paya sahiptir.

1999 yılı Ocak-Ağustos dönemi itibariyle ticaret hacminde, sanayi sektörü yüzde 89,1, tarım sektörü ise yüzde 10,6'lık paya sahiptir.

1999 yılı Ocak-Ağustos döneminde serbest bölgeler ticaret hacminin yüzde 31,5'i İstanbul-Deri, yüzde 27,8'i İstanbul Atatürk Havalimanı, yüzde 19,7'si Mersin ve yüzde 15,1'i Ege Serbest Bölgesinde gerçekleştirilmiştir.

Halen faaliyette bulunan Serbest Bölgelerde 1999 yılı Ağustos ayı sonu itibariyle 372'si yabancı sermayeli, 1.959'u yerli olmak üzere toplam 2.331 firma faaliyet göstermektedir. Bu firmalarda yaklaşık 14.000 kişi istihdam edilmektedir. Halen 17 serbest bölge faaliyette bulunmakta olup, Bakanlar Kurulu Kararı yayımlananlar ve fizibilite çalışmaları devam edenlerle birlikte serbest bölge sayısının 25'i aşacağı öngörülmektedir. Bu kapsamda, Kocaeli, Bursa, Denizli, Şanlıurfa, İpekyolu Vadisi ve MAM Teknopark Serbest Bölgelerinin kurulmasına yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

F. DIŞ TİCARETE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

1999 yılında da, Gümrük Birliğinin etkili ve sağlıklı iŐleyiŐinin sağlanması amacıyla, Türkiye'nin yükümlölükleri doğrultusunda faaliyetler sürdürölmüŐtür.

Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) arasında 1.8.1996 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu Kuran Antlaşmanın Yetki Alanına Giren Ürünlerin Ticareti ile İlgili Anlaşma uyarınca, Türkiye'nin, anlaşmaya konu teşkil eden ürünlerden tahsil edilen gümrük vergilerinin tedricen 3 yılda kaldırılmasına ilişkin yükümlölüğu çerçevesinde, 1999 yılına ilişkin son indirim gerçekleştirilmiştir.

Türkiye, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı (OKK) kapsamında, 1996 yılından itibaren 5 yıllık bir süre içerisinde AT'nin üçüncü ölkelere karşı uygulamakta olduğu tercihli rejimleri üstlenmek durumundadır. Bu çerçevede, İsrail, Macaristan, Romanya, Litvanya, Estonya, Çek ve Slovak Cumhuriyetleri, Letonya, Slovenya, Bulgaristan Polonya, ve Makedonya ile Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA) imzalanmıştır. Bu Anlaşmalardan, İsrail, Romanya, Litvanya, Macaristan, Estonya, Bulgaristan, Çek ve Slovak Cumhuriyetleri ile yapılmış olanlar yürürlüğe konulmuştur. Fas, Tunus, Mısır, Filistin ile görüşmelere başlanmış olup, Ürdün ve Malta'ya da anlaşma taslak metinleri tevdi edilmiş bulunmaktadır. EFTA ölkeleri ile ticari ilişkiler ise, 1992 yılında yürürlüğe giren Türkiye-EFTA Serbest Ticaret Anlaşması ve EFTA üyesi ölkelerle ikili bazda tarım ürünleri ticaretini düzenleyen anlaşmalar çerçevesinde sürdürölmektedir.

Diğer taraftan, Türkiye 1.1.1999 tarihinde, Pan-Avrupa Menşe Kümülasyonu Sistemine dahil olmuştur. Sözkonusu sistemin düzgün olarak iŐletilebilmesini teminen, akdedilmiş bulunan serbest ticaret anlaşmalarının menşe protokollerinde gerekli düzenlemeler yapılmaktadır.

3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanunda, gerek AB mevzuatı, gerek Dünya Ticaret Örgütü yükümlölüklerimizle uyum sağlanabilmesi amacıyla gerekli değişiklikler, 25.7.1999 tarih ve 23766 sayılı T.C. Resmi Gazetede yayımlanan 4412 sayılı Kanun ile gerçekleştirilmiştir.

AB ve EFTA'dan yapılan hububat, süt ve Şeker içeren işlenmiş tarım ürünlerindeki sanayi paylarının tedricen kaldırılması doğrultusunda, Türkiye, 1/95 sayılı OKK'da öngörölen takvim ve oranlara uygun olarak ürün bazında bu alandaki yükümlölüklerini yerine getirmektedir. Bu kapsamda, 1999 yılı İthalat Rejimi ile yapılan son indirimle birlikte işlenmiş tarım ürünlerinde sanayi payı sıfırlanarak hedef tarım payına ulaŐılmıŐtır.

Gümrük birliğinin aksamadan iŐlemesini sağlamak amacıyla, Topluluğun Gümrük Kodunu ve uygulama tüzüğünü esas alan yeni bir Gümrük Kanunu 4 Kasım 1999 tarih ve 23866 sayılı T.C. Resmi Gazetede yayımlanan 4458 sayılı Kanun ile yürürlüğe girmiştir.

Dahilde İŞleme Rejimi kapsamında yapılan ithalatta KDV dahil her türlü vergi ve fon tutarı kadar alınan teminatların oranı, ihracat performansları göz önünde bulundurularak belirlenen ihracatçı firmalar için henüz kapatılmayan ihracat taahhütlerini de kapsayacak şekilde yüzde 10'a düşürölmüŐtür.

Vergi, resim ve harç istisnasından yararlanacak ihracat, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı faaliyetlerin kapsamını genişleten Maliye Bakanlığının 27.12.1998 tarihli Seri 4 Nolu Tebliği'ne paralel 95/7 sayılı İhracatı Teşvik Tebliğinde yapılan değişiklikler, İhracat 99/1 sayılı Tebliğ ile 20.4.1999 tarih ve 23672 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Dahilde İşleme Rejimi kapsamındaki ihracat işlemlerinde gümrük idarelerinde ayniyat tespiti ve ekspertiz raporu aranması uygulanmasına son verilmesine ilişkin İhracat 99/3 sayılı Tebliğ, 30.4.1999 tarih ve 23681 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Belgesiz İhracat Kredilerinin vergi, resim ve harç istisnasından yararlanma süresinin 12 aydan 18 aya çıkarılmasına ilişkin İhracat 99/4 sayılı Tebliğ, 19.8.1999 tarih ve 23791 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Belgeli ve Belgesiz İhracat Kredileri ile Dahilde İşleme Rejimi kapsamındaki ihracat taahhütlerinin kapatılma süreleri 31.12.1999 tarihine kadar uzatılmıştır.

2005 yılında tekstil ve konfeksiyon sektörü ticaretinin tamamen serbestleştirilecek olması sonucu oluşacak ciddi rekabet ortamında moda ve markaya yönelik ürünlerin üretilmesi ve etkin bir şekilde tanıtımı ve pazarlamasının yapılması büyük önem arz etmektedir. Bu kapsamdaki girişimlerin desteklenmesine yönelik olarak hazırlanan Moda-Marka Tebliği Para-Kredi ve Koordinasyon Kuruluna sevk edilmiştir.

1996 yılından bu yana geçen dönem zarfında ülkemiz uygulamaları ile Avrupa Topluluğu uygulamaları arasında ortaya çıkan farklılıkların giderilmesi ve yeni unsurların sisteme dahil edilmesi suretiyle, gerek ihracat sektörünün ihtiyaçlarının zamanında karşılanarak ihracat maliyetlerinin düşürülmesi ve gerekse bu düzenlemelerden yerli üreticilerin olumsuz yönde etkilenmesinin önlenmesi amacıyla Dahilde İşleme Rejimi Karar ve Tebliği değişikliği ile İhracat, İhracat Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi, Resim ve Harç İstisnası Karar ve Tebliği hazırlanması çalışmaları son aşamada olup, konu ile ilgili değişikliklerin 2000 yılı başında yürürlüğe girmesi beklenmektedir.

Sektörel Dış Ticaret Şirketleri (SDŞ) modeli kapsamında, anılan tarihler arasında 5 firmaya daha SDŞ unvanı verilmiş ve SDŞ sayısı 32'ye yükselmiştir.

İhracata Yönelik Devlet Yardımları çerçevesinde 1.1.1999-13.9.1999 tarihleri arasında toplam 4,3 trilyon liralık destek sağlanmıştır. Bu tutarın 4,1 trilyon liralık bölümü AR-GE yardımlarından oluşmaktadır.

1999 yılı içerisinde ABD'ye yönelik tekstil ve konfeksiyon ihracatımızda sıkışıklığın yaşandığı bazı kategorilerde ihracatımızı arttırmaya yönelik olarak ABD ile gerçekleştirilen kota müzakereleri sonucunda imzalanan Mutakabat Zaptı ile 1999 ve 2000 yılları için yaklaşık 110 milyon dolarlık ek ihracat imkanı sağlanmıştır.

5. KAMU FİNANSMAN DENGESİ

A. KAMU GELİRLERİ

1999 yılında toplam kamu gelirlerinin yüzde 49,5 oranında artacağı ve GSMH içindeki payının bir önceki yılın 1,2 puan altında yüzde 24,1 oranında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Kamu gelirlerindeki bu azalışta 17 Ağustos 1999 tarihinde Marmara bölgesinde yaşanan deprem ile özelleştirmeden beklenen gelirlerin gerçekleşmemesi etkili olmuştur. GSMH'ya oran olarak, özelleştirme gelirlerinde geçen yıla göre 0,9 puanlık azalma beklenirken, depremin kamu gelirlerini 0,5 puan azaltacağı tahmin edilmektedir. Ancak, depremden dolayı harcamalarda meydana gelebilecek artışları kısmen de olsa finanse edebilmek için getirilecek vergi düzenlemelerinden dolayı 1999 yılında GSMH'nın yüzde 0,2'si civarında bir gelir artışı beklenmektedir. Kamu gelirlerinin yüzde 85,4'ünü oluşturması beklenen vergi gelirlerinin yüzde 55,5 oranında artması ve GSMH içindeki payının 1998 yılına göre 0,2 puanlık azalışla yüzde 20,6 seviyesinde gerçekleşmesi

beklenmektedir. 1999 yılında vergi dışı normal gelirlerin yüzde 68,9 oranında artacağı ve GSMH içindeki payının yüzde 1,3 olacağı tahmin edilmektedir. Faktör gelirlerinin yüzde 68,5 oranında artması ve GSMH içindeki payının bir önceki yıla göre 0,3 puan artışla yüzde 5,1'e yükselmesi beklenmektedir. Sosyal fonlardaki açığın, 1999 yılında da devam edeceği ve GSMH içindeki payının 0,5 puanlık artışla yüzde 3 seviyesine çıkacağı tahmin edilmektedir. Sosyal güvenlik kuruluşlarının prim tahsilatlarının GSMH içindeki payında 0,6 puanlık artış sağlanmasına rağmen, yüksek oranlı ücret ayarlamaları sonucunda giderlerdeki yükselme sosyal fonlardaki bozulmada etkili olmuştur.

2000 yılında toplam kamu gelirlerinin cari fiyatlarla yüzde 88,1 oranında artması ve GSMH içindeki payının 6,1 puan artırılarak yüzde 30,2'ye yükseltilmesi hedeflenmektedir. Kamu gelirlerindeki bu artış, esas olarak özelleştirmeden sağlanacak gelirler ile hedeflenen kamu dengelerine ulaşabilmek için 2000 yılında yapılması programlanan düzenlemeler sonucu vergi gelirlerinde beklenen artıştan kaynaklanacaktır. 2000 yılında, özelleştirmeden GSMH'nin yüzde 3'ü, yapılacak gelir artırıcı düzenlemelerden ise GSMH'nin yüzde 2,6'sı civarında ilave bir gelir beklenmektedir. Kamu gelirlerindeki artışta etken olması beklenen bir diğer gelişme de 4447 sayılı kanunla yapılan sosyal güvenlik reformundan dolayı sosyal fonların açıklarının 2000 yılında GSMH'nin yüzde 1,0'ü oranında düşecek olmasıdır.

B. KAMU HARCAMALARI

1999 yılında toplam kamu harcamalarının yüzde 74,6 oranında artarak, GSMH içindeki payının, 3,9 puanlık bir yükselmeye, yüzde 38,4'e ulaşacağı tahmin edilmektedir. GSMH'ya oran olarak, bir önceki yıla göre, cari harcamaların 1,9 puan artışla yüzde 13,0, transfer harcamalarının 2,3 puanlık artışla yüzde 18,0 ve sabit sermaye yatırım harcamalarının ise 0,3 puanlık artışla yüzde 6,3 seviyesine yükselmesi beklenmektedir. Cari giderlerdeki artışta işçi ücretleri ve savunma harcamalarındaki yüksek oranlı artışlar etkili olurken, transfer harcamalarındaki artışta faiz ödemeleri belirleyici olmuştur. 1999 yılı Konsolide Bütçe faiz ödemelerinin GSMH içindeki payının geçen yıla göre 1,1 puan artarak yüzde 12,8 seviyesine çıkması beklenmektedir. Deprem nedeniyle 1999 yılı kamu harcamalarında beklenen artış ise GSMH'nin yaklaşık yüzde 0,5'i civarındadır.

2000 yılında toplam kamu harcamalarının GSMH içindeki payının 4 puan artarak yüzde 42,3'e yükseleceği öngörülmüştür. Bu yükselmeye, 2000 yılı Konsolide Bütçe faiz ödemelerinin GSMH'ya oranının 4,1 puan artışla yüzde 16,9 seviyesine çıkacak olması etkili olmaktadır. Ayrıca, depremin 2000 yılı kamu harcamalarını GSMH'nin yüzde 1,9 oranında artıracığı tahmin edilmektedir. Faiz ödemelerinden ve depremden dolayı kamu harcamalarında beklenen artışın bir kısmının diğer harcamalardan sağlanacak tasarruflarla telafi edilmesi hedeflenmektedir.

a) Yatırım Harcamaları

1999 yılında, kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının bir önceki yıla göre, cari fiyatlarla yüzde 64,2 oranında artarak, GSMH içindeki payının yüzde 6,3 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Kamu stoklarındaki reel azalmanın etkisiyle toplam kamu yatırımlarının GSMH içindeki payının ise yüzde 6,2 olacağı tahmin edilmektedir.

2000 yılında kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının depremin de etkisiyle cari fiyatlarla yüzde 62,7 oranında artarak GSMH içindeki payının 0,5 puan artışla yüzde 6,8 seviyesine çıkması hedeflenmiştir. Kamu stoklarında öngörülen 0,3 puanlık artışla birlikte toplam kamu yatırımlarının GSMH'ya oranı yüzde 7,1'e çıkmaktadır.

TABLO: III.23- Kamu Kesimi Toplam Gelir ve Harcamaları

	Cari Fiyatlarla Milyar TL.					GSMH'ya Oranlar (Yüzde)				
	1996	1997	1998	1999 (1)	2000 (2)	1996	1997	1998	1999 (2)	2000 (2)
Vergiler	2 697 001	5 766 974	11 025 542	17 140 268	28 343 064	18,0	19,6	20,8	20,6	22,7
-Vasıtasız	965 664	2 095 950	4 717 027	6 981 892	10 696 271	6,4	7,1	8,9	8,4	8,6
-Vasıtalı	1 700 884	3 619 942	6 131 582	9 793 588	17 154 814	11,4	12,3	11,6	11,8	13,7
-Servet	30 453	51 082	176 932	364 788	491 979	0,2	0,2	0,3	0,4	0,4
Vergi Dışı Normal Gelirler	168 399	345 118	661 126	1 116 682	1 809 595	1,1	1,2	1,2	1,3	1,4
Faktör Gelirleri	711 857	1 367 638	2 523 867	4 256 921	6 384 004	4,8	4,7	4,8	5,1	5,1
Sosyal Fonlar	- 299 792	- 621 357	-1 307 505	-2 499 911	-2 661 581	-2,0	-2,1	-2,5	-3,0	-2,1
TOPLAM	3 277 465	6 858 373	12 903 030	20 013 960	33 875 082	21,9	23,3	24,3	24,1	27,1
-Özelleştirme Gelirleri (*)	24 476	76 231	517 313	57 865	3 786 060	0,2	0,3	1,0	0,1	3,0
TOPLAM GELİR	3 301 941	6 934 604	13 420 343	20 071 825	37 661 142	22,0	23,6	25,3	24,1	30,1
Cari Harcamalar	1 477 841	3 172 999	5 869 446	10 818 735	15 874 815	9,9	10,8	11,1	13,0	12,7
Yatırım Harcamaları	805 101	1 917 737	3 471 677	5 145 862	8 843 066	5,4	6,5	6,5	6,2	7,1
-Sabit Sermaye	772 554	1 776 698	3 192 779	5 247 523	8 536 394	5,2	6,0	6,0	6,3	6,8
-Stok Değişmesi	32 547	141 039	278 898	- 101 661	306 671	0,2	0,5	0,5	-0,1	0,2
Transfer Harcamaları	2 174 006	3 696 374	8 347 692	14 977 936	27 468 647	14,5	12,6	15,7	18,0	22,0
-Cari Transferler (Net)	2 021 409	3 343 288	7 886 206	14 157 825	26 023 813	13,5	11,4	14,9	17,0	20,8
-Sermaye Transferleri	152 597	353 086	461 486	820 110	1 444 833	1,0	1,2	0,9	1,0	1,2
Stok Değişim Fonu	171 563	394 054	592 182	977 166	646 200	1,1	1,3	1,1	1,2	0,5
TOPLAM HARCAMA	4 628 511	9 181 164	18 280 997	31 919 700	52 832 728	30,9	31,2	34,5	38,4	42,3
BORÇLANMA GEREĞİ	1 326 570	2 246 560	4 860 654	11 847 875	15 171 586	8,9	7,6	9,2	14,3	12,1

Kaynak: DPT.

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program.

(3) Konsolide Bütçe faiz ödemeleri hariç

(*) Özelleştirme gelirleri, Kamu Kesimi Genel Dengesi tablolarında 'Sermaye Transferleri' kalemi altında yer almaktadır.

b) Tüketim Harcamaları

1999 yılında, kamu tüketiminin cari fiyatlarla yüzde 84,3 oranında artması ve GSMH içindeki payının 1998 yılında yüzde 11,1 olan seviyesinden yüzde 13,0'e yükselmesi beklenmektedir. Bu gelişmede, Konsolide Bütçe personel harcamalarının GSMH içindeki payının 1,1 puan, diğer cari harcamaların payının ise 0,5 puan artması belirleyici olmaktadır.

2000 yılında, toplam kamu tüketiminin cari fiyatlarla yüzde 46,7 oranında artması ve GSMH içindeki payının 0,3 puan azalarak yüzde 12,7 olması programlanmıştır.

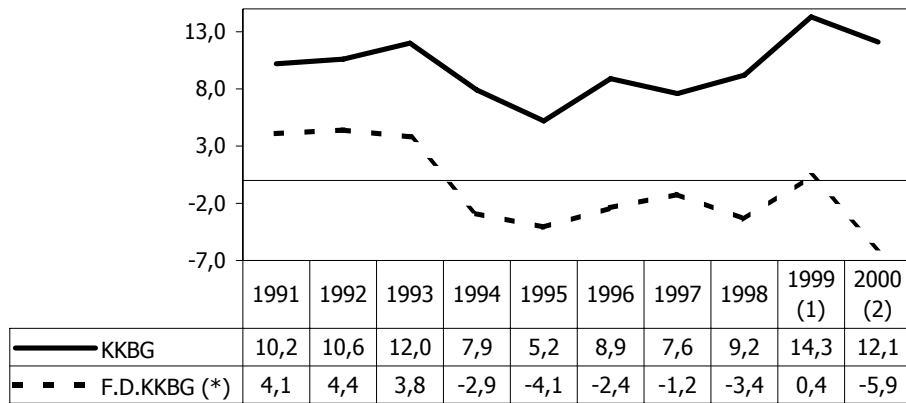
C. KAMU KESİMİ BORÇLANMA GEREĞİ

1999 yılında kamu kesimi borçlanma gereğinin (KKBG) GSMH'ya oranının yüzde 14,3 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir. Faiz ödemeleri hariç tutulduğunda 1994 yılından beri fazla veren kamu kesimi finansman dengesinin 1999 yılında GSMH'nın yüzde 0,4'ü oranında açık vereceği tahmin edilmektedir.

1999 yılında kamu kesimi borçlanma gereğindeki bozulmalar esas olarak Konsolide Bütçe'den kaynaklanmıştır. 1998 yılında yüzde 7,0 oranında gerçekleşen Konsolide Bütçe açığının GSMH'ya oranının, 1999 yılında yüzde 11,8 seviyesine yükselmesi beklenmektedir. Bütçe dengesindeki bozulma faiz dışı harcamaların GSMH'ya oranındaki 3,6 puanlık artışından kaynaklanmaktadır.

1998 yılında GSMH'nın yüzde 1,3'ü oranında açık veren işletmecî KİT finansman dengesinin, 1999 yılında yüzde 1,1 oranında açık vereceği tahmin edilmektedir. Diğer yandan, GSMH'ya oran olarak 1999 yılında sosyal güvenlik kuruluşların borçlanma gereğinin 0,2 puan azalışla yüzde 0,2'ye, mahalli idarelerin borçlanma gereğinin 0,1 puan azalışla yüzde 0,4'e gerileyeceği, fonların borçlanma gereğinin 0,6 puan artışla yüzde 0,6'ya, özelleştirme kapsamındaki kuruluşların borçlanma gereğinin 0,3 puan artışla yüzde 0,3'e yükseleceği ve döner sermayeli kuruluşların dengesinin ise yüzde 0,2 oranında fazla vereceği tahmin edilmektedir.

GRAFİK-5- Kamu Kesimi Borçlanma Gereği/GSMH (%)

(1) Tahmin (2) Program (*) Negatif işaretler fazlayı ifade etmektedir.

TABLO: III.24-Kamu Kesimi Borçlanma Gereği ve Finansmanı

	1995	1996	1997	1998	1999 (1)	2000 (2)
Cari Fiyatlarla (Milyar TL)						
Konsolide Bütçe	316 623	1 238 128	2 240 652	3 725 592	9 785 000	14 383 000
KİT	- 15 251	- 77 442	- 100 475	694 324	983 554	1 450 994
-İşletmeciler	- 48 162	- 62 112	165 425	690 189	899 708	1 644 418
Mahalli İdareler	16 070	42 351	83 099	244 256	316 333	407 606
Döner Sermaye	3 119	- 1 632	- 4 956	- 14 372	- 168 707	- 279 923
Sosyal Güv. Kuruluşları	49 577	35 340	2 551	191 072	182 542	27 594
Fonlar	47 740	15 587	- 3 304	4 308	523 506	- 633 758
Özelleştirme Kapsa. Kuru.	- 10 314	74 241	28 992	15 474	225 647	- 183 927
TOPLAM KAMU	407 564	1 326 573	2 246 559	4 860 654	11 847 875	15 171 586
TOPLAM KAMU (FAİZ HARİÇ)	- 322 710	- 365 691	- 350 979	- 1 819 212	344 373	- 7 325 978
TOPLAM KAMU (ÖZEL. HARİÇ)	429 210	1 351 049	2 322 790	5 377 967	11 905 740	18 957 646
TOPLAM KAMU (FAİZ+ÖZEL. HARİÇ)	- 301 064	- 341 215	- 274 748	- 1 301 899	402 238	- 3 539 918
BORÇLANMA GEREĞİNİN FİNANSMANI						
TOPLAM	407 564	1 326 573	2 246 559	4 860 654	11 847 875	15 171 586
Dış Boçlanma (Net)	- 87 531	- 192 682	- 305 406	- 629 685	29 310	3 857 134
-Dış Borç Ödemesi	- 337 290	- 656 013	- 901 631	- 2 248 764	- 2 601 422	- 4 208 738
-Dış Borç Kullanımı	249 759	463 331	596 225	1 619 079	2 630 732	8 065 872
İç Borç/Alacak (Net)	495 095	1 519 255	2 551 965	5 490 339	11 818 565	11 673 913
-Bono (Net)	197 218	792 189	1 020 674	3 293 156	- 2 830 000	527 000
-Tahvil (Net)	85 657	274 040	1 484 844	1 311 144	13 000 000	10 952 000
-Hazine Kısa Vadeli Avansı	94 723	228 953				
-Diğer	117 497	224 073	46 447	886 039	1 648 565	194 913
GSMH'ya Oranlar (Yüzde)						
Konsolide Bütçe	4,0	8,3	7,6	7,0	11,8	11,5
KİT	-0,2	-0,5	-0,3	1,3	1,2	1,2
-İşletmeciler	-0,6	-0,4	0,6	1,3	1,1	1,3
Mahalli İdareler	0,2	0,3	0,3	0,5	0,4	0,3
Döner Sermaye	0,0	-0,0	-0,0	-0,0	-0,2	-0,2
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	0,6	0,2	0,0	0,4	0,2	0,0
Fonlar	0,6	0,1	-0,0	0,0	0,6	-0,5
Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar	-0,1	0,5	0,1	0,0	0,3	-0,1
TOPLAM KAMU	5,2	8,9	7,6	9,2	14,3	12,1
TOPLAM KAMU (FAİZ HARİÇ)	-4,1	-2,4	-1,2	-3,4	0,4	-5,9
TOPLAM KAMU (ÖZEL. HARİÇ)	5,5	9,0	7,9	10,1	14,3	15,2
TOPLAM KAMU (FAİZ+ÖZEL. HARİÇ)	-3,8	-2,3	-0,9	-2,5	0,5	-2,8
BORÇLANMA GEREĞİNİN FİNANSMANI						
TOPLAM	5,2	8,9	7,6	9,2	14,3	12,1
Dış Boçlanma (Net)	-1,1	-1,3	-1,0	-1,2	0,0	3,1
-Dış Borç Ödemesi	-4,3	-4,4	-3,1	-4,2	-3,1	-3,4
-Dış Borç Kullanımı	3,2	3,1	2,0	3,1	3,2	6,5
İç Borç/Alacak (Net)	6,3	10,1	8,7	10,4	14,2	9,3
-Bono (Net)	2,5	5,3	3,5	6,2	-3,4	0,4
-Tahvil (Net)	1,1	1,8	5,1	2,5	15,6	8,8
-Hazine Kısa Vadeli Avansı	1,2	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0
-Diğer	1,5	1,5	0,2	1,7	2,0	0,2

TABLO: III-25 - 1998 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi

	Genel+ Katma	Mahalli İdareler	Döner Sermaye	Sosyal Güvenlik Kuruluş.		KİT					Öz.Kap. Kur.	TOPLAM KAMU
				Fonlar	ALT TOPLAM	İşletmeci	Tasar- rufcu	TOPLAM	TOPLAM	TOPLAM		
1.Vergiler	9.160.237	1.252.962	0	0	870.629	11.283.828	-344.490	-6.824	-351.314	-83.905	-435.219	10.848.609
a.Vasitasız	4.231.200	614.038			307.008	5.152.246	-344.490	-6.824	-351.314	-83.905	-435.219	4.717.027
b.Vasitalı	4.929.037	638.924			563.621	6.131.582			0		0	6.131.582
2.Vergi Dışı N. Gelirler	461.402	341.707			134.940	938.049	-232.773		-232.773	-44.150	-276.923	661.126
3.Faktör Gelirleri	581.001	348.991	38.113	99.796	-67.321	1.000.580	1.229.421	42.030	1.271.451	251.836	1.523.287	2.523.867
4.Sosyal Fonlar				-1.307.505		-1.307.505			0		0	-1.307.505
5.(Cari Transferler)	-8.045.981	-548.886		1.033.794	-410.810	-7.971.883	17.960	67.417	85.377	300	85.677	-7.886.206
I.KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	2.156.659	1.394.774	38.113	-173.915	527.438	3.943.069	670.118	102.623	772.741	124.081	896.822	4.839.891
II.CARİ GİDERLER	-4.957.996	-769.066			-142.384	-5.869.446			0		0	-5.869.446
III.KAMU TASARRUFU	-2.801.337	625.708	38.113	-173.915	385.054	-1.926.377	670.118	102.623	772.741	124.081	896.822	-1.029.555
IV.YATIRIMLAR	-1.068.606	-843.947	-24.014	-15.278	-341.069	-2.292.914	-1.105.195	-11.894	-1.117.089	-61.674	-1.178.763	-3.471.677
a.Sabit Sermaye	-1.068.606	-840.211	-24.014	-15.278	-341.069	-2.289.178	-768.021	-11.894	-779.915	-123.686	-903.601	-3.192.779
b.Stok Değişmesi		-3.736				-3.736	-337.174		-337.174	62.012	-275.162	-278.898
V.TASARRUF-YATIRIM FARKI	-3.869.943	-218.239	14.099	-189.193	43.985	-4.219.291	-435.077	90.729	-344.348	62.407	-281.941	-4.501.232
VI.SERMAYE TRANSFERLERİ	144.351	-15.928	272	-1.879	-48.294	78.522	167.862	-94.863	72.999	81.238	154.237	232.759
1.Servet Vergileri	72.693	103.638			601	176.932			0		0	176.932
2.(Diğer Transferler)	51.836	-59.726			-6.987	-14.877	129.111	-14.826	114.285	96.642	210.927	196.050
3.(Kamulaş. ve S.Değer Art.)	19.822	-59.840	272	-1.879	-41.908	-83.533	38.751	-80.037	-41.286	-15.404	-56.690	-140.223
VII.KASA-BANKA/BORÇLANMA	3.725.592	234.167	-14.372	191.072	4.308	4.140.767	267.215	4.135	271.350	-143.645	127.705	4.268.472
1.Kasa-Banka Değişimi		91.397	-599	-113.213	-215.932	-238.347	-184.204	-169.733	-353.937	-130.379	-484.316	-722.663
2.Dış Borçlanma(net)	-1.035.566	-12.119	339	0	65.628	-981.718	277.895	12.184	290.079	61.954	352.033	-629.685
-Dış Borç Ödemesi	-1.838.865	-201.100			-71.358	-2.111.323	-13.897	-98.655	-112.552	-24.889	-137.441	-2.248.764
-Dış Borç Kullanımı	803.299	188.981	339		136.986	1.129.605	291.792	110.839	402.631	86.843	489.474	1.619.079
3.İç Borç/Alacak(net)	4.761.158	164.978	-14.112	304.285	154.612	5.370.921	596.498	161.684	758.182	83.899	842.081	6.213.002
4.Stok Değişim Fonu		-10.089			0	-10.089	-422.974		-422.974	-159.119	-582.093	-592.182

TABLO: III-26 - 1999 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	Genel+ Katma	Mahalli İdareler	Döner Sermaye	Sosyal Güvenlik Kuruluş.	Fonlar	ALT TOPLAM	KİT		TOPLAM	Öz.Kap. Kur.	TOPLAM	TOPLAM KAMU
							İşletmecisi	Tasar- rufcu				
1.Vergiler	14.252.000	2.253.084	0	0	1.086.438	17.591.522	-622.624	-15.172	-637.796	-178.246	-816.042	16.775.480
a.Vasitasız	6.238.000	1.097.464			462.470	7.797.934	-622.624	-15.172	-637.796	-178.246	-816.042	6.981.892
b.Vasıtalı	8.014.000	1.155.620			623.968	9.793.588			0		0	9.793.588
2.Vergi Dışı N. Gelirler	892.001	550.373			275.418	1.717.792	-493.733		-493.733	-107.377	-601.110	1.116.682
3.Faktör Gelirleri	1.079.999	606.735	222.262	156.668	-42.796	2.022.868	1.728.183	87.304	1.815.487	418.566	2.234.053	4.256.921
4.Sosyal Fonlar				-2.499.911		-2.499.911			0		0	-2.499.911
5.(Cari Transferler)	-14.862.000	-915.396		2.190.000	-655.379	-14.242.775	84.950		84.950		84.950	-14.157.825
I.KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	1.362.000	2.494.796	222.262	-153.243	663.681	4.589.496	696.776	72.132	768.908	132.943	901.851	5.491.347
II.CARİ GİDERLER	-8.985.000	-1.455.478			-378.257	-10.818.735			0		0	-10.818.735
III.KAMU TASARRUFU	-7.623.000	1.039.318	222.262	-153.243	285.424	-6.229.239	696.776	72.132	768.908	132.943	901.851	-5.327.388
IV.YATIRIMLAR	-1.830.000	-1.391.444	-53.928	-26.420	-497.680	-3.799.472	-985.650	-25.450	-1.011.100	-335.290	-1.346.390	-5.145.862
a.Sabit Sermaye	-1.830.000	-1.403.438	-53.928	-26.420	-497.680	-3.811.466	-1.044.960	-25.450	-1.070.410	-365.647	-1.436.057	-5.247.523
b.Stok Değişmesi		11.994				11.994	59.310		59.310	30.357	89.667	101.661
V.TASARRUF-YATIRIM FARKI	-9.453.000	-352.126	168.334	-179.663	-212.256	-10.028.711	-288.874	46.682	-242.192	-202.347	-444.539	-10.473.250
VI.SERMAYE TRANSFERLERİ	-332.000	49.969	373	-2.879	-311.250	-595.787	224.373	-130.527	93.846	104.484	198.330	-397.457
1.Servet Vergileri	176.000	187.740			1.048	364.788			0		0	364.788
2.(Diğer Transferler)	-498.000	-63.236			-209.249	-770.485	258.427	50.492	308.919	172.620	481.539	-288.946
3.(Kamulaş. ve S.Değer Art.)	-10.000	-74.535	373	-2.879	-103.049	-190.090	-34.054	-181.019	-215.073	-68.136	-283.209	-473.299
VII.KASA-BANKA/BORÇLANMA	9.785.000	302.158	-168.707	182.542	523.506	10.624.499	64.501	83.846	148.347	97.863	246.210	10.870.709
1.Kasa-Banka Değişimi		86.183	-598	-88.419	58.446	55.612	-287.409	-746.031	-1.033.440	-30.698	-1.064.138	-1.008.526
2.Dış Borçlanma(net)	-483.000	1.134	429	0	115.916	-365.521	232.623	84.706	317.329	77.502	394.831	29.310
-Dış Borç Ödemesi	-2.210.000	-220.366			-111.230	-2.541.596	-35.202	-20.470	-55.672	-4.154	-59.826	-2.601.422
-Dış Borç Kullanımı	1.727.000	221.500	429		227.146	2.176.075	267.825	105.176	373.001	81.656	454.657	2.630.732
3.İç Borç/Alacak(net)	10.268.000	229.016	-168.538	270.961	349.144	10.948.583	954.494	745.172	1.699.666	178.843	1.878.509	12.827.092
4.Stok Değişim Fonu		-14.175			0	-14.175	-835.207		-835.207	-127.784	-962.991	-977.166

(1) Gerçekleşme Tahmini

TABLO: III-27 - 2000 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi (1)

	Genel+ Katma	Mahalli İdareler	Döner Sermaye	Sosyal Güvenlik Kuruluş.	Fonlar	KİT		Tasar- rufcu	TOPLAM	Öz.Kap. Kur.	TOPLAM	TOPLAM KAMU
						ALT TOPLAM	İşletmecisi					
1.Vergiler	23.757.000	3.643.741	0	0	1.836.848	29.237.589	-1.097.607	-32.089	-1.129.696	-256.808	-1.386.504	27.851.085
a.Vasitasız	9.585.000	1.753.322			744.453	12.082.775	-1.097.607	-32.089	-1.129.696	-256.808	-1.386.504	10.696.271
b.Vasitalı	14.172.000	1.890.419			1.092.395	17.154.814			0		0	17.154.814
2.Vergi Dışı N. Gelirler	1.552.001	837.078			404.237	2.793.316	-777.895		-777.895	-205.826	-983.721	1.809.595
3.Faktör Gelirleri	1.634.999	926.427	360.962	227.514	-198.089	2.951.813	2.559.055	159.739	2.718.794	713.397	3.432.191	6.384.004
4.Sosyal Fonlar				-3.041.202	379.621	-2.661.581			0		0	-2.661.581
5.(Cari Transferler)	-27.080.000	-1.433.301		2.840.000	-749.512	-26.422.813	10.000	389.000	399.000		399.000	-26.023.813
I.KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	-136.000	3.973.945	360.962	26.312	1.673.105	5.898.324	693.553	516.650	1.210.203	250.763	1.460.966	7.359.290
II.CARİ GİDERLER	-13.165.000	-2.245.811			-464.004	-15.874.815			0		0	-15.874.815
III.KAMU TASARRUFU	-13.301.000	1.728.134	360.962	26.312	1.209.101	-9.976.491	693.553	516.650	1.210.203	250.763	1.460.966	-8.515.526
IV.YATIRIMLAR	-3.037.000	-2.177.553	-94.300	-49.700	-1.030.000	-6.388.553	-2.224.131	-40.000	-2.264.131	-190.381	-2.454.512	-8.843.065
a.Sabit Sermaye	-3.037.000	-2.180.594	-94.300	-49.700	-1.030.000	-6.391.594	-1.868.600	-40.000	-1.908.600	-236.200	-2.144.800	-8.536.394
b.Stok Değişmesi		3.041				3.041	-355.531		-355.531	45.819	-309.712	-306.671
V.TASARRUF-YATIRIM FARKI	-16.338.000	-449.419	266.662	-23.388	179.101	-16.365.044	-1.530.578	476.650	-1.053.929	60.382	-993.547	-17.358.591
VI.SERMAYE TRANSFERLERİ	1.955.000	49.105	13.261	-4.206	454.658	2.467.818	449.186	-283.226	165.960	199.428	365.388	2.833.206
1.Servet Vergileri	243.000	247.090			1.889	491.979			0		0	491.979
2.(Diğer Transferler)	1.722.000	-86.922			695.652	2.330.730	592.731	6.011	598.742	247.267	846.009	3.176.739
3.(Kamulaş. ve S.Değer Art.)	-10.000	-111.063	13.261	-4.206	-242.883	-354.891	-143.545	-289.237	-432.782	-47.839	-480.621	-835.512
VII.KASA-BANKA/BORÇLANMA	14.383.000	400.315	-279.923	27.594	-633.758	13.897.228	1.081.392	-193.424	887.968	-259.810	628.158	14.525.386
1.Kasa-Banka Değişimi			-598	-106.516	-101.469	-208.583	14.651	-892.967	-878.316	81.238	-797.078	-1.005.661
2.Dış Borçlanma(net)	2.753.000	-16.424	0	0	282.283	3.018.859	377.469	437.662	815.131	23.144	838.275	3.857.134
-Dış Borç Kullanımı	6.341.000	320.500			476.519	7.138.019	451.001	437.662	888.663	39.190	927.853	8.065.872
3.İç Borç/Alacak(net)	11.630.000	424.030	-279.325	134.110	-814.572	11.094.243	1.252.298	261.881	1.514.179	-288.309	1.225.870	12.320.113
4.Stok Değişim Fonu		-7.291			0	-7.291	-563.026		-563.026	-75.883	-638.909	-646.200

(1) Program

1994 yılından beri net dış borç ödeyicisi olan kamu kesiminin 1999 yılında dış borç ödemesi kadar dış borçlanma yapması beklenmektedir. Böylece, 1999 yılı kamu kesimi açığının tamamının net iç borçlanmayla finanse edileceği ve net iç borçlanmanın GSMH'ya oranının da 3,9 puan artarak yüzde 14,3 seviyesine çıkacağı tahmin edilmektedir.

2000 yılında KKBG'nin GSMH'ya oranının 1999 yılına göre 2,2 puan gerileyerek yüzde 12,1 olması hedeflenmiştir. KKBG'de hedeflenen bu iyileşme esas itibariyle fonlar ile özelleştirme kapsamındaki kuruluşların dengelerinde hedeflenen iyileşmeden kaynaklanmaktadır. 2000 yılında GSMH'ya oran olarak fon gelir gider dengesinde geçen yıla göre 1,1 puan, özelleştirme kapsamındaki kuruluşların dengesinde ise 0,4 puanlık iyileşme hedeflenmektedir.

Faiz ödemeleri hariç tutulduğunda 2000 yılında kamu kesimi finansmanının GSMH'nın yüzde 5,9'u oranında fazla vereceği öngörülmektedir. Böylece faiz dışı dengede geçen yıla göre GSMH'ya oran olarak 6,3 puan iyileşme hedeflenmiştir. Bu iyileşme, fonlar ile özelleştirme kapsamındaki kuruluşların dengelerinde hedeflenen düzelleme ile Konsolide Bütçe'nin, gelirlerinde hedeflenen yüksek oranlı artışlara bağlı olarak faiz dışı fazlasının GSMH'ya oranının yüzde 1,1'den yüzde 5,4'e yükselmesinden kaynaklanmaktadır.

2000 yılında kamu kesiminin GSMH'nın yüzde 3,1'i oranında net dış borçlanma yapması programlanmasından dolayı net iç borçlanmanın GSMH içindeki payının bir önceki yıla göre 4,9 puan azalarak yüzde 9,3 seviyesine inmesi öngörülmüştür.

D. KONSOLİDE BÜTÇE

1998 yılında Konsolide Bütçe harcamalarının GSMH içindeki payı 1997 yılına göre 1,8 puan artarak yüzde 29,0 seviyesine yükselmiştir. Bu gelişmede Konsolide Bütçe faiz harcamalarının GSMH'ya oranının 3,9 puan artışı belirleyici olmuştur. Konsolide Bütçe gelirleri, gelir üzerinden alınan vergiler ile vergi dışı normal gelirlerdeki yüksek oranlı artışların etkisiyle, GSMH'ya oran olarak 2,4 puanlık artışla yüzde 22,0 olarak gerçekleşmiştir. Bütçe gelirlerinin hedeflenenin üzerinde çıkması sonucu öngörülen bütçe açığı 1998 yılında GSMH'ya oran olarak 1,1 puan azalarak yüzde 7,0 düzeyinde gerçekleşmiştir.

1998 yılında bir önceki yılın aksine faiz dışı harcamaların GSMH içindeki payında 2 puanlık bir düşme yaşanırken, iç borç faiz ödemelerinin GSMH içindeki payında artış gözlenmiştir. Borç faizi ödemelerinin GSMH içindeki payı 1997 yılındaki yüzde 7,7 seviyesinden 1998 yılında yüzde 11,7'ye yükselmiştir. Faiz dışı harcamaların GSMH içindeki payının yüzde 19,4'den yüzde 17,4'e düşmesi, Bütçenin 1998 yılında, hedeflenenin 0,7 puan üzerine çıkarak, GSMH'nın yüzde 4,6'sı oranında faiz dışı fazla vermesine neden olmuştur.

1998 yılında da 1994, 1995, 1996 ve 1997 yıllarında olduğu gibi net dış borç ödemesi yapılması sonucu Bütçe açığının tamamen iç borçlanmayla finanse edilmesi, 1997 yılında 6.283 trilyon lira olan iç borç stokunu 1998 yılında 11.613 trilyon liraya yükseltmiştir. Böylece, iç borç stokunun GSMH'ya oranı, artış eğilimini sürdürerek yüzde 21,3'den yüzde 21,9'a çıkmıştır.

1998 yılında üçer aylık bütçe ve borçlanma programı uygulamasına başlanılmış, hedef ve uygulama sonuçları kamuoyuna duyurulmuştur. Yılın ilk dokuz ayında bütçede öngörülen hedeflere ulaşılmış, borçlanma programı yılın ilk yarısında hedeflenen şekilde gerçekleştirilmiştir. Ancak, 1997 sonunda Doğu Asya'da ortaya çıkan ve 1998 yılında yayılarak etkisini bir çok ülkede hissettiren Global Krizin mali piyasaları olumsuz etkilemesi

ile siyasi yapıda yaşanan belirsizlikler, yılın ikinci yarısında borçlanma programının uygulanmasında önemli sapmalara neden olmuştur.

İç borçlanma ortalama vadesi 1997 yılındaki 341 günden 1998 yılında 233 güne düşerken, 1998 yılı Ağustos ayından itibaren faiz oranları hızla yükselmeye başlamıştır. 1998 yılı Ağustos ayında stopaj hariç ortalama yıllık bileşik faiz oranı yüzde 92,6 iken bu oran Eylül ayında yüzde 135,8'e, Ekim ayında yüzde 140,9'a, Kasım ve Aralık aylarında ise yüzde 145'ler düzeyine yükselmiştir. Böylece, stopaj hariç yıllık ortalama bileşik faiz oranı 1997 yılındaki yüzde 108,4'lük seviyesinden 1998 yılında yüzde 115,6 seviyesine çıkmıştır.

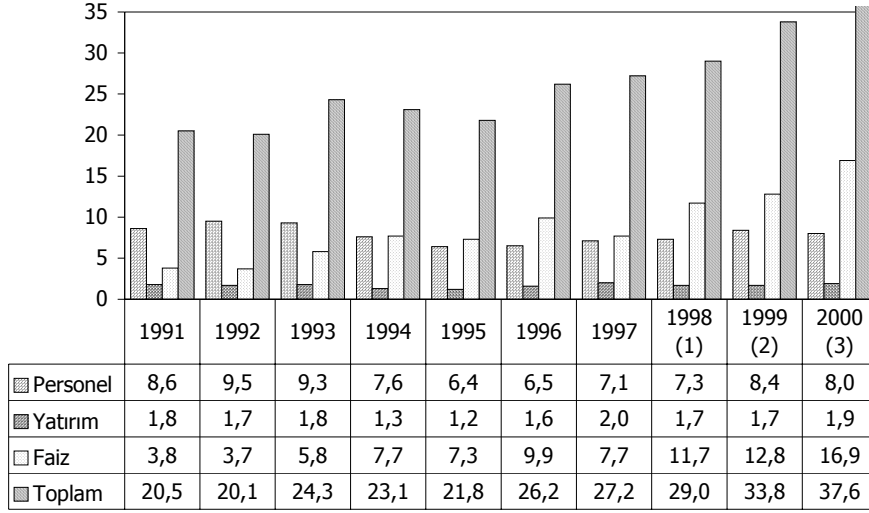
1999 yılında 27.144 trilyon lira olarak programlanan Konsolide Bütçe harcamalarının 28.133 trilyon lira, 18.030 trilyon lira olarak hedeflenen gelirlerin ise 18.348 trilyon lira seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Böylece, 9.114 trilyon lira olarak programlanan Bütçe açığının 9.785 trilyon lira olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Faiz dışı fazlanın ise programlanan 1.186 trilyon liranın altında, 895 trilyon lira olması beklenmektedir.

1999 yılında Konsolide Bütçe harcamalarının GSMH'ya oranının yüzde 33,8, Konsolide Bütçe gelirlerinin GSMH'ya oranının ise yüzde 22,1 ve böylece Bütçe açığının GSMH'ya oranının ise yüzde 11,8 olacağı tahmin edilmektedir. 1998 yılında yüzde 4,6 olan faiz dışı fazlanın 1999 yılında ise yüzde 1,1 seviyesine ineceği tahmin edilmektedir.

1999 yılı Bütçe harcamalarının programlanandan yüksek olması, personel harcamaları ile transfer harcamaları içindeki borç faizi ödemelerinin, sosyal güvenlik kurumlarına yapılan ödemelerin, fon giderlerinin, ve vergi iadelerinin programlanan harcama düzeylerinden yüksek gerçekleşeceği tahmini ile 17 Ağustos 1999 tarihinde Marmara Bölgesinde meydana gelen deprem felaketinin yarattığı ilave harcama gereksinimine dayanmaktadır.

1999 yılında, personel harcamalarının GSMH'ya oranının, bir önceki yıla göre, 1,1 puan artışla yüzde 8,4'e, diğer cari harcamaların 0,5 puan artışla yüzde 2,9'a yükseleceği tahmin edilmektedir. Yatırım harcamalarının ise 1998 yılı seviyesini muhafaza ederek yüzde 1,7 düzeyinde gerçekleşmesi, transfer harcamalarının GSMH'ya oranının ise 3,1 puanlık artışla yüzde 20,8'e çıkması beklenmektedir. Transfer harcamalarının önemli oranda artarak Bütçe içindeki payının yüzde 62'lere ulaşmasını sağlayan ana kalemler, borç faiz ödemeleri, sosyal güvenlik kuruluşlarına yapılan ödemeler, vergi iadeleri, fon giderleri ve ilave deprem harcamalarıdır. GSMH'ya oran olarak borç faizi ödemelerinin 1,1 puanlık artışla yüzde 12,8, sosyal güvenlik kuruluşlarına yapılan ödemelerin 0,6 puanlık artışla yüzde 3,3, vergi iadelerinin ise 0,3 puanlık artışla yüzde 1,3 seviyesine yükseleceği tahmin edilmektedir.

1999 yılında, Konsolide Bütçe gelirlerinin, alınması öngörülen gelir tedbirlerinin çıkacağı varsayımıyla hedeflenenin 0,4 puan üstüne çıkarak GSMH'nın yüzde 22,1'i düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu çerçevede vergi gelirlerinin GSMH'ya oranının, bir önceki yıl seviyesinde ve yüzde 17,4 oranında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Vergi dışı normal gelirlerde ise, 1999 yılı Bütçesinde öngörülen 270 trilyon liralık özelleştirme gelirinin gerçekleşmemesine rağmen, başta bedelli askerlik olmak üzere alınacak olan ilave tedbirlerin yürürlüğe gireceği varsayımıyla bütçe hedefinin 0,1 puan üstünde GSMH'nın yüzde 2,3 seviyesine çıkacağı tahmin edilmektedir. Özel gelir ve fonların GSMH'ya oranının ise bir önceki yıla göre 0,1 puanlık bir artışla yüzde 2,3 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

GRAFİK: 6 - Konsolide Bütçe Harcamaları/GSMH (%)

(1) Geçici (2) Tahmin (3) Program

1999 yılında, 9.785 trilyon lira tutarındaki Bütçe açığı ve 16.094 trilyon lira tutarında iç ve dış borç anapara geri ödemelerinden oluşan toplam 25.879 trilyon lira tutarındaki finansman ihtiyacının, yüzde 6,7'si dış borçlanmadan, yüzde 92,9'u iç borçlanmadan, geri kalan yüzde 0,4'ü de diğer kaynaklardan karşılanacaktır.

1998 yılı sonuna göre 1999 yılı Ocak-Eylül döneminde iç borç stoku yüzde 72,5 oranında artmış ve toplam iç borç stoku 8.415 trilyon lira artarak 20.028 trilyon liraya ulaşmıştır. Bu dönemde, iç borçlanma ortalama vadesi 1998 yılına göre 198 gün artarak 431 güne çıkarken, Ocak-Eylül dönemi ağırlıklı ortalama bileşik faiz oranı yüzde 111,1 olmuştur.

2000 yılı Konsolide Bütçe harcamaları 46.968 trilyon lira olarak programlanmıştır. Harcamaların GSMH'ya oranının bir önceki yıla göre 3,8 puan artarak yüzde 37,6 olması hedeflenmiştir. Toplam ödeneklerin yüzde 21,3'ü personel, yüzde 8,2'si diğer cari, yüzde 5,0'i yatırım, yüzde 45,0'i faiz, yüzde 7,6'sı sosyal güvenlik kuruluşları, yüzde 12,9'u diğer transfer ödeneklerine ayrılmıştır.

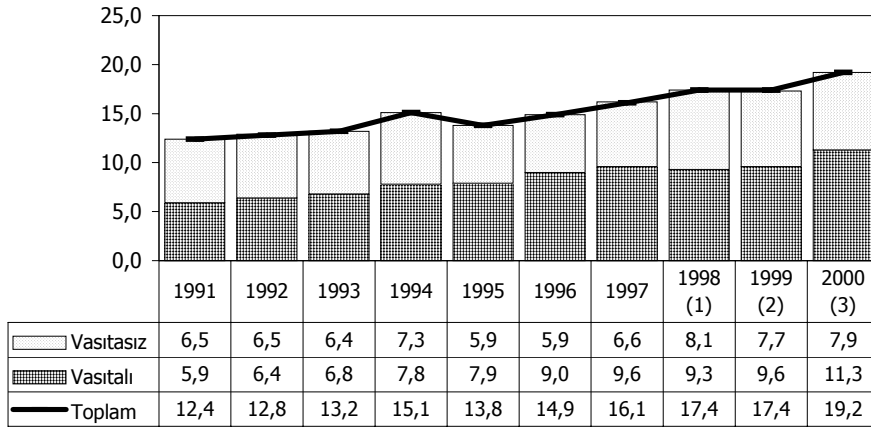
Memur maaşlarının 2000 yılı için hedeflenen enflasyonla uyumlu bir şekilde artırılması öngörülmüştür. Bu çerçevede, yılın ilk altı ayı için memur maaşlarının yüzde 15 oranında artırılması programlanmıştır. Böylece, personel giderlerinin GSMH içindeki payının bir önceki yıla göre 0,4 puan azalarak yüzde 8,0 düzeyine düşmesi öngörülmüştür.

Diğer cari harcamalar, savunma ve güvenlik hizmetlerinin ihtiyaçları dikkate alınarak 3.850 trilyon lira olarak belirlenmiştir. Bu durumda, diğer cari harcamaların GSMH içindeki payı bir önceki yıla göre 0,2 puan artarak yüzde 3,1 seviyesine çıkmaktadır.

Konsolide Bütçe yatırım ödenekleri yüzde 63,3 oranında artışla 2.352 trilyon lira olarak belirlenmiştir. Yatırım ödeneğinin bir kısmı depremle ilgili yatırım harcamaları için kullanılmak üzere ayrılmıştır. Bu şekilde programlanan yatırım ödeneğinin GSMH içindeki payı 2000 yılında 0,2 puanlık bir artışla yüzde 1,9'a çıkmaktadır.

2000 yılında transfer harcamaları için ayrılan 30.766 trilyon liralık ödeneğin yüzde 68,7'si faiz ödemelerine, yüzde 11,7'si sosyal güvenlik kuruluşlarına, yüzde 4,5'i fon ödeneklerine, yüzde 1,9'u KİT transferlerine, yüzde 1,1'i tarımsal destekleme ile ilgili sübvansiyonlara, yüzde 2,4'ü program dışı görev zararlarını karşılamaya, yüzde 9,6'sı ise diğer iktisadi ve sosyal transferlere ayrılmıştır. 21.133 trilyon lira olması öngörülen borç faiz ödemelerinin GSMH'ya oranının yüzde 12,8'den yüzde 16,9'a çıkması, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına yapılan transferlerin GSMH'ya oranının yüzde 3,3'den yüzde 2,9'a inmesi, faiz ödemeleri ve Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına yapılan transferler dışındaki diğer transferlerin GSMH'ya oranının ise yüzde 4,7'den yüzde 4,8'e çıkması öngörülmüştür.

GRAFİK: 7- Konsolide Bütçe Vergi Gelirleri/GSMH (%)

(1) Geçici (2) Tahmin (3) Program

2000 yılı Konsolide Bütçe gelirleri bir önceki yıla göre yüzde 77,6 oranında artışla 32.585 trilyon lira olarak hedeflenmiştir. Böylece, gelirlerin GSMH içindeki payı, bir önceki yıla göre 4,0 puanlık artışla yüzde 26,0'ya yükselecektir. Vergi gelirlerinin GSMH içindeki payının 1,8 puanlık artışla yüzde 19,2 seviyesine çıkarılması hedeflenmiştir.

Özelleştirmeden sağlanacak 2.640 trilyon lira tutarındaki gelir ve Bedelli Askerlik uygulamasından beklenen 250 trilyon lira tutarındaki gelirin etkisiyle vergi dışı normal gelirlerin 2,2 puan artışla GSMH'nın yüzde 4,5'ine çıkarılması programlanmıştır.

2000 yılında Konsolide Bütçe vergi gelirlerinin harcamaları karşılama oranının geçen yılın aynı seviyesinde yüzde 51,1 civarında olması öngörülmüştür. Vergi gelirleri içinde vasitasız vergilerin payı yüzde 44,5'den yüzde 40,9'a inerken, vasitalı vergilerin payı ise yüzde 55,5'den yüzde 59,1'e yükselmektedir.

2000 yılında, Bütçe kapsamındaki fon gelirlerinden ve kapsam dışındaki fon kesintilerinden 2.200 trilyon lira gelir beklenmektedir. Hibe gelirlerinden gelecek 70 trilyon lira ve sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim için toplanması hedeflenen 570 trilyon liraya birlikte özel gelir ve fon toplamı 2.840 trilyon liraya ulaşacaktır.

TABLO: III.28 - Konsolide Bütçe Gerçekleşmeleri

	Cari Fiyatlarla, Trilyon TL			Yüzde Artış		Yüzde Dağılım			GSMH İçindeki Paylar		
	1998(1)	1999 (2)	2000 (3)	1999	2000	1998	1999	2000	1998	1999	2000
HARCAMALAR	15 396	28 133	46 968	82,7	66,9	100,0	100,0	100,0	29,0	33,8	37,6
Cari	5 141	9 375	13 850	82,4	47,7	33,4	33,3	29,5	9,7	11,3	11,1
-Personel	3 870	7 000	10 000	80,9	42,9	25,1	24,9	21,3	7,3	8,4	8,0
-Diğer Cari	1 271	2 375	3 850	86,9	62,1	8,3	8,4	8,2	2,4	2,9	3,1
Yatırım	886	1 440	2 352	62,6	63,3	5,8	5,1	5,0	1,7	1,7	1,9
Transfer	9 370	17 318	30 766	84,8	77,7	60,9	61,6	65,5	17,7	20,8	24,6
GELİRLER	11 671	18 348	32 585	57,2	77,6	100,0	100,0	100,0	22,0	22,1	26,1
Genel Bütçe	11 617	18 248	32 460	57,1	77,9	99,5	99,5	99,6	21,9	22,0	26,0
-Vergi Gelirleri	9 233	14 428	24 000	56,3	66,3	79,1	78,6	73,7	17,4	17,4	19,2
-Vergi Dışı Normal Gelirler	1 218	1 900	5 620	56,0	195,8	10,4	10,4	17,2	2,3	2,3	4,5
-Özel Gelir ve Fonlar	1 166	1 920	2 840	64,7	47,9	10,0	10,5	8,7	2,2	2,3	2,3
Katma Bütçe	54	100	125	84,5	25,0	0,5	0,5	0,4	0,1	0,1	0,1
BÜTÇE AÇIĞI	- 3 726	- 9 785	-14 383	162,6	47,0				-7,0	-11,8	-11,5
Emanet ve Avanslardaki Net Değişme	-112										
NAKİT AÇIĞI	- 3 837	- 9 785	-14 383	155,0	47,0				-7,2	-11,8	-11,5
BORÇ İDARESİ											
Borç Ödemeleri	9 230	16 094	20 002	74,4	24,3	100,0	100,0	100,0	17,4	19,4	16,0
-Dış Borç Ödemesi	1 839	2 210	3 588	20,2	62,4	19,9	13,7	17,9	3,5	2,7	2,9
-İç Borç Ödemesi	7 391	13 884	16 414	87,9	18,2	80,1	86,3	82,1	13,9	16,7	13,1
-Tahvil	1 510	4 650	10 123	207,9	117,7	16,4	28,9	50,6	2,8	5,6	8,1
-Bono	5 881	9 234	6 291	57,0	-31,9	63,7	57,4	31,5	11,1	11,1	5,0
Borçlanma	12 798	25 781	34 234	101,4	32,8	100,0	100,0	100,0	24,1	31,0	27,4
-Dış Borç Kullanımı	803	1 727	6 341	115,1	267,2	6,3	6,7	18,5	1,5	2,1	5,1
-İç Borçlanma	11 995	24 054	27 893	100,5	16,0	93,7	93,3	81,5	22,6	28,9	22,3
-Tahvil	2 821	17 650	21 075	525,7	19,4	22,0	68,5	61,6	5,3	21,2	16,9
-Bono	9 174	6 404	6 818	-30,2	6,5	71,7	24,8	19,9	17,3	7,7	5,5
-Merkez Bankası (Net)	0	0	0						0,0	0,0	0,0
Diğer	269	98	151	-63,6	54,1				0,5	0,1	0,1

(1) Geçici

(2) Tahmin

(3) Program

TABLO : III.29 - Konsolide Bütçe Temel Göstergeleri

	Cari Fiyatlarla, Trilyon TL							GSMH İçindeki Yüzde Paylar							
	1994	1995	1996	1997	1998 (1)	1999 (2)	2000 (3)	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	
Harcamalar	897	1 711	3 940	7 991	15 396	28 133	46 968	23,1	21,8	26,2	27,2	29,0	33,8	37,6	
Gelirler	745	1 394	2 702	5 750	11 671	18 348	32 585	19,2	17,7	17,9	19,6	22,0	22,1	26,1	
Açık	- 152	- 317	-1 238	-2 241	- 3 726	- 9 785	-14 383	-3,9	-4,0	-8,2	- 7,6	- 7,0	- 11,8	-11,5	
Toplam Faiz Ödemeleri	298	576	1 497	2 278	6 177	10 680	21 133	7,7	7,3	9,9	7,7	11,7	12,8	16,9	
Faiz Dışı Açık / Fazla	146	259	259	37	2 451	895	6 750	3,8	3,3	1,7	0,1	4,6	1,1	5,4	
Toplam İç Borç Kullanımı (Bono+Tahvil)	649	1 370	3 850	5 051	11 995	24 054	27 893	16,7	17,4	25,7	17,2	22,6	28,9	22,3	
Toplam İç Borç Anapara Ödemesi (Bono+Tahvil)	475	1 087	2 783	2 545	7 391	13 884	16 414	12,2	13,8	18,6	8,7	13,9	16,7	13,1	
Hazine Kısa Vadeli Avansı	52	95	229	0	0	0	0	1,3	1,2	1,5	0	0	0	0	
İç Borç Servisi (Faiz+Anapara)	708	1 562	4 112	4 523	13 021	23 704	36 217	18,2	19,9	27,5	15,4	24,6	28,5	29,0	
Toplam İç Borç Stoku (*)	799	1 361	3 149	6 283	11 613	20 028		20,6	17,3	21,0	21,4	21,9	24,1		
	Oranlar Yüzde														
Faiz / Toplam Harcama	33,2	33,7	38,0	28,5	40,1	38,0	45,0								
Yatırım / Toplam Harcama	5,6	5,4	6,0	7,4	5,8	5,1	5,0								
Personel / Toplam Harcama	32,9	29,4	24,7	25,9	25,1	24,9	21,3								
Vergi Gelirleri / Toplam Harcama	65,5	63,4	57,0	59,4	60,0	51,3	51,1								
Vasitasız Vergiler / Toplam Vergiler	48,3	42,5	39,4	40,7	46,6	44,5	40,9								
Vasitalı Vergiler / Toplam Vergiler	51,7	57,5	60,6	59,3	53,4	55,5	59,1								
Net Tahvil+Bono Kull. / Toplam Mevduat Değişimi (**)	24,4	23,4	34,9	45,8	47,9	66,8									
Yıllık Ağırlıklı Ort. Basit Faiz Oranı (Stopaj Dahil) (***)	109,4	98,9	107,8	110,7	101,9	97,8									
Yıllık Ağırlıklı Ort. Basit Faiz Oranı (Stopaj Hariç) (***)	109,4	98,9	106,3	96,0	96,8	97,8									
Yıllık Ağırlıklı Ort. Bileşik Faiz Oranı (Stopaj Dahil) (***)	164,4	121,8	135,2	127,4	122,5	111,6									
Yıllık Ağırlıklı Ort. Bileşik Faiz Oranı (Stopaj Hariç) (***)	164,4	121,8	132,8	108,4	115,6	111,6									
Yıllık Borçlanma Vade Yapısı (Gün) (****)	119	206	195	349	233	431									

(1) Geçici

(2) Tahmin

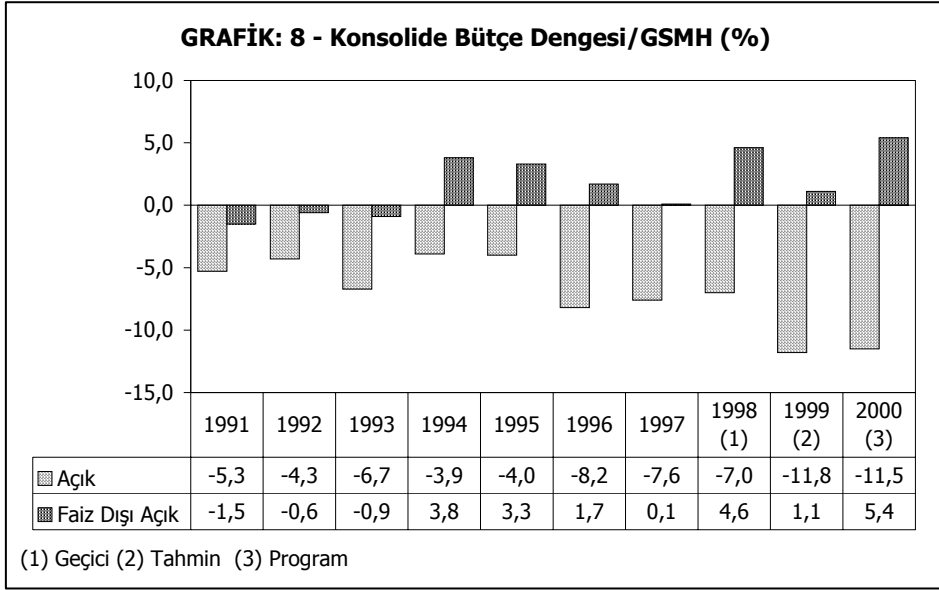
(3) Program

(*) 1999 yılı iç borç stoku Eylül sonu itibariyledir.

(**) 1999 yılı Haziran ayı sonu itibariyledir.

(***) İhalede satılan devlet iç borçlanma senetlerinin ortalamasıdır. 1998 yılı Ocak-Eylül dönemini kapsamaktadır.

(****) 1999 yılı Ocak-Eylül dönemini kapsamaktadır.

Bu harcama ve gelir hedefleri sonucunda 2000 yılı Konsolide Bütçe açığının 14.383 trilyon lira olması öngörülmüştür. Böylece, Konsolide Bütçe açığının GSMH'ya oranının bir önceki yıla göre 0,3 puan azalarak yüzde 11,5 olması, faiz dışı bütçe fazlasının GSMH'ya oranının ise 4,3 puan artarak yüzde 5,4 olması hedeflenmiştir.

Bütçe açığı ile iç ve dış borç anapara ödemelerinden oluşan 34.385 trilyon liralık finansman ihtiyacının, yüzde 18,4'ünün dış borçlanmayla, yüzde 81,1'inin iç borçlanmayla kalan yüzde 0,5'in ise diğer kaynaklarla karşılanması öngörülmektedir.

TABLO: III.30- İç Borç Stokundaki Gelişmeler

Cari Fiyatlarla, Trilyon TL

	1994	1995	1996	1997	1998	1999 (1)
Kağıda Bağlanan	544	1 143	2 778	5 946	11.613	20.028
Tahvil	239	512	1 250	3 571	5.772	15.993
Nakit	34	221	603	2 268	3.816	13.853
Nakit Dışı	205	291	647	1 303	1.956	2.140
Bono	305	631	1 528	2 375	5.841	4.035
Nakit	298	512	1 320	2 375	5.696	4.035
Nakit Dışı	7	119	208	0	145	0
Kağıda Bağlanmayan	255	218	371	338	0	0
Kur Farkları	133	26	0	0	0	0
Avans	122	192	371	338	0	0
Toplam	799	1 361	3 149	6 283	11.613	20.028

(1) Ocak-Eylül dönemini kapsamaktadır.

E. KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ

İşletmeciler KİT sisteminin performansında 1996 yılından itibaren gözlenen bozulma 1998 yılında da devam etmiştir. KİT mal ve hizmet fiyatlarının uluslararası fiyat hareketlerinden olumlu yönde etkilenmesi ve yurtiçi fiyatların zamanında ayarlanması sonucunda işletmeciler KİT sisteminin finansmanında 1995 ve 1996 yıllarında olumlu

gelişmeler kaydedilmiş, ancak 1997 yılında imzalanan toplu iş sözleşmeleri ile sağlanan yüksek oranlı ücret artışları ve tarımsal ürün alımlarındaki artışların etkisiyle borçlanma gereği artma eğilimine girmiştir.

Tarımsal ürün destekleme alımı yapmakta olan KİT'lerin özkaynaklarının yetersizliği ve stok devir hızlarının düşüklüğü yabancı kaynak kullanımını zorunlu hale getirmekte ve finansman yükleri stok maliyetlerini hızla artırmaktadır. Nitekim 1995 yılında toplam işletmeciler KİT stok artışlarının yüzde 46'sı tarımsal ürünlerden kaynaklanmakta iken, 1998 yılında bu oran yüzde 90'a yükselmiştir.

Bu gelişmeler sonucunda tarımsal ürün alımı yapan işletmeciler KİT borçlanma gereğinin GSMH içindeki payı 1997 yılında yüzde 1,3 iken 1998 yılında yüzde 1,7'ye yükselmiştir. Buna karşılık tarımsal ürün alımı yapmakla görevli KİT'ler dışında kalan kuruluşlar 1997 yılında GSMH'nin yüzde 0,7'si, 1998 yılında ise yüzde 0,4'ü oranında finansman fazlası vermişlerdir. Özelleştirme kapsamındaki KİT'ler dahil toplam işletmeciler KİT sisteminin borçlanma gereğinin GSMH içindeki payı 1997 yılında yüzde 0,7, 1998 yılında ise yüzde 1,3 olmuştur.

1998 yılında, Bütçe Kanunu uyarınca bazı KİT'lerin hasılatlarından yapılan kesintiler kapsamında 241 trilyon lira Hazine payı tahakkuk etmiş olup, 196 trilyon lirası da Hazineye tahsil edilmiştir. Ayrıca kuruluşlar tarafından Hazine'ye 175 trilyon lira tutarında temettü ödenmiştir. Buna karşılık Hazine tarafından kuruluşlara 160 trilyon lira tutarında Bütçe transferi yapılmıştır.

1999 yılında Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 12.10.1999 tarih ve 99/66 sayılı Kararı ile TDÇİ'nin bağlı ortaklığı GERKONSAN özelleştirme kapsamına alınmıştır.

1998 yılında, işletmeciler KİT fiyat artışlarının enflasyonun gerisinde seyretmesine karşın, 1999 yılında imzalanan toplu iş sözleşmeleri ile gelen yüklerin fiyatlara yansıtılmasıyla KİT faktör gelirlerinin aşınmasının önüne geçilmiştir. Bunun yanında sabit sermaye yatırımlarının ve stok artışlarının reel olarak azalması ve Bütçe kaynaklarından yapılan transferlerin reel olarak artması sonucu KİT borçlanma gereğinin 1999 yılında GSMH içindeki payının Bütçe Transferleri dahil yüzde 1,1, Bütçe Transferleri hariç yüzde 1,5 olması beklenmektedir.

Tarımsal ürün alımı yapan işletmeciler KİT borçlanma gereğinin GSMH içindeki payının 1999 yılında yüzde 1,4 olması, buna karşılık tarımsal ürün alımı yapmakla görevli KİT'ler dışında kalan kuruluşların ise GSMH'nin yüzde 0,3'ü oranında finansman fazlası vermeleri beklenmektedir.

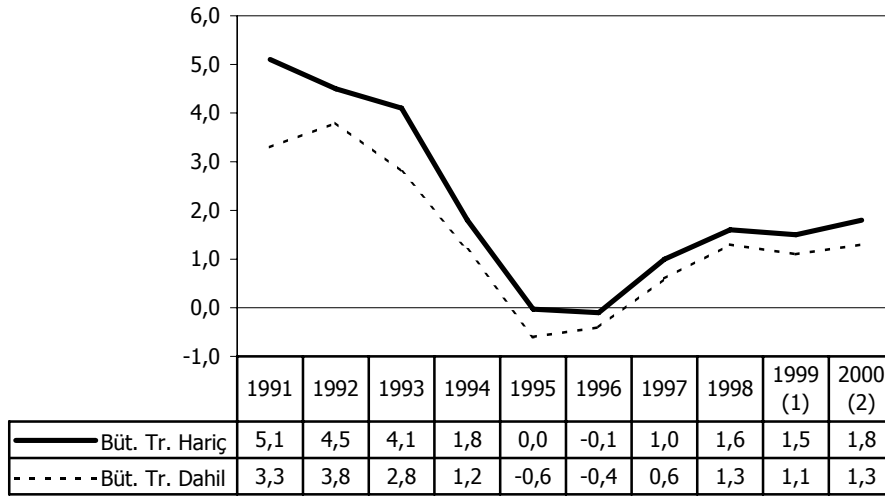
1999 yılında Bütçe Kanunu uyarınca KİT hasılatlarından 643 trilyon lira Hazine payı tahakkuk etmesi ve bunun 353 trilyon liralık kısmının Hazineye ödenmesi beklenmektedir. Kuruluşların 1999 yılında ayrıca 423 trilyon lira temettü ödemeleri öngörülmektedir. Bütçeden işletmeciler KİT'lere yapılan transferlerin ise toplam 379 trilyon lira olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

2000 yılında işletmeciler KİT borçlanma gereğinin, GSMH içindeki payının 1999 yılına göre 0,2 puan artarak yüzde 1,3 olması programlanmıştır. Bu gelişmede, 2000 yılında tarımsal ürün destekleme alımında bulunan kuruluşların alım miktarlarını sınırlandırmalarına rağmen geçmişten devam eden finansman yükleri ve toplu iş sözleşmelerinin geriye dönük olarak TEFE artışlarına endekslenmesi etkili olacaktır. 2000 yılında kuruluşlara Bütçeden 610 trilyon lira kaynak transferi yapılması hedeflenmiştir. Bütçe transferleri hariç tutulduğunda işletmeciler KİT borçlanma gereğinin GSMH içindeki payının yüzde 1,8 olması öngörülmektedir.

2000 yılında TMO'nun 4,5 milyon ton hububat, T. Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin 12,5 milyon ton şeker pancarı, TEKEL'in destekleme dahil 156 bin ton yaprak tütün ve ÇAYKUR'un 700 bin ton yaş çay yaprağı alımında bulunması programlanmıştır.

2000 yılında işletmeciler KİT'lerin 1.869 trilyon lira tutarında sabit sermaye yatırımları programlanmıştır. İşletmeciler KİT sabit sermaye yatırımları içinde enerji ve ulaştırma-haberleşme sektörlerinin payının sırasıyla yüzde 44,7 ve yüzde 41,4 olması hedeflenmiştir.

GRAFİK: 9 - İşletmeciler KİT Borçlanma Gereği/GSMH (%)

(1) Tahmin (2) Program

1998 yılında 1.005 trilyon lira olarak gerçekleşen işletmeciler KİT dönem karlarının 1999 yılında 1.669 trilyon lira olması beklenmektedir. Bu tutarın 2000 yılında ise 2.317 trilyon lira olarak gerçekleşmesi öngörülmüştür.

Kamu kesimi genel dengesinde izlenen özelleştirme kapsamındaki KİT'lerin 1998 yılında yüzde 0,03 olarak gerçekleşen borçlanma gereğinin GSMH içindeki payının 1999 yılında yüzde 0,3'e çıkması beklenmektedir. Özelleştirme kapsamındaki kuruluşların 2000 yılında GSMH'nin yüzde 0,15'i oranında finansman fazlası vermeleri öngörülmüştür.

Özelleştirme kapsamındaki KİT'lerin 1998 yılında sabit sermaye yatırımları 124 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir. 1999 yılında 366 trilyon lira olarak gerçekleşmesi beklenen sabit sermaye yatırımlarının 2000 yılında 236 trilyon lira olması programlanmıştır.

1998 yılını 138 trilyon lira dönem karı ile kapatan özelleştirme kapsamındaki KİT'lerin 1999 yılında 229 trilyon lira kar elde etmeleri beklenmektedir. Özelleştirme kapsamındaki KİT'lerin 2000 yılı dönem karının 448 trilyon liraya ulaşması öngörülmektedir.

TABLO: III.31- İşletmeci KİT Finansman Dengesi

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)

	1996	1997	1998	1999 (1)	2000 (2)
A. Toplam Gelirler	1 874 794	3 899 112	6 814 454	12 063 280	18 051 437
I. İşletme Gelirleri	1 628 143	3 466 859	6 140 792	10 938 999	16 402 372
1. Mal ve Hizmet Satış Hasılatı	1 455 531	3 154 174	5 503 206	9 990 105	15 278 015
2. Diğer Gelirler	172 612	312 685	637 586	948 894	1 124 357
II. Kurum Bünyesinde Kalan Fonlar	195 850	307 473	513 693	747 460	1 039 065
1. Amortismanlar	113 745	210 072	286 460	458 336	653 129
2. Karşılıklar	82 105	97 401	227 233	289 124	385 936
III. Bütçe Transferleri	50 801	124 780	159 965	376 781	610 000
IV. Diğer Gelirler			4	40	
B. Toplam Giderleri	1 812 682	4 064 537	7 504 643	12 962 988	19 695 855
I. İşletme Giderleri	1 455 162	3 019 851	5 425 063	9 958 276	14 882 382
1. Mal ve Hizmet Satış Maliyeti	974 141	2 115 435	3 756 742	7 004 226	10 512 965
2. Diğer Giderler	481 021	904 416	1 668 320	2 954 051	4 369 417
II. Yatırım Harcamaları	135 576	333 561	768 021	1 044 960	1 868 600
III. Stok Artışı	145 944	477 790	760 148	775 897	918 557
VII. Diğer Giderler	76 000	233 335	551 410	1 183 855	2 026 316
C. Borçlanma Gereği	62 112	- 165 425	- 690 189	- 899 708	-1 644 418
D. Finansman	- 62 112	165 425	690 189	899 708	1 644 418
I. Kasa Banka Değişimi	- 118 463	- 125 257	- 184 204	- 287 409	14 651
II. İç Borçlanma (Net)	147 055	259 014	596 498	954 494	1 252 298
III. Dış Borçlanma (Net)	- 90 704	31 668	277 895	232 623	377 469
Dönem Kar Zararı	186 977	500 531	1 004 893	1 668 708	2 316 967
Faktör Gelirleri	368 830	754 482	1 229 421	1 728 183	2 559 055
Maaş ve Ücret Ödemeleri	291 895	639 506	1 068 421	2 044 318	3 215 941
	(GSMH'ya Oranlar, Yüzde)				
A. Toplam Gelirler	12,5	13,3	12,9	14,5	14,4
I. İşletme Gelirleri	10,9	11,8	11,6	13,2	13,1
1. Mal ve Hizmet Satış Hasılatı	9,7	10,7	10,4	12,0	12,2
2. Diğer Gelirler	1,2	1,1	1,2	1,1	0,9
II. Kurum Bünyesinde Kalan Fonlar	1,3	1,0	1,0	0,9	0,8
1. Amortismanlar	0,8	0,7	0,5	0,6	0,5
2. Karşılıklar	0,5	0,3	0,4	0,3	0,3
III. Bütçe Transferleri	0,3	0,4	0,3	0,5	0,5
IV. Diğer Gelirler	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
B. Toplam Giderleri	12,1	13,8	14,2	15,6	15,8
I. İşletme Giderleri	9,7	10,3	10,2	12,0	11,9
1. Mal ve Hizmet Satış Maliyeti	6,5	7,2	7,1	8,4	8,4
2. Diğer Giderler	3,2	3,1	3,1	3,6	3,5
II. Yatırım Harcamaları	0,9	1,1	1,4	1,3	1,5
III. Stok Artışı	1,0	1,6	1,4	0,9	0,7
VII. Diğer Giderler	0,5	0,8	1,0	1,4	1,6
C. Borçlanma Gereği	0,4	-0,6	-1,3	-1,1	-1,3
D. Finansman	-0,4	0,6	1,3	1,1	1,3
I. Kasa Banka Değişimi	-0,8	-0,4	-0,3	-0,3	0,0
II. İç Borçlanma (Net)	1,0	0,9	1,1	1,1	1,0
III. Dış Borçlanma (Net)	-0,6	0,1	0,5	0,3	0,3
Dönem Kar Zararı	1,2	1,7	1,9	2,0	1,9
Faktör Gelirleri	2,5	2,6	2,3	2,1	2,0
Maaş ve Ücret Ödemeleri	1,9	2,2	2,0	2,5	2,6

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program.

TABLO: III.32- İşletmeci KİT Özet Finansal Göstergeleri

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)

Kuruluşlar	Dönem Karı veya Zararı	Bütçe Trans.	Yüzde	Borç Gereği	Yüzde	İstih. Gider	Yüzde
1997 Yılı							
T.Demir ve Çelik İşl. Gen. Müd.	-6 649	2 388	1,9	11 497	6,9	19 935	3,1
T.Taşkömürü Kurumu Gen. Müd.	-54 693	26 853	21,5	29 147	17,6	34 811	5,4
T.Elektrik Üretim İletim A.Ş.	1 467	1 205	1,0	40 579	24,5	35 992	5,6
T.Elektrik Dağıtım A.Ş.	115 613	430	0,3	-35 891	-21,7	61 630	9,6
T.Şeker Fabrikaları A.Ş. Gen. Müd.	-6 475	20 830	16,7	97 374	58,9	33 391	5,2
Toprak Mahsulleri Ofisi Gen. Müd.	16 371		0,0	209 201	126,5	9 213	1,4
TEKEL Gen. Müd.	46 197		0,0	53 234	32,2	55 272	8,6
T.C. Devlet Demiryolları Gen. Müd.	-103 901	46 785	37,5	48 954	29,6	62 248	9,7
Ara Toplam	7 930	98 491	78,9	454 095	274,5	312 492	48,9
Diğer Kuruluşlar	492 601	26 289	21,1	-288 670	-174,5	327 014	51,1
İşletmeci KİT Toplamı	500 531	124 780	100,0	165 425	100,0	639 506	100,0
1998 Yılı							
T.Demir ve Çelik İşl. Gen. Müd.	-4 185	700	0,4	-174 586	-25,3	6 401	0,6
T.Taşkömürü Kurumu Gen. Müd.	-37 864	39 133	24,5	1 145	0,2	54 323	5,1
T.Elektrik Üretim İletim A.Ş.	-24 608		0,0	181 408	26,3	64 757	6,1
T.Elektrik Dağıtım A.Ş.	107 825		0,0	-8 847	-1,3	111 482	10,4
T.Şeker Fabrikaları A.Ş. Gen. Müd.	24 779	33 621	21,0	161 860	23,5	61 872	5,8
Toprak Mahsulleri Ofisi Gen. Müd.	2 789		0,0	443 901	64,3	17 390	1,6
TEKEL Gen. Müd.	29 786		0,0	266 866	38,7	101 429	9,5
T.C. Devlet Demiryolları Gen. Müd.	-137 095	83 296	52,1	90 494	13,1	108 249	10,1
Ara Toplam	-38 573	156 750	98,0	962 241	139,4	525 903	49,2
Diğer Kuruluşlar	1 043 466	3 215	2,0	-272 052	-39,4	542 518	50,8
İşletmeci KİT Toplamı	1 004 893	159 965	100,0	690 189	100,0	1 068 421	100,0
1999 Yılı (1)							
T.Demir ve Çelik İşl. Gen. Müd.	-25 778	4 600	1,2	25 261	2,8	12 180	0,6
T.Taşkömürü Kurumu Gen. Müd.	-110 786	106 231	28,2	879	0,1	90 385	4,4
T.Elektrik Üretim İletim A.Ş.	156 478			-138 712	-15,4	134 759	6,6
T.Elektrik Dağıtım A.Ş.	242 347			-133 583	-14,8	227 907	11,1
T.Şeker Fabrikaları A.Ş. Gen. Müd.	37 718	92 000	24,4	184 388	20,5	126 653	6,2
Toprak Mahsulleri Ofisi Gen. Müd.	97 139			613 753	68,2	29 676	1,5
TEKEL Gen. Müd.	24 042			331 803	36,9	210 474	10,3
T.C. Devlet Demiryolları Gen. Müd.	-229 444	159 450	42,3	90 565	10,1	189 717	9,3
Ara Toplam	191 716	362 281	96,2	974 354	108	1 021 751	50
Diğer Kuruluşlar	1 476 992	14 500	3,8	-74 646	- 8	1 022 567	50
İşletmeci KİT Toplamı	1 668 708	376 781	100	899 708	100	2 044 318	100

(1) Gerçekleşme Tahmini

TABLO : III.33 - İşletmeciler KİT'lerin Personel Giderleri ve Üretim Değeri

(Cari Fiyatlarla)

Yıllar	Personel Sayısı Kişi			Yüzde Artış	Personel Gideri Milyar TL.			Yüzde Artış	Üretim Değeri		Per.Gid/ Üretim Değeri (Yüzde)	Yıl. Ort. Maaş ve Ücret (Bin TL.)	Per. Baş. Üretim Değeri (Bin TL.)
	İşçi	Memur Teknik Personel	Toplam		Ücret	Maaş	Toplam		Milyar TL.	Yüzde Artış			
1984	372 473	177 962	550 435		497	137	634	34,9	3 221		19,7	1 152	5 852
1984	450 498	190 097	640 595		580	147	727	54,9	3 399		21,4	1 134	5 306
1985	444 347	190 900	635 247	-0,8	775	199	974	35,4	5 044	48,4	19,3	1 533	7 939
1986	455 595	197 363	652 958	2,8	1 025	279	1 304	34,0	6 355	26,0	20,5	1 997	9 732
1987	443 790	204 386	648 176	-0,7	1 544	487	2 031	55,7	10 185	60,3	19,9	3 134	15 713
1987 (1)	404 892	196 684	601 576	-7,9	1 411	465	1 876	43,9	9 455	48,8	19,8	3 119	15 716
1988	404 659	202 543	607 202	0,9	2 215	862	3 077	64,0	13 715	45,1	22,4	5 067	22 587
1989	396 599	205 753	602 352	-0,8	5 131	2 357	7 488	143,4	25 651	87,0	29,2	12 432	42 585
1990	392 128	203 666	595 794	-1,1	10 533	4 498	15 031	100,7	42 958	67,5	35,0	25 228	72 103
1990 (2)	375 565	198 453	574 018	-4,7	9 770	4 410	14 180	89,4	32 456	26,5	43,7	24 703	56 542
1991	362 771	198 818	561 589	-2,2	21 283	7 612	28 895	103,8	57 299	76,5	50,4	51 453	102 031
1992	353 111	192 973	546 084	-2,8	37 525	12 393	49 918	72,8	98 443	71,8	50,7	91 411	180 272
1992 (3)	343 361	189 148	532 509	-5,2	36 581	12 111	48 692	68,5	92 311	61,1	52,7	91 440	173 351
1993	331 382	192 207	523 589	-4,1	64 533	19 681	84 214	68,7	145 522	47,8	57,9	160 840	277 932
1994	299 389	181 041	480 430	-8,2	101 704	28 989	130 694	55,2	279 029	91,7	46,8	272 035	580 789
1994 (4)	281 846	181 026	462 872	-11,6	94 700	28 985	123 685	46,9	265 984	82,8	46,5	267 212	574 638
1995	249 500	170 083	419 583	-12,7	126 468	48 915	175 383	41,8	470 591	76,9	37,3	417 994	1 121 568
1995 (5)	246 045	169 153	415 198	-10,3	124 554	48 803	173 357	40,2	462 394	73,8	37,5	417 529	1 113 671
1996	249 650	168 120	417 770	-0,4	187 844	106 525	294 369	67,8	915 100	97,9	32,2	704 620	2 190 440
1996 (6)	247 180	167 891	415 071	-0,0	185 528	106 367	291 895	68,4	873 089	88,8	33,4	703 241	2 103 469
1997	237 413	169 170	406 583	-2,0	390 813	248 693	639 506	119,1	2 144 191	145,6	29,8	1 572 879	5 273 686
1998 (7)	214 434	164 639	379 073	-6,8	624 149	444 273	1 068 422	67,1	3 921 882	82,9	27,2	2 818 513	10 345 981
1999	209 161	168 058	377 219	-0,5	1 278 033	766 285	2 044 318	91,3	6 614 366	68,7	30,9	5 419 446	17 534 552

(1) 1987 yılında özelleştirilmesine karar verilerek 1988 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan SÜMERBANK ve PETKİM hariçtir.

(2) 1990 yılında özelleştirilmesine karar verilerek 1991 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan TÜPRAŞ, Petrol Ofisi A.Ş. ve THY A.O. hariçtir.

(3) 1992 yılında özelleştirilmesine karar verilerek 1993 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan EBK, TSEK, YEMSAN ve ORÜS hariçtir.

(4) 1993 yılında özelleştirilmesine karar verilerek 1994 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan D.B. DEN.NAK., T.GEMİ SAN., TDİ, KBİ, ÇİNKUR ve HAVAŞ hariçtir.

(5) 1995 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan DİTAŞ ve ÇİTOSAN dahildir.

(6) 1995 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan DİTAŞ ve ÇİTOSAN hariçtir.

(7) 1998 yılında özelleştirme kapsamına alınan TAKSAN, TUMOSAN, ASİL ÇELİK, SEKA, TÜGSAŞ, İGSAŞ ve TZDK hariçtir.

TABLO :III. 34-İşletmeciler Hakkında Özet Bilgiler

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar Hariç					Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar Dahil				
	1996	1997	1998	1999 (1)	2000 (2)	1996	1997	1998	1999 (1)	2000 (2)
Toplam Personel Adedi (Kişi)	415 071	406 583	379 073	377 219	377 362	486 669	466 765	457 094	451 743	449 414
-Memur ve Sözleşmeli Personel	167 891	169 170	164 639	167 495	167 456	175 439	175 691	176 204	177 976	177 773
-İşçi	247 180	237 413	214 434	209 724	209 906	311 230	291 074	280 890	273 767	271 641
Toplam Personel Harcamaları	291 895	639 506	1 068 422	2 044 318	3 215 941	365 857	787 215	1 389 454	2 676 479	4 245 854
-Memur ve Sözleşmeli Personel	106 367	248 693	444 273	762 081	1 002 386	112 980	262 510	484 770	824 031	1 083 033
-İşçi	185 528	390 813	624 149	1 282 237	2 213 555	252 877	524 705	904 684	1 852 448	3 162 821
Mal ve Hizmet Satış Hasılatı	1 455 531	3 154 174	5 503 206	9 990 105	15 278 015	2 810 612	5 451 514	9 160 509	16 611 439	25 851 931
Görev Zararı Tahakkukları	13 997	53 522	289 165	687 985	796 977	18 407	53 522	290 042	687 985	796 977
İşletme Faaliyet Kar-Zararı	260 118	522 159	953 873	1 597 141	2 278 345	276 613	541 222	1 066 490	1 619 329	2 389 903
Faiz Ödemeleri	82 526	124 057	173 962	285 991	363 207	115 803	171 671	244 313	396 823	477 184
Dönem Kar-Zararı	186 977	500 531	1 004 893	1 668 708	2 316 967	200 557	532 106	1 142 987	1 897 572	2 764 740
Sabit Sermaye Yatırımları	135 576	333 561	768 021	1 044 960	1 868 600	164 769	377 067	891 707	1 410 607	2 104 800
Bütçe ve Fon Transferleri	50 801	124 780	159 965	376 781	610 000	61 320	165 700	256 609	549 469	857 267
Borçlanma Gereği	62 112	- 165 425	- 690 189	- 899 708	-1 644 418	- 12 129	- 194 417	- 705 663	-1 125 355	-1 460 491
Borçlanma Gereği (3)	11 311	- 290 205	- 850 154	-1 276 489	-2 254 418	- 73 449	- 360 117	- 962 272	-1 674 824	-2 317 758
Pers. Harcamaları/Hasılat (Yüzde)	20,1	20,3	19,4	20,5	21,0	13,0	14,4	15,2	16,1	16,4
Faiz Ödemeleri/Hasılat (Yüzde)	5,7	3,9	3,2	2,9	2,4	4,1	3,1	2,7	2,4	1,8
Borçlanma Gereği/GSMH (Yüzde)	0,4	-0,6	-1,3	-1,1	-1,3	-0,1	-0,7	-1,3	-1,4	-1,2
Borçlanma Gereği/GSMH (Yüzde) (3)	0,08	-0,99	-1,6	-1,5	-1,8	-0,5	-1,2	-1,8	-2,0	-1,9

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

(3) Bütçe ve Fon Transferleri Hariçtir.

TABLO: III.35- Özelleştirme Kapsamındaki İşletmeci KİT Finansman Dengesi

	1996	1997	1998	1999(1)	2000(2)
(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)					
A. Toplam Gelirler	1 479 039	2 527 456	4 144 473	7 491 495	11 764 139
I. İşletme Gelirleri	1 428 146	2 432 222	3 932 648	7 129 105	11 251 248
1. Mal ve Hizmet Satış Hasılatı	1 355 081	2 297 340	3 657 303	6 621 334	10 573 916
2. Diğer Gelirler	73 065	134 882	275 345	507 771	677 332
II. Kurum Bünyesinde Kalan Fonlar	40 339	54 098	114 619	189 702	265 624
1. Amortismanlar	33 411	49 469	103 809	166 090	236 678
2. Karşılıklar	6 928	4 629	10 810	23 612	28 946
III. Bütçe ve Fon Transferleri	10 519	40 920	96 644	172 688	247 267
IV. Diğer Gelirler	35	216	562		
B. Toplam Giderler	1 553 280	2 556 449	4 159 947	7 717 142	11 580 212
I. İşletme Giderleri	1 418 976	2 400 648	3 795 431	6 900 241	10 803 475
1. Mal ve Hizmet Satış Maliyeti	929 961	1 558 658	2 322 995	4 186 329	6 629 861
2. Diğer Giderler	489 015	841 990	1 472 436	2 713 911	4 173 614
II. Yatırım Harcamaları	29 193	43 506	123 686	365 647	236 200
III. Stok Artışı	56 175	47 179	97 107	97 427	30 064
IV. Diğer Giderler	48 936	65 116	143 723	353 827	510 473
C. Borçlanma Gereği	- 74 241	- 28 992	- 15 474	- 225 647	183 927
D. Finansman	74 241	28 992	15 474	225 647	- 183 927
I. Kasa Banka Değişimi	- 58 986	- 31 076	- 130 379	- 30 698	81 238
II. İç Borçlanma (Net)	101 442	65 315	83 899	178 843	- 288 309
III. Dış Borçlanma (Net)	31 785	- 5 247	61 954	77 502	23 144
Dönem Kar Zararı	13 580	31 575	138 094	228 864	447 773
Faktör Gelirleri	49 509	85 673	251 836	418 566	713 397
Maaş ve Ücret Ödemeleri	73 962	147 708	321 032	632 161	1 029 913
(GSMH'ya Oranlar Yüzde)					
A. Toplam Gelirler	9,9	8,6	7,8	9,0	9,4
I. İşletme Gelirleri	9,5	8,3	7,4	8,6	9,0
1. Mal ve Hizmet Satış Hasılatı	9,0	7,8	6,9	8,0	8,5
2. Diğer Gelirler	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5
II. Kurum Bünyesinde Kalan Fonlar	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2
1. Amortismanlar	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
2. Karşılıklar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
III. Bütçe Transferleri	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
IV. Diğer Gelirler	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
B. Toplam Giderleri	10,4	8,7	7,8	9,3	9,3
I. İşletme Giderleri	9,5	8,2	7,2	8,3	8,6
1. Mal ve Hizmet Satış Maliyeti	6,2	5,3	4,4	5,0	5,3
2. Diğer Giderler	3,3	2,9	2,8	3,3	3,3
II. Yatırım Harcamaları	0,2	0,1	0,2	0,4	0,2
III. Stok Artışı	0,4	0,2	0,2	0,1	0,0
IV. Diğer Giderler	0,3	0,2	0,3	0,4	0,4
C. Borçlanma Gereği	-0,5	-0,1	-0,0	-0,3	0,1
D. Finansman	0,5	0,1	0,0	0,3	-0,1
I. Kasa Banka Değişimi	-0,4	-0,1	-0,2	-0,0	0,1
II. İç Borçlanma (Net)	0,7	0,2	0,2	0,2	-0,2
III. Dış Borçlanma (Net)	0,2	-0,0	0,1	0,1	0,0
Dönem Kar Zararı	0,1	0,1	0,3	0,3	0,4
Faktör Gelirleri	0,3	0,3	0,5	0,5	0,6
Maaş ve Ücret Ödemeleri	0,5	0,5	0,6	0,8	0,8

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program.

F. SOSYAL GÜVENLİK KURULUŞLARI

Aktif sigortalılar ile pasif sigortalılar arasındaki dengenin bozulması ve prim miktarı ile emekli aylığı ilişkisinin sağlanamaması sosyal güvenlik kuruluşlarının mali yapılarının bozulmasına neden olmuştur. Ayrıca, primlerin zamanında tahsil edilememesi, kurumların organizasyon yapılarının yenilenememesi, fonların verimli alanlara plase edilememesi, prim karşılığı olmadan yapılan ödemeler ve aktüeryal hesaplar dikkate alınmadan yapılan mevzuat düzenlemeleri, son yıllarda bu kuruluşların finansman dengesinin ciddi bir biçimde bozulmasına neden olmuştur.

4.11.1998 tarih ve 4386 sayılı Kanun ile, Bağkur tarım sigortalıları sağlık sigortası kapsamına alınmıştır. 98/12195 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile de söz konusu sigortalıların 1.1.1999 tarihinden itibaren yüzde 10 oranında sağlık sigortası primi ödemelerine karar verilmiştir. Bağkur tarım sigortalıları 1.10.1999 tarihinden itibaren sağlık yardımlarından yararlanmaya başlamışlardır.

Aktüeryal dengeleri sağlanarak sosyal güvenlik sisteminin tekrar sürdürülebilir bir sistem halinde getirilmesi amacıyla, 8.9.1999 tarihinde 4447 sayılı Kanun çıkarılmıştır. Kanunda kayıtdışı istihdamın önlenmesine dönük idari tedbirler yanında, emeklilik yaşı, sigortalılık süresi, prim ödeme gün sayısı, aylık bağlama oranı, referans dönemi, emekli aylıklarında artış, prime esas kazanç sınırları, Bağkur'da prim tahsilatının hızlandırılması, sosyal güvenlik destek primi, Bağkur tarım sigortalılarının malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortası ve sağlık sigortası prim oranları, sağlık yardımlarından yararlanmada; staj süresi ve alınacak katkı payları konusunda reform niteliğinde düzenlemeler yapılmış ayrıca işsizlik sigortası kurulmuştur.

1 Haziran 2000 tarihinden itibaren yürürlüğe girecek olan işsizlik sigortasından sağlanacak işsizlik aylığı ve yardımları 1 Şubat 2002 tarihinden itibaren başlayacaktır.

17 Ağustos 1999 tarihinde yaşanan Marmara Depremi nedeniyle, deprem bölgesinde bulunan işveren ve sigortalıların mağduriyetlerinin önlenmesi amacıyla, 30.9.1999 tarihinde 578 sayılı KHK yürürlüğe konulmuştur. Söz konusu KHK'ya göre 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununda yapılan değişikliklerle, afetin meydana geldiği tarihten itibaren tahakkuk edecek üç aylık prim borçlarını 1 yıla kadar ertelemeye, ilgili sosyal güvenlik kuruluşlarının yönetim kurulları yetkili kılınmıştır. Ayrıca, Bağkur sigortalılarının tabi olduğu 1479 ve 2926 sayılı Kanunlarda yapılan değişikliklerle, tabii afete uğrayarak konutu veya işyeri yıkılan veya hasar gören sigortalıların mevcut prim ve gecikme faizi borçları ertelenmiştir. Buna ilave olarak, afeti takip eden 6 aylık prim borçları ertelenecektir.

1998 yılında yüzde 5,2 olan Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının toplam gelirlerinin GSMH'ya oranının, 1999 yılında yüzde 5,6'ya, toplam giderlerin GSMH'ya oranının ise yüzde 7,5'den yüzde 8,5'e yükselmesi beklenmektedir. Bu çerçevede, 1998 yılında yüzde 78,4 olan prim gelirlerinin sigorta giderlerini karşılama oranının 1999 yılında yüzde 76,0'ya gerileyeceği tahmin edilmektedir.

Bu gelişmeler sonucunda, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının 1998 yılında GSMH'nın yüzde -2,3'ü seviyesinde olan gelir-gider farkının 1999 yılında yüzde -2,9'a yükselmesi beklenmektedir.

Açıklarının karşılanması amacıyla, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına Bütçeden transfer yapılmaktadır. 1998 yılında yüzde 2 seviyesinde gerçekleşen Bütçeden yapılan transferlerin GSMH'ya oranının 1999 yılında yüzde 2,6'ya yükselmesi beklenmektedir.

Emekli Sandığına faturalı ödemeler için yapılan transferler de dahil olmak üzere, 1998 yılında Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına, Bütçeden; 451 trilyon lirası Sosyal Sigortalar Kurumuna, 550 trilyon lirası Emekli Sandığına, 435 trilyon lirası da Bağkur'a olmak üzere toplam 1.536 trilyon lira transfer yapılmıştır. Bu çerçevede, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının finansman açıkları 191 trilyon lira ile GSMH'nın yüzde 0,4'ü seviyesine indirilmiştir.

1999 yılında, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının toplam gelirlerinin 4.653 trilyon lira, toplam giderlerinin 7.025 trilyon lira ve gelir-gider farkının -2.373 trilyon lira olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

TABLO: III.36-Sosyal Güvenlik Kuruluşları Gelir-Gider Dengesi

	1996	1997	1998	1999 (1)	2000 (2)
Cari Fiyatlarla Milyar TL					
I-GELİRLER	691 779	1417 860	2756 275	4652 775	7382 393
-Prim Tahsilatları	504 268	1213 868	2246 781	4004 773	6192 150
II-GİDERLER	945 183	1991 781	3981 141	7025 317	10249 988
-Sigorta Giderleri	670 453	1524 252	2866 941	5266 385	7232 842
III-GELİR-GİDER FARKI	-253 404	-573 921	-1224 866	-2372 542	-2867 595
-SSK	-143 018	-338 015	-561 392	-1288 754	-851 676
-Bağkur	-69 807	-119 502	-449 225	-594 971	-1163 813
-Emekli Sandığı	-40 579	-116 404	-214 249	-488 817	-852 105
IV-BÜTÇE TRANSFERLERİ	218 064	571 370	1033 794	2190 000	2840 000
-Bütçe Transferleri (3)	335 300	760 000	1436 000	2750 000	3600 000
-SSK	146 000	337 000	451 000	1105 000	930 000
-Bağkur (4)	70 100	123 000	435 000	610 000	1035 000
-Emekli Sandığı	1 964	111 370	147 794	475 000	875 000
-Emekli Sandığı (3)	119 200	300 000	550 103	1035 000	1635 000
V-FİNANSMAN AÇIĞI	-35 340	-2 551	-191 072	-182 542	-27 595
VI-BÜTÇE DIŞI TRANSFERLER (5)	20 000		0	0	0
GSMH'ya Oranlar (Yüzde)					
I-GELİRLER	4,6	4,8	5,2	5,6	5,9
-Prim Tahsilatları	3,4	4,1	4,2	4,8	5,0
II-GİDERLER	6,3	6,8	7,5	8,5	8,2
-Sigorta Giderleri	4,5	5,2	5,4	6,3	5,8
III-GELİR-GİDER FARKI	-1,7	-2,0	-2,3	-2,9	-2,3
-SSK	-1,0	-1,1	-1,1	-1,6	-0,7
-Bağkur	-0,5	-0,4	-0,8	-0,7	-0,9
-Emekli Sandığı	-0,3	-0,4	-0,4	-0,6	-0,7
IV-BÜTÇE TRANSFERLERİ	1,5	1,9	2,0	2,6	2,3
-Bütçe Transferleri (3)	2,2	2,6	2,7	3,3	2,9
-SSK	1,0	1,1	0,9	1,3	0,7
-Bağkur (4)	0,5	0,4	0,8	0,7	0,8
-Emekli Sandığı	0,0	0,4	0,3	0,6	0,7
-Emekli Sandığı (3)	0,8	1,0	1,0	1,2	1,3
V-FİNANSMAN AÇIĞI	-0,2	0,0	-0,4	-0,2	0,0
VI-BÜTÇE DIŞI TRANSFERLER (5)	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

(3) Faturalı ödemeler ve ek karşılıklar dahildir.

(4) Müşterek emeklilik karşılığı Bağkur üzerinden SSK'ya transfer edilecek ödemeler dahildir.

(5) Açığın finansmanı için verilen Devlet Tahvilleridir.

Gelir-gider farkının finansmanı için, Emekli Sandığına faturalı ödemeler ve ek karşılıklar için yapılan transferler de dahil olmak üzere, 1999 yılında Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına Bütçeden 2.750 trilyon lira transfer yapılacağı tahmin edilmektedir.

Sözkonusu Bütçe transferlerinin 1.105 trilyon lirasının Sosyal Sigortalar Kurumuna, 610 trilyon lirasının Bağkura, 1.035 trilyon lirasının da Emekli Sandığına yapılmasına karar verilmiştir. Böylece, 1999 yılında Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının borçlanma gereğinin 183 trilyon lira ile GSMH'nın yüzde 0,2'si olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

2000 yılında, prime esas kazanç tavanlarında meydana gelecek reel artışların olumlu, 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi nedeniyle uğrayacağı 100 trilyon liralık prim tahsilatı kaybının olumsuz etkisinin SSK'nın gelir-gider dengelerinde neden olduğu iyileşmeyle, sosyal güvenlik kuruluşlarının toplam gelirleri 7.382 trilyon lira, toplam giderleri 10.250 trilyon lira ve gelir-gider farkı ise -2.868 trilyon lira olarak öngörülmüştür.

Gelir-gider farkının finansmanı için, Emekli Sandığına faturalı ödemeler ve ek karşılıklar için yapılan transferler dahil olmak üzere, 2000 yılında Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına Bütçe'den 3.600 trilyon lira transfer yapılması öngörülmüştür. Sözkonusu Bütçe transferlerinin 100 trilyon lirası deprem zararlarının telafisi için olmak üzere, 930 trilyon lirasının Sosyal Sigortalar Kurumu'na, 1.035 trilyon lirasının Bağkur'a, 1.635 trilyon lirasının da Emekli Sandığı'na yapılmasına karar verilmiştir.

2000 yılında, GSMH'ya oran olarak, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının gelirleri yüzde 5,9, giderleri yüzde 8,2 ve gelir-gider farkı ise yüzde -2,3 olarak öngörülmüştür. Finansman açıklarının kapatılması amacıyla, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına Bütçeden yapılacak transferlerin GSMH'ya oranının yüzde 2,3'e geriletilmesi programlanmıştır.

G. FONLAR

Bütçe kapsamında yer alan fonlara ait gelirlerin Bütçe'ye gelir kaydedilmesi, harcamaların Bütçeden ayrılan ödenekler ile fonların kendi usulleri çerçevesinde yapacakları borçlanmalarla karşılanması ve Bütçe dışı fon gelirlerinden Bütçeye kesinti yapılması uygulamasına 1999 yılında da devam edilmiştir.

Bu çerçevede, 1998 yılında 931,7 trilyon lira Bütçeye gelir kaydedilirken, fonlara kullanılan ödenek 428,6 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir. 1999 yılında ise, Bütçeye gelir kaydedilen miktarın 1.500 trilyon lira, fonlara tahsis edilen ödenek miktarının 960 trilyon lira olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Fon ödeneklerinin GSMH'ya oranının 1998 yılındaki yüzde 0,8 seviyesinden 1999 yılında yüzde 1,2'ye yükselmesi, büyük ölçüde Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu ile Gelir İdaresini Geliştirme Fonu ödeneklerinde yıl içinde yapılan düzenlemelerden kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan, 1998 yılında yüzde 1,8 olan Bütçeye gelir kaydedilen fon gelirlerinin GSMH'ya oranının 1999 yılında da aynı seviyesini koruması beklenmektedir.

Bütçe kapsamında 61 adet fonun yer alacağı 2000 yılında, kapsam içi ve kapsam dışı fonlardan Bütçeye 2.200 trilyon lira gelir kaydedilmesi öngörülmürken, kapsam içi fon harcamalarını karşılamak üzere 1.390 trilyon lira ödenek tahsis edilmiştir. Böylece, fon ödeneklerinin GSMH'ya oranı yüzde 1,2'den yüzde 1,1'e düşmektedir. Toplam fon ödeneklerinin yaklaşık yüzde 20'si kamu kesimi genel dengesi dışındaki fonlara, yüzde 7'si yerel yönetim ile ilgili fonlara, yüzde 73'ü de fon dengesi içindeki fonlara tahsis edilmiştir. Denge içinde yer alan fonlardan Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu ödeneğinin toplam fon ödeneği içindeki payı yüzde 40 seviyesindedir. Fon ödeneklerinin GSMH'ya oran itibarıyla 0,1 puan düşmesi büyük ölçüde, fon harcamalarının azaltılması ve fon sisteminin zaman içinde tasfiye edilmesi politikasının sonucu olup, fon sistemine ek yükümlülük getirilmemesi ve mevcut bazı yükümlülüklerin kaldırılması çalışmaları 2000 yılında da sürdürülecektir.

Kamu kesimi genel dengesi'nde Fon başlığı altında 11 adet fon ve 3074 sayılı Kanun uyarınca akaryakıt tüketimi üzerinden alınarak ilgili kuruluşlar nezdinde dağıtılan vergi ile 3418 sayılı Kanunla eğitim ve sağlık harcamaları için oluşturulan özel hesap takip edilmektedir. Ancak, Bakanlar Kurulu'nun 10.9.1998 tarih ve 98/11803 sayılı Kararı ile 2000 yılında Akaryakıt Tüketim Vergisi (ATV) hasılatından fonlara pay verilmeyecek ve hasılatın tamamı Bütçeye gelir kaydedilecektir. Kamu kesimi genel dengesi'nde Fon başlığı altında yer alan Kamu Ortaklığı Fonu, Toplu Konut Fonu, Geliştirme ve Destekleme Fonu, Gelir İdaresini Geliştirme Fonu, Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu, Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu, Petrol Arama ve Petrolle İlgili Faaliyetleri Düzenleme Fonu ile Akaryakıt Fiyat İstikrar Fonu Bütçe kapsamında yer almaktadır.

Kamu kesimi genel dengesi'nde yer alan fonların 1999 yılında 2.359 trilyon lira ile GSMH'nın yüzde 2,8'i seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilen kaynaklarının, 2000 yılında 5.036 trilyon lira ile GSMH'nın yüzde 4'üne ulaşması öngörülmektedir. Bu artış, büyük ölçüde özelleştirme gelirlerinden kaynaklanmaktadır. 1999 yılında 58 trilyon lira olması beklenen özelleştirme gelirlerinin, 2000 yılında özelleştirme uygulamalarına hız verilmesiyle birlikte, 1.146 trilyon lira olarak gerçekleşeceği öngörülmektedir. Bunun yanı sıra, Ek Taahhüt Alım Vergisinde uygulanan oran indirimi nedeniyle program hedefinin altında kalan 1999 yılı fon vergi gelirleri, sözkonusu uygulamanın 2000 yılında sürdürülmeyeceğinden dolayı artış gösterecek ve bu artış, toplam fon gelirlerinin yükselmesinde etkili olacaktır.

TABLO: III.37- Fon Gelir ve Giderleri (1)

	1998	1999(2)	2000(3)	1998	1999(2)	2000(3)
A. Fon Gelirleri	1 764 116	2 358 989	5 036 019	3,3	2,8	4,0
Vergi Gelirleri	871 230	1 087 485	1 838 738	1,6	1,3	1,5
Vergi Dışı Normal Gelirler	134 940	275 418	404 237	0,3	0,3	0,3
Faktör Gelirleri	63 728	93 692	170 202	0,1	0,1	0,1
Cari Transferler	287 366	582 190	1 146 553	0,5	0,7	0,9
Sermaye Transferleri	406 853	320 203	1 476 290	0,8	0,4	1,2
B. Fon Giderleri	1 768 425	2 882 495	4 925 150	3,3	3,5	3,9
Cari Giderler	142 384	378 257	464 004	0,3	0,5	0,4
Faktör Giderleri	131 049	136 488	436 291	0,2	0,2	0,3
Cari Transferler	698 176	1 237 569	1 971 333	1,3	1,5	1,6
Sermaye Transferleri	455 747	632 501	1 023 522	0,9	0,8	0,8
Sabit Sermaye Yatırımları	341 069	497 680	1 030 000	0,6	0,6	0,8
C. Gelir Gider Farkı	-4 309	-523 506	110 869	-0,0	-0,6	0,1
D. Finansman	4 309	523 506	-110 869	0,0	0,6	-0,1
Dış Borç Kullanımı	136 986	227 146	476 519	0,3	0,3	0,4
Dış Borç Ödemesi	-71 358	-111 230	-194 236	-0,1	-0,1	-0,2
İç Borç-Alacak ilişkisi (Net)	154 612	349 144	-291 683	0,3	0,4	-0,2
Kasa Banka Değişmesi	-215 932	58 446	-101 469	-0,4	0,1	-0,1

(1) Kamu kesimi genel dengesine giren fonları ve 3418 sayılı Kanunla eğitim ve sağlık harcamalarına tahsis edilen gelirlerle kullanımlarını kapsamaktadır. Özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar hariçtir.

(2) Gerçekleşme Tahmini

(3) Program

1999 yılında 2.882 trilyon lira ile GSMH'nın yüzde 3,5'i seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilen fon harcamalarının 2000 yılında 4.925 trilyon liraya ulaşması ve GSMH içindeki payının yüzde 3,9'a yükselmesi öngörülmüştür. Bu gelişmede, Kamu Ortaklığı Fonu ağırlıklı olmak üzere, fonların toplam yatırım harcamalarında, Özelleştirme

Fonundan yapılacak olan faiz ödemelerinde ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu harcamalarındaki artışlar etkili olmaktadır.

1989 yılından itibaren kamu açıklarını artırıcı yönde etkide bulunmaya başlayan fon sisteminde 1997 ve 1998 yıllarında gelirler ile giderler arasında bir denge yakalanarak, 1997 yılında GSMH'nın yüzde 0,01'i kadar fazla, 1998 yılında ise GSMH'nın yüzde 0,01'i oranında açık verilmiştir. Ancak, fon sisteminin 1999 yılında GSMH'nın yüzde 0,6'sı oranında açık vereceği tahmin edilmektedir. Toplam fon harcamalarında, öngörülenden daha düşük bir seviyede kalınacağı tahmin edilmesine rağmen, 1999 Yılı Programında 757 trilyon lira olması öngörülen özelleştirme gelirlerinin 58 trilyon lira seviyesinde gerçekleşeceği beklendiğinden, gerek Özelleştirme Fonunda, gerekse Özelleştirme Fonu'ndan kaynak aktarılacağı programlanan Kamu Ortaklığı Fonu'nda kaynak sıkıntısı oluşmuştur. 2000 yılında ise fon sisteminin, hedeflenen özelleştirme gelirlerine bağlı olarak, GSMH'nın yüzde 0,1'i oranında fazla vermesi öngörülmektedir.

H. MAHALLİ İDARELER

Mahalli idareler dengesi; Belediyeler, İl Özel İdareleri, Su ve Kanalizasyon İdareleri ve İller Bankası hesaplarını kapsamaktadır.

1999 yılında bir önceki yıla göre yüzde 75,7 oranında artarak 3.598 trilyon liraya ulaşması beklenen mahalli idare gelirlerinin GSMH içindeki payının yüzde 4,3 olacağı tahmin edilmektedir. Gelirlerin yüzde 67,8'ini vergiler, yüzde 15,3'ünü vergi dışı normal gelirler, yüzde 16,9'unu faktör gelirleri oluşturmaktadır. Vergi gelirlerinin, emlak vergisinin etkisiyle de, bir önceki yıla göre yüzde 79,9 oranında artarak 2.441 trilyon liraya, GSMH içindeki payının da 0,4 puan artarak yüzde 2,9 seviyesine çıkması beklenmektedir.

1999 yılı mahalli idare harcamalarının bir önceki yıla göre yüzde 70,8 oranında artarak 3.914 trilyon liraya ulaşacağı, GSMH içindeki payının da 0,4 puan artarak yüzde 4,7 olacağı tahmin edilmektedir. Harcamaların yüzde 37,2'sini cari giderler, yüzde 35,9'unu sabit sermaye yatırımları, yüzde 26,9'unu da diğer harcamalar oluşturmaktadır.

Bu gelişmeler sonucunda mahalli idarelerin 1999 yılında 316 trilyon lira açık vermesi ve açığın GSMH içindeki payının ise yüzde 0,4 olması beklenmektedir.

2000 yılında mahalli idare gelirlerinin 5.654 trilyon lira, harcamalarının 6.062 trilyon lira, GSMH içindeki paylarının ise sırasıyla yüzde 4,5 ve yüzde 4,9 olması öngörülmüştür. Böylece, bir önceki yıl yüzde 91,9 olan gelirlerin harcamaları karşılama oranı 1,4 puan artarak yüzde 93,3'e yükselmektedir. Bunda Genel Bütçe vergi gelirlerindeki artış etkili olmuştur.

2000 yılında, toplam gelirler içerisinde vergi gelirlerinin payı bir önceki yıla göre bir puan artarak yüzde 68,8'e yükselmesine karşılık, vergi dışı normal gelirlerin payının yüzde 14,8'e, faktör gelirlerinin payının ise yüzde 16,4'e gerilemesi beklenmektedir. Harcamalar içinde en büyük payı yüzde 37,0 ile cari giderler alırken, sabit sermaye yatırımlarının payının yüzde 36,0 diğer harcamaların payının ise yüzde 27,0 olacağı tahmin edilmektedir.

2000 yılında mahalli idareler gelir-gider açığının GSMH içindeki payının 0,1 puanlık bir düşüşle yüzde 0,3'e gerilemesi ve 408 trilyon lira olarak gerçekleşmesi öngörülmüştür.

TABLO : III.38- Mahalli İdareler Gelir ve Harcamaları (1)

	Cari Fiyatlarla, Milyar TL			GSMH İÇİNDEKİ PAY (YÜZDE)		
	1998 (2)	1999 (3)	2000 (4)	1998(2)	1999(3)	2000(4)
GELİRLER	2 047 298	3 597 931	5 654 335	3,9	4,3	4,5
1.Vergiler	1 356 600	2 440 823	3 890 830	2,6	2,9	3,1
2.Vergi Dışı Normal Gelir	341 707	550 373	837 078	0,6	0,7	0,7
3.Faktör Gelirleri	348 991	606 735	926 427	0,7	0,7	0,7
HARCAMALAR	2 291 554	3 914 265	6 061 941	4,3	4,7	4,9
1.Cari Giderler	769 066	1 455 478	2 245 811	1,5	1,8	1,8
2.Yatırım Harcamaları	854 036	1 405 619	2 184 844	1,6	1,7	1,8
a.Sabit Sermaye	840 211	1 403 438	2 180 594	1,6	1,7	1,8
b.Stok Değişimi	13 826	2 181	4 250	0,0	0,0	0,0
3.Cari Transferler	548 886	915 396	1 433 301	1,0	1,1	1,2
4.Kamulaştırma ve						
S.Değer Artışı	59 840	74 535	111 063	0,1	0,1	0,1
5.Sermaye Transferleri	59 726	63 236	86 922	0,1	0,1	0,1
GELİR-GİDER FARKI	-244 256	-316 333	-407 606	-0,4	-0,4	-0,3

- (1) Belediyeler, İl Özel İdareleri, İller Bankası ve Su-Kanalizasyon İdarelerini kapsamaktadır.
(2) Geçici
(3) Tahmin
(4) Program

6. MALİ PİYASALARDA GELİŞMELER

1998 yılının Haziran ayında IMF ile imzalanan Yakın İzleme Anlaşması ile yeniden tanımlanan Merkez Bankası Net İç Varlıkları 1998 yılının ikinci yarısı için hedef değışken olarak belirlenmiştir. 1998 yıl sonu için 700 trilyon lira olarak hedeflenen Net İç Varlıklar 579 trilyon lira seviyesinde gerçekleşmiştir. 1999 yılı başında, yılın ilk çeyreği için 850 trilyon lira, ikinci çeyreği için 1.000 trilyon lira ve yılın üçüncü çeyreği için de -1.000 trilyon lira olarak hedeflenen Net İç Varlıklar, sırasıyla -369 trilyon lira, -899 trilyon lira ve -1.401 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir. 1999 yılının ilk üç çeyreğinde belirlenen Net İç Varlıklar hedeflerinin oldukça altında kalınması, Net Dış Varlıklar hesabında gözlenen hızlı artıştan kaynaklanmıştır. 1999 yıl sonu için belirlenen Net İç Varlıklar hedefi, -1.100 trilyon liradır.

1998 yılı Ağustos ayında Rusya Federasyonunun moratoryum ilan etmesi uluslararası piyasalarda gelişmekte olan ülkelere güveni sarsmış ve bu ülkelerle birlikte Türkiye'den de hızlı bir sermaye çıkışı yaşanmıştır. Nitekim 1998 yılı içinde Rusya krizi öncesi Temmuz ayı sonu itibarıyla 34,5 milyar dolara yükselmiş olan toplam uluslararası rezervler, Rusya krizinin ardından 4 milyar dolar civarında gerileyerek Ağustos ayı sonunda 30,6 milyar dolara gerilemiştir. Yıl sonuna kadar bu gerileme eğilimini devam ettiren toplam rezervler 1998 yılı sonunda 29,5 milyar dolar seviyesine inmiştir. Öte yandan Temmuz ayı sonunda 25,3 milyar dolara ulaşmış olan Merkez Bankası Net Döviz Rezervleri ve 9,2 milyar dolara ulaşmış olan Merkez Bankası Net Döviz Pozisyonu, Rusya krizi sonrasında yabancı kaynak çıkışının etkisiyle 1998 yıl sonu itibarıyla sırasıyla 19,3 milyar dolara ve 2,8 milyar dolar seviyesine gerilemiştir. Yabancı kaynak çıkışıyla gelişen likidite sıkışıklığını ortadan kaldırmak için Merkez Bankası piyasayı Açık Piyasa İşlemleri (APİ) yoluyla fonlamıştır. Böylece, Temmuz ayı sonu itibarıyla piyasalara 569 trilyon lira borçlu olan Merkez Bankası 1998 yıl sonuna kadar APİ'den 1.831 trilyon lira alacaklı duruma geçmiştir.

Rusya krizinin mali piyasalarda ve reel sektör üzerinde neden olduğu sorunların hafifletilmesi amacıyla 17 Aralık 1998 tarihinde yayımlanan 22 sıra nolu TCMB tebliğiyle, Türk Lirası krediler ile yabancı para kredilerden ve vadeli ithalattan alınan Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu kesinti oranları değiştirilmiştir. Bu çerçevede; tüketici kredilerinde kesinti oranı yüzde 10'dan yüzde 8'e, diğer kredilerde ise yüzde 6'dan yüzde 3'e düşürülmüştür. Bu önlemlerin ardından, 4 Ağustos 1999 tarihinde yayımlanan 23 sıra nolu Tebliğ ile bankalar ve finansman şirketlerince kullanılan kredilerde kesinti oranları yüzde 8'den yüzde 3'e düşürülmüştür. Ayrıca, bankalarda olduğu gibi finansman şirketlerinin de tarıma yönelik olarak kullandığı krediler KKDF kesintisinden muaf tutulmuştur.

1999 yılının Mart ayıyla birlikte mali piyasalarda Rusya kriziyle bozulan dengeler görece olarak düzelmeye başlamıştır. Nitekim, Mart ayında başlayan yabancı kaynak girişiyle Merkez Bankası Net Rezervleri ve Net Dış Varlıklar yükselmiştir. Böylece, Temmuz ayı sonu itibarıyla toplam rezervler 32,5 milyar dolar seviyesine ulaşırken, Merkez Bankası Net Döviz Rezervleri 23,0 milyar dolar ve Net Döviz Pozisyonu da 8,2 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. Bu gelişmeler sonucunda piyasanın APİ kanalıyla fonlanma miktarında bir gerileme olmuş ve piyasanın APİ kanalıyla Merkez Bankasına borcu 705 trilyon liraya gerilemiştir. Ancak Rusya krizinden kaynaklanan olumsuz etkilerin azaldığı ve dengelerin tekrar kurulma aşamasında olduğu bir dönemde Marmara Bölgesinde para piyasaları üzerinde olumsuz etkileri de olan bir deprem felaketi yaşanmıştır. 17 Ağustos 1999 tarihinde yaşanan bu depremin ardından piyasalarda oluşabilecek likidite sıkıntısı ve bundan kaynaklanabilecek olumsuzlukları önlemek üzere, Merkez Bankası APİ vasıtasıyla yaptığı fonlama düzeyini Ağustos ayı sonuna kadar 1.284 trilyon lira seviyesine yükseltmiştir. Daha sonra, bu kanalla kullanılan fon miktarı azaltılarak Ekim ayı sonu itibarıyla 1.079 trilyon lira seviyesine indirilmiştir. Deprem felaketi, ilk anda duyulan kuşuklara rağmen yabancı kaynak girişini tersine çevirmemiş ve Temmuz ayı sonunda 32,5 milyar dolar seviyesinde olan toplam rezervler artmaya devam ederek Ağustos sonu itibarıyla 35,0 milyar dolar ve Ekim ayı ortalarında da 37,9 milyar dolar seviyesine yükselmiştir.

1999 yılının ilk yarısında yabancı kaynak girişiyle beraber para piyasalarında belirli bir istikrar sağlanmasının ardından, Merkez Bankası bankalararası para piyasasında üst kotasyonları Temmuz ayı başında bütün vadelerde 3 puan indirmiştir. Deprem şokunun ardından Eylül ayında da benzer bir düzenlemeye gidilerek bankalararası para piyasalarında kotasyonların üst limitleri 4 puan düşürülürken alt limitleri de değişik vadelerde 7-9 puan seviyelerinde yükseltilmiştir.

1997 yılı Temmuz ayında Merkez Bankası ile Hazine arasında, Hazinesin kısa vadeli avans kullanımı da dahil olmak üzere her türlü parasal ilişkisini Merkez Bankasıyla uyumlu bir biçimde gerçekleştirmesini öngören bir protokol yapılmıştır. Söz konusu protokole, Hazine tarafından 1998 yılında olduğu gibi 1999 yılında da uyulmuş ve 1998 yıl sonunda 355 trilyon lira olan Merkez Bankasının kamu kesimine açtığı kredi stoku 1999 yılı Ekim ayında, değerlendirme hesabında görülen gerileme nedeniyle, -162.3 trilyon lira seviyesine inmiştir. Bu şekilde Net İç Varlıklar Hesabında önemli oranda bir gerileme kaydedildiği görülmektedir.

Merkez Bankası bilançosunun varlık tarafının finansmanında kullanılan TL yükümlülüklerden emisyon ve rezerv para Ocak-Ekim döneminde sırasıyla yüzde 50,2 ve yüzde 56,5 oranında artmıştır. Söz konusu büyüklüklerin 1998 yılının Ekim ayına göre yıllık yüzde değişimi sırasıyla yüzde 55,7 ve yüzde 66,2 olmuştur.

TABLO: III.39- T.C.Merkez Bankası Vaziyeti

(Trilyon TL.)

	1997	1998				1998			
	Aralık	Mart	Haziran	Eylül	Aralık	Mart	Haziran	Eylül	Ekim
Varlıklar									
I.Net Dış Varlıklar	1,853.1	2,797.5	4,419.5	2,992.2	2,907.0	4,346.4	5,468.4	6,776.8	7,080.9
II.Toplam İç Krediler	653.5	653.0	508.2	478.6	362.6	385.7	-63.7	-274.4	-162.3
1.Kamu Sektörüne Açılan Krediler	645.8	645.4	500.5	470.9	355.1	378.0	-71.4	-282.1	-169.9
- Kısa Vadeli Avans	337.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
- Değerleme Hesabı	-246.1	-8.3	-192.5	-295.4	-416.8	-288.6	-536.7	-858.5	-950.9
- Devlet İç Borçlanma Senetleri	613.5	730.5	784.4	851.3	828.2	661.3	522.5	596.7	597.2
2.Bankalara Açılan Krediler	7.7	7.7	7.6	7.6	7.5	7.7	7.7	7.7	7.7
III.Diğer Kalemler (Net)	- 353.8	-478.9	-339.1	-468.8	-698.8	-910.3	-890.4	-910.1	-954.9
IV.Net İç Varlıklar(II+III)	299.7	174.1	169.1	9.8	-336.2	-524.6	-954.1	-1,184.5	-1,117.2
V. Toplam Varlıklar(I+IV)	2,152.8	2,971.6	4,588.6	3,002.0	2,570.8	3,821.8	4,514.3	5,592.3	5,963.6
Yükümlülükler									
Emisyon	758.9	897.9	1,006.0	1,195.3	1,328.5	1,927.0	1,559.7	1,870.2	1,994.3
I.Rezerv Para	1,184.2	1,392.2	1,575.0	1,885.5	2,145.7	2,849.1	2,664.0	3,221.7	3,358.3
- Açık Piy. İşlemlerinden Borçlar	-720.3	-197.1	1,008.5	-871.7	-1,830.6	-1,289.1	-705.2	-905.3	-1,079.2
II.Parasal Taban	463.9	1,195.1	2,583.5	1,013.8	315.1	1,560.0	1,795.7	2,316.4	2,279.1
- Kamu Mevduatı	181.9	279.8	260.8	292.7	212.1	95.9	120.6	163.9	392,5
III.Merkez Bankası Parası	645.8	1,474.9	2,844.3	1,306.5	527.2	1,655.9	1,916.3	2,480.3	2,671.6
- Döviz Mevduatı	703.5	528.3	655.6	467.6	668.3	550.6	655.4	907.3	961.2
IV.TL.Yükümlülükler	1,349.3	2,003.2	3,499.9	1,774.1	1,195.5	2,206.5	2,571.7	3,387.6	3,632.8
- Bankaların Döviz Mevduatları	803.5	968.4	1,088.7	1,227.9	1,375.3	1,615.2	1,942.6	2,204.7	2,330.8
V.Toplam İç Yükümlülükler	2,152.8	2,971.6	4,588.6	3,002.0	2,570.8	3,821.7	4,514.3	5,592.3	5,963.6

Kaynak: T.C. Merkez Bankası Günlük Göstergeler - Ay Sonu İtibariyle

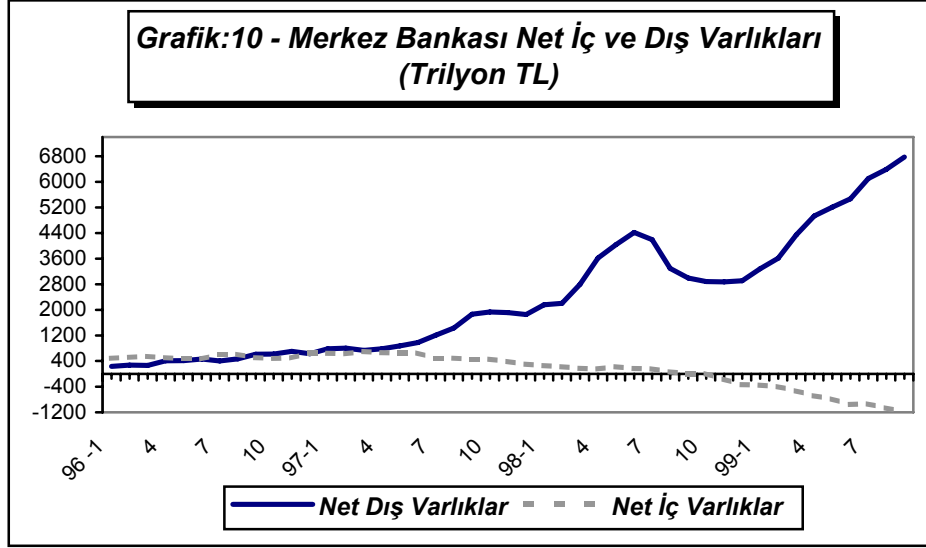
TABLO: III.40- Merkez Bankası Net Döviz Pozisyonu

(Milyon USD)

	1997	1998			1999				
	Aralık	Mart	Haziran	Eylül	Aralık	Mart	Haziran	Eylül	Ekim
Net Döviz Pozisyonu	1,690.4	5,403.9	10,100.0	4,700.1	2,760.9	5,964.8	6,863.9	7,970.8	7,937.7
- Net Dış Varlıklar	9,050.5	11,621.8	16,684.9	10,846.0	9,295.9	11,889.1	13,076.4	14,739.2	14,834.6
Net Rezervler	18,103.1	21,031.9	26,025.0	21,204.8	19,343.8	21,105.7	21,235.6	23,039.5	23,642.0
Kredi Mek. Döv. Tevd. Hes. (-)	11,325.4	11,360.3	11,584.9	12,692.0	12,770.5	12,004.0	11,404.4	11,424.4	11,370.3
Diğer	2,272.8	1,950.3	2,244.8	2,333.2	2,722.6	2,787.4	3,245.2	3,124.1	2,562.9
- İç Döviz Yükümlülükleri	7,360.1	6,218.0	6,584.9	6,145.9	6,534.9	5,924.3	6,212.5	6,768.5	6,896.9
Döviz Olarak Tak. Ed. Kamu Mvd.	3,435.9	2,194.7	2,475.1	1,694.9	2,137.1	1,506.1	1,567.2	1,973.3	2,013.8
Hazine Mevduatı	2,797.8	1,538.7	1,629.8	882.6	1,655.2	1,053.4	1,092.6	1,475.9	1,494.0
Bankaların Döviz Mevduatı	3,924.2	4,023.2	4,109.8	4,451.0	4,397.9	4,418.2	4,645.3	4,795.1	4,883.1

Kaynak: T.C. Merkez Bankası. Ayın son günü itibarıyla.

1999 yılı Ekim ayının son cuma günü itibariyle, geçen yılın aynı dönemine göre toplam Türk Lirası mevduat yüzde 103,6, yurtiçi yerleşik kişilerin açtığı döviz tevdiat hesapları yüzde 83,6 oranında artış göstermiştir. Bu gelişmeler sonucunda, aynı dönem itibariyle M1 para arzı yüzde 54,3, M2 para arzı yüzde 98,1 ve M2Y para arzı yüzde 91,6 oranında artmıştır.

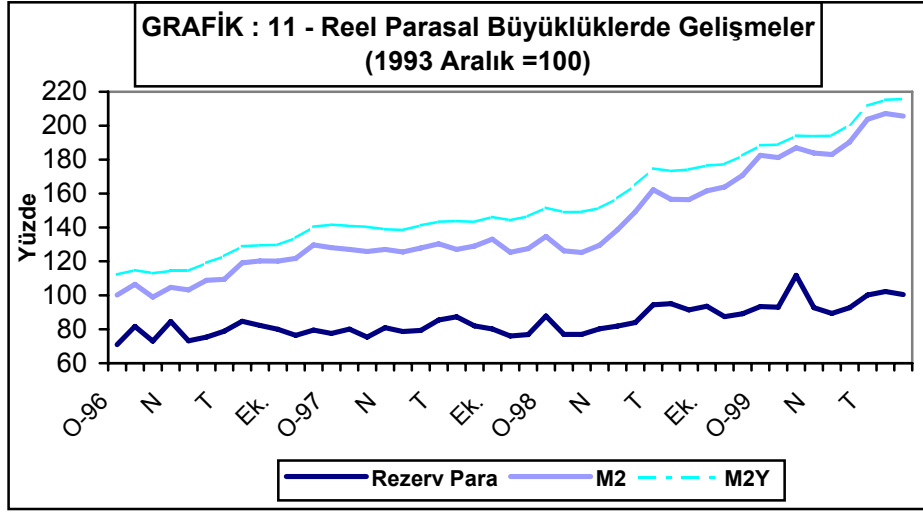
1999 yılı Ekim ayının son cuma günü itibariyle net yurtiçi kredi hacmi yıllık artışı yüzde 51,5 oranında artarak 15,5 katrilyon lira seviyesinde gerçekleşmiştir. 1998 yılı Ekim ayında mevduat bankaları yurtiçi kredilerinin toplam mevduata oranı yüzde 55,3 iken 1999 yılı Ekim ayının son cuma günü itibariyle bu oran yüzde 42,9 seviyesine gerilemiştir.

Hazine, 1999 yılında enflasyonla mücadele programı çerçevesinde üçer aylık dönemler itibariyle borçlanma hedeflerini kamuoyuna ilan etmeye devam etmiştir. Nakit Yönetimi ve Borçlanma Programı çerçevesinde her üç ayda ilan ettiği hedefleri tutturana Hazine 1999 yılı Ekim sonu itibariyle 18.495 trilyon lira borçlanmıştır.

1998 yılının Temmuz ayında yüzde 82,5 düzeyine gerileyen ağırlıklı ortalama bileşik iç borçlanma faiz oranı Rusya kriziyle birlikte Ağustos ayında hızla yükselmeye başlayarak Eylül ayı itibariyle yüzde 147,8'e çıkmıştır. 1999 yılının iki ayında yüzde 120'lerin üzerinde seyreden ağırlıklı ortalama bileşik iç borçlanma faiz oranı, 1999 yılı Mart-Ekim döneminde yüzde 100 – yüzde 116 aralığında seyretilmiştir.

1998 yılında 233 gün olan iç borçlanma ortalama vadesi, 1999 yılı Ocak - Ekim dönemi itibariyle önemli bir artış göstererek, ortalama 458 güne ulaşmıştır. Bu gelişmede, Temmuz ayında, Hazine tarafından ilk olarak 3 yıl vadeli, 3 ayda bir kupon ödemeli ve değişken faizli devlet tahvilinin gerçekleştirilmesi etkili olmuştur.

1998 yılının son üç aylık döneminde ortalama yüzde 82,2 olan üç ay vadeli mevduat faiz oranları, 1999 yılı Ocak-Ağustos döneminde yüzde 83,0-85,0 aralığında seyretilmiştir. Ancak, Eylül ve Ekim aylarında DİBS faiz oranlarındaki nispi gerilemeye paralel olarak, üç ay vadeli tasarruf mevduatı faiz oranları yüzde 78 civarına gerilemiştir.

İkincil piyasalardaki faiz oranları, Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) piyasasındaki faiz oranlarına paralel bir seyir izlemiştir. Nitekim, 1999 yılı Ocak-Eylül döneminde Devlet tahvili-Hazine bonosu ağırlıklı ortalama faiz oranları yüzde 91,7-112,2 aralığında oluşmuştur. Ancak, Ekim ayında faiz oranlarındaki nispi gerilemeye paralel olarak, sözkonusu piyasada faiz oranları 84,0 seviyesine gerilemiştir. Repo piyasasında ise Ocak-Eylül döneminde yüzde 71,2 ile 88,1 aralığında seyreden faiz oranları Ekim ayında yüzde 74,4 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Tasarruf araçları faiz gelirlerine uygulanan stopaj oranları 25 Ağustos 1999 tarihinde yeniden belirlenmiştir. Buna göre, mevduat faizlerine yürütülen stopaj oranları yüzde 12'den yüzde 13'e, repo gelirlerine uygulanan stopaj oranları ise yüzde 6'dan yüzde 12'ye yükseltilmiştir.

1998 yılı Ocak-Ekim döneminde 13,6 katrilyon lira olan kamu menkul kıymetleri kesin alım-satım pazarı işlem hacmi, 1999 yılının aynı döneminde yüzde 101,5 oranında artarak 27,4 katrilyon liraya yükselmiştir.

Repo-ters repo piyasasındaki gelişme hızı, kesin alım-satım pazarına göre daha yüksek olmuş, 1998 yılı Ocak-Ekim döneminde 78,9 katrilyon lira olan işlem hacmi, 1999 yılı geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 141,4 oranında artarak, 190,5 katrilyon liraya yükselmiştir.

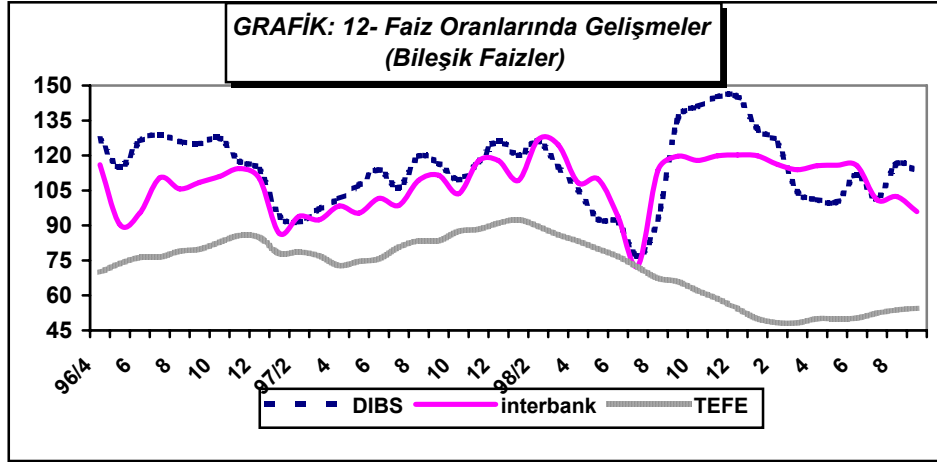
1998 yılı Ağustos ayında Rusya mali piyasasında yaşanan kriz nedeniyle dünya borsalarında başlayan hızlı düşüşün Türkiye'ye de yansması sonucu, borsa bileşik endeksi Ağustos ayından itibaren hızlı bir düşme eğilimine girmiştir. Nitekim, Temmuz 1998 tarihinde 4.322 olan İMKB bileşik endeksi, yıl sonu itibarıyla 2.598 seviyesine gerilemiştir. Düşüş eğilimi 1999 yılı Ocak ayında da devam etmiş ancak, Şubat ayında yaşanan olumlu beklentilere paralel olarak bileşik endeks, bir önceki aya göre yüzde 51,5 oranında artarak 3.890 seviyesinden kapanmıştır. İMKB bileşik endeksi Mayıs ve Haziran aylarında tekrar nispi bir düşüş yaşamış ancak, Temmuz ayı sonu itibarıyla yüzde 17,3 oranında artarak, 5.805 seviyesine kadar yükselmiştir. Marmara bölgesinde yaşanan deprem felaketi nedeniyle, Ağustos ayında 8 gün İMKB'de işlem yapılamamıştır. Borsa bileşik endeksi, bu ayda 5.018 seviyesine gerilemiş daha sonra Eylül ve Ekim aylarında sırasıyla yüzde 21 ve yüzde 8'lik bir artış kaydederek 6.556 seviyesinden kapanmıştır.

TABLO: III.41- Başlıca Parasal Büyüklükler

(Trilyon TL.)

	1997	1998				1999			
	Aralık	Mart	Haziran	Eylül	Aralık	Mart	Haziran	Eylül	Ekim
Emisyon Hacmi	758.9	897.9	1,006.0	1,195.3	1,328.5	1,927.0	1,559.7	1,890.3	1,994.3
Rezerv Para (IMF Tanımı)	1,933.1	2,299.5	2,641.4	3,087.1	3,486.4	4,442.3	4,506.6	5,386.9	5,652.1
Para Arzı (M1)	1,581.2	1,585.6	1,911.1	2,338.5	2,562.5	3,088.2	2,890.7	3,468.1	3,624.6
Para Arzı (M2)	5,658.8	6,108.4	7,973.1	9,157.6	11,423.2	13,102.6	15,282.6	18,343.4	19,219.8
Para Arzı (M2Y)	10,664.1	11,930.2	14,858.3	18,818.6	20,212.6	23,203.3	27,402.2	32,213.6	33,977.6
Merkez Bankası Kredileri	346.9	9.1	8.6	8.6	9.1	9.4	9.5	9.5	9.6
Mevduat Bank. Yurtiçi Kredileri	7,227.6	8,477.5	9,898.0	9,857.8	11,111.3	11,688.9	13,046.9	14,017.6	14,568.5
Yatırım ve Kalk. Bank. Yurtiçi Kred.	376.1	430.1	459.2	515.4	660.5	755.7	811.9	922.8	964.7
Net Yurtiçi Kredi Hacmi	7,943.0	8,909.1	10,358.1	10,374.1	11,773.4	12,446.3	13,860.6	14,942.3	15,535.1
Toplam Mevduat	10,408.1	11,747.8	14,618.9	16,252.6	19,703.2	22,270.2	25,883.6	31,186.7	33,083.2
- TL. Mevduat	5,402.8	5,926.0	7,733.7	8,841.0	10,913.7	12,169.5	15,052.2	17,316.5	18,325.4
- Döviz Tevdiat Hesapları (Yurtiçi Y.)	5,493.9	5,821.8	6,885.2	9661.0	9,599.2	11,055.2	13,045.3	13,870.2	14,757.8

Kaynak: T.C. Merkez Bankası Üç Aylık Bülten ve Haftalık Para- Kredi İstatistikleri Bülteni. Ayın son cuma günü itibariyle.

TABLO : III.42 – Faiz Oranları

AYLAR	D İ B S			Tasarruf		(Yüzde)
	Ağırlıklı		Ortalama	Mevduatı		İnterbank
	Ort.Basit	Ort. Bileşik	Vade(gün)	3 ay	1 yıl	Gecelik Ortalama
1998 / Ocak	96,6	120,0	224	82,6	96,4	73,9
Şubat	95,7	126,4	169	82,8	96,0	82,0
Mart	90,3	115,0	167	82,7	97,0	81,0
Nisan	91,4	105,2	258	81,9	96,1	73,5
Mayıs	85,9	92,6	313	81,2	95,7	74,2
Haziran	83,0	91,4	278	77,6	92,9	66,2
Temmuz	71,4	76,7	284	71,3	83,8	54,6
Ağustos	75,0	92,6	210	73,0	87,1	76,0
Eylül	106,9	135,8	180	81,7	91,5	78,8
Ekim	121,1	141,0	252	82,2	93,1	78,0
Kasım	119,3	145,2	221	81,8	94,8	78,9
Aralık	127,3	145,1	266	82,6	95,5	79,0
1999 / Ocak	111,2	131,9	382	83,6	94,6	78,9
Şubat	118,6	124,9	338	82,2	92,7	77,2
Mart	101,4	104,5	363	81,1	90,7	76,1
Nisan	90,1	100,9	355	80,9	90,5	76,9
Mayıs	93,5	100,1	385	81,4	91,0	77,0
Haziran	105,3	111,7	355	85,3	91,7	76,9
Temmuz	85,0	101,4	429	81,2	91,7	70,3
Ağustos	89,1	116,5	721	82,0	91,7	70,6
Eylül	85,7	113,2	688	78,0	91,0	67,3
Ekim	83,0	109,3	654	78,0	91,0	69,5

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, DPT

İMKB hisse senetleri piyasasında 1998 yılı Ocak-Ekim döneminde 15,4 katrilyon lira olan işlem hacmi, 1999 yılının aynı döneminde yüzde 35,4 oranında artarak, 20,9 katrilyon lira seviyesinde gerçekleşmiştir. Ekim 1999 itibariyle borsada işlem gören şirket sayısı 280'e ulaşmıştır.

İstanbul Altın Borsasında (İAB) 1998 yılı Ocak-Ekim döneminde toplam işlem hacmi 316,1 ton iken, 1999 yılının aynı döneminde 88,6 ton artarak 404,7 ton olarak gerçekleşmiştir.

1998 yılında Türkiye'de 65'i sigorta ve 4'ü de reasürans şirketi olmak üzere 69 şirket faaliyet göstermiştir. Sigorta şirketlerinin 1998 yıl sonu itibariyle prim üretimi yüzde 93,7 oranında artarak 547 trilyon lira olmuş ve 4,3 milyon lira seviyesinde olan kişi başına ödenen sigorta primi 1998 yıl sonunda 8,4 milyon liraya ulaşmıştır. 1998 yılında sağlık, hayat ve kaza sigortalarının toplam prim üretimi içindeki payları artarken yangın, nakliyat ve tarım sigortalarının paylarında düşmüştür. 1998 yıl sonu itibariyle sigorta şirketlerinin tazminat ödemeleri yıllık yüzde 104 oranında artarak 287 trilyon liraya ulaşmıştır.

TABLO: III.43-Türk Sigortacılık Sistemi

(Trilyon TL)

Sigorta Dalları	Alınan Primler		Ödenen Tazminatlar	
	1997	1998	1997	1998
Yangın	42,5	75,9	22,6	32,4
Nakliyat	22,2	32,5	10,1	13,1
Kaza	132,9	265,1	77,6	168,0
Makine-Montaj	13,9	25,3	3,5	6,2
Tarım	2,2	3,0	2,5	2,7
Sağlık	24,5	53,6	15,3	35,8
Hayat	44,4	92,0	9,1	29,0

Kaynak:HM,Sigorta Denetleme Kurulu

1997 yıl sonu itibariyle yüzde 62,4 olan bankacılık sisteminin toplam aktiflerinin GSMH içindeki payı, 1998 yıl sonunda yüzde 66,2'ye, 1999 yılı Haziran sonunda ise yüzde 78,1'e yükselmiştir.

Ticaret bankalarının özkaynaklar/toplam kaynaklar rasyosu 1997 ve 1998 yıl sonlarında yüzde 6,2 ve yüzde 5,4 olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu rasyo 1999 yılının ilk yarısı itibariyle yüzde 5,8'dir.

1997 yıl sonu itibariyle mevduatın banka kaynakları içindeki payı yüzde 68,4 iken, 1998 yıl sonu ve 1999'un ilk yarısı itibariyle bu pay yüzde 68,9 olarak gerçekleşmiştir. Türk Lirası mevduatının reel getirisinin döviz tevdiat hesapları ve diğer alternatif araçlara göre yüksek düzeylerde seyretmesi nedeniyle, Türk Lirası mevduatın payı artmıştır. Nitekim, TL mevduat/toplam kaynaklar rasyosu 1997 ve 1998 yıl sonlarında, sırasıyla yüzde 32,2 ve yüzde 33,5 olarak gerçekleşmiş, 1999 Haziran sonunda bu rasyo yüzde 35,9'a çıkmıştır.

1998 yılı Ağustos ayında yaşanan Rusya krizi Türkiye'den sermaye çıkışına yol açmıştır. Bankaların yurtdışından kredi kullanımını 1998 yılının ikinci yarısında zorlaşmış ve 1997 yıl sonu itibariyle yüzde 7,4 olan yurtdışı bankalardan kredi kullanımlarının toplam kaynaklar içindeki payı 1998 yıl sonunda yüzde 6,4'e düşmüştür. 1999 yılının ikinci üç aylık döneminde yurtdışından kredi kullanımını tekrar yükselmeye başlamış ve Haziran

sonu itibariyle yurtdışından kullanılan kredilerin toplam kaynaklar içindeki payı yüzde 6,9'a çıkmıştır.

Yabancı para yükümlülüklerindeki azalmaya rağmen bankalar, 1998 yılında açık pozisyonlarını yükseltmişlerdir. 1997 yıl sonu itibariyle 5,1 milyar dolar seviyesinde olan ticaret bankalarının açık pozisyon miktarı, 1998 yılında 8.9 milyar dolara yükselmiştir. Bankalar, TL. aktif getirilerinin yüksek olmasına bağlı olarak açık pozisyona yönelmektedirler. 30 Haziran 1998 tarihinde yayımlanan Tebliğle yabancı para net genel pozisyon/sermaye tabanı standart rasyosu yüzde 50'den yüzde 30'a düşürülerek sistemin açık pozisyon riski kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. 1999 Haziran sonu itibariyle açık pozisyon miktarı 10,1 milyar dolardır. Açık pozisyonun 8,8 milyar doları özel bankalara, 1,2 milyar doları ise yabancı bankalara aittir.

1997 yıl sonu itibariyle yüzde 44,1 olan kredilerin toplam aktifler içindeki payı 1998 yıl sonunda yüzde 36,7'ye, 1999 yılının ilk yarısında ise yüzde 31,7'ye düşmüştür. Bu gelişmede; tarımsal kredi olarak nitelendirilen 1.9 katrilyon liralık meblağın T.C.Ziraat Bankası 1998 yılı bilançosunda diğer aktif hesabına alınması etkili olmuştur. Ancak, kamu bankalarının yanı sıra özel bankalar ile yabancı sermayeli bankaların kredileri de reel olarak düşmüştür. Nitekim, 1997 yılında yüzde 43,3 olan söz konusu bankaların kredilerinin bilanço içindeki ağırlığı, 1998 yılında yüzde 39,5 olarak gerçekleşmiştir. 1998 yılında kredilerde başlayan düşüş 1999 yılında da devam etmiş kredilerin toplam aktif içindeki ağırlığı Haziran sonunda yüzde 34,8 olmuştur.

1998 yılında mevduatların yıllık artışı yüzde 92,8 iken kredilerdeki artış yüzde 59,3'te kalmıştır. 1999 Haziran sonu itibariyle mevduatlar yıllık yüzde 88,8, krediler ise yüzde 38,8 oranında artmıştır.

Kredi geri dönüşünde yaşanan sorunlar, tahsili gecikmiş alacakların aktif toplamı içindeki payını arttırmıştır. 1997 yıl sonu itibariyle yüzde 1 seviyesinde olan tahsili gecikmiş alacaklar(brüt) / toplam kaynaklar rasyosu; 1998 yılında yüzde 2,8'e, 1999 Haziran sonu itibariyle ise yüzde 3,4'e yükselmiştir.

1997 yıl sonu itibariyle yüzde 13,7 olan menkul kıymetler/toplam kaynaklar rasyosu; 1998 yıl sonunda yüzde 14,6, 1999'un ilk yarısı itibariyle ise yüzde 16,6 olarak gerçekleşmiştir. Bankalar kredi geri dönüş riskinin artması, DİBS getirilerinin yükselmesi ve 1998 yılından itibaren DİBS faiz gelirlerine uygulanan stopajın sıfırlanması üzerine kamu menkul kıymetlerine daha fazla kaynak ayırmaya başlamışlardır.

1998 yıl sonu itibariyle yüzde 97,6 olan bankaların yıllık nominal kar artış oranı 1999 Haziran sonu itibariyle yüzde 54,3 olarak gerçekleşmiştir.

1998 yıl sonu itibariyle faiz gelirlerinin faiz giderlerini karşılama oranı, kamu bankalarında yüzde 114, özel ve yabancı sermayeli bankalarda ise yüzde 181,1 olarak gerçekleşmiştir. 1999 yılının ilk yarısı itibariyle bankaların faiz gelirlerinin faiz giderlerini karşılama oranı düşerek, sırasıyla, yüzde 109,5 ve yüzde 164,4 seviyesinde gerçekleşmiştir.

1999 yılının ilk yarısı itibariyle kredi faiz gelirlerinin mevduata ödenen faizleri karşılama oranı özel ve yabancı sermayeli bankalarda yüzde 102,1 iken, bu oran kamu bankalarında yüzde 28,4'te kalmıştır. Bu gelişmede, Ziraat Bankasının krediler hesabında gösterilen 1,9 katrilyon liralık meblağın diğer aktife alınması neticesinde kredi faiz gelirlerinin düşüşü ve faiz oranları cari kredi faizlerinin altında belirlenen ihtisas kredilerinin kamu bankalarının bilançolarında önemli bir paya sahip olması rol oynamıştır.

TABLO: III.44-Bankacılık Sisteminin Mali Yapısı

	Kamu			Özel			Yabancı			Toplam		
	1997	1998	1999/6	1997	1998	1999/6	1997	1998	1999/6	1997	1998	1999/6
PASİF YAPISI												
Mevduat/Toplam Kaynaklar	74,7	76,5	76,4	66,3	64,8	67,3	47	40,2	34,8	68,4	68,9	68,9
-TL. Mevduat/Toplam Kaynaklar	51	56,4	58,4	20,8	21,6	24,1	17,4	13,2	14,8	32,2	33,5	35,9
Yurtdışından Kul.Kred./T.Kayn.	1	0,6	0,5	10,2	8,6	8,7	21,2	24,1	30,6	7,4	6,4	6,9
Özkaynaklar/Toplam Kaynaklar	5,1	3,4	2,6	6,8	6,6	7,7	6,4	6,9	7,6	6,2	5,4	5,8
Kar/Özkaynaklar	17,2	25,4	14,4	60,1	62,8	31,8	69,1	87,4	61,1	47,6	55,8	31
AKTİF YAPISI												
Krediler/Toplam Kaynaklar	45,6	31,9	26,2	44,7	40,6	36,2	26,3	25,6	19,2	44,1	36,7	31,7
-İhtisas Kred./Top.Kaynaklar	28,6	15,0	12,6	0,1	0,1	0,1	0	0	0	10,5	5,6	4,6
Menkul Değerler/Toplam Kayn.	10,9	10,7	9,2	15,2	16,5	20	16,6	23,2	28,8	13,7	14,6	16,6
-DİBS/Toplam Kaynaklar	9,8	9,8	8,4	10,5	11,1	13,7	14,0	16,2	19,3	10,4	10,9	12,1
Tahs.Gec.Alac.(Brüt)/Top.Kayn.	1,3	1,8	4	0,9	3,7	3,2	3,2	5,2	9,1	1,0	2,8	3,4
Duran Varlıklar/Toplam Kayn.	6,9	5,6	4,3	6,2	7,2	8,9	3,2	3,8	3,9	6,3	6,4	7
Diğer Aktif/Toplam Kaynaklar	18,6	37,2	43,6	12,5	13,5	13,9	12,1	11	11,6	14,7	22,1	24,4
GELİR TABLOSU												
Faiz Gelirleri/Faiz Giderleri	113,1	114	109,5	174	177,3	162,1	226,3	232,9	196,7	143,1	146,2	134,8
Kred.Faiz Geliri/Mevd.F.Ödem.	73,5	36,7	28,4	119,7	118,5	103,2	59,1	64,9	77,9	91,6	71,4	59,3
TL.Mevd.Ödenen Faiz/TL.Mevd.	51,0	50,5	34,5	46,1	54,0	25,1	49,2	78,0	26,1	49,0	51,4	31,9
NAZİM HESAPLAR												
Bilanço Dışı İşlem/Toplam Aktif	36,9	34,4	37	114,5	116,7	125,6	280,4	227,5	290,6	94,4	91,6	102,6

Kaynak : HM, DPT

TABLO: III.45-Ticaret Bankalarının Bilançolarına Ait Bazı Büyüklükler

Bilanço Kalemleri	(Trilyon TL)				(Milyon Dolar)				(Yüzde Artış, TL)	
	1997	1998	1998/6	1999/6	1997	1998	1998/6	1999/6	98/97	99H/98H
Mevduat	12545,6	24185,3	17786,1	33588,6	61272,8	77338,5	67147,8	80319,2	92,8	88,8
Yurtdışından Kullanılan Krediler	1349,6	2246,4	1992,9	3378,1	6591,5	7183,4	7523,8	8077,9	66,4	69,5
Özkaynaklar	1131,5	1910,7	1847,0	2852,4	5526,3	6109,9	6973,0	6820,8	68,9	54,4
Kar	539,0	1065,3	573,5	884,8	2632,5	3406,6	2165,1	2115,8	97,6	54,3
Krediler	8089,3	12890,2	11150,1	15477,7	39508,2	41219,6	42094,9	37011,3	59,3	38,8
Tahsili Gec.Alacaklar(Brüt)	186,9	989,1	279,1	1637,0	912,8	3162,9	1053,7	3914,5	429,2	486,5
Menkul Değerler	2513,1	5138,1	4368,1	8086,8	12274,0	16430,4	16490,9	19337,7	104,5	85,1
Diğer Aktif	2698,5	7746,3	4014,2	11891,2	13179,5	24770,7	15154,8	28435,0	187,1	196,2
Bilanço Toplamı	18335,8	35087,3	26396,2	48776,6	89552,1	112200,4	99653,4	116637,7	91,4	84,8
Repo	3116,0	4621,9	3381,1	6238,3	15218,6	14779,7	12764,6	14917,4	48,3	84,5
Açık Pozisyon					5077,9	8913,7	8330,6	10139,4		
Faiz Gelirleri(Net)	1361,7	2957,3	1473,3	2155,3	6650,5	9456,7	5562,1	5153,9	117,2	46,3
Faiz Dışı Gelirler(Net)	-725,5	-1798,3	-743,1	-1195,6	-3543,3	-5750,5	-2805,4	-2859,0	147,9	60,9

Kaynak: Bankalar Birliği

TABLO: III.46- Mali Varlıklar

	Trilyon TL.			Yüzde Pay			Yüzde Artış	
	1997	1998	1999(1)	1997	1997	1999(1)	1998	1998(1)
Mevduat	10,573	19 888	26 643	60,1	59,2	56,3	88,1	34,0
Türk Lirası	5,403	10 914	15 052	30,7	32,5	31,8	102,0	37,9
- Tasarruf Mevduatı	3,192	6 425	9 333	18,1	19,1	19,7	101,3	45,2
- Diğer	2,211	4 489	5 720	12,6	13,4	12,1	103,0	27,4
Döviz Tevdiat Hesapları	5,170	8 974	11 591	29,4	26,7	24,5	73,6	29,2
Menkul Kıymetler	7,025	13 689	20 721	39,9	40,8	43,7	94,9	51,4
Kamu	6,093	11 789	17 139	34,6	35,1	26,6	93,5	6,9
- Hazine Bonosu	2,375	5 841	12 599	13,5	17,4	9,2	145,9	-25,0
- Devlet Tahvili	3,571	5 772	4 381	20,3	17,2	0,3	61,6	97,2
- Diğer	147	176	160	0,8	0,5	0,4	19,6	-9,5
Özel	932	1 900	3 582	5,3	5,7	7,6	103,9	88,5
- Hisse Senedi	909	1 886	3 572	5,2	5,6	7,5	107,4	89,4
- Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler	13	7	3	0,1	0,0	0,0	-46,6	-57,1
- Diğer	10	7	7	0,1	0,0	0,0	-23,2	-11,0
Toplam	17,598	33 577	47 364	100,0	100,0	100,0	90,8	41,1
TOPLAM MALİ VARLIKLAR / GSMH	59,9	63,3	75,8					
M2 / GSMH	17,9	20,5	23,9					
M2Y / GSMH	34,5	36,6	42,2					

Kaynak: SPK, TCMB
(1) Haziran sonu itibariyle

7. FİYATLAR VE TARIM ÜRÜNLERİ DESTEKLEME FİYAT VE ALIMLARI

A. FİYATLAR

1998 yılı Ocak ayından 1999 yılı Mart ayına kadar sürekli düşme eğilimi gösteren Toptan Eşya Fiyatları Endeksi (TEFE) artış hızı, 1999 yılı Nisan ayından itibaren duraksamaya ve Temmuz ayından sonra artmaya başlamıştır. Nitekim, 1998 yılı Ocak ayında yüzde 92,5 olan 12 aylık TEFE artış hızı, 1999 yılı Mart ayında yüzde 48,2'ye gerilemiş, Ekim ayı itibariyle yüzde 55,2'ye çıkmıştır. Bu gelişmede, 1999 yılının ikinci çeyreğinden itibaren uluslararası ham petrol fiyatlarının hızla artması belirleyici olmuştur. Uluslararası ham petrol fiyatlarındaki artışın, yurtiçi petrol ve petrol ürünleri fiyatlarına yansımaları sonucunda kamu kesimi madencilik ve imalat sanayii fiyat artış hızları Nisan ayından itibaren hızlanmıştır. Nitekim 1999 yılı Ocak-Ekim döneminde kamu kesimi madencilik ürünleri fiyatları yüzde 87,7, imalat sanayii ürünleri fiyatları yüzde 84,4 oranında artarken, özel kesim madencilik ve imalat sanayii ürünleri fiyatları sırasıyla yüzde 39,3 ve yüzde 45,3 oranında artmıştır.

TABLO: III.47- Ekim Ayı İtibariyle Fiyat Endekslerinde Gelişmeler (1994=100)

	Aylık Yüzde Değişme		Yıl Sonuna Göre Yüzde Değişme		12 Aylık Yüzde Değişme		12 Aylık Ort. Yüzde Değişme	
	1998	1999	1998	1999	1998	1999	1998	1999
TEFE								
Genel	4,1	4,7	45,6	46,5	62,0	55,2	77,8	52,1
-Tarım	7,0	5,6	59,8	25,6	81,1	35,2	91,0	48,2
-Madencilik	5,0	6,6	33,0	73,1	43,9	74,4	54,9	53,6
-İmalat	2,9	4,2	39,7	54,8	54,7	63,0	73,7	53,1
-Enerji	3,2	5,3	59,3	55,7	71,4	66,1	72,0	63,9
Özel	4,7	4,6	50,2	37,8	67,3	46,9	80,7	50,1
-Tarım	7,0	5,6	59,8	25,6	81,1	35,2	91,0	48,2
-Madencilik	4,5	4,4	47,7	39,3	60,8	43,3	69,7	44,4
-İmalat	3,4	4,0	45,0	45,3	60,0	54,0	75,3	51,3
Kamu	2,1	5,0	30,7	79,3	45,0	86,1	67,9	59,4
-Madencilik	5,3	7,3	27,7	87,7	37,8	87,4	49,5	57,4
-İmalat	1,5	4,7	25,4	84,4	40,4	90,9	69,1	58,6
-Enerji	3,2	5,3	69,3	55,7	71,4	66,1	72,0	63,9
TÜKETİCİ FİYAT ENDEKSİ								
Genel	6,1	6,3	57,6	52,9	76,6	64,7	89,6	65,3
-Gıda, İçki, Tütün	6,7	7,0	50,3	35,1	71,7	44,4	90,9	50,3
-Giyim ve Ayakkabı	13,8	11,5	54,6	33,1	74,2	45,2	82,2	56,5
-Konut ve Kira	6,6	7,1	69,9	72,1	90,2	89,7	90,9	85,9
-Ev Eşyası	3,0	3,1	54,9	46,9	71,5	59,1	84,5	60,2
-Sağlık	0,6	1,8	90,1	67,0	99,7	75,3	99,9	83,2
-Ulaştırma	3,5	4,9	45,6	71,3	60,5	80,5	84,9	64,3
-Eğlence ve Kültür	1,5	2,9	56,0	53,4	81,4	60,8	101,3	62,0
-Eğitim	0,3	0,1	94,3	79,6	94,3	79,8	109,9	88,9
-Oteller, Pastane, Lokanta	5,5	4,4	66,3	50,1	84,5	62,3	97,3	73,6
-Çeşitli Mal ve Hizmetler	2,8	7,1	40,1	47,4	53,6	57,0	79,8	51,8

1998 yılı Ocak-Ekim döneminde yüzde 57,6 olan tüketici fiyatları artış hızı 1999 yılının aynı döneminde yüzde 52,0 olarak gerçekleşmiştir.

Ekim ayı itibariyle TÜFE 12 aylık artış hızı 1998 yılında yüzde 76,6 iken, 1999 yılı Ekim ayında yüzde 64,7'ye gerilemiştir. Aynı dönem itibariyle TÜFE yıllık ortalama artış hızı ise 1998 yılında yüzde 89,6, 1999 yılında yüzde 65,3 olmuştur.

Harcama grupları itibariyle Ocak-Ekim döneminde fiyat artış hızı konut-kirada yüzde 72,1, sağlıkta yüzde 67, ulaşımda yüzde 71,3 ve eğitimde yüzde 79,6 olmuştur.

1999 yıl sonu itibariyle TEFE 12 aylık artış hızının yüzde 57,0, yıllık ortalama artış hızının ise yüzde 52,2 olacağı tahmin edilmektedir.

2000 yılında Toptan Eşya Fiyatları Endeksi 12 aylık artış hızının yüzde 20,0, yıllık ortalama artış hızının ise yüzde 38,5 seviyesinde gerçekleşmesi öngörülmektedir. 2000 yılında, faiz dışı kamu kesimi borçlanma gereğinde öngörülen iyileşme, gelir politikasının hedeflenen enflasyon ile uyumlu bir yapıda sürdürülmesi ve bununla uyumlu para ve kur politikaları fiyat artış hızlarının yavaşlamasına katkıda bulunacaktır.

TABLO: III.48- Toptan Eşya ve Tüketici Fiyat Endekslerindeki Gelişmeler

(Yüzde Değişmeler, Üçer Aylık ve Yıllık Olarak) (1994=100)

		TEFE					Tüketici
		Genel	Tarım	Maden	İmalat	Enerji	Genel
1995	I. Dönem	24,7	38,3	20,3	21,3	12,7	19,7
	II. Dönem	13,2	18,2	14,1	11,5	10,2	14,1
	III. Dönem	7,0	-1,5	10,0	9,8	12,4	11,8
	IV. Dönem	11,8	17,1	16,5	10,1	6,4	18,2
	Yıl Sonu	65,6	86,6	75,4	60,0	40,8	76,0
	Yıllık Ortalama	86,0	107,8	85,6	81,0	56,4	89,1
1996	I. Dönem	21,4	28,9	20,3	18,2	34,0	18,2
	II. Dönem	19,4	22,8	17,8	17,7	24,0	16,6
	III. Dönem	10,1	3,6	18,2	12,2	15,8	11,0
	IV. Dönem	15,6	17,8	18,9	14,7	14,7	17,6
	Yıl Sonu	84,9	89,9	93,6	80,6	129,9	79,8
	Yıllık Ortalama	75,9	86,5	89,3	70,4	101,7	80,4
1997	I. Dönem	17,0	21,1	14,2	15,6	17,1	16,3
	II. Dönem	17,0	25,5	6,2	14,5	10,0	17,0
	III. Dönem	15,7	3,1	22,6	21,4	10,9	17,3
	IV. Dönem	19,2	23,3	15,8	17,9	17,0	22,9
	Yıl Sonu	91,0	96,5	72,6	91,2	64,1	99,1
	Yıllık Ortalama	81,8	86,9	76,2	80,6	71,8	85,7
1998	I. Dönem	17,2	29,1	5,1	12,9	17,1	18,2
	II. Dönem	11,3	13,9	6,1	10,1	13,7	12,6
	III. Dönem	8,3	1,9	12,6	10,8	14,5	11,5
	IV. Dönem	12,0	17,4	9,9	9,8	10,9	16,6
	Yıl Sonu	54,3	71,9	34,0	47,1	69,9	69,7
	Yıllık Ortalama	71,8	86,8	48,6	66,7	71,8	84,6
1999	I. Dönem	10,3	12,7	5,3	9,2	12,9	12,9
	II. Dönem	12,2	8,6	20,8	13,6	14,0	12,1
	III. Dönem	10,8	-3,5	18,5	16,8	13,7	12,3

TABLO: III.49- Fiyat Artışlarını Etkileyen Faktörlere İlişkin Gelişmeler

(Yıllık Ortalama Artış Oranı, Yüzde)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Toptan Eşya Fiy. Endeksi. (1)	62,1	58,4	120,7	86,0	75,9	81,8	71,8	52,1 (4)
-Kamu Genel	65,1	54,5	122,5	76,8	81,9	85,5	58,4	59,4 (4)
-Özel İmalat	59,8	59,3	130,5	81,1	68,2	80,7	75,9	51,3 (4)
Tüketici Fiyatları Endeksi (1)	70,1	66,1	106,3	89,1	80,4	85,7	84,6	65,3 (4)
-Gıda	71,0	63,5	110,1	92,1	72,2	92,5	82,3	50,3 (4)
Dolar Kuru	64,7	59,9	170,4	53,9	77,5	86,6	71,7	57,1 (5)
DM Kuru	76,0	50,1	178,8	72,7	68,5	61,8	70,5	54,3 (5)
Emisyon Hacmi (2)	69,2	80,1	90,5	86,3	76,4	82,1	71,3	53,7 (5)
Para Arzı (M2Y) (2)	74,9	60,9	168,7	106,5	109,7	84,0	91,8	91,1 (5)
Ort.Faiz Oranı (3)	86,1	87,8	164,4	121,8	132,8	108,1	105,6	111,1 (6)
Nominal Ücret (Net)								
Kamu	80,3	79,5	106,2	60,4	35,3	121,4	82,1	136,8 (7)
Özel	80,3	68,9	68,8	77,5	83,7	80,2	115,9	85,0 (7)
Nominal Net Maaş	93,5	69,6	61,0	84,4	94,0	116,3	82,2	72,5 (7)
Kamu Kesimi Borçlanma								
Gereği/GSMH (Yüzde)	10,5	12,0	7,9	5,2	8,9	7,6	9,2	14,3 (7)
İhracat Fiyat Endeksi (1)	1,3	-2,8	-3,7	12,6	-4,5	-4,8	-4,0	-4,8 (8)
İthalat Fiyat Endeksi (1)	-1,9	-6,2	0,9	16,8	-6,1	-8,7	-4,1	-9,4 (8)

(1) 1995-1998 yılları 1994=100 bazlı endekse göredir.

(2) 12 Aylık Yüzde Değişme.

(3) Devlet iç borçlanma senetleri ortalama faiz oranı(Yıllık bileşik, stopajsız)

(4) Ekim sonu itibarıyla

(5) Eylül sonu itibarıyla

(6) Ocak-Eylül dönemi itibarıyla.

(7) Yıllık tahmin.

(8) Ocak-Haziran dönemi itibarıyla.

B. TARIM ÜRÜNLERİ DESTEKLEME FİYAT VE ALIMLARI

1999 yılında destekleme alımları kapsamındaki ürün fiyatlarının belirlenmesinde 1999 yılı Programında öngörülen hedefler dikkate alınmıştır. Ancak, destekleme ürün alım miktarları tarımsal üretimdeki artış nedeniyle hububat hariç program hedeflerinin üzerinde gerçekleşmiştir. Nitekim, 6,1 milyon ton olarak programlanan hububat alımı 5,3 milyon tona gerilemiş, 12,0 milyon ton olarak programlanan şeker pancarı alımı 13,8 milyon tona, 113 bin ton olarak programlanan tütün alımı ise 136 bin tona yükselmiştir. Destekleme alımları kapsamında olmamakla birlikte 600 bin ton olarak öngörülen yaş çay yaprağı alım miktarı ise 700 bin ton düzeyinde gerçekleşmiştir.

1994 yılında başlatılan hububat, şeker pancarı ve tütün dışındaki ürünlerin destekleme alımları kapsamı dışında tutulması uygulamasına 1999 yılında da devam edilmiştir. Bu nedenle, Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin (TSKB) satın aldığı ürünler destekleme alımları kapsamı dışında tutulmuşlardır. Bu kuruluşların alım için ihtiyaç duydukları finansman, imkanlar ölçüsünde Destekleme Fiyat İstikrar Fonu'ndan (DFİF) karşılanmaya devam edilmektedir.

Destekleme alımları kapsamındaki ürünler için üreticilere yapılan ödemelerin, 1998 yılında 590 trilyon liradan, yüzde 19,8 oranında artarak 1999 yılında 707 trilyon liraya ulaşması beklenmektedir. TSKB'lerin kendi nam ve hesaplarına satın aldığı ürünler de dikkate alındığında, üreticilere yapılan ödemelerin 1999 yılında 1.112 trilyon liraya yükseleceği tahmin edilmektedir.

1998 yılında ortalama yüzde 53,3 oranında artan tarımsal destekleme alım fiyatlarının, 1999 yılında yüzde 47,4 oranında artması beklenmektedir. 1999 yılında destekleme başlangıç alım fiyatlarındaki artış oranları ekmeklik buğdayda yüzde 50,9, şeker pancarında yüzde 63,6, tütünde ise yüzde 55,6 olmuştur. TSKB'lerin satın aldığı ürünlerin başlangıç alım fiyatlarındaki artış oranları; fındıkta yüzde 51,1, pamukta prim hariç yüzde 17,9, ayçiçeğinde yüzde 18,2 olarak belirlenmiştir.

31 Aralık 1998 tarih ve 98/16 sayılı Para ve Kredi Koordinasyon Kurulu Tebliği ile, Zeytinyağı ihracatında 200 dolar/ton ihracat iadesi yapılmasına ve yüzde 100 vergi indirimi uygulanmasına karar verilmiştir.

7 Temmuz 1999 tarih ve 99/12958 sayılı Kararname ile, 1996, 1997 ve 1998 yılı ürünü fındık stoklarının yağlığa ayrılmasına ve bu nedenle Fiskobirliğin uğrayacağı zararın DFİF'e olan borçlarına mahsup edilmesine karar verilmiştir.

20 Ağustos 1999 tarih ve 99/13164 sayılı Kararname ile yaprak tütün, hububat ve şeker ihracatı konusunda sırasıyla TEKEL, TMO ve Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin görevlendirilmesine, söz konusu ürünlerin ihracatından doğacak zararların Hazinece karşılanmasına karar verilmiştir.

20 Ağustos 1999 tarih ve 99/13172 sayılı Tabii Afetlerden Zarar Gören Çiftçilere Dağıtılacak Tohumluk Hakkında Kararnameye göre, 1999 yılında tabii afete maruz kalan çiftçilerden yüzde 40 oranında zarar görenlere 1 yıl vadeli faizsiz kredi olarak kullanılmak üzere, 30 trilyon lira kaynak ayrılmasına ve bu konuda doğacak zararların Hazinece karşılanmasına, 99/13232 sayılı Kararname ile, tabii afetlerden zarar gören çiftçilerden; tüm zirai varlığı zarar görenlerin zirai kredi borçlarının tamamı, sadece ekilmiş ürünleri zarar gören çiftçilerin ise bitkisel üretimle ilgili borçlarının ertelenmesine, 99/13233 sayılı Kararname ile 1999 yılında kuraklık, don, sel, taşkın, hastalık, zararlı ve herhangi bir afet sebebi ile ekili ürünleri ve/veya hayvan varlıkları en az yüzde 40 oranında zarar gören çiftçilerin T.C. Ziraat Bankası, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü ve Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birliklerine olan 1999 vadeli ve 1999 yılına sarkan zirai kredi borçlarının vade tarihinden itibaren bir yıl süre ile faizsiz olarak ertelenmesine karar verilmiştir.

28 Eylül 1999 tarih ve 99/13288 sayılı Kararname ile, Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin 1998 yılı ürün alımlarının finansmanı amacıyla T.C. Ziraat Bankasından kullandıkları kredilerin DFİF kredisine dönüştürülmesine ve bu işlemde doğacak zararın Hazinece karşılanmasına karar verilmiştir.

15 Ekim 1999 tarih ve 99/13411 sayılı Kararname ile, çiftçilerin 1999 yılı hasat döneminde, Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri ve TMO'ya sattıkları ürün bedellerinden alacaklarının, T.C.Ziraat Bankası ve TSKB'ye olan ve 30.4.2000 tarihine kadar vadesi gelecek tarımsal kredi borçlarına mahsubuna ve bu işlemin 31.5.2000 tarihine kadar tamamlanmasına karar verilmiştir.

15 Ekim 1999 tarih ve 99/13412 sayılı Kararname ve Para ve Kredi Koordinasyon Kurulunun 99/3 sayılı Tebliği ile, 1.10.1999-31.03.2000 tarihleri arasında yapılacak patates ihracatında 20 dolar/ton, kuru soğan ihracatında ise 17 dolar/ton ihracat iadesi yapılmasına karar verilmiştir.

TABLO: III.50- Bazı Tarımsal Ürünlerin Başlangıç Alım Fiyatları

	Fiyatlar (TL/Kg)				Yüzde Artış		
	1996	1997	1998	1999	1997	1998	1999
1. Buğday (Ekmeklik)	18 000	33 000	53 000	80 000	83,3	60,6	50,9
2. Arpa (Beyaz)	14 400	24 750	39 750	56 000	71,9	60,6	40,9
3. Mısır	17 100	29 700	47 700	68 000	73,7	60,6	42,6
4. Pamuk (Ege) (1)	64 000	140 000	195 000	230 000	118,8	39,3	17,9
5. Tütün (Ege)	250 000	500 000	900 000	1 400 000	100,0	80,0	55,6
6. Şeker Pancarı	4 400	11 000	16 500	27 000	150,0	50,0	63,6
7. Ayçiçeği	35 000	65 000	110 000	130 000	85,7	69,2	18,2
8. Fındık	166 000	400 000	675 000	1 020 000	141,0	68,8	51,1
9. Kuru İncir	90 000	220 000	350 000	600 000	144,4	59,1	71,4
10. Çekirdeksiz Kuru Üzüm	82 500	160 000	260 000	405 000	93,9	62,5	55,8
11. Tiftik	224 500	475 000	780 000	1 000 000	111,6	64,2	28,2
12. Haşhaş Kapsülü	75 000	160 000	300 000	450 000	113,3	87,5	50,0
13. Yaş Koza	400 000	800 000	1 300 000	1 900 000	100,0	62,5	46,2
14. Çay	25 000	50 000	82 000	118 000	100,0	64,0	43,9

(1) DFİF primi hariç fiyatlardır.

TABLO:III.51- Destekleme Alım Miktarları ve Üreticilere Yapılan Ödemeler

(Cari Fiy., Milyar TL)

Ürünler	Alım Miktarı (Bin Ton)				Üreticilere Yapılan Ödemeler			
	1996	1997	1998	1999 (1)	1996	1997	1998	1999 (1)
1. Buğday (*)	632	3 435	5 212	4 300	13 972	120 691	279 175	353 976
2. Arpa (*)	623	1 841	1 914	850	9 416	46 924	74 860	50 285
3. Çavdar (*)	28	66	119	80	383	1 764	4 906	4 623
4. Mısır (*)	239	454	696	688	4 036	12 910	31 680	47 896
5. Yulaf (*)	0	6	19	20	1	152	799	1 164
6. Pamuk	282	277	536	352	19 216	38 521	96 679	82 048
7. Tütün (*)	105	124	166	136	19 805	47 798	111 560	150 000
8. Şeker Pancarı (2) (*)	11 414	14 908	17 619	13 800	54 502	51 115	78 626	84 000
9. Ayçiçeği	269	396	443	407	10 228	26 811	49 453	52 925
10. Fındık	105	65	239	128	21 656	34 513	184 367	133 489
11. Kuru İncir	3	3	4	11	254	666	1 569	6 193
12. Çekirdeksiz K. Üzüm	45	63	75	58	3 659	10 479	19 832	23 992
13. Zeytinyağı	42	5	26	0	12 610	1 348	11 466	0
14. Tiftik	0	0	0	0	50	107	162	137
15. Antepfıstığı	5	4	0	1	1 546	1 906	54	1 636
16. Soya Fasulyesi	1	16	25	23	51	920	2 253	2 501
17. Haşhaş Kapsülü (*)	5	11	28	34	349	1 727	8 278	15 300
18. Çeltik	31	56	71	78	1 350	4 793	9 280	12 090
19. Yerfıstığı	0	0	0	0	15	5	22	0
20. Yaş Koza	0	0	0	0	78	117	174	63
21. Çöplü Kırmızıbiber	1	1	0	1	111	250	0	585
22. Zeytin	30	20	33	0	4 650	4 918	18 229	0
23. Gülçiçeği	2	4	3	2	169	514	450	559
24. Kırmızı Mercimek	-	-	4	6	-	-	510	1 119
25. Çay	527	560	718	700	13 169	28 236	62 799	87 491
TOPLAM					191 276	437 186	1 047 182	1 112 070

(*) Devlet Destekleme Alımları kapsamındaki ürünlerdir.

(1) Tahmindir.

(2) Cari yılda yüzde 40, bir sonraki yılda yüzde 60 oranında yapılan alım bedeli ödemelerini göstermektedir.

TABLO: III.52- Tarımsal Ürünlerin Destekleme Fiyatlarında Gelişmeler

Ürünler	Ortalama Alım Fiyatları (TL/Kg)									Yüzde Artış							
	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999(1)	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999 (1)
1. Buğday (2)	754	1 156	1 843	3 532	7 433	22 093	35 141	53 564	82 320	53,3	59,4	91,6	110,4	197,2	59,1	52,4	53,7
2. Arpa (2)	628	988	1 615	2 729	5 423	15 115	25 488	39 112	59 159	57,3	63,5	69,0	98,7	178,7	68,6	53,5	51,3
3. Çavdar (2)	601	923	1 517	2 754	5 414	13 460	26 796	41 227	57 788	53,6	64,4	81,5	96,6	148,6	99,1	53,9	40,2
4. Mısır (2)	737	1 185	1 600	2 974	6 769	16 862	29 502	45 517	69 616	60,8	35,0	85,9	127,6	149,1	75,0	54,3	52,9
5. Yulaf (2)	588	924	1 185	2 744	-	14 094	26 986	42 053	58 181	57,1	28,2	131,6	-	-	91,5	55,8	38,4
6. Pamuk (3)	3 561	6 029	9 096	25 427	40 440	68 142	138 916	180 458	233 091	69,3	50,9	179,5	59,0	68,5	103,9	29,9	29,2
7. Tütün (2)	10 870	25 715	32 615	53 093	100 963	188 173	385 621	672 048	1 099 715	136,6	26,8	62,8	90,2	86,4	104,9	74,3	63,6
8. Şeker Pancarı (2)	218	356	556	1 032	2 750	4 775	12 128	17 709	29 700	63,3	56,2	85,6	166,5	73,6	154,0	46,0	67,7
9. Ayçiçeği	1 512	2 582	4 016	9 529	18 001	37 969	67 728	111 682	130 000	70,8	55,5	137,3	88,9	110,9	78,4	64,9	16,4
10. Fındık	5 639	9 673	19 719	56 284	81 800	206 248	531 435	772 134	1 043 614	71,5	103,9	185,4	45,3	152,1	157,7	45,3	35,2
11. Kuru İncir	3 317	6 164	12 521	26 504	64 200	84 770	195 285	397 813	580 429	85,9	103,1	111,7	142,2	32,0	130,4	103,7	45,9
12. Çekirdeksiz Kuru Üzüm	4 025	7 081	10 357	21 352	38 502	81 311	165 474	263 820	414 223	75,9	46,3	106,2	80,3	111,2	103,5	59,4	57,0
13. Zeytinyağı	10 513	14 723	22 373	62 411	148 621	302 572	287 131	446 766	-	40,0	52,0	179,0	138,1	103,6	-5,1	55,6	-
14. Tiftik	15 405	23 402	39 605	67 745	-	221 346	460 000	867 348	983 230	51,9	69,2	71,1	-	-	107,8	88,6	13,4
15. Antepfıstığı	16 499	25 001	40 017	82 086	-	309 200	450 093	1 321 024	1 900 510	51,5	60,1	105,1	-	-	45,6	193,5	43,9
16. Soya Fasülyesi	1 383	2 600	4 161	9 497	15 001	41 395	58 003	90 002	110 004	88,0	60,1	128,2	58,0	176,0	40,1	55,2	22,2
17. Haşhaş Kapsülü (2)	3 001	4 700	9 000	18 683	24 485	73 718	157 739	295 643	450 000	56,6	91,5	107,6	31,1	201,1	114,0	87,4	52,2
18. Çeltik	1 664	3 010	4 755	-	24 232	43 548	85 557	130 704	155 000	80,9	58,0	-	-	79,7	96,5	52,8	18,6
19. Yerfıstığı	3 931	5 681	9 040	19 071	38 493	63 413	142 079	159 529	-	44,5	59,1	111,0	101,8	64,7	124,1	12,3	-
20. Yaş Koza	11 851	20 015	34 900	71 927	198 896	382 571	772 735	1 269 248	1 904 718	68,9	74,4	106,1	176,5	92,3	102,0	64,3	50,1
21. Çöplü Kırmızıbiber	4 719	7 592	14 874	21 994	-	210 227	250 226	-	600 147	60,9	95,9	47,9	-	-	19,0	-	-
22. Zeytin	6 847	9 772	16 906	44 503	94 259	154 052	249 891	555 461	-	42,7	73,0	163,2	111,8	63,4	62,2	122,3	-
23. Gülçiçeği	1 750	2 400	3 701	15 001	35 014	84 019	120 023	155 000	250 004	37,2	54,2	305,3	133,4	140,0	42,9	29,1	61,3
24. Kırmızı Mercimek	-	3 610	4 523	7 994	24 148	-	-	113 576	195 565	-	25,3	76,7	202,1	-	-	-	72,2
25. Çay	1 436	2 419	3 545	6 127	12 271	24 989	50 421	87 464	124 987	68,5	46,5	72,8	100,3	103,6	101,8	73,5	42,9

(1) 1999 yılı tahminidir.

(2) Devlet Destekleme Alımları kapsamındaki ürünler yıllara göre değişiklik göstermekte olup, 1994 yılından itibaren sadece bu ürünler destekleme kapsamındadır.

(3) DFİF Primleri hariçtir.

6 Kasım 1999 tarih ve 13433 sayılı Kararname ile, Fiskobirlik stoklarında bulunan 1998 yılı ürünü fındığın, kamu kurumlarına maliyetinin altında fiyatlardan satılması dolayısıyla oluşacak zararların, Fiskobirliğin DFİF'e olan kredi borçlarına mahsup edilmesine karar verilmiştir.

2000 yılında pamukta kilogram başına 10 cent, Ayçiçeği ve Soya'da 5 cent destekleme ödemesi yapılması öngörülmüş olup bu ödemenin 2000 Mali Yılı Bütçesi'ne konulan ödenekten karşılanmasına karar verilmiştir.

II. MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR VE TEDBİRLER

1) 2000 yılında kamu gelirlerinin artırılması ve kamu harcamalarında tasarruf ve etkinliğin sağlanması yoluyla kamu açıklarının azaltılması, Konsolide Bütçenin öngörüldüğü gibi faiz dışı fazla vermesinin sağlanması ve enflasyonun düşürülmesi programın öncelikli hedefleridir. Bu gelişme, özelleştirme ve 2000 yılında yapılacak düzenlemelerden sağlanacak gelirler, borçlanma ve nakit yönetiminde etkinliğin artırılması ile desteklenecek, yapılan ve yapılacak yapısal reformlarla da sürekli hale getirilecektir.

2) Kamu açıklarının finansmanında mali piyasalarda istikrarsızlık yaratmayacak faiz ve vade yapısı içeren bir borçlanma politikası izlenecektir. Hazine bonosu da dahil olmak üzere net iç borç kullanımına limit getirilmesi uygulaması 2000 yılında da sürdürülecek ve Hazinesin dış borçlanma garantörlüğü ile ilgili getirilen kısıtlamaya devam edilecektir.

3) Hazinesin nakit yönetimi işlevinin etkinleştirilmesi için; ödeneklerin serbest bırakılma oranlarının kuruluşların hazırlayacağı ayrıntılı harcama programlarına bağlanarak belirlenmesi, tüm kamu kuruluşlarının kaynaklarının Merkez Bankası veya Ziraat Bankasındaki hesaplarda toplanma zorunluluğunun getirilmesi uygulamalarına 2000 yılında da devam edilecektir.

4) Ekonomide enflasyonist beklentilerin ve geçmiş enflasyona endeksleme eğiliminin kırılabilmesi için, maaş-ücret ve tarımsal destekleme fiyatları öngörülen enflasyon hedefi dikkate alınarak belirlenecektir.

5) Personel harcamalarını disipline edecek uygulamalara devam edilecek, kuruluşların zorunlu olmadıkça personel alımlarına ve yeni birimler kurarak teşkilatlarını genişletmelerine izin verilmeyecek, yurtdışı teşkilatları yeniden düzenlenecektir. Personel ihtiyacının kuruluşlararası nakil yoluyla veya özelleştirilen kuruluşlardan yapılacak nakillerle karşılanması uygulaması sürdürülecektir.

6) Memurlar eliyle gördürülmesi gereken hizmetlerde işçi istihdamını önlemek amacıyla kurumların sürekli işçi kadrolarında boş olanların bir kısmının iptal edilmesi uygulamasına devam edilecektir. Ayrıca, işçi ve memur ünvanlarının görev tanımları yeniden yapılarak daha rasyonel, etkin ve en az maliyetle personel istihdamı sağlanacaktır.

7) Mevcut yatırımların süratle tamamlanması için, toplam yatırım ödeneği keşif veya proje bedelinin yüzde 10'undan az olan projelere başlanılmaması uygulamasına 2000 yılında da devam edilecektir.

8) İşlevlerini yerine getirmeyen ve kuruluş amacı ortadan kalkan fonlar tasfiye edilecek, bütçe kapsamındaki fonların faaliyetlerinin ilgili genel ve katma bütçeli

kuruluşlar tarafından üstlenilmesine yönelik çalışmalara hız verilecektir. Fonların mevcut yükümlülükleri artırılmayacak, birikmiş borçları ise imkanlar ölçüsünde tasfiye edilecektir.

9) Bütçenin hazırlanma, onaylanma ve denetim süreçlerini düzenleyen, kamu kaynaklarını kullanan ve devletin tüm fiskal ve parafiskal gelirlerini toplayan bütün kamu kurum ve kuruluşlarının uygulayacağı tek düzen muhasebe sistemini kapsayan ve devlet mali yönetiminin tam bir şeffaflığa ulaşılmasını, yönetim amaçlı ayrıntılı raporlar üretilmesini, devlet faaliyetlerinin ekonomi içindeki etkileri ve sonuçlarının net olarak izlenmesini sağlayan Kamu Mali Yönetim Projesi çalışmaları sürdürülecektir.

10) Vergi kanunlarında 4369 ve 4444 sayılı kanunlarla yapılan değişikliklerin uygulanması sağlanacak, bu amaçla vergi idaresinin, personelin ve mükelleflerin eğitimi ön planda tutulacaktır. Vergi sisteminde yapılan değişikliklerin bütün olarak uygulanacağı ilk yılın 2000 olacağı dikkate alınarak uygulamalar yakından takip edilecek ve gerekli düzenlemeler zamanında yapılacaktır.

11) Kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınmasına dönük çalışmalara devam edilecek, bu çerçevede vergi kimlik numarası uygulaması daha fazla ekonomik faaliyeti kapsayacak şekilde sürdürülecektir. Vergi kayıp ve kaçığı, vergi idaresi ve denetiminin daha etkin hale getirilmesi ve idarenin yeniden yapılandırılması suretiyle asgariye indirilecektir.

12) Kamu hizmetlerinde kullanıcı harcı uygulaması kanuni alt yapısı oluşturularak yaygınlaştırılacak ve mevcut olanların gerçekçi seviyelere çıkarılması sağlanacaktır. Genel ve Katma Bütçeli idarelerin ürettikleri mal ve hizmetlerden fiyatlandırılabilir olanlarının tarifelerinin belirlenmesi ve bu şekilde elde edilecek gelirlerin her hangi bir ilave idari yapılanmaya gerek duyulmaksızın Genel ve Katma Bütçeli İdareler bünyesinde harcanabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

13) Tarımsal destekleme fiyatları öngörülen enflasyon oranı ile uyumlu olarak dünya fiyatları ve kuruluşların finansman durumları dikkate alınarak belirlenecektir.

14) Fiyat müdahaleleri ve girdi sübvansiyonları azaltılarak üreticiye doğrudan gelir desteği sağlayan sistemlerin yaygınlaştırılması, ürün borsalarının geliştirilmesi ve Birliklerin serbest piyasa koşulları çerçevesinde faaliyet göstermelerini sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.

15) Tarımsal ürün alımı ile görevli kuruluşların finansman durumları dikkate alınarak, alım miktarlarının programda öngörülen seviyelerde tutulması sağlanacaktır.

16) Yerel yönetimlerin idari ve mali özerkliğini artıracak ve bu idarelerin yeniden yapılanmasını sağlayacak şekilde yürütülen yerel yönetim reform çalışmaları sonuçlandırılacaktır. Bu çerçevede, yerel yönetimlerin gelir kaynakları, öz gelirleri artırılarak kamu hizmetlerine ve gerekli mali planlamaya imkan verecek şekilde düzenli ve sürekli hale getirilecektir.

17) 2000 Yılında; üretimi, verimliliği, istihdamı, ekonominin rekabet gücünü ve ihracatı artıran, bölgesel dengesizlikleri azaltan, kamu açıklarını ve enflasyon hızını azaltarak sürdürülebilir bir ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlayan yatırım politikalarına devam edilecek ve geliştirilecektir.

18) Altyapının ekonomik ve sosyal gelişmenin önünde darboğaz oluşturmaya engel olmak amacıyla ekonomik ve sosyal altyapı yatırımlarına öncelik verilecektir. Bu

bağlamda, kamu kaynak tahsislerinde GAP başta olmak üzere, eğitim, sağlık, enerji, sulama, içmesuyu, kanalizasyon ve arıtma sistemleri, turizm altyapısı, ulaştırma altsektörleri arasında dengeyi sağlayıcı yatırımlar ile organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi siteleri yatırımlarına ağırlık verilecektir.

19) 2000 yılında; ülkemizde yaşanan deprem felaketleri sonrasında bölgede sosyo-ekonomik hayatın normale döndürülmesi amacı doğrultusunda, bölgenin yeniden yapılandırılmasına yönelik projelere ve bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla, başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri ile Kalkınmada Öncelikli Yörelere olmak üzere, geri kalmış bölgelerin kalkınmasına hız kazandırıcı ekonomik ve sosyal altyapı yatırımları ile istihdam ağırlıklı projelere öncelik verilecektir.

20) 2000 yılında ayrıca; devam eden projelerden 2000 yılı içinde bitirilmesi öngörülen veya uygulamasında önemli aşama kaydedilmiş, Yatırım Programında yer alıp dış kredisi sağlanmış olan ve diğer projelerle bağlantılı ve/veya eşzamanlı olarak yürütülmesi önem taşıyan projelere öncelik tanınacaktır. Yeni projelerin belirlenmesinde, kamu proje stokunun optimum düzeyde tutulması gereği de gözönünde bulundurularak seçici davranılacak, ekonomiye kısa sürede kazandırılabilir, yapılabirliği yüksek ve ülkemiz açısından stratejik öneme sahip projelere yönelinmesi esas olacaktır.

21) Önemli boyutlara ulaşan altyapıya ilişkin yatırım ve hizmet ihtiyacının karşılanmasında özel kesim ve dış kaynak katkısını artırabilmek için Yap-İşlet-Devret ve benzeri modellere ağırlık verilecektir. Altyapı yatırımlarında yabancı sermayenin katkısını artırmak amacıyla uluslararası tahkime imkan veren Anayasa değişikliğinin gerektirdiği diğer yasal düzenlemeler yapılacaktır.

22) Ödemeler dengesinin sürdürülebilir bir yapıda gelişmesine ve ülkenin üretken kapasitesinin güçlendirilmesine yönelik uzun vadeli sermaye girişlerinin devamlılığının sağlanmasına önem verilecektir.

23) İhracatımızın yapısal sorunu olan pazar ve sektörel bağımlılığın azaltılmasını teminen, dünya pazarlarında Türk malı imajının yerleşmesini sağlayacak stratejik bir yaklaşımın tesbit edilmesi, yüksek teknoloji ihtiva eden, bilgi yoğun ve katma değeri yüksek ürünlerin ihracat içindeki payının artırılmasına yönelik politikaların uygulanması ve bu kapsamda firmalarımızın AR-GE faaliyetlerinin daha fazla teşvik edilmesine azami özen gösterilecektir. Ayrıca dış ticaretimizin tanıtımına yönelik faaliyetler ile uluslararası Türk markası kullanımının teşvikine önem verilecektir.

24) Dünya Ticaret Örgütü anlaşmalarında öngörülen gerek geçiş süreci esneklikleri ve gerekse yasak olmayan sübvansiyonlar kapsamında başvurulabilecek AR-GE, çevre koruma, bölgesel kalkınma amaçlı sübvansiyonların etkin bir şekilde kullanımı sağlanacaktır. İhracatçı firmaların uluslararası ticaret ve rekabet kuralları ile pazar gelişmeleri konusunda hızla bilgilendirilmesine önem verilecektir.

25) İhracat sektöründe işgücü verimliliğini arttıracak ve sektörün kalifiye eleman bulamama sorununu giderecek bir eğitim politikasına ağırlık verilecektir.

26) Dünya Ticaret Örgütü ihracat sübvansiyonu taahhütlerimiz çerçevesinde tarım ürünleri ihracatına ihracat iadesi verilmesine, üretim, tüketim, ihracat potansiyeli ve dünya piyasa durumlarına göre 2000 yılında da devam edilecektir.

27) EXİMBANK kredi, garanti ve sigorta mekanizmalarına yeterli kaynak sağlanarak ihracatın finansmanına katkıda bulunulacaktır.

28) İthalatın haksız rekabete neden olmaması, ülke standartları ve sağlık koşullarına uygun olması ve çevreye zarar vermemesi için uluslararası kurallarla uyumlu bir biçimde yapılan düzenlemelerin etkin bir biçimde uygulanmasına devam edilecek, gerekli durumlarda yeni düzenlemeler ve değişiklikler yapılacaktır.

29) Çeşitli ülkelerle yürütülmekte olan Serbest Ticaret Anlaşmaları görüşmelerinin tamamlanması ve diğer bazı ülkelerle de görüşmelerin başlatılması sağlanacaktır. Yine aynı kapsamda, AB'nin Genelleştirilmiş Preferanslar Sisteminin (GPS) üstlenilmesine yönelik değerlendirme çalışmaları sürdürülecektir.

29) Hizmetlerin serbest dolaşımının tedricen gerçekleştirilmesi amacına yönelik düzenlemelerin uygulamaya geçirilmesi için gerekli çalışmalar sürdürülecektir.

30) Serbest bölgelerin özellikle yabancı sermayeli olmak üzere daha fazla yatırımcıyı çekerek ülkemizin üretim, ihracat ve istihdamına olan mevcut katkılarının artırılabilmesi için kurulma çalışması devam eden serbest bölgelerin bir an önce faaliyete geçirilmesine ve mevcut serbest bölgelerin tam kapasiteyle ve etkin çalışmasına öncelik verilecektir. Bu çerçevede, serbest bölgelerin alt ve üst yapı olanaklarının iyileştirilmesi sağlanacaktır.

31) Yabancı sermaye yatırımlarının, özellikle yüksek teknoloji kullanımı gerektiren üretim alanlarına yönlendirilmesi amacıyla, tanıtım faaliyetleri bu tür yatırımları hedef alan bir anlayışla yürütülecektir.

32) Sermayenin tabana yaygınlaştırılması, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve istihdam sorunlarının çözümünde araç olarak kullanılan küçük ve orta boy işletmelerin desteklenmesi politikalarına ağırlık verilecektir.

33) 2000 yılında uygulanacak para politikasının temel amacı fiyat istikrarını sağlamak ve mali piyasaların serbest piyasa kuralları çerçevesinde gelişmesini ve derinleşmesini sağlamaktır.

34) Sektörel gelişme, ülkedeki refah ve gelişmişlik düzeyi dengesizliklerini azaltıcı doğrultuda yönlendirilecektir. Bu bağlamda turizm çeşitlendirilerek ülke düzeyinde yılın oniki ayına yaygınlaştırılarak, potansiyeli olan ancak bugüne değin yeterince ele alınmamış yörelerde ekonomik ve sosyal kalkınmanın canlanması ve turizm gelirlerinin artırılması sağlanacaktır. Sektörle ilgili tüm yatırımların doğal, tarihsel ve sosyal çevreyi kollayıcı, koruyucu ve geliştirici bir yaklaşım içinde olmasına azami özen gösterilecektir.

PROJE ADI: EĞİTİM REFORMU

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi.	Millî Eğitim Bak.	-Maliye Bak. -Devlet Personel Bşk.	Eğitimde yönetimin etkinleştirilmesi amacıyla 3797 sayılı Kanun'da değişiklik yapan Tasarı TBMM'ne sunulacaktır.	2000
Öğrencilerin eğitim harcamalarına katılımlarının sağlanması amacıyla Kanun Tasarısı hazırlanması.	Millî Eğitim Bak.	Maliye Bak.	8 yıllık zorunlu temel eğitim dışında kalan ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin eğitim harcamalarına katılımını sağlayan hukuki düzenleme çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	2000
625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi	Millî Eğitim Bak.	Maliye Bak.	625 sayılı Kanun'da ihtiyaç duyulan değişikliklerle ilgili Kanun Tasarısı TBMM'ne sunulacaktır.	2000
Okul Öncesi Eğitim Kanun Tasarısı'nın hazırlanması.	Millî Eğitim Bak.	-Sağlık Bak. -SHÇEK Gn. Md.	Değişik kurumların farklı mevzuatla yürüttüğü okulöncesi eğitim sisteminde bütünlüğü sağlamak amacıyla Okul Öncesi Eğitim Kanun Tasarısı Taslağı çalışması tamamlanacaktır.	2000
3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi.	Millî Eğitim Bak.	-TOBB -TESK -TİSK	3308 sayılı Kanun'da öngörülen aksaklıkların giderilmesi için hazırlanan Tasarı çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	2000
Meslek Standartları Kurumu Kanunu'nun hazırlanması.	İş ve İşçi Bulma Kurumu Gn. Md.	-Millî Eğitim Bak. -TOBB -TESK -TİSK	Meslek Standartları Kurumu kurulması ile ilgili Kanun Tasarısı Taslağı Başbakanlığa sunulacaktır.	2000
Yükseköğretim mevzuatında değişiklik yapılması.	YÖK Bşk.	-Millî Eğitim Bak. -Üniversiteler	2547 sayılı Kanun'un iyileştirilmesi (Üniversite ve Fakültelerin yetkilerinin artırılması, kaynak yaratılması, üniversite-sanayi işbirliği) ile ilgili düzenlemeler yapan Tasarı hazırlanarak TBMM'ne sunulacaktır.	2000
2809 sayılı Yükseköğretim Teşkilat Kanunu'nda değişiklik yapılması.	YÖK Bşk.	-Millî Eğitim Bak. -Üniversiteler	Üniversite kurulmasında Fen, Edebiyat veya Fen-Edebiyat Fakültesi kurulması zorunluluğunun kaldırılması hakkında mevzuat değişikliği çalışmaları başlatılacaktır.	2000

PROJE ADI: EĞİTİM REFORMU (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda değişiklik yapılması ve Federasyonlarla ilgili mevzuat düzenlemelerinin gerçekleştirilmesi.	-İlgili Devlet Bak.	Gençlik ve Spor Gn. Md.	Yeni bir teşkilatlanmayı gerçekleştirmek amacıyla gerekli mevzuat değişikliği çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	2000
Öğretmen ihtiyacının Eğitim Fakültelerinin verdiği mezunlarla nicelik ve nitelik olarak karşılanması için program, kapasite, donanım bakımından bu fakültelerin geliştirilmesi.	-Yükseköğretim Kurulu Bşk.	- Milli Eğitim Bakanlığı	Eğitim Fakülteleri, nicelik ve nitelik olarak sekiz yıllık zorunlu ilköğretimin gerektirdiği öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere geliştirilecektir.	2000
2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanunu'nda değişiklik yapılması.	-Kültür Bakanlığı	-	Kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını ve kişilerin bunlarla ilgili haklarını düzenleyen mevzuat değişikliği çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	2000
2252 sayılı Kültür Bakanlığı Döner Sermaye Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bir madde eklenmesi .	-Kültür Bakanlığı	-	Kültür Bakanlığının döner sermaye mevzuatında yeni düzenlemelere yönelik hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.	2000
Halkın ve gençlerin uyuşturucu ve zararlı alışkanlıklardan korunması için yasal düzenleme yapılması.	-Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı	- Adalet Bakanlığı - İçişleri Bakanlığı	Türk Ceza Kanununda değişiklik yapacak kanun tasarısı ile aileyi koruyacak kanun tasarısı hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.	2000
Serbest zamanların değerlendirilmesi alanında insangücü ihtiyacının karşılanması amacıyla üniversitelerde rekreasyon ana bilim dalı açılmasına yönelik hazırlık çalışmaları başlatılacaktır.	-Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı	- Üniversiteler	Serbest zamanların değerlendirilmesi, yönlendirici insangücü ile mümkündür. Bu insangücü ihtiyacının bir bölümünün sistematik şekilde karşılanabilmesi için üniversitelerde rekreasyon anabilim dalı açılması gerekmektedir.	2000

PROJE ADI: NÜFUS VE AİLE PLANLAMASI

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Hayati olayları kayda geçiren mevcut sistemin güvenilir ve çok amaçlı bilgi üretilebilecek şekilde yeniden yapılandırılması.	-İçişleri Bak.	- DPT Müst., - DİE Bşk., - Üniversiteler, - TODAİE Gn. Md., - H.Ü. Nüfus Etüt. Ens.	Kamu yönetiminde gereksinim duyulan kayıt sisteminin güvenilir ve çok amaçlı bilgi üretebilmesi amacıyla, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılandırılması ile ilgili çalışmalar sürdürülecektir.	2000
Nüfus ve aile planlaması hizmetlerini yürüten kuruluşlar arasında eşgüdümün sağlanması, hizmet açığı olan yörelere ve konulara ağırlık verilerek hizmetin yönlendirilmesi ve gerekli denetimin yapılabilmesi amacıyla bir üst kurulun oluşturulması.	-İlgili Devlet Bak.	- İlgili Kamu Kuruluşları - Gönüllü Kuruluşlar	Ülkemizde aile planlaması ve nüfus hizmetlerinin sunumunda devamlılığın, bu alanda hizmet veren kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonun sağlanmasında ve hizmetlerin yürütülmesinin denetiminde etkili olabilecek bir üst kurulun oluşturulabilmesi için çalışmalar başlatılacaktır.	2000
Aileye yönelik çalışmaların eşgüdümü için yasal düzenleme çalışmalarının yapılması.	-Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı	- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	Aileye yönelik çalışmaların eşgüdümü için gerekli kurumsal yapılanmanın gerçekleştirilmesine yönelik olarak yasal düzenleme hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.	2000
Türk Medeni Kanunu'nda Aile Hukuku'na ilişkin düzenleme çalışmalarının yapılması.	-Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı	- Adalet Bakanlığı	Türk Medeni Kanunu'nun Aile Hukuku'na ilişkin maddelerinde kadın-erkek eşitliğini sağlayıcı düzenleme çalışmalarına devam edilecektir.	2000
Çocuğun yasal korunması.	Adalet Bakanlığı	- İçişleri Bakanlığı - SHÇEK Gn. Md. - Üniversiteler - Türkiye Barolar Birliği - Üniversiteler - Konuyla ilgili sivil toplum kuruluşları	Çocuklara yönelik tüm uygulamaların Çocuk Hakları Sözleşmesi ve diğer çocuklarla ilgili uluslararası yükümlülüklerle uyumlu hale getirilebilmesi için, tüm mevzuat taranarak uyum yasalarının hazırlanması amacıyla Adalet Bakanlığı bünyesinde bir komisyon oluşturulacaktır.	2000

PROJE ADI: NÜFUS VE AİLE PLANLAMASI (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Çocuğun çalışma yaşamında korunması.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	- TISK - TÜRK-İŞ - TESK	1475 sayılı İş Kanununun 5'inci maddesi uyarınca kapsam dışı bırakılan 3 kişiye kadar işçi çalıştıran 507 sayılı Kanun kapsamındaki işyerlerinin, İş Kanunu kapsamına alınması da dahil olmak üzere, 1475 sayılı Kanunda çalışan çocuklar lehine yapılacak yasal düzenleme hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.	2000
Çocuğun yasal korunması.	SHÇEK Gn. Md.	- Emniyet Gn. Md. - Jandarma Gn. K.lığı	Emniyet Genel Müdürlüğü ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü arasında imzalanmış olan protokolün kapsamının genişletilmesi ve benzer bir protokolün jandarma teşkilatına intikal eden çocuklar için de hazırlanması çalışmaları başlatılacaktır.	2000
Çocuğun yasal korunması.	Adalet Bakanlığı	- Milli Eğitim Bakanlığı	Tutuklu çocukların tamamının, yetişkin tutuklu ve hükümlülerin bulunduğu kurumlardan ayrı kurumlarda bakımı, eğitimi ve rehabilitasyonu sağlanacaktır.	Plan Dönemi
Bakım ve korunmaya muhtaç çocukların korunması.	SHÇEK Gn. Md.	-	2828 sayılı Kanun gereğince haklarında korunma kararı alınmış 0-18 yaş grubu bakım ve korunmaya muhtaç çocukların sağlıklı bir şekilde yetişmelerini sağlamak amacıyla kurulan koruma ve bakım kuruluşları yaygınlaştırılacak, koruyucu aile ve evlat edinme gibi hizmet modelleri ile daha çok sayıda çocuğa hizmet sunulması sağlanacaktır.	Plan Dönemi
Özel ilgi ve eğitime ihtiyacı olan çocukların korunması	-Milli Eğitim Bakanlığı	- Sağlık Bakanlığı - SHÇEK Gn. Md. - Aile Arş. Kur. Bşk. - YÖK Bşk.	Özel ilgi ve eğitime ihtiyacı olan çocukların ve ailelerinin ihtiyaçlarına cevap verebilecek eğitim, rehabilitasyon ve danışmanlık hizmetlerinin karşılanması sağlanacaktır.	Plan Dönemi

PROJE ADI: SAĞLIK REFORMU

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Kamu Sağlığı Kanunu.	-Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk.	Kanun Tasarısı Taslağı çalışmaları tamamlanacaktır.	2000
Hastane ve Sağlık İşletmeleri Kanunu.	-Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk.	Üzerinde yeniden çalışılarak Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanacaktır.	2000
Temel Sağlık Hizmetlerinin Tedavi Hizmetlerine Entegrasyonu Kanunu	-Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk.	Üzerinde yeniden çalışılan Kanun Tasarısı Taslağı çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	2000
Sağlık Sandığı Kurumu Genel Müdürlüğü Kanunu	Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -DPT Müst.	Üzerinde yeniden çalışılan Tasarının kanunlaşması beklenmektedir.	2000
Sağlık Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un hazırlanması.	Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -DPT Müst.	Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanacaktır.	2000
Ebelik ve Ebeler Birliği Kanunu'nun hazırlanması.	Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk.	Kanun Tasarısı Taslağı çalışmaları tamamlanacaktır.	2000

PROJE ADI: SAĞLIK REFORMU (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Hemşire ve Hemşireler Birliği Kanunu'nun hazırlanması.	Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk.	Üzerinde yeniden çalışılarak Kanun Tasarısı hazırlanacaktır.	2000
Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun.	Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk.	Kanun Tasarısı Bakanlar Kurulu'ndan geçerek T.B.M.M.'ne gönderilmiştir. Yasalaşması beklenmektedir.	2000
Özel Hastaneler Kanunu .	Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk.	Kanun Tasarısı Taslağı ile ilgili çalışmalar tamamlanacaktır.	2000
Sağlık Personel Kanunu	-Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk.	Kanun Tasarısı Taslağı ile ilgili çalışmalar tamamlanacaktır.	2000
3816 sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Devlet Tarafından Karşlanması ve Yeşil Kart Uygulaması Hakkında Kanun	-Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk.	Kanunda değişiklik çalışmaları tamamlanacaktır.	2000
6197 sayılı Eczacılık ve Eczaneler Hakkında Kanun	-Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk.	Kanunda değişiklik çalışmaları tamamlanacaktır.	2000

PROJE ADI: SAĞLIK REFORMU (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
1262 sayılı İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanunu	-Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk.	Kanunda değişiklik çalışmaları tamamlanacaktır.	2000
Tababet Uzmanlık Tüzüğü	-Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çalış ve Sos. Güv. Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk.	Tüzük değişiklik çalışmaları tamamlanacaktır.	2000

PROJE ADI: İSTİHDAM VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
İstihdamı kısıtlayıcı etki yapan ve kayıt dışı çalışmanın büyümesine neden olan istihdamla ilgili aşırı yük ve kesintilerin azaltılması.	Maliye Bak.	- DPT Müst. - Hazine Müst.	Ücretler üzerindeki vergi ve fon kesintilerinin azaltılması çalışmalarına devam edilecektir.	2000
İşsizlik sigortası, kıdem ve ihbar tazminatı müesseselerinin birlikte değerlendirilmesi ve kıdem tazminatı fonunun kurulması.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	-DPT Müst. -İİBK Gn.Md. -İşçi ve işveren sendikaları	İşsizlik sigortasının 4447 sayılı Kanun ile tesis edilmesi nedeniyle, işsizlik sigortasıyla birlikte değerlendirilmesi gereken ihbar ve kıdem tazminatı müesseselerinde yapılması gereken düzenlemelere ilişkin hazırlık çalışmaları tamamlanacak; kıdem tazminatı fonunun kurulmasına yönelik çalışmalar bir proje haline getirilecek ve bu projenin ilk aşaması olmak üzere Fon'un prensiplerinin belirlenmesi işi tamamlanacaktır.	2000

PROJE ADI: İSTİHDAM VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Standart dışı çalışma biçimlerinin düzenlenmesi.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	-Maliye Bak. -DPT Müst. -Devlet Personel Bşk. -SSK Gn. Md. -İİBK Gn. Md. - İşçi ve İşveren Sendikaları Konfed.	Kısmi zamanlı çalışma, evde çalışma gibi farklılıkları da bulunan standart dışı çalışma biçimlerinin yeterli hukuki düzenlemeye kavuşturulması amacıyla, yapılması gereken düzenlemelerin boyutlarını ve ilkelerini belirlemek ve mutabakata bağlamak amaçlı çalışmalar bir proje haline getirilecektir.	2000
Çalışma mevzuatının Anayasaya ve uluslararası sözleşmelere uyarlanması.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	-İlgili Bakanlık ve Kuruluşlar	1995 Anayasa değişikliğinin ve onaylanan ILO Sözleşmeleri'nin çalışma mevzuatına yansıtılması çalışmalarına devam edilecektir.	Plan Dönemi
İstihdamı kısıtlayıcı etki yapan ve kayıt dışı çalışmanın büyümesine neden olan istihdamla ilgili aşırı yük ve kesintilerin azaltılması.	Maliye Bak.	- DPT Müst. - Hazine Müst.	Ücretler üzerindeki vergi ve fon kesintilerinin azaltılması çalışmalarına devam edilecektir.	2000
İşsizlik sigortası, kıdem ve ihbar tazminatı müesseselerinin birlikte değerlendirilmesi ve kıdem tazminatı fonunun kurulması.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	-DPT Müst. -İİBK Gn.Md. -İşçi ve işveren sendikaları	İşsizlik sigortasının 4447 sayılı Kanun ile tesis edilmesi nedeniyle, işsizlik sigortasıyla birlikte değerlendirilmesi gereken ihbar ve kıdem tazminatı müesseselerinde yapılması gereken düzenlemelere ilişkin hazırlık çalışmaları tamamlanacak; kıdem tazminatı fonunun kurulmasına yönelik çalışmalar bir proje haline getirilecek ve bu projenin ilk aşaması olmak üzere Fon'un prensiplerinin belirlenmesi işi tamamlanacaktır.	2000
İşçi sağlığı ve iş güvenliği mevzuatının yenilenmesi.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	-Sağlık Bak. -Sanayi ve Ticaret Bak. -Çevre Bak. -SSK Gn. Md. -İşçi ve İşveren Sendikaları Konfed.	İşçi sağlığı ve iş güvenliği mevzuatının teknolojik gelişmeleri izleyebilir ve esnek bir yapıya kavuşturulması için mevcut düzenlemelerde ve sistemde yapılması gereken değişiklikler sosyal tarafların da katkıları sağlanarak belirlenecek ve bir proje haline getirilecektir.	2000

PROJE ADI: İSTİHDAM VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tarım İş Kanunu Tasarısı'nın hazırlanması.	- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	- Tarım ve Köyşleri Bak. - Orman Bak. - DPT Müst.	Tarım kesiminde ücretli çalışanları kapsayacak bir Tarım İş Kanunu'nun hazırlanmasına yönelik çalışmaların belirlenmesi ve bir takvime bağlanmasını sağlayacak olan bir proje 2000 yılı içinde hazırlanacaktır.	2000
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın reorganizasyonu	- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	- DPT Müst.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın işgücü piyasası ve çalışma hayatının bütünü izleyip değerlendirebilecek, çoklu danışma mekanizmalarını işletebilecek ve ilgili mevzuatı gereğince geliştirebilecek hale getirilmesini amaçlayan bir reorganizasyon projesi hazırlanacaktır.	2000
Mevsimlik geçici işçilerin sosyal güvenlik haklarının ve çalışma sürelerinin düzenlenmesi.	-Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -Maliye Bak.	Mevsimlik işçi çalıştırma ilgili kamu kurum ve kuruluşları	Mevsimlik geçici işçilerin çalışma sürelerini ve sosyal güvenliklerini düzenleyecek yasal hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.	2000
İşçi sağlığı ve iş güvenliği mevzuatının yenilenmesi.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	-Sağlık Bak. -Sanayi ve Ticaret Bak. -Çevre Bak. -SSK Gn. Md. -İşçi ve İşveren Sendikaları Konfed.	İşçi sağlığı ve iş güvenliği mevzuatının teknolojik gelişmeleri izleyebilir ve esnek bir yapıya kavuşturulması için mevcut düzenlemelerde ve sistemde yapılması gereken değişiklikler sosyal tarafların da katkıları sağlanarak belirlenecek ve bir proje haline getirilecektir.	2000

PROJE ADI: İSTİHDAM VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Asgari ücret tespit yönteminin yeniden belirlenmesi.	- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	-Tarım ve Köyşleri Bak. -Sanayi ve Ticaret Bak. -Orman Bak. -DPT Müst. -Hazine Müst. -DİE Bşk. -İşçi ve İşveren Sen. Kon. -TZOB -Tarım ve Orman iş kolunda en çok üyesi olan işçi sendikası	Asgari ücret tespit yöntemleri konusunda ilgili kuruluşlardan alınan görüşler dikkate alınarak, Asgari Ücret Tespit Yönetmeliği'nde değişiklik hazırlığı çalışması tamamlanacaktır.	2000
İİBK'nın çağdaş istihdam hizmetlerini yerine getirebilecek şekilde yeniden örgütlenmesi ve özel istihdam bürolarının faaliyete geçirilmesine imkan veren Kanun Tasarısının TBMM'ne sunulması	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	-İİBK Gn. Md.	İİBK yeniden yapılandırılacak ve işe yerleştirme hizmetlerinde etkinliğin artırılması amacıyla Özel İstihdam Bürolarının faaliyet göstermelerine imkan veren İş-Kur Yasa Tasarısı TBMM'ne sunulacaktır.	2000
Meslek Standartları Sınav ve Belgelendirme Kurumu Kanun Tasarısının TBMM'ne sunulması	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	-Milli Eğitim Bak. -İİBK Gn. Md. -DPT Müst. -TOBB -TESK -TİSK -Türk-İş	Devlet, İşçi ve İşveren Kesiminin uzlaşmasıyla hazırlanan Meslek Standartları Sınav ve Belgelendirme Kurumu Kanun Tasarısı TBMM'ne sunulacaktır.	2000

PROJE ADI: İSTİHDAM VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Yabancıların istihdamı ile ilgili mevzuatın yenilenmesi.	-İçişleri Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -Adalet Bak.	-Dışişleri Bak. -Milli Eğitim Bak. -Turizm Bak. -Hazine Müst.	Türkiye'de yabancıların istihdamı (çalışma izinleri) çeşitli kanunlarda düzenlenmiş bulunduğundan dağınıklık göstermektedir. Ayrıca, bu alandaki mevzuatın eskiliği nedeniyle günün gereklerine yanıt verememektedir. Bu sıkıntıları büyük ölçüde ortadan kaldırmak amacıyla, "Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı" hazırlığının, Bakanlıklar arası bir grupla son değerlendirmeleri yapılacak ve çalışmanın 2000 yılı içinde tamamlanması sağlanacaktır.	2000
Yurtdışındaki vatandaşlarımızın ekonomik, sosyal, hukuki ve kültürel her alandaki sorunlarının çözümü için yurtiçinde kamu, özel ve sivil toplum örgütleri arasında; yurtdışında ise çok taraflı ilişkilerin geliştirilmesiyle ülkeler ve ülkelerin ilgili kurumları arasında koordinasyonun tesisi sağlanacaktır.	-İlgili Devlet Bak. -Dışişleri Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	-DPT Müst. -İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları -Sivil Toplum Örgütleri	Yurtdışında yaşayan ve çalışan vatandaşlarımızın, ekonomik, hukuki, sosyal ve kültürel problemler başta olmak üzere bir çok alanda önemli sorunları bulunmaktadır. Yurtiçindeki çalışmalarda, yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızdan sorumlu Devlet Bakanlığı; Yurtdışındaki çalışmalarda ise Dışişleri Bakanlığının koordinasyonunda olmak üzere bu alandaki bilgi akımının bütün ilgili kurum/kuruluşlara ulaştırılarak vatandaşlarımızın sorunlarının tespiti, analizi ve en kısa sürede çözüme ulaştırılması amaçlanmaktadır.	2000
Yurtdışında bulunan yurttaşlarımızın oylarını buldukları ülkelerde kullanabilmeleri için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.	- İlgili Devlet Bakanlığı -Adalet Bakanlığı	-Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı - Dışişleri Bakanlığı - İçişleri Bakanlığı	Yurtdışında bulunan vatandaşlarımızın buldukları ülkelerde oy kullanarak politik katılımları sağlanacaktır.	2000

PROJE ADI : TARIMSAL POLİTİKALARLA İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri yönetimlerinin özzerkleştirilmesi, tesislerinin şirketleştirilmesi, kooperatifçilik işlevlerinin güçlendirilmesi.	- Sanayi ve Ticaret Bak.	- Tarım ve Köyşleri Bak. - Tarım Satış Koop. Bir.	Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri'nin yönetimleri özzerkleştirilerek ortaklarına daha iyi hizmet verebilmeleri, kooperatifçilik hizmetlerinin daha etkili bir şekilde yerine getirmeleri ve kendilerine ait işleme tesislerinin şirketleşmesi sağlanacaktır. Bu amaçla hazırlanan yasa taslağı üzerindeki çalışmalar tamamlanacaktır.	2000
Tarımda Yeniden Yapılanma Kurulunun oluşturulması.	- Tarım ve Köyşleri Bak.	- Sanayi ve Ticaret Bak. - DPT Müst. - Dış Tic. Müst. - Hazine Müst. - T.C. Ziraat Bankası - TZOB. - İlgili Sanayi Dernekleri - Üretici Örgütleri	Tarım sektöründe politikaları belirleyici ve faaliyetleri yönlendirici karar almak ve koordinasyon sağlamak üzere kamu ve özel sektör temsilcilerinin katılacakları yetkili bir Kurul oluşturulması ile ilgili yasal düzenleme sonuçlandırılacaktır.	2000
Tütün Tarımının Düzenlenmesi ile ilgili çeşitli kanunlarda yeniden düzenlemelerin yapılması.	- Tekel Gn. Md.	- Tarım ve Köyşleri Bak. - Sanayi ve Ticaret Bak. - TZOB	1177 sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Kanununun 38. maddesi ile diğer 4 maddesi 1986 yılında yürürlükten kaldırılarak Türkiye'de tütün tekeline son verilmiştir. Buna rağmen Kanunun tütünle ilgili faaliyetleri ve işlemleri düzenleyen bütün hükümleri yürürlüktedir. Devlet tekelinin var olduğu şartlara göre kanunda yer verilmiş olan bu hükümlerin çoğu tütün tekeli kalktığı için işlerliğini kaybetmiştir. Ayrıca Avrupa Topluluğu Mevzuatı ile Türk Mevzuatı arasında uyum sağlamak amacıyla 1177 sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Kanunu yürürlükten kaldırılacak ve yerine tütün ile ilgili yeni bir düzenleme yapılacaktır.	2000

PROJE ADI : TARIMSAL POLİTİKALARLA İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Üretici Birliklerinin kurulması için mevzuatın hazırlanması.	- Tarım ve Köyişleri Bak.	- Sanayi ve Ticaret Bak. - TZOB - Kooperatifler	Üreticilerin ilgi alanına giren ürünleri üretme ve pazarlanması konularında devletten bağımsız olarak üreticilere hizmet verebilecek ve tarım politikalarının belirlenmesinde etkin rol oynayacak üretici örgütlerinin oluşturulması için hazırlanan yasa taslağı üzerindeki çalışmalar tamamlanacaktır. Bu çerçevede kooperatiflerle ilgili mevzuat gözden geçirilecektir.	2000
Türkiye Ziraat Odaları Birliğinin demokratik bir yapıya kavuşturulması.	- TZOB	- Tarım ve Köyişleri Bak. - Sanayi ve Ticaret Bak.	Ziraat Odalarının demokratik bir yönetim yapısına kavuşması ve görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesine ortam yaratılacaktır. Kanun değişikliği TBMM Tarım Komisyonu'nda bulunmaktadır	2000
Tarım ve Köyişleri Bakanlığının yeniden organize edilmesi.	- Tarım ve Köyişleri Bak.		Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Yeniden Organizasyonu ile ilgili Yasa Tasarısı "Tarımsal Politikalarla İlgili Yapısal Değişim Projesi" kapsamında Bakanlığın üstleneceği görevler, yem denetiminin geliştirilmesi ve 560 sayılı KHK kapsamında gıda denetimi konusundaki görevler de dikkate alınarak yeniden hazırlanacaktır.	2000
Ürün Borsaları ile ilgili yasal altyapının oluşturulması.	- Sermaye Piyasası Kurulu - Sanayi ve Ticaret Bak.	- TOBB	Ürün Borsalarında vadeli işlemler yapılabilmesi için "Sermaye Piyasası Kanunu"nda ve 4233 Sayılı Kanununda gerekli değişiklikler tamamlanacaktır.	2000
Şeker sanayiinin özelleştirilmesi ile ilgili Şeker Kanununda geçerliliğini kaybeden maddelerin kaldırılması ve günün koşullarına göre yeniden düzenlenmesi.	- Sanayi ve Ticaret Bak.	- T.Şeker Fab. A.Ş. - Özel Şeker Fabrikaları	6747 sayılı Kanunun halen uygulanan Teşvik ve Özelleştirme Politikaları ve 233 sayılı KHK ile çelişen maddelerinin değiştirilmesi için hazırlanan yasa taslağı üzerindeki çalışmalar tamamlanacaktır.	2000

PROJE ADI : TARIMSAL POLİTİKALARLA İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tarım Çerçeve Kanunu'nun hazırlanması	- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	- Sanayi ve Ticaret Bak. - Maliye Bakanlığı - DPT Müst. - Dış Tic. Müst. - Hazine Müst. - T.C. Ziraat Bankası - T. Ziraat Odaları Birliği	Orta vadede uygulanacak tarım politikalarının belli esaslara göre yürütülmesini sağlamak üzere hazırlanacaktır.	2000
Tarım Ürünleri Sigortası Kanununun çıkarılması.	- Hazine Müst.	- Tarım ve Köyişleri Bak. - Maliye Bak. - DPT Müst. - Tarım Sigortaları Vakfı - Milli Reasürans Şirketi - TZOB - T.C. Ziraat Bankası	Kanun Taslağı hazırlanacak ve 5254 sayılı Muhtaç Çiftçilere Tohumluk Yardımı ve 2090 sayılı Tabii Afetlere Maruz Kalan Çiftçilere Devlet Yardımı Hakkında Kanunların ilgili maddeleri yeniden düzenlenecektir.	2000

PROJE ADI: SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI (MADENCİLİK)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Maden Yasası Revizyonu	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (Maden İşleri Gn.Md.)	<ul style="list-style-type: none"> - İçişleri Bakanlığı - Maliye Bakanlığı - Çevre Bakanlığı - Orman Bakanlığı - Tarım Bakanlığı - DPT Müsteşarlığı - Tekel Gn.Md. - İlgili Meslek Odaları - Madencilikle ilgili Vakıf ve Dernekler 	Madencilikte mevzuat birliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. 3213 sayılı Maden Kanunu, 3078 sayılı Tuz Kanunu ve Taş Ocakçılığı Nizamnamesi ile düzenlenen hususları da kapsayacak şekilde revize edilmesine yönelik çalışmalara devam edilecektir.	Plan Dönemi
Jeotermal Enerji Kaynakları Yasasının çıkartılması	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (Maden İşleri Gn.Md.)	<ul style="list-style-type: none"> - DPT Müsteşarlığı - MTA - TPAO - EİE - Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (Enerji İşleri Gn.Md.) 	Jeotermal enerjinin aranması, üretilmesi ve işletilmesi konusundaki yasal boşluğun giderilmesi ve kaynakların daha etkin değerlendirilebilmesi için uygun ortamın yaratılması amaçlanmaktadır. Daha önce hazırlanan yasa tasarisına son şekli vermek üzere çalışmalara devam edilecektir.	Plan Dönemi
MTA Kuruluş Yasası'nın Revizyonu	MTA Gn.Md.	<ul style="list-style-type: none"> - Enerji ve Tabii Kay. Bak. - Maliye Bakanlığı - DPT Müsteşarlığı - Başbakanlık (Dev.Per.Bşk.) - TKİ - ETİBANK - TTK - TDÇİ - İlgili Meslek Odaları - Madencilikle ilgili vakıf ve dernekler 	2804 sayılı MTA Kuruluş Yasası revize edilerek MTA'nın yeniden yapılandırılmasıyla, madencilik altyapısının geliştirilmesi konusunda verimlilik ve etkinliğin artırılması amaçlanmaktadır. Söz konusu Yasanın revize edilmesi çalışmalarına devam edilecektir.	Plan Dönemi

PROJE ADI: SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI (MADENCİLİK) (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
MTA'da oluşturulan Sondaj Karot Bilgi Bankası'na düzenli veri akışının sağlanması amacıyla, yasal veya kurumsal düzenleme yapılması	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı -MTA Gn.Md.	- DPT Müsteşarlığı - TPAO - ETİBANK - TKİ - TTK - EİE - DSİ - TCK - Köy Hizmetleri Gn.Md. - TDÇİ - KBİ	Değişik amaçlarla yapılan sondajlardan en yüksek faydanın elde edilmesi suretiyle, kaynak tasarrufu sağlanması amaçlanmaktadır. Bilgi Bankası inşaatının 2000 yılında tamamlanması planlanmaktadır. Bu çerçevede yasal düzenleme gerekliliği ve kurumsal düzenleme imkanlarının araştırılmasına devam edilecektir.	Plan Dönemi

PROJE ADI: SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI (İMALAT SANAYİİ)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Ürünlerle İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Tasarısının hazırlanması.	Dış Ticaret Müst.	-Sanayi ve Ticaret Bak. -DPT Müst. -TSE	AT'nin standardizasyon, ölçme, kalite, akreditasyon, test ve belgelendirme konularındaki mevzuatının, mevzuatımıza dahil edilmesi amacıyla Ürünlerle İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Tasarısı'nın hazırlanması çalışmaları tamamlanacaktır.	2000
Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair 560 sayılı KHK'nin yasalması.	-Tarım ve Köyşleri Bak. -Sağlık Bak.	İçişleri Bak.	560 Sayılı KHK'nin yasalması öngörülmektedir. Tarım ve Köyşleri Bakanlığında mevcut idari yapının yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bakanlığın yeniden yapılandırılması Tarımsal Politikalarla İlgili Yapısal Değişim Projesi kapsamında yürütülmektedir.	2000

PROJE ADI: SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI (İMALAT SANAYİİ) (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Yan sanayi mevzuat çalışmaları.	Sanayi ve Ticaret Bak.	-TOBB	Büyük sanayi-yan sanayi ilişkilerinin yasal esaslara bağlanması.	2000
KOBİ'lerin sermaye piyasasına girişlerinin kolaylaştırılması.	SPK Bşk.	-Sanayi ve Ticaret Bak.	KOBİ'lerin sermaye piyasasından kaynak sağlayabilmeleri.	2000
Küçük Sanayi Siteleri ve Organize Sanayi Bölgeleri yatırımlarıyla ilgili mevzuatın yeniden düzenlenmesi.	Sanayi ve Ticaret Bak.	- Halk Bankası	Küçük Sanayi Siteleri ve Organize Sanayi Bölgelerinin yatırım programlarından çıkarılarak kredi sistemine dahil edilmesi amaçlanmaktadır.	2000

PROJE ADI: BİLİM VE TEKNOLOJİDE ATILIM PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Risk Sermayesi İle İlgili Düzenlemeler	Hazine Müsteşarlığı	Maliye Bakanlığı Sanayi ve Ticaret Bak. DPT Müsteşarlığı TÜBİTAK TOBB TTGV KOSGEB Sermaye Piyasası Kurulu Başk. Vakıf Risk A.Ş.	, Sanayinin üniversitelerle birlikte veya kendilerinin yapacakları AR-GE çalışmalarını teşvik etmek ve teknoloji temeline dayalı,yaratıcı girişim ve atılımları özel olarak özendirmek için ihtiyaç duyulan finansmanı temin etmek amacıyla yönelik gerekli düzenlemeler yapılacaktır.	2000

PROJE ADI: BİLİM VE TEKNOLOJİDE ATILIM PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Teknopark ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu'nun çıkarılması.	Sanayi ve Ticaret Bak.	Maliye Bakanlığı DPT Müsteşarlığı Dış Ticaret Müsteşarlığı Hazine Müsteşarlığı TÜBİTAK YÖK Başkanlığı TTGV ODTÜ İTÜ Boğaziçi Üniversitesi KOSGEB TOBB	İleri teknoloji alanında AR-GE faaliyetinde bulunmak üzere, yeni teknoloji geliştirme bölgelerinin oluşturulması ve buralarda çalıştırılacak araştırmacı personelin özlük haklarında iyileştirmeler yapılması amacıyla yönelik yürütülen Taslak hazırlama çalışmaları tamamlanma aşamasına gelmiş olup, taslak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, TÜBİTAK ve TTGV tarafından en son hale getirilerek Başbakanlığa sunulacaktır.	2000
Kamunun Orta ve Uzun Vadeli Tedarik Politikasına İlişkin Düzenlemeler	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Milli Savunma Bakanlığı Maliye Bakanlığı Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık Bakanlığı Orman Bakanlığı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Savunma Sanayii Müsteşarlığı YÖK Başkanlığı TÜBİTAK TAEK DPT Dış Ticaret Müsteşarlığı Hazine Müsteşarlığı TOBB	AR-GE'ye dayalı kamu tedarik politikasının genel çerçevesi çizilerek ilgili mevzuat yeniden düzenlenecektir	2000

PROJE ADI: BİLİM VE TEKNOLOJİDE ATILIM PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Türkiye Metroloji Enstitüsü Kanunu'nun çıkarılması.	TÜBİTAK	Sanayi ve Tic.Bak. DPT Müsteşarlığı Türk Standartları Enst. TOBB KOSGEB	Birinci dereceden kalibrasyon hizmetlerini verecek şekilde yarı otonom bir Metroloji Merkezi'nin oluşturulması için bir Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanacaktır.	2000
Araştırmacı Personel Mevzuatı hazırlanması.	YÖK Başkanlığı	Milli Eğitim Bakanlığı Maliye Bakanlığı Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Devlet Personel Başkanlığı TÜBİTAK Başkanlığı DPT Müsteşarlığı ODTÜ İTÜ Boğaziçi Üniversitesi KOSGEB TOBB TÜBA	Araştırmacı personel ihtiyacının karşılanmasına yönelik yeni bir mevzuat hazırlanarak 657 sayılı Kanun'da değişiklik öngören Taslak çalışmalarına başlanacaktır.	2000
Üniversite-Sanayi İşbirliği Mevzuatının çıkarılması.(Araştırmacı Şirketler Mevzuatını da içine alacak şekilde)	YÖK Başkanlığı	Milli Eğitim Bakanlığı Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Maliye Bakanlığı DPT Müsteşarlığı Hazine Müsteşarlığı TÜBİTAK Başkanlığı TTGV ODTÜ İTÜ Boğaziçi Üniversitesi TOBB	2547 sayılı Kanun'da bu amaçla yapılacak değişiklikleri kapsayacak Kanun Tasarısı Taslağı çalışmaları tamamlanacaktır.	2000

PROJE ADI: BİLİM VE TEKNOLOJİDE ATILIM PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
-Türkiye’de Elektronik Ticaretin Yaygınlaştırılması	Dış Ticaret Müsteşarlığı	Sanayi ve Ticaret Bak. Kültür Bakanlığı Maliye Bakanlığı Adalet Bakanlığı İçişleri Bakanlığı Sağlık Bakanlığı Ulaştırma Bakanlığı Tarım ve Köyşleri Bakanlığı DPT Hazine Müsteşarlığı Gümrük Müsteşarlığı Merkez Bankası Dış Ticaret Müst-İGEME TÜBİTAK, DİE BTYK kararında görevlendirilmiş bankalar Rekabet Kurumu Sermaye Piyasası Kurulu MPM, KOSGEB, TOBB Bankalar Birliği TTGV Türk Patent Enstitüsü Türk Telekom A.Ş TÜBİTAK-BİLTEN Orta Anadolu İhr.Bir.Genel Sekreterliği DEİK Uluslararası Taşıma İşl.Komis. ve Acenta.Der.	E-Ticaret Koordinasyon Kurulu (ETKK) oluşturulmuştur. BTYK 2 Haziran 1998’de,ETKK’nın rapor ve kararlarını onaylamış ve kurulun sürekli hale getirilmesini ve bir “Eylem Planı” hazırlanmasını kararlaştırmıştır.Bu karar doğrultusunda,önce bir örnek uygulama gerçekleştirilmesi ve hazırlanacak eylem planında bunun temel alınması öngörülmüştür.Örnek uygulama tamamlandıktan sonra test edilecek öneriler,eylem planı içerisinde BTYK’nın onayına sunulacaktır.	2000

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Topluluğun 3. ÷kelere yönelik olarak uygulamakta olduğu tercihli ticaret rejimlerinin üstlenilmesine yönelik çalışmaların hızlandırılarak sürdürülmesi.	DTM	-DPT -İlgili kamu kuruluşları	Gümrük birliğinin iyi işlemesi ve taraflar arasında herhangi bir trafik sapması yaratılmaması amacıyla, Topluluğun dış ticaret mevzuatına ve politikalarına uyum yükümlülüğü çerçevesinde, Türkiye'nin Topluluğun üçüncü ÷kelere yönelik tercihli ticaret politikalarını üstlenmesi gerekmektedir.	Plan Dönemi
Gümrük Müsteşarlığı Teşkilat Kanununun çıkarılması.	Gümrük Müst.		Çıkarılacak Gümrük Müsteşarlığı Teşkilat Kanunu ile Türk Gümrük idaresi, teşkilat ve altyapı alanlarında Topluluk sistemine uyumlu hale getirilecektir.	2000
Gümrüklerde otomasyon uygulamasının tamamlanması.	Gümrük Müst.		Gümrük işlerinin yürütüldüğü ortamın modernizasyonunun ve gümrüklere ilişkin bilgilerin sağlıklı ve zamanında temininin sağlanması amaçlanmaktadır.	2000
6326 sayılı Petrol Kanununda değişiklik yapılması.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak.		Petrol Kanununun 112 inci maddesinin 5 inci fıkrası değiştirilerek rafinerilerin rekabet gücünün korunması amaçlanmaktadır.	2000
3213 sayılı Maden Kanununda değişiklik yapılması.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak.		Maden Kanununun 34 üncü maddesinin değiştirilerek, Madencilik Fonuna maden ithalatı ve ihracatından yapılan kesintinin kaldırılması amaçlanmaktadır.	2000
Türk tarım politikasının Topluluk tarım politikasına uyumunun muhtemel etkileri ve alınması gerekli tedbirlerin belirlenmesine yönelik çalışmalara devam edilmesi.	Tarım ve Köyişleri Bak.	-Maliye Bak. -Sanayi ve Ticaret Bak. -DPT -DTM -Hazine Müst.	Türk tarım politikasının Avrupa Topluluğunun tarım politikasına yaklaŐtırılması hazırlıkları çerçevesinde, Türk tarımının AT tarım politikasına uyumunun muhtemel teknik, ekonomik ve sosyal etkileri belirlenecek ve bu etkilerin olumlu yönde gelişmesine imkan sağlayacak gerekli tedbirler ortaya konulacaktır.	2000
Türk tarım mevzuatının Topluluk tarım mevzuatına yaklaŐtırılmasına ilişkin çalışmalara devam edilmesi.	Tarım ve Köyişleri Bak.	-DPT -İlgili kamu kuruluşları	Türk tarım politikasının AT'nin tarım politikasına yaklaŐtırılması hazırlıkları çerçevesinde, tarım mevzuatının AT tarım mevzuatına yaklaŐtırılması çalışmaları hızlandırılacaktır.	2000

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Teşebbüslere tanınan özel veya inhisari hakların tabi olduğu kuralların Topluluk mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi.	Sanayi ve Tic. Bak.	-DPT -Rekabet Kurumu -İlgili kamu kuruluşları	1/95 sayılı OKK'nın 41 inci maddesinde öngörülen takvime uygun şekilde, bazı teőebbüslerin sahip oldukları imtiyazların tabi olduğu düzenlemeler AT normlarına göre gözden geçirilecektir.	2000
Ticari nitelikli tüm devlet tekellerinin, Avrupa Topluluğuna üye devlet vatandaşları ile Türk vatandaşları arasında, malların üretimi ve pazarlanması koşullarında ayırıcılık bulunmamasını temin edecek biçimde yeniden düzenlenmesi.	Devlet Bak. (Tekel Gn. Md.lüğü)	-DPT -DTM	1/95 sayılı OKK'nın 42 inci maddesi gereğince, program dönemi içerisinde Türkiye-AT Ortaklık Konseyi tarafından belirlenecek takvim ve koşullara uygun düzenlemeler yapılacaktır.	2000
AT'nin blok muafiyet tüzüklerine paralel düzenlemelerin uygulamaya konulmasına devam edilmesi.	Rekabet Kurumu	İlgili kamu kuruluşları	1/95 sayılı OKK md. 39 uyarınca blok muafiyet tüzükleri AT'de geçerli ilkelere uygun şekilde çıkarılacaktır.	2000
Tekstil ve konfeksiyon dışında kalan sektörlerdeki devlet yardımları mevzuatının, Topluluk mevzuatıyla uyumlaştırılması.	-Hazine Müst. -DTM	-DPT -İlgili kamu kuruluşları	Bu doğrultuda, AR-GE, çevre, istihdam ve firmaların rehabilitasyonu gibi konulardaki yardımlar AT ile uyumlaştırılacak, Topluluğun hassas sektörleri ve KİT yardımları ile ilgili mevzuatına uygun düzenlemeler yapılacaktır.	2000
Az gelişmiş yörelerin kalkınmasını sağlayacak ve gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyumu kolaylaştıracak, AT sistemine uygun devlet yardımlarının belirlenmesi.	-Sanayi ve Tic. Bak. -Hazine Müst. -DTM -KOSGEB	-DPT -İlgili kamu kuruluşları	Bölgesel yardımlar, ilgili AT mevzuatındaki bölge tanımlama kriterleri ve azami tavanlar dikkate alınarak sürdürülecek, bunun için AT'nin bölgesel yardım kriterlerine uyum sağlanacaktır.	2000
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun AT mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi.	Kültür Bak.	-Adalet Bak. -DPT	Yapılacak değişiklikler ile AT mevzuatına uyum sağlanacaktır.	2000

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu'nda bazı değişikliklerin yapılması.	Kültür Bak.	-Adalet Bak. -DPT	Yapılacak değişiklikler ile AT mevzuatına uyum sağlanacaktır.	2000
Veri tabanlarının AT mevzuatına uygun şekilde korunmasının sağlanması.	Kültür Bak.	-Adalet Bak. -DPT	1/95 sayılı OKK Ek 8 md.7/2 uyarınca veri tabanlarının korunması AT mevzuatına uygun şekilde düzenlenecektir.	2000
Kablo ve uydu yayınlarında eser sahibinin haklarının ve komşu hakların AT mevzuatına uygun şekilde korunmasının sağlanması.	Kültür Bak.	-Adalet Bak. -DPT	1/95 sayılı OKK Ek 8 md.7/2 uyarınca kablo ve uydu yayınlarda eser sahibinin hakları ve komşu haklar AT mevzuatına uygun şekilde düzenlenecektir.	2000
Avrupa Patent Sözleşmesine Türkiye'nin katılımının sağlanması.	Türk Patent Enst.	Diőişleri Bak.	Patent verilmesi işlemlerinde işbirliğinin sağlanmasına yönelik bu sözleşmeye Türkiye'nin taraf olması sağlanacaktır.	2000
Marka Kanunlarının Harmonizasyonu Antlaşmasına Türkiye'nin katılımının sağlanması.	Türk Patent Enst.	Diőişleri Bak.	Markalara ilişkin mevzuatın uyumlu hale getirilmesine yönelik bu Antlaşmaya Türkiye'nin taraf olması sağlanacaktır.	2000
Bitki Türlerinin Korunması Hakkında UPOV Sözleşmesine Türkiye'nin katılımının sağlanması.	Tarım ve Köyışleri Bak.	Diőişleri Bak.	1/95 sayılı OKK, Ek 8, 7/1'e göre söz konusu Sözleşmeye gümrük birliğinin gerçekleşmesinden sonra en geç 3 yıl içinde Türkiye'nin katılma yükümlülüğü bulunmaktadır.	2000
Entegre devre topografyalarının korunması amacıyla hukuki düzenleme yapılması.	Türk Patent Enst.	DPT	1/95 sayılı OKK Ek 8 md. 7/2 uyarınca Türk hukukunda entegre devrelerin topografyalarının AT mevzuatına uygun olarak korunması sağlanacaktır.	2000
Bitki türlerinin korunması amacıyla hukuki düzenleme yapılması.	Tarım ve Köyışleri Bak.	DPT	1/95 sayılı OKK Ek 8 md. 7/2 uyarınca bitki türlerinin uluslararası normlara uygun olarak korunması sağlanacaktır.	2000

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Ürönlere ilişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Tasarısının kanunlaşması.	DTM	İlgili kamu kuruluşları	Ticarette teknik engellerin kaldırılmasına ilişkin mevzuatın AB mevzuatı ile uyumlaştırılması hedefine yönelik olarak sürdürölen hukuki düzenleme yapılması çalışmalarının kolaylaştırılması amacıyla Çerçeve Kanun niteliği taşıyacak bu Kanunun çıkarılması gerekmektedir.	2000
Ticarette teknik engellerin kaldırılması amacıyla Türk mevzuatının AT mevzuatına uyum çalışmalarının hızlandırılması.	-DTM -İlgili kamu kuruluşları	DPT	Yapılacak mevzuat uyumuyla, Türkiye ile Topluluk arasında malların, teknik engellere konu olmaksızın serbest dolaşımının sağlanması temin edilecektir.	Plan Dönemi
2886 sayılı Devlet İhale Kanununda AT mevzuatına uygun değişikliklerin yapılması.	-Bayınd. ve İskan Bak. -Maliye Bak.	İlgili kamu kuruluşları	Topluluk ihale mevzuatının ana ilkeleri olarak Türk ihale mevzuatında yer alan rekabet, Şeffaflık ve idarenin ihtiyaçlarının en uygun ve ekonomik biçimde karşılanması ilkelerinin tam olarak uygulanabilmesi ve ihale işlemleri ile ilgili hukuki denetimin sağlıklı işleyebilmesi amacıyla AT mevzuatına uygun değişikliklerin yapılması sağlanacaktır.	2000
Tüketicinin ekonomik çıkarlarının ve sağlıklı ve güvenliğinin korunmasına ilişkin mevzuatın AT mevzuatına yaklaŐtırılması amacıyla başlatılan çalışmaların sürdürölməsi.	-Sanayi ve Ticaret Bak. -Sağlık Bak. -Tarım ve Köyişleri Bak. -Çevre Bak.	-Adalet Bak. -DPT -İlgili kamu ve özel kuruluşları	Türkiye ile AT arasında, tüketicinin korunması alanındaki işbirliği, her iki tarafın da tüketicinin korunması ile ilgili sistemleri arasında bir denklik sağlanmasını hedeflediğinden, bu alanda AT mevzuatına uygun düzenlemeler yapılacaktır. Ayrıca, yapılacak düzenlemelerin Türk hukuk sisteminin genel esasları ile de uyum göstermesi gereklidir.	2000
Türkiye'de uygulanan dolaylı vergi mevzuatının 1/95 sayılı OKK'da yer alan hükümler ışığında gözden geçirilmesi.	Maliye Bak.	DPT	AT mevzuatına uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	2000

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Türkiye'de elektrik enerjisi tarifeleri üzerinden yapılmakta olan kesintilerin kaldırılması.	Maliye Bak.	-Enerji ve Tab. Kay.Bak. -DPT	Türkiye'de elektrik enerjisi tarifeleri üzerinden yapılmakta olan Hazine payı, TRT payı, Belediye Tüketim Vergisi gibi bazı kesintiler hem Türk sanayiinin rekabet gücünü olumsuz yönde etkilediğinden, hem de dolaylı vergiler konusunda düzensizlik yarattığından bu türdeki kesintilerin kaldırılması amaçlanmaktadır.	2000
Avrupa Birliğinin Bilim Teknoloji Çerçeve Programlarına Türkiye'nin daha etkin katılımına ilişkin çalışmaların hızlandırılması.	-DıŐıŐleri Bak. -TÜBİTAK	DPT	AB'nin bilim ve teknoloji alanında geliştirilen Çerçeve Programları, özellikle Beşinci Programın uygulamaya konduğu alanlar incelenecek, Türkiye'nin VII. Plan hedefleri doğrultusunda katılım imkanları aranacaktır.	2000
Avrupa Çevre Ajansına proje bazında katılımın sağlanabilmesi için gerekli çalışmaların hızlandırılması.	Çevre Bak.	-DPT -DİE	Çevre konularında AT'ye üye ölkelerde mevcut verileri toplayan, uyumlu hale getiren ve üçüncü ölkelere de açık olan söz konusu Ajansa katılımın sağlanması için Çevre Bakanlığınca gerekli teknik altyapının hazırlanarak üyelik için girişimde bulunulması gerekmektedir.	2000
Türk çevre mevzuatının AT mevzuatına uyum çalışmalarının hızlandırılması.	Çevre Bak.	-Sağlık Bak. -Sanayi ve Tic. Bak. -Tarım ve Köyüşleri Bak. -DPT -DTM	Türkiye-AT Mevzuat Uyum Sürekli Ö.İ.K. Çevre Alt Komisyonu Raporu çerçevesinde uyum çalışmalarının hızlandırılması ihtiyacı vardır.	Plan Dönemi
30.9.1957 tarihli "Tehlikeli Maddelerin Karayoluyla Uluslararası Taşınması Hakkında Avrupa Anlaşması"na (ADR) Türkiye'nin katılımının sağlanması.	Ulaştırma Bak.	-DıŐıŐleri Bak. -Çevre Bak. -Bayındırlık ve İskan Bak.	Bu Anlaşmaya katılım ile tehlikeli madde taşımacılığının uluslararası kurallarla uyumlaştırılması suretiyle yol ve can güvenliğinin artırılmasına katkıda bulunulması amaçlanmaktadır.	2000
Kombine taşımacılığın AT kuralları ile uyumlu bir şekilde organize edilebilmesi amacıyla gerekli yasal düzenlemelerin yapılması.	Ulaştırma Bak.	-TCDD Gn. Md. -DLH İnşaatı Gn. Md.	Türkiye'de kombine taşımacılık sektörünün AT kuralları ile uyumlu bir şekilde organize edilebilmesi amaçlanmaktadır.	2000

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tehlikeli madde taşıyan araç sürücülerinin mesleki eğitime tabi tutulmalarına ilişkin bir yönetmelik düzenlenmesi.	Ulaştırma Bak.	-İçişleri Bak. (Emniyet Gn. Md.) -Bayınd. ve İskan Bak. (Karayolları Gn. Md.)	Karayollarımızda can ve yol güvenliğinin artırılması ve AB'ye uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	2000
Uluslararası yolcu taşımacılığına ilişkin olarak yasal düzenlemelerin yapılması.	Ulaştırma Bak.	-UYTAD (Uluslararası Yolcu Taşımacıları Derneği)	Otobüs ve otokarlarla yapılan uluslararası yolcu taşımacılığı hakkında ortak kurallar getiren ve bu tip taşımacılıkta kullanılan dokümanlara ilişkin AB mevzuatına uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	2000
Yük taşımacılığı mesleğine girişe ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması.	Ulaştırma Bak.	-UND (Uluslararası Nakliyeciler Derneği) -UNMAD (Uluslararası Nakliye Müteahhitleri ve Acentalar Derneği)	Ulusal ve uluslararası taşımacılık alanında karayolu ile yapılan yük taşımacılığı mesleğine girişin düzenlenmesi ve bu alandaki AB mevzuatına uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	2000
Yolcu taşımacılığı mesleğine girişe ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması.	Ulaştırma Bak.	-UYTAD (Uluslararası Yolcu Taşımacıları Derneği)	Ulusal ve uluslararası taşımacılık alanında karayolu ile yapılan yolcu taşımacılığı mesleğine girişin düzenlenmesi ve bu alandaki AB mevzuatına uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	2000
Bazı kategorilerde motorlu araçlara hız sınırlayıcı aygıtların takılması ve kullanılması hakkındaki AT mevzuatına uyum sağlanması.	İçişleri Bak. (Emniyet Gn. Md.)	-Sanayi ve Ticaret Bak. -Bayınd. ve İskan Bak. (Karayolları Gn. Md.) -Ulaştırma Bak. -DPT -TSE	Karayollarımızda can ve mal güvenliğinin sağlanabilmesini teminen, karayollarının altyapısının etüd edilerek, bazı kategorideki araçlarda hız sınırlayıcı aygıtların kullanımına geçiş sağlanacaktır.	2000
"Denizde Can Güvenliği Uluslararası Sözleşmesi (SOLAS 1974)" tadil protokolünün onaylanması.	Denizcilik Müst.	-Ulaştırma Bak. -Dışişleri Bak.	Ticari gemilerin güvenliği ile ilgili standartların uluslararası ilkelerle uyumlu olarak iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.	2000

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
"Denizlerin Gemiler Tarafından Kirletilmesinin Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme" ve Ek Protokolü (MARPOL 1974, 1978) tadil eden protokolün onaylanması.	Denizcilik Müst.	-Ulaştırma Bak. -DıŐıŐleri Bak. -Çevre Bak.	Ticari gemilerden kaynaklanan deniz kirliliğinin önlenmesinde uluslararası ilkelerle uyumlu tedbirlerin alınması amaçlanmaktadır.	2000
"Hidrokarbonlarla Denizin Kirletilmesinden Doğan Zararlara İlişkin Hukuki Sorumluluk Konusunda Uluslararası Sözleşme (CLC 1969)" ve tadil protokollerinin (1984, 1992) onaylanması.	Denizcilik Müst.	- Ulaştırma Bak. - DıŐıŐleri Bak. - Çevre Bak.	Petrol kirliliğinden kaynaklanan zararlara ilişkin sorumlulukların düzenlenmesinde uluslararası kurallara uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	2000
"Hidrokarbonlarla Kirlenmeden Doğan Zararların Tazmini İÇin Uluslararası Bir Fon Kurulması Hakkında Sözleşme (FUND 1971)" ve tadil protokollerinin (1984, 1992) onaylanması.	Denizcilik Müst.	- Ulaştırma Bak. - DıŐıŐleri Bak. - Çevre Bak.	Petrol kirliliğinden kaynaklanan zararların tazmininde uluslararası kurallara uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	2000
İŞletme ve personel lisanslarının tahsisinde AT mevzuatı ile uyumlu değişikliklerin yapılması.	Ulaştırma Bak.	- THY Gn. Md., - ÖŐHİD (Özel Sektör Havacılık İŞl. Derneği)	İŞletme ve personel lisanslarının tahsisindeki mali, teknik ve örgütsel kuralların AT ilkeleri ile uyumlu olarak iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.	2000
Havayolu taşımacılığındaki ücret tarifelerine ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması.	Ulaştırma Bak.	- THY Gn. Md. - ÖŐHİD (Özel Sektör Havacılık İŞl. Derneği)	Ulaştırma Bakanlığı'nın onayı ile yürürlüğe giren ücret tarifelerine ilişkin bildirim süresinin AB normları ile uyumlu olacak şekilde kısaltılması amaçlanmaktadır.	2000
Enerji sektöründe AB normlarına uyum sağlanması.	TEAŞ Gn. Md.	Çevre Bak.	"Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği"nde yer alan ve enerji tesislerinden kaynaklanan emisyon sınır değerlerinin uygulamaya geçirilmesine yönelik tedbirler alınması amaçlanmaktadır.	Plan Dönemi

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Türk Mevzuatının Avrupa Birliği Müktesebatına uyum çalışmalarının sürdürülmesi.	İlgili kamu kuruluşları	DPT	Türk mevzuatının AB müktesebatına uyum konusunda hangi noktada olduğu ve uyuma yönelik çalışmaların, Türkiye ve AB'nin öncelikleri bakımından getireceği mali yük, gerektireceği idari yapılar ve tamamlanması gereken süre gibi hususların tespiti amaçlarıyla, başlatılan çalışmalar sürdürülecektir.	Sürekli
Yükseköğretim programlarında uluslararası konulara ağırlık verilecek biçimde gerekli değişikliklerin yapılması.	YÖK Bşk.	- DPT - İlgili kuruluşlar	Türkiye'nin dışa açılma ve dünyaya entegrasyon sürecinde ihtiyaç duyduğu personelin yetiştirilmesi sağlanacaktır.	2000
Hizmetlerin liberalizasyonu konusunda Toplulukla müzakerelere esas teşkil edecek çalışmaların başlatılması.	- Dışişleri Bak. - Hazine Müst.	- DPT - İlgili kuruluşlar	Hizmetlerin liberalizasyonu konusunda GATS'in V. maddesi ve Ankara Anlaşması ve Katma Protokol hükümleri çerçevesinde Türkiye ile AB ülkeleri arasında hizmet ticaretinin Türkiye'nin Topluluğa tam üyeliği hedefi doğrultusunda serbestleştirilmesi için Toplulukla müzakerelerin başlatılmasını sağlayacak çalışmalar yapılacaktır.	2000
AT ile ilgili teşkilatlanma çalışmalarının yapılması.	Başbakanlık	- Dışişleri Bak. - DPT	AB ile bütünleŐmeye yönelik politikaların oluşturulması ve hizmetlerin etkili biçimde yürütülmesi amacıyla koordinasyon görevinin tek elden yürütülmesini sağlayacak bir kurumsal düzenlemeye gidilecektir.	2000

PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ (REKABET HUKUKU VE POLİTİKALARI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Kanun'da öngörülen ve uygulama sonucunda ortaya çıkan gelişmelere yönelik tebliğlerin çıkarılması.	Rekabet Kurumu		Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'da öngörülen uygulamalara açıklık getirecek ve uygulama sonucunda ortaya çıkacak gelişmelere yönelik tebliğler çıkarılacaktır.	2000
Ekonomik birimlere tanıtım ve bilgilendirme mahiyetinde eğitici çalışmaların yapılması.	Rekabet Kurumu		Kanun kapsamına giren ekonomik birimlere (özellikle küçük ve orta ölçekli sanayici) rekabet hukuku ve politikaları ile ilgili tanıtım ve bilgilendirme mahiyetinde eğitici çalışmalar yapılacaktır.	2000
Toplumun rekabet konusunda eğitilmesi ve bilgilendirilmesi.	Rekabet Kurumu	-Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu - Basın, Yayın ve Enformasyon Gn. Md.	Toplumun rekabet konusunda bilgilendirilmesi amacıyla, eğitici yayınlar ve programlar, görsel ve işitsel medya araçları ve yazılı basın vasıtasıyla sunulacaktır.	2000
Rekabet konusunun ayrı bir ders olarak eğitim programlarına konulması.	YÖK Bşk.	Üniversiteler	Rekabet konusunun, üniversitelerin ilgili fakültelerinin eğitim programı kapsamına alınması sağlanacaktır.	2000

PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ (FİKRİ VE SINAİ HAKLAR)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Kültür Bakanlığı'nda fikri haklar ile ilgili birimin yeniden yapılandırılması ve nitelikli personel yetiştirilmesi.	- Kültür Bakanlığı	- Maliye Bakanlığı - Devlet Personel Başkanlığı	Bakanlık bünyesinde fikri haklarla ilgili çalışmalarını yürüten Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü bünyesinde bulunan Telif Hakları Dairesi ile Sinema ve Müzik Eserleri Dairesi yeniden yapılandırılacaktır. Bu şekilde, sadece telif hakları alanına yönelik konularla ilgilenen ve gelişmeleri ilgili kesimlere anında duyurabilen bir yapı oluşturulacaktır. Bunun yanı sıra, yeni yapılanmaya uygun olarak altyapı ve eleman yetersizliğinin giderilmesine yönelik çalışmalar yapılacak, uzman eleman tedarikine ve personelin eğitimine öncelik verilecektir.	2000
3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanununda değişiklik yapılması.	- Kültür Bakanlığı		Sinema ve müzik alanında fikri haklarla ilgili sorunların giderilmesi, bu sektörlerin geliştirilmesi ve uluslararası alanda gelişmelere uyum sağlanması yönünde değişiklik yapılacaktır.	2000
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda değişiklik yapılması.	- Kültür Bakanlığı		5846 sayılı Kanun, 4110 sayılı Kanun ile yapılan değişikliklerle birlikte, uluslararası normlara uyumun tam olarak sağlanması amacıyla yeniden değerlendirilecektir.	2000
Meslek birlikleri altyapısının desteklenmesi ve güçlendirilmesi.	- Kültür Bakanlığı		Meslek birliklerinin Kültür Bakanlığı ile koordineli çalışmalarını ve fikri hakların takibinde daha etkin hizmet vermelerini sağlamak üzere, bu birliklerin altyapıları desteklenecek ve güçlendirilecektir.	2000
"Telif Hakları Bilgi Merkezi"nin oluşturulması.	- Kültür Bakanlığı		Kurulacak olan bilgi merkezinin, hak sahipleri, uygulayıcılar, kullanıcılar ve ihtisas mahkemeleri için bilgi bankası olarak hizmet görmesi sağlanacaktır.	2000

PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ (FİKRİ VE SİNAİ HAKLAR) (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Eserlerin kaydedildiği fiziki ortamlar üzerinde, eserlerin izinsiz ticari kullanımının fikri haklara tecavüz teşkil ettiğinin belirtilmesi.	- Kültür Bakanlığı		İçerisinde eser bulunan kitap, kaset gibi fiziki ortamlar üzerine, burada bulunan eserlerin fikri haklar kapsamında koruma altında olduğu ve izinsiz çoğaltım ve herhangi bir şekilde ticarete konu olmasının yasalara aykırı ve cezayı gerektirici haksız eylemler olduğuna dair halkı aydınlatıcı ibareler konulacaktır.	2000
Fikri haklar alanındaki uluslararası anlaşma ve sözleşmelere katılım sağlanması.	- Kültür Bakanlığı		Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü'nün (WIPO) Telif Hakları Antlaşması ile İcracı Sanatçılar ve Fonogramlar Antlaşması'na katılım hususu değerlendirilecektir.	2000
İhtisas Mahkemelerinin kurulması.	- Adalet Bakanlığı	-Kültür Bakanlığı -Türk Patent Enstitüsü	Fikri ve sınai haklarla ilgili davaların yürütülmesinde etkinlik sağlanması amacıyla ihtisas mahkemelerinin kurulması sağlanacaktır.	2000
Entegre devre topografyalarının korunmasına ilişkin mevzuatın hazırlanması.	- Türk Patent Enstitüsü	- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Kararı yükümlülükleri doğrultusunda, entegre devre topografyalarının korunmasına ilişkin mevzuat düzenlemeleri gerçekleştirilecektir.	2000
Sınai haklar alanındaki uluslararası anlaşma ve sözleşmelere katılım sağlanması.	- Türk Patent Enstitüsü		Marka Kanunlarının Harmonizasyonu Antlaşması (TLT), Avrupa Patent Sözleşmesi (EPC) ve Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Saklanması ilişkili Lahey Anlaşması'na katılım çalışmaları tamamlanacaktır.	2000
Vekiller Birliği oluşturulması.	- Türk Patent Enstitüsü	- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Sınai haklarla ilgili olarak faaliyet gösteren patent ve marka vekillerinin oluşturacağı "Vekiller Birliği"nin kurulması amacıyla yasal düzenleme yapılacaktır.	2000

PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ (TÜKETİCİNİN KORUNMASI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulanmasından doğacak sorunların çözümü için Tüketici Mahkemelerinin kurulması	-Adalet Bakanlığı	-Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Tüketicinin Konunması Hakkında Kanun'da öngörülen Tüketici Mahkemeleri kurulmasına yönelik çalışmalara başlanacaktır. Bu mahkemeler kuruluncaya kadar konuya Ticaret Mahkemeleri bakacak, Ticaret Mahkemelerinin olmadığı yerlerde de Asliye Hukuk Mahkemeleri yetkili olacaktır.	2000
Haksız sözleşme şartlarına karşı tüketicileri koruyacak ve standart sözleşmelerin oluşturulmasını sağlayacak olan Genel İşlem Şartlarına yönelik düzenleme çalışmasının tamamlanması.	-Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	-İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları -Tüketici Örgütleri	Bankacılık, tasitli kampanyalı satışlar, turistik geziler, taşımacılık ve elektrik, su, doğalgaz dağıtım hizmetleri gibi konularda standart sözleşmeler hazırlanması için Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca başlanılan mevzuat çalışması tamamlanacaktır.	2000
Turist tüketicilerin korunması amacıyla, Turistik Gezi Sözleşmeleri konusunda düzenlemelerin yapılması.	-Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	-Turizm Bakanlığı -Seyahat Acenteleri -Tüketici Örgütleri	Mevcut Seyahat Acenteleri Yönetmeliği'nin yetersizliği dolayısıyla turist tüketicilerin gezi sözleşmelerini imzalamadan önce aldatıcı ve yanıltıcı reklamlara karşı korunması, sözleşme esnasında genel işlem şartlarına uyulması ve tatil sonrası tazmin haklarını kullanmalarını sağlayacak bir düzenleme yapılacaktır.	2000
Tüketicilerin hizmetten doğan zararlarının karşılanması ve hizmet sunanların sorumluluğunu içeren hizmetten sorumlulukla ilgili düzenlemelerin yapılması.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	- İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Özellikle doktor, avukat, mali müşavirler ile kendi kanunlarına göre kamu hizmeti niteliği taşıyan diğer hizmet alanlarında çalışanlar mesleki sigortaya kavuşturularak, sunulan hizmetin sonucunda ortaya çıkacak zarardan dolayı hizmet sunanların sorumluluğunu kapsayan düzenleme çalışmaları yapılacaktır. Söz konusu düzenlemeye Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'daki yetersizliklerden dolayı ihtiyaç duyulmaktadır.	2000

PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ (TÜKETİCİNİN KORUNMASI) (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Karşılaştırmalı ürün testlerinin yapılabilmesi amacıyla laboratuvarların kurulması.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	-İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a istinaden (Md.28) laboratuvar kurabilmektedir. Kurulacak laboratuvarlarda karşılaştırmalı ürün testleri yapılarak tüketicilere bilgi verilecek, böylece tüketicilerin doğru tercih yapmaları sağlanacaktır.	2000
Tüketicinin eğitimi, bilgilendirilmesi, sağlığının ve can güvenliğinin korunması amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, iletişim organları ve tüketici örgütleri arasında sürekli ve düzenli bir işbirliğinin geliştirilerek sürdürülmesi.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	- TRT - TSE - Tüketici Örgütleri - İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Eğitim programlarıyla tüketiciye ihtiyaç duyduğu bilgileri nasıl ve nerede bulacağı, nasıl değerlendireceği ve kullanabileceği öğretilecek, tüketicilerin ürün veya hizmetleri satın alma ve kullanma becerileri geliştirilecektir. Tüketicilerin hak ve sorumlulukları konusunda özellikle kitle iletişim araçlarından yararlanılarak bilgilendirilmeleri sağlanacaktır.	Devamlı

PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ (BİLGİ SAĞLAMA VE KULLANMA)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Kamuda çalışan ilgili personelin ünvan ve ücretleri ile ilgili düzenleme.	Devlet Personel Başkanlığı	- Maliye Bakanlığı - Meslek Kuruluşları	Personel rejimi içinde kamu bilişim çalışanlarının ünvan ve statü açısından sağlıklı bir yapıya kavuşturulması sağlanacaktır.	2000

PROJE ADI: FİNANS REFORMU, MALİ PİYASALARDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI, DÜNYA İLE ENTEGRASYON VE MÜLKİYETİN TABANA YAYILMASI

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik	SPK Bşk.		Kuruluşların faaliyet ve denetimlerinin düzenlenmesi.	2000
Sigortacılığın Denetlenmesi ve Düzenlenmesi Hakkında Kanun	Hazine Müst.	T.Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	Kuruluşların faaliyet ve denetimlerinin düzenlenmesi.	2000
Zorunlu Deprem Sigortası	Hazine Müst.		Sigorta eksperlerinin faaliyet ve denetimlerinin düzenlenmesi.	2000
Yapı Denetimi Sorumluluk Kanunu	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Hazine Müsteşarlığı	Çağdaş normlara uygun yapı üretimi, yapı hasarı nedeni ile zarara uğrayanların zararını tazmin	2000
Tarım Sigortalarının Geliştirilmesi Hakkında Kanun.	Hazine Müst.	Tarım Bakanlığı, T.Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	Tarımsal üretimin sigorta kapsamına alınması ile ilgili düzenleme.	2000

PROJE ADI : VERGİ İLE İLGİLİ YAPISAL DÜZENLEMELER

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Vergi Kimlik Numarası Kullanma Zorunluluğunun Yaygınlaştırılması ve Vergi Kimlik Kartlarının Dağıtımına Devam Edilmesi	Maliye Bakanlığı	Hazine Müsteşarlığı Sermaye Piyasası Kurulu Merkez Bankası	Banka ve benzeri finans kurumlarınca yapılacak işlemler, çek kullanımı, noterlik işlemleri vb. İşlemlerde de vergi kimlik numarasının kullanım zorunluluğunun getirilmesi ve kredi kartı standartlarına uygun ve üzerinde özel olarak tasarlanmış güvenlik hologramı bulunan vergi kimlik kartlarının dağıtımına devam edilmesi	2000 ve sonrası

PROJE ADI : VERGİ İLE İLGİLİ YAPISAL DÜZENLEMELER (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Manyetik Ortamda Beyanname Verebilme ve Vergi Tahsilatı Yapabilme İmkanının Sağlanması	Maliye Bakanlığı	Hazine Müsteşarlığı Merkez Bankası	Mükelleflerin internet kanalıyla veya manyetik ortamda beyanname verebilmeleri için gerekli düzenlemelerin yapılması ve bankalar aracılığı ile yapılan vergi tahsilatının manyetik ortamda mükellef hesaplarına intikalinin sağlanması	2000 ve sonrası
Vergi İdaresinin Yeniden Yapılandırılması ve Otomasyonu	Maliye Bakanlığı		Bölge müdürlüklerine işlerlik kazandırılması, tam otomasyonlu vergi dairesi sayısının artırılması, vergi istihbarat merkezince derlenen verilerin denetim ve yönetim amaçlı kullanılması	2000 ve sonrası
Tüketim Vergilerinin Etkinleştirilmesi	Maliye Bakanlığı		Halen değişik ürünler üzerinde bulunan çok sayıdaki vergi ve benzeri kesintilerin ÖTV çatısı altında birleştirilmesi suretiyle vergide etkinliğin ve sadeleştirmenin sağlanması ve nakit yönetiminin etkinliğine katkıda bulunulması	2000

PROJE ADI: SOSYAL GÜVENLİK REFORMU

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
S.S.K. ile ilgili mevzuat düzenlemeleri.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	S.S.K.Gn.Md.	Kurumun idari ve mali yapısının yeniden düzenlenmesine ve finansman problemlerinin çözümüne ilişkin mevzuat değişikliği yapılacaktır.	2000

PROJE ADI: SOSYAL GÜVENLİK REFORMU (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
BAĞ-KUR ile ilgili mevzuat düzenlemeleri.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	BAĞ-KUR Gn.Md.	Kurumun idari ve mali yapısının yeniden düzenlenmesine ve finansman problemlerinin çözümüne ilişkin mevzuat değişikliği yapılacaktır.	2000
İşsizlik Sigortası ile ilgili mevzuat düzenlemeleri.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	S.S.K.Gn.Md. İ.İ.B.K. Gn.Md.	Çalışmakta iken işsiz kalanların gelir kayıplarını kısmen karşılamak üzere yürürlüğe girecek olan İşsizlik Sigortası Kanunu'nun uygulanmasına ilişkin olarak gerekli yönetmelikler çıkarılacaktır.	2000
Özel sigortalara ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması.	Hazine Müsteşarlığı	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Maliye Bakanlığı SPK Başkanlığı	Kamu sosyal güvenlik kurumlarının yükünü hafifletmek amacıyla, vatandaşların özel sigortalara güvenini artıracak, bu konuda kalifiye eleman yetiştirilmesini sağlayacak ve kamuoyunu aydınlatacak hukuki düzenlemeler yapılacaktır.	2000
Sosyal Güvenlik Temel Yasasının çıkarılması.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Maliye Bakanlığı DPT Müsteşarlığı Hazine Müsteşarlığı SSK Gn.Md.lüğü Bağ-Kur Gn.Md.lüğü Emekli San.Gn.Md.lüğü SHÇEK Gn.Md.lüğü	Sosyal güvenlik kuruluşlarında norm ve standart birliğinin sağlanması için sosyal sigorta, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin temel esaslarını ve kurumlarını düzenleyen mevzuat çalışmaları başlatılacaktır.	2000

PROJE ADI: SOSYAL GÜVENLİK REFORMU (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Yoksulluğun azaltılması ve sosyal yardım ve hizmetlerde ortak norm ve standartların oluşturulması ve kaynakların etkin kullanımını temin etmek amacıyla sözkonusu sistemin yeniden yapılandırılmasına yönelik mevzuat hazırlık çalışmalarına başlanacaktır.	SHÇEK Genel Müdürlüğü	-Çalışma ve Sos.Güv. Bak. -Maliye Bakanlığı -Sağlık Bakanlığı -DPT Müsteşarlığı -Sosyal Yardımlaşmayı ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Başkanlığı -İlgili Kuruluşlar	Sosyal hizmetler ve yardımlarda ortak kriter oluşturma ve kaynakların etkin kullanımı amacıyla araştırma ve mezuat hazırlık çalışmaları başlatılacaktır.	2000

PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Devletin teşkilat yapısının küçültülerek fonksiyonel hale getirilmesi.	Başbakanlık	-İlgili Bakanlık ve Kuruluşların katılımıyla oluşturulacak komisyonlar	Kamu kurum ve kuruluşlarında fonksiyonel olmayan birimler ve personel tespit edilecek ve bunlara işlerlik kazandırılmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.	2000
Bakanlar Kurulu'nda görüşülüp karara bağlanacak konuların hukuki çerçevesinin çizilmesi.	Adalet Bakanlığı	-Bakanlıklar -KİT'ler -İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Konuya ilişkin Kanun Tasarısı hazırlanacaktır.	2000
Merkezi yönetim, merkezin taşra teşkilatı ve yerel yönetimler arasında görev yetki ve kaynak paylaşımı.	İçişleri Bakanlığı	-Maliye Bakanlığı -DPT -İlgili Bakanlıklar	Mahalli idareler reform paketiyle ilgili Kanun Tasarıları hayata geçirilecektir.	2000

PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Uzlaşma oluşturmaya yönelik Ekonomik ve Sosyal Konseyin geniş ve eşit temsile dayalı bir yapıya ve yasal dayanağa kavuşturulması.	Başbakanlık	-Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı -Maliye Bakanlığı -DPT	Ekonomik ve Sosyal Konseyin etkin bir şekilde çalışması ve yaptırım gücü açısından bir yasanın yürürlüğe girmesi sağlanacaktır.	2000
Kamu Denetçisi (Ombudsman) sisteminin kurulmasına ilişkin Kanun Tasarısının hazırlanması.	Adalet Bakanlığı	-Bakanlıklar -DPT -Devlet Personel Başkanlığı -TODAİE -Üniversiteler	Hazırlanan Kanun Tasarısı taslağı çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	2000
İdare ile birey arasındaki ilişkilerde uygulanmak ve bireylerin bilgi edinme özgürlüğünü sağlamak üzere bir Kanun Tasarısının hazırlanması.	Adalet Bakanlığı	-İçişleri Bakanlığı -Danıştay -DPT -TODAİE	Konuya İlişkin bir "Genel İdari Usul Yasası" Tasarısı hazırlanacaktır.	2000
Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin ücret rejiminin tek ve ortak bir yasayla düzenlenmesi.	Devlet Personel Başkanlığı	-Maliye Bakanlığı -İlgili Bakanlıklar -DPT	Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı Taslağı üzerindeki incelemeler tamamlanarak Taslak Başbakanlığa sunulacaktır.	2000
Yolsuzluk olaylarıyla etkili mücadele için gerekli yasal düzenlemenin yapılması	-Adalet Bakanlığı	-İçişleri Bakanlığı -Bay. ve İskan Bakanlığı -Sayıştay -Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu Bşk.lığı	Mal bildiriminde bulunulması ve Yolsuzlukların Önlenmesine Dair Kanun, Türk Ceza Kanunu, Devlet İhale Kanunu ve diğer kanunlarda gerekli değişiklikler yapılacaktır.	Plan dönemi
Memurlar ile diğer kamu görevlileri arasında ayrımı belirlemek ve üst düzey yöneticilerin yetiştirilme usul ve esaslarını belirlemek üzere bir kanun çıkarılması.	Devlet Personel Başkanlığı	-Maliye Bakanlığı -İlgili Bakanlıklar -DPT -TODAİE -Üniversiteler -İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı Taslağı üzerindeki incelemeler tamamlanarak Taslak Başbakanlığa sunulacaktır.	2000

PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI (ADALET VE GÜVENLİK HİZMETLERİ)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
İlk derece mahkemeleri ile Yargıtay arasında üst (istinaf) mahkemelerin kurulması	-Adalet Bakanlığı		İlk derece adliye mahkemeleri ile Yargıtay arasında görev yapmak üzere üst mahkemeler ile ilgili bir kanun tasarısı hazırlanarak Başbakanlığa sunulacaktır.	2000
Avukatlık stajına başlayabilmek için sınav şartı getirilmesi	-Adalet Bakanlığı		Avukatlık stajı yapabilmek için hakimlik stajında olduğu gibi sınav şartı getirilecektir.	2000
Cezaevlerinde görev yapan infaz ve koruma memurlarının yetiştirilmesine yönelik bir sistemin getirilmesi	-Adalet Bakanlığı		İnfaz ve koruma memuru yetiştirmek üzere yeni adalet meslek liseleri açılması veya mevcut adalet meslek liselerine infaz ve koruma memurluğu bölümü ilave edilmesi sağlanacaktır.	2000 ve devamlı
Hukuk mahkemelerinde yeni bir düzenlemeye gidilerek sulh hukuk-asliye hukuk ayrımının kaldırılması	-Adalet Bakanlığı		8 Nisan 1924 tarih ve 469 sayılı "Mehakimi Şer'iyenin İlgasına ve Mehakim Teşkilatına Ait Ahkâmı Muaddil Kanun" yürürlükten kaldırılarak ilk derece hukuk mahkemelerinde sulh-asliye ayrımı kaldırılacaktır.	2000
Kabahatlerin önemli bir bölümünün adli suç olmaktan çıkarılarak, önödeme müessesesinin kapsamının genişletilmesi	- Adalet Bakanlığı		Türk Ceza Kanununda suç olarak düzenlenen kabahatler yeni bir değerlendirmeye tabi tutularak önemli bir bölümü Ceza Kanunundan çıkartılacak ve Türk Ceza Kanununun 119 uncu maddesinde düzenlenen önödemenin kapsamı ve süresi artırılabilecektir.	2000
Adli Kolluk Kanun Tasarısı	-Adalet Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	-Başbakanlık	Doğrudan Cumhuriyet Başsavcılığına bağlı olarak, suç delillerinin toplanması, failerin yakalanması, adli makamlara teslim edilmesi ve bunlarla ilgili her türlü soruşturma işlemlerinin yapılmasını sağlamak üzere Adli Kolluk oluşturulacaktır.	2000
Cezaevlerinde koğuş sisteminden oda sistemine geçilmesi	-Adalet Bakanlığı		Yeni cezaevleri oda sistemine uygun olarak projelendirilecek ve koğuş sistemine göre yapılmış bulunan cezaevleri mümkünse oda sistemine dönüştürülecektir.	2000 ve devamlı

PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI (ADALET VE GÜVENLİK HİZMETLERİ) (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Sahil Güvenlik Komutanlığında devamlı bir personel yapısı oluşturulacaktır	-İçişleri Bak.	-Maliye Bak -DPT Müst. -Dev. Per. Dai. Bşk.	Devamlı çalışan bir personel kadrosunun bulunmamasından doğan sorunları gidermek, deneyimli uzman bir kadro oluşturmak ve hizmetlerde etkinliği artırmak için 2692 sayılı yasa değiştirilecektir.	2000
Güvenlik hizmeti gören kuruluşların yeniden yapılandırılmasını sağlayacak Master Plan çalışmasının 2000 yılında tamamlanması	-İçişleri Bak.	-DPT Müst. -Emn.Gn.Md. -Jan.Gn.Kom. -Sah.Güv.Kom.	İçişleri Bakanlığının 3153 sayılı, Emniyet Gn. Md.'nün 3201 sayılı, Jan. Gn. Kom.'nın 2803 sayılı, Sah. Güv. Kom.'nın 2692 sayılı teşkilat kanunları bu kuruluşların çağdaş ve geleceğe yönelik olarak İçişleri Bak. ile organik ve fonksiyonel bütünleşme kazanarak çalışmalarını sağlayacak şekilde yeniden düzenlenecektir.	2000
Halkın ve gençlerin uyuşturucu ve zararlı alışkanlıklardan korunması için yasal düzenleme yapılması	-İlgili Devlet Bakanlığı	-İçişleri Bak. Adalet Bak	Türk Ceza Kanununda değişiklik yapılması da dahil olmak üzere yeni yasa tasarısı hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.	2000

PROJE ADI: MAHALLİ İDARELERİN GÜÇLENDİRİLMESİ REFORMU

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Mahalli idarelerin yetki, görev, sorumluluk ve kaynak paylaşımı esaslarını belirleyen Çerçeve Kanunun çıkarılması.	İçişleri Bak.	-Maliye Bak. -Adalet Bak. -DPT Müst.	İçişleri Bakanlığınca, Yerel Yönetim Reformu'na yönelik yürütülen çalışmalar tamamlanarak, Yasa Tasarısı TBMM'ne sunulacaktır.	2000

PROJE ADI: MAHALLİ İDARELERİN GÜÇLENDİRİLMESİ REFORMU (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Merkezi idarece yürütülen genel nitelikteki hizmetlerin mahalli idarelere devrine ilişkin düzenlemelerin yapılması.	İçişleri Bak.	-Maliye Bak. -Turizm Bak. -Çevre Bak. -Kültür Bak. -Adalet Bak. -DPT Müst. -Köy Hizmetleri Gn. Md. -Gençlik ve Spor G.Md.	İçişleri Bakanlığınca, Yerel Yönetim Reformu'na yönelik yürütülen çalışmalar tamamlanarak, Yasa Tasarısı TBMM'ne sunulacaktır.	2000
442 sayılı Köy Kanunu, 1580 sayılı Belediye Kanunu, 3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5442 sayılı İller İdaresi Kanunu ve 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda gerekli düzenlemelerin yapılması.	İçişleri Bak.	-Maliye Bak. -Adalet Bak. -DPT Müst. -Hazine Müst. -Mahalli İdareler	İçişleri Bakanlığınca, Yerel Yönetim Reformu'na yönelik yürütülen çalışmalar tamamlanarak, Yasa Tasarısı TBMM'ne sunulacaktır.	2000
2380 sayılı Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Belediye ve İl Özel İdarelerine Pay Verilmesi Hakkında Kanun'da gerekli düzenlemelerin yapılması.	İçişleri Bak.	-Maliye Bak. -Bayındırlık ve İskan Bak. -DPT Müst. -Hazine Müst.	İçişleri Bakanlığınca, Yerel Yönetim Reformu'na yönelik yürütülen çalışmalar tamamlanarak, Yasa Tasarısı TBMM'ne sunulacaktır.	2000
2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununda gerekli düzenlemelerin yapılması.	Maliye Bak.	-İçişleri Bak. -Bayındırlık ve İsk.Bak. -DPT Müst. -Hazine Müst.	Başlatılan çalışmalar tamamlanarak Kanun Tasarıları TBMM'ye sunulacaktır.	2000

PROJE ADI: MAHALLİ İDARELERİN GÜÇLENDİRİLMESİ REFORMU (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Yerel yönetimlerin acil yardım, kurtarma ve müdahale gerektiren durumlardaki görev ve sorumlulukları ile gönüllü kuruluşlarla işbirliği olanaklarının güçlendirilmesi	-İçişleri Bak.	-Bayındırlık ve İsk.Bak. -Yerel yönetimler -Sivil Toplum Örgütleri	Yerel yönetimler ve gönüllü kuruluşlarla birlikte ortaklaşa bir çalışma başlatılacaktır.	2000
Yerel yönetimlerin imar ve yapı kullanımı, merkezi yönetimin standart belirleme ve denetleme görev ve sorumluluklarının açık ve uygulanabilir olacak yönde yeniden düzenlenmesi	-Bayındırlık ve İsk. Bak.	-İçişleri Bakanlığı -Toplu Konut İdaresi -Üniversiteler -TUBİTAK	Mevcut mevzuat gözden geçirilerek, eksiklikleri giderici düzenlemeler yapılacaktır.	2000

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
3996 Sayılı YİD yasası'nın imtiyaz gerektiren faaliyet alanları ile sınırlandırılması	-Başbakanlık/İlgili Devlet Bakanlığı	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, -Ulaştırma Bakanlığı, - Bayındırlık ve İskan Bak., -DPT Müsteşarlığı, -Hazine Müsteşarlığı, -Özelleştirme İdaresi Başkanlığı.	3996 sayılı Yasa yeniden düzenlenerek, Yasanın imtiyaz gerektiren faaliyet alanları ile sınırlandırılması, diğer alanlarda serbestleştirilmeye gidilmesi sağlanacaktır.	2000

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ENERJİ)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Elektrik sektörünün planlanmasına ve yönetimine katkı sağlayacak bir karar mekanizmasının ve kurumsal yapının oluşturulması.	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı.	-DPT Müsteşarlığı -TEAŞ -TEDAŞ -DSİ -Diğer ilgili sektör kuruluşları.	Kamu ve özel şirketlerin bir arada faaliyet göstereceği elektrik sektöründe planlama ve yönetim faaliyetlerinin koordineli bir şekilde yürütülmesini sağlayacak bir kurumsal yapı oluşturulacaktır. Konu üzerindeki çalışmalar yabancı bir firma müşavirliğinde devam etmekte olup; yapılması düşünülen yasal düzenlemelerin 2000 yılı içinde tamamlanması beklenmektedir.	2000

.PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ULAŞTIRMA)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Karayolu Taşıma Kanununun hazırlanması.	- Ulaştırma Bak. (Kara Ulaştırması Gn. Md.)	- Maliye Bak. - İçişleri Bak. - Adalet Bak. - Sanayi ve Ticaret Bak. - Bayındırlık ve İskan Bak. - Çevre Bak. - Hazine Müst. - Dış Ticaret Müst. - Gümrük Müst. - Mesleki Kuruluşlar	Taşımacılık sektöründe hizmet veren kesimlerin tanımlanması, sorumlulukların ve taşımacılık koşullarının belirlenmesi için AT normlarına uygun yasa taslağının hazırlanması çalışmaları tamamlanmıştır, Başbakanlığa sunulacak olan tasarının, en geç 2000 yılında yasalaşmış olması beklenmektedir.	2000

.PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ULAŞTIRMA) (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Yurtiçi Yük Taşımacılığı Yönetmeliğinin hazırlanması.	- Ulaştırma Bak. (Kara Ulaştırması Gn. Md.)	- İçişleri Bak. - Adalet Bak. - Sanayi ve Ticaret Bak. - Bayındırlık ve İskan Bak. - Çevre Bak. - Mesleki Kuruluşlar	Yurtiçi yük taşımacılığında, taşımacıların sorumlulukları, taşıma koşulları ve filo standartlarının düzenlenmesi amacıyla hazırlanacak AT normlarına uygun yönetmelik tasarıları ilgili kuruluşların görüşleri alınarak tamamlanmıştır. Karayolu Taşıma Kanun Tasarısının yasalama ile yönetmeliğe son şekli verilecektir.	2000
Türk Ticaret Kanunu Hükümlerinin CMR Konvansiyonu ile uyumlandırılması.	- Ulaştırma Bak.	- Sanayi ve Ticaret Bak. - Hazine Müst.	Ulusal mevzuatın 1994 yılında taraf olunan CMR (Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı için Mukavele Sözleşmesi) Konvansiyonu hükümleri ile uyumlandırılması çalışmaları tamamlanacaktır.	2000
Karayolu taşımacılığında sigorta sisteminin düzenlenmesi.	- Hazine Müst.	- İçişleri Bak. - T. Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	2918 sayılı Kanunda değişiklik yapan 4199 sayılı Karayolları Trafik Yasasına göre düzenlemeler tamamlanmıştır. Karayolu Taşıma Kanun Tasarısına göre yeni düzenlemeler yapılacaktır.	2000
Kamu sorumluluğundaki karayolu ağının kurumsal ve işlevsel olarak yeniden belirlenmesi.	- Bayındırlık ve İskan Bak.	- İçişleri Bak. - Ulaştırma Bak. - DPT Müst. - Köy Hizmetleri Gn. Md. - TCK Gn. Md.	Karayolu ve köy yolu ağının ve ağdan sorumlu kuruluşların görev ve sorumluluklarının yeniden belirlenmesi için oluşturulan teknik komite, ilgili mevzuatın analizi ve yapılacak düzenlemeler konusunda çalışmalarını tamamlamış olup, yapılması gereken yasal düzenleme işlemlerine 2000 yılı içinde başlanması beklenmektedir.	2001
TCDD Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılandırılması.	- Ulaştırma Bak., - TCDD Gn. Md.	- DPT Müst. - Hazine Müst.	TCDD'nin mali yapısının düzeltilmesi ve ticari kurallar içinde hizmet vermesini sağlayacak bir yapıya kavuşturulması amacıyla idari, mali ve hukuki düzenleme yapılması öngörülmektedir. Kuruluşun yeniden yapılanmasını amaçlayan proje uygulanmaya başlanmıştır. Ayrıca, kuruluşa idari ve mali özerklik sağlanması ve demiryolu ulaştırması sektörünün hukuki çerçevesinin oluşturulmasına yönelik yasal düzenleme çalışmaları sürdürülecek olup, 2000 yılında tamamlanması beklenmektedir.	2001

.PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ULAŞTIRMA) (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Ulaştırma Sektöründe koordinasyonun sağlanması amacıyla bir birim oluşturulması.	- Ulaştırma Bak.	- Başbakanlık - Bayındırlık ve İskan Bak. - İçişleri Bak. - Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak. - DPT Müst. - Denizcilik Müst. - TCK Genel Md. - Köy Hizmetleri Gn. Md. - BOTAŞ Gn. Md. - Özelleştirme İdaresi Bşk.	Çeşitli bakanlıklara bağlı alt sektör kuruluşları arasında koordinasyon eksikliğinin yarattığı sorunlar sektörün yapısını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle Ulaştırma Bakanlığı bünyesinde bir koordinasyon birimi kurulması ile ilgili hukuki düzenlemeler tamamlanacaktır.	2000
Liman işletmeciliğinin otonom bir yapıya kavuşturulması veya özelleştirilmesi.	- Denizcilik Müst. - Özelleştirme İdaresi Bşk. - TCDD Gn. Md. - TDİ Gn. Md.	- Ulaştırma Bak. - Hazine Müst. - DPT Müst.	Kamu tarafından işletilmekte olan limanlardan TDİ Limanlarının büyük kısmının işletme hakkı özel sektöre devredilmiştir. Ancak limanların etkin ve verimli bir işletmeciliği sağlamak üzere otonom bir yapıya kavuşturulması konusunda gelişme sağlanamamıştır. Çalışmalara 2000 yılında devam edilecektir.	2001
Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanununun hazırlanarak uygulamaya konulması.	- Denizcilik Müst.	- Deniz Ticaret Odası	Deniz Ticaret Filosunun geliştirilmesi amacıyla hazırlanan Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanun Taslağı, TBMM'ne iletilmiş olup en geç 2000 yılında yasalaşması beklenmektedir.	2000
Altyapı tesislerinin işletmecilere rayiç bedelle devrini sağlayacak düzenlemelerin yapılması.	- Ulaştırma Bak., - Denizcilik Müst. - DLHİ, - DHMİ, - TCDD Gn. Md., - TDİ Gn. Md., - Sivil Havacılık Gn. Md.,	- Maliye Bak. - Turizm Bak. - Tarım ve Köy İşleri Bak. - İçişleri Bak. - DPT Müst. - Hazine Müst.	DLH İnşaatı Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen demiryolu, liman, yat limanı, balıkçı barınağı ve havameydanlarının işletmeciler kuruluşlara rayiç bedeli karşılığı devrini sağlamak üzere gerekli yasal düzenlemelerin esasları 2000 yılında belirlenecektir.	2000

.PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ULAŞTIRMA) (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nün yarı otonom ve yaptırım gücü yüksek bir yapıya kavuşturulması.	- Ulaştırma Bak. - Sivil Havacılık Gn. Md.	- Maliye Bak. - THY A.O. Gen.Md. - TÖSHİD (Türk Özel Sivil Havacılık İşl. Derneği)	Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nün kadrosunu geliştirebilmesi, faaliyetlerini etkinleştirebilmesi ve kendi gelirini yaratabilecek bir yapıya kavuşabilmesini teminen Ulaştırma Bakanlığı'na bağlı, özerk statülü bir birim olarak yeniden örgütlenmesini sağlamak üzere yasal düzenlemeler yapılacaktır.	2000
STOL havaalanlarının yapımı, mülkiyeti ve işletimi konusunda yetki ve sorumlulukların belirlenmesine ilişkin mevzuatın düzenlenmesi.	- Ulaştırma Bak. - DLHİ Genel Md. - DHMİ Genel Md. - Sivil Havacılık Gn. Md.	- Milli Savunma Bak. - İçişleri Bak. - Bayındırlık ve İskan Bak. - DPT Müst.	Yapım ve sayıları hızla artan STOL havaalanlarının yapımı, mülkiyeti ve işletilmesi konularında sorumlu olacak kuruluşların belirlenmesine ilişkin yasal düzenlemeler sürdürülecektir.	2001

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (HABERLEŞME)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Telekomünikasyon Yasa Taslağı ve telekomünikasyon regülasyonu ile ilgili mevzuatın oluşturulması.	- Ulaştırma Bak.	- Başbakanlık - DPT Müst. - Türk Telekom A.Ş. - Özelleştirme İdaresi Bşk. - Rekabet Kurulu Bşk.	Yeni Telekomünikasyon Kanun Taslağı ile ilgili çalışmalar hızlandırılacak ve telekomünikasyon sektöründe pazar yapısı, lisans/ruhsat şartları, rekabet hukuku, şebeke erişimi, tarife düzenlenmesi, altyapı kullanım hakkı, yeni telekomünikasyon hizmetlerine ilişkin mevzuat oluşturulacaktır.	2000
Posta İdaresinin yeniden yapılandırılması ve pazarın serbestleştirilmesi.	- Posta İşletmesi Gn.Md.	- Ulaştırma Bak. - DPT Müst. - Hazine Müst.	Posta İdaresinin verimliliğinin artırılması ve posta pazarının serbestleştirilmesi için mevzuat değişiklikleri yapılacaktır.	2001

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (KIRSAL ALTYAPI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tarımsal altyapı faaliyetlerine çiftçi katılımının sağlanması	<ul style="list-style-type: none"> - Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı - Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünden sorumlu Devlet Bak. 	<ul style="list-style-type: none"> - İçişleri Bakanlığı - Maliye Bakanlığı - Ziraat Bankası - Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü - Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü 	Sulama yatırımlarında geri ödemenin güncelleştirilmesi, işletme-bakım ücretlerinin tespit ve tahsilatıyla ilgili aksaklıkların giderilmesi, farklı kuruluşlarca gerçekleştirilen benzer ve tamamlayıcı hizmetlerde uygulama bütünlüğünün sağlanması, tesislerin devirlerinin yaygınlaştırılması ve sürekliliğinin sağlanması ile yatırımların faydalananlarca benimsenerek, mevcut altyapının etkin kullanımı temin edilecektir. Diğer yandan yetki ve sorumlulukları artırılmış çiftçi organizasyonları oluşturularak, kamu eliyle gerçekleştirilen hizmetlere faydalananların her türlü katılımının sağlanması ile tarımsal altyapı hizmetlerinin ülke ihtiyacı doğrultusunda yeterli düzeyde gerçekleştirilmesi sağlanacaktır. Bu kapsamda 1998 yılında " Su Kullanıcı Birlikleri Kanunu " Tasarı Taslağı hazırlanarak, ilgili kuruluşların görüşlerine sunulmuş ve alınan görüşler doğrultusunda 1999 yılında yeniden değerlendirilerek, Bakanlar Kurulu'na sunulma aşamasına getirilmiştir.	2000

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (KIRSAL ALTYAPI) (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Toprak Yasası'nın çıkarılması	-Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü	- Tarım Reformu Genel Müdürlüğü - Orman Bakanlığı - Çevre Bakanlığı - Milli Emlak Genel Müdürlüğü - Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü - Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı - İçişleri Bakanlığı - Bayındırlık ve İskan Bakanlığı - Vakıflar Genel Müdürlüğü - Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü - Karayolları Genel Müdürlüğü - Belediyeler ve toprak kullanımı ile ilgili diğer kuruluşlar	Toprak kaynaklarının rasyonel kullanımının sağlanması amacıyla çıkarılacak çerçeve nitelikli yasanın hazırlanmasına yönelik olarak, 1998 yılında başlatılan çalışmalar neticesinde hazırlanan "Arazi Kullanımı ve Toprak Koruma Kanunu" Tasarı Taslağı ilgili kuruluşların görüşleri alınarak yapılan değerlendirmeler neticesinde Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğüne iletilmiştir.	Plan Dönemi

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (KIRSAL ALTYAPI) (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Arazi Topplulaştırma Mevzuatının hazırlanması	-Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü	- Tarım ve Köyşleri Bakanlığı - Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü - Tarım Reformu Genel Müdürlüğü	Sulama şebekesi götürülmesi planlanan alanlarda tarım arazilerinin parçalanmış olması, proje maliyetlerinin yükselmesine ve tarımsal faaliyetlerde girdi maliyetlerinin artmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, tarım arazilerinde özellikle sulama projesi uygulanacak alanlarda verim artışı sağlanmasına yönelik olarak arazi toplulaştırmasına gidilmesine gerek duyulmaktadır. Bu hizmetlerin ülke genelinde kapsamlı bir uygulama programı dahilinde hızlandırılarak, gerçekleştirilmesi amacıyla arazi toplulaştırma faaliyetleriyle ilgili mevzuatın ele alınarak yaptırım gücü olan hale getirilmesi sağlanacaktır. Aciliyeti açısından öncelikle ele alınması gereken bu mevzuatın, çıkarılacak Toprak Yasası ile bütünlüğünün sağlanması da temin edilecektir. Bu kapsamda 1999 yılında tekrar hazırlanan " Arazi Topplulaştırma Kanunu " Tasarısı Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğüne iletilmiştir.	2000
Su Yasasının çıkarılması	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	- Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü - İller Bankası - Çevre Bakanlığı - DSİ - Tarım ve Köyşleri Bak. - İçişleri Bakanlığı - Maliye Bakanlığı - Türkiye Elektrik Üretim İletim Anonim Şirketi - Elektrik İşleri Etüd İdaresi ve su kullanımı ile ilgili diğer kuruluşlar	Sulama amaçlı kullanım başta olmak üzere özellikle yerüstü sularının tahsisi, korunması, kullanımının planlanması konularındaki hukuki boşlukların giderilmesi ve yeraltı sularıyla ilgili mevzuatın güncelleştirilmesi amacıyla, çerçeve nitelikli yasanın hazırlanmasına yönelik; 1998 yılında başlatılan ilgili diğer Yasaların, teşkil edilen komisyonlar aracılığıyla incelenmesi çalışmaları tamamlanacaktır.	Plan Dönemi

PROJE ADI : ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (KIRSAL ALTYAPI) (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Yeniden Yapılandırılması	-Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünden sorumlu Devlet Bak.	- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı - İçişleri Bakanlığı - Maliye Bakanlığı - Orman Bakanlığı - Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü - Tarım Reformu Genel Müdürlüğü	Benzer ve tamamlayıcı nitelikteki hizmetlerde bütünlüğün sağlanması ile tarımsal altyapı faaliyetlerinin daha etkin yürütülmesi amacıyla, Genel Müdürlüğün çok yönlü hizmet gören yapısının küçültülerek, etkinleştirilmesi ve mevcut yapıdaki aksaklıkların yeni oluşturulacak yapı içinde giderilmesi sağlanacaktır. Bu kapsamda önceki yıllarda yapılan çalışmalar sürdürülecektir.	2000
2510 Sayılı İskan Kanununun yeniden düzenlenmesi	-İlgili Devlet Bakanlığı	-Tarım ve Köyişleri Bak. -Bayındırlık ve İskan Bak.	Kanun değişikliğini öngören çalışmalar tamamlanacaktır.	2000

ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (TURİZM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanununun Çıkarılması	-Turizm Bakanlığı		Bakanlığın sektördeki hızlı gelişmelere ayak uydurabilecek dinamik bir yapıya kavuşturulması amaçlanmaktadır. Tasarı yeniden hazırlanmaktadır.	2000
Türkiye Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanununun Günün Koşullarına Uygun Hale Getirilmesi	-Turizm Bakanlığı	-İlgili Bakanlıklar ve Kuruluşlar	Seyahat acentalarını meslek disiplini içine almak ve uluslararası rekabete hazır bir yapıya kavuşturmak amaçlanmaktadır. Tasarı yeniden düzenlenmektedir.	2000

ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (TURİZM) (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Türkiye Turistik Otelciler ve Turizm İşletmecileri Birliği Kanununun Çıkarılması	-Turizm Bakanlığı	-İlgili Bakanlıklar ve Kuruluşlar	Yöresel dernekler halinde faaliyet gösteren turistik otelciler ve turizm işletmecilerinin ülke çapında örgütlenmesi amaçlanmaktadır. Tasarı yeniden hazırlanmaktadır.	2000
Deniz Turizmi Birliği Kanununun Çıkarılması.	-Turizm Bakanlığı	-İlgili Bakanlıklar ve Kuruluşlar	Uluslararası yat trafiğinin getireceği faaliyetlerin sağlıklı bir biçimde düzenlenmesi amaçlanmaktadır. Taslak yeniden hazırlanmaktadır.	2000
Türkiye Turist Rehberleri Birliği ve Turist Rehber Odaları Kanununun Çıkarılması	-Turizm Bakanlığı	-İlgili Bakanlık ve Kuruluşlar	Turist rehberliği hizmetlerinin daha bilgili ve nitelikli kişi ve kuruluşlarca yerine getirilmesi amaçlanmaktadır. Tasarı yeniden hazırlanmaktadır.	2000
Yat Turizmi Yönetmeliğinin Yeniden Düzenlenmesi	-Turizm Bakanlığı - Denizcilik Müsteşarlığı	-İlgili Bakanlıklar ve Kuruluşlar	Yönetmelik Taslağı yeniden hazırlanmaktadır.	2000
Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı için Özel Yasa hazırlık çalışmaları	-Orman Bakanlığı	- İlgili Bakanlık ve Kuruluşlar	Taslak hazırlanmış ve TBMM Plan –Bütçe Komisyonundan geçmiş ve TBMM Genel Kuruluna sevk edilmiştir.	2000

PROJE ADI : ÖZELLEŞTİRME

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Doğal tekellerin ve stratejik kuruluşların özelleştirilmesinde düzenleyici kural ve mekanizmaların oluşturulması.	-Özelleştirme İdaresi Bşk.	- Bakanlıklar - DPT Müst. - Hazine Müst. - Yüksek Denetleme Kurulu - KİT'ler	Enerji, telekomünikasyon, petrol arıtma ve doğal gaz sektörlerindeki özelleştirme uygulamalarında rekabetçi bir ortamın oluşturularak tüketici haklarının korunmasına ve gerekli yatırımların yapılmasının sağlanmasına yönelik olarak; fiyatlandırma, dağıtım ve yatırım politikaları konusunda karar mekanizması ve kurumsal yapının oluşturulması için gerekli çalışmaların yapılması amaçlanmaktadır.	2000
Üretim birimleri özelleştirilen ancak tüzel kişiliklerini devam ettiren kuruluşların tasfiyesi için gerekli çalışmaların yapılması.	-Özelleştirme İdaresi Bşk.	- Özelleştirme İdaresi Bşk. - Devlet Personel Bşk. - KİT'ler	Üretim birimleri özelleştirilmekle birlikte tüzel kişiliği devam eden kuruluşlar idari faaliyetleri ve istihdam yükü nedeniyle zarar etmektedirler. Bu kuruluşların tasfiyesine ilişkin işlemlerin özelleştirme süreci kapsamında değerlendirilerek hızla sonuçlandırılması gerekmektedir.	2000

PROJE ADI : DEVLET İŞLETMECİLİĞİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
KİT yönetimlerinde özerkliğin sağlanması ve performans değerlendirme sisteminin geliştirilmesi	-Hazine Müst.	-Bakanlıklar -Devlet Planlama Teşkilatı -Kamu İktisadi Teşebbüsleri -Yüksek Denetleme Kurulu	KİT'lerde yönetim özerkliğini ve piyasa şartlarına uygun olarak çalışmayı sağlamak üzere merkezi yönetim ile KİT'lerin ilişkisinin sadece finansal ve ekonomik verimlilik ve etkinlik denetimi ile sınırlı tutulması, mevcut atama sürecinin değiştirilmesi, etkin bir performans değerlendirme sisteminin geliştirilmesi ve karar alma özerkliğinin sağlanması amaçlanmaktadır.	Plan Dönemi

PROJE ADI: BÖLGESEL GELİŞME VE FİZİKİ PLANLAMA

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda değişiklik yapılması	-İçişleri Bakanlığı	-Özelleştirme İdaresi Başkanlığı	Özelleştirme uygulamaları dikkate alınarak, İl Özel İdarelerinin turizm, çevre, kültür, spor, köy hizmetleri ve sosyal hizmetlere yönelik faaliyetleri de içerecek şekilde yetki ve sorumlulukları genişletilecektir.	2000
1580 sayılı Belediye Kanunu'nda değişiklik yapılması	-İçişleri Bakanlığı		Belediyelerin yetki ve sorumlulukları yerinden yönetim ilkesi çerçevesinde artırılacaktır. Böylece belediyeler düzeyinde kaynakların en verimli şekilde kullanımı sağlanacaktır.	2000
3194 sayılı İmar Kanunu'nda değişiklik yapılması	-Bayındırlık ve İskan Bakanlığı		Planlama ve uygulama sürecinde yaşanan yetki karmaşasını gidermek amacıyla düzenleme yapılacaktır. İmar planlarının uygulanmasında etkinliğin sağlanabilmesi için planlara aykırı hareket edenler için uygulanacak müeyyidelerin artırılması sağlanacaktır. Plan kademelerinin yeniden tanımının yapılarak çevre düzeni planlarının yapımı ve onayı konusuna açıklık getirilecektir. İmar planı değişikliklerinin gerekçeleri ile bu değişikliklerin hangi sürelerde yapılabileceği hususuna açıklık getirilecektir.	2000
Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'nun hayata geçirilmesi.	-Sanayi ve Ticaret Bak.	-Sanayi ve Ticaret Odaları -Meslek Odaları	Organize Sanayi Bölgelerinin Kuruluş ve İşleyiş esaslarını düzenleyen Kanun Tasarısının kanunlaşması beklenmektedir.	2000
775 sayılı Gecekondu Kanunu'nda değişiklik yapılması	-Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	- Maliye Bakanlığı - Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü	775 sayılı Gecekondu Kanunu'ndaki cezai hükümlerin gecekondu ve imara aykırı yapılaşmayı önlemede yaptırım gücü kalmamıştır. Kamu kurum ve kuruluşlarına ve gerçek kişilere ait arazilerin rızasız ve zor kullanılarak ele geçirilmesinin önlenmesi için caydırıcı önlemlerin uygulamaya konulması ve belediyelere arsa sağlanmasının yeniden düzenlenmesi amacıyla Kanun'da gerekli değişiklikler yapılacak ve Kanun güncelleştirilecektir.	2000

PROJE ADI: ÇEVRE İLE İLGİLİ KURUMSAL DÜZENLEMELER

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
2872 sayılı Çevre Kanununda değişiklik yapılması.	- Çevre Bakanlığı	- Bakanlıklar - DPT Müst. - Meslek Odaları - Gönüllü Kuruluşlar	Çevre yönetiminde merkezi idare ile yerel yönetimler ve kuruluşlar arasındaki yetki ve sorumluluk dağılımının netleştirilmesi amacıyla Kanunun yeniden düzenlenmesi çalışmaları yapılacaktır.	2000
6831 sayılı Orman Kanununun yeniden düzenlenmesi.	- Orman Bak.	- Çevre Bak. - Tarım ve Köyşleri Bak. - Bayındırlık ve İskan Bak. - Turizm Bak. - İçişleri Bak. - DPT Müst.	Ormanların tahribatına neden olan hususların giderilmesi, doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi doğrultusunda yeniden düzenlenecektir.	2000
Hava Kalitesinin Korunması, Su Kirliliği Kontrol, Gürültü Kontrol ve Çevre Kirliliğini Önleme Fonu Yönetmeliklerinin revize edilmesi.	- Çevre Bak.	- İlgili Bakanlıklar - DPT Müst.	Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği revize edilmiştir. Diğer yönetmelikler değişen ihtiyaçlara göre yeniden düzenlenecektir.	2000
Çevre Veri Tabanı oluşturulması için gerekli altyapının kurulması.	- DİE Bşk.	- Çevre Bak. - İlgili Bakanlıklar - DPT Müst.	Mevcut çevre veri tabanları envanteri konusunda bir çalışma Çevre Bakanlığı ile TAI işbirliğinde başlatılmıştır. Hemen her sahada ihtiyaç duyulan çevre veri tabanları oluşturmak üzere DİE bünyesinde kurumsal yapılanma sağlanacaktır.	2000
Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planında öngörülen idari ve teknik altyapının oluşturulması.	- Çevre Bak.	-İlgili Bakanlıklar -DPT Müst. Gönüllü kuruluşlar	Ulusal, yerel ve bölgesel ölçekte çevre önceliklerinin belirlenmesi ve çevre sorunlarının çözümlenmesini sağlamak üzere hazırlanan Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı doğrultusunda öngörülen hukuksal ve kurumsal düzenlemelerin idari ve teknik altyapısı oluşturulacaktır.	2000